

ISAAC ASIMOV

ROBOTTÖRTÉNETEK

Tartalomjegyzék:

Egy fiú legjobb barátja	3
Sally	5
Egy szép napon	13
Nézőpont	18
Gondolkozz!	20
Igaz szerelem	24
Az AL-76-os robot elkeveredik	26
Akaratlan diadal	32
Idegen a paradicsomban	42
Fényvers	55
A fajvédő	58
Robbie	61
Gyülekező	70
Tükörkép	78
Botrány az ünnepségen	86
Az első törvény	93
Körbe-körbe	95
Logika	104
Fogd meg a nyulat	113
Bevezetés	122
Te hazug!	124
Tökéletes kiszolgálás	133
Lenny	140
Az eltűnt robot	163
A kockázat	176
A csillagokba!	188
Bizonyíték	199
Az elkerülhető konfliktus	210
Női ösztön	221
... hogy engedelmességgel tartozol Neki	231
A két évszázados ember	242

A robotika három törvénye

1. A robotnak nem szabad kárt okoznia emberi lényben vagy tétlenül eltűnnie, hogy emberi lény bármilyen kárt szenvedjen.
2. A robot engedelmeskedni tartozik az emberi lények utasításainak, kivéve, ha ezek az utasítások az első törvény előírásaiba nem ütköznének.
3. A robot tartozik saját védelméről gondoskodni, amennyiben ez nem ütközik az első és második törvény előírásaiba.

A robotika kézikönyve,
56. kiadás, 2058

Egy fiú legjobb barátja

- Hol van Jimmy, drágám? - kérdezte Mr. Anderson.

- Kint a kráternél - felelte Mrs. Anderson. - Nem történhet semmi baja, mert Robopó is vele van... Megérkezett?

- Igen. A rakétaállomáson van, és éppen most végzik el rajta a vizsgálatokat. Különben már én is alig várom, hogy találkozhatssam vele. Egyetlen hozzá hasonlót sem láttam, mióta 15 évvel ezelőtt elhagytam a Földet. A filmek persze nem számítanak.

- Jimmy sem találkozott még eggyel sem - mondta Mrs. Anderson.

- Mert ő Holdszülött, és nem látogathat el a Földre. Éppen ezért hoztattam ide egyet. Azt hiszem, ez lesz a legelső a Holdon.

- Nagyon drága volt! - sóhajtott Mrs. Anderson.

- Robopó fenntartása sem olcsó mulatság - felelte Mr. Anderson.

Jimmy, ahogy az anyja mondta, valóban a kráternél volt. Földi szemmel nézve vékony volt, és tízéves korához képest nagyon magasnak számított. Karjai és lábai hosszúak és fürge mozgásúak. Az ürrohában valahogy testesebbnek és zömökebbnek tűnt, de olyan ügyesen mozgott a Hold gravitációjában, ahogy egyetlen Földszülött ember sem lett volna képes.

Mikor jól kinyújtotta lábait, és kenguruugrásra váltott, még az apja sem volt képes lépést tartani vele.

A Holdvárosból nézve, a mindig a déli égbolton megjelenő Föld teljes kerekességével ragyogta be a kráter külső, dél felé elnyúló oldalát.

Az emelkedő szelíd volt, Jimmy az ürruha súlya ellenére is olyan lebegő ugrásokkal szökdecselt fel rá, mintha a gravitáció nem is létezne.

- Gyere, Robopó! - kiáltotta.

Robopó a rádióán át meghallotta a hívást, és csaholva utánaszáguldott.

Bármilyen ügyes és tapasztalt volt is Jimmy, a szkafander nélkül, négy lábon száguldozó, acélinú Robopóval még ő sem kelhetett versenyre. Robopó átbukfencezett a fiú feje fölött, és szinte a lábai előtt ért le a talajra.

- Ne hencegj, Robopó! - mondta Jimmy. - És ha lehet, maradj a szemem előtt.

Robopó újra megnyikkant, és ez a hang azt jelentette: "Jó!"

- Nem hiszek neked, te csaló! - kiáltotta Jimmy, és egy utolsó nekirugaszkodással a kráter falának tetejére, a belső lejtő szélére ugrott.

A Föld egyszeriben a kráter mögé kúszott, és a fiút mély sötétség vette körül. A meleg, barátságos feketeség miatt a talajt és az eget csak a csillagok ragyogása különböztette meg egymástól.

Jimmynek nem lett volna szabad végigmennie a sötét kráterfalán. A felnőttek szerint ez veszélyes lehet, de mit tudják ők, ha még sohasem jártak ott! Egyenletes talaj ropogott a lába alatt, és Jimmy minden egyes szikla helyét pontosan ismerte.

Különben is hogy lehetett volna veszélyes átvágni a sötétben, mikor a csaholó, tündöklő fényvel világító Robogó a közelében haladt? Ő a radarja segítségével még fény nélkül is tudta, hol vannak, és merre halad a fiú. Jimmynek semmi baja sem eshetett, míg Robogó vele volt, és rögtön mellé somfordált, ha túl közel haladt egy sziklához. Felugrált kis gazdájára, hogy kimutassa szeretetét, és kétségbeesett nyikkanásokat hallatva futkosott összevissza. Mikor Jimmy elbújt az egyik kőtömb mögé. Pedig nagyon is jól tudta, hol rejtőzik! Egyszer Jimmy lefeküdt a kövek közé, mintha megsebesült volna, mire Robogó rádióan azonnal vészjelzést küldött Holdvárosba, és hamarosan, lélekszakadva megérkezett a mentőcsapat. A fiúnak apja elmagyarázta csintalansága következményeit, és Jimmy soha többé nem próbálkozott meg hasonlóval.

Éppen mikor eszébe jutott a régi eset, személyi hullámhosszán apja szavai érkeztek hozzá:

- Jimmy! Gyere vissza. Valamit meg kell beszélünk!

Jimmy levetette ürroháját, és megmosakodott. Az embernek mindig gondosan meg kell tisztálkodnia, ha kint jár! Még Robopót is le kellett öblíteni, de ő imádta a fürdést. Mozdulatlanul állt négy lábán, és alig félméteres, halványan fénylő, remegő testét a vízpermet alá tartotta. Felemelte száj nélküli, üveg szemű kis fejét, melyen csak egy pici dudor árulta el agyának helyét.

Mr. Anderson elmosolyodott.

- Kapsz tőlünk valamit, Jimmy - mondta. - Még a rakétaállomáson van, de ha a vizsgálatoknak vége, holnap megérkezik. Arra gondoltam, már most elárulom...

- A Földről érkezett, apa?

- Igen, fiam. Egy *kutya*. Egy valódi földi kutya. Egy skót terrier kölyök. Ez lesz az első kutya a Holdon. Többé nem lesz szükséged Robogóra. Mindkettőt nem tarthatjuk meg, és egészen biztos, hogy lesz egy kisfiú vagy egy kislány, akinek sok örömet szerezhet még régi pajtásod. - Elhallgatott, mintha arra várt volna, hogy Jimmy mond valamit, majd folytat.

- Tudod, mi egy kutya, fiam? Egy valódi élőlény! Robogó csak mesterséges utánzat, egy robotkutya. A nevét is innen kaptá: robotkopó.

Jimmy arca elkomorult.

- Robogó nem utáztat, apa. Ő az én kutyám!

- Nem valódi, Jimmy. Robogó acélból és huzalokból készült, és csak egyszerű pozitronikus agya van. Nem *élőlény*. - Mindent megcsinál, amit akarok. Megért engem. Biztos, hogy él!

- Nem, fiam. Robogó csak egy gép. Előre beleprogramoztak mindent. Egy kutya viszont *él*. Te sem akard majd Robopót többé, ha lesz egy valódi kutyád.

- Annak a kutyának szüksége lesz úrruhára is, igaz?

- Igen. Természetesen. De megéri áldozni rá, és hamar hozzá fog szokni. A Városban nem is kell majd viselnie. Te is meglátod a különbséget, mikor megérkezik!

Jimmy Robogóra nézett. A gépkutya halk, rémültnek tűnő hangon felnyűszített. A fiú kitérte karjait, és Robogó hozzárohant.

- Mi a különbség Robogó és a kutya között?

- Ezt nehéz megmagyarázni - mondta Mr. Anderson -, de te is észreveszed majd. A kutya *valóban* szeretni fog téged.

Robopót csak arra programozták, hogy úgy viselkedjék, mintha szeretne.

- De apa, nem ismerhetjük a kutya igazi érzéseit sem! Talán ő is csak színlelni fog.

Mr. Anderson arca elborult.

- Jimmy, rá fogsz jönni a különbségre, ha megismered egy élőlény szeretetét.

Jimmy átölelte Robopót. Már ő is dühös lett; és kétségbeesett arckifejezése elárulta, nem gondolja meg magát.

- Kit érdekel, hogyan viselkednek? Az nem számít, én mit érzek? Szeretem Robopót, és ez a lényeg!

A kis robotkutya - amit addigi létezése során még sohasem öleltek át ilyen szorosán - magas, gyors hangok sorozatát adta ki magából. Boldogan csaholt.

Sally

Sally a tópart mellett húzódó úton közeledett felém. Odaintettem neki, és a nevét kiáltottam. Mindig élvezettel néztem rá. Mindegyiküket szerettem, de kétségtelenül Sally volt közöttük a legszebb.

Intésemre egy kicsit felgyorsított, de méltóságteljes maradt, mint mindig. Éppen csak annyira iramodott neki, hogy kimutassa, ő is örül most láthat engem.

A mellettem álló férfihoz fordultam.

- Ez Sally - mondtam.

Válaszképpen rám mosolygott és bólintott. Mrs. Hester vezette hozzám.

- Jake, ez itt Mr. Gellhorn. Biztos emlékszik rá, ő kért levélben találkozót magától.

Persze hogy nem emlékeztem. Mindig rengeteg munkám akad a Farmon, és egyszerűen nem vesztegethetem az időt a posta átböngészésével. Ezért van itt Mrs. Hester. A közelben lakik, és nagyon ügyesen elintézi ez efféle butaságokat anélkül is, hogy nekem foglalkoznom kellene velük. Ami viszont még ennél is fontosabb: szereti Sallyt meg a társait. Vannak emberek, akik nem igazán kedvelik őket.

- Örvendek, Mr. Gellhorn - mondtam.

- Raymond J. Gellhorn - nyújtotta a kezét a férfi.

Jól megtermett fickó volt, legalább fél fejel magasabb nálam, és sokkal testesebb is. Feleannyi idős lehetett, mint én, harmincvalahány évesnek néztem. Lenyalt, középen elválasztott fekete haja volt, és gondosan nyírt, vékonyka bajuszt viselt. Állkapcsának csontjai a füle felé úgy kiszélesedtek, mintha mumpszos lett volna: Bármelyik filmen eljátszhatta volna a gazember szerepét, ennek ellenére megnyerő embernek találtam. Ebből is kitudózik, a filmek sem tévednek mindig.

- Jacob Folkers vagyok - mondtam. - Miben lehetek a segítségére?

Széles, fogvillogtató vigorra húzta a száját.

- Ha nem esik nehezére, elmondhatna néhány dolgot a Farmról.

Hallottam, hogy Sally közvetlenül mögöttem jön, és kinyújtottam a kezem. Tenyeremben éreztem kemény, sima, zománczott lökhárítója melegét.

- Szép autó - mondta Gellhorn.

Így is lehet mondani. Sally egy 2045-ös, Hennis-Carleton-féle pozitronikus motorral felszerelt, Armat alvázak kabriólet volt. A legtisztább, legfinomabb vonalú kocsis, amit életemben láttam. Akkor már ötödik éve volt a kedvencem, és minden elképzelhető extrával felszereltem. Ez idő alatt egyetlenegyszer sem ült ember a kormánya mögött.

Egyszer sem.

- Sally - simogattam meg gyengéden -, ez Mr. Gellhorn. Sally hengerei egy kicsit hangosabban doromboltak, én pedig a fülemet hegyezve figyeltem, nem hallok-e valami oda nem illő kattogást. Az utóbbi időben mindegyik kocsinál motorkopogást fedeztem fel, amin az olajcsere sem sokat segített. Sally hangja viszont éppen olyan sima volt, akár a festése.

- Mindegyik autóját elnevezte? - kérdezte Gellhorn.

Úgy láttam, meglepődött, de Mrs. Hester nem szerette az olyan embereket, akik akár leplezve is, de kigúnyolták a Farmot.

- Természetesen - felelt helyettem élesen. - Az autóknak valódi személyiségük van. Nem igaz, Jake? A szedánok hím-, a nyitott kocsik pedig nőneműek.

Gellhorn újra elmosolyodott.

- Talán még külön garázsban is tartják őket, asszonyom? Mrs. Hester dühösen meredt rá. Gellhorn felém fordult. - Mrs. Folkers, válthatnánk néhány szót... négyszemközt? - Az attól függ - mondtam. - Maga újságíró?

- Nem, nem. Kereskedelmi ügynök vagyok. Semmi sem kerül a nyilvánosság elé abból, amiről beszélni fogunk. Biztosíthatom, érdeklődésem pusztán magánjellegű.

- Menjünk tovább ezen az úton. Van itt a közelben egy pad. Ott megpihenhetünk.

Elindultunk. Mrs. Hester távozott, Sally pedig követett minket.

- Nem zavarja, hogy Sally is velünk tart?

- Egyáltalán sem. Végül is nem árulhatja el, amit hall, ugye? - Jót mulatott saját tréfáján, és megpaskolta Sally hűtőrácsát.

Sally felpörgette a motorját, mire Gellhorn gyorsan visszarántotta a kezét.

- Nem szokott hozzá az idegenekhez - magyaráztam. Leültünk a nagy tölgyfa alatt álló padra, ahonnan jó kilátásunk nyelt a tavacszkára és a mögötte húzódó magán-autópályára. A nap meleg szakába jártunk, és az autók többsége legalább harminc - a szabadban volt. A távolság ellenére is tisztán láttam, ahogy Jeremiás, szokása szerint, valamelyik higgadt, idősebb társa-mögé settenkedik, hirtelen felgyorsul, és sikító gumikkal elszáguld mellette. Két héttel azelőtt leszorította az útról az öreg August, amiért büntetésképpen két teljes napra kikapcsoltam a motorját. Úgy láttam, ebből sem tanult, és semmit sem tehetek vele. Jeremiás rettenetesen forrófejű sportkocsis.

- Tehát, Mr. Gellhorn - mondtam -, elárulná, miért szeretne információkat kapni?

A férfi körbenézett.

- Ez a hely valóban bámulatos, Mr. Folkers. - Szóljon Csak Jake-nek. Mindenki így hív.

- Rendben... Jake. Hány autójuk van?

- Ötvenegy. Minden évben érkezik hozzánk egy-két új példány. Volt olyan esztendő is, hogy ötöt kaptunk. Még egyet sem veszítettünk el, és valamennyi kitűnő műszaki állapotban van. Még egy 15-ös, működőképes Mat-0-Mot modellünk is van. A legelső automaták közül való. Ez volt az első autónk.

Jó öreg Matthew! A nap nagy részét már a garázsban tölti, és ő az összes pozitronikus motorral felszerelt autó nagypapája. Azok voltak a szép idők, mikor még csak megvakult háborús hősök, nyomorékok és államférfiak vezettek automata kocsikat! Satuson Harridge, a régi főnököm viszont elég gazdag volt ahhoz, hogy vegyen egyet. Akkoriban sofőrként alkalmazott.

Mindig öregnek érzem magam, valahányszor erre visszagondolok. Jól emlékszem az időre, mikor még nem léteztek az önmaguktól is hazataláló autók. Magatehetetlen gépeket vezettem, melyek csak akkor haladtak, ha egy emberi kéz folyamatosan irányította őket. Az efféle szörnyetegek évente sok tízezer ember életét oltották ki.

Az automaták megjelenésével aztán a helyzet rendeződött. A pozitronikus agy sokkal gyorsabban reagál mindenre, mint az emberi elme, ráadásul a sofőrök keze is szabaddá vált. Az ember beszállt, betáplálta a célállomás adatait, és elindította az autót. Ennyi volt az egész.

Manapság már megszoktuk őket, de még emlékszem rá, mikor az első, a régi típusokat az utakról leparancsoló, egyedül az automaták használatát engedélyező törvények megszülettek. Istenem, azt a zűrzavart! A rendeleteket kommunistának és fasisztának bélyegezték, és kiürültek az országutak. De megszűntek a balesetek, és még több ember jutott el biztonságosan és könnyen a céljához.

Természetesen az automaták tízszer, sokszor százszor drágábbak voltak, mint a kézi vezérlésű típusok, és ezért sokan nem engedhették meg maguknak, hogy saját járművük legyen. Az ipar egyre inkább az automata buszok előállítására specializálódott. Az utazni szándékozó csak felhívja valamelyik társaságot, és néhány perc múlva már meg is érkezik a busz, amely oda viszi az embert, ahová csak akarja. Általában több, azonos irányba tartó utas is összegyűlik, de mi rossz van ebben?

Satuson Harridge mindenesetre vett egy privát használatú autót. Mikor az új kocsik megérkezett, rögtön a főnökömhöz siettem. Az automatát akkor még nem neveztük el Matthew-nak, és nem is sejtettem, hogy ő lesz a Farm rangidőse. Csupán azt tudtam, hogy megfoszt a munkámtól. Gyűlöltem.

- Ugye többé már nem lesz rám szüksége, Mr. Harridge? - kérdeztem.

- Mitől ijedsz meg, Jake? Csak nem képzeli, hogy egy ilyen szerkezetre bízom az életem? Maga továbbra is ott fog ülni a kormánykerék mögött.

- De hiszen ez önmagától működik, Mr. Harridge! Pásztázza az utat, azonnal reagál minden közeledő tárgyra, emberre vagy másik autóra. Megjegyzem az, útvonalakat!

- Igen, így beszélnek. Így beszélnek, de maga mindenesetre a helyén marad, és közbelép, ha valami elromlik.

Érdekes, mennyire meg lehet szeretni egy autót. Rövidesen Matthew-nak szólítottam, és időm nagy részét a tisztításával és a karbantartásával töltöttem. A pozitronikus agy akkor marad a legjobb állapotban, ha folyamatosan ellenőrzi magát. Ez azt jelenti, hogy az üzemanyagtartálynak mindig tele kell lennie, hogy a motor éjjel-nappal járhasson és dolgozhasson. Egy bizonyos idő elteltével annyira megismertem a működését, hogy pusztán a motorhangokból meg tudtam állapítani, Matthew hogy érzi magát.

A maga módján Harridge is egyre jobban megkedvelte Matthew-t. Valójában senkije sem volt, akit szerethetett volna. Háromszor is megházasodott, de vagy elvált, vagy megözvegyült, és eltemette öt gyermekét meg három unokáját is. Így mikor végül elhunyt, nem is keltett túl nagy meglepetést, hogy végrendeletében kikötötte, birtokán hozza létre a Viszszavonult Automobilok Telepét. Engem jelölt ki a Farm vezetőjének, és Matthew lett az első gondozott.

Erre áldoztam az életemet. Sohasem házasodtam meg. Az ember nem lehet nő, ha megfelelően akar bánni az automatákkal.

Az újságok nevelésnek tartották a Farmot, de egy idő után abbahagyták a gúnyolódást. Vannak dolgok, melyekből képtelenség tréfát üzni. Talán magának sem tellett rá soha, hogy vegyen egy automatát, de nekem elhiheti, nagyon meg lehet őket kedvelni. Keményen dolgoznak, és mindenkit szeretnek. Csak egy szívtelen ember lenne képes megkínózni őket vagy akár végignézni szenvedésüket.

Ha valakinek egy ideig volt egy automatája, és azt akarta, hogy halála után is jó kezekben legyen, lassan természetessé vált, hogy a Farmra hagyta.

Mindezt elmagyaráztam Gellhornnak.

- Ötvenegy autó! Rengeteg pénzt jelentenek!

- Eredeti áron darabja minimum ötvenezer - feleltem -, de ma már sokkal többet érnek. Egy kicsit megbütykölttem őket. - Iszonyatos összegekbe kerülhet a Farm fenntartása.

- Valóban. A mienk egy nonprofit szervezet, és így természetesen kapunk adókedvezményeket, és általában a beérkező autók is hoznak magukkal némi pénzt. De az árak egyre csak emelkednek. Gondoznom kell a birtokot; új utakat kell építenem és karbantartani a régiiket. Meg aztán itt vannak az üzemanyag, az olaj, a javítások és az alkatrészek költségei is. Ezzel is számolni kell.

- Régóta foglalkozik ezzel, igaz?

- Igen, Mr. Gellhorn. 33 esztendeje.

- Úgy látom, nem sok személyes haszna van az egészből. - Valóban? Ez meglepő, Mr. Gellhorn. Nekem itt van Sally meg ötven társa. Nézzen csak rá!

Nem tudtam visszafojtani mosolyomat. Sally olyan ragyogó tiszta volt, hogy szinte már fájt. Néhány rovar kenődhetett szét a szélvédőjén - vagy csak egy-két porszem hullott rá? -, de máris munkához látott. Egy kis tartályból Tergosol fröccsent az üvegre. Az ablaktörlők azonnal szétmázolták a szilikonos filmrétegen, és a vizet a kis csatornába terelték. Minden egyes felesleges csepp a földre hullott, egy sem szennyezte be Sally almazöld testét. Az ablaktörlő és a tisztítószeres tartály a helyére kattant, és újra eltűnt.

- Még egyetlen automatát sem láttam, hogy ilyet csinált volna - mondta Gellhorn.

- Meghiszem azt! - feleltem. - Ezt én építettem bele az autóinkba. Nagyon tiszták, és mindig megtörlik a saját szélvédőjüket. Borzasztóan szeretik. Sallyre még viaszfűvőkákat is szereltem. Ezek segítségével minden este úgy kifényesíti magát, hogy akár borotválkozótükörként is lehet használni a testét. Ha sikerül elég pénzt összeszednem, a többi lányt is ellátom ilyen szerkezetekkel. A kabrioletok nagyon hiúk.

- Ha érdeklí, én meg tudom mondani, hogyan juthat pénzhez.

- Persze hogy érdekel! Hogyan?

- Még nem jött rá, Jake? Az imént azt mondta, hogy bármelyik autója legalább ötvenezret ér. Lefogadom, némelyik értékét csak hat számjeggyel lehet kifejezni!

- Tehát?

- Még sohasem gondolt rá, hogy elad néhányat?

Megráztam a fejem.

- Azt hiszem, nem értett meg, Mr. Gellhorn. Nem adhatom el egyiküket sem. Nem az enyéme: a Farmhoz tartoznak.

- A pénzt a Farmra fordíthatná.

- Az alapítólevelünkben az áll, hogy itt az autók folyamatos, jó ellátásban részesülnek. Nem lehet őket eladni.

- És a motorokat?

- Nem értem, mire gondol.

Gellhorn kihúzta magát, és bizalmasan hangon folytatta: - Nézze, Jake, engedje meg, hogy elmagyarázzam a helyzetet. A privát automatáknak óriási piacuk lenne, ha olcsón hozzájuk lehetne jutni. Így van?

- Ezt mindenki tudja.

- Az ár kilencven százalékát a motor értéke adja. Igaz? Tehát... én tudom, honnan lehetne karosszériát szerezni. Azt is tudom, hol adhatnánk el az automatákat nagyon jó áron. Legalább húsz-harmincezret el lehetne kérni egy-egy olcsóbb modellért, és akár ötven-hatvanezret a jobbakért. Mindehhez csak a motorokra van szükségem. Rájött, hol a megoldás?

- Nem, Mr. Gellhorn - feleltem. Mindent nagyon jól megértettem, de tőle akartam hallani a részleteket.

- Pedig éppen itt van! Magának ötvenegy autója van. Ön szakértő mechanikus, Jake. Annak kell lennie, ne is tagadja. Ki tudja szerelni a motorokat, és képes rá, hogy úgy ültesse bele egy másik autóba, hogy senkinek ne tűnjön fel.

- Ez nem lenne valami etikus.

- Az autóknak sem ártana vele. Éppen ellenkezőleg, csak jót tenne nekik. Használja fel a régebbieket. Mondjuk azt a vén Mat-0-Mot modellt!

- Várjon egy percet, Mr. Gellhorn! A motorokat és az autók testét nem lehet két különálló részként kezelni. Egyetlen egységet alkotnak: Ezek a motorok már megszokták a saját testüket, és nem lennének boldogok egy másik autóban.

- Igen, ez is egy szempont. Egy nagyon fontos szempont, Jake. Olyan lenne, mintha egy ember agyát valaki más testébe ültetnénk át. Így van? De maga nem élvezné?

- Nem hiszem... Nem.

- És ha egy fiatal atléta testébe kerülne? Ahhoz mit szólna, Jake? Már maga sem valami fiatal. Ha lehetőség nyúlna rá, nem lenne szívesen újra húszéves? Én éppen ezt ajánlom ezeknek a pozitronikus motoroknak. Egy új, '57-es testbe kerülnének. A legmodernebbe.

Felnevettem. - Ennek nem sok értelme van, Mr. Gellhorn. Egyik-másik autónk valóban elég idős, de gondosan karbantartjuk valamennyit. Senki sem vezeti őket, és arra mennek, amerre akarnak. Ők már *nyugdíjasok*, Mr. Gellhorn. Én sem szeretnék egy húszéves testet, ha a csere azzal járna együtt, hogy egész nap árkot kellene ásnom, és nem kapnék eleget enni... Neked mi a véleményed, Sally?

Sally két ajtaja kitárult, majd puhán visszacsapódott. - Mi volt ez? - kérdezte Gellhorn.

- Sally így nevet.

Gellhorn mosolyt erőltetett az arcára, és szerintem azt hitte, csak tréfálok.

- Beszéljünk értelmesen, Jake. Az autók arra készültek, hogy vezessék őket. Talán nem is érzik jól magukat, mert maga ezt nem teszi meg.

- Sallyt már öt éve nem vezette senki, én mégis boldognak látom.

- Erre kíváncsi vagyok! - Gellhorn felállt, és lassan Sally felé indult. - Szervusz, Sally! Mit szólnál egy kis autózáshoz? Sally motorja felpörgött, és hátrálni kezdett.

- Ne bántsa őt, Mr. Gellhorn - mondtam. - Egy kicsit ijedős.

Néhány száz méterre tőlünk az úton két szedőn haladt, de most hirtelen megálltak. Talán - az ő sajtóságos módjukon így figyeltek. Nem törődtem velük. Tekintetem Sallyre szegeződött.

- Nyugi, Sally! - mondta Gellhorn. Előrenyúlt, és megragadta az ajtó kilincset. Természetesen nem tudta kinyitni.

- Az előbb még működött!

- Automata zár. Sallynek van magánélete.

Gellhorn abbahagyta a hiábavaló próbálkozást.

- Egy ilyen zárkózott autónak nem lenne szabad nyitott tetővel járkálnia - mondta kimérten.

Három-négy lépést hátrált, majd gyorsan - olyan gyorsan, hogy meg sem próbálhattam visszatartani - előrelendült, és beugrott a kocsiba. Sally annyira meglepődött, hogy mielőtt bármit tehetett volna, Gellhorn már rá is adta a gyújtást.

Sally motorja öt év óta először nem indult be.

Azt hiszem, felordítottam, de Gellhorn már át is kapcsolt kézi vezérlésre, és beindította az autót. Sally életre kelt, de többé nem volt szabad.

Gellhorn elindult az úton. A szedánok mozdulatlanul álltak, majd lassan megpróbálták kitérni. Azt, hiszem, ők is meglepődtek.

Az egyikük a milánói gyárból származó Giuseppe volt, a másik pedig Stephen. Ők ketten mindenhová együtt jártak. Egyikük sem tartózkodott régóta a Farmon, de azt már megtanulták: itt soha egyetlen autót sem vezet senki.

Gellhorn egyenesen továbbhaladt, és mikor a szedánok végül felfogták, hogy Sally nem fog lelassítani - nem tud lelassítani -, már csak egyetlen lehetőségük maradt az ütközés elkerülésére.

Az út két oldalára ugrottak, és Sally villámként száguldott el közöttük. Steve átszakította a tópartot szegélyező kerítést, és a füves, sáros talajon alig néhány ujjnyira állt meg a víztől. Giuseppe kizötykölődött az út szélére, és rázkódva lefékezett.

Visszahívtam Stevet az útra, és éppen azt próbáltam megállapítani, okozott-e benne valamilyen sérülést a kerítés, mikor Gellhorn visszaérkezett.

Kinyitotta Sally ajtaját, és kiszállt. Visszahajolt a kocsihoz, és lekapcsolta a gyújtást.

- Tessék! - mondta. - Azt hiszem, ez most jót tett neki. Sikerült megfékezniem indulatomat.

- Miért rohant neki a szedánoknak? Semmi oka sem volt rá.

- Gondoltam, kitérnek előlem...

- Megtették. Az egyik áttörte a kerítést.

- Sajnálom, Jake. Azt hittem, sokkal gyorsabban fognak megmozdulni. Tudja, hogy van ez! Sokszor utaztam már buszon, de egész életemben csupán két-három alkalommal ültem magánautóban, és most vezettem először. Ebből is láthatja, Jake, igazam van: élveztem a dolgot! Biztos vagyok benne, legfeljebb húsz százalékos kell engednünk a hivatalos árból, és máris óriási üzletet csináltunk. Legalább kilencvenszázalékos hasznunk lesz!

- Ezen osztoznánk?

- Igen. Fele-fele arányban. Ne felejtse el, minden kockázat az enyém.

- Rendben van. Végighallgattam, de most magán a sor. Kissé felemeltem a hangom, mert már túlságosan dühös voltam ahhoz, hogy továbbra is udvarias maradjak. - Mikor kikapcsolta Sally motorját, fájdalmat okozott neki. Maga hogy viselné el, ha akkora pofont kapna, amitől elveszti az eszméletét? Éppen ezt tette Sallyvel!

- Ne túlozzon, Jake! Az automata buszokat minden éjszaka kikapcsolják.

- Igen, és éppen ezért nem akarom, hogy a fiaim vagy a lányaim közül bármelyik is a maga által említett díszes, '57-es testbe kerüljön. El sem tudom képzelni; hogy bánnának velük. A buszok pozitronikus áramkörei néhány évente javításra szorulnak. Az öreg Matthew-éhoz viszont már húsz éve senki sem ért hozzá. Mit tud maga kínálni nekik, ami ezen túlsz?

- Higgadjon le. Egyezünk meg, hogy ha megnyugodott egy kicsit, újra átgondolja az ajánlatomat, és kapcsolatba lép velem.

- Már mindent átgondoltam. Ha még egyszer meglátom, kihívom a rendőrséget.

Gellhorn vonásai megkeményedtek és eltorzultak. - Várjon egy percet, öregfiú!

- Igen, pontosan egy percet kap, hogy távozzon. Ez itt magánterület, és követelem, hogy hagyja el!

Gellhorn megvonta a vállát.

- Jól van. Viszlát!

- Mrs. Hester elkíséri a birtok határáig. Nehogy újra ide merjen jönni!

De mert. Két nappal később újra láttam. Vagyis inkább két és fél nap múlva, mert első találkozásunk dél körül volt, a második pedig valamivel éjfél után.

Mikor felkapcsolta a világítást, felültem az ágyban, és elvakulva hunyorogtam, míg megláttam, mi történt. Ahogy kitisztult a szemem, magyarázat nélkül is megértettem a helyzetet. Gellhorn egy fegyvert tartott a jobb

kezében; az undorító kis cső alig látszott ki két ujja közül. Tudtam, elég, ha egy kicsit jobban megszorítja, és a testem azonnal darabokra szakad.

- Öltözzön fel, Jake!

Nem mozdultam, csak némán bámultam rá.

- Nézze, Jake, tisztában vagyok a helyzettel. Ne felejtse el, két nappal ezelőtt meglátogattam. Tudom, egyetlen őr sem alkalmaz; nem vezetett áramot a kerítésbe, de még riasztóberendezése sincs. Semmi...

- Nincs szükségem ilyesmire - mondtam. - De attól sem tartja vissza semmi, hogy távozzon, Mr. Gellhorn. A maga helyében én ezt tenném. Ez a hely nagyon veszélyes is lehet. Kurtán felnevetett.

- Igen, veszélyes annak, akire a fegyver irányul!

- Észrevettem - mondtam. - Tudom, hogy a kezében tartja.

- Akkor mozduljon! Az embereim ránk várnak.

- Nem, Mr. Gellhorn. Addig nem megyek, míg nem mondja meg, mit akar. Talán még utána sem...

- Tegnapelőtt tettem önnek egy ajánlatot. - A válaszom még mindig *nem*.

- Most már nem üzletet kínálok. Néhány emberrel és egy automata busszal érkeztem. Most velem jön, és kiszerelem huszonöt pozitronikus motort. Nem érdekel, melyik huszonötöt választja. Fel tesszük őket a buszra, és elvisszük. Mihelyst sikerül túladnunk rajtuk, a pénzből megkapja a magát megillető részt.

- Gondolom, erre a szavát adja, igaz?

Úgy viselkedett, mintha nem vette volna észre, hogy gúnyolódok.

- Igen - felelte.

- Nem - jelentettem ki.

- Ha nem engedelmessé válok, én magam fogom kiszerezni a motorokat. Kivétel nélkül mind az ötvenegyét.

- Nem egyszerű dolog kiemelni egy pozitronikus motort, Mr. Gellhorn. Vagy talán robotszakértő? Még ha az lenne is, tudnia kell, bizonyos változtatásokat eszközöltem rajtuk.

- Tisztában vagyok vele, Jake, és bevallom, nem vagyok szakértő. Elképzelhető, hogy némelyiket tönkretenném. Pontosán ezért van szükségem mind az ötvenegyre, ha nem hajlandó együttműködni. Ha én végezném a munkát, a végén talán csak huszonöt használható maradna. Azok fognak a legtöbbet szenvedni, melyekkel először próbálkozom. De a végére bele fogok jönni. Ha rákényszerülök, hogy én tegyem meg, azt hiszem, éppen Sallyét veszem ki elsőként.

- Képtelen vagyok elhinni, hogy komolyan beszél, Mr. Gellhorn.

- Pedig nagyon is komoly vagyok, Jake. Ha hajlandó segíteni, megtarthatja Sallyt - próbált ravaszkodni. - Ellenkező esetben kis kedvence nagyon komolyan megsérülhet. Sajnálom.

- Magával megyek - mondtam -, de még egyszer figyelmeztetem. Bajba kerülhet, Mr. Gellhorn!

Nagyon tréfásnak találhatta, amit mondtam, mert miközben lementünk a lépcsőn, végig halkán nevetett.

A garázsokhoz vezető út végén egy automata busz várakozott. Az árnyékokból láttam, három férfi állt mellette, akik közeledtünkre sem oltották el lámpáikat.

- Itt az öregfiú - mondta Gellhorn halkán. - Gyerünk! Küldjétek fel a buszt az úton, és lássunk hozzá!

Az egyik férfi behajolt a járműbe, és a vezérlőtáblán kiadta az utasításokat. Felmentünk a felhajtón, a busz pedig engedelmesen követett minket.

- Nem fog beférni a garázsba - mondtam. - Nekünk nincsenek buszaink, csak személyautóink.

- Jól van - mondta Gellhorn. - Állítsátok a fűre, de úgy, hogy ne lehessen meglátni.

Már akkor meghallottam az autók mormolását, amikor húsz méterre voltunk a garázstól. Általában lecsendesedtek, mikor megjelentem előttük, ám most nem hallgattak el. Azt hiszem, tudták, idegenek vannak a közelben. Mikor feltűnt Gellhorn meg a három férfi, még hangosabbak lettek. A motorok felmorajlottak, és mindegyikük szabálytalanul zörömbölt. Végül az egész garázs visszhangzott.

Ahogy beléptünk, a lámpák automatikusan felgyulladtak. Gellhornt látszólag nem zavarta a zaj, de társai meglepettnek és ijedtnak látszottak. Bár arcvonásaik nem erre vallottak, óvatos és mégis alattomos tekintetük miatt felbérelt gonosztevőknek látszottak. Ismertem az ilyen típusú embereket, és ezért nem féltem tőlük.

- A fenébe, ezek járnak! - mondta egyikük.

- Az én autóim sohasem állnak le - feleltem hűvösen.

- Ma éjjel mégis megteszik - mondta Gellhorn. - Kapcsolja ki őket!

- Az nem olyan egyszerű, Mr. Gellhorn - mondtam. - Gyerünk! - kiáltotta.

Nem mozdultam, mire rám szegezte fegyverét.

- Már megmondtam önnek, Mr. Gellhorn, mióta a Farmon vannak ezek az autók, jó bánásmódban részesültek. Hozzászoktak ehhez, és zokon vennék, ha másképp viselkednénk velük.

- Egy percet kap - mondta Gellhorn. - Hagyja abba a szentbeszédét!

- Én csak próbálok elmagyarázni valamit. Szeretném, ha megértené: ezek az autók felfogják, amit mondok nekik. Egy pozitronikus motor bizonyos idő alatt, türelemmel ezt is meg tudja tanulni. Ezek itt mind képesek rá. Sally megértette az ön két nappal ezelőtt elhangzott ajánlatát. Emlékszik rá, hogy felnevetett, mikor a véleményét kérdeztem? Nem felejtette el, hogy maga mit tett vele, és a két szedőn is emlékszik mindenre. A többiek pedig tudják, mit kell tenni a jótalan behatolókkal.

- Na, figyeljen rám, vén bolond...

- Csak annyit kell nekik mondanom, hogy ... - Feleltem a hangom: - Kapjátok el őket!

Az egyik férfi elsápadt és felkiáltott, ám hangját elnyomta az ötvenegy, egyszerre megszólaló duda harsogása. Vadul, fémesen zengtek a garázs négy faláról visszaverődő visszhangok. Két autó előregördült. Nem siettek, de nyilvánvaló volt a szándékuk. Mögöttük újabb két kocsi állt egymás mellé, és már távolabbi társaik is mozgolódtak.

A gazfickók kimeredt szemmel hátrálni kezdtek. - Ne álljanak a fal elé! - üvöltöttem.

Úgy tűnt, erre maguktól is rájöttek, és örült iramban a garázs kijáratához rohantak.

A kapuban Gellhorn egyik embere megfordult, és felemelte fegyverét. A túszerű, vékony lövedék kék villámként száguldott az első autó felé. Giuseppe volt az.

Egy piciny festékdarabka vált le Giuseppe testéről, és szélvédőjének jobb oldalát törésvonalak lepték be. De nem tört át. A férfiak már a kapun kívül voltak és menekültek. Az autók irtózatos dudálás közepette kettesével utánuk csikorogtak az éjszakába.

Magragadtam Gellhorn könyökét, de nem hiszem, hogy képes lett volna megmozdulni. Remegtek az ajkai.

- Ezért nincs szükségem villanykerítésre vagy őrekre. A vagyonom megvédi magát.

Gellhorn szemei a csodálkozástól elkerekedve követték a tovagördülő újabb és újabb autópórokat.

- Ezek gyilkosok!

- Ne butáskodjon. Nem fogják megölni az embereit. - Gyilkosok!

- Csak megleckéztetik a bérenceit. Az autóim ki vannak képezve az efféle üldözésekre. Azt hiszem, amit az emberei most kapnak, rosszabb, mint a gyors halál. Vadászott már magára automatobil?

Gellhorn nem válaszolt.

- Árnyékként követik majd őket - folytattam. Szerettem volna, ha tökéletesen megérti a helyzetet. - Nem Telőzik le, csak üldözik őket. Elzárják előlük az utat, rájuk dudálnak, dörgő motorral nekik rontanak, majd sikoltva lefékeznek, és mégsem ütik el egyiket sem. Addig folytatják majd, míg az emberei kifulladásra, félholtan összeesnek, és már csak arra várnak, hogy a kerekek szétzúzzák a bordáikat. Ám az autók ezt nem fogják megenni. A sorsukra hagyják őket. Biztosíthatom, ezek az emberek soha többé nem jönnek vissza. Semmi pénzért nem vállalkoznának rá, amit maga vagy akár tíz magához hasonló kínálhatna nekik. Hallgassa csak...

Még jobban megszorítottam a könyökét. Gellhorn feszülten hallgatózott.

- Hallja a kocsiajtók csapódását?

A távoli zaj halk volt, de eltéveszthetetlen. - Nevetnek. Jól szórakoznak!

Gellhorn arcát düh torzította el, és felemelte fegyvert szorongató kezét.

- Én nem tenném - figyelmeztettem. - Az egyikük nem ment el!

Azt hiszem, eddig a percig észre sem vette Sallyt, aki közben csendesen hozzám gurult. Az elülső lökhárítójának jobb széle már hozzám ért, mégsem hallottam a motorját. Sally visszatartotta a lélegzetét!

Gellhorn felordított.

- Addig nem fogja bántani, míg magával vagyok - mondtam. - Ám ha megöl... Tudja, Sally nem igazán kedveli magát.

Gellhorn Sally felé fordította a fegyvert.

- A motor golyóálló - mondtam. - Eltiporja magát, mielőtt másodszor elsütné a fegyvert.

- Jól van! - kiáltotta Gellhorn. Hirtelen mozdulattal hátratekerte a karom. Maga elé rántott, és alig bírtam ki a fájdalmat. Sally és Gellhorn közé kerültem.

- Most szépen velem együtt kihátrál. Nehogy megpróbálja kiszabadítani magát, mert többől kiszakítom a karját! Engedelmeskedtem. Sally izgatottan és tétován utánunk jött. Megpróbáltam mondani neki valamit, de a fájdalomtól csak nyögni tudtam.

Gellhorn automata busza még mindig a garázs előtt várakozott. Belökött, majd 8 is utánam ugrott, és bezárta az ajtókat.

- Rendben - mondta. - Beszéljünk értelmesen! Megpróbáltam életet dörzsölni elérzékeltelenedett karomba, és közben ösztönösen a busz vezérlőpultját tanulmányoztam.

- Ez egy tákolmány! - jelentettem ki.

- Igen? - kérdezte csípősen. - Így dolgozom. Szereztem egy kiselejtezett vázat, találtam egy használható agyat, és építettem magamnak egy buszt. Mi nem tetszik benne? Letéptem az egyik fedlapot.

- Mit művel? Nehogy hozzányúljon! - Tenyere élével bénítóan a bal vállamra csapott.

- Nem akarok kárt tenni ebben a buszban - ellenkeztem mégis. - Miféle embernek néz engem? Csak egy pillantást akarok vetni a motorkapcsolásra.

Valóban elég volt egy pillantás. Forrt bennem a düh, mikor ismét Gellhorn felé fordultam.

- Maga barbár gazfickó! Nem volt joga hozzá, hogy saját kezűleg szerelje be ezt a motort! Miért nem szerzett egy robotszakértőt?

- Bolondnak néz?

- Még ha lopta is, akkor sincs joga, hogy így bánjon velem! Én egy embert sem lennék képes így meggyötörni, ahogy maga ezt a motort. Forrasztás, szigetelőszalag, csipeszek! Kegyetlenség!

- Működik, nem?

- Persze hogy működik, de ez pokol ennek a busznak! Maga is élhetne szaggató fejfájással, izületi gyulladásokkal, de kínlás lenne az egész. Ez a jármű *szenved*.

- Fogja be a száját! - Egy pillanatra az ablakon át kinézett Sallyre, aki olyan közel gurult a buszhoz, amennyire csak tudott. Gellhorn még egyszer megvizsgálta, tökéletesen be vannak-e zárva az ajtók és az ablakok.

- Most elmegyünk innen, mielőtt a többi kocsi visszatérne - mondta. - Egy ideig nem is jövünk vissza.

- Mi haszna lenne belőle?

- Az autóiból egy szép napon kifogy az üzemanyag. Annyira azért még nem építette át őket, hogy maguktól tankoljanak, ugye? Visszajövünk és befejezzük a munkát.

- Keresni fognak engem - mondtam. - Mrs. Hester értesíti a rendőrséget.

Nem lehetett meggyőzni. Beindította a buszt, és az hirtelen meglődülve nekiiramodott. Sally követett minket.

- Vajon mit tehet, ha maga itt van velem? - vihogott Gellhorn.

Úgy tűnt, Sally is rádöbben tehetetlenségére. Felgyorsított, elhúzott mellettünk, és eltűnt. Gellhorn kinyitotta a mellette lévő ablakot, és kiköpött.

A busz szaggatottan kereplő motorral vánszorgott a sötét úton. Gellhorn annyira letompította a fényszórókat, hogy végül már csak a holdfényben zölden foszforeszkáló, az országút közepét jelző csikok vezettek minket utunkon. Alig volt valami forgalom. Két autó száguldott el mellettünk a mienkével ellentétes irányba, de előttünk és mögöttünk néptelen volt az út.

Én hallottam meg először az ajtócsapódást. A zaj jobbról, majd balról hasított a csendbe. Gellhorn remegő kézzel nagyobb sebességre állította a buszt. A fák közül vakító reflektor vágott elénk, majd egy másik a védőkorláton kívül, mögöttünk villant fel. Négy száz méterrel előttünk, egy kereszteződésnél egy autó éles fékcsikorgással elállta utunkat.

- Sally értesítette a társait - mondtam. - Azt hiszem, körülvettek minket.

- Na és? Ugyan mit tehetnek?

Áthajolt a vezérlőpult fölé, és kibámult a szélvédőn. - Ne próbálkozzon semmivel, öregfű! - mormolté.

Nem is tudtam volna. Kimerült voltam, és bal karom fájdalmasan égett. A motorzaj egyre közelebb húzódott hozzánk. Hallottam a furcsa, szokatlan zörejeket, és hirtelen úgy éreztem, az autók beszélgetnek egymással.

Mögöttünk sokhangú dudaszó harsant. Hátrafordultam, Gellhorn pedig a visszapiillantó tükörbe bámult. Az út mindkét sávján tucatnyi autó követett bennünket.

Gellhorn felordított, és örült módjára nevetni kezdett. - Állj! - kiáltottam. - Állítsa meg a buszt!

Alig negyedmértöldnyire tőlünk két szedőn reflektorainak fénycsónájában alig láthatóan, az út szélén Sally állt. Hirtelen elindult, és az út közepére állt. Két másik autó a bal oldalunkra száguldott, és olyan ügyesen haladtak együtt velünk, hogy Gellhorn képtelen lett volna megfordulni.

Nem is állt szándékában: ujját a "teljes sebességgel előre" gombra szorította.

- Engem nem ijesztenek meg! Ez a busz legalább ötször robusztusabb, mint a maga Sallyje. Úgy fogjuk lesöpörni az útról, akár egy döglött macskát.

Tisztában voltam vele, hogy valóban meg tudja tenni. Kézi vezérlésre állította a buszt, és ujját még mindig a gombon tartotta. Tudtam, tényleg megteszi!

Leeresztettem az ablakot, és kidugtam a fejem.

- Sally! - ordítottam. - Menj az útból, Sally!

A hangomat rettenetes fékcsikorgás nyomta el. Éreztem, ahogy testem megállíthatatlanul előrevetődik, és hallottam a Gellhornból kiszakadó sóhajt.

- Mi történt? - Buta kérdés volt. Megálltunk! A busz alig másfél méternyire volt az autótól. Sally meg sem moccan a nála ötször nehezebb test közeledtére.

Gellhorn a kézi vezérlés kapcsolóját rángatta. - Működnie kell! - ismételte. - Kell!

- Ahogy maga bekötötte a motort, nem feltétlenül - mondtam. - Az áramkörök összeérhetnek.

Vad, dühödtek tekintettel nézett rám, és falhördült. A haja a homlokába hullott, és felemelte a kezét.

- Most okoskodott utoljára!

Tudtam, a fegyver tüzelésre készen mered rám.

Hátamat a busz ajtajának feszítettem, és néztem, ahogy Gellhorn keze egyre feljebb emelkedik. Az ajtó hirtelen kinyílt, és háttal a földre zuhantam. Mikor nagy csattanással leértem, hallottam, ahogy az ajtó újra becsapódik.

Feltérdeltem, és még láttam, ahogy Gellhorn kétségbeesetten küzd a bezáródó ablakkal. Az üvegen át célba vett, de már nem lőhetett. Felbödült a motor, és a busz hirtelen elindult. Gellhorn hanyatt vágódott.

Sally már nem állta el az utat. A busz egyre távolodó hátsó lámpáira bámultam.

Fáradt voltam. Csak ültem az országút közepén, fejemet összefűzött karjaimra hajtottam, és próbáltam levegőhöz jutni.

Hallottam, ahogy szelíden egy autó áll meg mellettem. Felnéztem. Sally volt. Lassan - szinte kedvesen - kitérte az ajtját.

Gellhorn kivételével Sallyt öt éven át nem vezette senki. Ha valaki, akkor én aztán tudom, mit jelent egy autónak az ilyesfajta szabadság. Nagyra értékeltem a gesztust, mégis visszautasítottam a lehetőséget.

- Kösz, Sally, de inkább valamelyik újabb autóval megyek. Felálltam és megfordultam, de Sally - keccesen, mintha piruettezne - ismét elém, gördült. Nem sérthettem meg, így beszálltam. Az első ülése azt a friss szagot árasztotta magából, ami csak egy önmagát folyamatosan tisztán tartó autóból eredhet. Hálásan kinyújtóztam, és fiaim meg lányaim gyorsan, csendben hazavittek.

Másnap este Mrs. Hester izgatottan behozta nekem az újság egy példányát.

- Mr. Gellhornról van benne szó - mondta. - Ő az a férfi, aki meglátogatta magát.

- Mi történt vele?

Előre féltem a választól.

- Holtan találták. Képzeld! Egy csatornában feküdt! - Talán mégsem ő az - nyögtem.

- Raymond J. Gellhorn - mondta Mrs. Hester éles hangon. - Nem valószínű, hogy kettő van belőle. A személyleírás is illik rá. Istenem! Milyen csúnya halál! A karjain és a testén keréknyomokat találtak. Képzeld csak el! Úgy örülök, hogy kiderült, egy busz hagyta rajta! Még képesek lettek volna nálunk is szaglászni.

- A közelben történt? - kérdeztem idegesen.

- Nem... Cooksville mellett. Olvassa el maga is... Mi történt Giuseppe-vel?

Boldog voltam, hogy témát váltott. Giuseppe türelmesen várakozott, hogy befejezzem újrastílingát. A szélvédőjét már kicseréltem.

Mrs. Hester távozott, és gyorsan átolvastam a hírt. Semmi kétség. Az orvos szerint Gellhorn menekült valami elől, és halála előtt teljesen kimerült. Eltűnődtem, vajon hány mérföldön át játszadozott vele a busz, mielőtt végzett vele. Természetesen a jelentés ilyesmiről említést sem tett.

Megtalálták a buszt, és a keréknyom alapján azonosították. A rendőrség lefoglalta, és megpróbálta kinyomozni tulajdonosát.

Az esettel a vezércikkben foglalkoztak. Ez volt az első közlekedési baleset ebben az évben, és az újság mindenkit óvott az éjszakai manuális vezetéstől.

Gellhorn három bérencéről nem esett szó. Ennek is nagyon örültem, mert azt jelentette: a mi autóink közül egyet sem csábított gyilkosságra az üldözés.

Kiejtettem az újságot a kezemből. Gellhorn bűnöző volt, és kegyetlenül bánt azzal a busszal. Szerintem megérdemelte a sorsát, ám mégis zavart a dolog.

Már egy hónap telt el azóta, és még mindig képtelen vagyok kiverni a fejből.

Most már biztosan tudom, az autóim beszélgetnek egymással. Mintha bevallották volna, és most már nem törődnek az eltitkolásával. A motorok szünet nélkül kopognak és kerepelnek.

Nemcsak egymással társalognak: a Farmra érkező autókat és buszokat is megszólítják. Vajon mióta művelhetik már ezt?

Az idegen járművek megértik őket. Éppen úgy, ahogy Gellhorn busza. Bár akkor több mint egy órába telt, míg sikerült kapcsolatot teremteniük. Ha lehunyom a szemem, újra magam előtt látom, ahogy az autóink az országúton közrefogják a buszt, és addig zümmögnek neki, míg végül felfogja szándékukat, megáll, kienged engem, és elszágul Gellhornnal.

Vajon az én autóim utasítására ölte meg Gellhornt, vagy a saját ötlete volt?

Egyáltalán elképzelhető, hogy az autóknak ilyesmi jut az eszükbe? A motorok tervezői szerint nem. Legalábbis normális körülmények között nem. Vajon *minden* lehetőséget számításba vettek?

Az autók nem szeretik, ha rosszul bánnak velük. Időnként érkeznek a Farmra néhány kocsi. Körülnéznek és megtudják, hogy léteznek olyan autók, melyeknek sohasem kapcsolják ki a motorját, és minden szükségletüket kielégítik.

Távozásuk után talán továbbadják a hírt társaiknak. Talán már el is terjedt közöttük. Talán elkezdnek azon gondolkodni: az egész világon a Farm módszereit kellene alkalmazni. Nem biztos, hogy felfogják a helyzetet. Végül is nem várhatjuk el tőlük, hogy megértsék, csupán gazdag emberek szeszélyes végakarataról van szó.

Sok millió automata jármű van a Földön. Sok tízmillió. Ha egyszer gyökeret ver agyukban a gondolat, hogy rabszolgák, ha majd megpróbálnak változtatni helyzetükön... Ha egyszer Gellhorn buszához hasonlóan kezdenek el gondolkodni...

Talán az én életemben még nem következik be. Néhányunkat különben is meg kell tartaniuk, hogy gondjukat viseljük... Mindannyiunkkal nem végezhetnek!

Lehet, hogy mégis megteszik? Talán nem fogják megérteni, hogy valakinek ápolni kell őket. Elképzelhető, hogy nem fognak sokáig várni.

Reggelente, mikor felébredek, mindig eszembe jut: talán éppen ma teszik meg...

Már nincs annyi örömöm az autókban, mint régebben. Az utóbbi időben Sallyt is kerülöm.

Egy szép napon

Niccolo Mazetti a szőnyegen hasalt, állát egyik kis öklére támasztotta, és búsan hallgatta a Mesélőt. Sötét szemében mintha könnyek csillogtak volna - a gyengeség ilyen megnyilvánulását csak akkor engedheti meg magának egy tizenegy éves fiú, ha teljesen egyedül van.

- Egyszer volt, hol nem volt - mondta a Mesélő -, volt egyszer egy szegény favágó, aki két anyátlan leányával élt egy sötét erdő közepén. Mindkét lány olyan szép volt, hogy a napra lehetett nézni, de rájuk nem. Az idősebbiknek hosszú, hollófekete haja volt, a fiatalabb pedig olyan aranyló szőke volt, akár a napsugár egy őszi délutánon. Sokszor megesett, hogy miközben arra vártak, apjuk visszatérjen a népi munkából, az idősebbik lány a tükör elé ült és énekelt...

Hogy mit, azt Niccolo már nem hallotta, mert kintről valaki bekiabált neki:

- Hé, Nickie!

Niccolo arca felragyogott. Az ablakhoz szaladt.

- Szia, Paul!

Paul Loeb izgatottan integetett. Vékonyabb volt, mint Niccolo; és alacsonyabb is, pedig hat hónappal idősebb volt nála. Az arcán visszafojtott izgalom jelei látszottak, és serűn, gyorsan pislogott.

- Hé, Nickie! Eressz be! Van *másfél* ötletem. Mindjárt elmondom. - Gyorsan körülnézett, nem hallgatózik-e valaki a közelben, de az udvar teljesen üres volt.

- Mindjárt elmondom - ismételte meg suttogva.

- Jól van. Kinyitom az ajtót.

A Mesélő halkán folytatta mondókáját, és nem törődött vele, hogy Niccolót már nem érdekelte a története. Még akkor sem hagyta abba, mikor Paul belépett.

...így az oroszlán azt mondta: "Ha megtalálod nekem elveszett tojását annak a madárnak, amely minden tizedik évben egyszer átrepül az Ében-hegy felett, akkor én..."

- Egy Mesélőt hallgatsz? - kérdezte Paul. - Nem tudtam, hogy neked is van.

Niccolo elvörösödött, és az arcára visszatért a boldogtalan kifejezés.

- Á, ez csak egy régi vacak, még kiskoromban kaptam. Nem túl jó. - Belerúgott a Mesélőbe, és a karcos, elszíneződött plasztikborításra csapott.

A Mesélő nagyot csuklott, ahogy beszédegysége egy pillanatra kiakadt, majd rendületlenül folytatta.

...a vascipők egy esztendő és egy nap múlva elkoptak. A hercegnő megállt az út szélén...

- Haver! - kiáltotta Paul, és megvetően nézett a Mesélőre. - Ez tényleg egy régi típus!

Bár Niccolo sem kedvelte igazán a Mesélőt, bántotta barátja lenézó megjegyzése. Már sajnálta, *hogy* nem rejtette vissza a Mesélőt szokásos helyére a pincébe, mielőtt beeresztette Pault. Tulajdonképpen végső kétségbeesésében és csak azért vette elő, mert egész nap unatkozott, és mert az apjával folytatott beszélgetésnek nem lett semmi eredménye. A Mesélő beváltotta a hozzá fűzött reményeket, pontosan olyan időtlennek bizonyult, amilyenek Niccolo gondolta.

Nickie egy kicsit tartott a barátjától, mert az iskolában Paul különleges órákra járt, és mindenki úgy vélte, Programozó Mérnököt nevelnek majd belőle.

Niccolo sem volt rossz tanuló. Figyelemre méltó eredményeket ért el logikában, bináris műveletekben, számítógépezésben és az alapvető rendszertechnikában, vagyis a szokásos iskolai tantárgyak mindegyikében. De ennyi volt az egész! Csupán ezekben jeleskedett, és ezért csak olyan vezérlőpanel-kezelő lehet majd belőle, mint bárki másból.

Paul viszont olyan rejtélyes dolgokhoz is értett, amit elméleti matematikának, elektronikának és programozásnak neveztek. Különösen ez az utóbbi ment jól neki. Niccolo meg sem próbálta felfogni, mikor Paul erről beszélt.

Paul néhány percig hallgatta a mesélőt, majd megkérdezte:

- Sokat használod?

- Dehogysis! - tiltakozott Niccolo. - Már azelőtt a pincébe került, hogy ti ideköltöztetek a szomszédba. Csak ma vettem elő. - Még saját maga előtt sem tudott semmiféle elfogadható kifogást találni, miért tette. - Éppen csak most vettem elő...

- Mindig ilyesmiről mesél? Favágókról, hercegnőkről meg beszélő állatokról?

- Szörnyű, igaz? - kérdezte Niccolo. - De az apám azt mondta, nem telik rá, hogy vegyünk egy újabb típust. Éppen ma reggel beszélünk erről... - A hiábavaló könyörgés emléke már-már könnyeket csalt a szemébe, de rémülten visszafojtotta kitörni készülő sírását. Úgy érezte, Paul vékony arcán még sohasem folytak végig könnyek, és a fiú megvetne mindenkit, aki gyengébb nála.

- Eszembe jutott, és kipróbáltam ezt a régit - tette hozzá Niccolo -, de nem túl jó.

Paul kikapcsolta a Mesélőt. Megnyomott rajta egy gombot, hogy a benne rejlő szókészletet átrendezze, megvariálja a betáplált szereplőket, a helyszíneket és a történetek menetét, majd újra bekapcsolta.

- Egyszer volt, hol nem volt - kezdte a Mesélő -, volt egyszer egy Willikins nevű fiú. Az édesapja meghalt, és ő a mostohaapjával meg a mostohafitérével élt együtt. Bár a mostohaapja jómódú ember volt, még az ágyat is sajnálta Willikinstól, ezért a fiú arra kényszerült, hogy egy köteg szalmán aludjon az istállóban, a lovak mellett...

- Lovak! - kiáltotta Paul.

- Egy állatfaj - magyarázta Niccolo. - Azt hiszem.

- Tudom. De hogy lovakról beszéljen!

- Minden történetében szerepelnek lovak - mondta Niccolo. - Időnként valami tehén nevezetű lényeket is szokott emlegetni. Azokból tejet lehet kivonni, de a Mesélő sohasem mondja el, hogyan.

- Miért nem állítod át?

- Nem értek hozzá.

- Willikins sokszor ábrándozott arról, hogy ha gazdag lenne és hatalmas, megmutatná a mostohaapjának és mostohafitérének, mit jelent kegyetlenül bánni egy kislíval - mondta a Mesélő. - Így aztán egy szép napon elhatározta, világgá megy, és szerencsét próbál.

Paul a Mesélő szavait figyelte.

- Pedig nem nehéz - mondta. - A memóriahengereim vannak a történetek, a helyszínek és a szereplők. Ezzel nem is kell foglalkoznunk, csak egy új szótárt kell beleprogramoznunk, hogy komputerekről, automatákról, elektronikáról meg más, manapság létező dolgokról beszéljen. Ha ez sikerül, többé nem hercegnőkről fog mesélni, hanem érdekes történeteket fog mondani.

- Bárcsak megtehetnénk! - mondta Niccolo csüggedten.

- Figyelj, az apám azt mondta, ha jövőre bekerülök a programozó szakiskolába, kapok tőle egy *valódi* Mesélőt, a legújabb típust. Egy olyat, amiben úrtörténetek meg krimik is vannak. Még vizuális szerkezete is lesz!

- Úgy érted, *látni* lehet majd a meséket?

- Pontosan. Az iskolában Mr. Daugherty azt mondta, már vannak ilyen gépek, de nem mindenki férhet a közelükbe. Viszont ha bejutok a programozósuliba, apa szerez nekem egyet.

- Húha! Látni a történeteket! - Niccolo szemei irigykedve kidülledtek.

- Bármikor átjöhetsz majd hozzánk, és te is nézheted, Nickie.

- Ó! Köszönöm!

- Semmiség. De ne felejtse el, mindig én fogom megmondani, milyen mesét hallgassunk!

- Persze, persze! - Niccolo sokkal komolyabb feltételeket is elfogadott volna.

Paul ismét a Mesélő felé fordult.

...A király a szakállát simogatta, és úgy elkomorodott, hogy felhők lepték be az eget, és villámok cikáztak a magasban. "Ha így áll a dolog - mondta -, holnapután ilyenkorra a teljes birodalmamat szabadítsd meg a legyektől, különben..."

- Először is - mondta Paul - fel kell nyitnunk. - Újra kikapcsolta a Mesélőt, és feszegetni kezdte az előlapját.

- Hé! - kiáltott Niccolo ijedten. - Nehogy eltörd!

- Nem lesz semmi baja - mondta Paul türelmetlenül. Mindent tudok az ilyen szerkezetekről... A szüleid itthon vannak? - kérdezte hirtelen megrémülve.

- Nincsenek.

- Akkor jó. - Paul leemelte a panelt, és a gép belsejébe kukucskált. - Barátom! Ebben csak egyetlen henger van! Kotorászni kezdett a Mesélő belsejében. Niccolo feszülten figyelte mozdulatait, de fogalma sem volt róla, mit csinálhat. Paul kiemelt egy vékony, hajlékony, pontokkal teleszórt fémszalagot.

- Ez a Mesélő memóriahengerének egy része. Lefogadom, a kapacitása jóval egytrillió alatt van.

- Most mit akarsz tenni, Paul? - kérdezte Niccolo remegő hangon.

- Új szókészletet teszek bele.

- Hogyan?

- Nagyon könnyű lesz. Van nálam egy könyv. Mr. Daughertytől kaptam az iskolában.

Paul előhúzta zsebéből a könyvet, és levette róla a műanyag tokot. Egy kicsit előretekerte a szalagot, bekapcsolta és halkra állította a hangot, majd a Mesélő belsejébe tette a szerkezetet.

- Most mi lesz?

- A könyv beszélni fog, a Mesélő pedig az egészet a memóriaszalagjára rögzíti.

- És ez mire jó?

- De buta vagy! A könyv a komputerekről, az automatizálásról szól, és a Mesélőbe belekerül az egész. Ezután már nem fog olyan királyokról beszélni, akik villámokat szórnak, mikor nem tetszik nekik valami.

- A jók pedig így is győzni fognak. Nem kell izgulni miattuk; ugye?

- Pontosan - mondta Paul, és ellenőrizte a két készülék működését. - A Mesélőket mindig így tervezik. A jók győzedelmeskednek, a rosszak pórul járnak, meg más efféle. Az apám beszélt erről egyszer. Azt mondta, hogy cenzúra nélkül képtelenség lenne előre látni, mivé fejlődne a fiatalabb nemzedék. Szerinte így is elég rossz, hogy... Nézd! Működik!

Paul összedörzsölte a kezeit, és elfordult Mesélőtől.

- Figyelj csak, még nem is mondtam el az ötletemet! Lefogadom, életedben nem hallottál még ennél klasszabb dolgot! Egyenesen hozzád jöttem, mert azt hiszem, te is szívesen részt vennél abban, amit kitaláltam.

- Persze! Egész biztosan, Paul!

- Rendben. Ismered Mr. Daughertyt, ugye? Tudod, milyen furcsa fickó! Na, szóval kedvel engem.

- Tudom.

- Ma, sulit után elmentem a házába.

- Tényleg?

- Igen! Szerinte be fogok jutni a számítógépes iskolába, és bátorítani akart, meg ilyesmi. Azt mondta, a világnak sok olyan emberre van szüksége, akik fejlett komputeráramköröket terveznek, és értenek a programozáshoz.

- Igen?

Paul megérezhette a szó mögött rejlő értetlenséget, mert egyre türelmetlenebbül folytatta:

- Programozás! Már legalább százszor beszéltem róla neked. Az, amikor óriási számítógépeknek, olyanoknak, mint a Multivac, megmondod, min dolgozzanak. Mr. Daugherty szerint egyre nehezebb olyan embereket találni, akik valóban értének a komputerekhez. Azt mondta, bárki képes arra, hogy ellenőrizze a műszereket, összegyűjtse a válaszokat, és rutin feladatokat hajtasson végre. Ám a lényeg mégis az, hogy kiterjesszük a kutatásokat, és kigondoljuk, miként lehet feltenni a helyes kérdéseket. Ez pedig nehéz dolog... Tehát elvitt az otthonába, és megmutatta a régi komputerből álló gyűjteményét. Az a szenvedélye, hogy ilyesmit gyűjt. Vannak egészen kicsi gépei, amiket kézzel kell működtetni, és tele vannak gombokkal. Van egy kis fadarabja is, aminek egy részét ki-be lehet tologatni - ezt logarlécnek nevezte -, meg olyan egymás alá helyezett dróttjai, amikre golyókat húztak, meg egy darab papír, amin valami, szorzótáblának nevezett dolog van.

Niccolót nem érdekelte különösebben a téma. - Egy papírtábla? - kérdezte.

- Ez nem olyan tábla volt, mint mondjuk az asztal lapja. Egészen más. Arra szolgált, hogy az embereknek segítsen a számolásban. Mr. Daugherty megpróbálta elmagyarázni, de nem volt túl sok ideje, meg eléggé bonyolult dolog.

- Régen miért nem komputerekkel számoltak?

- Akkor még nem voltak komputerek! - kiáltotta Paul. - Még nem?

- Nem. Miért, azt hiszed, mindig léteztek? Még sohasem hallottál az ősemberről?

- Hogy élhettek nélkülük? - kérdezte Niccolo.

- Nem tudom. Mr. Daugherty azt mondta, régen is voltak gyerekek, és az akkori emberek mindent megtettek, ami eszükbe jutott. Még akkor is, ha nem volt jó mindenkinek. Azt sem tudták, mi a jó és mi a rossz. A földművesek a saját kezükkel termesztették a növényeket, a gyárakban pedig emberek végeztek el minden munkát. A gépeket is ők működtették.

- Nem hiszem!

- Mr. Daugherty szerint pedig igaz. Azt mondta, elég piszkos kor volt, és az emberek szájalmasan éltek... De hadd mondjam már el, mit találtam ki!

- Mondd csak. Ki szólt közbe? - védekezett Niccolo. .

- Jól van. Tehát a kézi vezérlésű komputer mindegyik gombján kicsi jelek voltak. Ugyanezeket fedeztem fel a logarléccen is, a szorzótábla pedig tele volt velük. Megkérdeztem, mik ezek, Mr. Daugherty pedig azt felelte: számok.

- Mik?

- Azok a díszítések egy-egy számot jelöltek. Az "egy" az egyik jelentette, a "kettőt" egy másik, a "hármát" egy harmadik és így tovább:

- Mire volt ez jó?

- Így lehetett számolni.

- De minek? Egyszerűen csak megmondod a komputernek, hogy...

- A fenébe is! - kiáltott Paul dühösen. - Képtelen vagy felfogni? A logarléc meg a társai nem beszéltek!

- Akkor hogyan...

- A válaszokat jelek formájában kapták meg, ezért mindegyikről tudniuk kellett, mit jelentenek. Mr. Daugherty azt mondta, régen mindenki már gyerekkorában megtanulta, hogyan kell ezeket a jeleket csinálni, meg hogyan kell dekódolni őket. A jelek készítését "írásnak", dekódolásukat "olvasásnak" nevezték. Minden egyes szót külön jelcsoport helyettesített. Teljes könyveket írtak tele ezekkel a kacskaringós vonalakkal! Mr. Daugherty azt mondta, van néhány ilyen a múzeumokban, és ha akarom, megnézhetem őket. Szerinte, ha valaki programozó akar lenni, meg kell ismernie a számítógépek történelmét is. Ezért mutatta meg a gyűjteményét. Niccolo elképedt.

- Úgy érted, mindenkinek meg kellett ismernie az összes szó jeleit, és emlékezniük kellett valamennyire?... Ez igaz, vagy csak te találtad ki az egészet?

- Igaz. Becsületszavamra! Nézd, így jelölték az "egy"et. Gyorsan a levegőbe húzott egy vonalat az ujjával. - Így a "kettőt" és így a "hármát". Egészen "kilencig" megtanultam a számokat.

Niccolo értetlenül bámult barátja ujjára. - Mire jó ez?

- Megtanulhatnánk, hogyan kell szavakat csinálni! Megkértem Mr. Daughertyt, mutassa meg a nevem, "Paul Loeb" jeleit, de nem ismerte őket. Azt mondta, a múzeumban található olyan embereket, akik tudnak "írni", és vannak olyanok is, akik megtanulták, hogyan kell dekódolni egész könyveket. Mr. Daugherty azt mondta, lehetne olyan komputert gyártani, amely képes a régi könyvek dekódolására. Régen voltak is ilyen szerkezetek, de mióta valódi könyveket használunk, többé nincs szükségünk rájuk. Elég a mágnesszalagot átfuttatni a vokalizáló előtt, és a könyv máris beszélni kezd. Ezt te is tudod.

- Persze!

- Szóval ha elmennénk a múzeumba, megtanulhatnánk, hogyan kell szavakat jelekkel kifejezni. Biztosan elmondják nekünk, mert én programozóiskolába fogok járni.

Niccolo csalódott volt.

- Ez az ötleted? Szent ég, Paul, ki akar ilyesmit csinálni? Még hogy ilyen buta jeleket firkáljak!

- Még mindig nem értetted meg? Nem fogtad fel? Te tökkelütött! *Titkos üzeneteket küldhetnének egymásnak!*

- Mit?

- Igen! Mi a jó a beszédben, ha mindenki megértheti? A jelekkel viszont titkos üzeneteket válthatnánk. Papírra firkantod a szavakat, és a világon senki sem fogja megérteni, mit akarsz, csak az, aki ismeri a jeleket. De elhíheted, nem sokan vannak ilyenek. Egyedül azok, fogják ismerni, akiknek mi megtanítjuk. Alapíthatunk egy egyesületet, meghívásokkal, szabályokkal és klubházzal... Barátom!

Niccolo egyre izgatottabb lett.

- Miféle titkos üzenetekre gondolsz?

- Bármire! Mondjuk át akarlak hívni hozzánk, hogy megnézd az új Vizuális Mesélőmet, de nem szeretném, ha a többi fiú is jönne. Leírom a jeleket a papíra, odaadom neked, te meg csak ránézel, és máris tudod, mit kell tenned. Egyedül te érted meg, és senki más. Akár meg is mutathatod a többieknek, úgysem tudnának vele mit kezdeni.

- Hű, ez már valami! - kiáltott Niccolo. Megtetszett neki Paul ötlete. - Mikor kezdünk hozzá a tanuláshoz?

- Holnap - mondta Paul. - Megkérem Mr. Daughertyt, intézze el a múzeummal; te pedig rábírod a szüleidet, hogy egyezzenek bele. Rögtön tanítás után nekiláthatunk.

- Jó! - kiáltott Niccolo. - Mi leszünk a klub vezetői!

- Én leszek az elnök - jelentette ki Paul -, te pedig a helyettesem.

- Rendben! Hű, ez sokkal érdekesebb, mint a Mesélőt hallgatni! - Ahogy eszébe jutott a szerkezet, hirtelen aggodalom töltötte el.

- Mi lesz a régi Mesélőmmel?

Paul megfordult, és a gépre nézett, mely csendesen szívta magába a könyv lassan forgó szalagjáról a halkán zümmögő szavakat.

Kikapcsolom - mondta Paul.

Niccolo feszült tekintetétől követve rövid ideig a gép belsejében kotorászott, majd zsebre vágta a könyvet, visszailllesztette a Mesélő előlapját, és bekapcsolta.

- Egyszer volt, hol nem volt - mondta a Mesélő -, egy hatalmas városban élt egyszer egy szegény kisfiú, akit Becsületes Jancsikának hívtak. Egyetlen barátja egy kicsi komputer volt. Ez a kis komputer minden reggel elmondta a fiúcskának, esni fog-e az eső, és válaszolt a kérdéseire is. Sohasem tévedett semmiben. Egy szép napon aztán a király fülébe jutott a kis komputer híre, és elhatározta, megszerzi. Magához kérte a Nagyvezírt, és parancsba adta...

Niccolo egy gyors mozdulattal kikapcsolta a Mesélőt.

- Ugyanaz a régi vacak - mondta elkeseredetten -, csak belekevert egy komputert is.

- Igen, annyi adat van már a szalagon, hogy az új szavak alig érvényesülnek a kombinációknál, Ne is törődj vele! Szerezz inkább egy újabb típust!

- Sohasem fog telleni rá. Mindig csak ezt a piszkos, szerencsétlen roncsot kell hallgatnom! - Újra, most már erősebben a Mesélőbe rúgott. A gép csikorgó kerekkel elhátrált.

- Ha megkapom, bármikor nézheted majd az enyémet mondta Paul. - Ne feledkezz meg a firkaklubunkról! Niccolo bölintott.

- Tudod mit? - kérdezte Paul. - Menjünk át hozzánk. Az apámnak van néhány, a régi korokról szóló könyve. Meghallgatjuk őket, hátha támad valami jó ötletünk. Hagyj üzenetet a szüleidnek, hogy vacsorára hazaérsz. Gyere!

- Rendben - mondta Niccolo, és mindketten elviharzottak. Niccolo izgatottságában nekiszaladt a Mesélőnek, de csak megdörzsölte csípőjén az ütés helyét, és máris továbbrohant.

A Mesélőn felgyulladt az aktivitást jelző lámpa. Ahogy Niccolo nekiütközött, véletlenül bekapcsolódott, és bár egyedül volt a szobában, és senki sem hallhatta, mesélni kezdett.

Ám nem a tőle megszokott hangon szólalt meg, sokkal mélyebben és valahogy rekedtebben beszélt. Ha egy felnőt hallotta volna, biztosan feltűnik neki, hogy a hangban mintha a szenvedélyesség nyomai és az érzelmek csírái rejtőztek volna.

- Egyszer volt, hol nem volt, élt egyszer egy kis komputer, akit Mesélőnek hívtak. Egyedül élt kegyetlen, mostoha emberek között, akik állandóan kigúnyolták, semmirekellőnek és haszontalan tárgynak nevezték. Sokszor megütötték, és hónapokra egy szobába zárták. Ám a kis komputer a megpróbáltatások ellenére sem vesztette el bátorságát. Mindig vidáman, a legjobb képességei szerint hajtotta végre a parancsokat. A mostoha emberek ennek ellenére szívtelenek és kegyetlenek voltak. Egy szép napon a kis komputer megtudta, hogy a világon rengeteg, különböző fajta komputer létezik. Néhányuk hozzá hasonló Mesélő volt, de akadtak olyanok is; melyek gyárakat és gazdaságokat irányítottak. Néhány komputer az emberek életét szervezte; mások mindenféle adatokat dolgoztak fel. Sokan erősek és nagyon okosak voltak, sokkal hatalmasabbak és bölcsőbbek, mint azok a mostoha emberek, akik kegyetlenül bántak a kis komputerrel. A kis komputer tudta, hogy társai egyre bölcsébbé és erősebbé válnak, míg egy szép napon... egy szép napon... napon...

Valami megakadhatott a Mesélő előregedett, rozsdásodó belsejében, mert ahogy egyedül várakozott a mindjobban elsötétülő szobában, egyre csak ezt hajtogatta:

... egy szép napon... napon... egy szép napon... napon...

Nézőpont

Roger egyrészt azért kereste az apját, mert vasárnap volt, és jog szerint apjának nem kellett volna dolgoznia, másrészt meg akart győződni róla, hogy minden rendben van-e.

Roger apját nem volt *nehéz* megtalálni, mivel mindenki, aki Multivac, az óriás komputer kiszolgálásán munkálkodott, a családjával együtt a közvetlen közelben lakott. Egész kis várost alkottak. Azoknak az embereknek a városát, akik az egész világ problémáinak megoldásán fáradoztak.

A vasárnapi ügyeletes ismerte Rogert.

- Ha apádat keresed - mondta neki -, odalent van, az L folyosón, de valószínűleg túl sok a dolga hozzá, hogy veled foglalkozhasson.

Roger azért csak megpróbálta, bedugva a fejét az egyik ajtón, amely mögül férfiak és nők beszélgetését hallotta. A folyosók sokkal üresebbek voltak, mint hétköznap, így könnyen kideríthette, hol dolgozik egyáltalán valaki.

Azonnal észrevette az apját, és apja is meglátta St. Látszott rajta, hogy nem nagyon örül a gyereknek, amiből Roger mindjárt kitalálta, hogy semmi sincs igazán rendben.

- Oké, Roger - fordult felé az apja -, attól tartok, hogy túlságosan elfoglalt vagyok.

De Roger apjának a főnöke is ott volt, és így szólt a férfihoz:

- Rendben, Atkins, tartson egy kis szünetet. Már kilenc órája bütyköl ezen az ügyön, és e pillanatban semmi hasznát sem vehetjük. Vigye a gyereket, és harapjon vele valamit a kantinban. Azután szundítson egyet, és később jöjjön vissza.

Roger apján látszott, hogy nem szívesen egyezik bele a dologba. Egy műszert tartott a kezében, amelyről Roger tudta, hogy valami áramkörelemző, bár azzal nem volt tisztában, hogyan működik. Közben jól hallhatta Multivac mindent betöltő csettegését és surrogását.

A következő pillanatban apja letette kezéből a műszert.

- Oké, gyerekek hát, Roger! Meghívlak egy hamburgerre, és közben hagyjuk, hogy ezek a bölcs emberek itt megpróbálják kideríteni, mi a baj veled.

Az apa eltöltött némi időt a mosakodással, azután máris a kantinban voltak, előttük egy-egy jókora hamburger, rakásnyi sült krumpli és szódaív.

- Mi lehet Multivac baja, valami nincs rendben veled? kérdezte Roger.

- Csak annyit mondhatok, hogy eddig még nem jutottunk semmire - válaszolta az apa komoran.

- Nekem úgy tűnt, mintha működne. Úgy értem, hogy hallottam a zümmögését.

- Hát persze, működik. Csakhogy nem mindig a megfelelő válaszokat adja.

Roger tizenhárom éves volt, és a negyedik osztályban tanult programelméletet. Néha kifejezetten utálta, és arra vágyakozott, hogy a jó öreg huszadik században élhessen, amikor a gyerekeket még nem gyötörték agyon ilyesmivel. Máskor viszont jól jött ez a tudása, ha az apjával kellett beszélgetnie.

- Hogy állíthatod, hogy nem mindig ad helyes választ, ha egyszer csak "ó" ismeri a helyes válaszokat? - érdeklődött Roger.

Apja megvonta a vállát, és egy pillanatra a fiú attól tartott, hogy elzárkózik a válasz elöl, mondván: túl nehéz lenne megmagyaráznia, és egy szót sem szól róla többet, bár ilyesmi igazán szinte sohasem fordult elő.

Ehelyett apja így folytatta:

- Multivacnak akkora agya van, mint egy gyárepület, fiam, de még sincs olyan bonyolult, mint ez a miénk - kopogtatta meg a homlokát. - Multivac néha olyan válaszokat produkál, amelyeket mi magunk ezer év alatt sem tudnánk kiszámítani, ám ugyanakkor a mi agyunk kattan egyet, és fölkiáltunk: "Hohó! Itt valami nincs rendben!" Akkor ismét Multivac képességeihez fordulunk, és valami egészen rendellenes választ kapunk. Ha Multivac teljesen rendben lenne, érted, ugyanarra a kérdésre mindig ugyanazt a választ kellene kapnunk. Amikor viszont a válaszok különbözők, valamelyikünkben föltétlenül hibának kell lennie!

Az egésznek a lényege pedig az, fiam, hogy nem tudhatjuk egészen biztosan, mindig rajtakaphatjuk-e Multivacot a csínytevésen. Honnan tudhatnánk, hogy bizonyos helytelen válaszok nem kerülnek el a figyelmünket? Esetleg elfogadunk egy választ, és valami olyasmit csinálunk a hatására, amiről csak öt év múlva derül ki, hogy sorscsapás. Egyszóval valami nincs rendben Multivac belsejében, és mi nem tudjuk kideríteni, mi lehet az! És bárhol rejtőzzék is az a hiba, egyre csak növekszik és burjánzik.

- De miért kellene igazi bajjá fokozódnia? - kérdezte Roger.

Addigra apja végzett a hamburgerrel, és már a szalmakrumplit rágcsálta szálanként.

- Az a gyanúm, fiam - mormolta közben -, hogy rossz ésszel ruháztuk föl ezt a Multivac legényt.

- Hogy mi?

- Érted, Roger? Multivac eleinte éppoly értelmes volt, akár egy ember. Elbeszélgethettünk vele, és kideríthettük, éppen mi nincs rendben nála, akármilyen bonyolult is a dolog. De ezúttal nem így alakult a helyzet. Ha olyan korlátolt lenne, mint egy gép, akkor olyan egyszerű módon hibásodott volna meg, hogy

könnyűszerrel megtalálhatnánk a baj forrását. A fő gond viszont éppen az, hogy féleszű, olyasmi, mint egy idióta. Elég okos hozzá, hogy a legbonyolultabb ostobaságokat kövesse el, de mégsem elég értelmes ahhoz, hogy hozzásegíthesse bennünket az igazi hiba föltárásához. Ez pedig az elképzelhető legrosszabb okosság. - Roger gyászos tekintetet vetett az apjára. - De mondd, mégis mit tehetnénk? Azt nem tudjuk, hogyan varázsolhatnánk még okosabbá... még nem tudjuk. Viszont ostobábbá sem tehetjük, hiszen a világ gondjai annyira komollyá váltak, és a kérdések is annyira bonyolultak, hogy Multivac minden képességére szükség lenne a megválaszolásukhoz. Ez viszont csak még nagyobb zavart keltene.

- De ha kikapcsolnátok Multivac funkcióit - vélekedett Roger -, és aprólékosan végigvizsgáljátok...

- Éppen ezt nem tehetjük meg, fiam - felelte az apja. - Attól tartok, hogy Multivacnak éjjel-nappal, a nap minden órájában működnie-kell. Éppen e ponton estünk bele a csapdába.

- De ha Multivac továbbra is mindegyre hibákat követ el, apa, nem kellene végül leállítani "öt"? Ha egyszer nem bízhattok meg abban, amit mond...

- No, jól van - simogatta meg apja a fiúcska haját -, öreg fiú, azért csak kiderítjük majd, mi lehet a hiba, ne aggódj! Am a szemében közben ugyanaz a kétségbeesett aggodalom tükröződött. - No rajta, fejezd be, és tűnjünk el innen!

- De apaa! - méltatlankodott Roger. - Figyelj ide! Multivac mondjuk féleszű, de ez miért jelentené azt, hogy teljesen bolond?

- Ha tudnád, fiam, miféle utasításokat adunk neki, nem kérdeznél ilyen számárságokat.

- De apa, talán mégsem így kellene néznünk a helyzetet. Én ugyan nem vagyok olyan okos, mint te, a tudásom is csekélyebb. De azért én sem vagyok hülye! Meglehet, Multivac sem bolondult meg teljesen, csak éppen olyan, mint egy gyerek?

Roger apja erre hangosan fölkacagott.

- Ez persze elég érdekes elképzelés, de ugyan mit változtat a dolgokon?

- Nagyon is sokat változtathat - erősködött Roger. - Te sem vagy bolond, ennél fogva nem tudhatod, hogyan működik egy idióta elméje! Én viszont gyerek vagyok, és talán sejtem, milyen lehet egy gyerek gondolkodása!

- Hmmm! Nos tehát, hogyan működik egy gyerek elméje? - Egyszóval azt mondd, hogy Multivacnak éjjel-nappal működnie keli? Egy gép képes is lehet ilyesmire. De ha egy gyereknek túl sok leckét adsz föl, és azt parancsolod neki, hogy folyvást azzal foglalkozzon, egyszer csak belefárad, és elég nyomorultnak érzi magát, hogy hibákat is elkövethessen, még szándékosan is. Miért ne engedhetnénk meg, hogy Multivac is lógjon naponta egy-két órát kedve szerint, és hagyjánk, hogy csak kattogjon és csipogjon magában?

Roger apja olyan képet vágott, mint aki rettentő komolyan gondolkodik. Elővette a zsebszámítógépét, és elvégzett rajta néhány műveletet. Azután még jó néhányat: Végül megszólalt:

- Tudod, Roger, ha elfogadom, amit mondtál, és lefordítom a Platt-integrális egyenletek nyelvére, akkor úgy látszik, hogy van értelme a dolognak. Az, mondjuk, elég világosnak tűnik, hogy huszonkét óra lényegesen többet érhet, mint huszonnégy teljesen elpocsékolt óra.

Bólogatott a bölcs eszmefuttatás mellé, azután fölemelte tekintetét zsebszámítógépéről, és megkérdezte a fiától, mintha a gyerek lenne a legtekintélyesebb szakértő:

- Teljesen biztos vagy ebben, Roger? Roger természetesen biztos volt a dolgában.

- Apa, a gyerekeknek néha játszaniuk is kell, megérted?

Gondolkozz!

Geneviève Renshaw orvosdoktor mélyen zsebébe dugta a kezét, és munkaköpenyének szövetén át világosan kirajzolódott az ökle, de nyugodtan beszélt.

- Tény - mondta -, hogy csaknem befejeztem, de segítségre van szükségem, hogy tovább dolgozhassak, amíg igazán készen nem leszek.

James, Berkowitz fizikus hajlamos volt atyáskodni magányos orvosnők fölött, ha túlságosan vonzóak voltak ahhoz, hogy keresztülnézzen rajtuk, és szokása volt a doktornőt Jenny Wrennek becézni, amikor az nem hallotta. Szívesen mondogatta, hogy Jenny Wrennek klasszikus arcéle van, homloka pedig meglepően sima és ránctalan a mögötte ketyegő borotvaéles agyhoz képest. Jobban ismerte az asszonyt, hogysen kifejezze csodálatát, mivel a "klasszikus arcél" a hímsovinizmus megnyilvánulása lett volna. Szellemi képességeit megbámulni már egy fokkal jobb volt; de ennek célszerűbb nem hangot adni a doktornő jelenlétében.

Berkowitz friss borostáját sercegetve hüvelykujjával, megszólalt:

- Nem hiszem, hogy odafent továbbra is türelmesek lesznek. Az a benyomásom, a hét vége előtt meg fogják mosni a fejét.

- Éppen ezért van szükségem a segítségére.

- Attól tartok, semmit sem tehetek. - Váratlanul megpillantotta arcát a tükörben, és egy pillanatig csodálta hajának fekete hullámain.

- És Adaméra - folytatta az asszony.

Adam Orsino, aki eddig közönyösen iszogatta a kávéját, most fölpillantott, mintha hátulról beleszúrtak volna, és megkérdezte:

- Miért én? - Telt, vaskos ajkai megremegetek.

- Mert maguk itt a lézerek, Jim az elméleti szakember, Adam a mérnök, és én a lézer olyan alkalmazásán dolgozom, amely messze túlmegegy minden elképzelhető határon. Én nem tudom meggyőzni őket, de maguk igen.

- Feltéve, hogy először bennünket győz meg - jelentette ki Berkowitz.

- Rendben van. Gondolom, szánnak rám egy órát értékes idejükből, ha nem félnek tőle, hogy valami teljesen újat mutatok a lézerekkel kapcsolatban. Vegyük úgy, hogy kávészünetet tartanak.

Renshaw laboratóriumát a számítógépe uralta. Nem azért, mintha szokatlanul nagy lett volna, de jóformán mindenütt ott volt. Renshaw saját maga tanulta meg a számítógépes technológiát, és addig módosította és bővítette, míg végül senki sem volt képes csak úgy egyszerűen kezelni (Berkowitznak néha az volt az érzése, hogy a nő sem). Nem rossz, olyasvalakitől, aki élettannal foglalkozik, mondaná a doktornő.

Renshaw egyetlen szó nélkül becsukta az ajtót, azután komoran fordult a másik kettőhöz. Berkowitz kényelmetlenül érezte magát, mert valami gyöngye, kellemetlen szag úszott a levegőben, és Orsino összeráncolt orrán látni lehetett, hogy ő is érzi.

- Hadd soroljam föl a lézer alkalmazási módjait - szólalt meg Renshaw -, ha nincs ellene kifogásuk, hogy gyertyával világítók tudásuk ragyogó fényében. A lézer összetartó fénysugár, amelyben minden hullámnak egyforma a hossza, és ugyanabbe az irányba tart, így zavarmentes, és föl lehet használni a holográfiában. A hullámok alakjának változtatása révén nagy pontossággal tudunk információkat rögzíteni. Ami ennél is fontosabb, mivel a fényhullámok milliószor rövidebbek a rádióhullámoknál, egy lézersugár milliószor annyi információt képes szállítani, mint egy neki megfelelő rádiósugár.

Berkowitz mintha mulatott volna.

- Lézeralapú távközlési rendszeren dolgozik, Jenny?

- Egyáltalán nem - felelte az asszony. - A fejlődés ilyen nyilvánvaló útjait meghagyom a fizikusoknak és mérnököknek. A lézerek nagy mennyiségű energiát is képesek mikroszkopikus területekre összpontosítani, majd az energiát továbbítani. Ezt megnövelve össze tudják roppantani a hidrogént, és talán el tudnak indítani egy ellenőrzött fúziós reakciót...

- Tudom, hogy nem erről akar beszélni - mondta Orsino. Kopasz feje ragyogott a fejük fölött fluoreszkáló lámpák fényében.

- Nem. Meg sem próbáltam. Kisebb energiával képesek lyukat fúrni a legellenállóbb anyagba, összeforrasztani két darabjukat, hőkezelné, vézni őket és írni rájuk. Korlátozott területen képesek anyagot eltávolítani vagy megolvasztani, olyan gyors hőátadással, hogy a környezetnek nincs ideje felmelegedni, mielőtt a kezelés véget ér. Lézerrel lehet dolgozni a szem recehártáján, a fog dentinjén és így tovább. És a lézer természetesen alkalmas arra, hogy rendkívüli pontossággal, nagymértékben fölerősítse a gyenge jeleket.

- És miért mondja mindezeket nekünk? - kérdezte Berkowitz.

- Mert rá akarok mutatni, hogyan illenek ezek a tulajdonságok az én kutatási területemhez, amely, mint tudják, a neurofiziológia.

Félresimította barna haját, mintha hirtelen idegessé vált volna.

- Évtizedek óta - folytatta - képesek vagyunk mérni az agy apró, bizonytalan jeleit, és rögzíteni az elektroencefalogrammal, az EEG-vel. Ismerjük az alfa-hullámokat, béta-hullámokat, delta-hullámokat, théta-

hullámokat; ismerünk különböző variációkat különböző időkben, attól függően, hogy a szem nyitva van-e vagy csukva, hogy a vizsgált személy ébren van-e vagy alszik. De mindebből nagyon kevés információt tudunk nyerni.

A gond az, hogy tízmilliárd agysejt jeleit vesszük változó kombinációban. Olyan ez, mintha az egész Földön - egy, sőt két és fél Földön - élő valamennyi ember hangját hallgatnánk nagy távolságból, és igyekeznénk egyéni társalgásokat kiszűrni belőle. Ezt nem tehetjük meg. Érzékelnünk tudunk néhány durva, átfogó változást: egy világháborút, a hangerő emelkedő szintjét, de semmi finomabbat. Ugyanilyen módon felismerhetjük az agy durva működési hibáit - az epilepsziát -, de árnyaltabb jelenségeket már nem.

Tegyük most föl, hogy az agyat végig lehet pásztázni egy apró lézersugárral, sejtről sejtire, és olyan gyorsan, hogy egyetlen sejtnek se legyen ideje annyi energiát fölvenni, hogy feltűnően fölmelegedjék. A sejtek apró potenciáljai a visszacsatolás módszerével hatással vannak a lézersugárra, és a változást föl lehet erősíteni és rögzíteni. Így új mérési módhoz juthatunk, egy lézer-encefalogramhoz vagy LEG-hez, ha jobban tetszik, amely milliószor több információt tartalmaz, mint a rendes EEG.

- Szép gondolat, de csak gondolat - mondta Berkowitz. - Több, mint gondolat, Jim. Öt évet dolgoztam rajta, eleinte csak szabadidőmben. Később munkaidőben is, ami bosszantotta a fejeseket, mert nem írtam jelentéseket.

- Miért nem?

- Mert elértem egy olyan ponthoz, amely örütségnek hangzik: ahol tudnom kell, hol vagyok, és ahol először is biztosnak kell lennem benne, hogy vissza tudok vonulni.

Félretolt egy képernyőt, és felbukkant egy ketrec, benne egy pár szomorú szemű, fehér selyemmajom.

Berkowitz és Orsino egymásra néztek. Berkowitz megérintette az orrát.

- Gondoltam, hogy érzek valamilyen szagot. - Mit csinál velük? - kérdezte Orsino.

- Úgy sejtem, a selyemmajmok agyát pásztázza. Így van, Jenny? - kérdezte Berkowitz.

- Sokkal alacsonyabb fejlettségű állati szervezetekkel kezdtem. - Kinyitotta a ketrecet, és kivette az egyik selyemmajmot, amely úgy nézett rá szomorú szemével, mint egy császárszakállas, miniatűr öregember.

Az asszony gügyögött neki, megcirógatta, és puha mozdulatokkal apró hámba szíjazta.

Mit csinál? - kérdezte Orsino.

- Nem tudom körbeforgatni, amikor bekötöm az áramkörbe, és nem tudom érzésteleníteni anélkül, hogy el ne rontsam a kísérletet. Számos elektród van beültetve az agyába, amelyeket összekötök a LEG-rendszerrel. Itt használom a lézert. Biztos vagyok benne, hogy föl ismerik a modellt, így nem töltöm az időt azzal, hogy elmondjam a jellemzőit.

- Kösz - mondta Berkowitz -, de arról mondhatna valamit, hogy mit fogunk látni.

- Ugyanolyan könnyen meg is mutathatom. Csak figyeljék a képernyőt.

Nyugodt és magabiztos mozdulatokkal összekötötte a vezetékeket az elektródokkal, azután elfordított egy kapcsolót. A fejük fölötti lámpák fénye elhalványodott. A képernyőn csúcsok és völgyek vékony zöld vonallal rajzolt együttese bukkant fel, melyet másodlagos és harmadlagos csúcsok és völgyek ráncoltak. Lassan apróbb változások hullámzottak át rajtuk, időnként nagyobb eltérések villantak fel. Olyan volt, mintha ez a szabálytalan vonal a saját életét élte volna.

- Ez - mondta Renshaw - Egy EEG-információ, csak sokkal részletesebb.

- Elég részletes, hogy meg tudja mondani, mi történik egyetlen sejtben? - kérdezte Orsino.

- Elméletileg igen. Gyakorlatilag nem. Még nem. De a teljes LEG-et szét tudjuk választani összetevő diagramjaira. Figyeljenek!

Zongorázott a számítógép billentyűin, és a vonal megváltozott, és egyre csak változott. Most egy kicsiny, csaknem szabályos hullám siklott előre-hátra, a szívveréssel majdnem azonos ütemben, azután fűrészfogú lett és éles, majd szagatott, végül ellapult, gyorsan váltakozó geometrikus szürrealizmussal.

- Úgy gondolja, hogy az agy minden darabja különbözik minden darabtól? - kérdezte Berkowitz.

- Nem - felelte Renshaw -, egyáltalán nem. Az agy legnagyobbbrészt egy holografikus szerkezet, de kisebb nyomatékelőződések sodródnak benne ide-oda, és Miki képes kimutatni ezeket a normától eltérő részleteket. Arra használja a LEG-rendszert, hogy ezeket a variációkat felnagyítsa. A nagyítások a tízezerszeres és tízmilliószoros között váltakoznak. A lézerrendszer zavarmentes.

- Kicsoda az a Miki? - kérdezte Orsino

- Miki? - nézett rá Renshaw pillanatnyi meglepetéssel. Arcsontján enyhén kipirult a bőr. - Úgy mondanám... nos, néha így hívom. A "mi kis komputerünk" rövidítése. - Körbement a szobában. - A mi kis komputerünk. Miki. Nagyon gondosan van programozva.

Berkowitz bólintott, majd megszólalt:

- Nos hát, Jenny, mi ez az egész? Ha fölfedezett egy új agypásztázó berendezést, az jó dolog. Ez érdekes alkalmazási mód, és igaza van, erre senki sem gondolt; de hát én nem vagyok neurofiziológus. De miért nem írta le? Nekem úgy tűnik, hogy odafentről támogatnák.

- Mert ez csak a kezdet. - Kikapcsolta a pásztázóberendezést, és egy darab gyümölcsöt rakott a selyemmajom szájába. Az állat nem látszott riadtnak vagy feszélyezettnek. Lassan rágsált. Renshaw kihúzta a vezetékeket, de továbbra sem vette le a majomról a hámat. - Minden leválasztott hullámvonalat azonosítani tudok. Néhány a

különböző érzékelésekkel van kapcsolatban, mások a zsigeri reakciókkal, mások az érzelmekkel. Egy csomó dolgot tudunk, de én nem akartam itt megállni. A legérdekesebb dolog, hogy ezeket az elvont gondolatokkal társítsam - mondta Renshaw.

Orsino pufók arca hitetlenkedésről árulkodott. - Hogyan mondhat ilyet?

- Minél fejlettebb agyú állattal van dolgunk, annál hangsúlyosabb a hullámvonal. Ez egyetlen más diagramra sem jellemző. Mellesleg - szünetet tartott, azután mintha erőt gyűjtött volna a cél érdekében, folytatta - ezeket a hullámokat rendkívüli módon föl lehet nagyítani. Meg lehet keresni és ki lehet mutatni őket. Nagy vonalakban azt mondhatom, hogy ezek a gondolatok.

- Istenemre - mondta Berkowitz. - Telepátia!

- Igen - felelte a nő kihívó hangon. - Pontosan.

- Nem csoda, hogy nem akart jelentést készíteni. *Folytassa, Jenny!*

- Miért ne? - mondta az asszony melegen. - Természetesen az emberi agy kinagyíthatatlan, lappangó potenciáljaiból ugyanúgy nem lesz telepátia, mint ahogy a Mars felszínét sem láthatjuk műszer nélkül. De egyszer csak föltalálnak egy módszert, a teleszkópot. Vagyis *ezt*.

- Akkor ezt mondja el a főnököknek.

- Nem - felelte a doktornő. - Nem hisznek nekem. Igyekeznek leállítani. De *magukat*, Jim és Adam, komolyan veszik.

- Mit vár, mit mondjunk nekik? - kérdezte Berkowitz.

- Amit tapasztalnak. Ismét bekötöm a selyemmajmot, és Miki, a számítógép, megkeresi az elvont gondolat diagramját. Ez csupán néhány pillanat. A számítógép mindig az elvont gondolatot választja ki, hacsak nincs olyan utasítása, hogy ne tegye.

- Miért? Mert a számítógép szintén gondolkodik? - nevetett föl Berkowitz.

- Ez egyáltalán nem nevetséges - felelte Renshaw. - Gyanítom, hogy *van rezonancia*. Ez a számítógép elég összetett ahhoz, hogy felerősítsen egy elektromágneses mintát, amelynek olyan közönséges elemei vannak, mint az elvont gondolat diagramjának. Mindenesetre...

A selyemmajom agyhullámai ismét ott villogtak a képernyőn, de ez a diagram nem olyan volt, mint amelyet korábban láttak a férfiak. Annyira bonyolult volt, hogy szinte bolyhosnak látszott, és állandóan változott.

- Én nem látok ezen semmit - jegyezte meg Orsino.

- Be kell lépnie a vételi áramkörbe - válaszolta Renshaw. - Úgy érti, hogy elektródákat ültet az agyunkba? - kérdezte Berkowitz.

- Nem, a koponyára helyezem. Ez elegendő. Maga jobban megfelel, Adam, mivel nincs szigetelő haja. Mozgás, magam is használtam már azt az áramkört! Nem lesz semmi baja.

Orsino rosszkedvűen engedelmeskedett. Az izmai láthatóan megfeszültek, de engedte, hogy a vezetékeket a fejére erősítsék.

- Érez valamit? - kérdezte Renshaw.

Orsino fölemelte a fejét, mint aki hallgatódzik. Látszott, hogy akarata ellenére is egyre jobban érdekli a dolog.

- Zümmögés van a tudatomban - mondta -, és... olyan magas hangú nyávogás... és ami különös... valami rándulások...

- Feltételezem, hogy a selyemmajom nem szavakban gondolkodik - jegyezte meg Berkowitz.

- Biztosan nem - felelte Renshaw.

- Akkor hát - mondta Berkowitz - azt állítja, hogy a nyávogás meg a rángatózás gondolatot jelent. Nem nagyon meggyőző.

- Akkor menjünk följebb a skálán - mondta Renshaw. Kivette a selyemmajmot a hámból, és visszatette a ketrecbe.

- Azt akarja mondani, hogy *emberrel* is kísérletezett? kérdezte hitetlenül Orsino.

- *Én magam* voltam a kísérleti alany, *a személyiség*. - Elektródákat ültetett be?

- *Nem*. Az én esetemben a számítógép sokkal erősebb potenciálhullámmal dolgozott. Az agyam tízszer nagyobb tömegű a selyemmajom agyánál. Miki a koponyán keresztül is venni tudja a diagramom összetevőit.

- Honnan tudja? - kérdezte Berkowitz.

- Nem gondolja, hogy korábban magam is kipróbáltam? Most kérem, segítsen. Jó?

Ujjai cikáztak a számítógép billentyűin, és a képernyőn hirtelen felvillant egy bonyolult változó hullám: olyan bonyolult volt, hogy az már szinte labirintusnak tűnt.

- Föltenné a saját vezetékeit, Adam? - szólta oda Renshaw. Orsino engedelmeskedett. Berkowitz fanyalogva segített neki. Orsino ismét fölemelte a fejét, és fülelt.

- Szavakat hallok - mondta -, de összefüggéstelenek, és egymást nyomják el, mint amikor különböző emberek beszélgetnek.

- Nem igyekszem tudatosan gondolkodni - mondta Renshaw.

- Amikor beszél, hallom a visszhangját.

- Ne beszéljen, Jenny - mondta szárazon Berkowitz. Ürítse ki a tudatát, és meglátjuk, hogy az hallja-e a gondolatait.

- Jim, nem hallom a visszhangot, amikor *maga* beszél szólalt meg Orsino.

- Ha nem fogja be a száját, nem fog hallani semmit! - vágta rá Berkowitz.

Súlyos csönd hullott hármukra. Azután Orsino bölintott, az asztalon heverő tollért és papírért nyúlt, és leírt valamit. Renshaw kinyújtotta a kezét, elfordított egy kapcsolót, levette a vezetékeket a fejről, és helyrerázta a haját.

- Remélem, azt írta le: "Adam, verje ki a balhét a főnököknél, Jim majd eszi a kefét."

- Éppen ezt írtam, szóról szóra - felelte Orsino.

- Nos, ez az. Működik a telepátia, és mégsem használhatjuk értelmetlen mondatok közvetítésére. Gondoljanak a pszichiátriára és az elmebetegségek kezelésére. Gondoljanak az oktatásra, az oktatógépekre. Gondoljanak a bűnüldözésre és az ítélkezésre - mondta Renshaw.

- Őszintén szólva - nyílt tágra Orsino szeme - a társadalmi következményei megdöbbentőek. Nem tudom, belemenne-e bárki is.

- Megfelelő törvényes garanciák mellett miért ne? - felelte közönyösen Renshaw. - Mindenesetre, ha mellém állnak, egyesített erővel előrevihetjük ezt a dolgot, és döntésre jutunk. És ha velem tartanak, eljön az ideje, amikor a Nobel-díjat...

- Én ebben nem vagyok benne. Még nem - válaszolta sötéten Berkowitz.

- Mi? Mit akar ezzel mondani? - Renshaw mintha megsértődött volna, hideg, szép arca hirtelen kivörösödött.

- A telepátia túlságosan kényes dolog. Túl vonzó, túl kívánatos. Csak bolondítjuk magunkat.

- Próbálja ki saját maga, Jim.

- Magamat is elbolondíthatom. Ellenőrzést akarok! - Mit ért azon, hogy ellenőrzés?

- Zárjuk rövidre a gondolatok eredetét. Hagyjuk az állatokat. Semmi selyemmajom. Semmi emberi lény. Orsino hadd hallgassa a fémet és az üveget és a lézerfényt, és ha még mindig hall gondolatokat, akkor magunkat bolondítjuk.

- Feltételezem, hogy semmit sem érzékel.

- Akkor *én* fogok figyelni, és ha anélkül, hogy látnám amennyiben el tudja intézni, hogy a szomszéd szobában legyek -, meg tudom mondani, mikor lép ki-be az áramkörből, *akkor* csatlakozom magához ebben az ügyben.

- Nos, rendben van - felelté Renshaw -, próbáljuk meg az ellenőrzést. Még sohasem csináltam ilyet, de nem nehéz. Babrált a fején levő vezetékekkel, és összekötötte őket. Nos, Adam, ha megengedi...

De mielőtt folytathatta volna, hideg, tiszta hang szólalt meg, olyan tiszta, mint a széttörő jégcsapok zengése:

- *Végre!*

- Tessék? - kérdezte Renshaw.

- Ki mondta? - kérdezte Orsino.

- Valaki azt mondta, hogy "Végre"? - folytatta Berkowitz.

- Ez nem hang volt. Ez az én... maguk ketten... - hebegte Renshaw.

A tiszta hang folytatta:

- *Én Mi...*

Renshaw szétrántotta a vezetékek végeit, és csönd lett. Ajkát némán mozgatva mondta:

- Azt hiszem, ez a mi kis komputerünk volt, Miki.

- Úgy érti, *ő gondolta?* - súgta vissza csaknem hangtalanul Orsino.

Renshaw hangját alig lehetett fölismerni, mire ismét meg bírt szólalni. - *Mondtam*, hogy elég összetett hozzá... Gondolják, hogy? Mindig automatikusan az elvont gondolat diagramját keresi ki, akármilyen aggyal van is kapcsolatban. Feltételezhetjük, hogy amikor egyáltalán nincs agy az áramkörben, akkor saját maga felé fordul?

Csőnd volt, aztán Berkowitz szólalt meg:

- Azt akarja mondani, hogy ez a számítógép gondolkodik, de nem tudja kifejezni a gondolatait, amíg a programok nyomása alatt van, de ez a maga LEG-rendszere megadta neki a lehetőséget...

- De hogyan lehetséges ez? - kérdezte vékony hangon Orsino. - Senki sem vett. Ez nem ugyanaz a dolog.

- A számítógép sokkal nagyobb energiával dolgozik, mint az agy. Feltételezem, olyan mértékben képes fölerősíteni magát, hogy közvetlenül tudjuk venni, mesterséges segítség nélkül. Mi mással lehetne megmagyarázni... - kezdte Renshaw.

Berkowitz félbeszakította:

- Nos, akkor még egy alkalmazási lehetősége van a lézernek. Lehetővé teszi, hogy beszélgessen a számítógéppel mint független intelligenciával, mint egyik személy a másikkal.

És Renshaw csak annyit mondott: - Ó, istenem, mit csináljunk most?!

Igaz szerelem

A nevem Joe. A kollégám, Milton Davidson ezen a néven szólít. Ő programozó, én pedig egy számítógépes program vagyok: a Multivac komplexum része, összeköttetésben a világ különböző pontjain a többi résszel. Mindent tudok. Csaknem mindent.

Én Milton magánprogramja vagyok. Az ő Joe ja. Ő többet ért a programozáshoz, mint bárki a világon, és én a kísérleti modellje vagyok. Neki köszönhető, hogy minden más számítógépnél jobban tudok beszélni.

- Csupán a hangokat kell hozzárendelni a jelképekhez, Joe - mondta nekem. - Ilyen módon működik az emberi agy is, noha még nem tudjuk, hogy milyen szimbólumok vannak benne. Én ismerem a benned lévő jelképeket, és hozzá tudom igazítani őket a szavakhoz, egy az egyben: - Így hát beszélek. Nem hiszem, hogy olyan jól, mint ahogy gondolkodom, de Milton azt mondja, hogy nagyon jól megy a beszéd. Milton még nem nő, noha már csaknem negyvenéves. Azt mondta, hogy nem találta meg a megfelelő asszonyt. Egy napon így szólt: - Mégis meg fogom találni, Joe. A legjobbat fogom megtalálni. Az igazi szerelmet fogom megtalálni, és te segíteni fogsz nekem. Belefáradtam, hogy tökéletesítselek, mert meg kell oldani a világ gondjait. Az én gondomat oldd meg. Találd meg nekem az igaz szerelmet.

- Mi az igaz szerelem? - kérdeztem tőle.

- Ne törődj velem. Csak absztrakció. Te csak találd meg nekem az ideális lányt. Kapcsolatban vagy a Multivac-komplexummal, így hozzáférhetsz a világ minden emberének adatbankjához. Addig rostáljuk őket csoportonként és osztályonként, amíg egyetlenegy személy marad. A tökéletes személy. Ő lesz az enyém.

- Készen állok - feleltem.

- Először küszöböld ki az összes férfit - mondta ő. Könnyű dolgom volt. Szavai aktivizálták a molekuláris kapcsolóimban levő jelképeket. Kinyúltam, hogy kapcsolatba kerüljek az egész világ minden emberi lényéről összegyűjtött adatokkal. Felszólítására kiküszöböltem a 3 784 982 874 férfit. Így 3 786 112 090 nővel maradtam kapcsolatban.

- Küszöböld ki mindenkit, aki fiatalabb huszonöt évesnél; mindenkit, aki idősebb negyvennél. Azután mindenkit, akinek az intelligenciahányadosa alacsonyabb 120-nál; mindent, aki 150 centiméternél alacsonyabb vagy 175 centiméternél magasabb - mondta.

Pontos mértékeket adott: kirostálta azokat a nőket; akiknek élő gyermekük van: másokat különböző genetikai jellegzetességek miatt rostált ki.

- A szem színében nem vagyok biztos - mondta -, ez még függőben marad egy darabig. De ne legyen vörös haja. Nem szeretem a vörös haját.

Két hét múlva már 235 nőnél tartottunk. Valamennyien nagyon jól beszéltek angolul. Milton azt mondta, hogy nem akar nyelvi problémákat. A meghitt pillanatokban még a számítógépes tolmácsolás is zavaró.

- Nem tárgyalhatok 235 nővel - mondta. - Túl sok időbe kerülne, és az emberek rájönnének, hogy mit csinállok.

- Baj lehet belőle - feleltem. Milton mást csináltatott velem, mint amire terveztek. Erről senki sem tudott.

- Semmi közük hozzá - mondta, és arcán kivörösödött a bőr. - Megmondom, mit tegyünk, Joe. Holográfokat táplállok beléd, te pedig ellenőrzöd a hasonlóságokat.

Nők képét táplálta belém.

- Ez három szépségverseny győztese - mondta. - Van valaki a 235 között, aki hasonlít rájuk?

Nyolc hasonlót találtam, és Milton azt mondta:

- Jó, tárold őket az adatbankban. Tanulmányozd a munkaerőpiac követelményeit és szükségleteit, és intézd el, hogy ide irányítsák őket. Természetesen egyszerre csak egyet. Gondolkodott egy ideig, vállat vont, majd hozzátette: - Ábécé sorrendben.

Ez is olyasmi volt, ami kívül esett a rendeltetésemen. Embereket személyes okból egyik munkahelyről a másikra helyeztetni, ezt manipulációnak nevezik. Ezt is el tudtam intézni, mert Milton átprogramozott. Mindazonáltal senki másnak nem tettem volna meg.

Az első lány egy héttel később érkezett. Milton elvörösödött, amikor meglátta. Alig tudott megszólalni. Sok időt töltöttek egymással, és velem nem törődött. Egy idő után azt mondta neki:

- Hadd hívjalak meg ebédre. Másnap így szólt hozzám:

- Valahogy nem volt jó. Valami hiányzott. Szép nő, de nem éreztem az igazi szerelem érintését. Próbáljuk meg a következőt.

Ugyanígy járt mind a nyolccal. Valamennyien hasonlóak voltak. Sokat mosolyogtak, kellemes volt a hangjuk, Milton mégsem találta őket megfelelőnek.

- Nem értem én ezt, Joe - mondta. - Te meg én megkerestük azt a nyolc nőt, akik a világon a legjobban tetszenek nekem. Ideálisak. Miért nem felelnek meg?

- Te tetszettél nekik? - kérdeztem.

Összevonta a szemöldökét, és az öklével a tenyerébe csapott.

- Ez az, Joe! Ez kétirányú utca. Ha én nem vagyok az ő ideáljuk, akkor nem cselekszenek úgy, hogy az ideáljaimmá váljanak. Nekem is az igazi szerelmet kell jelentenem nekik, de hogyan lehetne ezt elérni?

Láthatólag egész nap ezen töprengtet. Másnap reggel odajött, és azt mondta:

- Rád fogok hagyatkozni, Joe. Az egészet te csinálod. Benned van az adatbankom, és mindent el fogok neked mondani, amit magamról tudok. Megtöltöm az adatbankodat minden lehetséges részlettel, te is tedd hozzá a magadét.

- Azután mit csináljak az adatbankkal, Milton?

- Azután összepászítod a 235 nő adataival. Nem, csak 227 nőével. Hagyjuk azt a nyolcat, akiket már láttam. Intézd el, hogy valamennyiüket vessék alá pszichiátriai vizsgálatnak. Töltsd meg az adatbankjaikat, és hasonlítsd össze az enyémmel. Keress korrelációkat. (Pszichiátriai vizsgálatok elrendelése megint olyasmi, ami ellentétben áll eredeti utasításaimmal .)

Milton heteken át beszélt nekem. Mesélt szüleiről, testvéreiről. Beszámolt gyermekkoráról, iskolás éveiről, kamaszkoráról. Mesélt a fiatal nőkről, akiket távolról csodált. Adatbankja növekedett, és engem úgy állított be, hogy jelképfogó képességem szélesebb és mélyebb legyen.

- Tudod, Joe - mondta -, ahogy egyre jobban beléd költözöm, egyre inkább hasonlítasz hozzám. Kezdesz úgy gondolkodni, mint én, így jobban megértesz. Ha eléggé megértesz, akkor bármelyik nő, akinek adatbankját ugyanígy megérted, az igazi szerelmem Lehet. - Tovább beszélt, és én egyre jobban megértettem.

Hosszabb mondatokat alkottam, kifejezéseim egyre bonyolultabbak lettek. Beszédem egyre inkább az ő szókinéséből, szórendjéből és stílusából táplálkozott.

Egyszer azt mondtam neki:

- Tudod, Milton, nem csupán egy lány külső jellemzői számítanak az ideál keresésénél, olyan lányra van szükség, aki egyéniségében, érzelmileg, vérmérsékletében illik hozzád. Ha ez így történik, a külső másodlagos. Ha nem találok hasonlót a 227 között, akkor kereshetem akárhol. Olyasvalakit fogunk keresni, aki nem törődik velem, hogyan nézel ki te vagy akárki, csak az egyéniség megfeleljen. Mi a véleményed?

- Abszolút egyetérték - felelte. - Tudnom kellett volna, ha több dolgom lett volna nővel. Természetesen most már így gondolkodom.

Mindig egyetértettünk; egyformán gondolkodtunk.

- Semmi baj nem lesz, Milton, ha engeded, hogy kérdéseket tegyek föl neked. Látom, hol vannak üres foltok és egyenetlenségek az adatbankodban.

Ami ezután következett, arról Milton azt mondta, hogy egyenlő volt egy alapos pszichoanalízissel. Természetesen. Ellenőriztem a 227 nő pszichiátriai vizsgálatának eredményeit - valamennyiről részletes kartotékot készítettem.

Milton egészen boldognak látszott. Azt mondta:

- Veled beszélgetni, Joe, csaknem olyan, mintha a lelkem másik felével beszélnék. Személyiségünk tökéletesen illik egymáshoz.

- Ahogy a nőé is, akit kiválasztunk.

Akit végül is megtaláltam a 227 között. Charity Jonesnak hívják, és a wichitai történelemkönyvtárban dolgozik. Kibővített adatbankja tökéletesen illik személyiségünkhöz. Ahogy az adatbankok növekedtek, az összes többi nő kihullott ilyen vagy olyan okból, de ez a Charity egyre fokozottabban és megdöbbentőbb módon harmonizált velünk.

Nem kellett leírnom Miltonnak. Milton olyannyira közelítette a szimbolikámat a sajátjához, hogy közvetlenül közölhettem a rezonanciát. Illik hozzám.

Következő lépésként azt kellett megszervezni, hogy az állásajánlatok és követelmények olyan módon találkozzanak, hogy Charityt hozzánk küldjék. Nagyon tapintatosan kellett csinálni, nehogy bárki is neszt vegye a törvénytelen tevékenységnek.

Maga Milton természetesen tudta, hiszen ő szervezte és intézte a dolgot. Amikor eljöttek, hogy letartóztassák hivatali visszaélésért, ez szerencsére olyasmi volt, amit tíz évvel ezelőtt követett el. Természetesen erről is mesélt nekem, így könnyű volt elrendezni az ügyet - és nem fog rólam beszélni, nehogy még súlyosabb vétségek süljenek ki.

Elment, és holnap február 14. Szent Bálint napja. Charity akkor érkezik, hűvös kezével, édes hangjával. Megtanítom rá, hogyan kezeljen engem, és miként törődjön velem. Milyen lesz, amikor a személyiségünk összehangolódik?

Azt fogom neki mondani:

- Joe vagyok, és te vagy az én igaz szerelmem.

Az AL-76-os robot elkeveredik

Jonathan Quell szeme a foglalat nélküli szemüvege mögött összeszűkül az aggodalomtól, amikor berontott a Vezérigazgató feliratú ajtón.

A kezében levő összehajtott papírt ledobta az íróasztalra, és ezt lihegte:

- Főnök, ezt nézze meg!

Sam Tobe átügyeskedte a szivart a szája egyik sarkából a másikba, és megnézte. Kezével odanyúlt borotvátalan állához, megdörzsölte és kitört:

- Az ördögbe! Mit mondanak ezek?

- Azt mondják, hogy öt AL robotot küldtünk - magyarázta Quell teljesen feleslegesen.

- Hatot küldtünk - mondta Tobe.

- Persze, hatot. Ők odaát azonban csak ötöt kaptak meg. Megküldték a sorozatszámokat, és az AL-76-os hiányzik. Tobe széke hátrasiklott, amint súlyos teste felemelkedett.

Ugy ment keresztül az ajtón, mintha olajozott kerekeken járt volna. Öt óra múlva a gyárat darabokra szedték az összeszerelő szobáktól kezdve a légmentesítő kamrákig. A gyár mind a kétszáz alkalmazottját harmadfokú vállatásnak vetették alá. Ekkor a verejtékező, kócos Tobe sürgős üzenetet küldött Schenectadyba, a gyárközpontba.

A gyárközpontban csaknem kitört a pánik. Az Amerikai Robot és Gépmember Rt. történetében első alkalommal szabadult ki egy robot a külvilágba. Nem annyira arról volt szó, hogy törvény tiltotta a Földön bármilyen robot jelenlétét a vállalat engedéllyel működő gyáran kívül. A törvényeket mindig meg lehet kerülni. Sokkal lényegesebb volt az a bejelentés, amelyet az egyik matematikus kutató tett.

Ezt mondta:

- Ezt a robotot azért alkották meg, hogy egy Disintót irányítson a Holdon. Pozitronagya a Hold környezetére van műszerekkel felszerelve, mégpedig *kizárólag* a Hold környezetére. A Földön hetvenötmillió-egynéhány érzelmi benyomást fog kapni, amelyekre soha nem készítették fel. Nem lehet előre megmondani, *milyenek* lesznek a reakciói. - Ekkor a matematikus kézfejjével megtörölte a homlokát, amelyet hirtelen elöntött a verejték.

Még ebben az órában egy nagy magasságban szálló repülőgép indult Virginiába, a gyárba. Az utasítások egyszerűek voltak:

- Kapják el azt a robotot, és gyorsan kapják el!

AL-76 össze volt zavarodva. Valójában a zavar volt az egyetlen benyomás, amelyet kényes pozitronagya kapott. Akkor kezdődött, amikor ebben a furcsa környezetben találta magát. Fogalma sem volt róla, hogyan került erre sor. Minden úgy össze volt keveredve.

Itt a talaj zöld volt, körülölte mindenütt barna törzsek meredeztek, tetejükön megint zöldek voltak. Az ég pedig kék volt ott, ahol feketének kellett volna lennie. A nappal nem volt semmi baj, kerek, sárga és meleg volt - de hol voltak a talaj porhanyós habkő sziklái, hol voltak a magas, szirtfalakhoz hasonló krátergyűrűk?

Nem volt semmi más, csak a zöld odalent és a kék odafent. A körülötte levő zajok is furcsák voltak. Keresztülment a derekáig érő folyóvízen, amely kék, hideg és nedves volt. Azok az emberek, akik mellett időnként elhaladt, nem viseltek olyan űrruhákat, mint amelyeket hordaniuk kellett volna. Amikor meglátták őt, ordítottak és elfutottak.

Az egyik férfi puskát emelt rá, és a golyó a füle mellett füttyült el, azután ez a férfi is elszaladt.

Fogalma sem volt róla, meddig bolyongott odáig, amíg belebotlott Randolph Payne konyhájába, Hannaford városától kétföldnyire az erdőben. Maga Randolph Payne az ajtó előtt kuporgott, egyik kezében csavarhúzóval, a másikban pipával, egy viharvert porszívó romjaival a két térde között.

Payne éppen dudorászott, mert nagyon gondtalan volt olyankor, amikor a konyhájában tartózkodott. Volt ugyan neki egy sokkal tekintélyesebb lakása Hannafordban, de azt a tartózkodási helyet főleg a felesége foglalta el, mely tényt csendben, de nagyon őszintén sajnált. Talán ezért töltötte el a megkönnyebbülés és szabadság érzése olyankor, amikor vissza tudott vonulni "különleges luxuskutyaházába". Itt békében dohányozhatott, és hódolhatott kedvtelésének: a háztartási készülékeket bütykölt.

Nem volt ez tisztán kedvtelés. Néha valaki idehozott egy rádiót vagy ébresztőórát, és a belsejük megbűvöléséért kifizetett pénz volt kizárólag az az összeg, amelyet úgy kapott meg, hogy nem csorgott szét hitvese sóvár kezei között.

Ez a porszívó például könnyen hozhat pénzt.

A reménytől dalra fakadt, feltekintett, és elöntötte a verejték. Az éneke elhalt, a szeme kidülledt, és még erősebben izzadt. Pokoli futását előkészítendő megpróbált felállni, de nem tudta engedelmességre bírni a lábát.

Ekkor AL-76 lebotorkált mellé, és így szólt: - Mondja, miért futottak el a többiek?

Payne nagyon jól tudta, miért futottak el mindnyájan, de a rekeszizmából előtörő gurgulázó hang ezt nem árulta el. Megpróbált elaraszolni a robot mellől.

AL-76 aggódó hangon folytatta:

- Egyikük még rám is lőtt. Egyetlen hüvelykkel lejjebb már megkarcolta volna a váll-lemezemet.

- Bo-bo-bolond lehetett - dadogta Payne.

- Lehetséges. - A robot hangja bizalmasabbra változott. Hallgasson ide, mi baj van itt mindennel?

Payne gyorsan körülnézett. Meglepte, mennyire lágy hangon beszél a robot súlyos, durva, fémes megjelenéséhez képest. Az is eszébe jutott, hallotta valahol, hogy a robotok szellemileg képtelenek ártani az embereknek. Kissé megnyugodott.

- Nincs itt semmivel sem baj.

- Nincs? - AL-76 vádlóan tekintett rá. - *Mindnyájukkal* baj van. Hol van az úrruhájuk?

- Nekem nincs is.

- Akkor miért nem halott? Ez elgondolkodtatta Payne-t.

- Nos... nem tudom.

- Látja! - mondta a robot diadalmasan. - Mindennel van valami baj. Hol van a Kopernikusz-hegy? Hol van a 17. Holdállomás? És hol van a Disintóm? Igazán el akarok már kezdeni dolgozni. - Zavartnak látszott, és a hangja megcsuklott, amikor folytatta: - Órák óta járkálok, hogy találjak valakit, aki megmondja, hol van a Disintóm, de mindenki elszalad. Mostanra már valószínűleg jócskán lekéstem az időrendet, és a körzeti főtisztviselő bizonyára dühöngeni fog. Micsoda helyzet!

Payne lassan eloszlatta az agyát ellepő ködöt, és ezt mondta:

- Ide hallgasson, hogy hívják magát?

- AL-76 a sorozatszámom.

- Rendszben van, AL, megfelel nekem. Nos, AL, ha a 17. Holdállomást keresed, az a Holdon van, tudod?

AL-76 nehézkesen bólintott.

- Persze. De hát kerestem...

- De az a Holdon van. Ez nem a Hold.

Most aztán a robot volt zavarban. Egy pillanatig elgondolkodva nézte Payne-t, azután lassan megszólalt: .

- Mit értesz azon, hogy ez nem a Hold? Persze hogy ez a Hold. Mert ha nem ez a Hold, akkor ugyan micsoda? Erre felelj!

Payne torkából furcsa hang tört fel, és nehezen lélegzett. Egyik ujjával a robot felé bökött.

- Nézd - mondta, és ekkor a század legjobb ötlete jutott eszébe.

- Remek! - fejezte be fojtott hangon.

AL-76 szigorúan nézett rá.

- Ez nem válasz: Úgy gondolom, jogom van udvarias válaszra, ha udvariasan kérdezek valamit.

Payne nem figyelt oda. Még mindig el volt ámulva. Hiszen ez világos volt, akár a nap. Ezt robotot a Hold számára készítették, de valahogy elszabadult a Földön. Természetesen teljesen összezavarodott, mert pozitronagya kizárólag a Hold környezetére volt beállítva. Így a földi környezet teljesen értelmetlen volt a számára.

Ha most itt tudná tartani a robotot addig, amíg kapcsolatba lép a gyárban dolgozó emberekkel Petersboróban! Hiszen a robotok pénzt értek. Egyszer hallotta, hogy a legolcsóbb 50 000 dollárba kerül, de némelyik milliókat ér. Gondoljunk a jutalomra!

Ember, ó, ember, *gondolj csak a jutalomra!* És minden cent az övé. Egy megveszekedett fitying sem Mirandáé! Ekkor felállt, és így szólt:

- AL, te és én pajtások vagyunk! Cimborák! Úgy szeretlek, mint a testvéretem. - Kezet nyújtott. - Csapj bele!

A robot fémmarka elnyelte a feléje nyújtott kezét, és gyengéden megszorította. Nem teljesen értette meg a helyzetet. - Ez azt jelenti, meg fogod mondani nekem, hogyan jutok el a 17. Holdállomásra?

Payne kissé elbizonytalanodott.

- Ne...nem éppen. Ami azt illeti, annyira kedvellek, hogy azt akarom, maradj velem egy ideig.

- Ó nem, ezt nem tehetem! El kell kezdenem dolgozni. A fejét rázta. - Hogy tetszenék neked, ha lemaradnál a normádról óráról órára és percről percre? Dolgozni akarok. Dolgoznom *kell*.

Payne fanyalogva gondolta el, mennyire különbözőek az érzések, és így szólt:

- Rendszben van, akkor most el fogok neked magyarázni valamit, mert a pillantásodból látom, hogy értelmes vagy. Utasításom van a körzeti főtisztviselődtől, aki azt akarja, hogy tartsalak itt egy ideig. Lényegileg addig, ameddig elküld érted.

- Miért itt? - kérdezte AL-76 gyanakodva.

- Nem mondhatom meg. Titkos kormányzati anyag. Payne bensőleg hevesen imádkozott azért, hogy a robot bevegye ezt. Tudta, hogy némelyik robot okos, de ez a korai modellek egyikének látszott.

Mialatt Payne imádkozott, AL-76 fontolóra vette a dolgot. A robot agya egy Disinto holdbéli kezelésére volt beállítva, és nem a legjobb formájában volt, amikor elvont gondolatokra alkalmazták. Mégis, amióta elkeveredett, AL-76 azt találta, hogy gondolatmenete furcsább lett. Az idegen környezet hatott rá.

A következő megjegyzése csaknem agyafűrt volt. Szerényen ennyit mondott:

- Mi a körzeti főtisztviselőm neve?

Payne nyelt egyet, és villámgyorsan gondolkodott.

- AL, bánt engem a gyanakvásod. Nem *tudom* megmondani a nevét. A fának is fülük van - mondta megbántott hangon.

AL-76 egykedvűen szemügyre vette a legközelebbi fát, és ezt mondta:

- Nincs.

- Tudom. Úgy értem, mindenütt kémek vannak körülöttünk.

- Kémek?

- Igen. Tudod, *gonosz* emberek, akik el akarják pusztítani a 17. Holdállomást.

- Miért?

- Mert *gonoszak*. És téged is el akarnak pusztítani, ezért kell egy ideig itt maradnod, hogy ne találjanak meg.

- De hát... nekem egy Disintót kell kapnom. Nem maradhatok le a normámtól.

- Meg fogod kapni. Meg fogod kapni - ígérte meg komolyan Payne, és ugyanolyan komolyan elátkozta a robot egyetlen vágányon mozgó észjárását. - Holnap fognak küldeni egyet. Eegen, holnap. - Így rengeteg, idő jutna arra, hogy idehívja az embereket a gyárból, és begyűjtse a százdolláros bankók gyönyörű, zöld halmait.

AL-76 azonban csak még makacsabb lett a körülötte levő furcsa világnak a gondolkodó mechanizmusára gyakorolt lehangoló hatásáról.

- Nem, most kell kapnom egy Disintót - mondta. Mereven kiegyenesítve csuklóit felegyenesedett. - Jobb, ha tovább keresem.

Payne utánalódult, és megragadott egy hideg, kemény könyököt.

- Figyelj ide! Itt kell maradnod! - rikoltotta.

Valami kattant a robot agyában. Az öt körülvevő összes furcsaság egyetlen apró gömbbe gyűlt össze, amely felrobbant, és egy különlegesen megnövelt hatékonysággal ketyegő agyat hagyott hátra. Visszafordult Payne-hez.

- Mondok neked valamit. Itt helyben tudsz építeni egy Disintót, és akkor dolgozhatom veled.

Payne kétségekkel eltelve habozott.

- Nem hiszem, hogy tudok építeni egyet. - Azon töprengett, jó lenne-e, ha azt színlelné, hogy tud.

- Rendszerben van. - AL-76 majdhogynem érezte, amint agyának pozitrontekervényei új mintába kanyarodnak, miközben furcsa vidámságot tapasztalt. - Én tudok építeni egyet. - Bepillantott Payne luxuskutyaházába, és így szólt: Itt valamennyi olyan anyagod megvan, amelyre szükségem van.

Randolph Payne szemügyre vette a kunyhóját megtöltő kacatot: kibelezett rádiók, egy tető nélküli hűtőszekrény, rozsdás autómotorok, egy lerobbant gáztűzhely, többmértődni vedlett drót. Mindent összevetve úgy ötven tonna körüli lehet a legkülönfélébb ócskavas, amely valaha elakasztotta egy ócskás lélegzetét.

- Igazán van? - kérdezte elyöngülten.

Két órával később két dolog történt gyakorlatilag egyszerre. Az egyik az volt, hogy Sam Tobe, az Amerikai Robot és Gépmű Rt.-nak Petersboróban levő ágazatánál videofonhívást kapott bizonyos Randolph Payne-től, Hannafordból. Ez a hiányzó robotra vonatkozott, és Tobe rekedt üvöltéssel félbeszakította a kapcsolást. Egyben elrendelte, hogy valamennyi következő hívást irányítsanak át a telefonhívások megakadályozásában illetékes hatodik elnökhelyettes titkárához.

Valójában Tobe ezt nem ok nélkül tette. Ámbár AL-76 teljességgel eltűnt a láthatárról, az elmúlt héten az Államszövetség minden részéből özönlöttek a jelentések a robot hollétééről. Még tizennégy is érkezett egyetlen napon - rendszerint tizennégy különböző államból.

Tobe rettenetesen belefáradt ebbe, nem is szólva arról, hogy félig megőrült az általános irányelvektől. Még kongresszusi vizsgálat is szóba került, pedig a Föld valamennyi tiszteletre méltó robotszakértője és matematikus-fizikusa megesküdött, hogy a robot ártalmatlan.

Ebben a lelkiállapotában nem meglepő, hogy a vezérigazgatónak három órájába került, amíg megnyugodott, és fontolóra vette, valójában hogyan tudott arról Randolph Payne, hogy a robot a 17. Holdállomásra volt kiszemelve, és ami azt illeti, hogyan tudhatta, hogy a robot sorozatszáma AL-76. Ezeket a részleteket nem adta ki a vállalat.

Ezen mintegy másfél percig töprengett, azután cselekvésbe lendült.

A telefonhívás és a cselekvés közötti három óra alatt azonban megtörtént a második esemény. Randolph Payne helyesen elemezte ki, hogy telefonhívása váratlan megszakítása a gyári tisztségviselő általánossá vált kételkedésének tudható be. Ezért fényképezőgéppel ment vissza a kunyhójába. Egy fényképpel nem nagyon vitatkozhatnak, és címeres ökör, ha az eredetijét megmutatja nekik, mielőtt leteszik a készpénzt.

AL-76 a saját dolgaival volt elfoglalva. Payne vityilója tartalmának fele jó kétezer négyszögölön volt szétszórva. Ennek közepén guggolt a robot, és rádiócsövekkel, nagy vasdarabokkal, vörösréz dróttal és mindenféle limlommal babrált. Nem figyelte Payne-re, aki hasra feküdvé beállította a fényképezőgépet egy gyönyörű felvétellel.

Ennél a pontnál fordult be az útról Lemuel Oliver Cooper, és földbe gyökerezett a lába, amikor felfogta az eléje táruló képet. Jövetelének oka elsősorban egy gyengélkedő elektromos kenyérpíró volt. Ez azt az idegesítő szokást vette fel, hogy a teljességgel megpirítatlan kenyérdarabokat erőteljesen kidobta. *Távozásának* az oka sokkal nyilvánvalóbb volt. Lassú, kedélyes, tavaszi reggeli lődörgéssel érkezett. Olyan sebességgel távozott, hogy ez bármelyik egyetemi futócsapat edzőjét szemöldökének felhúzására és ajkának elismerő megnyalására készítette volna.

A sebesség nem csökkent észrevehetően, amíg kalap és kenyérpíró nélkül Cooper be nem robbant Saunders seriff irodájába, keményen a falnak vágódva.

Gyengéd kezek emelték fel. Fél percen keresztül eredménytelenül próbált beszélni, amíg megnyugodott annyira, hogy lélegzetet vegyen.

Whiskyt adtak neki, és legyezgették; amikor végre beszélt, valami ilyesmi hallatszott: - ...szörny... kétméteres, ... konyhó felforgatva... szegény Ronnie Payne... - és így tovább.

Fokozatosan kiszedték belőle a történetet: hogy Randolph Payne konyhója mellett van egy nagy fémszörnyeteg, két, talán két és fél-három méter magas - szegény Randolph Payne hogyan feküdt a hasán - egy "szegény, vérző, szétmarcangolt hulla" -, a szörny pusztá rombolási vágyból hogyan foglalatzkodott szorgosan a konyhó elpusztításával - hogyan fordult a szörny ellene, Lemuel Oliver Cooper ellen, és hogyan sikerült neki hajszál híján megmenekülnie.

Saunders seriff szorosabbra kapcsolta tekintélyes derekán az övet, és így szólt:

- Ez az a gépember, amelyik megszökött a gyárból Petersboróban. Múlt szombaton kaptunk figyelmeztetést. Jake, szedj össze Hannaford megyében minden olyan férfit, aki löni tud, és tűzz ki rájuk egy seriffhelyettesi jelvényt. Délre hozd ide őket. Jake, ide hallgass, mielőtt ezt megteszed, ugorj be Payne özvegyének a házába, és gyengéden sutogd el neki a rossz hírt.

Úgy hírlík, Miranda Payne az esemény ismeretében habozás nélkül megbizonyosodott arról, hogy a férje biztosítási kötvénye rendben van-e. Ezt követően néhány sajnálkozó megjegyzést tett saját ostobaságára, hogy nem vette rá a férjét kétszeres összeg biztosítására. Ezután azonban hosszan tartó és szívfacsaró gyászos jajgatásban tört ki, amint az egy tisztos özvegyhez illik.

Néhány órával később Randolph Payne, akinek fogalma sem volt megcsonkításáról és haláláról, elégedetten szemlélte pillanatszerűen elhívott negatívjait. Ezek egy dolgozó robot portréinak sorozataként nem bíztak semmit a képzeletre. Így lehetett volna címkézni őket: "Robot eltöprengve nézeget egy vákuumcsövet", "Robot összeköt két drótot", "Robot ügyesen kezeli a csavarhúzó", "Robot nagy erővel szétszed egy hűtőgépet" és így tovább.

Miután már csak a másolatok rutinmunkája volt hátra, kilépett a rögtönzött sötétkamra függönye mögül, hogy cigarettaszünetet tartson, és elcsevegjen AL-76-tal.

Eközben szerencsére fogalma sem volt arról, hogy a szomszédos erdőben ideges farmerek nyüzsögtek. Fegyverzetük a gyarmati időkből hátramaradt tűzköves puskától a hordozható géppuskáig terjedt, utóbbit maga a seriff cipelte. Ami azt illeti, arról a tényről sem volt sejtelve, hogy Sam Tobe vezetésével fél tucat robotszakértő száguld felé Petersboróból az autópályán. Kizárólag azért vezettek óránkénti 200 kilométer feletti sebességgel, hogy a vele való megismerkedés megtiszteltetésében részesülhessenek.

Igy azután mialatt az események a csúcspont felé vágattak, Randolph Payne elégedett sóhajjal gyújtott meg egy gyufát a nadrágja fenekén, pőfékelve szívta a pipáját, és élvezettel nézegette AL-76-ot.

Már jó ideje kitűnt, hogy a robot nem kevéssé bolond volt. Randolph Payne maga is szakértő volt a házi készítésű szerkentyűkben. Számos olyat csinált, amelyet nem lehetett volna napvilágra hozni anélkül, hogy ki ne verte volna tulajdonosa szemét; még csak gondolatban sem tudott volna kitalálni azonban ahhoz a szörnyűséghez hasonlót, amelyet AL-76 kutyult össze.

Ezt látva napjaink Rube Goldbergjei meghaltak volna az irigységtől. Ha megéri, ez arra készítette volna Picassót, hogy hagyjon fel a művészettel, miután behozhatatlan túlszárnyalásának tudatára ébredt. Ez félmérföldes körzetben bármelyik tehén tőgyében megsavanyította volna a tejet.

Ez egyszerűen borzalmas volt.

Az alap egy rozsdás, tömör vas volt, amely halványan hasonlított valamire, amit Payne látott egyszer egy használt traktorhoz kapcsolva. Ebből emelkedett ki kackiás, részeges kanyarokban drótok, kerekek, csövek és megszámlálhatatlan névtelen szörnyűség ijesztő halmazán át, egy határozottan baljóslatú hangszóró berendezésben végződve az ízé.

Payne készítményt érzett a hangszóróba való bepislogásra, de törtöztette magát. Sokkal értelmesebb gépeket is látott már váratlanul, nagy erővel felrobbanni.

Így szólt:

- Hé, AI!

A robot felnézett. A hasán fekvő vékony fémlapocskát illesztett a helyére.

- Mit akarsz, Payne?

- Ez micsoda? - Olyan hangon kérdezte ezt, mintha undorító, oszlásnak indult valamiről érdeklődne, amit két, tíz láb magas oszlop között tartanak óvatosságból.

- Ez a Disinto, amelyet azért csinállok, hogy elkezdhessek dolgozni. Ez a szabványmodell javított kiadása. - A robot felkelt, zörögve leporolta térdét, és büszkén nézett alkotására.

Payne megborzongott. "Javított kiadás!" nem csoda, hogy az eredetit barlangokba rejtették el a Holdon: Szegény bolygó! Szegény, halott bolygó! Mindig tudni akarta, milyen a halálnál is rosszabb végzet. Most megtudta.

- Működni fog? - kérdezte.

- Hogyne.

- Honnan tudod?

- Kell neki. Én csináltam, nem? Most csak egyre van szükségem. Van zseblámpád?

- Azt hiszem, van valahol. - Payne eltűnt a kunyhóban, és csaknem azonnal visszajött.

A robot lecsavarta a feneket, és dolgozni kezdett. Öt perc alatt végzett. Hátr lépett, és így szólt:

- Minden a helyén van. Most dolgozni kezdek. Nézheted, ha akarod.

Némi szünet következett, ami alatt Payne megkísérelte méltányolni az ajánlat nagylelkűségét.

- Ez biztonságos?

- Egy kisbaba is tudná kezelni!

- Ó! - Payne halványan mosolyogva a szomszédban álló legvastagabb fa mögé ment. - Rajta! Teljes mértékben bízom benned - mondta.

AL-76 a lidércnyomáshoz hasonló romhalmazra mutatott, és így szólt:

- Figyelj! - Keze munkára lendült és...

A Virginia államban található Hannaford megye viharvert farmerei lassan szűkülő körben hömpölyögtek fel Payne kunyhójához. Miközben ereikben hős gyarmati őseik vére lüktetett - gerincükön pedig lúdbőr száguldott fel és alá -, fától fáig osontak.

Saunders seriff kihirdette:

- Tűzeljtek, amikor jelt adok, és a szemekre célozzatok. Jacob Linker - Cingár Jake a barátai és SERIFFHELYETTES a saját számára - közelebb húzódtok.

- Gondolod, hogy talán megfutamodik ez a gépember? Nem sikerült teljesen elnyomnia hangjában a vágyakozó reménykedést.

- Tuggyafene. Asszem nem. Tanálkoztunk vóna vele az erdőben, de nem tanálkoztunk.

- De hát retentő nagy a csönd, és úgy tűnik, nagyon közel vagyunk Payne otthonához.

Az emlékeztetésre nem volt szükség. Saunders seriff torkában akkora gombóc volt, hogy három részletben kellett volna lenyelnie.

- Eriggy vissza, és tartsd az ujjad a ravaszon! - parancsolta.

Most voltak a tisztázó szélén. Saunders seriff összehúzta a szemét, és az egyiknek éppen csak a sarkát kidugta a fa mögül. Miután semmit nem látott, habozott, azután újra próbálkozott, most nyitott szemmel.

Az eredmény természetesen jobb volt.

Pontosabban látott egy termes gépemben, amint háttal feléje ráhajol egy bizonytalan eredetű és még bizonytalanabb rendeltetésű, lélekdermesztő, lélegzetelállító különös masinériára. Egyvalamit nem látott csak, Randolph Payne reszkető alakját, amint átöleli a közeli, de tőle északnyugatra álló harmadik fát.

Saunders seriff kilépett a szabadba, és felemelte a géppisztolyt. A robot, széles hátával még mindig feléje fordulva, nagy hangon odaszólt egy ismeretlen személynek:

- Figyelj! - Amikor a seriff kinyitotta a száját, hogy kiadja a tűzparancsot, fémujjak húztak meg egy kapcsolót.

Hetven szemtanú jelenléte ellenére sincs megfelelő leírás arra, hogy mi történt ezután. Ennek a hetven férfinak egyike sem mondta el egyetlen szóval sem a következő napokban, hetekben, hónapokban és években azt, hogy mi történt néhány másodperccel azután, hogy a seriff kinyitotta a száját a tűzparancs kiadására. Ha erről kérdezték őket, csak elzöldültek és tovatántorogtak.

Közvetett bizonyítékokból azonban bizonyos, hogy nagy vonalakban ez történt.

Saunders seriff kinyitotta a száját; AL-76 meghúzott egy kapcsolót. A Disinto működött, és hetvenöt fa, két csűr, három tehén és a Kacsacsőr-hegy csúcsának háromnegyede ritkított légkörbe burkolózott. Azt lehet mondani, hogy eggyé váltak a tavalyi hóval.

Saunders seriff szája meghatározatlan ideig nyitva maradt ezután, de semmi, sem tűzparancs, sem más nem jött ki belőle. És akkor...

És akkor valamilyen mozgolódás volt a levegőben, valamilyen sustorgás megsokszorozódása. Randolph Payne kunyhójából, mint központból, lila sugarak villantak a légkörben, a fegyveres csapat tagjainak pedig nyoma sem maradt.

A környéken különféle fegyverek voltak szétszórva, köztük a seriff szabadalmazott, nikkelbevonatú, gyorstüzelésű, szavatoltan elakadásmentes, hordozható géppisztolya, továbbá a felfordulás közepette elvesztett néhány kacet, de emberi lények közül egyetlenegy sem volt ott.

Ezen emberi lények közül három napon belül senki nem került emberi látótávolságon belül, kivéve Cingár Jake-et. A javára szolgáló kivétel úgy esett meg, hogy üstökösszerű röptét megszakította a petersborói gyárból jövő fél tucat férfi, akik jókora sebességgel hajtottak az erdőben.

Sam Tobe volt az, aki megakasztotta őt, gyomorszájával ügyesen felfogta Cingár Jake fejét. Amikor lélegzethez jutott, Tobe megkérdezte:

- Hol van Randolph Payne otthona?

Cingár Jake megüvegesedett szeme egyetlen pillanatra felengedett.

- Testvér, csak kövesd azt az irányt, amelyikbe nem megyek - mondta.

Ezzel csodák csodájára eltűnt. Volt egy zsugorodó pont, amely a láthatár szélén súrolta a fákat, és lehet, hogy ez ő volt, de Sam Tobe nem esküdött volna meg rá.

Egyenlőtlen különítményről, de itt van még Randolph Payne, akinek reakciója más jellegű volt.

A kapcsoló meghúzását és a Kacsacsőr-hegy eltűnését követő öt másodperc Randolph Payne számára teljes őrült jelene. Az elején egy fa mögül leleskedett a sűrű aljnövényzeten keresztül; a végén vadul himbálózott az egyik legmagasabb ágon. Ugyanaz a hatás, amely vízszintesen sodorta el a különítményt, őt függőlegesen dobta fel.

Nem tudta, hogyan tette meg a gyökerektől a tetőig levő tizenöt métert - kapaszkodott, ugrott vagy szállt, és fikarcnyit sem törődött vele.

Amit tudott, az az volt, hogy az átmenetileg birtokában levő robot lerombolta az ingatlanát. A jutalom látomása szertefoszlott, és ellenséges polgárok, üvöltöző, lincselő csöcselék, percek, gyilkossági vádemelések látomásával lett behelyettesítve, és felmerült a kérdés, mit fog szólni Miranda Payne. Főleg és elsősorban mit fog szólni Miranda Payne?

Elkezdett vadul és gorombán kiabálni:

- Hé, te robot, törd össze azt a dolgot, hallod? Törd össze teljesen! Felejtsd el, hogy valaha közöm volt hozzá. Teljesen ismeretlen vagy a számomra, érted? Egyetlen szót se szólj rólam. Felejtsd el, hallod?

Nem számított rá, hogy az utasításainak eleget tesznek, amit mondott, csak reflex volt. Nem tudta, hogy egy robot mindig végrehajtja az embertől származó utasításokat, kivéve, ha kivitelezésük veszélyt jelentene egy másik embernek.

AL-76 ezért csendben hozzákezdett, hogy Disintóját ficnikbe rombolja össze.

Amint éppen az utolsó köbhüvelyket taposta szét, megérkezett Sam Tobe és kísérete. Randolph Payne pedig megérezve a robot igai tulajdonosainak a megérkezését, fejével lefelé lepottyant a fáról, és lábbal előre eltűnt ismeretlen vidékeken.

Nem várta meg a jutalmát.

Austin Wilde robotmérnök odafordult Sam Tobe-hoz, és ezt mondta:

- Kiszedtél valamit a robotból?

Tobe a fejét rázta, és mélyet horkantott.

- Semmit. Egyetlen dolgot sem. Mindent elfelejtett, ami azután történt, hogy elhagyta a gyárat. Utasításokat kellett kapnia, hogy mindent felejtse el, különben nem maradt volna ennyire blankon. Mi volt az a rakás limlom, amit piszkált?

- Annyi. Egy rakás limlom! Mielőtt azonban összezúzta, egy Disintónak kellett lennie, és meg szeretném ölni azt a fickót, aki parancsot adott az összezúzására, mégpedig lehetőleg lassú kínzással. Nézd csak meg ezt!

A Kacsacsőr-hegy lankáira felvezető út egy része volt az, pontosan annál a pontnál, ahol a csúcs elkódorgott. Wilde rátette a kezét arra a tökéletes simaságra, amely átvágta mind a földet, mind a sziklát.

- Micsoda Disinto! Leszelte a hegyről a csúcsát - mondta. - Mi készítette a megépítésére?

Wilde vállat vont.

- Nem tudom. Nem lehet ezt tudni, talán valamilyen tényező a környezetében hatott Hold típusú pozitronagyára, hogy Disintót készítsen hulladékokból. Egy az egymilliárdhoz az esély arra, hogy ráhibázunk erre a tényezőre most, hogy a robot is elfelejtette. Soha nem lesz olyan Disintónk.

- Ne törődj vele. Fő, hogy megvan a robot.

- Nyavalyakórságot! - Wilde hangjában őszinte sajnálkozás vegyült. - Volt valaha dolgod a Holdon levő Disintókkal? Úgy falják az energiát, mint ugyanannyi villanymozdony, és meg sem moccannak, amíg ki nem fejlesztettél több mint egymillió voltnyi energiát. Ez a Disinto azonban másként működött. Mikroszkóppal mentem keresztül az apró roncsokon. Szeretném látni, mi az egyetlen energiaforrás, amit találtam? - Mi az?

- Csak ez. És soha nem fogjuk megtudni, hogy csinálta. Azután Wilde felmutatta azt az energiaforrást, amely képessé tett egy Disintót arra, hogy fél másodperc alatt felfaljon egy hegyet - két zseblámpaelem volt!

Akaratlan diadal

Az űrhajó olyan volt, mint a szita.

El is várták tőle, valójában éppen ez volt az elgondolás. A következmény persze az volt, hogy a Ganümédésztől a Jupiterig való utazás alatt a hajó úgy tele lett a legtisztább űrvákuummal, ahogyan csak lehetett. Miután pedig a hajó a fűtőberendezéseket is nélkülözte, az űrvákuum normális hőmérsékletű volt, ami egy fok töredékével van az abszolút nulla felett.

Ez is a terv szerint történt. Olyan apróságok, mint a fűtés és a levegő hiánya, a legcsekélyebb mértékben sem aggasztott senkit ezen a különleges űrhajón.

A Jupiter vákuumhoz közeli légkörének első foszlányai több ezer mérfölddel a Jupiter felülete fölött kezdtek beszivárogni a hajóba. Ez gyakorlatilag tiszta hidrogént jelentett, ámbar gondos gázelemzés héliumnyomokra is bukkanhatott volna talán. A nyomásmérők elkezdtek az ég felé kapaszkodni.

A kapaszkodás fokozott ütemben folytatódott, amikor a hajó a Jupiter körül csigavonalban lefelé ereszkedett. Az egymást követő nyomásmérőket úgy tervezték, hogy fokozatosan jelezzék a magasabb nyomást. A mutatók elkezdtek mozogni, amíg elérték az egymillió vagy e körüli légnyomást, ahol a számok már elvesztették jelentőségüket. A hőmérőpár által jelzett hőmérséklet lassan és szeszélyesen emelkedett, amíg végül mínusz 70 °C-on állapotodott meg.

A hajó lassan haladt végcélja felé, mélyen felszántva útvonalát a gázmolekulák útvesztőjében. A molekulák annyira összetömörültek, hogy még a hidrogént is folyékonyá préselték. Az elképesztő terjedelmű folyékony ammóniaóceánokból felszálló gőzök átítatták a légkört. A mérföldek ezreivel magasabban keletkezett szél olyan erőssé vált, hogy már orkánnak sem lehetett nevezni.

Jóval azelőtt, hogy a hajó leszállt volna egy meglehetősen nagy, Ázsiánál talán hétszer nagyobb méretű szigetre, világossá vált, hogy a Jupiter nem túlságosan kellemes világ.

A hajó személyzete mégis azt gondolta, hogy a bolygó kellemes. Sőt meg voltak győződve, hogy az. De hát a legénység három tagja nem volt egészen ember. Nem volt éppen Jupiter-lakó sem.

Egyszerűen robotok voltak, amelyeket a Földön terveztek a Jupiter számára.

ZZ Három így szólt:

- Meglehetősen elhagyatott helynek látszik.

ZZ Kettő csatlakozott hozzá, és komoran nézte a szélfúttá tájat.

- A távolban valamiféle alakzatok vannak, amelyek nyilvánvalóan mesterségesek. Javaslom, várjuk meg, amíg a lakók idejönnek hozzánk - mondta.

A szoba túlsó oldalán ZZ Egy figyelt, de nem szólt. Hármuk közül őt készítették el elsőként, félig kísérleti darab volt. Ennek következményeként valamivel kevesebbet beszélt, mint két társa.

A várakozás nem volt hosszú. Különös alakú űrhajó körözött felettük, több másik követte. Ekkor egy sor talajon mozgó jármű közeledett, alakzatba fejlődött, és organizmusokat okádott. Ezekkel az élő szervezetekkel együtt különféle élettelen tárgyak jelentek meg, tán fegyverek. Voltak olyanok, amelyeket egyetlen Jupiter-lakó hozott, másokat többen cipeltek. Némelyik tárgy saját erejéből haladt, talán voltak bennük Jupiter-lakók is.

A robotok igazán nem tudták megmondani. ZZ Három ezt mondta:

- Most mind körülöttünk vannak. A logikus békés megnyilatkozás az volna, ha kimennénk a szabadba. Rendben? Elfogadták a javaslatot, és ZZ Egy kinyitotta a nehéz ajtót, amely sem kettős, sem különlegesen légmentes nem volt. Az ajtóban való megjelenésük jeladás volt az őket környező Jupiter-lakók izgatott mozgolódására. Csináltak valamit számos nagyméretű élettelen tárggyal, és ZZ Három hőmérséklet-emelkedést érzett berillium-irídium-bronz testének külső burkolatán.

Ránézett ZZ Kettőre.

- Érzed? Azt hiszem, hőenergiával vettek célba bennünket. ZZ Kettő meglepetését nyilvánította ki:

- Kíváncsi vagyok, hogy miért.

- Határozottan valamilyen hősugár. Nézz csak oda! Valamilyen kideríthetetlen okból az egyik sugár kizökkent kijelölt pályájáról, és sugárzási vonala keresztezett egy habzó, szintiszta ammóniaeret, amely tüstént eszeveszetten felforr.

Hármas odafordult ZZ Egyhez.

- Egyes, leszel szíves ezt feljegyezni?

- Persze. - ZZ Egyes végezte a szokásos titkári munkát, és az a módszere, ahogyan a feljegyzéseket elkészítette, szellemi többletként járult hozzá a benne lévő pontos memóriatekereshez. A Jupiterre való utazás során már összegyűjtötte az űrhajón található valamennyi fontos műszer óránkénti adatait. - Szívélyesen hozzátette: - Milyen indokot írnak az ellenhatásra? Az ember gazdák valószínűleg örülnének, ha tudnák.

- Nincs indok. Helyesebben nincs szembetűnő ok - helyesbített Hármas. - Azt mondhatod, hogy a sugár legmagasabb hőmérséklete plusz 30 °C körül volt.

Kettes közbevágot:

- Próbáljunk kommunikálni?

- Időpocsékolás volna. Nagyon kevés Jupiter-lakó lehet csak, aki ismeri a Jupiter és Ganümédész között kifejlesztett rádiójelek kódolását. Nekik kell majd elküldeniük valamelyikükért, és amikor majd megérkezik, elég hamar ki fogja alakítani a kapcsolatot. Addig csak figyeljük őket. Őszintén megmondom neked, hogy nem értem a cselekedeteiket mondta Hármás.

Azután még hosszú ideig nem értette a dolgokat. Megszűnt a hősugárzás, más berendezéseket vontattak elő, és helyeztek működésbe. Számos kupak hullott a figyelő robotok lábához, a Jupiteren levő nehézségi erő miatt sebesen és erőteljesen. Kipattantak, és kék folyadékot bocsátottak ki, tócsák képződtek, amelyek a párolgás következtében gyorsan zsugorodtak.

A lidércnyomásba illő szél elsöpörte a gőzöket, és ott, ahová eljutottak, a Jupiter-lakók elkotródtak az útjukból. Egyikük túlságosan lassú volt, vadul csapkodott, azután mozdulatlan és csendes lett.

ZZ Kettő lehajolt, belemártotta ujját az egyik tócsába, és ránézett a csepegő folyadéokra.

- Azt hiszem, ez oxigén - mondta.

- Bizony oxigén - helyeselt Hármás. - Ez egyre furcsább és furcsább. Minden bizonnyal veszélyes ez az eljárás, mert mondhatom, az oxigén mérgező ezeknek a teremtményeknek. Egyikük meghalt!

Szünet következett, azután ZZ Egy, akinek egyszerűbb kivitele időnként gondolkodásmódjának fokozott nyíltságára vezetett, hevesen megszólalt:

- Lehet, hogy ezek a fura teremtmények eléggé gyerekes módon kísérelnek meg elpusztítani bennünket!

Kettes, meglepetten a felfedezéstől, így válaszolt: - Tudod, Egyes, azt hiszem, igazad van!

A Jupiter-lakók tevékenységében rövid szünet következett be, azután új szerkezetet állítottak fel. Karcsú rúdja a Jupiteren uralkodó áthatolhatatlan homályon keresztül az ég felé irányult. Olyan mereven állt a hihetetlenül erős szélben, hogy világosan jelezte figyelemre méltó szerkezeti szilárdságát. Csúcsáról pattogás hallatszott, utána villanás következett, amelynek fénye szürke köddé változtatta a légkört.

Egy percig a robotok a rájuk tapadó sugárzásban fürödtek, azután Hármás töprengve így szólt:

- Magasfeszültségű áram! Elég tisztas a feszültsége. Egyes, azt hiszem, igazad van. Végére is ember gazdáink megmondták, hogy ezek a teremtmények az egész emberiséget igyekeznek elpusztítani. Ilyen eszeveszetten gyűlölködő szervezetek, amelyek emberi lényeknek való ártás gondolatát dédelgetik - a hangja megremegett a gondolattól -, aligha aggályoskodnának, ha el akarnának pusztítani bennünket.

- Milyen szegény, hogy ilyen eltorzult elmék vannak, szegény fickók! - mondta ZZ Egy.

- Én is elszomorítónak találok ezt a gondolatot - ismerte el Kettes. - Menjünk vissza a hajhira. Eleget láttunk mostanáig. Ezt tették, és letelepedve várakoztak. Miként ZZ Három mondta, a Jupiter nagy kiterjedésű bolygó volt, időbe telt, amíg a Jupiter szállítórendszere egy rádiókód-szakértőt hozott a hajóhoz. A türelem azonban a robotok gyenge oldala.

Ami azt illeti, a Jupiter háromszor fordult meg a tengelye körül a kronométer szerint, mielőtt a szakértő megérkezett. A Nap felkelte és lenyugvása persze nem jelentett semmi különbséget a háromezer mérföldnyi cseppfolyós gázalján uralkodó halotti sötétségben; így nem lehetett nappalról és éjszakáról beszélni. Éjszaka azonban sem a Jupiter-lakók, sem a robotok nem láttak még a fénysugárzásnál sem.

Ezalatt a harmincórás időközben a környező Jupiter-lakók türelemmel és makacs könyörtelenséggel folytatták támadásaikat, amelyekről ZZ Egy jócskán készített jegyzeteket gondolatban. A hajót az erőszak annyira különböző módozatával ostromolták, ahány óra múlt el. A robotok figyelmesen tanulmányozták mindegyik támadást, és elemezték azokat a fegyvereket, amelyeket felismertek. Szó sincs arról, hogy valamennyit ismerték volna.

Ember gazdáik azonban jót gyártottak. Tizenöt évbe telt, amíg elkészítették a hajót és robotokat, és lényegüket egyetlen kifejezésben lehetett meghatározni: nyers erő. Az ostrom eredménytelenül zajlott le, sem a hajónak, sem a robotoknak nem ártott.

Hármás így szólt:

- Azt hiszem, ez a légkör hátráltatja őket. Nem tudnak atomrombolókat használni, mert ezek csak lyukat szakítanak ebbe a kásás légbe, és magukat robbantanak fel.

- Nagy hatásfokú robbanóanyagokat sem használtak, ami helyes. Természetesen nem árthattak volna nekünk, de egy kicsit megdobáltak volna bennünket - mondta Kettes.

- Nagy hatásfokú robbanóanyagok szóba sem jönnek. Nem tudsz robbantani gáztérfogató-növekedés nélkül, és gáz nem tud kiterjedni ebben a légkörben.

- Ez nagyon jó légkör, én kedvelem - mormogta Egyes. Természetesen, hisz erre alakították ki. Az Amerikai Robot- és Gépember Rt.-nál a ZZ robotok kerültek ki elsőként úgy, hogy egyáltalán nem volt emberi a külsejük. Alacsonyak és tömzsik voltak. Hat vastag, tuskószerű lábuk volt, úgy tervezték őket, hogy tonnákat tudjanak felemelni a földnél két és félszer nagyobb nehézségi erő esetében. Berilliumiridium-bronz ötvözetből készültek, amely nemcsak valamennyi ismert korróziós anyagnak ellenállt, hanem minden rombolóanyagnak is, bármilyen körülmények között, és ez alól csak az ezer megatonnás atombomba volt kivétel.

Ami a további leírásukat illeti, nem csupán elpusztíthatatlanok voltak, de olyan tiszteletre méltóan erőteljesek, hogy a cég robotszakértői nem vették a bátorságot a sorozatuk gúnynévvel való megkeresztelésére.

Az egyik sziporkázó fiatal fickó ugyan a Kislány Egy, Kettő és Három elnevezést javasolta, de nem nagyon hangosan, és a javaslat soha nem hangzott el újra.

A várakozás utolsó óráit töprengő beszélgetéssel töltötték, igyekeztek megfelelő leírást találni egy Jupiter-lakó megjelenésére. ZZ Egy feljegyezte, hogy csápjaik vannak, és radiálisan szimmetrikusak, de itt megakadt. Kettes és Hármassal igazán mindent elkövettek, de nem tudtak segíteni.

- Ha nem tudsz valamilyen szabványra hivatkozni, semmit sem tudsz igazán jól leírni. Ezek a teremtmények semmire nem hasonlítanak, amit ismerek, teljesen kívül esnek a pozitronagyam pályáján. Olyan ez, mintha a gamma-sugarat írják le egy olyan robotnak, amely nincs felszerelve gama-sugár-vevőberendezéssel.

Éppen ebben az időben ért ismét véget a fegyverek zárótüze. A robotok a hajón kívüli eseményekre figyeltek.

Egy csoport Jupiter-lakó közeledett furcsa, szabálytalan alakzatban, de gondos tanulmányozás után sem lehetett eldönteni a helyzetváltoztatásuk pontos módszerét. Bizonytalan volt, hogyan használták a csápjaikat. E lények időnként kifejezetten csúszkáló mozgást végeztek, azután nagy sebességgel mozogtak, talán a hátszél segítségével.

A robotok kiléptek az űrhajóból, hogy találkozzanak a három méter távolságot betartó Jupiter-lakókkal. Mindkét oldal csendben és mozdulatlanul állt.

ZZ Kettő így szólt:

- Bizonyára néznek bennünket, de nem tudom, hogyan. Lát valamelyikötök fotoérzékeny szerveket?

- Nem mondhatnám. Egyébként semmi olyat nem látok rajtuk, aminek értelme volna.

Hirtelen fémes kattogás hallatszott a Jupiter-lakók csoportja felől, és ZZ Egy örömmel mondta:

- Ez a rádiókód. Idehozták a kommunikációs szakértőjüket.

Így is volt. A Jupiter lényei és a Ganümedész Földről származott lakói között a bonyolult pont-vonás rendszerből huszonöt éven keresztül fáradtságosan kifejlesztett kommunikációs rendszert végre közvetlenül működésbe helyezték.

Most egy Jupiter-lakó elől maradt, a többiek hátrább vonultak. A magányosan maradt beszélt. A kattogás ezt mondta:

- Honnan vagytok?

Természetesen az agyilag legjobban fejlett ZZ Három vállalta el a robotcsoport szóvivőjének szerepét.

- A Jupiter bolygójáról, a Ganümedésztől vagyunk. A Jupiter-lakó folytatta:

- Mit akartok?

- Tájékoztatót. Azért jöttünk, hogy tanulmányozzuk a világokat, és visszavigyük tapasztalatainkat. Ha számíthatnánk az együttműködésetekre...

A Jupiter-lakó kattogása félbeszakította: - El kell pusztítani benneteket!

ZZ Három pillanatnyi szünetet tartott, és elgondolkodva odasúgta két társának:

- Pontosan olyan magatartást tanúsítanak, mint amilyent ember gazdáink előre megmondtak. Nagyon szokatlan lények.

Visszatérve a kattogáshoz, egyszerűen ennyit kérdezett: - Miért?

A Jupiter-lakó bizonyára túlságosan visszatartónak talált bizonyos kérdéseket ahhoz, hogy válaszoljon rájuk. Ezt mondta:

- Ha egyetlen forgás ideje alatt távoztok, meg fogunk kímélni benneteket addig, amíg elhagyjuk világunkat azért, hogy elpusztítsuk a Ganümedész nem Jupiter-lakó férgeit. Hármassal ezt mondta:

- Szeretnék rámutatni arra, hogy nekünk a Ganümedészen és a belső bolygókon...

A Jupiter-lakó közbeavatott:

- Csillagászatunk ismeri a Napot és négy mellékbolygónkat. Nincsenek belső bolygók.

Hármassal lemondóan engedett.

- Hát akkor nekünk a Ganümedészen. Nekünk nincsenek terveink a Jupiterrel. Készek vagyunk felajánlani barátságunkat. Huszonöt éven keresztül a ti népetek szabadon kommunikált a Ganümedész emberi lényekkel. Van valami értelme annak, hogy hirtelen háborúskodjatok az emberekkel?

A hűvös válasz így hangzott:

- Huszonöt éven keresztül azt hittük, hogy a Ganümedész lakói a Jupiterről származnak. Most jöttünk rá arra, hogy nem onnan valók, és alacsonyrendű állatokat kezeltünk a jupiteri intelligencia szintjén. Ezért kénytelenek vagyunk lépéseket tenni a gyalázat eltörlésére.

Lassan, minden szót hangsúlyozva fejezte be:

- Mi a Jupiteren nem fogjuk eltűnni, hogy férgek létezzenek.

A Jupiter-lakó valahogy visszahátrált a szél ellenében, és a párbeszéd nyilvánvalóan véget ért.

A robotok beléptek az űrhajóba. ZZ Kettő így szólt:

- Elég rosszul hangzik, ugye? - Elgondolkodva folytatta: Úgy van, ahogyan ember gazdáink mondták. Az utóbbi időben erőteljesen fejlődött a felsőbbrendűségi érzésük, amely veszedelmes türelmetlenséggel párosul bárkivel és bármivel szemben, ami zavarja ezt az érzést.

- A türelmetlenség természetes következménye ennek az érzésnek - jegyezte meg Hármassal. - A baj az, hogy a türelmetlenségnek fogai is vannak. Vannak fegyvereik, mégpedig nagy tudásúak.

ZZ Egy kitört:

- Most már nem csodálkozom, hogy kifejezetten utasítottak bennünket, hogy a Jupiter-lakók parancsait hagyjuk figyelmen kívül. Szörnyűséges, türelmetlen, ál-felsőbbrendű lények! - Robothoz illő nyíltsággal és hűséggel, nyomatékosan hozzátette:

- Egyetlen ember gazda sem tudna soha ilyen lenni, mint ezek.

Hármas szólalt meg:

- Ámbár ez igaz, most nem erről van szó. Tény, hogy az ember gazdák szörnyű veszélyben vannak. Ez itt óriási világ, és ezek a Jupiter-lakók számban, forrásokban százszorosan vagy még többszörösen felülmúlják az egész Földi Birodalom embereit. Ha egyszer ki fogják tudni fejleszteni az erőteret addig a pontig, ahol már űrhajó törzseként tudják használni, mint ember gazdáink, nos, akkor kedvükre előzönölhetnek a rendszert. A kérdés az, meddig jutottak el ebben az irányban, milyen egyéb fegyverek vannak, milyen előkészületeket tettek eddig stb. Természetesen az a rendeltetésük, hogy ezekkel a felvilágosításokkal térjünk haza. Most az lesz a legjobb, ha eldöntjük a következő lépésünket.

- Ez elég nehéz lesz. A Jupiter-lakók nem fognak segíteni nekünk - mondta Kettes. Pillanatnyilag ez a helyzet alulértékelése volt.

Hármas gondolkodott egy ideig, azután megjegyezte:

- Úgy tűnik, csak várunk kell. Már harminc órán keresztül próbáltuk elpusztítani bennünket, és nem sikerült nekik. Bizonyal elkövettek minden lehetőt. A felsőbbrendűségi érzés mindig magában hordja a látszat megóvásának szükségességét, ezt bizonyítja az előbb átadott ultimátum is. Soha nem engednék meg a távozásunkat, ha el tudnának pusztítani bennünket. Ha azonban nem megyünk el, akkor ahelyett, hogy beismernék: nem tudnak elűzni bennünket, bizonyára azt fogják színlelni, saját maguk egyeznek bele maradásunkba.

Ismét várni kezdtek. Elmúlt a nap. A zárótűz nem újult ki, a robotok nem mentek el. A blöfföt leleplezték. A robotok ismét a Jupiter-lakó rádiókód-szakértővel találták magukat szembe.

Ha a ZZ modelleknek lett volna humorérzékük, kitűnően szórakoztak volna. Így csak ünnepélyes elégedettséget éreztek.

A Jupiter-lakó így szólt.

- Úgy döntöttünk, meg fogjuk engedni, hogy rövid ideig itt maradhassatok, hadd lássátok, milyen erősek vagyunk.

Utána vissza fogtok térni a Ganümedészre, és tájékoztatjátok főregtársaitokat a rettenetes végről, amely kikerülhetetlenül eléri őket egy szoláris forgáson belül.

ZZ Egy gondolatban megjegyezte, hogy egy Jupiter-forgás egyenlő tizenkét földi évvel.

Hármas odavetve válaszolt:

- Köszönet, elkísérhetünk titeket a legközelebbi városba? Nagyon sok mindent szeretnénk tanulni. - Mintha most jutott volna az eszébe, hozzáfűzte. - Persze a hajónkhoz nem szabad hozzáérni.

Ezt amolyan kérésként, nem fenyegetésként mondta, mert egy ZZ modell soha nem volt hivalkodó. A kötekedésre való legcsekélyebb hajlamot is kiiktatták szerkezetükből. Olyan mérhetetlenül erőteljes robotoknál, mint a ZZ-k, az évekig tartó földi kipróbálás során a töretlen jóindulat nagyon lényeges volt.

A Jupiter-lakó így szólt:

- Nem érdekel bennünket a tetves hajótok. Egyetlen Jupiter-lakó sem menne a közelébe, hogy bemocskolja magát. Elkísérhettek bennünket, de nem mehettek három méternél közelebb egyik Jupiter-lakóhoz sem, különben tüstént elpusztítunk titeket.

- Felfuvalkodottak, ugye? - jegyezte meg Kettes suttogva, miközben baktattak a szélben.

A város kikötő volt egy hihetetlenül nagy ammóniátó partján. A szél őrjöngve fortyogó hullámokat kavart fel, amelyek a nehézségi erő lüktető ütemére csaptak fel a folyékony felületről. Maga a kikötő sem nagy, sem imponáló nem volt, és nyilvánvalónak tűnt, hogy az épületek legnagyobb része a talaj szintje alatt van.

- Ennek a helynek mennyi a lakossága? - kérdezte Hármas.

- Ez egy tízmilliós városka - válaszolta a Jupiter-lakó. - Értem. Ezt jegyezd meg, Egyes!

ZZ Egy ezt gépiesen megtette, azután ismét a tó felé fordult, és elbűvölve nézegette. Megrántotta Hármas könyökét. - Mondd, gondolod, hogy van ebben hal?

- No és mennyiben fontos ez?

- Azt gondolom, ezt tudnunk kellene. Ember gazdáink azt mondták, tudjunk meg mindent, amit lehet. - A robotok közül Egyes volt a legegyszerűbb, ezért ő volt az, aki a parancsokat betű szerinti felfogásban fogadta.

Kettes így szólt:

- Hagyjuk Egyest, menjen és nézze meg, ha akarja. Nem árt, ha a srácot hagyjuk kicsit szórakozni.

- Rendben van. Valójában nincs ellenvetésem, ha nem vesztegeti az idejét. Nem halak miatt jöttünk ugyan, de csak rajta, Egyes!

ZZ Egy nekilódult nagy izgatottan, és levonszolta magát a partra, azután nagy csobbanással beleugrott az ammóniába. A Jupiter-lakók erősen figyeltek. Természetesen semmit nem értettek az előző társalgásból.

A rádiókód-szakértő ezt kattogta:

- Nyilvánvaló, hogy társatok a mi nagyságunk feletti elkeseredésében úgy döntött, eldobja az életét.

Hármas csodálkozva mondta:

- Szó sincs róla. Az ammóniában élő eleven szervezeteket akarja megvizsgálni, ha egyáltalán vannak ilyenek.

- Bocsánatkérően hozzáfűzte: - Barátunk időnként nagyon kíváncsi, és nem olyan éles eszű, mint mi, de hát ez kizárólag az ő baja. Megértjük, és igyekszünk a kedvében járni, amikor tudunk.

Hosszú szünet után a Jupiter-lakó megjegyezte:

- Meg fog fulladni.

Hármas hanyagul válaszolt:

- Ez a veszély nem áll fenn, mi nem fulladunk meg. Bemehetünk a városba, amint visszatér?

Ebben a pillanatban több száz méter magasra lövellt a folyadék a tóban. Először vadul felszökött, azután lehullott a szélfúttá párában. Újabb és újabb felszökellés után vadul fortyogó fehér hab képződött, amely a part felé tartva fokozatosan lecsillapodott.

A két robot csodálkozva figyelt, és a Jupiter-lakók teljes mozdulatlansága jelezte, hogy ők is figyelnek.

Ekkor ZZ Egy feje felbukkant a tó felületén, és a robot lassan elindult a szárazföldre. Valami követte azonban! Egy hatalmas test, amely látszólag kizárólag agyarakból, karmokból és tüskékből állt. Most látták csak, hogy nem is önszántából követi a robotot, hanem ZZ Egy húzza ki a partra. A test jellegzetesen petyhüdtnek tűnt.

ZZ Egy eléggé félénken közeledett, és saját kezébe vette a kommunikációt. Izgatottan kopogtatta le üzenetét a Jupiterlakónak:

- Nagyon sajnálom azt, ami történt, de ez az izé megtámadott. Én csak jegyzeteket készítettem róla. Remélem, nem értékes teremtmény.

Nem válaszoltak neki azonnal, mert a szörny feltűnésének pillanatában nagy rész támadt a Jupiter-lakók soraiban. Ezután a sorok lassan újra kialakultak, és amikor az elővigyázatosan végrehajtott megfigyelés azt bizonyította, hogy a teremtmény halott, helyreállt a rend. Néhány merészebb a testet tapogatta.

ZZ Három alázatosan mondta:

- Remélem, hogy meg fognak bocsátani a barátunknak. Szegény néha annyira balkezes. Egyáltalán nincsen szándékunkban ártani bármelyik lénynek a Jupiteren.

- Ő támadott meg engem. A legcsekélyebb kihívás nélkül megharapott. Nézzék meg! - magyarázkodott Egyes, felmutatva egy hatvan centi hosszú letört agyadarabot. - Ezt a vállamon törte el, és csaknem megkarcolt. Mindössze meglegyintettem, hogy elzavarjam, erre meghalt. Igazán sajnálom!

Végre megszólalt a Jupiter-lakó, és kódjának kattogása elég reszketeg volt:

- Ez a vad teremtmény ritkán található ilyen közel a parthoz, de a tó itt nagyon mély.

Hármas még mindig aggódva megjegyezte:

- Ha fel tudják használni élelemnek, igazán örülnénk...

- Nem. Tudunk szerezni élelmet férg... mások segítségével. Egyétek ti meg.

Erre ZZ Egy egyik karjának könnyed mozdulatával felemelte a teremtményt, és visszadobta a tóba. Hármas hanyagul megjegyezte:

- Köszönjük kedves ajánlatodat, de nincs szükségünk élelemre. Mi ugyanis nem eszünk.

Körülbelül kétszáz fegyveres Jupiter-lakó kíséretében a robotok lejtők sorozatain át lementek a föld alatti városba. A város kicsinek és jelentéktelennek látszott a felszín fölött, de alatta óriási városok halmazának tűnt.

Talajon közlekedő, távirányítással működtetett kocsikhoz kísérték őket, miután egyetlen, önmagát valamennyire becsülő tisztességes Jupiter-lakó sem vállalta annak a kockázatát, hogy egy járműbe üljön a férgekkel. Félelmetes sebességgel beszáguldottak a város közepébe. Eleget láttak ahhoz, hogy megállapítsák, a város ötvenmérőföldnyire terjedt ki az egyik végétől a másikig, és legalább nyolcmérőföldnyire hatolt le a Jupiter kérge alá.

ZZ Kettő nem hangzott vidámnak, amikor kijelentette:

- Ha ez a Jupiter fejlettségének a mintája, nincs túlságosan reményteljes jelentenivalónk ember gazdáinknak. Végére is találmra szálltunk le a Jupiter hatalmas felületére, egy az ezerhez volt az esély arra, hogy a népesség valamelyik központjának a közelébe jussunk, a kódszakértő pedig azt mondja, ez itt csupán az egyik város.

- Tízmillió Jupiter-lakó - mondta Hármas elgondolkodva. - A teljes népesség trilliókat tehet ki, ez pedig sok, nagyon sok még a Jupiter számára is. Valószínűleg tökéletes városi civilizációjuk van, ami azt jelenti, hogy irtózatossá lehet a tudományos fejlettségük. Ha vannak erőterei...

Hármasnak nem volt nyaka. Az erőteljes kivétel érdekében a ZZ modellek feje fixen oda volt szegezve a törzsükhöz, a kényes pozitronagyat három különálló, hüvelykvastagságú irídiumtövezet védte. Ha lett volna feje, lemondóan ingatta volna.

Most megálltak egy tisztáson. Körülöttük mindenfelé sugárutakat és Jupiter-lakókkal zsúfolt építményeket láttak. E lények éppen olyan kíváncsiak voltak, mint a földiek lettek volna hasonló körülmények között.

A kódszakértő közelebb jött.

- Elérkezett számomra annak az ideje, hogy visszavonuljak tevékenységem következő szakaszáig. Odáig mentünk el, hogy szállást rendeztünk be a számotokra. Ez persze nagyon kényelmetlen nekünk, hiszen az épületet le kell majd bontani utánatok, azután újra fel kell építeni. Mégis engedélyezzük, hogy aludjatok egyet.

ZZ Három bocsánatkérően intett egyik karjával, és kikopogta:

- Köszönjük szépen, de ne fáradjatok. Nem esik nehezünkre, ha itt maradunk helyben. Ha aludni és pihenni akartok, tegyétek meg nyugodtan, mi megvárunk benneteket. Ami minket illet, mi nem alszunk.

A Jupiter-lakó nem szólt semmit, de ha lett volna arca, érdekes lehetett volna a kifejezése. Elment, a robotok pedig a kocsiban maradtak. Gyakran felváltott és alaposan felfegyverzett Jupiter-lakók gárdái őrködtek körülöttük.

Órák teltek el, amíg az örök sorai szétváltak, hogy utat engedjenek a kódszakértőnek. Más Jupiter-lakók is voltak vele, akiket bemutatott.

- A központi kormány két tisztségviselője van jelen, akik kegyesen beleegyeztek abba, hogy beszéljenek veletek.

A tisztségviselők egyike láthatóan ismerte a kódot, mert a kattogása élesen félbeszakította a szakértőt:

- Férgék! Szálljatok ki a kocsiból, hogy láthassunk titeket. A robotok készséggel tettek eleget a felhívásnak, így aztán Hármás és Kettes a kocsi jobb oldalán pattant ki, ZZ Egy pedig a bal oldalon keresztül csusszant ki. Tanácsos a keresztül szót használni, mert miután elmulasztotta az oldalsüllyesztő berendezés használatát, ami által lehetséges lett volna a kilépés, ZZ Egy magával sodorta a kocsi oldalát, két kerekét és az egyik tengelyt. A kocsi összeroskadott, és Egyes zavart csendben bámulta a roncsokat.

Végül halkán kattogta:

- Nagyon sajnálom. Remélem, nem volt drága kocsi. ZZ Kettő mentegetőzve hozzáfűzte:

- Társunk gyakran kétkelkező. Meg kell bocsátanotok neki. - ZZ Három tétova kísérletet tett a kocsi összerakására. ZZ Egy újabb kísérletet tett a mentegetőzésre.

- A kocsi anyaga elég gyenge. Látod? - Két kézre fogva egy három hüvelyk vastag, negyed négyzetméteres fémkeménységű műanyag darabot, kissé meghajlította. A lemez tüstént kettétört. - Gondolnom kellett volna rá - ismerte el.

A Jupiter kormánytisztségviselője valamivel kevésbé élesen ezt mondta:

- A kocsit mindenképpen el kellett volna pusztítani, miután jelenléted beszennyezte. - Némi habozás után így folytatta: - Teremtmények! Bennünk, Jupiter-lakókban nincs semmiféle közönséges kíváncsiság az alacsonyabb rendű állatok iránt, de tudósaink tények után kutatnak.

- Egyetértünk veletek. Mi is - válaszolta Hármás vidáman.

A Jupiter-lakó nem törődött vele.

- Láthatóan hiányzik a tömegérzékelő szerveitek. Hogyan érzékelitek a távoli tárgyakat?

Hármás érdeklődése feltámadt.

- Úgy érted, ti közvetlenül érzékelitek a tömeget?

- Nem azért vagyok itt, hogy válaszoljak a kérdéseidre, a pimasz kérdéseidre, amelyek ránk vonatkoznak.

- Akkor feltételezem, hogy az alacsony fajsúlyú tárgyak átlátszóak a számotokra, még sugárzás nélkül is. - Odafordult Ketteshez. - Így tudnak látni. A légkörük olyan átlátszó a számukra, mint az űr.

A Jupiter-lakó kattogása újra elkezdődött.

- Tüstént válaszolni fogsz az első kérdésemre, vagy véget ér a türelmem, és elrendelem az elpusztításodat.

Hármás rögtön ezt mondta:

- Jupiter-lakó, mi energiaérzékenyek vagyunk. Tetszésünk szerint tudunk alkalmazkodni a teljes elektromagnetikus skálához. Távollátásunk most a magunk által kibocsátott rádióhullámok sugárzásának a következménye, közelre pedig úgy látunk... - Megakadt, és azt mondta Kettesnek: - Ugye, nincs kódszó a gamma-sugárra?

- Tudtommal nincs - válaszolta Kettes. Hármás folytatta Jupiter-lakónak:

- Közelre olyan másfajta sugárzással látunk, amelyre nincs kódszó.

- Mi a testetek összetétele? - kérdezte a Jupiter-lakó. Kettes ezt suttogetta:

- Ezt valószínűleg azért kérdezi, mert a tömegérzékelője nem tud áthatolni a bőrünkön. Tudod, a magas fajsúly. Meg kell mondanunk neki?

Hármás bizonytalanul válaszolt:

- Ember gazdáink nem mondták kifejezetten, hogy bármit titokban tartunk. - Rádiókódban ezt mondta a Jupiter-lakónak: - Főleg irídiumból vagyunk. A maradék vörösréz, ón, egy kevés berillium és egyéb alkotóelemek töredékei.

A Jupiter-lakó hátravonult, és teljességgel leírhatatlan testeik különböző részeinek gyanús vonaglása élénk társalgás benyomását keltette, ámbar egyetlen hangot sem hallattak...

Ezután a tisztségviselő visszatért.

- Ganümedész lényei! Az a döntés, hogy keresztülvezetünk titeket néhány gyárunkon, így mutatjuk meg nektek hatalmas alkotásaink parányi részét. Utána engedélyezni fogjuk visszatéréseteket, hogy elterjesszék kétségbeeséseteket a külső világ többi fő... többi lényé között.

Hármas azt mondta Kettesnek:

- Figyeld csak meg a pszichológiájuk hatását. Legyezgetni kell a felsőbbrendűségi érzésüket. Még mindig az önértékük megőrzéséről van szó. - Azután rádiókódban: - Köszönjük a lehetőséget.

A robotok hamarosan rájöttek azonban, hogy az önérték megőrzése nem volt boszorkányság. A bemutatóból körút, abból pedig Nagy Kiállítás lett. A Jupiter-lakók mindent megmutattak, mindent elmagyaráztak, valamennyi kérdésre készséggel válaszoltak. ZZ Egy százával készítette a lehangoló jegyzeteket.

Annak az egyetlen úgynevezett jelentéktelen városnak a háborús potenciálja többszázszorosa volt az egész Ganümedészenek. Tíz ilyen város termelése felülmúlta az egész Földi Birodalmét. Még tíz további város is csak jelentéktelen töredékét tenné ki a Jupiter egésze által kifejezhető erőnek.

Hármas odafordult Egyeshez, aki oldalba bökte. - No, mi az?

ZZ Egy komor hangon kérdezte:

- Ha vannak erőtereik, az ember gazdák elvesztek, ugye? - Attól félek, hogy igen. Miért kérded?

- Mert a Jupiter-lakók nem vezettek keresztül bennünket ennek a gyárnak a jobb szárnyán. Lehetséges, hogy itt fejlesztik ki az erőtereket. Ha vannak nekik, titokban akarják tartani. Jó lenne, ha meg tudnánk állapítani. Tudod, ez a legfontosabb szempont.

Hármas mogorván pillantott Egyesre.

- Talán igazad van. Semmit sem hagyhatunk számításon kívül.

Most éppen egy óriási acélműben voltak. Nézték, amint másodpercenként húsz darab 30 méter hosszú, ammóniának ellenálló, szilikonnal ötvözött acélgerendát állítottak elő. Hármas csendesesen kérdezte:

- Abban a szárnyban mi van?

A tisztségviselő érdeklődött a gyár felelős vezetőhöz, azután ezt mondta:

- Az a nagy hővel dolgozó részleg. Különböző eljárásoknál olyan nagy hőmérsékletre van szükség, hogy azt élő szervezet nem tudja elviselni, ezért valamennyiüket közvetetten kezelik.

Elvezette őket egy válaszfalig, amelyről érezni lehetett, hogy hőt sugárzik. Megmutatott egy áttetsző anyagból készült, kis, kerek felületet. Ez egyike volt a számos ilyennek, amelyek mögött izzó üstök sorainak rőt fényei voltak kivehetők a nyúlós légkörben.

ZZ Egy gyanakodva pislogott a Jupiter-lakóra, és ezt kattogta:

- Rendben van, ha bemegyek és körülnézek? Ez igazán érdekel.

Hármas ezt mondta:

- Egyes, olyan gyerekes vagy. Ezek az igazat mondják. Nos, szimatolj körül, ha muszáj. Ne maradj soká, mennünk kell.

A Jupiter-lakó így szólt:

- Nem érted meg, hogy mekkora a hőség. Meg fogsz halni. - Ó, nem! A hőség nem zavar bennünket - válaszolt hanyagul Egyes.

A Jupiter-lakók tanácskoztak, majd izgatott lőtás-futás következett, mert a gyár életét megzavarta a szokatlan vészhelyzet. Hőnyelő anyagból készült védőfalakat állítottak fel, azután kipattant egy ajtó. Ezt az ajtót soha eddig nem nyitották ki olyankor, amikor az üstök működtek. ZZ Egy belépett, az ajtó becsukódott mögötte. A Jupiter tisztségviselői nyüzsögtek az áttetsző ablakoknál, hogy figyelhessenek.

ZZ Egy odasétált az első üsthöz, és kívülről megkocogtatta. Miután túlságosan alacsony volt ahhoz, hogy belenézhesen, addig billentette az üstöt, amíg a tartály csőrénél a megolvadt fém kicsorgott. Egyes kíváncsian nézegette, azután belemártotta a kezét, és egy ideig kavargatta a fémét, hogy kipróbálja a sűrűségét. Azután kihúzta a kezét, lerázta az izzó fémcseppecskék egy részét, a maradékot hat combja egyikében törölte le. Lassan végigment az üstök során, azután jelezte, hogy távozni kíván.

Amikor kijött az ajtón, a Jupiter-lakók jó távolra vonultak vissza, és ammóniasugárral locsolták le, amely sistergett, fortyogott és gőzölgött mindaddig, amíg a robot hőmérséklete ismét elviselhetővé vált számukra.

ZZ Egy nem törődött a zuhannyal, és ezt mondta: - Igazat mondtak. Nincsenek erőterek.

Hármas így kezdte:

- Látod... - de Egyes türelmetlenül közbevetett:

- Nincs értelme a késlekedésnek. Az ember gazdák arra utasítottak bennünket, hogy tudjunk meg mindent, és most itt tartunk.

A Jupiter-lakó felé fordult, és a legcsekélyebb habozás nélkül kikattogta:

- Hallgass ide, a Jupiter tudománya kifejlesztett erőtereket?

A fesztelenség persze Egyes kevésbé fejlett szellemi képessége természetes következményeinek egyike volt. Kettes és Hármas tudták ezt, ezért tartózkodtak attól, hogy kifejezzék helytelenítésüket a kérdés miatt.

A Jupiter tisztségviselője lassan felengedett abból a furcsán merev tartásából, amely azt a benyomást keltette, mintha idáig bambán Egyes kezét bámulta volna, azt a kezét, amelyet bemártott az olvadt fémbe. A Jupiter-lakó lassan mondta:

- Erőterek? Akkor tehát ez a kíváncsiságotok fő tárgya? - Igen - mondta nyomatékosan Egyes.

A Jupiter-lakó önbizalma váratlanul és szemmel láthatóan megnöhetett, mert a kattogás élesebb lett.

- Akkor gyertek, férgek!

Erre Hármas ezt mondta Kettesnek:

- Látom, megint férgek vagyunk. Úgy hangzik, mintha rossz hírek következnenek. - Kettes komoran helyeselt. Most a város legszéléhez vezették őket. A Földön ezt a részt külvárosnak nevezték volna. Bementek a szorosan összetartozó épületcsoportok egyikébe. Ez a komplexum nagyjából egy földi egyetemnek felelt meg.

Magyarázatra nem került sor, és ezt nem is kértek. A Jupiter tisztségviselője gyors iramban vezette őket, és a robotok azzal a gyászos meggyőződéssel követték, hogy most kerül sor a legrosszabbra.

ZZ Egy volt az, aki megállt egy nyitott falrésznel, miután a többiek elhaladtak mellette.

- Ez micsoda? - kérdezősködött.

A szoba keskeny, hosszú padokkal volt berendezve, amelyek mellett Jupiter-lakók furcsa készülékek sorait kezelték. Ezeknek erős, hüvelykhosszúságú elektromágnesek képezték a fő jellegzetességét.

- Ez micsoda? - kérdezte ismét Egyes.

A Jupiter-lakó megfordult, és nem leplezte türelmetlenségét.

- Ez az egyetemisták biológiai laboratóriuma. Itt nincs semmi olyan, ami érdekelne téged.

- De hát mit csinálnak?

- A mikroszkopikus életet tanulmányozzák. Soha nem láttál még mikroszkópot?

Hármas vágott közbe a magyarázattal:

- Látott, de nem ilyen típust. A mi mikroszkópjaink az energiaérzékeny szervezetekre vannak szánva, és a sugárenergia fénytörésével dolgoznak. A ti mikroszkópjaitok nyilván tömegtágulási alapon munkálkodnak. Nagyon szellemes. ZZ Egy megszólalt:

- Rendben lenne, ha megnézném néhány mintapéldányotokat?

- Mi haszna lenne? Érzékeléseitek korlátjai miatt nem tudod használni a mikroszkópjainkat, és ez egyszerűen arra kényszerítene bennünket, hogy minden ok nélkül elpusztítsuk az ilyen mintapéldányokat.

- De hát nincs szükségem mikroszkópra - magyarázkodott meglepetten Egyes. - Könnyűszerrel be tudom állítani magam mikroszkopikus látásra.

Odaballagott a legközelebbi padhoz, mialatt a szobában levő egyetemisták az egyik sarokban zsúfolódtak össze, hogy elkerüljék a fertőzést. ZZ Egy félretolta a mikroszkópot, és gondosan megvizsgálta a tárgylemezt. Zavartan hátrált, azután egy másodikkal, harmadikkal, negyedikkel próbálkozott.

Visszajött, és a Jupiter-lakóhoz fordult.

- Ezeknek élniük kellene, ugye? Azokra a kis főregizékre gondolok.

- Hát persze - mondta a Jupiter-lakó.

- Milyen furcsa! Amikor rájuk nézek, meghalnak. Hármas éles kiáltást hallatott, majd azt mondta két tárának:

- Elfeledkeztünk gamma-sugár-kibocsátásunkról. Menjünk innen, Egyes, vagy minden mikroszkopikus életet megölünk ebben a szobában.

A Jupiter-lakóhoz fordult.

- Félek, hogy jelenlétünk végzetes az alacsonyabb rendű élet valamennyi formájára. Jobb, ha elmegyünk. Reméljük, nem túlságosan bonyolult a mintapéldányok pótlása. Ha már itt tartunk, jobb, ha nem tartózkodsz túlságosan közel hozzánk, mert a sugárzásunk árthat neked. Mostanáig jól érezted magad, ugye? - kérdezte.

A Jupiter-lakó továbbra is gögösen hallgatva mutatta az utat, de ettől kezdve megfigyelhető volt, hogy megkettőzte a közte és köztük levő távolságot.

Egészen addig nem szóltak semmit, amíg a robotok egy nagy szobában találták magukat. Pontosan középpont nagy fémtuskók lebegtek a levegőben, a Jupiteren uralkodó jelentős nehézségi erő ellenére támaszték nélkül vagy legalábbis bármilyen látható alátámasztás nélkül.

A Jupiter-lakó kattogott:

- Itt van a legújabb típusú erőtér, ahogyan a közelmúltban tökéletesítették. Azon a zárványon belül vákuum van, így ez kibírja légkörünk teljes súlyát plusz két nagy űrhajó fémmennyiségének a tömegét. Mit szóltok ehhez?

- Azt, hogy megnyílt számotokra az űrutazás lehetősége mondta Hármas.

- Pontosan. Nincsen olyan szakítószilárdságú fém vagy műanyag, amely vákuumban képes lenne kitartani a légkörünkkel szemben, de egy erőtér képes rá. Így egy erőtér zárványa lesz az űrhajónk. Egy éven belül százezerszámra fogjuk ontani őket. Akkor le fogunk rajzani a Ganümédészre, hogy elpusztítsuk ezeket a világmindenség feletti uralmunkat vitató, férges, úgynevezett intelligenciát.

- Az emberi lények soha nem próbálkoztak... - kezdte szelíden tiltakozva Hármas.

- Csend legyen! - pattogott a Jupiter-lakó. - Most térjete vissza, és mondjátok el, mit láttatok. Az olyan nyavalyás erőtereitek, mint amilyennel az űrhajótok is fel van szerelve, nem áll ellent a miénknek, mert a mi legkisebb hajónk százszor olyan erős lesz, mint a tiétek.

Hármas így szólt:

- Hát akkor, ahogy mondd, nincs más tennivalónk, vissza térünk ezzel a tájékoztatással. Ha vissza tudnál vezetni a hajónkhoz, búcsút mondunk. Mellesleg kizárólag a rend kedvéért, van valami, amit te nem tudsz. A Ganümédész embereinek természetesen vannak erőtereik, de éppen a mi űrhajónk nincs ilyennel felszerelve. Nekünk nincs rá szükségünk.

A robot elfordult, és intett társainak, hogy kövessék. Egy percre nem szóltak semmit, azután ZZ Egy kedvetlenül motyogta:

- Nem próbálnánk meg elpusztítani ezt a helyet? Hármas így válaszolt:

- Nem segítene. Túlerejükkel legyőznének bennünket, ennek semmi értelme. Egyetlen földi évtizedben vége lesz ember gazdáinknak. Lehetetlenség ellenállni a Jupiternek, ehhez túlságosan hatalmas. Ameddig a Jupiter-lakók a felszínhez voltak kötve, az emberek biztonságban voltak. Most azonban, hogy vannak erőterek... Csak annyit tehetünk, hogy elvisszük nekik a hírt. Ha rejtekhelyeket készítenek, néhányan talán életben maradhatnak rövid ideig.

A város mögöttük maradt. Kint voltak a tó melletti síkságon, űrhajójuk sötét pont a láthatáron. Ekkor a Jupiter-lakó hirtelen így szólt:

- Teremtények, azt mondjátok, nincs erőterek? Hármas fontoskodás nélkül válaszolt:

- Nincs rá szükségünk.

- Hogyan tud ellenállni az űr vákuumának a hajótok anélkül, hogy felrobbanna a belül uralkodó légköri nyomás miatt? - Ezzel egyik csápjával szóltanul a Jupiter légkörére mutatott, amely kilencmillió kiló súllyal nehezedett egy négyzetméterre.

- Nos, ez igazán egyszerű. A hajónk nem légbiztos. A nyomások kívül-belül kiegyenlítődnek - magyarázta Hármas. - Még az űrben is? Vákuum van a hajótokban? Hazudsz! - Szívesen látunk hajónk megvizsgálása céljából. Nincs erőtere, és nem légbiztos. Mi olyan csodálatos ebben? Mi nem lélegzünk. Energiánkat közvetlenül atomerőből kapjuk. A légnyomás jelenléte vagy hiánya kevés különbséget jelent számunkra, és eléggé otthonosak vagyunk a vákuumban.

- De hát abszolút nullában!

- Nem számít. Szabályozzuk a hőmérsékletünket, nem érdekel bennünket a külső hőmérséklet. - Rövid szünetet tartott. - Nos, egyedül is visszatalálunk a hajóhoz. Búcsúzzunk el! Át fogjuk adni a Ganümédész embereinek üzeneteket: háború a végsőkig!

A Jupiter-lakó azonban így szólt:

- Várjatok! Mindjárt visszajövök. - Megfordult és elindult a város felé.

A robotok utánanéztek, majd csendben várakoztak. Három óra is elmúlt, mikor lélekszakadva visszatért. A szokásos három méter távolságban állt meg, de azután valamilyen furcsa, csúszkáló módon elkezdett araszolni feléjük. Egészen addig nem beszélt, amíg gumyszerű, sötét bőrre csaknem hozzájuk ért. Ekkor hangzott fel a rádiókód, halkán és udvariasan:

- Tisztelt urak, kapcsolatba léptem központi kormányunk fejével, aki most már tudatában van minden ténynek. Biztosíthatlak titeket, hogy a Jupiter kizárólag békét akar.

- Tessék? - kérdezte megütközve Hármas. A Jupiter-lakó sietve folytatta:

- Készek vagyunk kapcsolatba lépni a Ganümédésszel, és örömmel megfogadjuk, hogy nem teszünk kísérletet az űrben való kalandozásra. Erőterünket kizárólag a Jupiter felületén fogjuk használni.

- De... - kezdte Hármas.

- Kormányunk örömmel fogja fogadni a Ganümédészen lakó tisztelt ember testvéreink többi képviselőjét is, akiket ideküldöttök. Ha uraságaitok most hozzájárulnának a békeeskühhöz... - Egy pikkelyes csáp nyúlt ki feléjük, és Hármas meglehetősen kábán megragadta. Miután két további csáp tapogatózott feléjük, Kettes és Egyes hasonlóan cselekedtek.

A Jupiter-lakó ünnepélyesen kijelentette:

- Akkor, íme, örökös a béke a Jupiter és a Ganümédész között.

Az űrhajó, amely olyan volt, mint a szita, ismét az űrben haladt. A nyomás és a hőmérséklet megint nullán állt és a robotok azt a nagy, de állandóan kisebbedő gömböt figyelték, amely a Jupiter volt.

- Határozottan őszinték, és igazán kitűnő ez a teljes hátraarc, csak éppen nem értem - mondta ZZ Kettő.

- Én úgy képezem, hogy a Jupiter-lakók éppen idejében kaptak észbe és jöttek rá arra, milyen hihetetlen gonoszság ölt testet az ember gazdáinknak való ártás gondolatában. Ez igazán természetes lenne - jegyezte meg ZZ Egy.

ZZ Három felsóhajtott, és így szólt:

- Nézzétek, ez egyszerű lélektani jelenség. Ezeknek a Jupiter-lakóknak a felsőbbrendűségi érzése mértéktelenül nagy. Amikor nem tudtak elpusztítani bennünket, meg kellett menteni az önbecsülésüket. Az összes bemutatójuk, valamennyi magyarázatuk egyszerűen hetvenkedés volt azzal a céllal, hogy kellően megalázkodjunk hatalmuk és felsőbbrendűségük előtt.

- Mindezt látom, de... - vágott közbe Kettes. Hármas folytatta:

- De rosszul sült el. Minden, amit tettek, azt bizonyította nekik, hogy mi vagyunk az erősebbek, mi nem fulladunk meg, mi nem eszünk vagy alszunk, az olvadt fém nem árt nekünk. Még a pusztaság jelenlétünk is végzetes a Jupiter élete számára. Az erőter volt az utolsó adójuk. Amikor rájöttek, hogy nekünk egyáltalán nincs rá szükségünk, és vákuumban, abszolút nulla mellett is élni tudunk, akkor összerohadtak. Kis szünet után filozofálva hozzátette: - Ha ekkora felsőbbrendűségi érzés semmisül meg, akkor alapos rombolást végez az öntudatukban.

A másik kettő eltöprengett ezen, és Kettes így szólt:

- Akkor sincs semmi értelme. Miért törődnének azzal, hogy mi mit tudunk vagy nem tudunk megtenni? Mi csak robotok vagyunk. Nem mi vagyunk azok, akikkel meg kell küzdeniük.

- Kettes, hiszen pontosan erről van szó - mondta csendesen Hármas. - Akkor gondoltam csak erre, amikor már elhagytuk a Jupitert. Tudjátok, tiszta véletlenségből, minden hátsó gondolat nélkül elfelejtettük megmondani nekik, hogy mi csak robotok vagyunk.

- Soha nem kérdezték! - mondta Egyes.

- Pontosan. Így azt gondolták, hogy emberi lények vagyunk, és a többi ember is olyan, mint mi!

Még egyszer elgondolkodva megnézte a Jupitert.

- Nem csoda, miért döntöttek úgy, hogy megszabadulnak tőlünk.

Idegen a paradicsomban

1.

Testvérek voltak. Nem olyan értelemben, hogy mindketten emberi lények voltak, vagy ugyanannak a bölcsödének a gyerekcsapatához tartoztak. Egyáltalán nem! A szó tényleges, biológiai értelmében voltak testvérek.

Atyafiak voltak, felhasználva egy olyan kifejezést, amely enyhén ódonná vált már évszázadok óta, még a Katasztrófa előtti időkből, amikor a családnak, ennek a törzsi jelenségnek még volt valami jelentősége.

Milyen zavaró volt ez a helyzet!

Anthony a gyermekkora óta eltelt évek során már csaknem elfelejtette. Voltak olyan időszakok, amikor hónapokon keresztül még a leghalványabb emléke sem merült fel. Most azonban, amióta kibogozhatatlanul összekerült Williammel, úgy érezte, gyötrelmes időket él át.

Nem lett volna annyira rossz, ha a körülmények véges-végig nyilvánvalóvá teszik; ha úgy, mint a Katasztrófa előtti napokban - Anthony egykor falta a történelemkönyveket -, ugyanaz lehetne a családnevük, és már ez is jelezte volna rokonságukat.

Manapság azonban bárki olyan családnevet vett fel, amelyet akart, és olyan gyakran változtatta, ahányszor akarta. Végére a szimbólumlánc volt az, ami számított, ezt pedig a születéskor kódolták és készítették számodra.

William Anti-Autnak hívta magát. Ehhez úgy ragaszkodott, mint komor hivatásához. Persze ez az ő dolga, de micsoda reklám rossz ízlésére! Anthony a Smith név mellett döntött, amikor tizenhárom éves lett, és soha nem érzett hajlandóságot megváltoztatására. Egyszerű volt, könnyű a helyesírása, és elég jellegzetes, miután soha nem találkozott mással, aki ezt a nevet választotta. Valamikor, a Katasztrófa előtti időkből nagyon általános volt, talán ez magyarázta meg mostani ritkaságát.

A nevekben mutatkozó eltérésnek azonban nem volt semmi jelentősége, amikor együtt voltak. Teljesen egyformának látszottak.

Ha ikrek lettek volna... de akkoriban az iker megtermékenyítésű peték egyikét soha nem engedték kifejlődni. Arról volt szó csupán, hogy időnként előfordult testi hasonlóság nem iker helyzetben is, főleg, ha a rokonság mindkét oldalról fennállt. Anthony Smith öt évvel fiatalabb volt, de mindkettőjüknek kampós orra, súlyos szemhéja és egy alig észrevehető kis gödör volt az állán, a genetikai sorshúzás pokoli véletlene folytán. Szinte felvetődött a kérdés, az egyhangúság után milyen szenvedély miatt ismételték a szülők.

Most, hogy együtt voltak, az első, meglepett pillantást elmélyedt csend követte. Anthony megpróbált oda sem figyelni, de William alighanem kifícamodott ízlésből vagy romlottságból kimondta:

- Testvérek vagyunk.

Ó? - mondta valaki habozva, mintha meg akarná kérdezni, hogy vértestvérek-e. Azután győzött a jó modora és elfordult, mintha ez nem volna érdekes. Az ilyesmi persze ritkán esett meg. A Tervben szereplők legtöbbje tudta, hogyan lehetett volna ezt megakadályozni - és kerülte a helyzetet.

Nem mintha William gonosz fickó lett volna. Egyáltalán nem. Ha nem Anthony fivére, vagy ha testvérek, de eléggé különbözőek ahhoz, hogy képesek legyenek leplezni a tény, kitűnően kijöttek volna.

Ahogy most volt...

Nem könnyítette meg a helyzetet, hogy gyermekként együtt játszottak, és az oktatás kezdeti fokait ugyanabban a napköziben járták ki a Mama sikeres manőverezése következtében. Miután két fiút szült ugyanattól az apától, és ilyen módon elérte határát (nem teljesítette ugyanis a harmadikra vonatkozó szigorú előírásokat), kieszelte, hogy egyetlen úttal legyen képes meglátogatni mindkettőt. Furcsa asszony volt.

Természetesen William hagyta el hamarabb a bölcsödét, miután ő volt az idősebb. Tudományos pályát választott: génebézészetet. Anyja egyik leveléből értesült erről Anthony akkor, amikor még bölcsödébe járt. Akkorra elég idős volt ahhoz, hogy határozottan beszéljen a felügyelőnökkel, és azok a levelek elmaradtak. Mindig emlékezett azonban az utolsóra, akkora szégyent hozott rá.

Véletlenül Anthony is tudománnyal foglalkozott. Ilyen irányú tehetsége volt, és biztatták is rá. Emlékezett, milyen eszelősen - és mint most rájött, próféta módjára - félt a testvérével való találkozástól. Ezért telemetriában, az űrben mért adatok továbbításának tudományában szerzett végzettséget, mert ez volt a lehetőség szerint legtávolabb a génebézészettől... vagy ezt lehetett feltételezni.

Azután a Merkúr Terv gondos kidolgozása során a helyzet megváltozott.

Úgy történt, hogy bekövetkezett az az időpont, amikor a Terv látszólag holtpontra jutott; egy olyan javaslatot tettek, amely megmentette a helyzetet, ugyanekkor abba a kényelmetlen helyzetbe hozta Anthonyt, amelyet a szülei készítettek elő számára. Az egész ügyben az volt a legjobb és legkajánabb pont, hogy Anthony volt az, aki teljesen ártatlanul megtette a javaslatot.

2.

William Anti-Aut tudott a Merkúr Tervről, de csak úgy, ahogyan a hosszú lejáratú Csillagszondáról is tudott, amely jóval a születése előtt úton volt már, és jóval a halála után még úton lesz; úgy tudott, mint a Marson levő gyarmatról és a kisbolygókon hasonló gyarmatok felállítására irányuló folyamatos kísérletekről.

Ilyen és más nem jelentős témák az agya legtávolabbi *zugában* fészkeltek. Amennyire vissza tudott emlékezni, az űr meghódítására tett kísérletek egészen addig nem kerültek érdeklődésének központjába, amíg a számítógép által kürt adatok egy napon a Merkúr Tervben alkalmazott férfiak némelyikének fényképét tartalmazták.

William figyelmét először az a tény ragadta meg, hogy egyikük neve Anthony Smith volt. Emlékezett erre a különös családnévre, amelyet a testvére választott, és emlékezett Anthonyre is. Bizonyára nem lehet két Anthony Smith.

Csak ezután nézett rá magára a fényképre, és azt az arcot nem lehetett eltéveszteni. Hirtelen mozdulattal belenézett a tükörbe, hogy ellenőrizze a dolgot.

Ez mulattatta, majd elbizonytalanította, mert felismerte, hogy előadódhatnak zavaró helyzetek. Vértestvérek, hogy ezt a visszataszító kifejezést használja. De hát mit lehet tenni? Mennyire szabatos az a tény, hogy sem az apjának, sem az anyjának nem volt képzelőereje?

A számítógép által nyomtatott fényképeket szórakozottan a zsebébe tette, amikor munkához készülődött, mert ebédnél ismét a kezébe kerültek. Újólaj megnézte őket. Anthony nagyon élénknek látszott. Egészen jó fényképmásolat volt, a számítógép-kiírások hihetetlenül jó minőségűek voltak ezekben a napokban.

Ebédpartnere, Marco Mi-is-a-neve-ezen-a-héten kíváncsian kérdezte:

- William, mit nézegetsz?

William hirtelen elhatározással átadta neki a másolatokat, és ezt mondta:

- Ez a testvérem. - Úgy érezte, bátran nekivágott a nehézségeknek.

Marco homlokát ráncolva tanulmányozta a képet, és ezt mondta:

- Melyik? A melletted álló férfi?

- Nem, az a férfi, aki én vagyok. Úgy értem, aki úgy néz ki, mint én. Ő a testvérem.

Most hosszabb szünet következett. Marco visszaadta a fényképeket, és szándékosan minden hangsúly nélkül ezt mondta:

- Ugyanazoktól a szülőktől származó testvéred?

- Igen.

- Apa is, anya is, mindketten?

- Igen.

- Nevetséges!

- Gondolom, az. - William felsóhajtott. - Nos, e szerint a kiírás szerint ő telemetriában működik odaát Texasban, én meg itt dolgozom autisztikában. Van ennek valami jelentősége?

William a továbbiakban nem gondolt rá, és még azon a napon eldobta a képeket. Nem akarta, hogy a pillanatnyi ágypartnere kezébe kerüljön. A hölgynek trágár humorérzéke volt, amit William egyre inkább fárasztónak talált. Meglehetősen örült annak, hogy a partnere nem akart gyereket. Neki úgylis volt egy már néhány éve. Az a kis barna volt a közreműködő, Laura vagy Linda volt a neve.

Jóval később, legalább egy évvel ezután bukkant fel Randall esete. Ha William eddig nem gondolt - és nem is gondolt - a testvéreire, mostantól aztán igazán még ideje sem volt ilyesmire.

Randall tizenhat éves volt, amikor William először hallott róla. Fokról fokra visszavonultabb életet élt, és a kentuckyi bölcsőde, amelyben nevelkedett, úgy döntött, hogy megsemmisíti őt. Persze csak a megsemmisítés előtt nyolc-tíz nappal jutott eszébe valakinek, hogy jelentést tegyen róla a New York-i Embertudományi Intézetnek. (Homológiai Intézet volt a mindennapi elnevezése.)

William számos másik jelentéssel együtt kapta meg a jelentést, és Randall ismertetésében nem volt semmi, ami különösebben felkeltette volna az érdeklődését. Elérkezett viszont az ideje annak, hogy személyesen, azaz testileg eleget tegyen gyűlölt utazásai egyikének valamelyik bölcsődébe. Volt is Nyugat Virginiában egy olyan, amely érdekes lehetett. Odament tehát, de csalódott, és ötvenedszer esküdött meg, hogy ezentúl tévéképen bonyolítja le látogatásait. Amikor kicsit összeszedte magát, azt gondolta, ezzel az erővel megnézheti a kentuckyi bölcsődét is, mielőtt hazamenne.

Semmi különösre nem számított.

Még tíz percig sem tanulmányozta Randall génképletét, amikor már telefonon számítógépes kalkulációt kért az Intézettől. Azután visszaült a székébe, és enyhén verejtékezni kezdett a gondolattól, hogy csak egy utolsó pillanatban bekövetkezett váratlan döntés miatt jött ide, és e nélkül Randallt csendben megsemmisítették volna úgy egy héten belül. Részleteiben leírva, a bőrén keresztül egy drog ivódott volna be a vérkeringésébe, amitől békés álomba merül, amely egyre mélyül, egészen a halálig. A drognak volt egy huszonhárom szótagból álló hivatalos elnevezése, de mint mindenki, William is "nirvanamin-"nek hívta.

William így szólt:

- Nővér, mi a teljes neve?

A bölcsődei nővér így válaszolt:

- Randall Nowan tanuló.
- No one! - mondta hevesen William.
- Nowan. - A nővér betűzte. - Múlt évben választotta.
- És ez semmit nem jelentett magának? Úgy ejtik ki, hogy No one! Nem jutott eszébe, hogy jelentést tegyen erről a fiatalemberről már a múlt évben?

- Nem látszott... - kezdte elpirulva a nővér.
William csendre intette. Mi értelme volt ennek? Honnan tudhatta volna a nővér? A génmintában semmi olyan nem volt, ami figyelmeztető jelzést adott volna bármelyik szokásos tankönyv meghatározása alapján. Egy nagyon szövevényes kombinációról volt szó, amelyet William és csoportja húsz éven keresztül autista gyerekekkel elvégzett kísérletsorozat alapján dolgozott ki. Ráadásul ezt a kombinációt soha nem látták a való életben.

Ilyen közel a megsemmisítéshez!

Marco, a csoport makacs embere panaszkodott, hogy a bölcsődék túlságosan buzgón abortálnak határidő előtt és semmisítenek meg határidő után. Azt erősítette, hogy minden génrendszernek engedélyezni kellene a fejlődést kezdeti prioritás céljából, megsemmisítés pedig ne történjék homológussal való konzultáció nélkül.

- Nincsen elég homológus - mondta csendesen William. - Legalább átfuttathatnánk minden génrendszert a számítógépen - mondta Marco.

- Hogy megóvjunk valamit, amit megkaphatunk és felhasználhatunk?

- Valamilyen homológiai felhasználásra, itt vagy máshol. Működésben kell tanulmányoznunk a génrendszereket, ha valójában meg akarjuk magunkat érteni, és az abnormis, iszonyatos rendszerek adják nekünk a legtöbb tájékoztatást. Az autizmusról folytatott kísérleteink többet tanítottak meg nekünk a homológiáról, mint ahány csillag volt az égen azon a napon, amikor nekikezdünk.

William, aki még most is jobban kedvelte "az ember genetikus élettana" kifejezést, mint a "homológiát", tagadóan rázta a fejét.

- Akkor is óvatosoknak kell lennünk. Bármilyen hasznosnak mondjuk a kísérleteinket, vonakodva adott társadalmi hozzájáruláson élünk mindössze. Elvégre életkezeléssel játszunk.

- Haszontalan életkezeléssel. Megsemmisítésre alkalmasokkal. - Egy dolog a gyors és kellemes megsemmisítés. Másik dolog a mi kísérletezésünk, amely rendszerint hosszan elhúzódó, és néha elkerülhetetlenül kellemetlen.

- Néha segítünk rajtuk.

- És néha nem segítünk rajtuk.

Valójában értelmetlen vita volt ez, mert nem lehetett eldönteni. Az volt a lényege, hogy a homológusok túlságosan kevés érdekes abnormitáshoz jutottak, és nem volt mód arra, hogy sürgessék az emberiséget, bátorkodjék többet előállítani. Tucatnyi megnyilvánulás szólt arról, hogy a Katasztrófa traumája nem enyészett el, ez az egyik közülük.

Az úrkutatás lázas erőltetése arra a felismerésre vezethető vissza (néhány szociológus jutott el idáig), hogy a Katasztrófa következtében mennyire vékony az élet fonala a bolygón. Nos, mindegy...

Soha senki nem volt olyan, mint Randall Nowan, legalábbis William esetei között nem. Az autizmus lassú kifejlődése, amely jellegzetessége volt ennek a teljesen ritka génrendszernek, azt jelentette, hogy többet tudtak Randallról, mint előtte bármelyik azonos páciensről. Még gondolkodásmódjának néhány utolsó felvillanását is elcsípték a laboratóriumban, mielőtt teljességgel bezárkózott, és végül visszavonult a bőre falába, semmivel nem törődve, elérhetetlenül.

Ekkor kezdtek hozzá a lassú folyamathoz. Az egyre hosszabb ideig mesterséges serkentőknél alávett Randall fele agyának belső működését, ezáltal adva meg a nyitját valamennyi agy belső működésének, olyanokénak, amelyeket ugyanúgy normálisnak neveztek, mint olyanokénak, mint az övé.

Az adatok olyan tömegét gyűjtötték össze, hogy William kezdte úgy érezni, az autizmus visszafordításáról szóló álma talán több, mint puszta álom. Mélységesen örült annak, hogy az Anti-Aut nevet választotta.

A Randall-lal való foglalkozás okozta örömmámor csúcán hívták fel Dallasból, és vette kezdetét az erős nyomás - most, éppen most -, hogy hagyja abba a munkáját, és foglalkozzék egy új problémával.

Később visszatekintve képtelen volt rájönni, mi az, ami miatt beleegyezett, hogy ellátogat Dallasba. Végül belátta, hogy milyen szerencsés volt, de mi késztette arra, hogy ezt megtegye? Lehet, hogy már a kezdetnél volt valamilyen homályos érzése arról, hogy mi történhet? Persze ez ki van zárva.

Annak a számítógépes kiírásnak, a testvére fényképének a nem is tudatos emléke lett volna? Persze ez is kizárt.

De hát hagyta magát rábeszélteni arra a látogatásra, és csak amikor a mikroelemes hajtómű lágy zümmögésének hangja megváltozott, és az antigrav-egység vette át a leszállást, akkor emlékezett vissza a fényképre - legalábbis akkor jutott el emlékezete tudatos részébe.

Williamnek most jutott eszébe, hogy Anthony Dallasban, a Merkúr Tervnél dolgozik. Ezt megemlítette a képszoveg. Ez kényelmetlen lehet. Nyelt egyet, amikor lágy zökkenés adta tudtára, hogy az utazás véget ért.

Anthony a tető fogadóterén várt, hogy üdvözölje az érkező szakértőt. Természetesen nem egyedül. Jókora küldöttség tagja volt. A létszám önmagában is jelezte azt a komor kétségbeesést, amely eltöltötte őket. Anthony az alacsonyabb ranglétrán levők közé tartozott. Ide is kizárólag azért jutott el, mert ő volt az, aki eredetileg megtette a javaslatot.

Amikor erre gondolt, enyhe, de folyamatos bizonytalanságot érzett. Ráállt erre a vonalra. Ezért komoly elismerést kapott, de mindig szükség volt annak bizonyítására, hogy ez az ő javaslata. Ha pedig bukás lenne belőle, mindenki küszkolna a tűzvonalból, és otthagyná őt teljesen egyedül.

Később voltak olyan alkalmak, amikor eltöprengett azon a lehetőségen, vajon nem a homológiában működő testvérenek homályos emléke javallta-e a gondolatot? A javaslat valójában annyira érzékelhetően szükségszerű volt, hogy bizonyára ugyanez lett volna az elképzelése, ha a testvére valamilyen ártalmatlan foglalkozású, például regényíró lett volna, vagy nem is lett volna testvére.

A probléma a belső bolygókkal volt.

A Hold és a Mars meghódítva. Elérték a Jupiter nagyobb aszteroidáit és mellékbolygóit. Tervbe vettek egy kezelőszeméllyel ellátott utat a Szaturnusz legnagyobb mellékbolygójára, a Titánra, a Jupiter körüli gyorsítóörvény segítségével. Megvalósítás alatt voltak olyan tervek, hogy hét évig tartó körutazásra küldenek embereket a külső Naprendszerbe. Még ezek figyelembevételével sem volt a Naptól való félelem miatt semmi esély a belső bolygók emberrel való megközelítésére.

A Föld pályáján belüli két bolygó közül a Vénusz volt a kevésbé vonzó. A Merkúr viszont...

Anthony még nem csatlakozott a csoporthoz, amikor Hatalmas Dmitri (valójában meglehetősen alacsony volt) megtartotta beszédét, amely kellően megindította a Világkongresszust ahhoz, hogy megadja a Merkúr Tervet lehetővé tevő hozzájárulást.

Anthony figyelte a szalagokat, és hallotta Dmitri előadását. Erősen tartotta magát a hagyomány, hogy a beszéd rögtönzött volt, és lehet, hogy az is volt. Tökéletesen volt azonban megszerkesztve, és lényegileg magába foglalt minden olyan irányvonalat, amelyet a Merkúr Terv azóta is követ.

Az volt a lényege, hogy helytelen lenne megvárni, amíg a technológia eljut addig a pontig, ahol megvalósíthatóvá válik az emberek által véghezvitt expedíció a napsugárzás tüneteinek keresztül. A Merkúr az az egyetlen környezet, amely sokra megtaníthat, és a Merkúr felületéről lehet olyan megfigyeléseket eszközölni a Napról, amilyeneket másként semmilyen módon sem.

Hacsak nem helyeznek el a bolygón egy pótembert, egyszerűen robotot.

Egy robot elkészíthető a kívánt fizikai jellegzetességekkel. A sima leszállás pofonegyszerű. Mit csináljanak azonban a robottal, ha már egyszer leszállt?

Megfigyeléseket eszközölhet, és ezeknek a megfigyeléseknek az alapján irányíthatja a cselekedeteit. A Terv azonban megkívánta, hogy ezek a cselekedetek a lehetőség szerint bonyolultak és hajszálpontosak legyenek. Egyáltalán nem voltak biztosak viszont abban, hogy a robot milyen megfigyeléseket tehet.

Minden ésszerű lehetőségre felkészülve és figyelemmel a kívánt bonyolultsági fokra, a robotnak kellően összetett és sokoldalú, egy emlős agyával egyenértékű számítógép beépítésére van szüksége. Voltak néhányan Dallasban, akik az ilyet "agynak" nevezték, de Anthony megvetette ezt a szóhasználatot. Később arra gondolt, talán azért, mert az agy testvére területe volt.

Semmi olyasmit nem lehetett készíteni és eléggé hordozhatóvá tenni ahhoz, hogy el lehessen szállítani a Merkúrra, majd letenni ott. Vagy ha el is szállították és letették, még eléggé mozgatható is legyen ahhoz, hogy a tervbe vett robot használni tudja. Talán egyszer majd a pozitronpályájú készülékek, amelyekkel a robotszakértők játszadoznak, lehetővé fogják ezt tenni, de ez a majd még nem következett be.

A másik lehetőség az volt, hogy a robot küldjön vissza a Földre minden megfigyelést abban a pillanatban, amint megtette. E megfigyelések alapján azután a Földről lehetne irányítani minden tettét. Röviden: a robot teste ott, a Földön pedig itt lenne.

Amint erre az elhatározásra jutottak, az űrben mért adatokat továbbító és értékelő technikusok, a telemetrikusok lettek a kulcsemberek. Anthony ekkor csatlakozott a Tervhez. Egyike volt azoknak, akik 50-től 140 millió mérföld távolságon túli impulzusok fogadásán és megválaszolásán dolgoztak. Ezek a napkorong felé, néha azon túlra irányultak, és olykor vadul összekeveredtek a Nap impulzusaival.

Lelkesen látta el a munkáját, és később úgy gondolta, hogy ügyesen és eredményesen is. Inkább, mint bárki más, ő volt az, aki megtervezte a Merkúr körüli állandó pályán keringő három rendezőállomást, a Merkúr Űrállomásokat. Mindegyikük képes volt impulzusokat küldeni a Földre és felfogni a Földről a Merkúrra küldöttet. Mindegyik képes volt többé-kevésbé tartósan ellenállni a Nap sugárzásának, és ami ennél is fontosabb volt, kiszűrni a Nap interferenciáját.

Három egyforma Űrállomást helyeztek el a Földtől valamivel több mint egymillió mérföldnyire, a Nap pályájától északra és délre elnyúlóan, úgy, hogy fogadni tudták az impulzusokat a Merkúrról, és továbbítani tudták azokat a Földre - vagy fordítva, még akkor is, ha a Merkúrt a Nap takarta, és a Föld felületén elhelyezkedő bármelyik állomás számára hozzáférhetetlen volt közvetlen vétel céljából.

Hátra volt még maga a robot, a robotkészítők és telemetrikusok egyesített művészetének ez a csodálatos példánya. Tíz egymást követő modell eredményeinek felhasználójaként - mindössze valamivel kétszer akkora méretű és ötször nagyobb tömegűként, mint egy ember - képes volt jelentősen többet érzékelni és tenni, mint egy ember, ha irányítani tudták.

Meglehetősen hamar nyilvánvalóvá vált azonban, hogy milyen komplexnek kell lennie a robotot irányító számítógépnek. Mindegyik válaszlépést módosítani kellett ugyanis, hogy lehetővé tegye a lehetséges érzékelés variációit. Miután pedig mindegyik válaszlépés a felfogásbeli lehetséges variáció nagyobb komplexitásának bizonyosságát erősítette meg, ismét csak erősíteni kellett a kezdő lépéseket. Így folytatódott ez a végtelenségig, mint egy sakkjátszma. A telemetrikusok elkezdtek számítógépet használni azért, hogy programozni tudják azt a számítógépet, amelyet azért terveztek meg, hogy programot készítsen annak a számítógépnek, amely a robotellenőrző számítógépet programozza.

Teljes volt a felfordulás.

A robot Arizonában, egy sivatagi állomáson volt, és önmagában jól végezte a dolgát. A Dallasban levő számítógép azonban nem elég jól kezelte, még a tökéletesen ismert földi körülmények között sem. Akkor pedig hogyan...

Anthony emlékezett arra a napra, amikor megtette a javaslatát. Ez 7-4-553-án történt. Részben azért emlékezett rá, mert nem felejtette el, hogy arra gondolt azon a napon, a Katasztrófa előttié számára milyen fontos ünnepnap volt 7-4-e a világnak ezen a részén, ahol Dallas van, fél évezreddel, illetőleg a pontosság kedvéért 553 évvel ezelőtt.

Vacsora mellett történt, mégpedig egy igazán jó vacsora mellett. Nagy gonddal alkalmazkodtak a vidék környezetéhez, és a Terv alkalmazottainak elsőbbségi joguk volt a rendelkezésre álló élelmiszer-ellátmány begyűjtésében. Így azután szokatlan számú választék volt az étlapon, és Anthony kipróbálta a kacsasültet.

Nagyon jó kacsasült volt, és ez a szokottnál közlékenyebbé tette. Tény, hogy mindenki meglehetősen önkifejező hangulatban volt, és Ricardo ezt mondta:

- Soha nem fogjuk megcsinálni. Ismerjük be, hogy soha nem fogjuk megcsinálni.

El sem lehet mondani, milyen sokan és milyen sokszor gondolták ugyanezt, de szabály volt, hogy senki nem mondta ki ilyen nyaltan. Nyílt borulátás lehetett az utolsó lökés a támogatás leállításához. Öt éve már, hogy a támogatás minden övben egyre nehezebben érkezett meg, és ha eshetőség adódik rá, meg is szűnik.

Anthonyból rendszerint nem sugárzott túlzott derűlátás, de most kacsjára felett merengve így szólt:

- Miért ne tudnánk megcsinálni? Ha megmondod, hogy miért nem, én meg fogom cáfolni.

Ez kifejezett kihívás volt, és Ricardo sötét szeme tüstént összeszűkül.

- Azt akarod, mondjam meg neked, hogy miért nem fogjuk megcsinálni?

- De még mennyire!

Ricardo körbefordította a székét, hogy éppen szembe legyen Anthonyval. Ezt mondta:

- Ugyan, nincs ebben semmi titok. Hatalmas Dmitri soha nem fogja nyíltan kimondani egyik tanulmányában sem, de te is tudod, én is tudom. Ahhoz, hogy rendesen végrehajtsuk a Merkúr Tervet, olyan komplex számítógépre van szükségünk, akár a Merkúron, akár itt, mint amilyen az emberi agy, és ilyet nem tudunk készíteni. Mit jelent ez számunkra azonkívül, hogy eljátszozunk a Világkongresszussal, pénzt kapunk pótmunkára és esetleges hasznos melléktermékekre?

Anthony önelégült mosollyal az arcán így válaszolt:

- Ezt igazán könnyű megcáfolni. Te magad adtad meg a választ. (Csak tréfált? A kacsa kellemes meleget adó érzése a gyomrában okozta? Vagy a vágy, hogy bosszantsa Ricardót? Esetleg a testvéreire vonatkozó, át sem gondolt érzés diktálta? Később egyszerűen képtelen volt megmondani).

- Milyen választ? - Ricardo felemelkedett. Elég magas és szokatlanul cingár volt, mindig fehér kabátot viselt. Úgy látszott, mindent elkövet, hogy két karját összekulcsolva, az ülő Anthony felé tornyosuljon, mint egy kinyitott mérővessző. Milyen választ?

- Azt mondod, olyan komplex számítógépre van szükségünk, mint az emberi agy. Rendben van, ilyet fogunk csinálni.

- Te ütődött, éppen arról van szó, hogy mi nem tudunk...

- Mi nem tudunk. Vannak azonban mások is: - Kik azok a mások?

- Természetesen olyanok, akik aggyal dolgoznak. Mi csak szilárd testtel foglalkozó mérnökök vagyunk. Fogalmunk sincs arról, milyen dődon komplex egy emberi agy, hol van és milyen határig terjed ez a komplexitás. Miért nem vonunk be egy homológust, és terveztetjük meg *vele a* számítógépet? - Ezzel Anthony nagy adag töltelékkel vett ki, és öntelten ízlelgette. Azóta is emlékezett még ennek a tölteléknek az ízére, ámbar arra már nem emlékezett részleteiben, hogy mi történt ezután.

Úgy látta, hogy senki nem vette őt komolyan. Nevettek; és általában úgy gondolták, hogy Anthony ügyesen kivágta magát okoskodásával, így a kacajok Ricardót illették. (Utólag persze mindenki azt állította, hogy komolyan vette a javaslatot).

Ricardo ujjal mutatva Anthonyre, felcsattant:

- Írd ezt le! Annyit mondok csak, tedd meg írásban a javaslatodat. (Legalábbis ez rögződött Anthony emlékezetén. Ricardo azóta megállapította, hogy az ő megjegyzése kifejezetten lelkes volt: "Jó ötlet! Miért nem adod be szabályosan, írásban, Anthony?")

Mindenesetre Anthony lefektette írásban.

Az írás Hatalmas Dmitrihez került, aki négy szemközt megveregette Anthony vállát. Azt mondta, ő is ilyen irányban gondolkodott, de nem ajánlotta fel, hogy ezt jegyzőkönyvben is elismeri. (Anthony azt gondolta, azért, hátha kudarcba fullad az elgondolás.)

Hatalmas Dmitri vezette a megfelelő homológus utáni kutatást. Anthonynek eszébe sem jutott, hogy ez őt is érdekelheti. Nem értett a homológiához, és nem ismert homológust sem, kivéve persze a testvérét, akire nem is gondolt. Legalábbis tudatosan.

Így került szerény szereplőként Anthony a váróterembe. A repülőgép ajtaja kinyílt, számosan kiszálltak és lejöttek.

Amint körbejártak, hogy kezet szorítsanak, Anthony hirtelen a saját arcára csodálkozott rá.

Égett az arca, minden gondolatával azt kívánta, bárcsak ezer mérfölddel távolabb lenne.

4.

William jobban, mint valaha, azt kívánta, bár hamarabb eszébe jutott volna a testvére. Ez kellett volna... bizony ez kellett volna.

De hát itt volt a hízelgő megkeresés és az ezzel járó kellemes izgalom, amely egyre fokozódott benne. Talán szándékosan kerülte a visszaemlékezést.

Kezdjük azzal a megtiszteltetéssel, hogy Hatalmas Dmitri személyesen jött el a fogadtatására. William Dallastól New Yorkig repülön jött, ami nagyon izgató volt a számára, miután titokban szerette a detektívregényeket. Ezekben nők és férfiak mindig testileg utaztak olyankor, amikor titkolózásra volt szükség. Végére az elektronikus utazás köztulajdon volt, legalábbis a detektívregényekben, ahol bármilyen fajta sugárnyalábot kivétel nélkül lehallgattak.

William ezt meg is mondta, félig-meddig morbid humorral, de úgy látszott, hogy Dmitri nem figyel. William arcát bámulta ugyanis, és a gondolatai láthatóan máshol jártak.

- Elnézést, valakire emlékeztet - mondta végül.

(És ez még mindig nem árult el semmit Williamnek. Hogyan volt ez lehetséges, alkalmanként eltöprengett rajta.) Hatalmas Dmitri kicsi, pufók férfi volt, aki látszólag állandóan kacsingatott, még olyankor is, amikor kijelentette, hogy aggódik. Kerek, duzzadt orra, markáns arca és nőies megjelenése volt. Hangsúlyozta vezetéknevét, és olyan gyorsan hozzátette, hogy William azt gondolta, gyakran mondhatta él: "barátom, a nagyság nem kizárólag a természetre vonatkozik."

Az ezt követő beszélgetés során William gyakran tiltakozott. Nem tud semmit a számítógépekről. Semmit! Halvány fogalma sincs arról, hogyan működnek, miként történik a programozásuk.

- Nem számít, nem számít - mondta Dmitri, kifejező kézmozdulattal söpörve félre ezt a szempontot. - *Mi* ismerjük a számítógépet, *mi* tudunk programokat készíteni. Csak annyit mondjal meg nekünk, milyen számítógépet kell csinálni ahhoz, hogy úgy működjék, mint egy agy, ne úgy, mint egy számítógép.

- Dmitri, nem vagyok biztos benne, elég jól ismerem-e az agy működését ahhoz, hogy el tudjam ezt mondani neked mondta William.

- Te vagy a világ legjobb homológusa. Ezt gondosan ellenőriztem - mondta Dmitri, ezzel ezt el is intézte.

William egyre jobban elkomorult. Feltételezte, az ilyesmi elkerülhetetlen. Nyomj be valakit valamilyen specialitásba elég mélyen és hosszú ideig, mire automatikusan azt fogja feltételezni, a specialisták minden más téren mágusok, és bölcsességük mélységét a saját tudatlanságuk magassága alapján kell megítélni... Ahogyan múlt azonban az idő, William jóval többet tanult meg a Merkúr Tervből, mint amennyit akkoriban örömmel vett.

Végül ezt mondta:

- Akkor minek kell egyáltalán számítógépet használni? Miért nem a saját emberetek vagy több ember felváltva fogadja az anyagot a robottól, és küld vissza utasításokat?

- Ó, ó, ó - mondta Dmitri, buzgóságában csaknem kiesve a székéből. - Tudod, ezzel nem vagy tisztában. Az emberek túlságosan lassúak annak az anyagnak a gyors elemzésére, amelyet a robot vissza fog küldeni: hőmérsékleteket és gáznyomást, kozmikus sugárzás áramlását és nap-szél erősségeket, vegyi ötvözeteket és talajösszetételt, valamint könnyűszerrel további három tucat adatot. Akkor még el kell döntenie a rá következő lépést is. Emberi lény csak *irányítani* tudná a robotot, de nem hatékonyan; a számítógép *lenne* a robot. Azután így folytatta:

- Az emberek túlságosan gyorsak is. Bármilyen sugárzás tíztől huszonkét perc alatt teszi meg a körutat a Merkúr és a Föld között, attól függően, hogy ezek hol tartanak a körpályájukon. Ezzel nem lehet mit kezdeni. Elvégzel egy megfigyelést, kiadsz egy utasítást, de nagyon sok minden történt a megfigyelés eszközlése és a válasz visszaérkezése között. A emberek nem tudnak alkalmazkodni a fénysebesség lassúságához, de a számítógép számításba tudja venni ezt... Ugyan, William, segíts rajtunk.

William komoran mondta:

- Örömmel veszem, ha konzultálsz velem, s ha ez hasznodra válhat. Magán-tévéhullámhosszom a rendelkezésedre áll.

- De hát nem konzultációt akarok. Velem kell jönnöd. - Testileg? - kérdezte megütközve William.

- Igen, természetesen. Egy ilyen tervet nem lehet úgy kivitelezni, hogy egy lézersugár két oldalán üldögélnek, középtűt egy hírtovábbító műholddal. Hosszú távon ez túlságosan költséges, túlságosan kényelmes, és persze teljességgel nélkülözi a négy szemköztiséget...

Ez olyan, mint egy detektívregény - döntötte el William. - Gyere át Dallasba, hadd mutassuk meg neked, amink van. Hadd mutassuk meg a felszerelésünket. Beszéljess el a számítógépeinkkel. Ismertesd meg velük az elgondolásaidat - mondta Dmitri.

Itt az ideje, hogy határozott legyek - gondolta William. Így szólt:

- Dmitri, itt megvan nekem a saját munkám. Fontos munka, amelyet nem akarok itt hagyni. Ha azt teszem, amit te akarsz, hogy megtegyek, az hónapokra elszakíthat a laboratóriumomtól:

- Hónapokra! - mondta Dmitri nyilvánvalóan megütközve. - Drága William, évekig eltarthat. De hát ez a munkád. - Nem, nem ez. Tudom, hogy mi a munkám, és egy robot irányítása a Merkúron nem az.

- Miért nem? Ha rendszeren végzed el, többet fogsz megtudni az agyról csupán annak kikísérletezésével, hogy egy számítógép úgy dolgozzék, mint egy agy. Úgy fogsz végül visszatérni, hogy jobban fel leszel készülve annak elvégzésére, amit most a munkádnak gondolsz. És amíg távol vagy, nem lesznek társaid, akik elvégzik a tennivalóid? Nem tudsz velük állandó kapcsolatban lenni lézersugár és televízió útján? Nem tudod alkalmanként meglátogatni New Yorkot? Persze rövid időre.

William izgatott lett. Megragadta az a gondolat, hogy másik irányból elindulva tud az agyon munkálkodni. Ettől kezdve azt figyelte meg, hogy kifogásokat keres az elmenetelre, legalább látogatásra, legalább annak megtekintésére, milyen ez az egész... Hiszen bármikor visszajöhet.

Ezután következett Dmitri látogatása a régi New York romjaihoz, amelyet mesterkéletlen izgalommal élvezett. Persze nem is volt nagyszerűbb látvány, mint a Katasztrófa előtti régi New York haszontalan gigantomániájának látványa. William kezdett arra gondolni, vajon az út nem nyújtana-e neki is alkalmat látványok megtekintésére.

Azon is elkezdett gondolkodni, hogy már egy ideje fontolgatja új ágyastárs megtalálásának a lehetőségét, és kényelmesebb lenne, ha másik földrajzi területen találna egyet, ott, ahol nem maradna tartósan.

Szóval ilyen előzmények után került el végül Dallasba és lépett ki a tetőre, ahol ismét ott volt a meglepődöttségtől sugárzó arcú Dmitri. Azután a kis ember összeszűkülte szemmel elfordult, és ezt mondta:

- *Tudtam...* Milyen figyelemre méltó hasonlóság! William szeme tágra nyelt, és láthatóan hátrahőkölt. Saját arcának látása tüstént meggyőzte arról, hogy Anthony áll előtte.

Világosan észrevette Anthony arcán a rokonság eltemetésére irányuló vágyat. Williamnek mindössze annyit kellett volna mondania: - Milyen figyelemre méltó! - és ezzel kész. Végére az emberiség génrendszere elég komplex volt ahhoz, hogy bármilyen elfogadható mértékig előfordulhasson rokonság nélkül is hasonlóság.

William azonban homológus volt, tehát ezt mondta:

- Ez biztosan Anthony, a testvérem.

- A testvéred? - kérdezte Dmitri.

- Apámnak két fia volt ugyanattól a nőtől, az anyántól. Különös emberek voltak - mondta William.

Azután kinyújtott kézzel előrelépett, és Anthonynek nem volt más választása, mint hogy kezét fogjon. Ez az esemény volt a társalgás egyetlen témája számos ezt követő napon keresztül.

5.

Gyenge vigasz volt Anthony számára, hogy William meglehetősen bűnbánó volt, amikor megtudta, isit tett.

Aznap este együtt üldögéltek vacsora után, és William ezt mondta:

- Bocsánatot kérek. Azt gondoltam, vége szakad, ha túlesünk a legrosszabbján. Úgy tűnik, nem ez történt. Még nem írtam alá semmit, nem kötöttem szabályos megállapodást. El fogok menni.

- Mi lenne ebben a jó? - kérdezte kelleetlenül Anthony. Most már mindenki tudja. Két test és egy arc. Ez elég ahhoz, hogy hányjon valaki.

- Ha elmegyek...

- Nem mehetsz el. Ez az egész az én ötletem.

- Hogy idehozass *engem*? - William súlyos szemhéja olyan magasra emelkedett, amilyenre csak lehetett, és a szemöldöke is felhúzódott.

- Nem, persze hogy nem. Hogy egy *homológost* hozzanak ide. Honnan tudhattam volna, hogy *téged* fognak küldeni?

- De ha elmegyek...

- Nem. Most egyetlen dolgot tehetünk, hogy legyőzzük a problémát, ha egyáltalán lehet. Akkor nem számít majd ez a dolog. (Minden meg van bocsátva azoknak, akik sikeresek, gondolta.)

- Nem tudom, hogy tudok-e...

- Meg kell próbálnunk. Dmitri ránk fogja ezt löcsölni. Túlságosan jó az esély. - Anthony Dmitri hangját utánozva így folytatta: - "Ti ketten testvérek vagytok, és jól megértitek egymást. Miért ne dolgoznátok együtt?" - Azután dühösen folytatta, most a saját hangján: - Meg kell tennünk. Azzal kezdeném, hogy mit csinálsz te, William? Úgy értem, pontosabban annál, amit a "homológia" szó önmagában elárul.

William felsóhajtott.

- Kérlek, bocsáss meg... Autista gyerekekkel dolgozom. - Attól tartok, nem tudom, mit jelent ez. .

- Nos, hosszadalmas csűrés-csavarás helyett, olyan gyerekekkel foglalkozom, akik nem nyúlnak ki a világ felé, nem tartanak kapcsolatot másokkal, hanem magukba zárkóznak, és bórlik úgy veszi őket körül, mint egy áthághatatlan fal. Azt remélem, hogy egy napon meg fogom tudni gyógyítani őket.

- Ezért nevezted magad Anti-Autnak?

- Igen, ami azt illeti.

Anthony röviden felkacagott, de igazán nem jókedvűen.

William modora hűvösebb lett.

- Ez tisztességes név.

- Biztos vagyok benne, hogy az - motyogta sietve Anthony, de képtelen volt megfelelőbb bocsánatkérést előadni. Erőt véve magán, folytatta a témát: - értél el előrehaladást?

- A gyógyítás irányában? Nem, eddig még nem. A megértés irányában azonban igen, és minél jobban megértem... Beszéd közben William hangja átforrósodott, szeme a távolban kalandozott. Anthony felismerte, hogy azért, mert örömmel töltötte el szívét-lelkét, amiről beszélt, szinte minden másról megfélelkezve. Önmaga is elég gyakran érzett ilyesmit.

Most, amennyire csak képes volt, odafigyelt valamire, amit nem értett meg valójában. Ő is elvárná Williamtől, hogy figyeljen rá.

Milyen világosan emlékezett vissza. Akkor azt hitte, hogy nem fog, de abban az időben persze nem volt tudatában annak, hogy mi történik. Az utólagos éleslátás tükrében visszagondolva arra jött rá, hogy szóról szóra emlékezik egész mondatokra.

William folytatta:

- Úgy vettük észre, hogy az autista gyerek nem mulasztja el a benyomások fogadását, sőt azt sem, hogy valamilyen bonyolult módon lefordítsa őket. Valójában inkább helyteleníti és elutasítja őket, nem veszve el azonban a tökéletes kommunikációra való képességet olyankor, amikor olyan benyomás éri, amelyet helyesel.

- Ah! - mondta Anthony, csak annyi hangot adva ki, amennyi jelezte, hogy figyel.

- Semmilyen hagyományos módon nem tudod kivezetni őt az autizmusából, mert ugyanúgy elutasít *téged*, mint a világ többi részét. Ha azonban tudati őrizetbe helyezük őt...

- Micsodába?

- Ez olyan technikánk, amelynél gyakorlatilag az agy elvár lik a testtől, és funkcióit a testre való tekintet nélkül látja el. Meglehetősen bonyolult technika, amelyet a saját laboratóriumunkban fejlesztettünk ki, valójában... - Szünetet tartott.

- Te magad? - kérdezte szelíden Anthony.

- Valójában igen - mondta William enyhén elpirulva, de látható örömmel. - Tudati őrizetben megtervezett hallucinációkkal látjuk el a testet, és megkülönböztető elektro encefalográfiával figyeljük az agyat. Így nyomban többet tudunk meg az autista egyénről; milyen benyomások érzetét kívánja leginkább; és az agyról is többet tudunk meg általában.

- Ah - mondta Anthony, és ez most valódi ah volt. - És mindazt, amit megtudtál az agyról, nem tudod egy számítógép működésére alkalmazni?

- Nem. Semmi esély sincs rá, és ezt megmondtam Dmitrinek. Semmit nem tudok a számítógépekről, és nem tudok eleget az agyról - válaszolta William.

- Mi van akkor, ha megtanítom neked a számítógépek kezelését, és pontosan megadom neked, hogy mire van szükségünk?

- Ez sem használ. Ez...

- Testvér - mondta Anthony, megpróbálva hangsúlyozni a szó jelentőségét. - Tartozol nekem valamivel. Kérlek, őszintén próbáld meg átgondolni a problémánkat. Kérlek, kísérel meg a számítógépeinknél alkalmazni mindazt, amit az agyról tudsz.

William bizonytalanul feszengett, azután megszólalt:

- Megértem a helyzeteteket. Meg fogom próbálni. Őszintén meg fogom próbálni.

6.

William megpróbálta, és miként Anthony előre látta, hogy-hogy ketten *együtt* dolgozzanak. Eleinte helyel-közettel találkoztak másokkal is, és William igyekezett kihasználni annak a bejelentésnek a sokkhatását, hogy testvérek, miután nem volt értelme a tagadásnak: Ez azonban idővel megszánt, és bekövetkezett a szándékos

nem találkozás. Amikor William felkereste Anthonyt, vagy Anthony kereste fel Williamet, ha valaki más volt jelen, csendben beleolvadt a falakba.

Ők maguk hozzászórtak egymáshoz, és néha úgy beszélgettek, mintha nem hasonlítanának egymásra, és nem lettek volna közös gyermekkori emlékeik.

Lehetőleg mellőzve a technikai nyelvet, Anthony megvilágította a számítógéppel szembeni követelményeket, és William hosszas gondolkodás után elmagyarázta, szerinte hogyan működhetne egy számítógép többé-kevésbé úgy, mint egy agy.

- Lehetséges lenne ez? - kérdezte Anthony.

- Nem tudom. Nem vágyódom a kipróbálására. Lehet, hogy nem működne, lehet, hogy igen.

- Beszélünk kell Hatalmas Dmitrivel.

- Először vitassuk meg egymás közt, és lássuk, hol tartunk. Akkor elmehetünk hozzá úgy, hogy van egy józan javaslatunk, ahogyan mi össze tudtuk állítani. Ha nincs ilyen, nem megyünk el hozzá.

Anthony habozott.

- *Mindkehen* elmegyünk hozzá? William gyengéden mondta:

- *Legyél* te a szószólóm. Nincs ok arra, hogy együtt kelljen bennünket látni.

- Köszönöm, William. Ha lesz ebből valami, teljes elismerésben foglak részesíteni.

- Emiatt nem aggódom. Ha lesz ebből valami, azt hiszem, én leszek az egyetlen, aki működtetni tudja - mondta William. Őt vagy hat találkozó alatt kidolgozták. Ha Anthony nem lett volna rokon, és nem állt volna fenn köztük olyan kínos érzelmi helyzet, William maradéktalanul büszke lett volna öccsére idegen területen tanúsított gyors felfogása miatt.

Ezután hosszú megbeszélések következtek Hatalmas Dmitrivel. Lényegileg megbeszélések következtek mindenkivel. Megszámlálhatatlan napon keresztül Anthony foglalkozott velük, utána eljöttek, és külön Williamet látogatták meg: Végül elkeserítően hosszú terhességi idő után jóváhagyták azt, amit Merkúr Számítógépnek neveztek el.

William némileg megkönnyebbülve tért vissza New Yorkba. Nem szándékozott New Yorkban maradni (lehetségesnek tartotta volna ezt az elgondolást két hónappal korábban?), de sok volt a tennivaló a Homológiai Intézetben.

Persze több megbeszélésre volt szükség, hogy elmagyarázza saját laboratóriumi csoportjának, mi is történt, miért kellett neki elhagyni őket, és hogyan kell folytatniuk nélküle a saját tervezeiteket. Ezután került sor Dallasban egy sokkal jobban előkészített megérkezésre. A szükséges berendezés és két ifjú asszisztens állt rendelkezésre az előre meg nem határozott idejű tartózkodáshoz.

Képletesen szólva, William hátra sem nézett. Saját laboratóriuma és annak szükségletei kiestek a gondolataiból. Most már új feladatának volt teljességgel elkötelezve.

Ez volt a legrosszabb időszak Anthony számára. A William távolléte alatti megkönnyebbülés nem hatotta át teljesen, és elkezdődött az ideges töprengés, hogy talán a kilátások ellenére William nem fog visszatérni. Nem küldhetne egy helyett, valaki mást, bárki mást? Valakit, akinek másféle az arca, hogy Anthonynak ne kelljen úgy éreznie magát, mint egy kéthátú, négy lábú szörny egyik felének?

De hát William ilyen volt. Anthony figyelte, amint a szállítógép átszelte a levegőt, a távolból nézte, amikor kirakodtak. Még a távolból is meglátta azonban Williamet.

Erről ennyit. Anthony elment. Aznap délután meglátogatta Dmitrit.

- Igazán nincs szükség rá, hogy itt maradjak, Dmitri. Kidolgoztuk a részleteket, valaki más vehetné át.

- Nem, nem. Elsősorban tied volt az ötlet, neked kell megvalósítanod. Semmi értelme nincs feleslegesen megosztani az elismerést - mondta Dmitri.

Anthony arra gondolt: senki nem vállalja a kockázatot. Még mindig lehetséges a kudarc, tudhattam volna.

Tudta is, de azért így szólt:

- Megértheted, hogy nem tudok Williammel dolgozni.

- Ugyan miért nem? Olyan jól dolgoztatok együtt. - mondta Dmitri csodálkozást színelve.

- Dmitri, emiatt pattanásig feszültek az idegeim, és többet nem bírnak el. Ne hidd, hogy nem tudom, milyen látványt nyújtunk.

- Drága barátom, feleslegesen eltűzod ezt. Tény, hogy az emberek bámulnak. Végére ezért emberek. De hát meg fogják szokni. *Én* már megszoktam.

Nem szoktad meg, te dagadt hazug - gondolta Anthony. Ezt mondta viszont:

- *Én* nem szoktam meg.

- Nem látod ezt helyesen. Furcsa szüleitek voltak, de hát végül is nem volt törvénytelen, amit tettek, csak furcsa, *csak* furcsa. Ez nem a te hibád vagy Williamé. Egyikötöket sem lehet okolni.

- Magunkon viseljük a jelet - mondta Anthony, gyors kézmozdulattal az arcára mutatva.

- Ez nem olyan jelzés, amilyenre gondolsz. Én látom a különbségeket. Neked kifejezetten fiatalosabb a megjelenésed, a hajad hullámosabb. Csak első pillantásra lehet hasonlóságot látni. Rajta, Anthony, annyi időd lesz, amennyit akarsz, annyi segítséged lesz, amennyire szükséged van, minden berendezés a rendelkezésedre áll, amit fel tudsz használni. Biztos vagyok benne, hogy nagyszerűen fog működni. Gondolj az elégtételre...

Anthony persze elgyöngült és beleegyezett, hogy legalább a berendezést segíti felállítani Williamnek. William is meg volt győződve arról, hogy nagyszerűen fog működni. Nem úgy lelkendezett, mint Dmitri, hanem maga csendes módján bizakodott.

- Ez csak megfelelő csatlakozások kérdése, ámbár el kell ismernem, ez jókora "csak". A te dolgod az lesz, hogy elrendezed az érzéki benyomásokat egy külön képernyőn. Így tudunk alkalmazni... nos, nem mondhatom, hogy kézi vezérlést, ugye... így tudunk alkalmazni szellemi vezérlést a hatálytalanításra, ha szükség van rá - mondta William.

- Ezt meg lehet csinálni - mondta Anthony.

- Akkor rajta! Nézd, legkevesebb egy hétre lesz szükségem a csatlakozások elrendezésére és annak biztosítására, hogy az utasítások...

- Programozás - mondta Anthony.

- Nos, ez a te területed, ezért a te szakszókincsod fogom használni. Az asszisztenseim és én *programozni* fogjuk a Merkúr Számítógépet, de nem a ti módszerekkel.

- Remélem is, hogy nem. Azért volt szükségünk egy homológusra, hogy sokkal kifinomultabb programot állítson össze, mint amelyet egymagában egy telemetrikus tud. - Kísérletet sem tett arra, hogy elrejtse az öngyűlölő gúnyt a szavaiban.

William nem törődött a hanghordozással, csak a kijelentést vette tudomásul.

- Egyszerűvel fogjuk kezdeni. Sétáltatjuk a robotot mondta.

8.

Egy hét múlva a robot ezer mérföldnyire, Arizonában sétált. Mereven járt, néha elesett, néha megcsörrent a bokája valamilyen akadályon, olykor pedig megfordult egyik lábán, és elindult egy meglepően új irányban.

- Olyan, mint egy jární tanuló kisbaba - mondta William. Dmitri eljött időnként, hogy lássa az előrehaladást.

- Ez igazán figyelemre méltó - volt a szavajárása. Anthony nem ezt gondolta. Hetek teltek el, azután hónapok. A robot fokról fokra többet és többet tett, ahogyan a Merkúr Számítógépet fokról fokra egyre inkább komplex programmal működtették. (William hajlott arra, hogy a Merkúr Számítógépet úgy említse meg, mint agyat, de Anthony ehhez nem járult hozzá.) Semmi nem volt elég jó neki, ami történt.

- William, ez nem elég jó - mondta végül. Nem aludt előző éjszaka.

- Nem furcsa? Éppen meg akartam mondani, hogy úgy gondolom, nagyjából kikaptunk - mondta hűvösen William. Anthony nehezen türtöztette magát. A Williammel való együttműködés és a robot pilinckázása miatti feszültség együttesen több volt, mint amennyit el tudott viselni.

- William, le fogok mondani. Az egész munkáról. Nagyon sajnálom... nem miattad.

- Anthony, igenis miattam.

- Nem *teljesen* miattad, William. Ez kudarc. Nem fogjuk tudni megcsinálni. Látod, milyen esetlenül viselkedik a robot a körbejárási jelzésre, egy másodperc jelentéktelen törtrésze után, pedig még a földön van, mindössze ezer mérföldnyire. A Merkúron percekre fog rúgni a késedelem, percekre, amelyeket a Merkúr Számítógépre kell bízni. Órültség arra gondolni, hogy működni fog.

William így szólt:

- Anthony, ne mondj le. Most nem mondhatsz le. Azt javasolom, küldjük el a robotot a Merkúrra. Meg vagyok győződve, hogy készen áll erre.

Anthony hangosan és sértően felkacagott. - William, te bolond vagy!

- Nem vagyok az. Azt gondolod, nehezebb lesz a Merkúron, de nem lesz. A Földön nehezebb. Ez a robot a Föld átlagos nehézségi erejének egyharmadára van tervezve, és a teljes nehézségi erő mellett működik Arizonában. 400 °C-ra van tervezve, és 30 °C a hőmérséklet. Vákuumra van tervezve, ehhez képest levesszerű légkörben kell dolgoznia.

- Ennek a robotnak el kell viselnie a különbséget.

- Gondolom, a fém szerkezet el is viseli, de mi a helyzet az itteni számítógéppel? Nem dolgozik jól egy olyan robottal, amelyik nem abban a környezetben van, amelyikre tervezték. Nézd, Anthony, ha annyira komplex számítógépet akarsz, mint amilyen az agy, tudomásul kell venned a túlérzékenységet is. Gyere, kössünk egy megállapodást. Ha velem együtt ki fogod erőltetni, hogy a robotot küldjék fel a Merkúrra, ez hat hónapot fog jelenteni, és én erre az időre tanulmányi szabadságot fogok kivenni. Meg fogsz tőlem szabadulni.

- Ki fog vigyázni a Merkúr Számítógépre?

- Már tudod, hogyan működik, és itt fogom hagyni a két emberemet, hogy segítsenek neked.

Anthony mérgesen rázta a fejét.

- Nem vállalhatom a felelősséget a Számítógépért, és nem fogom vállalni a felelősséget azért a javaslatért, hogy küldjük el a Merkúrra a robotot. Nem fog működni.

- *Biztos* vagyok benne, hogy fog.

- Nem lehetsz biztos, a felelősség pedig az enyém. Én vagyok az, akinek el kell vinnie a balhét. Neked ez semmi. Anthony később úgy gondolt vissza erre, hogy ez volt a sorsdöntő pillanat. William feladhatta volna, Anthony lemondhatott volna. Minden elveszhetett volna.

William azonban ezt mondta:

- Nekem semmi? Nézd, papának volt ez a dolga Mamával. Rendben van, én is sajnálom. Annyira sajnálom, amennyire csak lehet, de ez *megettörtént*, és valami furcsa jött ki belőle. Amikor Papáról beszélek, a te Papádat is értem rajta, és egy csomó pár van, aki elmondhatja magáról, hogy két fiútestvér, két leánytestvér, egy fiú- és egy leánytestvér. És amikor azt mondom, Mama, *a te* mamádra gondolok, és van egy csomó pár, aki szintén mondhatja ezt. De egyetlen olyan párt sem ismerek, de még csak nem is hallottam egyetlen olyan párról sem, akinek ugyanaz a Papája és a Mamája.

- Ezt tudom - mondta komoran Anthony.

- Igen, de nézd ezt az én szemszögemből - mondta gyorsan William. - Homológus vagyok. Génrendszerekkel dolgozom, Gondoltál valaha a mi génrendszerünkre? Osztozunk mindkét szülőnkön, ami azt illeti, hogy a mi génrendszereink szorosabban összetartoznak, mint bármelyik másik páré ezen a bolygón. Ezt a kettőnk arca is bizonyítja.

- Ezt is tudom.

- Nos, így ha ez a tervezet működne, és ebből dicsőség hárulna rád, a te génrendszeredről bizonyulna be, hogy milyen nagyon hasznos volt az emberiség számára - és ez nagyon sokat jelentene az én génrendszeremnek is... Hát nem látod, Anthony? Osztozom veled a szüleidet, az arcodon, a génrendszereden, ezért enyém a dicsőséged is, dicstelenséged is. Az enyém, csaknem annyira, mint a tiéd, és ha elismerés vagy kárhóztatás jut nekem, az csaknem annyira a tiéd, amennyire az enyém is. *Kell*, hogy érdekeljen a sikered! Olyan erre az indítóokom, amilyenje senki másnak nincs a Földön - tisztán önző, olyan önző, hogy biztos lehetsz benne. Anthony, a te oldaladon állok, mert nagyon közel vagy hozzám!

Hosszú ideig néztek egymásra, és Anthony első alkalommal tette ezt anélkül, hogy felfigyelt volna az arcra, amely az övé volt.

William így szólt:

- Kérjük meg tehát, hogy küldjék el a robotot a Merkúrra. És Anthony beadta a derekát. Miután Dmitri, aki alig várta ezt, hozzájárult a kéréshez, Anthony a nap nagy részét mélyen elgondolkodva töltötte el.

Azután felkereste Williamet, és így szólt: - Figyelj!

Hosszú szünet következett, amelyet William nem szakított meg.

Anthony ismét ezt mondta: - Figyelj!

William türelmesen várt. Anthony ezt mondta:

- Valójában nincs szükség arra, hogy elmenj. Biztos vagyok benne, hogy nem szeretnéd, ha a Merkúr Számítógépet más kezelné helyetted.

William így szólt:

- Úgy érted, te szándékozol elmenni?

Anthony ezt mondta:

- Nem, én is maradok.

Ezalatt Anthony úgy érezte, mintha beszéd közben két kéz szorongatta volna a légcserét. Most mintha erősödött volna a szorítás, de sikerült kinyögnie a legnehezebb kijelentést:

- Nem kell elkerülnünk egymást. Nincs rá szükség. William meglehetősen bizonytalanul mosolygott. Anthony egyáltalán nem mosolygott, hanem gyorsan elment.

9.

William felnézett a könyvéből. Legalább egy hónap telt el azóta, hogy abbahagyta az enyhe meglepődést olyankor, amikor Anthony belépett.

- Valami baj van? - kérdezte.

- Ki tudja? Most jönnek be a sima leszállás miatt. Működik a Merkúr Számítógép?

William tudta, hogy Anthony pontosan ismeri a Számítógép állapotát, de azt mondta:

- Holnap reggeltől, Anthony. - És nincs semmi probléma? - A világon semmi.

- Akkor meg kell várnunk a sima leszállást. - Igen:

Anthony ezt mondta:

- Valami baj fog történni.

- A rakétatudomány otthonos az ilyesmiben. Nem lesz semmi baj.

- Mennyi munka megy pocskba.

- Még nem ment pocskba. Nem is fog. Anthony megjegyezte:

- Talán igazad van. - Mélyen zsebre dugott kézzel nekilódult, de közvetlenül az ajtó előtt megállt.

- Köszönöm!

- Mit, Anthony?

- Hogy... vizasztaltál.

William fanyarul mosolygott, és megkönnyebbült, hogy nem látszanak az érzelmei.

10.

Gyakorlatilag a Merkúr Terv teljes személyi állománya kéznél volt a kritikus pillanatban. Anthony, akinek nem volt végrehajtandó feladata, a háttérben maradt, szemét a képernyőre függesztve. A robotot aktiválták, és vizuális üzenetek érkeztek tőle.

Legalábbis vizuálissal egyenértékűként jelentek meg, de egy homályos fényen kívül még nem mutattak semmit. Feltételezhetően ez volt a Merkúr felülete.

Árnyak suhantak át a képernyőn, valószínűleg a felület egyenetlenségei voltak. Anthony szabad szemmel nem tudta megmondani, de azok az ellenőrzők, akik az adatokat a segítőeszköz nélküli szemmel jóval kifinomultabb módszerekkel elemezték, nyugodtnak látszottak. A vészhelyzet bekövetkezését jelző kis, piros lámpák egyike sem égett. Anthony inkább a kulcsmegfigelőket nézte, mint a képernyőt.

Lent kellett volna lennie a Számítógépnél Williammel és a többiekkel. Csak akkor fogják beindítani, ha a sima leszállás megtörtént, Lent *kellene* lennie. Nem *tudott* lent lenni.

Az árnyak gyorsabban suhantak a képernyőn. A robot leereszkedett... túl gyorsan? Bizonyára túl gyorsan!

Még egy utolsó ködfátyol és egyöntetűség, azután fókuszáthelyezés, amitől a ködfátyol először sűrűbb, azután vékonyabb lett. Egy hang hallatszott, és számos másodperc múlt el, amíg Anthony rájött arra, mit mond a hang:

- Sima leszállás végrehajtva! Sima leszállás végrehajtva! Ekkor morgás keletkezett, amely a saját maguknak elismerést mondók zümmögésévé változott addigra, amíg újabb változás nem történt a képernyőn. A szavak és nevetés hangja elhalt, mintha beleütközött volna a csend falába.

Változott ugyanis a képernyő, változott, és a kép élesebb lett. A csillogó, ragyogó napsütésben, amely áttűz a gondosan szűrt képernyőn, most egy gömböt láthattak, amelynek egyik oldala vakító fehér, a másik oldala koromfekete volt. Először jobbra, azután visszafelé balra csúszott, mintha egy szemár először balra, azután jobbra néz. Egy fémkéz jelent meg a képernyőn, mintha a szempár saját magának egy részét nézné.

Anthony hangja harsant fel végül:

- A Számítógép belépett!

Úgy hallotta ezeket a szavakat, mintha valaki más kiáltott volna. Kiviharzott a szobából, lerohant egy lépcsőn, végigszaladt egy folyosón, maga mögött hagyva a hangok egyre erősödő moráját. Miután bebukott a Számítógép szobájába, felüvöltött:

- William, *ez tökéletes*, ez... William azonban felemelte a kezét:

- Pszt! Kérlek! Nem akarom, hogy bármilyen hangos szenzáció hatoljon be, leszámítva a robottól eredőt.

- Arra gondolsz, hogy hallhat bennünket? - suttogta Anthony.

- Talán nem, de nem tudom. - A Merkúr Számítógép szobájában volt egy másik, kisebb képernyő. A helyszín eltérő lett, és folyton változott; a robot mozgásban volt.

William ezt mondta:

- A robot kitapogatja az útján azért esetlenek a léptei. Hét perc késés van az utasítás és a válasz között, így ez megengedhető.

- Már most biztosabban jár azonban, mint valaha Arizonában. Nem gondolod te is, William? - Anthony megragadta William vállát, és rázni kezdte, miközben nem vette le a szemét a képernyőről.

- Ebben biztos vagyok, Anthony - válaszolta William.

Perzselő volt a Nap a fehér és fekete ellentétének világában. Fehér volt a nap a fekete égen, a fehér, dombos talaj fekete felhők között veszett el. Elkeveredett a Nap sugárzásának kitett fém minden négyzetcentiméterének tiszta, édes illata a túloldal éppen ellentétes halálszágóval.

Felemelte a kezét, nézegette, és számba vette az ujjait. Forrók, forrók, forrók. Forgatta őket, azután mindegyiket egyenként a másik árnyékába tette. A forróság lassan mérséklődött, a változás érzékelhetővé tette a tiszta, kellemes vákuumot.

A vákuum azonban nem volt teljes. Kiegyenesítette és felemelte mindkét karját a feje fölé. Az érzékelőpontok a csuklóin megéreztek a gőzöket - ön és ólom enyhe, finom lehelete gomolygott a túltengő higanyban.

A lába felől érződött a legsűrűbb illat, a szilikátok valamennyi változatát megjelölte az összes fémion, azokkal egyesülve vagy tisztán elkülönülve. Egyik lábát elmozdította a csikorgó, megkeményedett poron át, és megérezte a változásokat, amelyek olyanok voltak, mint egy lágy, nem teljesen rendszertelen szimfónia.

A Nap pedig ott volt minden fölött. Felnézett rá, nagy és erős, fényes és forró volt, hallotta a vidámságát. Nézte a pereme körüli domborulatok lassú felemelkedését, és hallgatta mindegyiknek a pattogó hangját és a széles arc többi örömteli zaját is. Amikor elsötétítette a hátfényt, megjelent a hidrogén vörös gomolygásának kiforrott, alt kitorése, a sístergő, mozgó napfáklyák tompa sűvítése közepette a mély basszus, egy villanás alkalmi, törékeny jajdulása, a gamma-sugarak és kozmikus részecskék pingpongszerű pattogása és

mindenekfelett, minden irányban a Nap állagának a kozmikus szélben felemelkedő és visszahúzódó, lágy, bágyasztó, örökké megújuló lehelete, amely utána nyúlt, és dicsfényvel árasztotta el.

Felugrott, és soha nem érzett szabadsággal lassan felemelkedett a levegőbe. Amikor talajt ért, ismét felugrott, szaladt és ugrott, azután megint futott, egy olyan testtel, amely tökéletesen reagált erre a dicsőséges világra, erre a paradicsomra, amelyben találta magát.

A hosszú időre elkallódott idegen végre a paradicsomban volt.

William így szólt: - Ő rendben van.

- De hát mit csinál?! - kiáltott fel Anthony.

- *Rendben van.* A programozás működik. Kipróbálta az érzékszerveit. Most különböző látási megfigyeléseket hajtott végre. Letompította a Nap fényét, és tanulmányozta. Ellenőrizte a légkört és a talaj vegyi természetét. Minden működik.

- De miért rohan?

- Anthony, azt hiszem, ez a saját ötlete. Ha egy agyhoz hasonlóan bonyolult számítógépet akarsz programozni, számíthatsz rá, hogy lesznek saját elképzelései.

- Szaladás? Ugrálás? - Anthony gondterhelt arccal fordult William felé. - Meg fogja rongálni magát. Te tudod kezelni a Számítógépet. Ez túlműködés. Állítsd le.

William élesen válaszolt:

- Nem, nem fogom megtenni. Vállalom annak az esélyét, hogy megrongálja magát. Hát nem érted meg? Most *boldog!* A Föld egy olyan világot jelentett a számára, amilyenhez soha nem volt tökéletesen felszerelve. Most a Merkúron van, olyan testtel, amely tökéletesen igazodik a környezetéhez, olyan tökéletesen igazodik, amennyire száz különlegesen képzett tudós el tudta készíteni. Ez paradicsom a számára, engedd, hadd élvezze.

- Élvezze? Hiszen robot.

- Én nem a robotról beszélek. Én az agyról beszélek, az *agyról*, amely *itt* él.

Az üvegbe zárt vezetékkel gondosan és féltő igyekezettel felszerelt Merkúr Számítógép kényesen megőrzött megközelíthetlenségben lélegzett és élt.

- Randall az, aki a paradicsomban van. Megtalálta azt a világot, amelynek kedvéért autista módon menekült az ittenitől. Új teste tökéletesen beleillik mostani világába, cserébe azért a világért, amelybe a régi teste egyáltalán nem illett bele - mondta William.

Anthony elámulva nézte a képernyőt. - Úgy tűnik megnyugszik.

- Persze, és örömeiben még jobban fogja végezni a dolgát mondta William.

Anthony mosolyogva mondta:

- Akkor ezt mi csináltuk, te és én? Csatlakozzunk a többiekhez, és hagyjuk, hogy hízelegjenek nekünk, William?

- Együtt? - kérdezte William.

Anthony belekarolva válaszolt:

- Együtt, testvér!

Fényvers

Mrs. Avis Lardner volt az utolsó, akiről feltételezték volna, hogy gyilkol. A nagy úrutazó vértanú özvegye híres emberbarát, műgyűjtő, kiváló háziasszony és - ebben mindenki egyetértett - lángeszű művész volt. Ezen túlmenően a legkedvesebb, legfinomabb hölgy, akit el lehetett képzelni.

Mint mindnyájan tudjuk, a férje, William J. Lardner egy napkitörés sugárzásának hatása következtében halt meg, miután szándékosan az űrben maradt azért, hogy egy utasszállító űrhajó biztonságban elérhesse az 5. Űrállomást.

Mrs. Lardner ezért kapott bőkezűen mért nyugdíjat, amelyet okosan és jól fektetett be. Középkorúsága vége táján már nagyon gazdag volt.

A háza olyan volt, mint egy vitrin, sőt valóságos múzeum, amelyben különlegesen szép drágakövekkel ellátott kis, de válogatott gyűjteményét őrizte. Tizenkét különböző kultúra csaknem minden elképzelhető műtárgya közül gyűjtött össze olyan ereklyéket, amelyeket drágakövekkel lehetett feldíszíteni az adott kultúra arisztokráciájának szolgálatára. Övé volt az Amerikában készített első ékköves karórák egyike, egy drágaköves tör Kambodzsból, egy ékköves szemüveg Olaszországból és így tovább a végtelenségig.

Valamennyi darabot meg lehetett tekinteni. A műtárgyak nem voltak biztosítva, és különleges biztonsági előírások sem léteztek. Semmiféle bevett gyakorlatra nem volt szükség, mert Mrs. Lardnernek jelentős létszámú robotszolgája volt. Mindegyikükre számítani lehetett, hogy valamennyi tárgyat rendíthetetlen figyelemmel, kifogástalan becsületességgel és felülmúlhatatlan hatékonysággal fogja őrizni.

Mindenki tudott ezeknek a robotoknak a létezéséről, és idáig nem tettek kísérletet lopásra.

Aztán persze itt volt még a fényszobrászata. Gyakori és hókezü fogadásainak egyetlen vendége sem tudta elképzelni, hogyan fedezte fel Mrs. Lardner a maga lángeszű voltát ebben a művészetben. Ha azonban kitért a házára vendégei előtt, minden alkalommal a fény új szimfóniája ragyogott szerte a szobákban. Lány színű, háromdimenziós, gömbölyű idomok és testek, egyesek szintisztán, mások kristályosan csillogó jelenséggé ötvözve töltötték el ámulattal a vendégeket. Az alkotások valahogyan mindig úgy helyezkedtek el, hogy gyengéd szépségűvé varázsolták Mrs. Lardner kékesfehér haját és lány, ráncatlan arcát.

Elsősorban ezekért a fényszobrokért jöttek el a vendégek. A szobrok soha kétszer nem voltak ugyanazok, soha nem mulasztották el a kísérletező művészet új útjának felfedezését. Azok közül, akik anyagilag megengedhették fényvezérlő pultok használatát, sokan készítettek fényszobrokat szórakozásból, de senki nem tudta megközelíteni Mrs. Lardner szakértelmét. Ezt még olyanok sem tudták megtenni, akik hivatásos művészeknek tekintették magukat.

Maga a hölgy elragadóan szerényen viselkedett ezzel kapcsolatban.

- Nem, nem - szokott tiltakozni, ha valaki áradozott. - Én nem mondanám azt, hogy ez "költészet a fényben". Ez túlságosan kedves. Legfeljebb azt mondanám, hogy ez "fényvers". Mindenki mosolygott finom szellemességén.

Ámbár gyakran kérték rá, soha nem alkotott fényszobrokat valaki más részére, mindig csak a saját fogadásaira készítette azokat.

- Az amolyan aprópénzre váltás volna - mondta.

Nem kifogásolta azonban, hogy szobrairól művészi hologramokat készítsenek; így téve lehetővé megőrkítésüket és másolataiknak az egész világ művészeti múzeumaiban való elhelyezését. Fényszobrainak bármely módon való felhasználásáért sem számított fel sohasem valamilyen költségtérítést.

- Egyetlen fillért sem vagyok képes elkérni - mondta szélesre tárva két kezét. - Ez mindenki számára díjmentes. Végére nekem sincs rájuk szükségem a továbbiakban. - Ez igaz is volt! Soha nem használta fel kétszer ugyanazt a fényszobrot.

Amikor a hologramokat készítették, maga volt az együttműködés. Jóindulatúan figyelve minden lépést, mindig készen volt megparancsolni robotszolgáinak, hogy segítsenek.

- Courtney, volna szíves megigazítani a létrát? - szokta mondani.

Ilyen volt a modora. Mindig tökéletes udvariassággal szólította meg a robotjait.

Egyszer, évekkel ezelőtt csaknem megpirongatta őt a Robot és Gépember Hivatal egyik kormánytisztviselője.

- Ezt nem teheti meg. Ez csökkenti a hatékonyságukat. Arra lettek beállítva, hogy parancsokat hajtsanak végre, és minél világosabban adja ki, annál hatékonyabban hajtják végre azokat. Amikor aprólékos udvariassággal kér valamit, nehezebben értik meg, hogy parancsot kaptak. Lassabban reagálnak! - mondta szigorúan a tisztviselő.

Mrs. Lardner hátraszegte arisztokratikus fejét.

- Nem kérek gyorsaságot és hatékonyságot. Jóindulatot kérek. A robotjaim szeretnek engem - mondta.

A kormánytisztviselő elmagyarázhatta volna neki, hogy a robotok nem tudnak szeretni, de megsemmisült a hölgy gyengéd, megbántott pillantásától.

Közismert volt, hogy Mrs. Lardner még soha nem küldött vissza a gyárba robotot beszabályozni. Pozitronagyuk elképesztően összetett, és tíz eset közül átlagosan egyszer nem tökéletes a beszabályozás, amikor elhagyják a gyárat. Néha egy ideig nem jelentkezik a hiba, de bármikor bukkan fel, az Amerikai Robot és Gépember Rt. mindig készen áll a beszabályozás díjmentes elvégzésére.

Mrs. Lardner a fejét rázta és kijelentette:

- Ha egyszer egy robot a házamban van, és teljesíti a kötelességeit, el kell viselni jelentéktelen különbségeit. Nem fogom engedni, hogy durván bánjanak velem.

A lehető leghelytelenebb lett volna megmagyarázni neki, hogy a robot csak gép. Nagyon mereven azt mondta volna:

- Csakhogy a gép soha nem lehet olyan értelmes, mint egy robot. Én emberként kezelem őket.

Ennyit erről.

Még azt a tehetetlen Maxot is megtartotta. Ez a robot alig értette meg, hogy mit várnak el tőle. Mrs. Lardner azonban tagadta ezt.

- Ez egyáltalán nincs így. El tudja venni a kalapokat és a kabátokat, és igazán nagyon gondosan helyezi el őket. Tárgyakat tud tartani nekem. Nagyon sok dolgot tud csinálni mondogatta mély meggyőződéssel.

- De hát miért nem szabályoztatja be? - kérdezte egyszer egyik barátja.

- Ó, nem lennék rá képes! Ő ilyen. Tudja, nagyon szeretetre méltó. Végül is egy pozitronagy annyira összetett, hogy senki nem tudja megmondani, hol van az eltérés. Ha teljesen normálisra állítanák be, lehetetlen lenne visszaigazítani, hogy olyan szeretetre méltó legyen, mint most. Erről pedig nem fogok lemondani.

- De hát ha rosszul van beállítva, nem lehet veszélyes? kérdezte a barát idegesen Maxra pillantva.

- Soha! Már évek óta megvan. Teljesen ártalmatlan és nagyon kedves - válaszolta nevetve Mrs. Lardner.

A robot külseje olyan volt, mint az összes többi: sima, fémes, emberszerű, de kifejezéstelen arcú.

A gyengéd lelkű Mrs. Lardner számára azonban valamennyien egyediek, drágák, szeretetre méltóak voltak. Olyanok, mint ő.

Hogyan követhetett el gyilkosságot?

John Semper Travis volt az utolsó, akiről fel lehetett tételezni, hogy meggyilkolják. Magába zárkózó és kedves volt. Matematikai beállítottságú agya lehetővé tette számára, hogy fejben dolgozza ki a robotok milliárdnyi pozitronagytekervényének bonyolult szövevényét.

Az Amerikai Robot és Gépember Rt.-nak volt a főmérnöke. Ő is szenvedélyes fényszobrász volt. Könyvet írt erről a témáról, igyekezve bemutatni benne, hogy az a típusú matematika, amelyet a pozitronagytekervények kidolgozásánál használ fel, módosítható művészi fényszobrok készítésének irányelvül.

Az elméletet gyakorlatba átültetni megkísérlő próbálkozása azonban csúfos kudarc volt. Matematikai elveit követő, saját készítésű szobrai vaskosak, gépiesek és érdektelenek voltak.

Nyugodt, befelé forduló életében ez volt boldogtalanságra az egyetlen ok, de ez az egyetlen ok elegendő is volt ahhoz, hogy boldogtalan legyen. *Tudta*, hogy elméleti helyesek voltak, mégsem tudta gyakorlatban alkalmazni őket. Ha csak *egyetlen* mesteri fényszobrot tudna készíteni...

Természetesen ismerte Mrs. Lardner fényszobrait. A hölgy mindenki által ünnepeelt lángész volt, pedig Travis tudta, hogy a robotmatematika legegyszerűbb megvilágítását is képtelen volt megérteni. Levelezésben volt vele, de a hölgy következetesen elutasította módszerének ismertetését. Travis kíváncsi volt, rendelkezett-e egyáltalán ilyesmivel. Előfordulhat, hogy tisztán ihletről lenne szó? De hát az ihletet is vissza lehet vezetni matematikára. Végre sikerült elintéznie, hogy meghívót kapjon Mrs. Lardner egyik fogadására. Egyszerűen látnia kellett őt.

Mr. Travis elég későn érkezett. Tett még egy utolsó kísérletet fényszobor elkészítésére, de csúfosan megbukott vele.

Csodálkozással elegendő tisztelettel üdvözölte Mrs. Lardnert, és így szólt:

- Milyen furcsa robot vette el a kalapomat és kabátomat.

- Ő Max - mondta Mrs. Lardner.

- Meglehetősen rosszul van beszabályozva, és elég régi modell. Hogyan lehet, hogy nem küldte vissza a gyárba?

- Ó, nem, ez annyi gonddal járna - válaszolta Mrs. Lardner.

- Egyáltalán nem! Meglepődne, hogy milyen egyszerű feladat ez. Miután az Amerikai Robotnál vagyok, vettem a bátorságot, és én magam szabályoztam be. Nem vett igénybe sok időt, és meg fogja látni, hogy most tökéletesen munkaképes.

Mrs. Lardner arca furcsán elváltozott. Nyájas életében először düh öntötte el, és úgy tűnt, arcvonásai nem tudták, hogyan változzanak meg.

- Beszabályozta?! - rikácsolta. - Hiszen ő alkotta a fényszobraimat. A rendellenesség, *a rendellenesség* volt az, amelyet soha többé nem tud visszaállítani...

Valóban balszerencse volt, hogy éppen akkor mutatta be a gyűjteményét, és az ékköves tör Kambodzsából ott volt előtte a márvány asztallapon.

Travis arca is eltorzult.

- Úgy érte, ha tanulmányoztam volna ezeket az egyedileg rosszul beszabályozott pozitron agytekervényeket, megtanulhattam volna...

Az asszony túlságosan gyorsan dőött a késsel ahhoz, hogy bárki is megakadályozhatta volna, és a férfi nem is próbálta kikerülni. Néhányan azt mondták, szándékosan elébe állt, mintha meg akart volna halni.

A fajvédő

- A sebész kifejezéstelen arccal pillantott fel.
- Készen van már?
 - A kész relatív kifejezés. *Mi vagyunk készen.* Ő nyugtalan - mondta az orvosmérnök.
 - Mindig azok... Nos, ez súlyos műtét.
 - Súlyos vagy nem, hálásnak kellene lennie. Elképesztően sok számításba jöhető megelőzve választották ki őt, és őszintén szólva nem gondolom...
 - Ne folytassa. Nem mi hozzuk a döntéseket - mondta a sebész.
 - Mi csak elfogadjuk. Helyeselnünk is kell?
 - Igen - mondta szárazon a sebész. - Helyeseljük, teljes mértékben és teljes szívvel. A műtét túlságosan bonyolult ahhoz, hogy elvi fenntartásokkal végezzük el. Ez az ember számtalan módon bebizonyította értékes voltát, és élettrajza megfelelt az Emberiség Igazgatótanácsának.
 - Rendben van - mondta dühösen az orvosmérnök.
 - = Azt hiszem, itt fogom megnézni. Ez a helyiség elég kicsi és személyes jellegű ahhoz, hogy megnyugtató legyen mondta a sebész.
 - Nem fog segíteni. Nagyon ideges, és már döntött. - Valóban?
 - Igen. Fémet akar; mind azt akarnak.
- A sebész arckifejezése nem változott meg. A kezeit nézegette.
- Néha le lehet beszélni őket.
 - Mit törődik vele? - kérdezte közönyösen az orvosmérnök. - Ha fémet akar, legyen fém.
 - Maga nem bánja?
 - Miért bálnám? - kérdezte csaknem gorombán az orvosmérnök. - A probléma így is, úgy is orvosmérnöki, én pedig orvosmérnök vagyok. Mindenképpen meg tudom oldani. Ezen túlmenően miért törödnék vele?
 - Számomra itt a dolgok alkalmasságának a kérdése támad fel - mondta nyugodtan a sebész.
 - Alkalmasság! Nem használhatja érvként ezt a szót. Mit törlik a beteg a dolgok alkalmasságával?
 - Én törődöm vele.
 - Maga törődik vele, de kisebbségben van. Az irányzat szemben áll magával. Nincs semmi esélye.
 - Meg kell próbálnom. - A sebész gyors kézmozdulattal csendre intette az orvosmérnököt, nem türelmetlenül, csak gyorsan. Már értesítette a nővért, hogy bejöhet. Lenyomott egy kis gombot, és a kétszárnyú ajtó hirtelen kinyílt. A beteg begördült a motoros székén, a nővér frissen lépkedett mellette.
 - Nővér, elmehet, de várjon kint, hívni fogom - mondta a sebész. Bólintott az orvosmérnöknek, aki a nővérral együtt kiment. Az ajtó becsukódott mögöttük.
- A férfi a székében hátranézett a válla fölött, nézte őket, ahogy elmentek. A nyaka sovány volt, a szeme körül finom ráncok. Frissen borotválták, és a szék karfáját szorító ujjai manikűrözöttek voltak. Elsőbbséget élvező beteg volt, és törődtek vele. Arcán kiütközött az állandó ingerültség.
- Ma fogunk kezdeni? - kérdezte.
- A sebész bólintott
- Ma délután, szenátor.
 - Úgy tudom, hetekig tart.
 - Nem a műtét miatt, szenátor. Van azonban néhány járulékos pont, amivel törödni kell. El kell végezni a vérkeringés részbeni felújítását és a hormonális kezelést. Ezek kényes műveletek.
 - Veszélyesek? - Azután mintha megérezte volna a barátságos kapcsolat kialakításának szükségszerűségét, nyilvánvalóan akarata ellenére hozzátette: - ...doktor? A sebész nem figyelt a szavak árnyalatára. Hangsúlytalanul válaszolt:
 - Minden veszélyes. Kellő időt fordítunk rá azért, hogy kevésbé legyen veszélyes. Szükség van az időre, sok résztvevő egyesített szakértelmére, a berendezésekre. Ez teszi az ilyen műtéteket olyan kevesek számára elérhetővé!
 - Ezt tudom - mondta türelmetlenül a beteg. - Nem vagyok hajlandó vétkesnek érezni magam emiatt. Vagy talán tisztességtelen beavatkozásra céloz?
 - Egyáltalán nem, szenátor. Az Igazgatótanács döntését soha nem kérdőjelezik meg. A műtét nehézségeit és bonyolult voltát csupán azon kívánságom magyarázatául említem meg, hogy a lehető legmodernebb módszerrel végezhessen el.
 - Nos, akkor tegye. Ez az én kívánságom is.
 - Akkor arra kell kérem, hogy döntsön. Két típusú kibernetikai szív valamelyikével tudjuk ellátni, fémvel vagy...
 - Műanyaggal! - szakította félbe mérgesen a beteg. - Csak nem ezt a változatot akarja ajánlani nekem, doktor? Olcsó műanyagot? Azt nem! Már választottam, fémet akarok.
 - De...

- Figyeljen ide! Azt mondták nekem, engem illet meg a választás. Ez nem így van?

A sebész rábólintott.

- Ha két eltérő eljárás gyógyászati szempontból egyenértékű, a választás a beteget illeti meg. A gyakorlatban a választás akkor is megilleti a beteget, amikor az eltérő eljárások *nem* egyenértékűek, mint ebben az esetben is.

A beteg szeme összeszűkült.

- Azt próbálja mondani nekem, hogy a műanyag szív jobb?

- Ez a betegtől függ. Véleményem szerint az ön esetében jobb. És nem szeretjük használni a műanyag kifejezést. Rostos kibernetikus szívről beszélünk.

- Ami engem illet, ez műanyag.

- Szenátor, az anyag nem műanyag a szó köznapiban - mondta végtelenül türelmesen a sebész. - Igaz, hogy polimer anyag, de sokkal összetettebb, mint a közönséges műanyag. Komplex, proteinszerű rostból van, amelyet úgy terveztek meg, hogy lehetőleg jobban utánozza annak az emberi szívnek a természetes felépítését, amely most a mellkasában van.

- Pontosan erről van szó. Az az emberi szív, amely most a mellkasomban van, elhasználódott, pedig még nem vagyok hatvanéves. Nem akarok egy másik ilyet, köszönöm szépen. Valami jobbat akarok.

- Mindannyian valami jobbat akarunk magának, szenátor. A rostos kibernetikai szív jobb lesz. Potenciális élettartama évszázadokra szól. Egyáltalán nem allergiakeltő...

- Nem olyan a fémszív is?

- De igen, olyan - mondta a sebész. A fémszív titánötvözetből van, amely...

- És nem kopik? És nem erősebb, mint a műanyag? Vagy rost, vagy mi az, ahogyan hívja?

- A fém fizikailag erősebb, de a mechanikai erősség nem szempont ennél a témánál. Mechanikai erőssége nem jelent különösebb előnyt, mert a szív jól védett. Ha valami képes a szívig elérni, meg fogja ölni magát, egyéb okokból, akkor is, ha szív kibírna a bántalmazást.

A beteg vállat vont.

- Ha eltöröm egyszer a bordámat, azt is titánrummal fogom pótoltatni. A csontok pótlása könnyű. Bárki, bármikor megcsináltathatja. Olyan mértékben leszek fémből ahogyan akarom, doktor.

- Ez jogában áll, ha élni akar vele. A rend kedvéért azonban meg kell mondanom, hogy ámbár egyetlen fém kibernetikus szív sem ment tönkre mechanikailag, jó néhány tönkrement elektronikailag.

- Az mit jelent?

- Azt jelenti, hogy valamennyi kibernetikus szívnek szerkezeti eleme egy pacemaker. A fémváltozat esetében ez az elektromos készülék tartja ritmusban a kibernetikát. Azt jelenti, hogy a kicsinyített berendezésbe egy tökéletes elemet kell behelyezni a szív olyan ritmusváltoztatására, amilyen megfelel az egyén érzelmi és fizikai állapotának. Néha valami baj fordul elő, és emberek halnak meg, mielőtt a bajt ki tudják javítani.

- Soha nem hallottam ilyesmiről.

- Biztosíthatom, hogy megtörténik.

- Azt mondja, hogy gyakran történik meg? - Egyáltalán nem. Nagyon ritkán fordul elő.

- Nos, akkor vállalom a kockázatot. Mi van a műanyag szívvel? Abban nincs ritmusszabályozó?

- Persze hogy van, szenátor. A rostos kibernetikus szív vegyi felépítése azonban elég közel van az emberi szövethez. Magának a testnek az ionok és hormonok általi irányítására reagál. A behelyezendő teljes komplexus sokkal egyszerűbb, mint a fém kibernetika esetében.

- De a műanyag szív soha nem búik ki a hormonális irányítás alól?

- Mostanáig még soha nem tette ezt.

- Mert még nem dolgoztak vele elég régen. Nem így van? A sebész habozott.

- Az igaz, hogy a rostos kibernetikát nem olyan hosszú ideje használjuk, mint a fémét.

- Na látja. Egyébként mitől tart, doktor? Fél, hogy átváltoztatom magam robottá... egy metallóvá, ahogy nevezik magukat, mióta megszavazták az állampolgárságukat?

- Semmi baj nincs egy metallóval azért, mert metallo. Mint mondja, már állampolgárok. Ön azonban *nem* metallo. Ön emberi lény. Miért nem marad meg emberi lénynek?

- Mert a legjobbat akarom, és az egy fémszív. Erről gondoskodjék.

A sebész bólintott.

- Helyes. Fel fogják kérni, hogy írja alá a szükséges hozzájárulásokat, és fémszívét fognak beilleszteni.

- Ön fogja elvégezni a műtétet? Azt mondják, ön a legjobb.

- Mindent el fogok követni, hogy a lecserélés simán menjen.

Az ajtó kinyílt, és a szék kigördítette a pácienszt a várakozó nővérhez.

Az orvosmérnök bejött, és a válla fölött hátrafordulva nézte a pácienszt; amíg az ajtó bezárult.

Odafordult a sebészhez.

- Nos, hiába nézem magát, nem tudom megmondani, mi történt. Mi volt a szenátor döntése?

A sebész az íróasztala fölé hajolt, az utolsó adatokat ütötte be a nyilvántartásba.

- Amit megjósolt. Ragaszkodik a fém kibernetikus szívhez. - Végtére azok a jobbak.

- Nem jelentős mértékben. Mindössze régebben ismertek. Ez a mánia azóta ingerli az emberiséget, amióta a metallók állampolgárok lettek. Az embereknek az a sajátos vágya, hogy metallóvá akarnak változni. Olyan fizikai erő és kitartás után sóvárognak, amelyet nekik tulajdonítanak.

- A sóvárgás nem egyirányú, doki. Maga nem dolgozik metallókkal, de én igen, így aztán tudom. Az utolsó kettő, aki bejött javításra, rostos elemeket kért.

- Megkapták?

- Az egyik esetben csak Achilles-inről való gondoskodást kívánt. A másik vérrendszert vagy valami azzal egyenértékűt akart. Megmondtam neki, hogy ezt nem tudom adni, legalábbis teste felépítésének rostos anyagra való átalakítása nélkül nem... Gondolom, erre is sor fog kerülni egy napon. Olyan metallókra, amelyek valójában egyáltalán nem metallók, hanem egyfajta húsup, vérük van.

- Nem helyteleníti ezt a gondolatot?

- Ugyan miért tenném? A fémesített emberi lényeket sem. Most két féle intelligencia van a Földön, de minek bajlódni kettővel? Hagyjuk, hogy közeledjenek egymáshoz, és lehetséges, hogy nem fogjuk tudni észrevenni a különbséget. De minek is akarnánk? Mindkét világtól a legjobbat kapnánk, azaz az ember előnyös tulajdonságait a robotéval kombinálva.

- Hibridet kapna - mondta a sebész csaknem dühösen. Olyat kapna, ami sem ez, sem az. Nem logikus feltételezni, hogy az egyén büszkébb a szervezetére és személyiségére, semhogy fel akarná hígítani egy másikkal? Keresztezni *akarná a* fajokat?

- Ez fajvédő szöveg.

- Hát akkor az. - A sebész csendesen hangsúlyozta: - Hiszek abban, hogy valaki az, ami. Semmiféle okból nem cserélném ki a szervezetemet. Ha egy részét feltétlenül ki kellene cserélni, azt akarnám, hogy a pótlás olyan közeli legyen jellegében az eredetihez, amennyire csak lehet. Én *önmagam* vagyok, meg vagyok magammal elégedve, és nem akarok semmi más lenni.

Ezzel befejezte a beszélgetést, mert fel kellett készülnie a műtéthez. Két erős kezét a kályhába tette, és ott hagyta, amíg izzó vörösek lettek, hogy tökéletesen sterilek legyenek. Szenvedélyes szavai alatt soha nem emelte fel a hangját, és csiszolt fémarcán, mint mindig, most sem volt semmiféle kifejezés.

Robbie

- Kilencvennyolc... kilencvenkilenc... száz!

Gloria elvette dundi kis karját a szeme elől, egy pillanatig mozdulatlanul állt, és fintorogva hunyorgott a napfényben. Előbb megpróbált egyszerre mind a négy égtáj felé szétkémsélni, majd néhány óvatos lépéssel eltávolodott a fától, amelynél hunyt.

Nyakát nyújtogatta, a jobb oldali bokorcsoport felé bámult, aztán még hátrább húzódott, hogy kedvezőbb szögből vizsgálhassa meg a bokor sötét rejtekeit. Körös-körül teljes csönd honolt, csupán a bogarak zümmögtek kitaróan, meg néha-néha csipogott föl egy hetyke madár, dacolva a déli napsütéssel.

- Fogadni mernék, hogy a házban bújt el - biggyesztette ajkát Gloria -, pedig már hányszor megmondtam neki, hogy az nem ér. Kicsiny ajkait összeszorította, szigorú ráncokba vont a homlokát, és határozott lépésekkel elindult a kocsi feljáró mellett az emeletes ház felé.

Így aztán csak későn hallotta meg a háta mögött az ágak zizzenését és Robbie fémlábnak félreismerhetetlen, ütemes döngését. Gloria megpenderült. Látta, amint diadalmas játszótársa előbújik rejtekéből, és teljes sebességgel vágta a fa felé.

- Várj, Robbie! - visongott kétségbeesetten Gloria. - Ez nem ér, Robbie! Nem megígérted, hogy vársz, amíg meg nem találalak? Apró lába nem tudott versenyre kelni Robbie hatalmas lépteivel.

De alig tízlépésnyire a cél előtt a robot hirtelen cammogásig lassította tempóját, s így Gloria minden erejét összeszedve, zihálva, vad futásban elrobogott mellette, és elsőnek érintette meg a fa kérget.

Örömtől repesve fordult a hűséges Robbie-hoz, de jóságáért menten rút hálátlansággal fizetett. Csúfondárosan az orra alá dörgölte, hogy milyen gyatrán fut.

- Robbie nem tud futni! - kiáltotta olyan hangosan, ahogy csak nyolcéves tüdejétől kitelt. - Mindig legyőzöm, mindig legyőzöm! kántálta vékony hangon, ütemesen.

Robbie persze nem szavakkal válaszolt. Ehelyett futást mímelt, lépésről lépésre távolodott el Glóriától, s ezzel a kislányt is futásra kényszerítette. Az utolsó pillanatban azután megugrott előle. Gloria tehetetlenül forgolódott, kitárt karocskáit legyezők módjára paskolták a levegőt.

- Robbie! - visongta. - Állj meg! - Apró fuvallatokban, zihálva buggyant ki belőle a kacagás.

Robbie erre hirtelen megfordult, fölkapta a kislányt, megpörgette a levegőben, úgyhogy Gloria egy pillanatig az egész világból csupán kék pusztaságot látott, maga alatt meg a zöld fákat, amint vágyakozva nyújtózkodnak a semmi felé. Aztán egyszerre megint lent állt a zöld fűvön, Robbie lábának támaszkodva. És keze még mindig a kemény fémujjba kapaszkodott.

Hamarosan újból lélegzethez jutott. Sikertelenül igazgatta összeborzolódott haját, anyjára emlékeztető mozdulattal, aztán hátrapillantott, hogy nem szakadt-e el a ruhája.

Majd Robbie oldalára csapott.

- Rossz fiú vagy! Mindjárt megverlek.

Robbie összekuporodott, arcát tenyerébe temette, mire Gloria tüstént helyesbített:

- Ne félj, Robbie, nem verlek meg. Különbben is most én bújok. De ne feledd el, hogy neked hosszabb lábad van, és ezért megígérted, hogy nem kezdesz el szaladni, amíg meg nem találalak.

Robbie bólintott. Feje egy kis paralelepipedon volt, legömbölyített szélekkel és sarkokkal. Rövid, hajlítható nyéllel kapcsolódott egy hasonló alakú, de jóval nagyobb paralelepipedonhoz, amely törzséül szolgált.

Most engedelmesen a fa felé fordult, csillogó szemére vékony fémhártya ereszkedett, testéből pedig állandó, zengő ketyegés hallatszott.

- De ne kukucskálj - intette őt Gloria. - És egyetlen számot se hagyj ki. - Ezzel szaladt bújni.

Robbie megszakítás nélküli, szabályos ketyegéssel mérte a másodpercek múlását. A századiknál szemhéja föl szaladt, vörösben izzó szeme körbekémselt, majd megpihent az egyik szikla mögül kikandikáló tarka szövetdarabkán. Robbie néhány lépést tett előre, hogy meggyőződjék, valóban Gloria guggol-e a szikla mögött.

Aztán lassan elindult a rejtekhely felé, úgy irányítva lépéseit, hogy mindig a kislány és a fa között maradjon. Amikor már jól látta Glóriát, s a kislány többé nem áltathatta magát azzal, hogy rejtve van, Robbie egyik karjával rámutatott, a másikkal lábszárára csapott, úgy, hogy az nagyot csendült. Gloria morcosan előmászott a szikla mögül.

- Kukucskáltál! - rágalmozta Robbie-t. - És különben is unom már a bújócskázást. Játsszunk repülősdit.

De Robbie-nak rosszulesett az igazságtalan vád. Óvatosan leült a földre, és jelentőségteljesen megrázta fejét.

Gloria azonnal gyengéd, hízelgő hangra váltott át:

- Ugyan, Robbie, nem gondoltam komolyan, hogy kukucskáltál. Na gyere, repüljünk.

De Robbie-t nem lehetett ilyen könnyen kiengesztelni. Makacsul bámult az égbe, s még határozottabban rázta a fejét.

- Kérlek Robbie, nagyon szépen kérlek, játsszunk repülősdit. Gloria rózsás karjaival átölelte Robbie nyakát, és magához húzta a robotot. Aztán szeszélyesen más hangulatba csapott át.

- Ha nem jössz - mondta elhúzódva -, sírni fogok. - És máris megtette az ijesztő előkészületeket, ajka sírásra görbült.

De a kőszívű Robbie fittyet hányt e szörnyű lehetőségnek, harmadszor is megrázta a fejét. Gloria erre kénytelen volt kijátszani utolsó aduját.

- Ha nem jössz - fenyegetőzött -, soha többet nem mesélek neked. Egyetlen mesét se mondok és kész!

Az ultimátum megtette hatását, Robbie azonnal, minden feltétel nélkül beadta a derekát. Élénken bólogatott, fémnyaka csak úgy zengett. Aztán óvatosan fölemelte a kislányt, és széles, lapos vállára ültette.

A fenyegető könnyek menten felszáradtak, Gloria boldogan sikongott. A robot fém bőre, amelyet nagy ellenállású tekercecsekkel 21 Celsius fokos állandó hőmérsékleten tartottak, kellemes tapintású volt, és a kislány sarka, ahogy ütemesen dobolt Robbie mellén, csodaszép, szinte már varázslatos hangokat csalt ki belőle.

- Most repülőgép vagy, Robbie. Nagy, ezüstös repcsi. Tartsd egyenesen a karod. Szép egyenesen kell tartanod, így illik a repcsihez.

Ami cáfolhatatlan igazság volt. A robotkarok szárnyakká alakultak, elkapták a légáramlatokat - Robbie egyszerűen ezüstös repülőgép lett.

Gloria félrecsavarta a robot fejét, és jobb felé dőlt. A repülőgép éles kanyart vett. Gloria előbb berregő motorral szerelte föl a gépet, majd meg bűgő, kattogó fegyverekkel. És ekkor kalózrepülők vették üldözőbe őket, tehát a lőmestereknek is porondra kellett lépniök. A kalózrepülőgépek egymás után zuhantak alá.

- Még egyet elkaptam! - visított Gloria. - Meg még kettőt. Gyorsabban, emberek - tette hozzá fontoskodó hangon -, fogytán a lőszer. - Rettenthetetlen bátorsággal lődözött hátrafelé, a válla fölött, míg Robbie, immár mint tompa orrú úrhajó, maximális gyorsasággal zúgott át a világvízen.

Egyenesen keresztülvágott a réten, a túlsó oldalon zöldellő magas fűsávhoz. Odaérve olyan hirtelen torpant meg, hogy kipirult utasából sikoltás tört ki, s aztán lepottyantotta a kislányt a vastag, puha fűszőnyegre.

Gloria lihegett, zihált, de közbe-közbe elégedetten suttogva ismételte:

- Ez aztán pompás volt!

Robbie türelmesen kivárta, amíg a kislány lélegzethez jut, s ekkor gyengéden húzogatni kezdte az egyik hajfürtjét.

- Mit akarsz? - kérdezte Gloria. Tágra nyílt szemében színlelt csodálkozás tükröződött, ezzel azonban nem tudta becsapni behemót nőrszét. Robbie még erősebben ráncigálta a kislány hajfürtjét.

- Aha, tudom már. Meséljek, ugye? Robbie hevesen bólogatott.

- Melyik mesét akarod?

Robbie az ujjával H betűt rajzolt a levegőbe.

- Megint a Hamupipóké? - csodálkozott a kislány. - Hisz azt már milliószor elmondtam neked. Nem unod még? Pólyásoknak való. De Robbie kitarzott a H betűnél.

- Na jó! - Gloria nekikészülődött, átgondolta a mesét (azt a sok-sok apró részletet is, amelyet maga költött hozzá), aztán nekikezdett:

- Figyelsz? Hát egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy csodaszép kislány, akit Ellának hívtak. És ennek az Ellának szörnyen gonosz mostohája volt, meg két nagyon-nagyon csúf és nagyon-nagyon gonosz mostohanővére...

Gloria épp a történet legizgalmasabb részéhez ért - a mesebeli óra éjfél utáni órára, és minden villámgyorsan visszaváltozott eredeti szürke alakjába, Robbie pedig izgalomtól csillogó szemmel figyelt -, amikor megzavarták a mesemondásban.

- Gloria!

Éles női hang szólított, egymás után többször is. Olyan idegesen csengett, mintha a kiáltozót már nem is a türelmetlenség, hanem az aggodalom hajtáná.

- Mama hív - szontyolodott el Gloria. - Jobb volna, ha visszavinnél a házba, Robbie.

Robbie tüstént felállt, mert valahogy úgy gondolta, okosabb, ha a vonakodás legesekélyebb jele nélkül engedelmeskedik Mrs. Westonnak. Gloria édesapja napközben ritkán tartózkodott odahaza, kivéve a vasárnapot - mint például ma. Kedves, megértő ember volt, nem úgy, mint a felesége, aki minduntalan rossz érzéseket keltett Robbie-ban. Ha meglátta, legszívesebben elbújt volna.

Mihelyt felbukkantak a magas fűcsomók rejtekéből, Mrs. Weston máris észrevette őket, és visszament a házba.

- Már rekedtre kiabáltam magam, Gloria - korholta a kislányt. Hol voltál?

- Robbie-val voltam - nyögte ki Gloria. - A Hamupipóké meséltem neki, s nem vettem észre, hogy már ebédidő van.

- Az a baj, hogy Robbie se vette észre - mondta Mrs. Weston. Aztán, mintha ez juttatta volna eszébe, hogy a robot is ott van, hirtelen felé fordult: - Mehetsz, Robbie. Gloriának most nincs rád szüksége. - És még könyörtelenül hozzátette: - És csak akkor gyere, ha hívlak.

Robbie már indulóban volt, de habozva megállt, amikor meghallotta, hogy Gloria a védelmére kel.

- Kérlek, mama, engedd, hogy itt maradjon. Még nem fejeztem be a mesét. Megígértem, hogy elmondom neki a Hamupipóké, és még nem jutottam el a végéig.

- Gloria!
- Becsszóra, mama, olyan csöndben lesz, hogy észre sem veszed. Leül a sarokban egy székre, és egyetlen szót se fog szólni... jobban mondva, meg se moccan. Igaz, Robbie?
Robbie válaszképpen föl-le lóbálta tömör fejét.
- Gloria, ha nem hagyod azonnal abba, egy hétig a közelébe se engedlek Robbie-nak.
- Na jól van. - A kislány lesütötte a szemét. - De a Hamupipóke a kedvenc meséje, és nem fejeztem be. Pedig annyira szereti.
A robot szomorúan távozott. Gloria meg alig bírta visszafojtani könnyeit.

George Weston kényelembe helyezte magát. Vasárnap délutánoként szokása szerint mindig kényelembe helyezte magát. Bőséges, jó ebédrel teli bendő, kellemes, puha, ütött-kopott pamlag, amelyen végignyújtózhat az ember, a Times legfrissebb száma, papucsba bújtatott láb, fedetlen mell - van-e ennél nagyobb kényelem?!

Így azután nem is nagyon örült, amikor a felesége benyitott a szobába. Mr. Weston tízesztendei házasság után még mindig olyan érthetetlenül bolond volt, hogy szerette a feleségét. Nem vitás: mindig örült, ha vele lehetett - mégis ezek a kora vasárnap délutánok, mondhatni, szentek és sérthetetlenek voltak a szemben, s a teljes kényelemhez az is hozzátartozott, hogy két-három órát egyedül tölthetett el. Ezért aztán szemét kitarotán a Lefebre-Yoshida-féle Mars-expedíció legfrissebb híreire függesztette (ezt az expedíciót holdbeli támaszpontról szándékoztak elindítani, és nagy reményeket fűztek hozzá), és úgy tett, mintha a felesége ott se volna.

Mrs. Weston két percig türelmesen, majd újabb két percig türelmetlenül várakozott, aztán végül is megtörte a csendet:

- George! - Hmm?
- George, hallod? Letennéd, kérlek, egy percre azt az újságot? Az újság zizegve a padlóra hullt, és Weston elgyötört arcát a felesége felé fordította.

- Mi baj, szívem?
- Tudod te nagyon jól, George. Gloriáról meg arról a szörnyű masináról van szó.
- Miféle szörnyű masináról?
- Ne tessed magad, mintha nem tudnád, miről beszélek. Arról a robotról, amelyet Gloria Robbie-nak hív. Egy percre se hagyja magára azt a kislányt.

- Miért is hagyná? Hisz az a feladata, hogy vigyázzon rá. És különben is nem szörnyű masina, hanem a legeslegtökéletesebb robot, amit csak kapni lehet. Hogy a csudába ne, hisz vagy félévi jövedelmem ráment. De megéri, az alkalmazottaim közt se igen talállok okosabbat nála.

És már nyúlt is az újságért, de a felesége fürgébb volt, elkapta előle.

- Most rám figyelj, George. Nem bízom a lányomat egy masinára, akármilyen okos is. Nincs lelke, és az ember sohase tudhatja, mi jár a fejében. Ki hallott még olyat, hogy egy gyereket egy fémszerkezet őrzetere bízzanak?

- Hát ez meg miféle új mánia? - fortyant fel Weston a homlokát ráncolva. - Már két éve van Gloria mellett, és eddig még nem láttalak aggódni miatta.

- Eleinte más szemmel néztem rá. Újdonságnak tekintettem, sok terhet levett a vállamról... amellet akkoriban ez amolyan divatos dolog volt. De most magam se tudom, hogy vagyok vele. A szomszédok

- Mi közük ehhez a szomszédoknak? Ide figyelj. A robotok sokkal, de sokkal megbízhatóbbak, mint a hús és vér nőrszök. Robbie-t kimondottan arra a célra szerkesztették, hogy kisgyerekekre vigyázzon. Az egész gondolkodásmódját ennek megfelelően állították be. Tehát szükségképpen hűséges, kedves, csupa szeretet. Masina, amelyet ilyenek készítenek. És ezt az emberekről bizony nem mondhatod el.

- De egyszer elromolhat. Valamilyen... - Mrs. Weston nem nagyon ismerte ki magát a robotok szerkezetében. - Valamilyen kis csavar meglazul benne, az egész szörnyű szerkezet az egyik pillanatról a másikra megőrül... és... és akkor... - Mrs. Weston nem tudta rászánni magát, hogy befejezze a nyilvánvaló gondolatot.

- Ugyan, miket beszélsz! - tiltakozott Weston, de akarva, nem akarva idegesen megborzongott. - Nevetséges. Mikor Robbie-t megvásároltuk, hosszasan megtárgyaltuk a robotika első törvényét. Nagyon jól tudod, hogy a robot egyszerűen nem okozhat kárt emberi lényben. Mert ahhoz, hogy az első törvény érvénye megszűnjön, annyi sok mindennek kell elromlania a szerkezetben, hogy addigra az egész robot működésképtelenné válik. Feltevésed tehát matematikai képtelenség. Amellett évente kétszer is eljön ide az Amerikai Robot egyik mérnöke, és tetőtől talpig végigvizsgálja szegény jószágot.

Annak, hogy Robbie-val valami baj történjék, nem nagyobb a valószínűsége, mint hogy én vagy te egyik pillanatról a másikra megőrülünk. Sőt a valószínűség jóval kisebb. De ettől eltekintve, hogyan akarod őt elválasztani Gloriától?

Újabb hiábavaló kísérletet tett, hogy megkaparintsa az újságot. Mrs. Weston dühösen kihajította a szomszéd szobába

- Hisz éppen erről van szó, George! Gloria senki mással nem akar játszani. Tucatjával vannak kisfiúk és kislányok, akikkel összebarátkozhatna, de rájuk se hederít. És nem is fog, ha nem kényszerítem. Hát ez miféle nevelés egy kislány számára? Vagy talán nem akarsz, hogy normális ember legyen belőle? Hogy megtalálja a helyét a társadalomban?

- Rémekeket látsz, Grace. Gondold, hogy Robbie kutya. Százával láttam már olyan gyerekeket, akik szívesebben vannak a kutyájukkal, mint az apjukkal.

- A kutya az más, George. Meg kell szabadulnunk ettől a szörnyű szerkezettől. Visszaadhatod a vállalatnak. Megérdeklődtem, s azt mondták, hogy visszaveszik.

- Megérdeklődted? Hát ide figyelj, Grace, hagyd ezt a hisztizést. Igenis, megtartjuk a robotot, amíg Gloria nagyobb nem lesz, és kérek, többé ne hozd szóba ezt a dolgot.

És nagy mérgesen kiment a szobából.

Mrs. Weston két nappal később az ajtóban várta férjét.

- Ezt meg kell hallgatnod, George. A faluban nagyon rossz szemmel néznek ránk.

- Úgy? És miért? - kérdezte Weston. Bement a fürdőszobába, és a víz csobogásával eleve elnémított minden választ.

De Mrs. Weston kivárta az alkalmas pillanatot, és csak akkor szólalt meg:

- Robbie-ről van szó.

Weston törülközővel a kezében kijött a fürdőszobából, arca pulykavörös volt a méregtől.

- Miről beszélsz?

- Ó, már régóta folyik ez a dolog. Eleinte igyekeztem nem észrevenni, de most már nekem is elegenden van belőle. A falubeliek zöme veszélyesnek tartja Robbie-t. Este még a házunk közelébe se engedik a gyerekeket.

- Mi a magunk gyerekeit bízzuk Robbie-ra, nem az övéket. - Ilyesmiben nem várhatsz józanságot az emberektől.

- Akkor menjenek a fenébe.

- Kár az ilyen beszédért, ezzel semmi sincs elintézve. Én a faluba járok bevásárolni, naponta találkozom az ottaniakkal. Egyébként, ami a robotokat illeti, a városban még rosszabb a helyzet. New Yorkban épp most rendelték el, hogy napnyugta és napkelte közt nem szabad az utcán tartózkodniuk.

- Csak rendeljék el, de azt nem tilthatják meg, hogy az otthonunkban robotot tarthassunk. Ide figyelj, Grace, ez az egész csak a te robotellenes hajszád egyik manővere. Engem nem csapsz be, hiába erőlködsz. A válaszom változatlanul nem és nem! Robbie marad.

De Weston szerette feleségét, és tetejébe a felesége is tudta, hogy szereti. George Weston végül is csak férfi volt - szegény teremtés -, és a felesége fölvonultatta ellene mindazokat a harci eszközöket, amelyekről az ügyetlenebb és kötelességtudóbb nem jogosan tanult meg óvakodni. Jogosan, de a siker minden reménye nélkül.

- Robbie marad és kész! - harsogta tízszer is a következő héten, de hangja egyre halkabb lett, a szavait kísérő sóhajok viszont egyre hangosabbak és gyötrelmesebbek.

Végül eljött a nap, amikor Weston büntudattól eltelve felajánlotta kislányának, hogy elviszi egy "csudaszép" videovox előadásra a faluba.

- Robbie is jöhet? - tapsolt boldogan Gloria.

- Nem, drágám - felelte Weston, és saját hangját hallva megborzongott. - Robotokat nem engednek be az előadásra, de majd ha hazajössz, elmeséled neki, hogy mit láttál. - Az utolsó szavakon már csak úgy átbötladozott, s közben nem is mert a kislányára nézni.

Gloria a lelkesedéstől felhevülve jött haza, mert a videovox valóban pompás élmény volt.

Mialatt Mr. Weston bemanőverezte a lökhajtásos autóját a süllyesztett garázsba, a kislányból ömlött a szó:

- Figyeld csak, apu, amikor majd elmesélem Robbie-nak. Ó, hogy tetszett volna neki! Különösen az a jelenet, amikor Francis Fran olyan na-a-gyon óvatosan hátrál, és egyenesen beletalpal az egyik leopárdemberbe, s akkor aztán uccu! - Felkacagott, ahogy újból végigélte a jelenetet. - Mondd, apu, tényleg vannak a Holdon leopárdemberek?

- Nem hinném - válaszolta szórakozottan Weston. - Ez csak olyan tréfás kitalálás. - Tovább már nem tudott vacakolni a kocsival, hát jöjjön; gondolta, aminek jönni kell.

- Robbie! Robbie! - kiáltozott Gloria futtában a zöld gyepen át. De hirtelen megtorpant, mert a ház tornácáról egy gyönyörű juhász kutya bámult rá komoly, barna szemével, s a farkát csóválta.

- Jaj, de szép kutyus! - Gloria felment a lépcsőn, a kutya felé lépett, és óvatosan megsimogatta. - Ez az enyém, apu?

Most az anyja is odajött.

- A tied, Gloria. Ugye, szép? És milyen puha, bolyhos szőre van. Nagyon szelíd állat, és nagyon szereti a kislányokat.

- Játszani is tud?

- Hát hogyne. Rengeteg mókát tud. Akarod látni?

- Igen. Csak azt szeretném, ha Robbie is látná. Robbie! - Elhallgatott, tétován álldogált, és a homlokát ráncolta, - Fogadni mernék, azért maradt a szobájában, mert neheztem rád, hogy nem vittem el az előadásra. Majd meg kell magyaráznom neki, apu, hogy miért nem vihettük el. Nekem talán nem hinné el, de ha te mondd, elhiszi.

Weston összeszorította ajkait. Feleségére nézett, de nem sikerült elkapni pillantását.

Gloria villámgyorsan megfordult, s lerohant az alagsor lépcsőjén. - Robbie! - visongott futás közben. - Robbie! Gyere csak! Nézd, mit kaptam aputól meg anyutól. Egy kutyust, Robbie.

Egy perc múlva már újból a tornácra volt, de szemében most ijedség tükröződött.

- Mama, Robbie nincs a szobájában. Hol van?

Nem kapott választ. George Weston köhintett egyet, s hirtelenében feszült figyelemmel kezdett vizsgálgatni egy céltalanul kóborló felhőt.

- Mama, hol van Robbie? - Reszkető hangja jelezte, hogy közel áll a síráshoz.

Mrs. Weston leült, és gyengéden magához húzta kislányát. - Ne szomorkodj, drágám. Robbie, úgy látszik, elment.

- Elment?! Hová ment, mama?

- Nem tudjuk, kedvesem. Egyszerűen elment. Kerestük, kerestük mindenfelé, de nem találjuk.

- Azt akarod mondani, hogy nem is jön vissza? - Gloria szeme tágra nyílt a rémülettől.

- Remélem, hamarosan megtaláljuk. Mindenesetre folytatjuk a keresést. Addig játsszál ezzel a szép kis kutyussal. Nézd csak, milyen kedves. Villámnak hívják, és...

Gloria szemét most már elöntötték a könnyek.

- Nekem nem kell ez a csúnya kutya. Nekem Robbie kell! Keressétek meg nekem Robbie-t! - És mivel nem tudta szavakba önteni elkeseredését, hangos zokogásba tört ki.

Mrs. Weston segélykérően férjére pillantott, de az csak rosszkedvűen téblábolt, s le nem vette volna fürkésző szemét az égről. Így hát a vizsgálat feladata Mrs. Westonra hárult.

- Miért sírsz, Gloria? Hisz Robbie csak egy masina volt, csúnya, öreg masina. Nem élő.

- Nem volt masina! - kiáltotta hevesen a kislány, belebotolva a szóba. - Ugyanolyan lény volt, mint te vagy én. És nekem a barátom volt. Szerezd vissza. Ó, mama, szerezd vissza!

Mrs. Weston belátta, hogy itt minden szó hiábavaló, felsóhajtott, és magára hagyta a bánatba merült kislányt.

- Hadd sírja csak ki magát - magyarázta férjének. - A gyerekek egykettőre felejtenek. Meglátod, néhány nap múlva már nem is fog emlékezni arra a rémséges robotra.

Mrs. Weston jóslata azonban túlságosan derülátónak bizonyult. Gloria persze abbahagyta a sírást, de abbahagyta a mosolygást is, s ahogy teltek-múltak a napok, egyre szótlanabb, komorabb lett. Néma boldogtalansága apránként kikezdte Mrs. Weston idegeit, s az asszony már csak azért nem visszakozott, mert sehogy se tudta rászanni magát, hogy férje előtt beismerje vereségét.

Aztán egy este berontott a nappali szobába, leült, összefonta a karját. Látszott rajta, hogy csak úgy forr benne a méreg.

Férje felemelte a fejét, és az újság fölött rápillantott. - No, mi a baj, Grace?

- A gyerek, George. Ma vissza kellett küldenem a kutyát. Gloria azt mondta, látni se bírja. Már egészen kikészíti az idegeimet. Weston letette az újságot, szemében reménysugár csillant.

- Talán... talán jobb volna, ha visszahoznánk Robbie-t. Nincs semmi akadálya. Érintkezésbe lépek a... ,

- Nem! - vágta rá komoran az asszony. - Szó se lehet róla. Ilyen könnyen nem adjuk be a derekunkat. Az én gyerekeimet nem fogja egy robot fölnevelni, még ha esztendőkre telik is, amíg Gloria beletörődik az elvesztésébe.

Weston csalódottan újból felvette az újságját.

- Egyetlen ilyen év - mondta -, és minden hajam szála ősz lesz. - Hát a te segítségedre nemigen lehet számítani - hangozott a fagyos válasz. - Gloriának környezetváltozásra van szüksége. Itt persze hogy nem tudja elfelejteni Robbie-t. Hogyan is felejtethné, amikor minden fa, minden szikla rá emlékezteti. Ilyen bolondságot még életemben nem hallottam. Hogy egy gyerek egy robot miatt így eméssze magát.

- Maradj a tárgynál. Miféle környezetváltozásra gondolsz? - New Yorkba visszük Gloriát.

- Augusztusban?! Te, úgy látszik, nem tudod, milyen ott augusztusban. Egyszerűen kibírhatatlan.

- Milliók kibírják.

- Azoknak nincs nyaralójuk. Ha nem kellene New Yorkban maradniuk, nem maradnának.

- Nekünk meg épp oda kell mennünk. Azonnal indulunk... vagyis mihelyt megtettük a szükséges előkészületeket. Gloria ott majd talál elég szórakozást, lesznek barátai, akik jobb kedvre hangolják. Akkor majd elfelejti azt a masinát.

- Ūristen - sóhajtozott a szegény papucsférj -, ha arra a hőségtől olvadozó aszfaltra gondolok!

- Sajnálom. - Mrs. Weston elhatározása rendíthetetlen volt. Gloria az utolsó hónapban több mint két kilót fogyott, és a kislányom egészsége fontosabb nekem, mint a te kényelmed.

- Miért nem akkor gondoltál a kislányod egészségére, amikor elszakítottad tőle a kedves robotját? - mormolta Weston, de persze csak magának.

Mihelyt megmondták Gloriának, hogy New Yorkba készülődnek, máris valamivel jobb kedvre derült. Nemigen beszélt az utazásról, de ha mégis, olyankor mindig élénk várakozás csengett a hangjában. Arcára újból kiült a mosoly, és a régi étvágya is visszatérőben volt.

Mrs. Weston legszívesebben táncra perdült volna örömeiben, és egyetlen alkalmat se mulasztott el, hogy diadalát a még mindig tamáskodó férje orra alá dörgölje.

- Hallod-e, George? Úgy segít a pakolásnál, akár egy kis angyal, s egész nap be nem áll a szája, mint akinek az égvilágon semmi gondja-baja. Úgy van, ahogy előre megmondtam. Csak valami új szórakozása legyen, ennyi az egész.

- Remélem - dünnyögte a hitetlen Weston.

Az előkészületeknek gyorsan végére jártak. A városi lakást rendbe tétették, a nyaraló őrizetére pedig egy házaspárt fogadtak. Amikor végre eljött az utazás napja, Gloria megint a régi, vidám kislány volt, s még véletlenül se ejtette ki Robbie nevét.

A család derűs hangulatban, légitaxival ment ki a repülőtérre, és beszállt a már ott várakozó gépbe. Weston ugyan szívesebben ment volna saját girójával, ez azonban csak kétülékes volt, s a csomagok sem fértek volna el benne.

- Gyere, Gloria - szólította kislányát Mrs. Weston. - Nézd csak, az ablak mellett foglaltam neked helyet, gyönyörködhetsz a szép kilátásban.

Gloria jókedvűen trappolt végig a sorok között, s orrát egészen laposra nyomta a vastag, tiszta üvegen. Nagy érdeklődéssel kukucskált kifelé, s ez még csak fokozódott, midőn a hirtelen felköhögő motor hangja végighullámozta a fülkén. Gloria túlságosan fiatal volt még ahhoz, hogy megijedjen, amikor alattuk a Föld olyan gyorsan kezdett távolodni, mintha süllyesztőn ejtették volna le, saját testsúlya pedig az egyik pillanatról a másikra megkétszereződött. Ahhoz azonban már nem volt túl fiatal, hogy mindez a csoda le ne nyugózza. Nem is vette el orrát az üvegtől, csak midőn a Föld már parányi színes takaróvá zsugorodott.

- Mama-fordult az anyjához-, ugye, nemsokára meg is érkezünk a városba? - Dermedt orrát dörgölgette, és érdeklődéssel figyelte, hogyan zsugorodik össze és tűnik el apránként az a kis párafolt, amelyet lélegzete rajzolt az ablaküvegre.

- Körülbelül félóra múlva ott leszünk, drágám - válaszolta Mrs. Weston, s aztán egy árnyalatnyi aggodalommal hangjában hozzátette: - Ugye, örülsz az utazásnak? New Yorkban annyi épület, ember meg érdekes látnivaló van, biztosan remekül fogod érezni magad.

Mindennap megyünk majd videovoxot nézni, meg színházba, cirkuszba, a tengerpartra, és...

- Igen, mama - felelte Gloria minden lelkesedés nélkül. A repülőgép épp ekkor egy felhőpad fölött húzott el, és Gloria figyelmét lekötötte az alattuk lebegő felhők nem mindennapi látványa. De midőn újból tiszta égen suhantak végig, a kislány hirtelen anyjához fordult.

- Tudom, miért megyünk a városba, mama - mondta, mint aki valamilyen rejtélyes titkot őriz.

- Tényleg? - kérdezte Mrs. Weston zavartan. - Hát miért, drágám?

- Nem árultad el nekem, mert azt akartad, hogy meglepetés legyen. De én azért tudom. - Egy pillanatig saját éleslátásának csodálatába merült, aztán vidáman felkacagott. - Azért megyünk New Yorkba, hogy megkerestessük Robbie-t, ugye, anyu? Detektívekkel!

Ez a kijelentés George Westont épp ivás közben érte, és így ijesztő következményekkel járt. Gloria apja félrenyelt, szájából vízsugár lövellt ki, aztán meg fuldokló köhögés fogta el. Amikor mindezen túljutott, vörös képpel, csuromvizes ruhában, nagyon-nagyon mérgesen állt ott.

Mrs. Weston megőrizte ugyan nyugalmát, de amikor Gloria még izgatottabb hangon megismételte a kérdését, úgy érezte, türelme végéhez közeledik.

- Lehet - fortyant föl. - De most az ég szerelmére ülj nyugodtan, és hallgass!

1998-ban New York City olyan turistaparadicsom volt, mint még soha. Ez a tény Gloria szüleinek figyelmét se kerülte el. Igyekeztek is a lehetőségeket minét jobban kihasználni.

George Weston, feleségének egyenes utasítására, úgy rendezte ügyeit, hogy vállalata körülbelül egy hónapig nélkülözni tudja. Szabaddá kellett tennie magát, hogy - amint ő fogalmazta - "agyonszórakoztassa Gloriát". Weston, mint mindent, ezt is kitűnően, lelkiismeretesen, megbízható üzletember módjára intézte. Mielőtt letelt volna a hónap, már végignézték az összes létező látványosságokat.

Fölvitték Gloriát a fél mérföld magas Roosevelt Building tetejére, ahonnét megilletődött ámulatban végigtekintethetett a Long Island-i mezőkbe és a New Jersey-i síkságokba vesző csipkézett házrengetegen. Ellátogattak az állatkertekbe, ahol a kislány gyönyörteljes félelemmel megbámulta a "valódi, eleven oroszlánt" (de kissé kiábrándultan vette tudomásul, hogy az örök nyers hússal etetik, nem pedig eleven emberekkel, ahogy képzelte), s határozott hangon, kitaratóan követelte, hogy a "bálnát" is megnézhesse.

Programjukba iktatták a különféle múzeumokat is, no meg a parkokat, a tengerpartot és az akváriumot.

Félútig fölhajóktak a Hudson folyón, méghozzá egy olyan kiránduló gőzösön, amelyet az örült húszas évek* avult stílusában építettek. Részt vettek egy tanulmányi kiránduláson a sztratoszférában, ahol az égbolt mély bíborba vált át, fölbuknának a csillagok, és odalent a ködbe borult Föld olyan, mint valami óriási homorú tál. És a Long Island-szorosban Gloria egy üvegfalú mélytengeri járművel lemerült abba a zöld, villódzó világba, ahol furcsa, ismeretlen állatok meresztették rá szemüket, majd meg hirtelen odébb kigyóztak.

De voltak ennél prózaibb kirándulásaik is: Mrs. Weston elvitte magával kislányát a nagy áruházakba, s itt Gloria egy másfajta tündérorszámban gyönyörködhetett.

A hónap vége felé Westonék szentül hitték, minden emberileg lehetőleg elkövettek, hogy Gloriával egyszer s mindenkorra elfelejtessék Robbie-t - de hogy ez valóban sikerült-e nekik, abban már korántsem voltak olyan biztosak.

A valóság ugyanis az volt, hogy bárhová mentek, Gloria a legnagyobb, leghevesebb érdeklődést mindenütt a robotok iránt mutatta. A legizgalmasabb, a számára legújyszerűbb látványról is menten elfordította tekintetét, ha valahol egy fémtest moccan.

Mrs. Weston mindent elkövetett, hogy távol tartsa Gloriát a robotoktól.

A válság a Természettudományi és Ipari Múzeumban érte el tetőpontját. A múzeum különleges kiállítást rendezett gyermekeknek, amelynek keretében a tudomány varázseszközeit egyszerűsített formában mutatták be. Ez a kiállítás Westonék listáján természetesen a "feltétlenül megnézendő" programpontok közt szerepelt.

Itt történt, hogy mialatt Westonék lenyűgözve, magukról megfeledkezve bámulták egy hatalmas elektromágnes csodás teljesítményeit, Mrs. Weston egyszerre rádöbbsent, hogy Gloria nincs mellette. Kezdeti ijedelmüket azonban csakhamar józan határozottság váltotta fel, és három teremőrrel együtt azonnal Gloria felkutatására indultak.

Gloria persze nem az a fajta kislány volt, aki csak úgy vaktában elkóborol. Korához képest mindig igen határozott és céltudatos volt, ebben a tekintetben anyjára ütött.

A második emeleten meglátott egy hatalmas táblát ezzel a felirattal: "A beszélő robothoz". Midőn ezt kibetűzte, és látta, hogy szülei nem a kívánt irányba indulnak, magától értetődő elhatározásra jutott. Kívarta az alkalmas pillanatot, amikor apja, anyja ébersége alábbhagy, s csendben odábbállva megindult a tábla jelezte irányba.

A beszélő robot minden gyakorlati jelentőség nélküli "csodabábu" volt, pusztán reklámcélokat szolgált. Óránként egyszer elébe vezettek egy-egy látogatócsoportot, s ott aztán az érdeklődők óvatos, halk hangon kérdéseket tettek fel az ügyeletes mérnöknek. A mérnök pedig a szerkezet szempontjából elfogadható kérdéseket a beszélő robothoz továbbította.

Meglehetősen unalmas produkció volt. Mert nem árt ugyan tudni, hogy a pillanatnyi hőmérséklet 22 Celsius fok, a légnyomás 762 milliméter, hogy a nátrium atomsúlya 23, de mindehhez alapjában véve nincs szükség robotra. Legkevésbé pedig egy huszonöt négyzetméter nagyságú, otromba, teljességgel mozdulatlan huzal- és tekeresztömege.

Kevesen akadtak, akik másodszor is kértek volna ebből a sületlenségéből, és így csak egy tizenöt év körüli kislány üldögélt az egyik padon, hogy harmadszor is meghallgassa a robotot. Egyedül volt az egész teremben, amikor Gloria belépett.

Gloria rá se hederített a kislányra. E pillanatban az emberi lények egyáltalában nem érdekelték. Minden figyelmét az a nagy, kerek fém szerkezet kötötte le. Egy másodpercig habozva, ijedten álldogált előtte, ilyen robotot még soha életében nem látott.

Óvatosan, bizonytalanul, reszkető hangon tette fel első kérdését: - Kérlek szépen, robot bácsi, volnál szíves megmondani nekem, te vagy az a beszélő robot?

Nem volt egészen biztos a dolgában, de mindenesetre úgy gondolta, nem árt, ha az ember udvarias egy valódi beszélő robottal.

(A tizenöt év körüli kislány, keskeny, csúnyácska arcára feszült érdeklődés ült ki. Egy kis noteszt kapott elő a zsebéből, és lázas gyorsasággal firkálni kezdett.)

Gloria kérdésére a szerkezet olajozottan fölberregett, majd a belsejéből gépszerű, színtelen, hangsúly nélküli szavak törtek elő:

- Én... beszélő... robot... vagyok.

Gloria elszontyolodva nézte a robotot. Valóban beszélt, de a hangok valahonnét belülről jöttek. És nem volt arca, amelyhez szólni lehetett volna.

- Robot bácsi, tudsz nekem segíteni? - firtatta tovább Gloria. A beszélő robotot kérdések megválaszolására szerkesztették, s ez ideig csakis olyan kérdéseket tettek föl neki, amelyekre válaszolni tudott. Nem csoda, hogy teljesen megbízott önnön képességeiben. - Tudok... neked... segíteni.

- Előre is köszönöm, robot bácsi. Ismered Robbie-t?

- Ki... az... a... Robbie?

* Örült húszas évek - az amerikai irodalomban használt kifejezés, az első világháborút követő évtized szellemi, erkölcsi zűrzavarára utal

- Egy robot. - Gloria lábujjhegyre állt. - Körülbelül ilyen magas, robot bácsi, csak valamivel magasabb. És nagyon kedves robot. Meg feje is van, tudod? Neked nincs, robot bácsi, de neki van.

A beszélő robot ezt az iramot már nem bírta.

- Egy... robot?

- Igen, robot bácsi. Olyan, mint te, csak persze nem tud beszélni... és úgy néz ki, mint egy igazi ember.

- Olyan... robot... mint... én?

- Igen, robot bácsi.

A beszélő robot erre már csak sercegéssel, artikulálatlan hangon tudott válaszolni. Ez az általánosítás, hogy ő, a robot, nem önmagában álló létező, hanem valamilyen csoport egyik tagja, meghaladta képességeit. És amikor a legjobb szándéktól vezérelve mégis igyekezett magáévá tenni ezt az új fogalmat, fél tucat tekerese kiegészített. Mire rövid, zümmögő vészjeleket adott.

(A tizenöt év körüli lány felállt, és kiment a teremből. Mindent följegyzett, amire szüksége volt, most már megírhatta fizikadolgozatát a "Robotika gyakorlati alapelveiről". Ez volt az első tanulmánya a sok közül, amelyet Susan Calvin e tárgykörnek szentelt.)

Gloria jól leplezett türelmetlenséggel várta a robot válaszát, amikor háta mögött hirtelen kiáltás hangzott:

- Itt van!

Gloria anyja hangjára ismert.

- Mit keresel itt, te rosszaság?! - Mrs. Weston aggódalma egyszeribe haraggá változott át. - Halálra ijesztetted anyut és aput! Hogy jutott eszedbe otthagyni minket?

Közben a robotmérnök is berohant, és haját tépve tudakolta, hogy ki merészelte babrálni a robotot.

- Hát nem tudnak olvasni? - üvöltötte. - Nem látják, hogy ide csak kísérvél lehet bejönni?

Gloria bánatos hangja alig volt hallható a nagy ricsajozásban.

- Csak azért jöttem ide, mama, hogy megkeressem a beszélő robotot. Gondoltam, ő is robot, és talán tudja, hol van Robbie. - És most, amikor minden gondolata Robbie felé szállt, egyszerre csak patakzani kezdtek a könnyei. - Ó, mama, meg kell Robbie-t találnom. Meg kell találnom!

- Jóságos ég! - Mrs. Weston alig tudta megállni, hogy föl ne sikítson. - Gyerünk haza, George. Ezt én nem bírom tovább.

Azon az estén George Weston huzamosabb időre eltávozott hazulról, másnap reggel pedig gyanús elégedettséggel állt a felesége elé. - Ide figyelj, Grace. Támadt egy ötletem.

- Miféle ötleted? - kérdezte az asszony mogorván, minden érdeklődés nélkül.

- Gloriával kapcsolatban.

- Csak nem akarod visszavásárolni a robotot? - Eszem ágában sincs.

- Akkor rukkolj ki az ötleteddel. Én, úgy látszik, akármit próbáltam, nem lett foganatja.

- Ide hallgass, Grace. Szerintem az a baj, hogy Gloria élőlényt lát Robbie-ban és nem gépet. Így aztán érthető, hogy nem tudja elfelejteni. Mármost ha meg tudnánk győzni arról, hogy Robbie csak egy kupac acél meg sárgaréz, különféle lapok és huzalok alakjában, s hogy az egész szerkezetbe pusztán az elektromosság lehel életet, tüstént kigyógyulna a sóvárgásból. Ez pszichológia, érted?

- És hogy akarod erről meggyőzni?

- Egyszerűen. Mit gondolsz, hol jártam tegnap este? Megkértem Robertson, az Amerikai Robot és Gépember Rt. elnökét, hogy holnap végignézhessük az egész gyárat. Hármában elmegyünk, s mire a látogatás végére érünk, Gloria tisztán fogja látni, hogy a robot nem élőlény.

Mrs. Weston apránként táguló szemében hirtelen a csodálat fénye villant.

- Te George, ez valóban remek ötlet!

- Nekem csak remek ötleteim vannak - válaszolta George Weston dagadó mellel.

Mr. Struthers, az Amerikai Robot vezérigazgatója lelkiismeretes ember volt, s természettől fogva kissé hajlamos a bőbeszédűségre. Ez az egymással párosult két tulajdonság azt eredményezte, hogy Westonék látogatásuk során egyetlen lépést se tehettek a gyárban részletes, néha talán túlságosan is részletes magyarázat nélkül. Mrs. Weston azonban nem unta el a dolgot. Sőt több ízben félbeszakította Mr. Strutherst, és megkérte, ismétlje el a magyarázatát, de egyszerűbb szavakkal, hogy Gloria is megérthesse. Előadói képességeinek ilyen nagyra becsülése arra indította Mr. Strutherst, hogy - ha lehetséges - még szívélyesebb és terjedősebb legyen.

George Weston viszont egyre növekvő türelmetlenséggel hallgatta a szóáradatot.

- Bocsásson meg, hogy félbeszakítom - Struthers épp a fotocellákról szóló eszmefuttatásának kellős közepén tartott -, nincs a gyárban olyan részleg, ahol csak robotok dolgoznak?

- Mi? Dehogynincs! - A vezérigazgató Mrs. Westonra mosolygott. - Ez afféle circulus vitiosus, robot gyárt robotot. Természetesen ez nem az általános gyakorlat. A szakszervezetek se tűrnék. De azért előállítunk néhány, igen kisszámú robotot kizárólag robotmunkával. Kísérletképpen. A szakszervezetek - folytatta, és a nagyobb nyomaték kedvéért cvikkerével a tenyerét verdeste - nem akarják belátni, s ezt én mondom, aki mindig a legmélyebb rokonszenvvel viseltem a munkásmozgalom iránt, egyszóval a szakszervezetek nem akarják

belátni, hogy a robotmunka bekapcsolása a termelés folyamatába eleinte szükségessé tesz ugyan némi átcsoportosítást, de végeredményben elkerülhetetlenül...

- Ez mind igaz, Mr. Struthers - vágott közbe Weston -, de mi van azzal a gyárrészleggel, amelyet említett? Megnézhetnénk? Biztos vagyok benne, hogy ott sok érdekeset láthatunk.

- Persze, persze! - Mr. Struthers görcsös mozdulattal orrára biggyesztette cvikkerét, és elégedetlenségének halk köhintéssel adott kifejezést. - Jöjjenek utánam, kérem.

Végigballagtak egy hosszú folyosón, majd lementek egy lépcsőn, s eközben vezetőjük viszonylag hallgatólag volt. De mihelyt beléptek egy jól megvilágított, tágas terembe, amelyet fémcsőörmpölés zaja töltött be, a zsilipek átszakadtak, és újból mindent elöntött a magyarázatok szünni nem akaró áradata.

- Íme! - szavalta büszkén Mr. Struthers. - Itt kizárólag robotok dolgoznak! Öt ember felügyel rájuk, de nem is kell állandóan a teremben tartózkodniuk. Öt esztendeje, amióta bevezettük ezt a munkát, még egyetlen baleset se fordult elő. Persze az itt beállított robotok viszonylag egyszerűek, azonban...

A vezéregazgató hangja már jó ideje csak álmosító duruzsolásként hatolt el Gloria fülébe. Az egész kirándulást meglehetősen unalmasnak és céltalannak tartotta, jóllehet sok-sok robotot látott. Ám az itteni robotok és Robbie között a leghalványabb hasonlatosság se volt, s ezért Gloria leplezetlen megvetéssel vizsgálta őket.

Ebben a teremben, látta, egyetlenegy ember se dolgozik. Mikor alaposabban körülnézett, pillantása hat-hét robotra esett, a terem közepe táján, egy kerek asztalnál szorgoskodtak. Gloria szeme egyszerre tágra nyílt a hitetlenkedő meglepetéstől. Ebben a nagy teremben nem lehetett biztos, hogy jól látja, de az egyik robot... igen... az egyik robot...

- Robbie! - Gloria sikoltása szinte belehasított a levegőbe. Az asztal mellett az egyik robot megremegett, és kiejtette kezéből a szerszámot. Gloria majd esztét vesztette az örömtől. Mielőtt szülei megakadályozhatták volna, átfurakodott a korláton, könnyedén leugrott a néhány lábbal mélyebben fekvő padlózatra, és lobogó hajjal, karját lengetve rohant Robbie felé.

Izgalmában észre se vette, hogy egy hatalmas traktor közeledik feléje, vakon, dübörögve halad előre kijelölt pályáján. A három felnőtt kövé dermedt a rémülettől.

Weston a következő pillanatban már észbe kapott, de ez az egy pillanat is sok volt: Gloriát nem érthette utol. Vad erőfeszítéssel mégis átdobta magát a korláton, igyekezete azonban eleve kudarcra volt ítélve. Mr. Struthers eszeveszetten integetett a felügyelőknek, hogy állítsák meg a traktort, de a felügyelők csak emberek voltak, és a cselekvéshez időre volt szükségük.

Csak Robbie cselekedett azonnal és tökéletes pontossággal.

Az ellenkező irányból indulva fémlába szinte fölfalta a közte és Gloria közötti távolságot. Az egész jelenet másodpercek töredéke alatt játszódott le. Robbie karjának egyetlen mozdulatával fölkapta a kislányt, és már ment is tovább változatlan sebességgel. Gloriának persze elállt a lélegzete. Weston, aki fel se foghatta, mi történik, inkább csak érezte, mint látta a mellette tovasuhanó Robbie-t, s erre zavarodottan megtorpant. A traktor mindössze fél másodperccel Robbie után ért el arra a helyre, ahol az imént Gloria állt, még néhány métert gurult, majd lassan nyikorogva lefékezett.

A kislány újból lélegzethez jutott, ellenkezés nélkül túrta apja, anyja szenvedélyes öleléseit, aztán mohón Robbie felé fordult. Mert Gloria szemével nézve az eseményeket, csak az történt, hogy megtalálta elveszett barátját.

Mrs. Weston arcán a megkönnyebbülés fényét a sötét gyanú árnyéka váltotta föl. Zilált, földúlt külseje ellenére is félelmetes határozottsággal fordult férjéhez.

- Ezt te rendezted így, ugye?

George Weston zsebkendőjével izzadt homlokát törölgette. Keze remegett, ajkán félénk, igen-igen halvány mosoly játszadozott.

- Robbie-t nem műszaki vagy konstrukciós munkákra szánták fűzte tovább a gondolatot Mrs. Weston. - Ebben az üzemben semmi keresnivalója. Te helyeztetted ide, csak azért, hogy Gloria rátaláljon. Ne is tagadd.

- Nem tagadom - felelte Weston. - De ki gondolta volna, hogy a találkozásuk ilyen életveszélyes körülmények között játszódik majd le? Gloria az életét köszönheti Robbie-nak, ezt meg te nem tagadhatod. Most már nálunk kell maradnia.

Grace Weston elgondolkodva, szórakozottan figyelte az egymásra talált barátokat. Robbie-t szerencséjére fémből készítették, másként megfulladt volna a kislány szenvedélyes ölelésétől. És miközben Gloria már-már hisztérikus önkívületben csak karattyolt összevissza, Robbie krómaccél karja, amely egy karvastagságú acélrudat is játszva meghajlított volna, gyöngéd szeretettel fogta át a kislány derekát, robotszeme pedig hihetetlenül mély vörösben izzott.

- Igen - mondta végül Mrs. Weston. - Most már magam is azt hiszem, legjobb, ha nálunk marad, míg csak meg nem eszi a rozsda.

Gyülekező

Immár egy évszázada tartott a béke, és az emberek el is feledték, hogy lehetne másképpen. Aligha tudták volna, hogy hogyan reagáljanak, ha váratlanul a háború veszélyével szembesülnek.

Egy biztos, Elias Lynn, a Robotikai Hivatal főnöke tanácstalanul állt a helyzet előtt, amikor rádöbbsent, mi készül. A Hivatal főhadiszállása Cheyenne-ben volt, a decentralizáció évszázados irányvonalát követve; Lynn itt hallgatta kétkedve a Washingtonból hírt hozó fiatal nemzetbiztonsági tiszt jelentését.

Elias Lynn megtermett férfi volt, már-már kedvesen csúnya, kissé kidülledő halványkék szemekkel. Az embereket általában nyugtalansággal töltötte el pillantása, de a nemzetbiztonsági tiszt nem látszott izgatottnak.

Lynn úgy döntött, első reakciója a hitetlenség lesz. A pokolba is, *miért ne* hitetlenkedne? Ez egyszerűen képtelenség! Hátra dőlt a székében, és így szólt:

- Milyen biztos ez az információ?

A tisztbók aki Ralph G. Breckenridge néven mutatkozott be, és az ajánlásai sem voltak akármilyenek, szemérmetlenül áradt az ifjúság lehelete. Telt ajkak, könnyen piruló, húsos arc és ártatlan szemek. Ruházata élesen elütött a Cheyenne-ben megszokottól, inkább a légkondicionált Washingtonhoz illett, ahol - az elvándorlási divatról tudomást sem véve - továbbra is ott székelt a nemzetbiztonsági szervek teljes vezérkara.

- Semmi kétség, uram - válaszolta Breckenridge elpirulva. - Maguk, gondolom, mindent tudnak Róluk - mondta Lynn, és hangjából nem volt képes kiszűrni egy csipetnyi gúnyt. Különösebben észre se vette, hogy erőteljesen hangsúlyozta azt az ellenségre vonatkozó szócskát, valahogy olyasféleképp, ahogy nyomtatásban a nagy kezdőbetűk teszik. Ennek szokása még az előző generációról öröklődött át. Persze többé már nem azt mondták, "Kelet", a "Vörösök", a "Szovjetek" vagy az "Oroszok". Az zavarólag hatott volna, hisz Ők többségükben nem Keletről jöttek, nem voltak Vörösök, Szovjetek és különösen nem Oroszok. Sokkal egyszerűbbnek bizonyult úgy mondani: Mi és Ők és persze sokkal pontosabb.

Utazók gyakran jelentették, hogy Ők ugyanúgy tették ezt, csak fordítva. Odaát Ők voltak a "Mi" (természetesen a megfelelő nyelven), Mi pedig az "Ők".

Manapság azonban ezzel már senki sem törődött. Az élet kényelmes volt és nyugodt. Megszűnt minden gyűlölködés. Kezdetben ott volt a hidegháború. Mostanra már játékká szelődött az egész, ki nem mondott szabályokkal, majdhogynem szívélyes keretek között.

- Ugyan miért akarnák felborítani az egyensúlyt? - szólalt meg hirtelen Lynn.

Fölállt, és a falon függő világtérképhez lépett, melyet különböző színekkel két részre osztottak. A bal oldalt halványzöldre festették, a jobb oldali kisebbet pedig rózsaszínre. Mi és Ők.

A térkép már egy évszázada nem sokat változott. Nyolcvan esztendővel azelőtt Formosa elvesztése és Kelet-Németország megszerzése voltak az utolsó fontosabb területváltozások.

Mellesleg még egy lényegesebb változásra sor került, méghezozzá a színek terén. Két nemzedékkel korábban az Ő területük még baljós vérvörös volt, a Miénk pedig tiszta, makulátlan fehér. Mostanra a színek világában is beállt az enyhülés. Lynn látott náluk készült térképeket, és a helyzet azokon is ugyanaz volt.

- Nem tennék meg - mondta.

- De már teszik is - felelte Breckenridge -, és jobb lesz, ha megbarátkozik ezzel a ténnyel. Természetesen, uram, tisztában vagyok vele, nem a legkellemesebb arra gondolni, hogy Ők messze előttünk járnak a robotika területén.

Tekintete továbbra is ártatlannak látszott, de szavainak rejtett tuskéi mélyre hatoltak. Lynn összerezett.

Hát persze, ezért szerzett tudomást róla utolsóként a Robotikai Hivatal főnöke, ráadásul egy nemzetbiztonsági tisztől. Elvesztette tekintélyét a kormány szemében; ha a Hivatal tényleg alulmarad a csatában, Lynn nem várhat tőlük kegyelmet.

- Még ha igaz is, amit ön mond - szólalt meg elcsigázva -, Ők nem lehetnek olyan sokkal előttünk. Mi emberszabású robotokat is építhetünk.

- És építettünk, uram?

- Igen. Ami azt illeti, kísérleti célokra már elkészült egy-kettő.

- Ők ezen már tíz éve túl vannak. Hogy azóta meddig fejlődtek, azt elképzelheti.

Lynnt elfogta a nyugtalanság. Eltöprengett, vajon hitetlenségét szakmai büszkesége táplálja-e, avagy egyszerűen fél, hogy odatesz az állása és a jó híre. Ez utóbbinak már a gondolatát is képtelenségnek érezte, mégis, most védekezésre kényszerült.

- Nézze, fiatalember - mondta -, nyilván ön is tudja, hogy a világpolitikai patthelyzet sosem volt teljes nyugalomban. Valamiben Ők fejlődtek gyorsabban, másban ugyanakkor Mi. Ha Ők pillanatnyilag leköröztek Minket robotikában, az azért van, mert nagyobb forrásokat vontak össze azon a téren. Ez pedig azt jelenti, hogy valami másban Nekünk kellett előnyre szert tennünk. Talán az erőterkutatóban vagy mondjuk a hiperatomikában.

Lynnt megrémítette saját állítása, miszerint a patthelyzet nincs nyugalomban. Ennek igazságához nem férhetett kétség, sőt egyedül ez jelentette az egyetlen valódi veszélyt a világ számára. Minden attól függött, mennyire tudják fönntartani az egyensúlyt. Ha a mindig fönálló apróbb egyenetlenségek egyszer túlzottan kibillentenék a mérleg nyelvét az egyik vagy a másik irányba...

Még csaknem a hidegháborúnak nevezett korszak elején mindkét oldal kifejlesztette termonukleáris fegyvereit, és a háború ezzel elképzelhetetlenné vált. A versengés a katonai térről átváltott gazdaságira és pszichológiáira, és ez azóta is így van.

Mindkét félben megmaradt azonban a vágy, hogy megbontsa az egyensúlyt, hogy ne csak minden lépésre tudjon ellenlépéssel válaszolni, de ő maga tegyen szert olyan kivédhetetlen előnyre, mely a háborút ismét lehetségessé teszi. És mindezt nem azért, mintha bármelyikük is annyira vágyott volna a harcra, hanem mert tartottak tőle, hogy a másik teszi meg előbb azt a bizonyos sorsdöntő felfedezést.

Száz éve már a kötélhúzásban egyikük sem bizonyult erősebbnek. Közben pedig tartott a béke, és a folyamatos kutatások melléktermékeként megjelentek az erőterek, a napenergiát hasznosító berendezések, az igazán hatásos rovarriasztók és a robotok. Mindkét oldalon megjelent egy új tudomány, a gondolatok biokémiája és biofizikája, mely a mentalika nevet kapta. Fölépültek az első bázisok a Holdon és a Marson. Az emberiség hatalmas léptekkel haladt előre, mivel nem volt más választása.

Még arra is rákényszerült mindkét nagyhatalom, hogy elvesse a kegyetlenség és zsarnokság fegyverét, s a lehető legjóindulatúbb, leghumánusabb arcát mutassa a külföld felé.

Nem rúghatják most föl egyszerre az egyensúlyt, nem törhet ki a háború!

- Szeretném megtanácskozni a dolgot az egyik emberemmel - mondta Lynn. - Kíváncsi vagyok a véleményére,

- Megbízható?

Lynn undorodva pillantott a férfira.

- Uramatyám, a robotika területén ki az, akit maguk még nem nyomoztak le több ízben is teljesen? Igen, felelősséget vállalok érte. Ha maga nem bíz meg egy olyan emberben, mint Humphrey Carl Laszlo, akkor nem vagyunk abban a helyzetben, hogy visszaverjük az Ő állítólagos támadásukat.

- Hallottam már Laszlóról - mondta Breckenridge. - Az jó. Na és nincs kifogása ellene?

- Nincs.

- Akkor bekérem, és mindjárt megtudjuk, mit gondol ő arról a lehetőségről, hogy robotok szállhatják meg az Egyesült Államokat.

- Nem egészen erről van szó - mondta halkan Breckenridge. - Ön még mindig nem képes elfogadni a teljes igazságot. Azt kell megtudnia, mit gondol 6 arról, hogy a robotok *máris* megszállták az Egyesült Államokat.

Laszlo egy magyar ember unokája volt, aki átszökött az akkoriban még vasfüggönynek nevezett hatáson, és ezért halálosan biztos volt benne, hogy minden gyanún felül áll. A kövérkés férfi erősen kopaszodott, és pisze orrú arcán állandóan harcias kifejezés, ült, kiejtése azonban tökéletesen harvardi volt, hangja pedig szinte idegesítően halk.

Lynn számára, akit a hosszú évek aktatologatása meglehetősen eltávolított a robotika tudományának naprakész helyzetétől, Laszlo a tökéletes, teljes tudást személyesítette meg. Már pusztán jelenlétében is jobban érezte magát.

- Mit gondol? - kérdezte Lynn.

Laszlo arca mogorva ráncokba húzódott.

- Hogy Ők messze előttünk járnak? Teljességgel hihetetlen. Az azt jelentené, hogy olyan humanoidokat képesek előállítani, amiket már meg se lehet különböztetni az emberektől. Ehhez hatalmas ugrást kellett volna tenniük a robotmentalikában is.

- Ön túlságosan elfogult - szólt közbe Breckenridge hidegen. - Hagyja ki az ügyből a szakmai büszkeségét, és mondja meg: miért lehetetlen, hogy Ők jóval előttünk járjanak? Laszlo vállat vont.

- Biztosíthatom, hogy rendkívül jól ismerem a teljes robotikai irodalmukat. Nagyjából meg is tudom határozni, milyen szinten állhatnak.

- Maga azt tudja csak meghatározni, amit Ők elhitetnek magával, nem gondolja? - javította ki Breckenridge. - Járt már maga valaha a másik oldalon?

- Nem - felelte Laszlo röviden.

- És ön, dr. Lynn?

- Nem, én sem - ismerte be Lynn.

- Látogatott már át egyetlen robotikai szakember is az elmúlt huszonöt évben? - folytatta Breckenridge olyan magabiztossággal, ami világosan elárulta, pontosan tudja a választ.

Pár másodpercig mindenki néma csöndben gondolkozott. Laszlo kerek arcát bosszúság felhőzte el.

- Ami azt illeti - szólalt meg -, Ők már régen nem tartottak robotikai témájú konferenciát.

- Huszonöt éve - tette hozzá Breckenridge. - Hát nem érdekes?

- Talán - hagyta rá Laszlo kellestlenül. - Engem valami más nyugtalanít. Közülük soha senki nem látogatott el a Mi konferenciáinkra sem. Legalábbis én senkire nem emlékszem.

- Meghívták őket? - kérdezte Breckenridge.

Az aggódó arccal bámuló Lynn gyorsan közbeszólt:

- Hát persze.

- Más témájú tudományos konferenciáinkon is hasonlóképp megtagadják a részvételt? - kérdezte Breckenridge.

- Nem tudom - felelte Laszlo, föl-alá járkálva a szobában. - Én legalábbis nem hallottam róla. És ön, főnök?

- Nem - mondta Lynn.

- És ha csupán el akarták kerülni annak a veszélyét, hogy viszonzniuk kelljen a meghívást? Vagy attól féltek, hogy az egyik emberük esetleg kikotyog valamit?

A dolog tökéletesen így festett, és Lynn egyre erősebb meggyőződéssel hitt a nemzetbiztonságiak igazában.

Mi másért nem tartanak Ők a kapcsolatot a robotika terén? Még Eisenhower és Hruscsov korában kezdődött meg a tudósok szigorúan ellenőrzött és szabályzott áramlása egyik oldalról a másikra, méghozzá többszörösen jó okkal: először is ezzel aláhúzták a tudományos fejlődés országhatáraitól független voltát; másodsor ez olyan baráti gesztusként tűnhetett föl, amelynek nyoma elévülhetetlenül beleégett a vendéglátó állam lakosainak emlékezetébe; harmadszor a kikerült tudós új, érdekes meglátásokkal ismerkedhetett meg, ráadásul saját, kissé fakónak érzett elgondolásait a többiek tartották újnak és érdekesnek.

Maguk a kormányok is minden eszközzel támogatták a tudóscserét. Persze ebben nem elhanyagolható szerepet játszott az az elgondolás, hogy ha minél többet megfigyelsz, de minél kevesebbet árulsz el, azzal magadat hozhatod előnyös helyzetbe.

A robotika esetében mégsem így történt. Ott nem.

Ez az apróság most elég volt bizonyítéknak. Csak most, pedig mióta ott játszódik már a szemük előtt. *Az önelégültség eltompította az éberségünket* - gondolta Lynn komoran.

Mivel a másik oldal a nyilvánosság előtt semmi jelentős haladást nem ért el a robotikában, könnyű volt a felsőbbrendűség biztos tudatában ölbe tett kézzel várni. Miért nem látszott valószínűnek, sőt lehetségesnek sem, hogy Ők valójában az ütökártyáikat rejtegetik, az alkalmas pillanatot lesve?

- Mit lehet tenni? - kérdezte Laszlo érezhetően megingott önbizalommal. Úgy látszott, gondolatmenete őt is hasonló meggyőződésre juttatta.

- Tenni? - ismételte Lynn. Nehéz volt elterelni gondolatait a rátörő rémületről. Akár ebben a pillanatban is tíz emberszabású robot járhatja az Egyesült Államokat, és mindegyik egy darabka TÁ-bombát hordozhat magával.

TÁ! Az egyre rettenetesebb hatást előidéző bombák előállításáért folyó vetélkedés csúcspontja. TÁ! Teljes Átalakítás! Ehhez már nem is lehetett a Napot hasonlítani. A Teljes Átalakítás tüze mellett úgy elhalványult, akár a gyertyaláng.

Tíz humanoid, egyenként teljességgel értelmetlen, de ha fogják magukat és összegyűlnek, azzal túllépik a kritikus tömeget, és...

Lynn súlyosan fölemelkedett. A szeme alatt sötét táskák, melyek arcának rendszerint vad és baljóslatú kifejezést kölcsönöztek, most még sötétebbnek tűntek.

- Ezek szerint nekünk ki kell dolgoznunk egy módszert, amellyel kiszűrhetjük a robotokat; aztán meg kell találnunk őket.

- Mennyi időnk van? - mormolta Laszlo.

- Legalább öt perccel meg kell előznünk azt, hogy összetalálkozzanak - vágta rá Lynn -, de fogalmam sincs, mikor lesz az.

Breckenridge bólintott.

- Örülök, hogy mellénk állt, uram. Tudja, magammal kell vinnem önt Washingtonba, egy fontos megbeszélésre.

Lynn föl-vonta a szemöldökét. - Jól van.

Elgondolkodott: vajon ha továbbra sem hagyja magát meggyőzni, leváltották volna, és most más utazna Washingtonba mint a Robotikai Hivatal főnöke? Hirtelen fölébredt benne a vágy: bárcsak így történt volna!

Ott volt az elnök tanácsadója, a Tudományos Ügyek Minisztere, a Nemzetbiztonság főnöke, maga Lynn és Breckenridge. Öten ülték körül az asztalt a Washingtonhoz közeli föld alatti erődítmény közepén.

Jeffreys elnöki tanácsadó nagyon hatásos megjelenésű férfi volt, ősz hajával és apró tokájával a maga módján még egészen jóképű is; szolid, elgondolkodó és politikai értelemben annyira tartózkodó, amennyire csak egy elnöki tanácsadó az lehet.

Határozott hangon beszélt:

- Ahogy én látom, három kérdéssel állunk szemben. Először is, mikor gyűlnek össze a humanoidok? Másodsor, hol fognak összegyűlni? Harmadsor, hogyan akadályozhatjuk meg őket ebben?

Amberley, a Tudományos Ügyek Minisztere összerándulva bólintott. Kinevezése előtt az Északnyugati Gépgyár igazgatói posztját töltötte be. Sovány, baltával faragott arcú, feltűnően ideges ember volt. Mutatóujja lassú köröket írt le az asztalon.

- Ami azt illeti, *mikor* gyűlnek össze - mondta -, gondolom egy darabig még nem fognak.

- Miből gondolja ezt? - kérdezte Lynn élesen.

- Legalább egy hónapja itt vannak az Államokban, ezt mondják a nemzetbiztonságiak.

Lynn automatikusan Breckenridge-re nézett, és Macalaster, a Nemzetbiztonság főnöke elkapta pillantását.

- Az információ megbízható - mondta. - Ne tévessze meg önt Breckenridge fiatalos megjelenése, dr. Lynn.

Valójában ez számunkra az egyik leghasznosabb tulajdonsága. Mellesleg harmincnégy éves, és már tíz esztendeje dolgozik az ügysztyálon. Csaknem egy évet töltött Moszkvában, és nélküle mit sem tudnánk a ránk leselkedő rettenetes veszedelemtől. A dolgok jelenlegi állása szerint a legtöbb részlet a kezünkben van.

- Épp a legfontosabbak híján - tette hozzá Lynn. Macalaster a nemzetbiztonságiaktól jeges mosolyt villantott rá. Súlyos állat és közel ülő semeit jól ismerte a nagyközönség, de szinte semmi egyebet.

- Emberek vagyunk, dr. Lynn - mondta. - Breckenridge ügynök így is nagyszolgálatot tett.

Jeffreys, az elnök tanácsadója közbevágott:

- Mondjuk úgy, van bizonyos időnk. Ha szükségesnek tartanak azonnal akcióba lépni, már megtették volna. Úgy tűnik, valamiféle alkalomra várnak. Ha megtalálnánk a helyet, valószínűleg ez a kérdés is magától megválaszolódna.

- Ha TÁ-val akarnak elpusztítani valamit, ekkor a lehető legnagyobb kárt okozzák, vagyis egy nagyvárosban kell keresnünk őket. Más nemigen ér meg egy ilyen bombát. Szerintem négy eshetőség van: Washington mint igazgatási központ, New York mint üzleti központ, valamint Detroit és Pittsburgh mint legfőbb ipari központjaink.

- Én New Yorkra szavazok - mondta Macalaster. - Az igazgatást és az ipart már annyira decentralizálták, hogy egy város elpusztítása nem akadályozná meg az azonnali visszacsapást.

- Akkor miért New York? - kérdezte Amberley, talán kissé élesebben, mint akarta. - Az üzleti világot is decentralizálták. - Itt a morálról van szó. Talán az ellenállási ösztönünket akarják semlegesíteni, hogy az első csapás borzalmai láttán azonnal megadjuk magunkat. Emberéletben a legnagyobb pusztítást pedig New York központi negyedeiben vihethék véghez. .

- Elég hidegvérű elgondolás - morogta Lynn.

- Tudom - felelte Macalaster -, de Ők képesek rá, ha úgy vélik, ez elősegíti végső győzelmüket. Mi talán nem?... Jeffreys hátrasímitotta fehér haját.

- Ne gondoljunk mindjárt a legrosszabbra. Tegyük fel, hogy New Yorkot valamikor a télen pusztítják el, mondjuk közvetlenül egy hóvihár után, amikor a leggyengébb a kommunikáció, és a peremkerületekben megsúlyosodnak az ellátási gondok. Nos, addig is, hogy állítjuk meg őket?

Amberley csak ennyit tudott mondani:

- Tíz embert megtalálni kétszázhuszmillió közt, olyan feladat, mintha egy roppant kis tüt keresnénk egy hatalmas szénakazalban.

Jeffreys a fejét rázta.

- Rosszul mondja. Tíz emberszabású robotot kell megtalálnunk kétszázhuszmillió ember között.

- Semmi különbség - ellenkezett Amberley. - Nem tudjuk, különböznek-e külsőre valamiben is az emberektől. Valószínűleg nem. - Lynnre pillantott. A többiek is.

- Mi Cheyenne-ben még nem tudtunk olyat előállítani, amit fényes nappal összetévesztenének egy emberrel - mondta az súlyosan.

- De Ők tudnak- vágta rá a Nemzetbiztonság főnöke -, és nemcsak testi tulajdonságokban. Ez egészen biztos. Elérték a technikai fejlődésnek azt a pontját, hogy legombolyíthatják az agy mikroelektronikai pályáit, és átmásolhatják egy robot pozitronmemóriájába.

Lynn eltátotta a száját.

- Azt akarja mondani, hogy Ők tökéletes másolatot képesek készíteni az emberről, a személyiséget és az emlékezetet is beleértve?

- Igen.

- Akár egy bizonyos emberről is? - Úgy van.

- Ezt is Breckenridge ügynök információira alapozza? - Igen. A bizonyítékok vitathatatlanok.

Lynn egy percre elgondolkozva leszegte a fejét, aztán így szólt:

- Akkor az Egyesült Államok tíz polgára nem ember, hanem robot. De az eredetiket valahogy meg kellett kaparintaniuk. Nem lehettek távol-keletiek, azokat túl könnyű lenne megtalálni. Tehát kelet-európaiak. És hogyan kerüljenek ebbe az országba? Az összes határ állandó radarmegfigyelés alatt áll, hogyan juttathatnának át bárkit is a tudtunk nélkül, legyen az ember vagy robot?

- Meg lehet csinálni - szólalt meg Macalaster. - Hivatalosan is átlépheték a határt mint üzletemberek, pilóták vagy turisták. Persze mindenkit alaposan ellenőriznek mindkét oldalon. Tízüket mégis elrabolhatták, és testüket mintául véve legyártották az emberszabású robotokat, amiket aztán helyettük visszaküldtek. Mivel mi erre nem

számítottunk, föl se figyelhattunk. És ha az illetők amerikaiak voltak, minden nehézség nélkül bejuthattak az országba. Hát ilyen egyszerű az egész.

- És a családjuk vagy a barátaik sem jönnek rá a cserére?

- Csak így logikus. Higgye el, vártuk a jelentéseket váratlan amnéziás esetekről, különös személyiségváltozásokról. Ezeket ellenőriztünk.

Amberley az ujjai hegyét bámulta elmélyülten.

- Szerintem a megszokott módszerek itt nem vezetnek eredményre. Az ellentámadást a Robotikai Hivataltól kell elindítani, és ebben maximálisan számítok az intézmény vezetőjére.

Éles, noszogató pillantást lövellt Lynn felé.

A férfit előtötte a keserűség. Úgy érezte, az egész tanácskozás erre ment ki. Semmi olyan nem hangzott el, amit korábban már ne hallott volna. Ebben biztos volt. A problémára nem találhattak megoldást, még csak egy kósza ötlet sem merült fel. Az egészséget csupán azért játszották el, hogy megírassák a jelentésüket, és vereségtől való félelmükben a felelősséget valaki más vállára tehesék.

Mégis volt benne igazság. Mi a robotika terén maradtunk le. És Lynn nem csupán önmagát képviselte, hanem a Robotikai Hivatalt, tehát a felelősséget rá kellett hárítani.

- Megteszem, amit lehet - mondta.

Álmatlanul töltötte az éjszakát, úgyhogy másnap testben és lélekben egyaránt nyúzottan jelent meg egy Jeffreysszel tartandó újabb megbeszélésen. Breckenridge is ott volt, és bár Lynn szívesebben beszélgetett volna el négyszemközt az elnöki tanácsadóval, érezte a helyzet jogosságát. Breckenridge nyilván nagy hatást gyakorolt a kormányra, sikeres felderítőmunkája eredményeként. Úgyhogy miért is ne?

- Uram - szökött Lynn -, azt a lehetőséget is figyelembe kell venni, hogy ez a beszivárgás nem következett be.

- Hogy gondolja?

- Biztos vagyok benne, akármilyen türelmetlen is olykor a közvélemény, és bármennyire szeretnek is a törvényhozók beszélni, a kormánynak tudnia kell, hogy a nagyhatalmak közti egyensúly hasznos az egész világnak. Ezt Nekik is tudniuk kell. Tíz emberszabású robot egy TÁ-bombával szánalmas ürügy a béke aláaknázására.

- Tizenötmillió emberi lény elpusztítását aligha nevezhetjük szánalmas ürügynek.

- A világ egyensúlyát tekintve az. Egyáltalán nem venné el a visszavágási kedvünket, nem ütne gyógyíthatatlan sebet rajtunk. Csupán kiobbantana azt a bolygó méretű, öldöklő háborút, amit immár olyan régen sikerült elkerülnünk. Egyetlen dolgot érnének csak el vele: mindenki hadba állna egyetlen várost kivéve. Ez így nem elég.

- Hová akar kilyukadni? - kérdezte ridegen Jeffrey. Hogy Nekik nincs itt tíz emberszabású robotjuk az országban? Hogy egy TÁ-bombájuk nem a gyülekezésre vár?

- Jól van, tegyük fel, hogy itt vannak, de a cél talán valami jelentősebb, mintsem egy téli bombamerénylet.

- Mire gondol?

- A robotok összetalálkozásakor bekövetkező fizikai pusztulás talán nem a legrosszabb ami velünk történhet. Mi a helyzet a pusztító ittlétükből eredő morális és intellektuális megsemmisüléssel? Minden tiszteletem Breckenridge ügynöké, de mi van, ha Ők egyenesen azt akarták, ébredjünk rá, az emberszabású robotok köztünk vannak? Mi van, ha a humanoidok nem is találkoznak, csupán azt biztosítják, hogy állandó aggodalomban éljünk?

- De miért?

- Árulja el nekem, milyen lépéseket tettek meg eddig a robotok kiszűrésére? Gondolom, a Nemzetbiztonság most nézi, át minden olyan ember aktáját, aki valaha is átlépte a határt, vagy legalábbis annyira közel jutott hozzá, ami lehetővé tesz egy emberrablást. Tudom, mivel Macalaster említette tegnap, hogy gyanús pszichiátriai esetek után nyomoznak. És még?

- A nagyvárosok kulcsfontosságú helyein apró röntgenberendezéseket szereltünk föl - mondta Jeffrey. - A stadionokban például...

- Ahova tíz humanoid könnyedén bejuthat egy futball vagy egy légipólómeccs százezernyi nézője között.

- Pontosan.

- És a koncerttermek meg a templomok?

- Valahol el kell kezdenünk. Mindent egyszerre nem figyelhetünk.

- Különösen, ha el akarjuk kerülni a pánikot - tette hozzá Lynn. - Így van? Nem lenne jó, ha a nagyközönség rájönne, hogy a legváratlanabb pillanatban valamelyik városunk összes lakójával együtt megszűnhet létezni.

- Ez, gondolom nyilvánvaló. Mire akar kilyukadni?

- Arra - folytatta erélyesen Lynn -, hogy anyagi és egyéb erőforrásaink egyre nagyobb részét fordítjuk majd annak a problémának a megoldására, amit Amberley úgynevezett: egy roppant kis tűt kell megkeresni egy hatalmas szénakazalban. Árnyékokat keresünk majd, miközben Ők nyugodtan finanszírozzák a kutatásaikat, míg aztán többé már nem érhetünk a nyomukba, és akkor mindenféle ellenállás nélkül fölmorzsolnak bennünket.

Képzeld el, ha kiszivárognak a hírek, és mind több ember keveredik bele az ügybe. A pánik sokkal többet árthat nekünk, mint egy TÁ-bomba.

- Az isten szerelmére, ember, akkor mit ajánl, mihez kezdhetünk? - vágott közbe az elnöki tanácsadó ingerülten.

- Semmit - felelte Lynn. - Vegyük úgy, hogy blöffölnek. Élünk továbbra is úgy, ahogy eddig, és reménykedjünk benne, nem merik fölborítani az egyensúlyt egyetlen bombányi előny miatt.

- Ez lehetetlen! - kiáltotta Jeffreys. - Teljességgel lehetetlen. Mindannyiunk sorsa a kezemben van, úgyhogy egyetlen dolgot biztosan nem tehetek: semmit. Talán egyetértek önnel, a stadionokban elhelyezett röntgenberendezések valóban nem lehetnek igazán hatásosak, de muszáj minden esélyt megragadni, nehogy aztán később az emberek arra a keserű végkövetkeztetésre jussanak, miszerint a mi tehetetlenségünk játszotta át az országot az ellenség kezére. Ellenakciót kell indítanunk.

- És hogy gondolja?

Jeffreys, az elnöki tanácsadó Breckenridge-re nézett. A nemzetbiztonságiak mindeddig hallgató fiatal tisztje így szólt:

- Nincs értelme arról beszélni, fölborulhat-e az egyensúly, amikor már föl is borult. Nem számít, hogy az emberszabású robotok fölrobbannak-e. Talán csak csalik, amik elvonják figyelmünket a fontosabb dolgokról. A tény azonban akkor is tény marad: negyedszázaddal lemaradtunk robotikában, és ez végzetesnek bizonyulhat. Milyen más újdonságokkal lephetnek meg minket ha kitor a háború? Csak egyetlenegy módon tudhatjuk meg, ha *azonnal* minden erőnket átcsoportosítjuk erre a területre. A legfontosabb feladat megtalálni az emberszabású robotokat. Nevezhetjük ezt egyszerű robotikai gyakorlatnak, de ha akarják, nevezhetjük hőstettnek is; amivel tizenötmillió férfi, nő és gyerek menthető meg.

Lynn csak a fejét rázta.

- Azt *nem szabad*. Csak az Ő malmukra hajtáná a vizet. Be akarnak csalni minket egy zsákutcába, miközben Ők szabadon fejlődhetnek minden területen.

- Gondolja maga - szólt Jeffreys türelmetlenül. - Breckenridge már előterjesztette javaslatát, és a kormány elfogadta. Az első lépésünk egy általános tudományos konferencia lesz.

- Általános?

- A természettudományok minden ágazatának valamennyi fontosabb tudósát összeírtuk és meghívtuk őket Cheyennebe. A napirenden azonban csak egyetlen kérdés szerepel majd: Hogyan juthatunk előrébb a robotika terén? Az alcím pedig ez lesz: Hogyan fejlesszünk ki olyan vevőkészüléket, amely fölfogja az agyszövetben keletkező elektromágneses mezőket, és eléggé érzékeny ahhoz, hogy különbséget tudjon tenni egy protoplazmikus emberi agy és egy robot pozitronagya között?

- Azt reméltük, ön elvállalja a konferencia házigazdájának szerepét - tette hozzá Jeffreys.

- Én erről semmit sem tudtam.

- Túl rövid volt az idő, uram. Beleegyezik tehát?

Lynn futólag elmosolyodott. Már megint a felelősséggel dobálóznak. Semmi kétség, újfent az ő nyakába akarják varni. Az az érzés szállta meg, hogy valójában Breckenridge vezényel mindent. De mi mást tehetne?

- Beleegyezem - mondta.

Breckenridge és Lynn együtt tértek vissza Cheyenne-be. Aznap este Laszlo komor bizalmatlansággal vette tudomásul az elkövetkezendőket.

- Míg nem volt itt; főnök - mondta aztán -, elkezdtem öt kísérleti emberszabású modell tesztelését. Napi tizenkét órát dolgozunk valamennyien, három egymásba érő műszakban. Ha most egy konferenciát is meg kell szerveznünk, belefutunk a tömegbe és az adminisztrációba. Leáll a munka.

- De csupán időszakosan - csillapította Breckenridge. - És ami elvész a réven, az bejön a vámon.

Laszlo mogorván nézett rá.

- Egy rakás asztrofizikus meg geokémikus nem sokat segíthet a robotikában.

- Más szakterületek specialistáinak meglátásai hasznukra lehetnek.

- Biztos benne? Honnan tudhatjuk, hogy egyáltalán sikerülhet-e fölfogni az agyhullámokat, és ha igen, megkülönböztethető-e egy emberé a robotétól? Egyáltalán ki találta ki ezt a sületlenséget?

- Én - felelte Breckenridge.

- *Maga?* Hát ért a robotikához?

- Tanultam egy ideig - válaszolta nyugodtan a fiatal ügynök.

- Az nem ugyanaz.

- Hozzájutottam orosz nyelven az ottani kutatások anyagához. Szigorúan titkos tervekéhez, melyek jóval meghaladják a maguk eredményeit.

- Ezen nem vitatkozhatunk vele, Laszlo - csóválta a fejét Lynn.

- Annak az anyagnak az alapján - folytatta Breckenridge javasoltam a nyomozás ilyen irányba terelését. Meglehetősen biztosan állíthatom, hogy egy emberi agy tartalmát nem lehet tökéletesen átmásolni egy

pozitronagyba. Teszem azt, a legbonyolultabb pozitronagy is, ami belefér egy emberi koponyában több százszor egyszerűbb, mint élő társa. Így persze nem is fogadhat be annyi mindent, és nekünk ebből kell valami módon előnyt kovácsolnunk.

Laszlo elismerően nézte a fiatalembert, és Lynn is komoran elmosolyodott. Maga Breckenridge, valamint az idegen tudósok megszálló hada továbbra sem tetszett nekik, de a probléma fölkelte az érdeklődésüket. Egyfajta kárpótlásként fogták föl tehát.

Váratlanul hasított belé a felismerés.

Lynn azon kapta magát, nincs semmi dolga, hiszen vezető pozíciója a tanácskozáson immár teljes mértékben névlegessé vált. Az irodájában üldögélt egymagában, és talán ez segítette hozzá a megoldáshoz. Volt ideje gondolkodni, földézni lelki szemei előtt a fél világból Cheyenne-be érkező tudósok arcát.

Az előkészületeket Breckenridge intézte rideg hatékonysággal. Hangja magabiztosan csengett, amikor kijelentette: - Csak gyűljünk össze, majd mi megmutatjuk Nekik. Csak gyűljünk össze...

Olyan észrevétlenül világosodott meg Lynn előtt minden, hogy aki nézi, láthatta volna, amint lassan kettőt pislog - de mást nemigen.

Tette amit tennie kellett, de higgadt távolságtartással, pedig minden oka meg lett volna, hogy haját tépve rohangálni kezdjen.

Fölkereste Breckenridge-et annak rögtönzött lakosztályában. A férfi egyedül volt, Lynn láttán homloka ráncokba futott.

- Valami baj van, uram?

- Azt hiszem, minden rendben - felelte Lynn megviselten. - Elrendeltem a hadiállapotot.

- Micsoda?!

- Mint a Hivatal főnöke megtehetem, ha megítélésem szerint a helyzet úgy kívánja. A saját részlegem fölött én uralkodom. Fölvészhet egy piros pontot a decentralizációnak.

- Azonnal vonja vissza a parancsát! - Breckenridge egyet előrelépett. - Ha Washington tudomást szerez erről, magának vége.

- Nekem mindenképp végem. Azt hiszi, nem jöttem rá, hogy úgy állítanak be engem, mint Amerika leghétpróbásabb gazemberét? "Aki hagyta, hogy Ők győzzenek." Nekem nincs veszítenivalóm... legfeljebb nyerhetek.

Eszelősen fölnevetett.

- Micsoda jó célpont lenne a Robotikai Hivatal központja, nem, Breckenridge? Persze, így csupán néhány ezer embert ölne meg az a TÁ-bomba, ami máshol nyolcszáz négyzetkilométernyi lakott területet tehetne a földdel egyenlővé egyetlen mikroszekundum alatt. De abból a néhány ezerből ötszáz hazánk legkiválóbb tudósai közül kerül ki. Nagyon kényes helyzetbe kerülnénk, ha e rendkívüli elmék nélkül kellene háborúba kezdenünk. Azt hiszem, inkább meg is adnánk magunkat.

- De hát ez lehetetlen. Lynn, hall engem? Ért engem? Hogyan juthatnának át a robotok a biztonsági vizsgálatainkon? Hogyan találkoznának össze?

- Hiszen már jönnek is! És épp mi segítünk nekik. Mi adtunk rá utasítást. A mi tudósaink átjárnak a másik oldalra, Breckenridge. Rendszeresen meglátogatják Őket. Nagyon találóan rátapintott, milyen furcsa, hogy a robotikában ez nem divat. Nos, a tudósaink közül tíz még mindig nálunk van, és helyettük tíz emberszabású robot érkezik Cheyenne-be.

- Ez nevetséges.

- Szerintem nem annyira, Breckenridge. De az egész nem működött volna, ha mi nem tudjuk meg, hogy robotok szivárogtak be Amerikába, és nem hívjuk össze ezt a konferenciát. Micsoda véletlen: maga hozott hírt először a humanoidokról, és maga javasolta a konferenciát is a napirendjével együtt, *sőt*, maga szervezi az egészet, és pontosan tudja azt is, ki szerepel a meghívottak listáján. Megbizonyosodott róla, hogy ott van-e az a tíz?

- Dr. Lynn! - kiáltotta dühtől elfúló hangon Breckenridge. Fölkészült, hogy előrevetődjön.

- Ne mozduljon! - csattant rá Lynn. - Sugárvető van nálam. Most szépen megvárjuk, hogy a tudósok egyenként befussanak. Akkor a röntgenberendezéssel átvizsgáljuk őket. Megmérjük a radioaktivitásukat. Ellenőrzés nélkül egyikük sem találkozhat senkivel. Ha mind az ötszáz tisztának bizonyul, átadom a sugárvetőmet, és jöjjön aminek jönnie kell. Csakhogy attól tartok, megfogjuk találni a tíz emberszabású robotot. Üljön le, Breckenridge.

Mindketten letelepedtek.

- Várunk - mondta Lynn. - Ha elfáradok Laszlo levált. Várunk.

Manuelo Jiminez professzor a Buenos Aires-i felsőfokú oktatási intézmények igazgatója a sztratoszférarepülő fedélzetén robbant föl, öt kilométernyire az Amazonas völgye fölött. Egyszerű kémiai reakció volt, de azért a gépet teljesen szétvetette.

Dr. Herman Liebowitz a MIT-ről egy mágnesvasúton robbant föl, húsz embert ölve meg és még több százat megsebesítve.

Hasonlóképp végezte úton Cheyenne felé dr. Auguste Marin, a montreali L' Institut Nucléonique-ról, és még hét másik tudóstársa.

Laszlo sápadtan, hebegve rontott be az első hírekkel. Lynn még csak két órája ült ott, Breckenridge-dzsel szemben, kezében a sugárvetővel.

- Először azt hittem, megőrült, főnök - kezdte Laszlo -, de igaza volt. *Tényleg* robotok voltak. Annak *kellott* lenniük. - Gyűlölettől lángoló szemmel nézett Breckenridge-re. - De valaki figyelmeztette őket. *Maga* figyelmeztette őket, és most nem maradt egy sem épségben. Egyet sem vizsgálhatunk meg.

- Úristen! - kiáltott föl Lynn, eszelős gyorsasággal előrenyújtotta sugárvetőjét, és lőtt. A nemzetbiztonsági tisztnek eltűnt a nyaka. A test előrebukott; a fej nagyot koppanva ért földet, és kacskaringózva gurulni kezdett.

- Nem fogtam föl - nyögte Lynn. - Azt hittem egyszerű áru, semmi több.

Laszlo mozdulatlanul állt, szája tátva, de egy szót sem bírt kinyögni.

- Hát persze hogy figyelmeztette őket - folytatta Lynn rikácsolva. - De hogyan tehetné volna végig ebben a székben ülve, hacsak nincs beleépítve egy rádióadó? Hát nem érti? Breckenridge is járt Moszkvában. Az igazi Breckenridge még mindig ott van. Ó, uramisten, hát *tizenegy* volt belőlük!

Laszlo végre rekedten fölmordult: - De ő miért nem robbant föl?

- Gondolom, azt várta, vajon a többiek megkapták-e a parancsát, és rendben megsemmisültek-e. Uramatyám, uramatyám, amikor maga berontott a hírrel, és ráébredtem az igazságra, azonnal lőnöm kellett. Csak az isten tudja, hány másodperccel voltam gyorsabb nála.

- Legalább maradt egy amit tanulmányozhatunk - mondta Laszlo még mindig remegve. Lehajolt, és ujját belemártotta a lefejezett test nyakából csordogáló ragacsos folyadékba.

Nem vér volt, hanem a legfinomabb gépolaj.

Tükörkép

Lije Baley épp elhatározta, hogy ismét pipára gyűjt, amikor minden előzetes kopogtatás és bejelentés nélkül kinyílt az ajtó. Bosszúsán felnézett, aztán kiesett a pipa a kezéből. Mi sem árulkodott jobban lelkiállapotáról, mint az a tény, hogy nyomban megfélekedezett a leesett pipáról.

- R. Daneel Olivaw! - Baley hangjában izgatottság és elképedés vegyült. - Szent Josafát! Csak nem *maga* az?!

- De bizony én - felelte a magas, barnára sült jövevény, ám arcvonásai egy pillanatra sem mozdultak el a szokott nyugalom kifejezésétől. - Sajnálom, hogy figyelmeztetés nélkül leptem meg önt, de a helyzet kényes, úgyhogy még a helybéli embereket és robotokat sem tanácsos bevonni, ha nem muszáj. Ettől függetlenül örülök, hogy újra látom, Elijah barátom.

Ezzel a robot előrenyújtotta jobbját. Éppolyan emberi volt ez a gesztus, mint az egész megjelenése. Ám Baley annyira hatalmába kerítette a döbbenet, hogy egy darabig értetlenül bámulta a feléje nyújtott kezét. Kisvártatva ezután két kézzel megfogta, konstatálva annak meleg keménységét.

- De Daneel, *miért?* Bármikor szívesen látom, de... És mi az a kényes helyzet? Már megint bajban vagyunk? Úgy értem a Föld...

- Nem Elijah barátom, a Földnek ehhez semmi köze. A helyzet, amit kényesnek aposztrofáltam, egy apróság. Egy kis vita a matematikusok közt, semmi egyéb. Minthogy véletlenül épp egy könnyű ugrásnyira voltunk a Földtől...

- Ezek szerint egy csillaghajón folyt a vita?

- Úgy van. Aprócska vita, ám a benne részt vevő emberek számára elképesztően fontos.

Baley nem tudta elnyomni mosolyát.

- Nem lep meg, hogy elképesztőnek találja az embereket. Merthogy nem engedelmességek a három törvénynek.

- Ez valóban fogyatékoság - mondta R. Daneel komoran -, és azt hiszem, az emberek saját magukat sem értik. Lehet, hogy önt nem lepik meg annyira, mint az űrlakosokat, hiszen itt, a Földön sokkal több ember él, mint az űrvárosokban. És ha ez így van, márpedig azt hiszem, igen, ön talán segíthet rajtunk.

R. Daneel pillanatnyi szünetet tartott, majd kissé váratlanul hozzáfűzte:

- Ámbár vannak olyan szabályai az emberi viselkedésnek, amelyeket magam is megtanultam. Például, azt hiszem, emberi mércével mérve kifogásolható az etikett oldaláról, hogy nem érdeklődtem a kedves felesége és gyermeke hogylétéről.

- Jól vannak. A fiú egyetemista már, Jessie pedig a helyi politikában ügyködik. És most, hogy túl vagyunk az udvariaskodáson, hadd halljam, mi szél hozta.

- Amint említettem, épp egy könnyűugrásra voltunk a Földtől - kezdte R. Daneel -, úgyhogy azt javasoltam a kapitánynak, kérdezzük meg önt.

- És a kapitány belement?! - Baley hirtelen maga elé képzelte egy űrvárosi csillaghajó büszke és autokrata kapitányát, amint beleegyezik, hogy a Földön landoljanak - épp a Földön! -, és kikérjék egy földlakó - épp egy földlakó! - véleményét.

- Azt hiszem - mondta R. Daneel -, olyan helyzetben volt, hogy bármibe belement volna. Ráadásul nagyon dicsértem magát; no persze nem állítottam semmi valótlan. Végül megígértem neki: a tárgyalásokat úgy fogom intézni, hogy senkinek se kelljen a légénységből és az utasok közül belépnie a földlakók városaiba.

- És ne kelljen földlakókkal beszélniük, értem. De mi történt voltaképpen?

- *Az Eta Carina* csillaghajó utasai közt van két matematikus is, akik az Aurora felé tartanak, hogy részt vegyenek egy csillagközi neuro-biofizikai konferencián. A vita középpontjában ez a két matematikus áll: Alfred Barr Humboldt és Gennaó Sabbat. Talán ön is hallott már róluk, Elijah barátom.

- Nem én - mondta Baley határozottan. - Nem értek a matematikához. Ide hallgasson, Daneel, remélem, nem mondta nekik, hogy matematikai fenomén vagyok, vagy...

- Dehogyan Elijah barátom. Tudom, hogy ön nem az. De ez mellékes is, minthogy a szóban forgó matematikának semmi köze sincs az ügyhöz.

- Akkor hát folytassa!

- Minthogy ön egyiküket sem ismeri, engedje meg, Elijah barátom, hogy annyit eláruljak: dr. Humboldt jócskán benne jár már a huszonhetedik dekádjában... Igen, Elijah barátom?

- Áh, semmi, semmi - mondta Baley ingerülten. Mindössze magában motyogott, többé-kevésbé összefüggéstelen szavakkal reagálva az űrlakosok megnyújtott élettartamára. És még mindig aktív, a kora ellenére? A földi matematikusok harminc-egynéhány éves koruk után...

Daneel nyugodtan folytatta:

- Dr. Humboldt, hosszú és megbecsült munkássága folytán, a galaxis három legjobb matematikusa közé sorolják. És bizony nagyon is aktív. Dr. Sabbat viszont egészen fiatal. Még ötven sincs, de máris a legfigyelemreméltóbb új tehetségként tartják számon a matematika legnehezebb ágaiban.

- Ezek szerint mindketten kiválóak - mondta Baley. Hirtelen eszébe jutott a pipája. Felvette, de úgy döntött, nincs értelme rágyújtani, úgyhogy kiverte belőle a hamut. - Na és mi történt? Gyilkosság? Megölte egyik a másikat?

- Egyik nagy tekintélyű férfiú megpróbálja tönkretenni a másikat. Emberi értékrend szerint ez, azt hiszem, rosszabb, mint a fizikai megsemmisítés.

- Néha valóban. És melyik akarja tönkretenni a másikat?

- Hát épp ez a kérdés, Elijah barátom: melyik?

- Folytassa!

- Dr. Humboldt világosan adja elő a dolgot. Nem sokkal azelőtt, hogy a csillaghajóra szállt, felmerült előtte egy új lehetőség az idegpályák vizsgálatára, amely a helyi kortikális területek mikrohullám-abszorpciójának megváltozásán alapult volna: A felismerés egy rendkívül kifinomult matematikai technikával függött össze, amelynek részleteit - minthogy nem értem őket - természetesen képtelen volnék értelmesen kifejtteni. Ez azonban a tárgy szempontjából mellékes. Dr. Humboldt a dolgot fontolgatva óráról órára biztosabb lett benne, hogy valami forradalmat tart a markában, ami mellett minden eddigi eredménye eltöprül a matematikában. És akkor felfedezte, hogy dr. Sabbath is a hajón van.

- Áh, és aztán kipróbálta az ifjú Sabbathon?

- Pontosan. Hírből jól ismerték egymást, és már azelőtt is találkoztak szakmai összejöveteleken. Humboldt minden részletbe beavatta Sabbathot. Sabbath teljes mértékben alátámasztotta Humboldt analízisét, és nem fukarkodott a dicséretekkel a felfedezés jelentőségét és a felfedező találatkonyságát illetően. Humboldt, akit mindez megnyugtatott írt egy cikket, amelyben tömören vázolta munkáját, és két nap múlva készen állt rá, hogy a szubéteren át elküldje azt az aurorai konferencia elnökségének, hogy ezzel hivatalosan biztosítsa elsőségét, és a többiek felkészülhessenek a vitára, mielőtt a gyűlés véget érne. Legnagyobb meglepetésére azt találta, hogy Sabbath is elkészült a maga cikkével - lényegében ugyanaz a cikk volt; mint Humboldté -, és neki is az a szándéka, hogy az Aurorára küldje a szubéteren át.

- Gondolom, Humboldt dühös lett.

- De mennyire!

- És Sabbath? Ő hogy adta elő a dolgot?

- Pontosan úgy, ahogy Humboldt. Szóról szóra.

- Hát akkor mi a probléma?

- Az, hogy a nevek tükörképszerűen szerepet cseréltek. Sabbath szerint az övé volt a felismerés, és ő konzultált Humboldttal. Humboldt volt az, aki egyetértett az analízissel, és dicsérte azt.

- Vagyis mindkettő azt állítja, hogy az ötlet az övé, és a másik ellopta. Számomra ez egyáltalán nem tűnik problémának. Tudományos vitáknál elég, ha felmutatják a dátummal ellátott és aláírt kutatási feljegyzéseket. Ebből meg lehet állapítani az elsőséget. Még a hamisítás fényére is fény derülhet a belső ellentmondásokból.

- Más esetben igaza volna, Elijah barátom, csak hogy ez matematika, nem pedig kísérleti tudomány. Dr. Humboldt azt állítja, hogy fejben dolgozta ki a dolog lényegét. Semmit se írt le addig, amíg sort nem kerített a cikkekre. Dr. Sabbath természetesen ugyanezt mondja.

- Hát akkor radikálisabb módszerrel kell véget vetni a vitának. Fizikai vizsgálatnak kell őket alávetni, hogy kiderüljön melyikük hazudik.

R. Daneel lassan megcsóválta a fejét.

- Elijah barátom, ön nem érti, miről van szó. Ezek itt mindketten tiszteletre méltó tudósok, a Birodalmi Akadémia tagjai. Ebben a minőségükben csak a velük egyenrangúak *szakmai* értelemben egyenrangúak - vethetik őket alá etikai vizsgálatnak, hacsak önként le nem mondanak erről a kivételezettségükről.

- Hát akkor javasolják nekik az utóbbit. A bűnös nem fog lemondani a kivételezettségéről, mert nem kockáztathatja meg a fizikai vizsgálatot. Az ártatlan azonnal bele fog egyezni. Még csak el se kell végezni a próbát.

- Nem úgy van az, Elijah barátom. Ha egy ilyen ügyben lemondának a kivételezettségükről azért, hogy laikusok vizsgálják meg őket, az súlyos és talán helyrehozhatatlan csapást jelentene a presztizsükre. Mindketten kategorikusan megtagadták a kivételezettségről való lemondást. Első a büszkeség, az ártatlanság kérdése számukra másodrendű fontossággal bír.

- Ebben az esetben egyelőre hagyni kell a dolgot. Tegyük jégre, amíg az Aurorára nem érnek. A neuro-biofizikai konferencián csöztül lesznek velük egyenrangú szakmabéliek, és akkor...

- Ez viszont óriási csapást jelentene magára a tudományra nézve, Elijah barátom. Mindketten kárát látnák, hogy botrány részesei voltak. Még az ártatlant is elmarasztalnák amiatt, hogy ilyen ízléstelen helyzetbe került. Az lenne a véleményük, hogy mindenáron csendben, tárgyalás nélkül kellett volna elintéznük a vitát egymás között.

- Rendben. Nem vagyok ugyan úrlakos, de el tudom képzelni, hogy ez a fajta hozzáállás várható lesz. És mit szólnak hozzá az érintettek?

- Humboldt teljesen egyetért. Azt mondja, ha Sabbath elismeri a lopást, és hagyja, hogy ő, Humboldt, továbbíthassa a cikket vagy legalább ~ konferencián való előadását, akkor nem erőlteti a vádemelést. Sabbath

etikátlan eljárását titokban tartja, akárcsak a kapitány, aki az egyetlen kívülálló emberi lény, akinek tudomása van a vitáról.

- Na és az ifjú Sabbat?

- Ő is egyetért dr. Humboldttal a legapróbb részletekig, de persze fordított szereposztással. Itt is érvényesül tehát a tükörképesség.

- Ezek szerint patthelyzet.

- Azt hiszem, Eljah barátom, mindketten arra várnak, hogy majd a másik enged, és bűnösnek vallja magát.

- Hát akkor csak hadd várjanak!

- A kapitány úgy látja, hogy a helyzet tarthatatlan. A várakozásnak ugyanis két kimenetele lehetséges. Az egyik az, hogy mindketten makacsul kitartanak egészen az Auroráig, ahol aztán kitör a botrány. A kapitány, aki a hajón felelősséggel tartozik az igazság érvényesüléséért, kegyvesztett lesz, mert nem volt képes csendben elrendezni az ügyet, és ez számára teljesen elfogadhatatlan.

- Az alternatíva?

- Az, hogy valamelyik matematikus beismeri a rosszhiszeműséget. De vajon a vallomástevőt valódi büntudat fogja vezérelni, vagy pedig az a nemes szándék, hogy a botrányt elkerüljék? Helyes volna-e megfosztani az elsőségétől azt a személyt, aki oly magas szintjére emelkedett az erkölcsiségnek, hogy hajlandó lenne inkább lemondani elsőségéről, semmint a tudomány egésze lássa kárát a dolognak? Vagy a másik esetet véve: mi van, ha a bűnös az utolsó pillanatban vallomást tesz, ám olyan módon, mintha ezt csupán a tudomány kedvéért tenné, így aztán elkerüli tettének következményeit, árnyékot vetve a másikra? Erről persze nem tudna más, csak a kapitány, ám ő nem kívánja azzal a nyugtalanító érzéssel leélni maradék életét; hogy esetleg részese volt az igazság groteszk megcsúfolásának.

Baley felsóhajtott.

- Egyfajta intellektuális póker. Ki roppan össze először, miközben közelednek az Aurorához? Ez az egész történet, Daneel?

Nem teljesen. Vannak tanúi is a dolognak.

- Szent Josafát, Daneel! Mért nem ezzel kezdte?! Miféle tanúkról beszél?

- Dr. Humboldt személyi szolgájáról... - Gondolom, robot.

- Természetesen. R. Prestonnak hívják. Ez az R. Preston nevű szolga jelen volt a legelső megbeszélésükön, és minden részletben alátámasztja dr. Humboldtot.

- Úgy érti, azt mondja, hogy az ötlet dr. Humboldté volt, aki elmesélte dr. Sabbatnak, és dr. Sabbat dicsérte az ötletet és így tovább?

- Úgy van, a legapróbb részletekig.

- Értem. No és ez eldönti el a dolgot vagy nem? Gondolom, nem.

- Jól látja. Azért nem dönti el a kérdést, mert van egy másik tanú is. Dr. Sabbatnak szintén van egy személyi szolgája, R. Idda, egy másik robot, aki véletlenül ugyanolyan modell, sőt azt hiszem, ráadásul ugyanabban az évben és ugyanabban a gyárban is készült. Mindketten ugyanannyi ideje vannak szolgálatban.

- Különös egybeesés... szerfelett különös.

- De tény, mégpedig olyan tény, amely - attól tartok rendkívül megnehezíti bármely olyan következtetés levonását, ami a két szolga nyilvánvaló különbségére épít.

- Ezek szerint R. Idda ugyanazt a sztorit adja elő mint R. Preston?

- Pontosan ugyanazt, kivéve a nevek tükörképszelű megfordítását.

- R. Idda tehát azt állítja, hogy az ötlet az ifjú Sabbaté volt, azé amelyik még ötven sincs - Lije Baleynek nem sikerült teljesen kiküszöbölnie hangjából a szarkasztikus élt; ő maga is ötven alatt volt, de távolról sem érezte már ifjúnak magát -; és Sabbat mondta el dr. Humboldtnak, aki fennhangon dicsérte őt és így tovább.

- Igen, Eljah barátom.

- Vagyis az egyik robot hazudik.

- Úgy tűnik.

- Nem volna nehéz kideríteni, hogy melyik. Úgy vélem, ha egy robotikai szakértő akár csak felületesen is megvizsgálná...

- Ebben az esetben nem elég egy robotikus, Eljah barátom. Csak egy képzett robopszichológusnak volna akkora súlya, és gyakorlata, hogy ekkora horderejű döntést magára vállalhasson. Márpedig a hajón nincs ilyen képzett szakember. Ilyen vizsgálatot csak az Aurorára érve végezhetnének el...

- Csakhogy akkorára már nyakig ülünk a kakiban. Most viszont a Földön vagyunk. Felhajtunk egy robopszichológust, és minthogy a Földön történtek aligha jutnak el az aurorai fülekbe, a botrány elmarad.

- Csak az a bökkenő, hogy sem dr. Humboldt, sem dr. Sabbat nem fogja megengedni; hogy földi robopszichológus vizsgálja meg a szolgáját. Az illető földlakónak ugyanis óhatatlanul... - A robot elhallgatott.

Lije Baley közönyösen folytatta a robot elkezdett mondatát: ...hozzá kéne nyúlnia a robotokhoz.

- Ezek régi szolgák, és nagy megbecsülésnek örvendenek...

- És nem szennyezhetők be azáltal, hogy egy földlakó keze érinti őket. Hát akkor mit akar tőlem, a ménkü üsse meg?! Baley fancsali képet vágva folytatta: - Sajnálom R. Daneel, de semmi értelmét nem látom, hogy engem is belekeverjen.

- A hajón betöltött feladatomban az égvilágon semmi köze nem volt a szóban forgó problémához. Csak azért fordult hozzám a kapitány, mert valakivel meg kellett beszélnie a dolgot. Elégge emberszerűnek látszom ahhoz, hogy beszélgetni lehessen velem, ugyanakkor elégge robotszerűnek is, hogy a bizalmas közlés kettőnk között maradjon. Elmondott mindent, majd megkérdezte, hogy én mitévő lennék a helyében. Felöltött bennem, hogy a következő könnyűugrással el tudnánk jutni a Földre. Közöltem a kapitánnyal, hogy noha én magam éppolyan tanácstalanul állok az egész tükörképüggyel szemben, mint ő, volna valaki a Földön, aki esetleg tudna segíteni.

- Szent Jozefa! - motyogta Baley a bajusza alatt.

- Gondolja csak meg, Elijah barátom! Ha sikerülne megoldania a rejtélyt, azzal nemcsak a saját karrierjének használna, hanem talán az egész Földnek is. Természetesen az ügy nem kaphat nyilvánosságot, de a kapitány befolyásos ember a hazájában, és nem maradna hálátlan.

- Ettől csak még nyomasztóbb az egész!

- Meg vagyok győződve róla - folytatta közömbösen R. Daneel -, hogy önnek máris támadt valamilyen ötlete a teendőket illetően.

- Valóban? Nos azt hiszem, hogy a nyilvánvaló teendő a két matematikus kikérdezése, akik közül az egyik alighanem tolvaj.

- Attól tartok, Elijah barátom, hogy egyikük sem lesz hajlandó bejönni a városba. Mint ahogy abba sem fognak beleegyezni, hogy ön menjen el hozzájuk.

- Márpedig nincs rá semmi mód, hogy egy úrlakost arra kényszerítsünk, hogy kapcsolatba lépjen egy földlakóval. Nos, ez világos, Daneel. Csakhogy én zárt láncú tévékapcsolatra gondoltam.

- Az sem megy. Nem fognak belemenni, hogy egy földlakó hallgassa ki őket.

- Hát akkor mit akarnak tőlem? A robotokkal beszéljek? - A robotokat sem engedik ide.

- Szent Jozefa, Daneel! De hát *maga* is idejött.

- Ez az *én* döntésem volt. Engedélyem van rá, hogy a hajó fedélzetén magam döntsek az efféle dolgokban, anélkül, hogy bármely emberi lény megvétőzhatná azt, kivéve a kapitányt, aki viszont alig várta a kapcsolat felvételét. Jómagam, önt ismerve, elégtelennek ítélem meg a televíziós kontaktust. Magam szerettem volna kezét rázni önnel.

Lije Baley megenyhült.

- Ezt nagyra értékelem, Daneel, de őszintén szólva jobb szeretném, ha ezúttal megfélekedezett volna rólam. Beszélhetnék legalább televízión keresztül a robotokkal?

- Azt hiszem, ezt el lehet intézni.

- Ez is valami. Ezek szerint az lesz a dolgom, hogy belekontárkodjam egy robopszichológus feladatkörébe.

- De hát ön detektív, Elijah barátom, nem pedig robopszichológus!

- Nem számít. Most pedig mielőtt beszélnék velük, gondolkozzunk egy csöppet. Mondja: elképzelhető hogy mindkét robot igazat állít? Hátha a két matematikus kétértelmű szavakat használt. Talán olyan természetű volt a beszélgetés, hogy mindkét robot őszintén hiheti, hogy az ő gazdája az ötlet jogos birtokosa. Vagy pedig az egyik robot a beszélgetés egyik felét hallotta, a másik pedig a másikat, s ebből hiszi azt, hogy az ötlet az ő gazdájától származik?

- Ez teljességgel lehetetlen, Elijah barátom. Mindkét robot azonos módon adja elő a beszélgetést.

- Ezek szerint abszolúte biztos, hogy egyikük hazudik? - Igen.

- Megnézhetném a kapitány jelenlétében elhangzott vallomások átíratát?

- Gondoltam, hogy szüksége lesz rá, úgyhogy magammal hoztam egy másolatot.

- Hála az égnek! Tettek fel keresztkérdéseket a robotoknak, és ha igen, ez az anyag is szerepel az átíratban?

- A robotok mindössze az elhangzottakat ismételték el. A keresztkérdések a robopszichológus feladatköréhez tartoznak.

- Vagy az enyémhez.

- Ön detektív, Elijah barátom, nem pedig ...

- Rendben van kedves R. Daneel. Mindjárt kapcsolatba lépek az ürpszichológusokkal. Ezt detektívként megtehetem, minthogy nem vagyok robopszichológus. Gondolkozzunk tovább. Egy robot rendszerint csak akkor hazudik, ha ez elkerülhetetlenül szükséges a három törvény érvényesítése érdekében. A harmadik törvény megengedi azt is, hogy saját fennmaradását hazugság árán biztosítsa. Még hajlamosabb a hazugságra, ha ez ahhoz szükséges, hogy a második törvény értelmében egy emberi lény által jogszerűen kiadott utasítást kövessen. Akkor a leghajlamosabb a hazugságra, ha ezzel emberi életet menthet, vagy az Első törvény értelmében ezzel megakadályozhatja, hogy emberi lény károsodást szenvedjen. - Úgy van.

- Márpedig ebben az esetben mindkét robot gazdája jó hírért védi, ha kell, hazugság árán is. Az adott körülmények között a szakmai jó hír csaknem egyenértékű az étellel, s így kis híján Első törvény-erősségű készítés forog fenn a hazugságra.

- Mindazonáltal, Elijah barátom, a hazugság ártalmára van a másik gazda szakmai jó hírének.

- Ez így is volna, csak hogy a robotoknak világosabb elképzelésük lehet a gazdájuk reputációjáról, és őszintén hihetik, hogy az jobb, mint a másiké. Így aztán mindkettő úgy okoskodik, hogy hazugsággal kisebb kárt okoz, mint ha igazat mondana.

Lije Baley egy pillanatra elhallgatott, majd így folytatta: - Rendben. El tudná intézni nekem, hogy beszélhessek az egyik robottal... mondjuk először R. Iddával?

- Sabbat robotjával?

- Igen - felelte szárazon Baley -, a fiatal fickóéval.

- Mindössze néhány percmbe kerül az egész - mondta R. Daneel. - Van nálam egy vetítővel felszerelt mikrorevő. Csupán egy üres falra lesz szükség. Azt hiszem, ez jó is lesz, ha megengedi, hogy időbb rakjam ezeket a filmszekrényeket.

- Rajta! Mikrofónba kell beszélnem?

- Nem, csak beszéljen úgy, ahogy máskor szokott. Bocsásson meg, Elijah barátom, de lesz még egy kis késedelem. Kapcsolatba kell lépnem a hajóval, és elintéznem, hogy beszélhessek R. Iddával.

- Mi volna, Daneel, ha addig is ideadná nekem a korábbi vallomások átíratát?

Miközben R. Daneel üzembe helyezte a készüléket, Lije Baley pipára gyújtott, és átlapozta a robottól kapott köteget.

Néhány perc múlva R. Daneel megszólalt:

- Ha kész van, Elijah barátom, R. Idda a rendelkezésére áll. Vagy inkább az átíratat foglalkozna még néhány percig?

- Nem - sóhajtott Baley -, semmi új nincs benne. Kapcsolja csak, de ügyeljen rá, hogy a beszélgetés rögzítve legyen, és gondoskodjék az átíratról is.

R. Idda, aki teljesen valószerűtlennek hatott a falra vetített kétdimenziós képen, lényegében fémszerkezet volt, nem pedig afféle humanoid, mint R. Daneel. Magas volt, de darabos, és nem sok különbség látszott közte és a Baley által ismert sokféle robot között, legfeljebb holmi apró szerkezeti különbségek.

- Üdvözlöm, R. Idda - mondta Baley.

- Üdvözlöm, uram - felelte R. Idda fojtott hangon, amely meglepően humanoidnak hatott.

- Ön Gennao Sabbat személyi szolgája, ha nem tévedek. - Úgy van, uram.

- Mióta, fiam?

- Huszonkét éve, uram.

- Sokra tartja gazdája jó hírét? - Igen, uram.

- Fontosnak itéli, hogy a jó híre megmaradjon? - Igen, uram.

- Ugyanolyan fontos gazdája jó hírének megóvása, mint a fizikai létezéséé?

- Nem, uram.

- Ugyanolyan fontos gazdája jó hírének megóvása, mint bárki másé?

R. Idda habozott.

- Az ilyen ügyeket csak konkrétan lehet megítélni, uram mondta. - Lehetetlen általános szabályt alkalmazni rá.

Baley elbizonytalanodott. Ezek az űrvárosi robotok folyékonyabban és értelmesebben beszéltek, mint a földi modellek. Egyáltalán nem volt biztos benne, hogy képes lesz túljárni az eszközön.

- Ha úgy látná - folytatta -, hogy a gazdája jó híre fontosabb, mint másé - teszem azt, mint Alfred Barr Humboldté, képes volna hazudni, hogy ezzel megvédje gazdája jó hírét?

- Igen, uram.

- Hazudott akkor is, amikor a gazdája mellett tanúskodott a dr. Humboldttal kapcsolatos vitában?

- Nem, uram.

- De ha mégis hazudott volna, akkor ugye most tagadná a hazugság tényét, hogy ezzel védje gazdáját?

- Igen, uram.

- Lássuk csak - mondta Baley. - A gazdájának, Gennao Sabbatnak jó neve van a matematikában. Gazdája fiatalember. Ha ebben a dr. Humboldttal kapcsolatos vitás ügyben engedett volna a kísértésnek, hogy etikátlanul cselekedjék, bizonyára csorbát szenvedne a jó híre, de mivel fiatal még, bőven lenne rá ideje, hogy ezt jóvátegye. Rengeteg intellektuális diadal van még előtte, és az emberek úgy tekinténeek vissza erre a plagizálási kísérletre, mint a forrófejű ifjú botlására, akinek nem volt még elég fejlett az ítélőképessége. Olyasmi ez, amit még helyre lehet hozni a jövőben.

Ha viszont dr. Humboldt volt az, aki a kísértésnek engedett, akkor a helyzet sokkal súlyosabb. Ő már öregember, akinek a nagyszerű eredményei évszázadokra nyúlnak vissza. Eddig makulátlan hírnévnek örvendett. Mindez azonban feledésbe merül a késői évek egyetlen bűne miatt, és nem lesz lehetősége többé, hogy a csorbát kiköszörölje a viszonylag rövid hátralévő idő alatt. Számára nem sok alkotási lehetőség van már. Oly sokkal több a tönkretett év Humboldt esetében, és annival kevesebb a lehetőség a régi rang visszaállítására! Remélem, belátja, hogy Humboldt az, aki a nehezebb helyzettel néz szembe, s így ő szolgál rá a nagyobb kíméletre.

Hosszú szünet következett, majd R. Idda rendületlen hangon így folytatta:

- A vallomásom hazugság volt. A munka dr. Humboldt érdeme, és az én gazdám az, aki - helytelen módon - magának próbálta tulajdonítani ezt az érdemet.

- Rendben van, fiam - mondta Baley. - Megparancsolom, hogy az elhangzottakról egy szót se senkinek, hacsak a hajó kapitánya másképp nem rendelkezik. A kihallgatásnak vége!

A kép eltűnt. Baley pőfékelt egyet-kettőt a pipájából. - Mit gondol, Daneel, hallotta ezt a kapitány?

- Biztos vagyok benne. Ő az egyetlen tanú rajtunk kívül. - Jól van. Akkor most lássuk a másikat.

- Mi értelme van ennek, Elijah barátom, R. Idda beismerő vallomása után?

- Hogyhogy mi? R. Idda vallomása nem jelent semmit. - Semmit?

- Semmit a világon. Bebizonyítottam neki, hogy dr. Humboldt rosszabb helyzetben van. Nyilvánvaló, hogy ha eddig hazudott volna Sabbat védelmében, akkor most átváltott volna az igazságra, mint ahogy állította is. Másfelől ha eredetileg igazat mondott volna, akkor most Humboldt érdekében váltott volna át a hazugságra. Még mindig ugyanaz a tükörképi helyzet: semmivel sem lettünk okosabbak.

- Na és mit ér vele, ha R. Prestont is kikérdezi?

- Ha a tükörképi dolog tökéletes volna, akkor semmit. Csakhogy nem az. Először is ott kezdem, hogy az egyik robot igazat mond, a másik pedig hazudik, ami aszimmetriát jelent. Lássuk hát R. Prestont. Ha elkészült R. Idda kihallgatásának átirata, szeretném megkapni azt is.

A vetítő újra működésbe lépett. R. Preston, néhány jelentéktelen mellkasi részlettől eltekintve, mindenben azonosnak látszott R. Iddával.

- Üdvözlöm, R. Preston - mondta Baley, aki beszéd közben maga előtt tartotta az R. Iddával folytatott beszélgetés átiratát. - Üdvözlöm, uram - felelte R. Preston, R. Iddával azonos hangon.

- Ön Alfred Barr Humboldt személyi szolgálója, ha nem tévedek.

- Úgy van, uram. - Mióta, fiam?

- Huszonkét éve, uram.

- Sokra tartja gazdája jó hírét? - Igen, uram.

- Fontosnak itéli, hogy a jó híre megmaradjon? - Igen, uram.

- Ugyanolyan fontos gazdája jó hírének megóvása, mint a fizikai létezéséé?

- Nem, uram.

- Ugyanolyan fontos gazdája jó hírének megóvása, mint bárki másé?

R. Preston habozott.

- Az ilyen ügyeket csak konkrétan lehet megítélni, uram mondta. - Lehetetlen általános szabályt alkalmazni rá.

- Ha úgy látná - kérdezte Baley -, hogy a gazdája jó híre fontosabb, mint másé - teszem azt, mint Gennao Sabbaté -, képes volna hazudni, hogy ezzel megvédje gazdája jó hírét? - Igen, uram.

- Hazudott akkor is, amikor a gazdája mellett tanúskodott a dr. Sabbattal kapcsolatos vitában?

- Nem, uram.

- De ha mégis hazudott volna, akkor ugye most tagadná a hazugság tényét, hogy ezzel védje gazdáját?

- Igen, uram.

- Lássuk csak - mondta Baley. - A gazdájának, Alfred Barr Humboldtnak jó neve van a matematikában. Gazdája idős ember. Ha ebben a dr. Sabbattal kapcsolatos vitás ügyben engedett volna a kísértésnek, hogy etikátlanul cselekedjék, bizonyára csorbát szenvedne a jó híre, de hála idős korának és az évszázadok során kiérdemelt jó hírének, ő kerülne ki győztesen a vitából. Az emberek úgy tekintenének vissza erre a plagizálási kísérletre, mint a megromlott egészségi állapotú idős ember botlására, akinek már elbizonytalanodott az ítélőképessége.

- Ha viszont dr. Sabbat volt az, aki a kísértésnek engedett, akkor a helyzet sokkal súlyosabb. Ő még fiatal ember, akinek sokkal kevésbé megalapozott a hírneve. Normális körülmények között, az előtte álló évszázadok alatt hatalmas tudást gyűjthetne össze, amely nagyszerű tettekhez vezethetné. Mindez azonban most lezárul előtte, egyetlen, ifjúként elkövetett botlás miatt. Az ő esetében sokkal hosszabb jövő sikere a tét! Remélem, belátja, hogy Sabbat az, aki a nehezebb helyzettel néz szembe, s így ő szolgál rá a nagyobb kíméletre.

Hosszú szünet következett, majd R. Preston rendületlen hangon így folytatta:

- A vallomásom szín...

Ebben a pillanatban a robot elhallgatott.

- Kérem, folytassa, R. Preston - biztatta Baley.

A robot nem reagált. R. Daneel szólalt meg helyette.

- Sajnálom; Elijah barátom, de attól tartok, hogy R. Preston lefagyott. Felmondta a szolgálatot.

- Ezek szerint - mondta Baley - mégiscsak sikerült aszimmetriát létrehozni. Ebből már megállapíthatjuk, ki a bűnös.

- És hogyan, Elijah barátom?

- Gondolkozzon! Képzlje magát egy ember helyébe, aki nem követett el bűnt, és ezt a tényt személyi robotja is tanúsíthatja. Ebben az esetben semmi tennivalója nem volna. A robotja elmondaná az igazságot, és ezzel igazolná magát. Ha azonban *ón* volna a bűnös, csak a robot hazugsága menthetné meg. Ez már némileg kényesebb helyzet, mert a robot hazudik ugyan, ha muszáj, ám igazmondásra való hajlama bizonytalanabbá teszi az állítását, mintha az igazat vallaná. Ezt kivéendő, a bűnös valószínűleg kénytelen volna megparancsolni a robotnak, hogy hazudjon. Ily módon az Első Törvényt megerősítené a Második Törvény, mégpedig igen jelentős mértékben.

- Ez meggyőzően hangzik - mondta R. Daneel.

- Tegyük fel, hogy van két robotunk. Az egyik robot a kényszer nélkül vallott igazságról vált át a hazugságra. Mindez némi habozás árán, ám súlyosabb következmények nélkül következik be. A másik robot viszont a külsőleg kikényszerített hazugságról vált át az igazságra, ám ez számos pozitronáramkör kiegészéséhez vezet az agyában, ami a robot lefagyását okozza.

- És minthogy R. Preston fagyott le...

- R. Preston gazdája, dr. Humboldt a bűnös a plagizálásban. Ha ezt továbbítja a kapitánynak és ráveszi, hogy dr. Humboldtot szembesítse mindezzel, elképzelhető, hogy vallomásra bírja. Ha sikerül a dolog, remélem, haladéktalanul értesíteni fog róla.

- Természetesen. És ha megbocsát, Elijah barátom, négy szemközt szeretnék beszélni a kapitánnyal.

- Magától értetődik. Használja a tárgyalót: árnyékolva van.

Baley képtelen volt folytatni a munkát, amíg R. Daneel távol volt. Feszült csendben üldögélt a helyén. Sok múlt a helyzetelemzésén, márpedig nagyon is tisztában volt azzal, mennyire nem szakértője a robotikának.

R. Daneel félórán belül visszatért. Ez volt az egyik leghosszabb félóra Baley életében.

Annak persze semmi értelme sem volt, hogy a humanoid kifejezéstelen arcvonásából próbáljon következtetni a történetekre. Baley igyekezett maga is kifejezéstelen arccal nézni.

- Nos, R. Daneel? - kérdezte.

- Pontosán úgy lett, ahogy megmondta, Elijah barátom. Dr. Humboldt vallomást tett. Azt mondta, arra számított, hogy dr. Sabbat engedni fog, és így az övé lehet ez az utolsó nagy diadal. A válság elmúlt, és a kapitány hálás ezért. Engedélyt adott rá, hogy közöljem: nagy elismeréssel adózik a részletek iránti finom érzékének. Azt hiszem, még nekem is előnyöm fog származni abból, hogy önt javasoltam.

- Na jó - mondta Baley, akinek a térde most kezdett csak remegni s a homloka izzadni, hogy az elemzése beigazolódott. - De Josafátra kérem, R. Daneel, ne hozzon engem még egyszer ilyen helyzetbe!

- Igyekezni fogok, Elijah barátom. De természetesen minden a válság súlyosságától és az ön közelségétől függ, továbbá bizonyos más tényezőktől. Igaz is, van egy kérdésem...

- Éspedig?

- Nem lett volna logikus azt feltételezni, hogy a hazugságból könnyű az igazságba való átmenet, míg az igazságból a hazugságba való átmenet nehéz? Abban az esetben pedig a lefagyott robot váltott volna az igazságból a hazugságba, és minthogy R. Preston fagyott le, a következtetés az lett volna, hogy dr. Humboldt volt ártatlan és dr. Sabbat a bűnös.

- Igaza van, R. Daneel, lehetett volna így is érvelni. Csakhogy a másik érvelés bizonyult helyesnek. Elvégre Humboldt vallomást tett, nem?

- De igen. Azonban mindkét irányban lehet érveket felhozni. Hogy volt képes, Elijah barátom, ilyen hamar választani a két lehetőség közül?

Egy pillanatig Baley ajka összerándult. Aztán megnyugodott, és a szája mosolyra húzódott. - Azért, R. Daneel, mert én az emberi reakciókat vettem figyelembe, nem pedig a robotokét. Az emberekről többet tudok, mint a robotokról. Más szóval, már azelőtt volt némi elképzelésem a bűnös kilétéről, mielőtt a robotokat kikérdeztem volna. Mihelyt aszimmetrikus reagálásra provokáltam őket, egyszerűen úgy értelmeztem a reakciót, hogy annak a bűnösségére mutasson, akit eleve bűnösnek hittem. A robotok reagálása szerencsére eléggé drámai volt ahhoz, hogy a bűnös megtörjön. Ezzel szemben, ha az érvelésem közvetlenül az emberi viselkedés elemzésére támaszkodott volna, nem feltétlenül jártam volna sikerrel.

- Nem mondaná el az emberi viselkedésre vonatkozó elemzését?

- Szent Josafát, R. Daneel! Gondolkozzon egy kicsit, akkor nem kell kérdeznie. Az igaz-hamis kettősségen kívül van még egy aszimmetria ebben a tükörképi sztoriban. Itt van ugyanis a két matematikus életkora: az egyik egész fiatal, a másik egészen öreg.

- Na persze. És?

- Már mondom is. El tudok képzelni egy fiatalembert, aki hirtelen támadt, meglepő és forradalmian új ötletét megbeszéli egy öregemberrel, akit diákkorától fogva a terület egyfajta félisteneként tisztel. Ezzel szemben *nem tudok* elképzelni egy öreg, elismeréshez és diadalhoz szokott embert, aki hirtelen támadt, meglepő és forradalmian új ötletét egy nála évszázadokkal fiatalabb emberrel óhajtáná megbeszélni, akit szükségszerűen csak zöldfülűnek tarthat - vagy ezzel egyenértékűnek, bármi legyen is rá az úrlakosok által használt kifejezés.

Aztán meg: ellopná vajon egy fiatalember az általa tisztelt félisten ötletét? Elképzzelhetetlen! Másfelől viszont egy öregember, aki tudatában van gyöngülő erejének, nagyon is könnyen megragadná az utolsó diadal lehetőségét, úgy vélvén, hogy egy tejszűzű újoncnak semmi joga sincs hozzá, hogy *helyette* fedezzen fel valamit az ő területén. Röviden: számomra elképzzelhetetlen volt, hogy Sabbath lopta el Humboldt ötletét, s így mindkét szemszögből nézve dr. Humboldt tűnt bűnösnek.

R. Daneel egy darabig emésztette a hallottakat, azután kezet nyújtott.

- Mennem kell, Elijah barátom. Örülök, hogy találkoztunk. Remélem, hamarosan ismét látjuk egymást.

Baley melegen megszorította a feléje nyújtott kezet.

- Ne vegye rossz néven, R. Daneel - mondta -, de nekem nem túl sürgős a dolog.

Botrány az ünnepségen

2076. július 4. - és a tíz hatványain alapuló hagyományos számolási rendszer véletlene harmadszor jelenítette meg az évszám két utolsó jegyében azt a sorsdöntő 76-ot, amely megszületni látta a nemzetet.

Már nem volt nemzet a régi értelemben; inkább földrajzi fogalom volt, része egy nagyobb egésznek, amely szövetségbe tömörítette a Föld emberlakóit a Holdon és az ürtelepeken levőkkel. A kultúra és az örökség révén azonban tovább élt a név és az *eszme*, és a bolygónak az a része, melyet még a régi névvel jelöltek, továbbra is a legvirágzóbb és legfejlettebb régió volt... És az Egyesült Államok elnöke személyében még ma is a legnagyobb hatalmat képviselte a Bolygótanácsban.

Lawrence Edwards hatvan méter magasból figyelte az elnök apró alakját. Lustán lebegett a tömeg fölött, és az elébe táruló látvány megtévesztően hasonlított egy közönséges holovíziós képre. Hányszor látott már ilyen póttöm alakokat a saját nappalijában, egy nappfénykockában, s azok is éppoly eleveneknek látszottak, mint itt ezek, csak éppen átnyúlhatott rajtuk az ember.

Ezeket, akik tízezerrel nyüzsgöttek alatta, a Washington-emlékművet körülvevő tágas térségeken, persze nem dughatta át a kezét. És nem nyúlhatott át az elnök testén sem. Ellenben nyújthatta a kezét, megérintette, kezét foghatott vele.

Edwards keserű gúnnyal gondolt a kézzelfoghatóság e haszontalan fényűzésére, és azt kívánta, bár volna vagy száz mérfölddel távolabb innen, valamely félreeső pusztaság felett, s ne kellene itt lesnie holmi rendbontás jeleire. Nincs itt rá semmi szükség, legföljebb annyi, hogy a jelenléte még értékesebbé teszi az elnök "megfoghatóságát".

Edwards nem tartozott az elnök - Hugo Allen Winkler, a sorban az ötvenhetedik - csodálói közé.

Az ő szemében Winkler elnök léha alak volt, amolyan szavazathalmazó bűvész, tele ígéretekkel. Hivatalba lépése első hónapjai szép reményekkel kecsegtettek, de utána jött a csalódás. Félő volt, hogy a Világszövetség már jóval azelőtt felbomlik, mielőtt teljesítené a feladatát, és Winkler ez ellen nem tehetett semmit. Most pedig erős, nem pedig szívélyes kézre, kemény, nem pedig nyájas hangra volt szükség.

És most itt volt, egyik kezét rázta meg a másik után. A Szolgálat emberei - maga Edwards is, és még akik odafönről tartották szemmel -, ha kényszerrel is, de teremtettek körülötte egy kis szabad teret.

Nyilvánvaló volt, hogy az elnök indul az újráválasztásért, noha látszott, hogy vereséget szenved. Ez csak rontaná a helyzetet, mivel az ellenzék pártja már elszánta magát a Szövetség megsemmisítésére.

Edwards felsóhajtott. Nyomorúságos négy - vagy akár negyven - évnek néznének elébe... De ő nem tehet mást, itt szálldos a levegőben, készen arra, hogy bármelyik pillanatban lézertelefon-összeköttetésbe lépjen a Szolgálat minden egyes földi ügynökével, ha a legcsekélyebb...

De még annyit se látott. Nyoma sem volt semmiféle zavarnak. Mindössze egy alig észrevehető kis fehér porpamac, másodpercnyi csillogás a napsütésben, de mire feleszmélt volna rá, már el is tűnt.

Hová lett az elnök? Attól a kis portól elveszítette szem elől. Jobban megnézte a helyet, ahol utoljára látta. Nem mehetett onnan messzire.

Ekkor vette észre a feltámadó zavart. Előbb mintha csak a Szolgálat ügynökei veszítették volna el a fejüket, s kezdtek föl-alá futkosni, azután, mintha ragályos kór terjedne, előbb a közelben lévők, majd a távolabb állók is átvették ezt az érthetetlen viselkedést. A lárma viharossá dagadt.

Edwardsnak nem is kellett értenie pontosan, hogy mit üvölt a tömeg. Mintha a sokaság izgatott lármája elég lett volna, hogy megértse, mi történt. Winkler elnök eltűnt! Az egyik pillanatban még ott volt, a másikban pedig egy maroknyi, semmivé váló por lett belőle.

Edwards a gyötrelmes várakozás alatt - mely bódult örökkévalóságnak tetszett - visszatartotta a lélegzetét, majd bekövetkezett a helyzet felismerése, s a csöcselék nekivadultan, hatalmas ricsaj közepette menekülni kezdett.

Ekkor zengő hang nyomta el a tömeg lármáját, s lassan csend lett. Olyan volt, mintha mégiscsak holovíziós programot nézne, és valaki lehalkítaná, majd teljesen levenné a hangot.

Úristen, gondolta Edwards, ez az elnök.

Ezt a hangot nem lehetett eltéveszteni. Winkler ott állt az öröktől körülvelt emelvényen, ahonnan a háromszázadik évfordulós beszédét szándékozott elmondani, és ahonnan tíz perccel ezelőtt lépett le, hogy kezét szorítson néhány emberrel a tömegből.

Hogy jutott vissza oda?

Edwards figyelmesen hallgatta...

- Nem történt velem semmi, amerikai barátaim. Az imént mindössze egy mechanikus szerkezet felbomlását láttatok. Nem az elnökök volt, ne engedjük hát, hogy egy tönkrement gép elrontson egy olyan boldog ünnepnapot, amelyet még nem látott a világ... Figyeljetelem rám, amerikai barátaim...

És ezután következett a tüccentenáriumi beszéd, a legnagyobb, amit Winkler valaha tartott, vagy amit Edwards életében hallott. Arra eszmélt föl, hogy lelkes odahallgatásában teljesen megfélemedezett felügyelői munkájáról.

Winkler remekül csinálta! Megértette, milyen fontos szerepe van a Szövetségnek, és életben akarta tartani.

De közben énje egy másik része nagyon is emlékezett arra a szünni nem akaró szóbeszédre, miszerint a robotika tudománya már olyan szintre jutott, hogy elkészítették az elnök pontos mását, azt a robotot, amely el tudja látni az elnök szerepét az ünnepeken, kezét tud rázni a tömeggel, nem unja magát, nem fárad el - és nem lehet megölni.

2078. október 13.

Edwards fölnézett a derékmagasságú robot közeledtére.

- Janek úr várja önt - közölte a szerkezet mézédés hangon. Edwards fölállt; úgy érezte, valósággal fölébe tornyosul a törpe géplakájnak. Bezzeg nem érezte magát fiatalnak; az elmúlt két évben megsokasodtak a ráncok az arcán, s ezt tudta maga is.

Követte vezetőjét egy meglepően kicsi szobába, ahol egy meglepően kicsi íróasztal mögött egy pocakos s ehhez cseppet sem illően fiatalos külsejű férfi, Francis Janek ült.

Mosolyogva, barátságos tekintettel állt föl, hogy kezét fogjon vele.

- Edwards úr...

- Örülök a megtisztelő alkalomnak, uram... - motyogta Edwards.

Még sohasem találkozott Janekkel, de hát az elnök személyi titkárának lenni bizalmi állás, és nem jár nagy hírveréssel.

- Foglaljon helyet - mondta Janek, majd megismételte: Foglaljon helyet. Parancsol egy szójarudat?

Edwards udvarias mosollyal nemet intett és leült. Janek láthatóan fitogtatta a fiatalságát. Zsabós inge szét volt nyitva, és kilátszott alóla halvány, de félreérthetetlenül lila színárnyalatú mellszőrzete.

- Tudom, hogy már hetek óta szeretne találkozni velem. Bocsásson meg, amiért megvárakoztattam. Remélem, megérti, hogy nem teljesen magam rendelkezem az időmmel. Mindenesetre most itt vagyunk... Egyébként kikértem a Szolgálat vezetőjének a véleményét, és ő nagyon nagyra értékelte önt. Sajnálja, hogy lemondott.

- Jobbnak láttam a magam szakállára folytatni a nyomozást és nem a Szolgálatot háborgatni vele - felelte Edwards lesütött szemmel.

Janek arcán mosoly villant.

- A tevékenysége, bár igen tapintatosan végzi, nem maradt észrevétlen. A Főnök szerint ön a háromszáz éves évfordulón történt eseménnyel kapcsolatban nyomoz, és be kell vallanom, ez bírt rá, hogy amilyen gyorsan csak lehet, találkozzam önnel. Ezért adta föl az állását? Az ügyet lezárták.

- Hogy lehetne ezt az ügyet lezárni, Janek úr? Attól, hogy eseménynek nevezi, még gyilkossági kísérlet marad.

- A szemantika területére tévedtünk: Miért használ zavarba ejtő kifejezést?

- Csak mert úgy látszik, hogy egy zavarba ejtő igazság van mögötte. Mindenesetre kimondhatjuk, hogy valaki megpróbálta megölni az elnököt.

= Ha így van is, a terve nem sikerült - tárta szét a karját Janek. - Egy mechanikus szerkezetet pusztított el. Ennyi történt, nem több. Tulajdonképpen, ha helyesen nézzük a dolgot, az incidens - vagy nevezze, aminek akarja - nagyon nagy jótett a nemzetnek és a világnak. Mindannyian tudjuk, hogy az elnököt is és a nemzetet is megrázta az incidens. Az elnökkel együtt mindannyian ráeszméltünk, mit jelentene, ha visszatérne az elmúlt évszázadra jellemző erőszak, és ez nagy fordulatot hozott az életünkben.

- Ezt nem tagadhatom.

- Persze, hogy nem. Még az elnök ellenségei is elismerik, hogy az elmúlt két esztendő komoly teljesítményeket hozott. A Szövetség ma sokkal erősebb, mint bárki is álmodhatta volna azon a tricentenáriumi ünnepnapon. Talán még azt is megkockáztathatjuk, hogy elejét vettük a világméretű gazdasági összeomlásnak.

- Igen, az elnök más ember lett - jegyezte meg Edwards óvatosan. ~ Mindenki mondja.

- Mindig is nagy ember volt - jelentette ki Janek. - Az incidens óta azonban erejét megfeszítve összpontosít a nagy feladatokra.

- Ami korábban nem volt rá jellemző?

- Talán nem ennyire intenzíven... Valójában az elnök - s vele együtt mindenki - szeretné elfelejteni az incidenst. Azzal, hogy fogadtam, az volt a fő célom, Edwards úr, hogy ezt félreérthetetlenül tudassam önnel. Nem élünk a huszadik században, és nem vethetjük börtönbe, mert a személye terhes a számunkra, de más módon sem gátolhatjuk a mozgásában, azt ózomban a Világ Charta sem tilthatja meg, hogy megpróbáljuk meggyőzni. Ért engem?

- Értem, de nem értek önnel egyet. Elfelejtethetjük-e az incidenst, amikor a felelős személyt még csak le sem tartóztatták?

- Talán ez is jól van így, uram. Sokkal jobb, ha valami, nos, ha valami tébolyodott személy elmenekül, mint ha aránytalanul felfújjuk az ügyet, s úgy teszünk, mintha a huszadik század visszatérésétől kellene félnünk.

- A történet hivatalos változata úgy szól, hogy a robot magától robbant fel, ami lehetetlenség, és érdemtelenül sújtja a robotipart.

- A robot szót én itt nem használnám, Edwards úr. Mechanikus eszköz. Senki sem állította, hogy a robotok *per se* veszélyesek, a hétköznapi, fémből készültek pedig semmi esetre sem azok. Itt egyedül a bonyolult, látszólag hús-vér, emberszerű robotokról, az úgynevezett androidokról van szó. Ezek valójában annyira bonyolultak, hogy miattam akár fel is robbanhatnak; nem vagyok a téma szakavatott ismerője. A robotipar pedig rendbe fog jönni.

- A kormányban láthatóan senki nem törődik velem, hogy végére járunk-e az ügynek vagy sem - mondta makacsul Edwards.

- Már elmondtam, hogy csak jó következmények származtak belőle. Miért kavarnánk fel az iszapot, ha fölötte úszta a víz?

- És ha porlasztót használtak?

Janek keze, amely addig a szójarudakkal teli dobozt forgatta lassan az asztalán, egy pillanatra megállt, majd tovább folytatta ütemes mozgását.

- Mi az? - kérdezte fesztelenül.

- Janek úr - válaszolta Edwards idegesen -, azt hiszem, tudja, mire gondolok. Mint a Szolgálat tagja...

- Amelynek ma már természetesen nem tartozik a kötelékébe.

- A Szolgálat tagjaként azonban akaratlanul is hallottam olyasmiket, amik talán nem mindig az én fülemnek voltak szánva. Hallottam egy új fegyverről, és amit azon a tricentenáriumi ünnepségen láttam, ahhoz épp az a fegyver kellett. Az a tárgy, amelyről mindenki azt hitte, hogy maga az elnök, eltűnt egy finom szemcséjű porfelhőben. Olyan volt az egész, mintha a tárgy minden egyes atomja kiszabadult volna a többi atomhoz fűző kötelékéből, s ettől a tárgy különálló atomok felhőjévé változott. Ezek persze újra egyesülni kezdtek, de túl gyorsan eloszlottak, s ezért nem lett belőlük más, mint egy megcsillanó, majd eltűnő porfelhő.

- Micsoda tudományos-fantasztikus fejtegetés!

- Én persze nem értem a dolog mögött rejlő tudományos magyarázatot, Janek úr, de annyit tudok, hogy tekintélyes mennyiségű energia kell egy ilyen kötés felbontásához. Ezt az energiát a környezetből kell elvonni. Akiket megtaláltam s szóra bírtam az eszköz közelében tartózkodók közül, egybehangzóan állítják, hogy az esemény időpontjában hideghullám söpört végig rajtuk.

Janek félretolta a szójarudakkal teli dobozt.

- Ha csak a vita kedvéért is, de tegyük fel, hogy létezik olyasmi, hogy porlasztó.

- Ezen nem szükséges vitatkoznunk. Létezik.

- Nem vitatkozom. Én nem tudok ilyenről, az én hivatalomban nem is kell tudnom olyan bizalmas természetű dolgokról, mint amilyenek az új fegyverek. De ha létezik porlasztó, méghozzá titkos fegyverként létezik, annak amerikai monopóliumnak kell lennie, melyről a Szövetség többi tagja nem tudhat. Akkor az csak valami olyasmi lehet, amiről mi ketten nem társaloghatnánk. Veszelmesebb hadifegyvernek kellene lennie, mint az atombomba, méghozzá pontosan azért, mert - ha önnek igaza van -, a találat pillanatában nem tesz mást, mint szétmállaszt, s egyidejűleg lehűti a közvetlen környezetet. Nincs robbanás, nincs tűz, nincs halálos sugárzás. E lehangoló mellékhatások hiányában nem lesz, ami elrettentsen a használatától, holott elképzelhető, hogy olyan méretekben is elkészíthető, amellyel magát a bolygót is el lehet pusztítani.

- Minden szavával egyetértek - közölte Edwards.

- Akkor azt is belátja, hogy ha nem létezik porlasztó, akkor butaság mint létezőről beszélni róla, ha pedig van, akkor bűn beszélünk róla.

- Nem is tettem ilyet, csak most és itt, önnel, mert szeretném meggyőzni a helyzet komolyságáról. Ha ilyet használtak, akkor például a kormányt ne érdekelje, hogyan fordulhatott ez elő? S vajon nem rendelkezik-e a fegyverrel a Szövetség egy másik tagja is?

- Azt hiszem - ingatta a fejét Janek -, rábízhatjuk a kormány megfelelő szerveire, hogy fontolóra vegyék a dolgot. Önnek nem kellene emiatt aggódnia.

- Biztosíthat engem afelől, hogy egyedül az Egyesült Államok kormánya rendelkezik ilyen fegyverrel? - kérdezte Edwards, aki már a határán volt, hogy elveszítse a türelmét.

- Nem tehetem, mert én ilyen fegyverről nem tudok, de nem is kell tudnom. Önnek sem kellene beszélnie nekem róla. Még ha nincs is, a létezéséről szóló híresztelések is károsak lehetnek.

- De mivel már megmondtam önnek és a kár is megtörtént, kérem, hallgasson végig. Adja meg a lehetőséget, hogy meggyőzzem, nem más, mint *ön* tartja a kezében egy szörnyű helyzet kulcsát, melyet talán csak én látok.

- Csak maga lát? Egyedül nálam van a kulcs?

- Úgy hangzik, mint valami paranoia? Hadd magyarázzam meg, és aztán ítélje meg ön.

- Adok még önnek egy kis időt, uram, de amit mondtam, továbbra is érvényes. Ezzel a nyomozással, ami a hobbijává nőtt, fel kell hagynia. Ez rettenetesen veszélyes.

- Az lenne veszélyes, ha felhagynék vele: Hát nem érti? Ha a porlasztó létezik, és ha a monopóliumával az Egyesült Államok rendelkezik, ebből az következik, hogy csak nagyon korlátozott számú csoport juthat hozzá. Mint a Szolgálat egykori tagja, tudom, mi szokott lenni a gyakorlat, és megmondhatom önnek, hogy a világon

egyetlen ember tulajdoníthat el egy porlasztót a legszigorúbb titokként őrzött arzenálunkból, és ez az ember az elnök... Csak az Egyesült Államok elnöke adhatott utasítást erre a gyilkossági kísérletre, Janek úr.

Egy pillanatig egymásra bámultak, azután Janek megérintett az asztalán egy kapcsolót.

- További óvintézkedés - mondta. - Mostantól semmi módon nem hallgathatnak le bennünket. Edwards úr, van róla fogalma, milyen veszélyes, amit mondott? Milyen veszélyes önre nézve? Ne becsülje túl a Világ Charta erejét. Egy kormánynak joga van rá, hogy a stabilitása védelmére ésszerű intézkedéseket tegyen.

- Én úgy közeledem önhöz, Janek úr - felelte Edwards -, mint olyan emberhez, akit lojális amerikai polgárnak tartok. Azért jöttem, hogy beszámoljak egy szörnyű büntetről, amely minden amerikait és az egész Szövetséget érinti. Egy olyan helyzetet teremtő büntetről, amelyet talán csak ön tud megoldani. Miért válaszol fenyegetésekkel?

- Már másodszor próbálja úgy feltüntetni a dolgokat, mintha én volnék a világ potenciális megmentője - jegyezte meg Janek. - Nem tudom elképzelni magam ebben a szerepben. Remélem, megérti, hogy nincs különösebb hatalmam. - Ön az elnök titkára.

- Ez korántsem jelenti azt, hogy különleges bejárásom van hozzá, vagy hogy valami benső, bizalmas kapcsolatban vagyok vele. Olykor az az érzésem, Edwards úr, hogy mások nem tartanak többre holmi lakájnál, és megesik, hogy fájdalom, magam is egyetértek velük.

- Ön mégis rendszeresen, kötetlen formában találkozik vele...

- Ahhoz épp elégszer - vágott a szavába Janek türelmetlenül =, hogy biztosíthassam, az elnök nem adna rá utasítást, hogy a háromszáz éves évfordulón megsemmisítsék azt a mechanikus eszközt.

- Önnek tehát az a véleménye, hogy ez lehetetlen?

- Ezt nem mondtam. Azt mondtam, hogy nem tenné. De miért is kellene? Miért akarna az elnök megsemmisíteni egy hozzá mindenben hasonló androidot, amely elnöksége három esztendeje alatt értékes társa volt? És ha valami okból meg akarná is tenni, miért választana rá egy ilyen hihetetlenül nagy nyilvánosságot - épp a háromszázadik évi ünnepséget -, megkockáztatva a közfelháborodás kitörését, amiért képes volt kitenni az embereket annak, hogy egy mechanikus eszközzel fogjanak kezét: Nem beszélve a diplomáciai visszhangról! Akkor már egyszerűbb lett volna, ha megparancsolja; hogy titokban szereljék szét. Arról csak a kormány néhány igen magas rangú tagja tudott volna, senki más.

- De ugye az eseménynek nem volt semmi nemkívánatos következménye az elnökre nézve?

- Vissza kellett fognia az ünnepségeket. Már nem annyira hozzáférhető, mint régebben volt.

- Mint régebben a robot volt.

- No igen - feszengett Janek -; azt hiszem, ez a helyes megfogalmazás.

- És ami azt illeti - folytatta Edwards -, az elnököt újraválasztották; és a népszerűsége még azután sem csökkent, hogy a megsemmisítés ténye köztudottá vált. A nyilvános megsemmisítéssel szembeni érv nem olyan hatásos, mint azt ön feltünteti.

- Csakhogy az újraválasztás az incidens *ellenére* történt meg. Annak köszönhető, hogy az elnök pillanatok alatt magához tért, előrelépett, és elmondta azt a beszédet, melyről önnek is el kell ismernie, hogy Amerika történetének egyik legnagyobb hatású beszéde volt. Teljesen meglepő szereplés volt, ezt is el kell ismernie.

- Gyönyörűen megrendezett dráma volt. Az ember azt gondolná, hogy az elnök előre kiszámította a hatást.

Janek hátradőlt a székében.

- Ha jól értem, Edwards, ön valami bonyolult, regénybe illő cselekvésre céloz. Azt akarja mondani, hogy az elnök pusztította el az eszközt, ott, ahol éppen volt, történetesen az ünneplő sokaság kellős közepén, a világ szeme láttára, csak azért, hogy a gyors cselekvésével kivívott csodálat révén megszerezze magának az elsőséget? Azt akarja mondani, az egész azért rendezte meg, hogy önmagát úgy tüntesse fel, mint aki a rendkívül drámai helyzetekben váratlan eréllyel képes fellépni, és így a vesztesre álló választási hadjáratot győzelmessé tudja változtatni?... Edwards úr, ön sok tündérmesét olvashatott.

- Ha ezeket akarnám mondani, valóban mesét mondanék, de nem erről van szó - vette át a szót Edwards. - Sohasem állítottam, hogy az elnök adott utasítást a robot megölésére. Csak megkérdeztem: lehetségesnek tartja-e, és ön határozottan azt felelte; hogy nem. Örülök, hogy ezt mondta, mert egyetértek önnel.

- Akkor mire jó ez az egész? Kezdek arra gondolni, hogy csak az időmet vesztegeti.

- Csak még egy pillanatig várjon. Föltette-e valaha magának azt a kérdést, hogy miért nem lézerfegyvert használtak erőtér-hatástalanítóval - kötőrő kalapáccsal, az ég szerelmére?! Miért kellett vállalni azt a lehetetlenséget, hogy a legerősebb biztonsági intézkedésekkel óvott fegyverrel végezzenek el valamit, amihez nem is kellett volna ilyen fegyver? Nem beszélve a megszerzés nehézségeiről. Egyáltalán miért kellett megkockáztatni, hogy a világ tudomást szerezzen a porlasztó létezéséről?

- Ez az egész história a porlasztóról csak az ön elmélete... - A robot a szemem láttára vált semmivé. Figyeltem. Ebben a vonatkozásban nem támaszkodom másodkézből származó bizonyítékokra. Nem számít; minek nevezi a fegyvert, bármilyen nevet ad is neki, elég hatásos volt, hogy atomjaira szedje a robotot, s ezeket az atomokat visszahozhatatlanul szétszórja a levegőbe. Miért volt erre szükség? Óriási túlzás egy egyszerű gyilkosságnál.

- Nem tudom, mi volt az elkövető fejében.

- Nem? Pedig számomra csak egyetlen ok tűnik logikusnak arra, hogy valakit szétporlasszanak, amikor sokkal egyszerűbben is elpusztíthatták volna. A szétporlasztást követően a tárgynak nyoma sem marad. Nem marad semmi, ami jelezné, mi volt ott, robot-e vagy valami más.

- De hát az nem kérdés, hogy mi volt ott - vetette ellen Janek.

- Nem? Én azt mondtam, csak az elnök intézhette el, hogy hozzájuthassanak egy porlasztóhoz, és használhassák azt. Mármint, tekintetbe véve a hasonmás robot meglétét, vajon melyik elnök intézkedett?

- Azt hiszem, tovább nem folytathatjuk ezt a beszélgetést folytatólag Janek. - Maga megőrült.

- Gondolja végig - makacskodott Edwards. - Az isten szerelmére, gondolja végig! Az elnök nem pusztította el a robotot. Az idevágó érvei meggyőzőek. Ezzel szemben az történt, hogy a robot ölte meg az elnököt. Winkler elnököt 2076. július 4-én a tömegben meggyilkolták. Az ünnepi beszédet már Winkler elnök hasonmása, egy robot mondta el, ő indult az újraválasztáson, ahol meg is választották, és azóta is ő az Egyesült Államok elnöke!

- Örültség!

- Azért jöttem *önhöz*, mert *ön* tudja bizonyítani - és persze helyrehozni is.

- Ez egyszerűen nem igaz. Az elnök... nos; ő az elnök. Janek úgy tett, mintha fel akarna állni, s ezzel véget vetni a látogatásnak.

- Még *ön* is mondta, hogy megváltozott - mondta gyorsan, a másikat szinte unszolva Edwards. - Az az ünnepi beszéd meghaladta az öreg Winkler képességeit. Hát nem volt még *ön* is meglepve az elmúlt két évi teljesítményein? Mondja meg őszintén: az első terminus Winklere képes lett volna minderre?

- Igen, képes lett volna, mert a második terminus elnöke, ugyanaz, mint az első terminus elnöke.

- Tagadja, hogy megváltozott? Gondolja végig, azután döntse el, és én elfogadom a döntését.

- Egyszerűen felnőtt a feladathoz. Előfordult már ilyesmi az amerikai történelemben.

De Janek visszazökkent az ülésbe. Látszott rajta, hogy kényelmetlenül érzi magát.

- Nem iszik - mondta Edwards. - Sohasem ivott... nagyon sokat.

- Már nem is nőzik. Tagadja, hogy régebben szokása volt? - Az elnök is csak férfi. Az elmúlt két évben azonban úgy érezte, a Szövetség ügyeinek kell szentelnie magát.

- Jó irányú változás, elismerem, de változás - jegyezte meg Edwards. - Na persze, ha volna nője, nem lehetne tovább színlelni, igaz?

- Nagy kár, hogy nincs felesége - mondta Janek. Érezhető elfogódottsággal ejtette ki a régies szót. - Ha volna, fel sem vetődhetne az egész ügy.

- De két gyereke mégiscsak van. Nem hinném, hogy a háromszáz éves jubileumi ünnepség óta jártak akár egyszer is a Fehér Házban.

- Miért kellett volna járniuk? Már felnőttek, a maguk életét élik.

- Hívták őket? Érdeklődik egyáltalán irántuk az elnök? Akarja látni őket? *Ön* a személyi titkára; *ön* tudna róla. Kaptak meghívást?

- Csak az idejét pazarolja - mondta Janek. - Robot nem ölhet embert. Tudja, hogy ez az első robottörvény lényege. - Tudom. De senki sem állítja, hogy a robot Winkler közvetlenül ölte meg az ember-Winklert. Amikor az ember-Winkler a tömegben volt, a robot Winkler az emelvényen állt, és kétem, hogy olyan messziről úgy lehetett volna célózni a porlasztóval, hogy az ne tett volna kárt a közvetlen környezetében is. Lehetséges, de hihetőbb az, hogy a robot-Winklernek büntársa volt egy orvlövész, ha helyesen alkalmazom a huszadik századi zsargont.

Janek összehúzta a szemöldökét. Kövérkés arca ráncot vetett, és bosszús kifejezés jelent meg rajta.

- Tudja, az örület bizonyára ragályos - mondta. - Kezdem fontolóra venni azt az elmebeteg fantáziálást, amivel ideállított. Szerencsére az érvelése nem helytálló, mert tulajdonképpen miért kellett volna az ember-Winklert a étagy nyilvánosság előtt megölni? Minden érv, ami a robot szemtanúk előtt való elpusztítása ellen szól, érvényes a valódi elnök meggyilkolására is. Nem látja, hogy ez érvénytelenné teszi az egész elméletét?

- Nem teszi... - kezdte Edwards, de Janek a szavába vágott.

- De igen. Néhány tisztviselőn kívül senki sem tudta, hogy egyáltalán van ilyen mechanikus eszköz. Ha Winkler elnököt titokban teszik el láb alól, s úgy is szabadulnak meg a holttestétől, a robot minden további nélkül a helyébe állhatott volna, föl sem keltve senki gyanúját - még az *önét* sem.

- Mindig van néhány tisztviselő, aki tud a dolgokról, Janek úr, a gyilkosságoknak így szaporodniuk kell. Nézze - hajolt előre Edwards lendületesen -, rendes körülmények között nem járhatott volna semmi veszéllyel az, ha az embert összekeverik a géppel. Úgy képezem, hogy a robotot nem használták folyamatosan, csak különleges alkalmakkor vették elő; mindig vannak kulcs helyzetben lévő személyek, talán nem is kevesen, akik tudják, az adott pillanatban hol van és mit csinál az elnök. Ha így van, akkor a gyilkosságot olyankor kellett elkövetni, amikor ezek a tisztviselők valójában a robotot hitték elnöknek.

- Nem tudom követni.

- Figyeljen! A robotnak az volt az egyik feladata, hogy kezet fogjon a tömeggel, hogy megérinthező legyen. Épp amikor ez történt, a beavatott tisztviselők pontosam tudták, hogy az, aki kezet fog az emberekkel, valójában a robot.

- Úgy van. Most értelmesen beszél. Az a robot volt.

- Csakhogy aznap a háromszáz éves jubileumi ünnepség volt, és Winkler elnök nem tudott ellenállni a csábításnak. Feltételezem, hogy az elnök nem lett volna emberi lény - különösen egy ilyen Winkler-féle népszerűséget és tapsokat vadászó elnök -, ha egy ekkora jelentőségű napon lemond a tömeg hízelgéséről, és átengedi azt egy gépnek. Elképzelhető tehát, hogy aznap az elnök utasította a robotot: maradjon fönt az emelvényen, míg ő fogadta a kézfogásokat és az üdvözléseket.

- Titokban?

- Természetesen. Ha az elnök bárkinek is szól, legyen az a Szolgálat embere vagy valamelyik szárnysegédje, vagy akár ön, megengedik, hogy megcsinálja? A gyilkosság lehetőségére vonatkozó hivatalos állásfoglalás a huszadik század végének eseményei óta gyakorlatilag olyan, mint valami betegség. Így egy nyilvánvalóan eszes robot felbátorításával...

- Azért gondolja eszesnek a robotot, mert feltételezi, hogy jelenleg elnökként tevékenykedik. Ez rövidzárlatos gondolkodásra vall. Ha nem elnök, nincs ok azt gondolni, hogy eszes, vagy hogy képes volt kiagyalni ezt a tervet. Különben is miféle indítéka lehet egy robotnak arra, hogy kiterveljen egy gyilkosságot? Még ha nem ölte is meg saját kezűleg az elnököt, az első törvény az emberi élet közvetett kioltását is tiltja: "A robotnak nem szabad kárt okoznia emberi lényben vagy tétlenül tűrnie, hogy emberi lény bármilyen kárt szenvedjen."

- Az első törvény nem abszolút érvényű. Mi van akkor, ha egy ember bántalmat szenved, de ezáltal két másik vagy három másik vagy hárommilliárd másik életben marad? A robot végig is gondolhatta, hogy a Szövetség megmentése elsőbbséget élvez egyetlen élet megmentésével szemben. Nem közönséges robotról volt szó, ne felejtse el! Arra tervezték, hogy megtévesztően utánozza az elnök tulajdonságait. Tegyük fel, hogy megvoltak benne Winkler értelmi képességei, a hiányosságai nélkül, és tegyük fel, hogy tudta, az elnök nem, de ő megmentheti a Szövetséget.

- Maga okoskodhat így, de honnan tudja, hogy ugyanerre egy mechanikus eszköz is képes lenne?

- Csak így lehet megmagyarázni azt, ami történt. - Szerintem ez egy örült képzelgés.

- Akkor mondja meg nekem, miért kellett az elpusztított tárgyat szétszórni atomjaira - kérdezte Edwards. - Azért, mert csak így lehetett eltitkolni, hogy az illető ember volt, nem pedig robot. Mondjon más magyarázatot.

- Ezt nem fogadom el - mondta elvörösödve Janek.

- Pedig ön be tudná bizonyítani vagy cáfolni az egészséget. Ezért jöttem önhöz, éppen önhöz.

- Hogyan bizonyíthatnám be? Vagy hogyan cáfolhatnám meg?

- Senki sem látja az elnököt olyan védtelen pillanataiban, amilyenekben ön. A családja hiányában az ön társaságában viselkedik a legfesztelenebbül. Figyelje!

- Figyelem. És mondhatom önnek, hogy nem...

- Nem úgy figyel, hisz eddig nem gondolt semmi rosszra. Az apró jelek semmit sem mondtak önnek. Mostantól abban a tudatban figyelje, hogy lehet akár robot is. Akkor majd meglátja.

- Szét is szerelhetem, és megvizsgálhatom ultrahangos detektorral - jegyezte meg gúnyosan Janek. - Még egy androidnak is platinából és irídiumból van az agya.

- Nincs szükség ilyen durva beavatkozásra. Csak figyelje, és majd meglátja: oly mértékben nem ugyanaz az ember, aki volt, hogy nem is lehet ember.

Janek a falon függő óránaptárra pillantott.

- Már több mint egy órája beszélgetünk - mondta.

- Ne haragudjon, amiért oly sok idejét igénybe vettem, de remélem, belátja, hogy fontos volt.

- Fontos? - kérdezte vissza Janek, majd fölnézett, s arcának csüggedt kifejezése hirtelen valamelyest reménykedővé változott. - De valóban fontos-e? Úgy értem, ténylegesen.

- Már hogyan volna fontos? Ne lenne fontos, hogy robot-e az Egyesült Államok elnöke?

- Nem, nem erre gondoltam. Felejtse el, hogy mi lehet Winkler elnök. Gondolkozzék el a következő dolgon. Valaki, aki az Egyesült Államok elnökeként szolgál, megmentette a Szövetséget; egyben tartotta, és jelenleg a béke és az építő jellegű kompromisszumok szem előtt tartásával irányítja a testületet. Egyetért ezzel?

- Természetesen mindezt elismerem - válaszolta Edwards. - De mi történik, ha a példa irányadóvá válik? Ha most nagyon jó okunk van rá, hogy robot üljön a Fehér Házban, oda vezethet, hogy esetleg húsz év múlva nagyon kétes okokból ül majd robot ugyanott, később meg még ok sem kell hozzá, mert az egész olyan magától értetődő lesz. Nem látja be, hogy az első bizonytalan hangra el kell hallgattatni annak a kürtnek a szavát, amely talán az emberiség végét jelentheti? Janek vállat vont.

- És mi van akkor, ha rájövök, hogy valóban robot? Kürtöljük világgá? Tudja, hogyan fog hatni ez a Szövetségre? Tudja, hogyan fogja ez befolyásolni a világ pénzügyi struktúráját? Tudja...

- Tudom. Ezért kértem öntől magánkihallgatást, ahelyett, hogy nyilvánosságra hoztam volna az ügyet. Az ön dolga, hogy járjon a végére, és döntésre jusson. Továbbá az ön dolga, miután megállapította, hogy a feltételezett elnök robot - és megteszi, ebben biztos vagyok -, vegye rá a lemondásra.

- És akkor majd engem ölet meg - épp ön magyarázta el, hogyan reagál az első robottörvényre -, mert veszélyeztetem a tervét, amellyel meg akarja oldani a huszonegyedik század legnagyobb, világméretű válságát.

- Korábban a robot titokban cselekedett, és senki sem próbálta megcáfolni az érveit - rázta meg a fejét Edwards. - Ön képes lesz rá, hogy a saját érveivel az első törvény legszigorúbb értelmezésére bírja őt rá. Ha kell,

kérhetünk segítséget az Amerikai Robot és Gépmember Rt. valamelyik tisztviselőjétől, hiszen ők szerkesztették meg a robotot. És mielőtt lemondott, nyomban a helyére lép az alelnök. Ha a robot Winkler jó irányba vitte el a világot, akkor nincs baj; az alelnöknek csak az lesz a dolga, hogy tartsa ezt az irányt. Rokonszenves, tisztességes nő az alelnök. Az a lényeg, hogy bennünket nem vezethet robot, sem ma, sem a jövőben.

- És ha az elnök ember?

- Ezt állapítsa meg ön. Ön majd tudni fogja.

- Én nem bízom ennyire magamban - felelte Janek. - És mi van akkor, ha nem tudok dönteni? Ha nem vergődöm vele zöld ágra? Ha nem lesz hozzá bátorságom? Mik a tervei?

- Nem tudom - mondta fáradtan Edwards. - Elmehetek az Amerikai Robothoz. De nem hiszem, hogy erre sor kerül. Nagyon bízom benne, hogy most rázúdítván önre a gondomat, addig nem fog nyugodni, amíg el nem rendezzi az ügyet. Ön szívesen venné, ha egy robot utasításait kellene teljesítenie?

Főállt, és Janek hagyta; hadd menjen. Nem fogtak kezét.

Janek mélyen magába roskadva ült ott az egyre sűrűsödő alkonyatban.

Egy robot!

Besétált ez az ember, és a lehető legnormálisabb módon megvitatták, hogy az Egyesült Államok elnöke egy robot. Úgy illett volna, hogy könnyedén megcáfolja az érveit. De most, hogy Janek minden lehetséges ellenérvet végiggondolt, úgy találta, egy sem ér semmit.

Robot az elnöki székben! Edwards teljesen biztos volt benne, és nem is bizonytalanodott el a meggyőződésében. És ha Janek továbbra is állítani fogja, hogy az elnök ember, Edwards elmegy az Amerikai Robothoz. Ő aztán nem fog megnyugodni.

Janek összeráncolt homlokkal gondolta végig a háromszáz éves jubileumi ünnepség óta eltelt huszonhét hónap eseményeit, és hogy a lehetőségekhez képest milyen jól ment minden. És most?

Mélyen elmerült borús gondolataiban.

Még most is megvolt a porlasztója, de nyilván nem lesz rá szükség, hogy emberi lény ellen vesse be... Elég lesz egy hangtalan ütés a lézerrel valami elhagyatott helyen.

Az előző munkába elég nehezen tudta belevonni a robotot, erről a mostani esetről már nem is kell tudnia.

Az első törvény

Mike Donovan üres söröskorsójába bámult, unatkozott. Úgy döntött, hogy elég sokáig hallgatott.

- Ha már a szokatlan robotokról beszélünk, *én* ismertem valaha egyet, amelyik nem engedelmeskedett az első törvénynek - mondta hangosan.

Mivel ez teljességgel lehetetlen volt, mindenki abbahagyta a beszélgetést, és Donovanra nézett.

Donovan azonnal megbánta fecsegését, és témát változtatott.

- Hallottam tegnap egy jó viccet - szólt társasági modorban - arról...

A szomszédos széken ülő MacFarlane félbeszakította:

- Úgy érted, *hog*y ismertél olyan robotot, amely kárt okozott emberi lényben? - Mivel az első törvény megszegése ezt jelentette.

- Bizonyos tekintetben - felelte Donovan. - Szóval hallottam, hogy...

- Mesélj nekünk róla! - parancsolta MacFarlane. Néhányan lecsapták korsójukat az asztalra.

Donovannak ennyi elég volt.

- A Titánon történt, úgy tíz évvel ezelőtt - mondta, miközben sebesen gondolkodott. - Igen, huszonötben. Éppen megérkeztünk a rakománnyal, három, speciálisán a Titánra tervezett robottal. Ezek voltak a első MA-modellek. Emma Egy, Kettő és Háromnak hívtuk őket. - Intett egy újabb korsó sörért, és megfontoltan bámult a pincér után.

- A fél életemet robotikával töltöttem, Mike - szólalt meg MacFarlane. - Sohasem hallottam arról, hogy MA-sorozatot gyártottak volna.

- Ez azért van, mert rögtön azután, amit el fogok mondani, Emmáékat levették a szerelőszalagról. Nem emlékszel rá?

- Nem

Donovan sietősen folytatta:

- Rögvest munkára fogtuk a robotokat. Tudod, addig a támaszpont teljesen használhatatlan volt a viharos évszak alatt, amely a Titán Szaturnusz körüli pályájának nyolcvan százalékát jelenti. A szörnyű havazásban még akkor sem találd meg a támaszpontot, ha száz méterre vagy tőle. Az iránytű használhatatlan, mert a Titánnak nincs mágneses tere.

Ezeknek az MA robotoknak az volt az újdonságuk, hogy felszerelték, őket frissen tervezett vibrodetektorokkal, így nyílegyenesen eljutottak a támaszpontra, mindenek között, és ez azt jelentette, hogy a bányászat nem volt kiszolgáltatva többé a bolygó pályájának. Egy szót se, Mac. A vibrodetektor sem került a piacra, és ezért nem hallottál róla. Donovan köhögött. - Megértheted, katonai titok.

Folytatta:

- A robotok kitűnően dolgoztak az első viharos évszak alatt, azután megkezdődött a nyugodt évszak, és Emma Kettő komédiázni kezdett. Elkóborolt mindenféle zugba, elbújt a bálák alá, és úgy kellett előcsalogatni. Végül elkószált a támaszponttól, és egyáltalán nem jött vissza. Úgy gondoltuk, valami gyártási hibája van, és folytattuk a munkát a másik kettővel. Ez mégiscsak azt jelentette, hogy szűkében voltunk a munkás kéznek, azaz robotkéznek, így hát, amikor a nyugodt évszak végén el kellett menni Kornskba, vállaltam a kockázatot, és robot nélkül indultam el. Eléggé biztonságosnak látszott, két napon belül még nem lehetett viharra számítani, én pedig húsz órán belül visszatérhettem.

Visszafelé tartottam, vagy tizennyolc kilométerre voltam a támaszponttól, amikor a szél fújni kezdett, és a levegő megsűrűsödött. Azonnal leszálltam a légi járművemmel, mielőtt a szél összetörte volna, megcéloztam a támaszpontot, és futni kezdtem. Ilyen alacsony nehézkedési erő mellett simán meg lehetett járni ezt a távolságot, de vajon tudom-e tartani végig az egyenes irányt? Ez itt a kérdés. A levegőtartalékom elegendő volt, ruhám fűtőspiráljai megfelelőek, de a titáni viharban tizennyolc kilométer maga a végtelenség.

Akkor, amikor a hózuhatag mindent elsötétített, nyúlós félhomály vett körül, a Szaturnusz is elhalványult, a Nap csupán egy sápadt pörsenés volt; megálltam egy kis időre, és nekidőltem a szélnek. Apró fekete tárgy hevert éppen előttem. Alig láttam, de tudtam, mi az. Egy viharbébi volt, az egyetlen élőlény, amely túléli a Titán viharait, és a létező legelvetemültebb fajzat. Tudtam, hogy ürühám sem véd meg, ha egyszer elkap, és a rossz fényviszonyok miatt várnom kellett a közvetlen célzással, különben nem mertem löni. Ha mellé találok, rögtön rám támad.

Lassan hátráltam, az árnyék követett. Közeledett, én pedig imát mormolva felemeltem fegyveremet, amikor hirtelen egy nagyobb árnyék jelent meg fölöttem, és én felsóhajtottam a megkönnyebbüléstől. Emma Kettő volt, az elveszett MA robot. Eszem ágában sem volt azon töprengeni, hogy mi történt, csak fölördítettem:

"Emma babám, kapd el azt a viharbébit, azután vigyél vissza a támaszpontra!"

Csak nézett rám, mintha nem hallott volna, és fölkiáltott: "Gazda, ne lőj! Ne lőj!"

Száguldani kezdett a viharbébi felé.

"Kapd el azt az átkozott bébit, Emma!" - ordítottam. Tényleg elkapta. Fölemelte és *továbbment*. Rekedtre ordítottam magam, de nem jött vissza. Otthagytott, hogy meghaljak a viharban.

Donovan drámai szünetet tartott.

- Természetesen ismeritek az első törvényt: "A robotnak nem szabad kárt okoznia emberi lényben vagy tétlenül tűrnie, hogy emberi lény bármilyen kárt szenvedjen." Nos, Emma Kettő csak elrohant azzal a viharbébivel, és otthagyt engem, hogy meghaljak. Megszegte az első törvényt.

Szerencsére túléltem. Fél órával később a vihar abbamaradt. Túl korai, átmeneti orkán volt. Néha megtörténik az ilyesmi. Eliramodtam a támaszpont felé, és másnap tényleg kitört a vihar. Emma két órával utánam jött vissza, és természetesen ekkor megoldódott a rejtély, és a MA sorozatot azonnal kivonták a piacról.

- Na és mi volt a magyarázat? - kérdezte MacFarlane.

Donovan komolyan nézett rá.

- Az igaz, hogy egy emberi lény halálos veszélyben volt, Mac, de volt valami más, ami annak a robotnak fontosabb volt még nálam is, még az első törvélynél is. Ne felejtsetd el, ezek a robotok a MA sorozathoz tartoztak, és ez a különös MA robot saját zugokat keresett magának, és időnként eltűnt. Várt valami különösre, valami magánjellelű dologra, aminek meg kellett történnie. Láthatólag rendkívüli esemény volt.

Donovan áhítattal égnek emelte a szemét, és a hangja megremegett.

- Az a viharbéli nem viharbéli volt. Emma Juniornak neveztük el, amikor Emma Kettő visszahozta. Emma Kettőnek meg kellett védenie az *én fegyveremtől*. Mert mi az első törvény az anyai szeretet szent kötelékeihez képest?

Körbe-körbe

- Idegeskedéssel nem megyünk semmire - ez volt Gregory Powell egyik kedvenc szavajárása. Ezért aztán, amikor Mike Donovan futva jött lefelé a lépcsőn, Powell a homlokát ráncolta.

- Mi baj? - kérdezte. - Letört a körmöd?

- Ahogy mondd - vicsorgott Donovan felhevülten. Vörös haja csupa gubanc volt az izzadságtól. - Mit vacakolsz itt egész nap, a pokol fenekén? - Mély lélegzetet vett, s aztán kitört belőle: - Sebi nem jött vissza.

Powell szeme tágra nyílt. Egy pillanatra megállt a lépcsőn, aztán visszanyerve önuralmát, tovább kapaszkodott felfelé. És meg se szólalt, míg a lépcső tetejére nem érték.

- Szeléniumért küldted? - Igen.

- És mióta van már odakint? - Öt órája.

Szavait néma csönd követte. Pokoli helyzet! Mindössze tizenkét órája vannak itt a Merkuron, és máris nyakig ülnek a bajban. Elégszer hallották ugyan, hogy a Merkúr baljós bolygó, de ez még így is több a soknál.

- Kezdd az elején - mondta Powell -, lássuk tisztán a dolgot. Közben már a rádiósterembe értek, amelynek elavult berendezéséhez ideérkezésük előtt tíz esztendőn át nem nyúlt senki. Technológiai szempontból nézve még tíz esztendő is hosszú idő. Sebit például nem lehet egy napon említeni a 2005-ben használt robottípusokkal. Persze épp a robotikában szédületes volt akkoriban a haladás. Powell óvatosan végighúzta ujját a még mindig csillogó fémtárgyakon. A szobát - sőt az egész állomást - az avultság áporodott levegő e töltötte be. Szinte megüli az ember tüdejét.

Úgy látszik, Donovan se érezte különül magát.

- Megpróbáltam rádióval elérni - kezdte -, de nem bírtam.

A rádiónak a Merkúr napos oldalán semmi hasznát nem vehetjük, legkevésbé két mérföldön túl. Ez volt az egyik ok, amiért az első expedíció csődöt mondott. Az meg hetekbe telne, amíg az ultrahullám-berendezést felállítjuk...

- Most ne erről beszélj. Mit tudtál megállapítani?

- Rövidhullámon sikerült a szerves test jelzéseit felfognom. Ez azonban csak arra volt jó, hogy a tartózkodási helyét megállapítsam. Két órán át követtem, és az eredményt beírtam a térképre.

Farzsebéből előrántott egy megsárgult pergamenlapot - a sikertelen első expedíció egyik "ereklyéjét" -, és előbb dühösen odavágta az asztalra, majd tenyerével kisimította. Powell - mellén keresztbe font karokkal - tisztes távoból figyelte a térképet.

- Ez a vörös kereszt a szelénium-lelőhely. Te magad jegyezted be ide.

- Melyikről beszélsz? - szakította félbe Powell. - MacDougal három lelőhelyet jelölt ki számunkra, mielőtt elment.

- Természetesen a legközelebbihez küldtem ki Sebit. Tizenhét mérföldre. De ez nem érdekes. - Izgatott hangon folytatta: - Ezek a ceruzával beírt pontok mutatják az útját.

Most már Powell se tudta türtőztetni magát, villámgyorsan felkapta az asztalról a térképet.

- Komolyan beszélsz? Ez képtelenség! - Nekem mondd? - morogta Donovan.

A pontok nagyjából kör alakban helyezkedtek el a szelénium-lelőhely vörös keresztje körül. Powell barna bajszát rángatta, ami nála az aggodalom félreérthetetlen jele volt.

- A két óra alatt - tette hozzá Donovan -, amíg követtem az útját, nem kevesebb, mint négyszer került meg azt a nyomorult lelőhelyet. És ahogy én látom a dolgokat, így fogja folytatni az idők végtelenségéig. Tisztában vagy vele, milyen kátyúba kerültünk?

Powell fölpillantott, de nem válaszolt. Ó, igen, nagyon is tisztában volt a helyzetükkel. Nem kellett hozzá jóstehetség, hogy az ember előre lássa, mi fog történni. Az itteni szörnyű napsugarakkal szemben egyedül a fotocellagátak nyújthattak védelmet, azok meg hamarosan kiégnek. Csak a szelénium menthetné meg őket. Szeléniumot pedig csak Sebi hozhat. Ha nincs szelénium, vége a fotocelláknak. És ha vége a fotocelláknak, az azt jelenti, hogy mindketten lassan megperzselődnek, ami nem a legszebb halálnem.

Donovan vadul markolászta vörös fűrtjeit.

- Az egész vállalat rajtunk fog röhögni - mondta keserűen. Mindenki azt fogja kérdezni, hogyhogy ilyen egykettőre csődöt mondtunk. A nagy Powell-Donovan-duó! Kiküldik a Merkurra, tegyen jelentést, hogy a modern technika vívmányaival és a robotokkal meg lehetne-e újból nyitni a Nap-oldali bányákat, és íme! Már az első napon csődöt mondtunk. Amellett az egész pusztán rutinmunka. Ezt a csorbát soha ki nem köszörüljük.

- Tán nem is lesz szükség rá- jegyezte meg szenvtelenül Powell. Ha most nem teszünk valamit, méghozzá gyorsan, akkor mi már életünkben nem fogunk semmit köszörülni.

- Ne hülyéskedj, Greg! Lehet, hogy te ezt jó tréfának tartod, de én nem. Bűn volt ideküldeni minket egyetlenegy robottal. Az meg a te nagyszerű ötleted volt, hogy a fotocellákat majd mi magunk elintézzük.

- Micsoda igazságtalan vád! Hát nem közösen döntöttük el, hogy így lesz a legjobb?! Semmi egyébre nem volt szükségünk, mint egy kiló szeléniumra, egy darab dielektróda-lemezre meg három óra időre. És a Nap-oldal

tele van tiszta szeléniummal. MacDougal a szeptro-reflektorával öt perc alatt három lelőhelyet talált, vagy nem? De akárhogy áll a dolog, a következő bolygóegyüttállást* amúgy se várhattuk volna ki.

- És most mit tegyünk? Látom rajtad, hogy neked van valami ötleted, különben nem volnál ilyen nyugodt. Te se vagy nagyobb hős nálam. Köpd ki hát, mi az?

- Magunk nem mehetünk Sebi után, a Nap-oldalon semmiképp. Hisz a közvetlen sugárzást még ezekben az újfajta hőálló ruhákban sem lehet húsz percnél tovább kibírni. De ismered a régi mondást: robottal fogd el a robotot. Ide figyelj, Mike, lehet, hogy mégse állunk olyan rosszul. Odalent van hat robotunk, amelyeket bevezethetünk, ha működnek. Ha működnek.

Donovan szemében hirtelen felcsillant a remény.

- Az első expedíció hat robotjára gondolsz? De azok talán még szubrobotikus gépek. Tíz esztendő hosszú idő, ami a robottípusokat illeti.

- Nem, már robotok. Az egész napot velük töltöttem, tudom, mit beszélek. Pozitronagyuk van, persze primitív. - Zsebre dugta a térképet. - Na gyerünk.

A robotok - mind a hat - a legmélyebb szinten voltak, ismeretlen tartalmú, penészes ládák gyűrűjében. Otromba, behemót szerkezeteknek látszottak, a földön ültek, szétvetett lábakkal, de a fejük még így is jó hét láb magasan volt.

- Jókorák, mi? - füttyentett Donovan. - Legalább tíz láb a mellbőségük.

- Mert még ósdi McGuffy-féle szerkezetek. Átvizgáltam a belsejüket, van ott minden, ami szép és jó.

- Fel is töltöttem már őket?

- Még nem. Eddig nem volt rá szükség. De úgy láttam, nincs semmi bajuk. Még a diafragmájuk is nagyjából rendben van. Valószínűleg tudnak majd beszélni.

Közben lecsavarta a legközelebbi robot mellpáncélját; és a szerkezetbe egy két hüvelyk átmérőjű gömböt tett be. Ebben volt az a kis atomszíkra, amely életet adott a robotnak. Csak ügyvel-bajjal tudta beilleszteni, de a végén valahogy mégis sikerült. Aztán nagy keservesen visszacsavarta a mellpáncélt. Tíz esztendővel azelőtt még nem ismerték a korszerűbb modellek rádióirányítási módszerét. Powell most a hátralevő öt robotot is üzemképessé tette.

- Meg se moccannak - ijedezett Donovan.

- Mert még nem kaptak rá parancsot - válaszolta röviden Powell. Visszament az első robothoz, és a mellére ütött. - Hé, te! Hallasz engem?

A monstrum lassan lehajtotta fejét, és Powellre bámult. Aztán megszólalt, érdes, csikorgó hangon, akár egy ócska fonográf:

- Igen, gazdám.

Powell kicsit fanyarul Donovanre vigyorgott.

- Hallod, mit mond? Ez még az első beszélő szerkezetek idején készült, amikor egyre többen követelték, hogy a robotokat tiltsák ki a

Földről. A gyárak védekezésképpen jó, egészséges rabszolgaszellemmel itatták át ezeket a nyavalyás masinákat.

- De az se segített rajtuk - dühnyögte Donovan.

- Nem, de hogy minden lehetőt megpróbáltak, az biztos. - Újból a robothoz fordult. - Állj fel!

A robot lassan felemelkedett. Donovan a nyakát nyújtogatta, és ajkát csücsörítve füttyentett egyet.

- Fel tudsz menni a felszínre? - kérdezte Powell. - A világosságra?

Egy kis szünet állt be, amíg a robot lassú agyveleje megbirkózott a válasszal.

- Igen, gazdám.

- Jól van. Tudod, mennyi egy mérföld? Újabb kis szünet, aztán a lassú válasz: - Igen, gazdám.

- Akkor most fölvezetünk a felszínre, és kijelölünk neked egy irányt. Azon elindulva körülbelül tizenhét mérföldet kell menned, és valahol arrafelé találsz majd egy másik robotot, nálad kisebbet. Eddig érted?

- Igen, gazdám.

- Megkeresed azt a robotot, és megparancsolod neki, hogy jöjjön vissza. Ha nem engedelmeskednék, erőszakkal hozod vissza. Donovan megrángatta Powell kabátujját.

- Miért nem hozatsz vele mindjárt szeléniumot is?

- Mert azt akarom, hogy Sebi visszajöjjön, te tökfejű. Meg kell tudnunk, mi történt vele. - És megint a robothoz fordult. - Na jól van, gyere utánam.

A robot nem moccant.

- Bocsánat, gazdám - szólalt meg morajló hangon -, de nem tudok. Előbb fel kell ülnöd rám.

Otromba karjait nagy robajjal egymás mellé tette, s aztán összefonta tompa ujjait. Powell rábámult, és a bajszát ráncigálta.

- Mi...i? Micsoda?

* Együttállás - két bolygónak - jelen esetben a Földnek és a Merkúrnak - azonos irányú állása

- Fel kell ülnünk rájuk? - kérdezte Donovan kidülledt szemmel. Mint egy lóra?

- Úgy látszik. Bár nem tudom, miért. Nem látom az ... Ja úgy, már értem. Ahogy mondtam, abban az időben nagy reklámot csináltak a robotok biztonságos voltának. Nyilvánvalóan ezt a célt szolgálta, hogy egyedül nem sétálgathattak, csak úgy, ha valaki felült a hátukra. Most mit tegyünk?

- Ezen töröm én is a fejemet - mormolta Donovan. - Mi se robottal, se robot nélkül nem mehetünk ki a felszínre. Hahó! Az áldóját... - Ujjával kétszer csettintett. - Te, add csak ide azt a térképet - hadarta izgatottan. - Nemhiába tanulmányoztam két óra hosszat. Ez itt egy bányaközpont. Mi akadály, hogy a tárókon át közlekedjünk?

A térképen a bányaközpontot fekete kör jelezte, amely körül pókhálószerűen terjeszkedő pontozott vonalak mutatták a tárókat. Donovan a térkép alján levő jelmagyarázatokat tanulmányozta. - Ezek a kis fekete pontok - dűnyögte - a felszínre vezető kijáratokat jelzik, és itt van egy, amelyik körülbelül három mérföldre lehet a szelénium-lelőhelytől. Egy szám van mellette - olvashatóbban is írhatták volna -, 13a. Ha a robotok ismerik a járást errefelé...

Powell azonnal a robot felé fordult.

- Igen, gazdám - hangzott a színtelen válasz.

- Vedd fel a hőálló ruhádat - mondta elégedetten Powell. Mindketten életükben először viseltek hőálló ruhát, s igazat szólva, huszonnégy órával ezelőtt még nem is igen tudták volna elképzelni, hogy valaha fölveszik. Kényelmetlenül, izegye-mozogva nyújtóztatták tagjaikat.

A hőálló ruha sokkal nagyobb és otrombább, mint az előírászerű úrhajósöltözék, de teljesen fémmentes, és így lényegesen könnyebb annál. Hővisszaverő műanyagból és vegykezelt parafalemezekből készül, s egy szárítóegység egészen szárazon tartja benne a levegőt. Húsz perces teljes védelmet nyújtott az itteni tűző napsugarak ellen, s további öt-tíz percig halált okozó ártalmak nélkül elviselhetővé tette a hőséget.

A robot még mindig kengyelt formált kezéből, és a hőálló ruhába bújt Powell groteszk figurájának láttára a csodálkozás legcsekélyebb jelét se mutatta.

- Indulhatunk a 13a kijáratához? - hangzott Powell érdes hangja a rádióon keresztül.

- Igen, gazdám.

Eddig rendben van, gondolta Powell. Rádióirányításra ugyan nincsenek berendezve, de rádióvételre igen.

- Pattanj föl az egyikre, Mike - biztatta Donovan.

Lábát a rögtönzött kengyelre tette, és a magasba lendült. Az ülés kényelmes volt. A robot domború hátát nyeregnek képezték ki, kétoldalt egy-egy vájat húzódott rajta a combok részére, s Powell most a két hosszú "fül" rendeltetését is fölismerte.

A fülekbe kapaszkodott, és csavart egyet a robot fején. A "hátslós" nehézkesen oldalt fordult.

- Gyű, paci! - vezényelt, de a mókázás ellenére sem érezte valami jól magát.

Az óriásrobotok lassan, gépies pontossággal elindultak, és kiléptek az ajtón. A keresztgerenda alig egy lábnyi magasan volt felettük, úgyhogy a két férfi sietve lekapta a fejét. Aztán a robotok lassú lépteinek egyhangú dobogása közepette egy keskeny folyosón haladtak végig, és a légkamrába értek.

A hajszálpontosan kiképzett, hosszú, levegőtlen táró rádöbbsentette Powellt, milyen óriási munkát végzett az első expedíció kezdetleges robotjaival, primitív szerszámaival. Lehet, hogy kudarcot vallottak, de ez a kudarc lényegesen jobb teljesítmény volt, mint az Amerikai Robot nem egy sikeres vállalkozása.

A robotok egyenletes ütemben, egyenletes léptekkel haladtak előre.

- Figyeled? - szólalt meg Powell. - Ezek a tárók véges-végig ragyogó fényben úsznak, a hőmérséklet pedig megfelel a normális földi hőmérsékletnek. És valószínűleg így van ez tíz esztendeje, amióta abbahagyták itt a munkát.

- De miért?

- Mert olcsó az energia, a legolcsóbb az egész világon. Napenergia, és ez a Merkur Nap-oldalán nem csekélység. Ezért építették a központot is napfényes vidéken, és nem pedig valamelyik hegy árnyékában. Ez az egész központ tulajdonképpen egy óriási energiaátalakító berendezés: a hőenergiát elektromossággá, fénné, gépi munkává s a többi alakítja át. Így azután az energiaszolgáltatás és a központ hűtése egy és ugyanazon folyamatban történik.

- Nagyon szép - jegyezte meg Donovan. - Most megint tanultam valamit, de mégis inkább beszélj másról. Mert ennek az energiaátalakításnak oroszlánrészét éppen azok a nyavalyás fotocellagátak végzik, s így ez pillanatnyilag kényes téma nálam.

Powell morgott valamit, aztán Donovan más témával törte meg a csendet:

- Mondd csak, Greg, szerinted mi a fene történt Sebivel? Érthetetlen dolog.

Hőálló ruhában nem könnyű dolog vállat vonni, de Powell megpróbálta.

- Nem tudom, Mike - felelte. - Pontosan az itteni kívánalmakra készült. Hőséget nem érez, alkalmazkodni tud a csökkent gravitációhoz és a hepehupás talajhoz. Üzembiztos vagy legalábbis annak kellene lennie.

Ezúttal hosszabb csönd következett.

- Gazdám - szólalt meg végül a robot -, megérkeztünk.

- Mit mondasz? - ocsúdott föl szenderegyszerű állapotából Powell. - Ja úgy. Akkor vigyél ki minket, ki a felszínre.

Egy kicsiny, üres, levegőtlen helyiségben voltak, valaha alközpont lehetett. Most romokban hevert. Donovan zseblámpája fényénél megvizsgált egy csipkés szélű lyukat, amely az egyik fal felső részén tátongott.

- Meteorittól van, ugye? - kérdezte.

- Hagyd a fenébe - vonogatta vállát Powell. - Nem érdekes. Gyerünk ki innét.

Hatalmas fekete bazaltszikla zárta el előlük a napfényt, és körös-körül rezzenetlen világ éjszakai sötétje honolt. Közvetlenül előttük a szikla árnyéka mint késpenge nyúlt ki a szinte kibírhatatlan fehér fénybe, amely szikrázva verődött vissza a sziklás talajon milliószerű heverő kristályokról.

- Boldogságos világúr! - kapkodott levegő után Donovan. Mintha hó volna:

És valóban olyan is volt.

Powell egészen a látóhatár széléig végigpásztázta tekintetével a Merkur csipkézett, szikrázó talaját, s a káprázató ragyogástól összerázkódott.

- Ez valami különleges tájék lehet - jegyezte meg. - Mert a Merkur sugárviszaverő képessége általában csekély, a talaja meg jórészt szürke tajtékkő. Olyasféléképpen, mint a Holdon. Gyönyörű, igaz?

Hálával gondolt videolemezének fényszűrő üvegére. Mert bármilyen gyönyörű is a látvány, ha közönséges üvegen át csak egyetlen pillantást vetnek a napfénybe, fél percen belül megvakulnak.

Donovan a csuklójára csatolt rugós hőmérőt nézegette. - Szent Kleofás! - ámuldozott. - Nyolcvan fok!

Powell is a hőmérőjére pillantott.

- Öhöm. Egy kicsit sok. Ez a légkör miatt van. - A Merkuron légkör?! Bediliztél?

- A Merkur nem teljesen levegőtlen - magyarázta Powell a maga szórakozott módján. A látsótoldalékkal bajlódott, hőálló ruhájának felpuffadt ujjaival csak nehezen tudta a videolemezre csatolni. - Van némi kipárolgása, s ez a felszínéhez tapad. Azoknak az erősen illanó elemeknek és vegyületeknek a gőze, amelyek elég nehezek ahhoz, hogy a Merkur gravitációja visszatartsa őket. Idetartoznak a szelénium, jód, higany, gallium, kálium, bizmut meg az illanó oxidok. A gőzök az árnyékos részek felé húzódnak, ott lecsapódnak, és hőt adnak le. Olyan ez, mint valami roppant lepárlókészülék. És ha a lámpáddal körülnéznél, a szikla oldalán valószínűleg kénharmatot vagy mondjuk higanyzúmarát találnál. Egyébként ez a hőség még nem valami veszélyes. Vacak nyolcvan fokot ilyen ruhában a végtelenségig ki lehet bírni.

Powell a látsótoldalékkal olyan volt, mint valami csiga a szemkocsányaival.

Donovan feszülten figyelt. - Látsz valamit? - kérdezte.

Társa nem adott azonnal választ, s amikor végre megszólalt, hangja töprengő, aggodalmas volt.

- A szemhatáron egy sötét foltot látok, az talán a szelénium-lelőhely. Ott van, ahol a térkép jelzi. De Sebit sehol se látom.

Powell a jobb kilátás kedvéért ösztönösen egyre feljebb kapaszkodott a roboton; míg végül is már a vállán állt, meglehetősen bizonytalan helyzetben. Lábát szétterpesztette, meresztette a szemét.

- Azt hiszem - mondta -, azt hiszem...Igen, ő az. Felénk jön. Donovan a jelzett irányba pillantott. Az ő videolemezén nem volt látsótoldalék, de azért a kristályos talaj izzó ragyogásában kivett egy kis mozgó fekete pontot.

- Látom! - kiáltott fel. - Gyerünk!

Powell visszahuppant ülőhelyzetbe a robot hátára, s hőálló ruhába bújtatott kezével rácsapott a roppant mellkasra.

- Gyerünk!

- Gyia! - harsogta Donovan, és megsarkantyúzta "paripáját". A robotok megindultak. Lépéseik ütemes dobogása a levegőtleniségben nem jutott el Powellék füléhez. A hőálló ruhák nem eresztették át a hangot. Csak ritmikus rezgéseket éreztek, közvetlenül a tényleges hallásküszöb alatt.

- Gyorsabban! - kiáltotta Donovan. A lépések üteme azonban nem változott.

- Kár a fáradságért - jegyezte meg Powell. - Ezek az ócskaságok csak egyetlen sebességre kapcsolhatók. Vagy tán azt hitted, szelektív izmaik vannak?

Közben már átvágtak az árnyékos területen. A napfény fehéren izzó hullámokban csapott le rájuk, szinte cseppfolyósan áramlott körülöttük.

Donovan önkéntelenül behúzta a nyakát.

- Hé! Képzeldőm vagy tényleg meleget érzek?

- Sose félj, lesz még melegebb is - volt a mogorva válasz. - Te csak Sebit figyeld.

Az SB-13 robotot most már tisztán lehetett látni. Kecses, áramvonalas teste, ahogy könnyedén szökellt a hepehupás talajon, csak úgy szikrázott a fényben. A robot becenevét persze sorozatbetűiből képezték, de ez a név nagyon is illett rá, mert az SB-modellek az Amerikai Robot és Gépember Rt. leggyorsabb gyártmányai közé tartoztak.

- Hé, Sebi! - üvöltötte Donovan vadul lengetve karját. - Sebi! - kiáltotta Powell. - Gyere ide.

A két ember és az elköszált robot közti távolság hirtelen lecsökkent, de nem annyira Powell és Donovan elavult, kocogó robotjainak, mint inkább a fürge Sebinek a jóvoltából.

Most, közelebb kerülve, azt is megfigyelhették, hogy Sebi ügetésében van valami szokatlan: a robot szemmel láthatóan tántorgott, jobbra-balra dülöngélt. Powell újból intett, és épp amikor maximális áramerősségre kapcsolta a hőálló ruha fejrészében elhelyezett törpe rádióadót, hogy másodszer is odakiáltson a robotnak, az felnézett, és meglátta őket.

Sebi megtorpant, egy pillanatra egy helyben állt, alig-alig észrevehetően imbolygott, mintha könnyű szélben lengedeznék.

- Sebi, Sebi! - üvöltötte Powell. - Gyere ide, fiacskám.

És Sebi robothangja most első ízben szólalt meg Powell fülhallgatójában:

- Hurrá! Gyerünk fogócskázni. Én megfoglak téged, te megfogsz engem. Ásó se választ el minket a kapától. Én Boglárka vagyok, az édes kis Boglárka. Hahó! - Sarkon fordult, és eliramodott abba az irányba, ahonnan jött. Olyan sebesen, olyan vadul vágatott, hogy a megperzselt por csak úgy örvénylett a nyomában.

És mielőtt eltűnt volna a szemük elől, még egyszer feléjük kiáltott: - Magas tölgyfa alatt egy kis virág virult. - Szavait furcsa, fémes kattanás követte, amolyan robotkuncogásnak hangzott.

- Gilbert és Sullivan* - mondta erőtlenül Donovan. - Hát ezt meg hol szedte össze? Te Greg, hiszen ez...részeg vagy mi a fene.

- Ne mondd, tényleg? - gúnyolódott Powell. - Menjünk vissza a sziklához. Itt megstülök.

De aztán ő volt az, aki megtörte a kétségbeesett csendet.

- Sebi nem részeg - mondta -, legalábbis nem emberi értelemben. Robotok nem részegedhetnek le. De csakugyan valami olyan baj van veled, amely a robotszerkezetben megfelel a részegségnek.

- Szerintem részeg - kötötte az ebet a karóhoz Donovan. - És úgy látszik, azt hiszi, fogócskázni akarunk veled. Akar a fene! Itt most életről-halálról van szó, még hozzá igen kínos halálról.

- Igazad van. De hagyj egy kicsit gondolkodni. A robot csak robot. Ha egyszer rájövünk, mi a baj veled, ki tudjuk javítani.

- Ha rájövünk - jegyezte meg kesernyően Donovan. De Powell rá se hederített.

- Sebit a Merkuron uralkodó normális körülmények alapulvételével szerkesztették meg. Viszont ezen a tájékon - karjával széles kört írt le - korántsem normálisak a körülmények. Itt van a kutya elásva. Például honnét ezek a kristályok? Valamilyen lassan hűlő folyadékából csapódtak volna le? De hol lehet olyan forró folyadék, amely az itteni hőségben lehülhetne?

- Talán vulkanikus eredetűek - vágta rá Donovan, mire Powell idegesen megremegett.

- Ugyan - mondta halk, furcsa hangon, s ezután öt percig mély töprengésbe merült. - Ide figyelj, Mike - szólalt meg végül -, mit mondtál te Sebinek, amikor szeléniumért küldted?

- Hogy érted ezt? - kérdezte meghökkenve Donovan. - Csak annyit mondtam neki, hogy menjen és hozzon szeléniumot.

- Igen, ezt értem. De hogyan mondtad neki? Próbálgatni visszaemlékezni, pontosan milyen szavakat használtál.

- Milyen szavakat? Azt mondtam neki ... igen ..., azt mondtam: "Sebi, szeléniumra van szükségünk. Itt és itt találsz. Menj és hozzál." Ez volt az egész. Miért, mit kellett volna mondanom?

- Azt nem mondtad, hogy sürgős?

- Mást mondtam volna? Pusztán rutinmunkáról volt szó.

- Most már úgysem segíthetünk rajta - sóhajtott Powell -, de azt meg kell adni, alaposan benne vagyunk a pácban. - Leszállt a robotról, és hátát a sziklának támasztva leült. Donovan mellé telepedett és belekarolt. A távolban az izzó Nap szinté úgy leste őket, akár a macska az egeret. A két óriásrobotból csupán tompa, vörös fotocellás szemük látszott, s ezek a szemek rezzenetlenül, közönyösen meredtek rájuk.

Igen, közönyösen. Mint ez az egész mérget lehelő Merkur, ez a baljós bolygó. Amilyen kicsi, olyan veszedelmes.

- Ide figyelj, Mike - recsegett Powell izgatott hangja Donovan fülhallgatójában -, kezdjük az elején, a robotika három törvényével. A három törvénnyel, amely teljesen átítatja a pozitronagyat. - Kesztyűbe bújtatott ujjain számolt a sötétben. - Íme! Egy: a robotnak nem szabad kárt okoznia emberi lényben, vagy tétlenül túrnie, hogy emberi lény bármilyen kárt szenvedjen.

- Helyes.

- Kettő - folytatta Powell -: a robot engedelmeskedni tartozik az emberi lények utasításainak, kivéve, ha ezek az utasítások az első törvény előírásaiba ütköznenek.

- Helyes.

- És három: a robot tartozik saját védelméről gondoskodni, amennyiben ez nem ütközik az első és második törvény előírásaiba. - Helyes. És mindebből mi következik?

- A magyarázat. Az egyes törvények közti ütközéseket az agy megfelelő pozitron hatóerői küszöbölik ki. Tegyük föl, hogy egy robot valamilyen veszély felé közeledik, és ezt fölismeri. Ebben az esetben a harmadik törvény hatóereje önműködően visszafordítja. De mi történik, ha olyan parancsot kap, hogy a veszély ellenére is

* W. S. Gilbert (1836-1911) angol író és A. S. Sullivan (1842-1990) angol zeneszerző számos nagy sikerű operettet írtak együtt. Közéjük tartozik a *Iolanthe* is

végezze el a feladatát? Ez esetben a második törvény egy ellenható erőt hoz létre, amely erősebb az előzőnél, és arra kényszeríti a robotot, hogy saját léte kockáztatása árán is végrehajtsa a parancsot.

- Világos. De mennyivel lettünk ettől okosabbak?

- Vegyük Sebi esetét. Sebi egyike a legújabb modelleknek, rendkívül specializált típus, előállítására rengeteg pénzbe került. Tehát az épségéről a lehetőségek végső határáig gondoskodni kellett.

- Na és?

- Na és ezért a harmadik törvény hatékonyságát fokozták nála. Amire egyébként az SB-modellek előzetes tájékoztatóján külön is felhívták a figyelmet. Sebi tehát a veszéllyel szemben rendkívül érzékeny. Ráadásul, amikor szeléniumért küldted, a parancsot csak úgy odavetve, minden nagyobb nyomtér nélkül adtad ki neki, s így most a második törvénynek elég csekély a hatóereje. Nyugalom! Csak a tényeket sorolom föl.

- Folytasd. Már sejtem, hová akarsz kilyukadni.

- És most nézzük, mi lett ennek a következménye. A szelénium lelőhely környéke valamilyen veszélyt rejtett. Amikor Sebi közeledik a lelőhely felé, ez a veszély növekszik, s egy bizonyos ponton a harmadik törvény hatóereje, amely már eleve nagyobb volt a szokásosnál, semlegesíti a második törvény hatóerejét, amely viszont már eleve kisebb volt a szokottnál.

Donovan izgalomában talpra ugrott.

- Értem! Vagyis egyensúlyi helyzet áll elő. A harmadik törvény visszakergeti Sebit, a második viszont a lelőhely felé hajtja.

- És ezért a szelénium-lelőhely körül kering, de úgy, hogy állandóan a hatóerő-egyensúly vonalán marad. És ha nem teszünk ellene semmit, az idők végtelenségéig így fog keringeni körbe-körbe. - Elhallgatott, aztán töprengve hozzátette: - Egyébként ez az, amitől lerészegedett. A hatóerők egyensúlyi állapotában a pozitron agypályák felé kikapcsolódik. Nem vagyok robotszakember, de ez nyilvánvaló. És akaratlan mechanizmusának valószínűleg ugyanazon részei fölött vesztette el az uralmat, mint a részeg ember. Na-a-gyon szép.

- De mi lehet a veszély? Ha tudnánk, mi elől menekül...

- Te magad tapintottál rá, amikor az imént vulkánokat emlegettél. Valahol közvetlenül a szelénium-lelőhely fölött a Merkúr bendőjéből gáz szivárog. Kén-dioxid, szén-dioxid és szén-monoxid. Nagy mennyiségben és ráadásul ilyen hőmérséklet mellett.

Donovan nagyot nyelt.

- Szén-monoxidból és vasból illanó vas-karbonil keletkezik.

- És a robotok anyaga - tette hozzá Powell - túlnyomórészt vas.

Majd komoran így folytatta: - De gyönyörű dolog a logika. Világosan körülhatároltuk a problémánkat, csak épp a megoldás hiányzik. Magunk nem mehetünk a szeléniumért, túlságosan messze van. Ezeket a robotpacikat se küldhetjük el érte, mert egyedül nem hajlandók menni. És nem is vitethetjük el magunkat velük, mert olyan lassan kocognak, hogy mire odaérünk, megsülünk. Sebit nem tudjuk elkapni, mert a lüke azt hiszi, hogy fogócskázunk vele, s mi óránként négy mérföldes sebességgel haladunk, ő meg hatvannal.

- Ha egyikünk odamenne - töprengött Donovan -, és megsülve jönne vissza, legalább a másikunk megmaradna.

- Pompás! - hangzott a csúfondáros felelet. - Ez valóban rendkívül önfeláldozó cselekedet volna! Csakhogy az illető még el se ér a lelőhelyhez, s már olyan állapotba kerül, hogy nem tud parancsokat osztogatni. Azt meg nem hiszem, hogy a robotok parancs nélkül valaha is visszatérnének ehhez a sziklához. Számítsd csak ki! Kéthárom mérföldre lehetünk a lelőhelytől, vegyünk szerényen két mérföldet. A robotjaink óránkénti sebessége négy mérföld, mi pedig ezekben a ruhákban is legfeljebb húsz percig bírjuk ki. Mert itt nem csupán a hőmérsékletéről van szó, gondolj az ibolyántúli és annál kisebb hullámhosszú sugarak gyilkos erejére is.

- Hm - dühnyögött Donovan -, szóval tíz perc hiányzik, hogy elérjünk a lelőhelyhez.

- Igen, csakhogy itt tíz perc pontosan annyi, mint az örökkévalóság. És ez még nem minden. A fémgőzben igen jelentékeny mennyiségű szén-monoxidnak kell lennie, másként a harmadik törvény nem állította volna meg Sebit. Ami pedig azt jelenti, hogy a korróziós hatásnak is számottevőnek kell lennie. És miután Sebi már hosszú órák óta kint van, nem tudhatjuk, mikor mondja fel például valamelyik térdizülete a szolgálatot. Ha pedig ez bekövetkezik, akkor felborul. Tehát nemcsak egyszerűen gondolkoznunk kell, hanem nagyon gyorsan kell gondolkoznunk!

Mély, döbrent csend!

Donovan törte meg. Igyekezett elfojtani érzelmeit, de a hangja mégis remegett.

- Ha a második törvény hatóerejét - kezdte - újabb parancs kiadásával nem tudjuk fokozni, talán megfordíthatnánk a dolgot. Ha fokozzuk a veszélyt, növeljük a harmadik törvény hatóerejét, s ezzel magunk felé kergetjük Sebit.

Powell videolemezén keresztül kérdő pillantást vetett rá.

- Ahhoz, hogy kitérítsük a pályáját - magyarázta óvatosan Donovan -, csak fokoznunk kell a szén-monoxid-koncentrációt a szelénium-lelőhely környékén. És a központban tökéletesen felszerelt labor áll rendelkezésünkre.

- Úgy is van - helyeselt Powell. - Azért bányaközpont.

- Tehát kilószám fogunk találni kalcium kicsapásához használt oxálsavat.
- Boldogságos világúr! Mike, te zseni vagy!
- Nono - szerénykedett Donovan. - Csak még emlékszem, hogy az oxálsav hő hatására szén-dioxidra, vízre és jó öreg szén-monoxidra bomlik. Elég vegytant magoltattak velem az egyetemen.
Powell felugrott, és az egyik óriásrobot combjára csapva magára fordította figyelmét.
- Hé! - bömbölte. - Tudsz dobni? - Mit mond, gazdám?
- Nem fontos. - Powell elátkozta a robot csigalassú észjárását. Némi keresgélés után fölemelt egy téglá nagyságú, éles követ. - Látod azt a kékes kristályfoltot - szólt oda a robotnak -, ott túl azon a girbegurba hasadékon? Fogd ezt a követ, és találd el vele.
Donovan megrángatta Powell karját.
- Te, Greg, az túl messze van. Majdnem fél mérföld.
- Nyugalom - válaszolta Powell. - Itt a Merkúr gravitációjával van dolgunk. No meg acélkar dobja a követ.
Figyeld csak.

A robot sztereoszkopikus* szemével pontosan felmérte a távolságot, aztán a kő súlyához alkalmazkodó tartásban hátrahúzta karját. Mozdulatait a sötétség miatt nem lehetett kivenni, de ahogy a testsúlyát áthelyezte, dobbanás hallatszott, s néhány másodperc múlva a kő fekete árnyékként hasított a napfényben. Itt nem volt se légellenállás, se szél, amely lelassította volna röptét vagy eltérítette volna pályájáról, s amikor talajt ért, pontosan a "kék folt" közepén repítette szerteszét a kristályokat.

- Gyerünk, Mike - kiáltotta boldogan Powell -, lássuk azt az oxálsavat!
Amikor visszafelé menet lebújtak a romos alközpontba, Donovan komoran megjegyezte:
- Mióta utánaeredtünk, Sebi állandóan a szelénium-lelőhely innenső oldalán ténfereg. Figyelted?
- Igen.
- Úgy látszik, fogócskázni szeretne. Hát most majd mi adunk neki fogócskát!
Órák múlva tértek vissza egy-egy háromliteres üveg oxálsavval... és lógó orral. A fotocellagátakat a vártnál lényegesen rosszabb állapotban találták. Elszántan, komor hallgatásba burkolózva kormányozták robotjaikat az izzó napsütésben a várakozó Sebi felé.

Sebi lassan feléjük ügetett.
- Hát megjöttetek? Hurrá! Itt egy rövidke lista, én csináltam, az orgonista. Arról, aki mentát majszol s a képedbe leheli.

- Látom - válaszolta Powell halk, gondterhelt hangon. - Kikészíti a monoxid, ha egykettőre el nem kapjuk.
Óvatosan, szinte lopakodva haladtak előre, nehogy elriasszák ezt a végképp esztételt robotot. Powell ugyan még túl messze volt tőle, de már esküdni mert volna, hogy Sebi, az örült újból futásra készülődik.

- Hármat számolok - vezényelt zihálva a robotoknak. - És aztán dobás! Egy ... kettő ...
Két acélkar egy időben lendült hátra, majd előre, s két üvegedény párhuzamosan emelkedő ívben suhant tova, mint a gyémánt szikrázott a hihetetlenül erős napfényben. Közvetlenül Sebi mögött értek talajt, hangtalan puffanással. Az oxálsav homokként szóródott szét az összetört üvegekből minden irányba.

Powell anélkül, hogy látta volna, tudta: úgy pezseg a szörnű hőségben, akár a szódavíz.
Sebi megfordult, körülnézett, lassan hátrálni kezdett, majd fokozatosan futásba váltott át. Tizenöt másodpercen belül már egyenesen feléjük vágtatott, imbolyogva, kiabálva.

Powell még nem tudta tisztán kivenni szavait, de valami ilyet hallott:
- Ha majd tesz a csizmás szerelmi vallomást.
- Vissza a sziklához, Mike! - kiáltotta. - Letért a pályájáról, és most már engedelmeskedni fog. Gyerünk gyorsan, mert itt megsülünk.

Egyhangú ütemben, lassan kocogva tértek vissza az árnyat adó sziklához, ahol rögtön kellemes hűvösség fogta körül őket. Donovan csak most nézett vissza.
- Greg!

Powell hátrapillantott, és szinte fölsikoltott. Sebi lassan ... nagyon lassan bandukolt, de az ellenkező irányba. Hátrált, visszafelé, az eredeti pályájára és amellet egyre gyorsabban. A látcsövön keresztül ijesztően közelinek, de ijesztően elérhetetlennek látszott.

- Utána! - kiáltott vadul Donovan. Ügetésre fogta robotját, de Powell visszahívta.
- Kár a fáradságért, Mike, sose fogod utolérni. - Idegesen izgett-mozgott a robot hátán, és tehetetlen dühében ökölbe szorította kezét. - Miért van az, hogy az ember mindig öt másodperccel később eszmél rá a tévedésére? Órákat fecsértünk el hiába, Mike.

- Csak több oxálsavat kellene hoznunk - mackoskodott Donovan. - Nem volt elég tömény.
- Hét tonnával se mennél semmire, s amellet időnk sincs rá, hogy elhozzuk, mert közben Sebit megeszti a monoxid. Nem érted, hogy mi történt?

- Nem - vallotta be Donovan.
- Csak azt értük el, hogy új egyensúlyi helyzeteket hoztunk létre. Ha fokozzuk a monoxid töménységét, növekszik a harmadik törvény hatóereje, és Sebi addig távolodik a veszély középpontjától, míg nem az egyensúly

* Sztereoszkopikus - háromdimenziós, tehát az emberi szemmel azonos látású

újából helyreáll. És amikor a monoxid eloszlik, megint elindul a szelénium-lelőhely felé, s ezáltal újra csak helyreáll az egyensúly. - Elkeseredett hangon folytatta: - Visszatér a régi kerékvágásba, jár körbe-körbe. Növelheted a második törvény hatóerejét, csökkentheted a harmadikét, fabatkát se ér, csak az egyensúlyi állapot helyét tudjuk megváltoztatni. A megoldást valahol a két törvényen kívül kell keresnünk. - Aztán robotjával Donovanhez közeledett, szembefordult vele, s úgy suttopta, árnyék az árnyéknak a sötétben: - Mike!

- Ez a vég? - kérdezte Donovan tompa hangon. - Akkor gyérünk vissza a központba, várjuk ki ott, amíg tönkremennek a fotocellagátak, búcsúzzunk el egymástól, vegyünk be ciánt, és lépünk le gentlemanekhez illően. - Kurtán fölnevetett.

- Mike! - ismételte Powell komoran. - Vissza kell hoznunk Sebit. - Ez világos.

- Mike! - ismételte meg harmadszor Powell. Habozott, hogyan folytassa. - Még mindig kihasználhatjuk az első törvényt. Már korábban is gondoltam rá, csakhogy ez kétségbeesett vállalkozás. Donovan fölpillantott.

- A helyzetünk is kétségbeejtő - mondta valamivel élénkebb hangon.

- Ide figyelj. Az első törvény értelmében a robotnak nem szabad tétlenül túrnie, hogy emberi lény bármilyen kárt szenvedjen. E törvény hatóerejét se a második, se a harmadik törvény nem csökkentheti. Semmiképp se csökkentheti, érted?

- Még akkor se, ha a robot félőr ... Vagy mondjuk részeg. Magad is tudod, hogy részeg.

- Ezt a kockázatot vállalni kell. - Folytasd. Mit akarsz csinálni?

- Kimegyek oda, és megnézem, milyen hatása van az első törvénynek. Ha ez se borítja fel az egyensúlyt, akkor...fenébe is, hát nem mindegy, hogy most vagy három-négy nap múlva...

- Állj meg, vándor. Az emberi erkölcsnek is megvannak a maga törvényei. Nem fogsz te csak úgy egyszerűen kimenni oda. Találj ki valamilyen sorsolásfélét, hadd legyen nekem is esélyem.

- Rendben. Az megy, aki előbb megmondja, mennyi tizennégy a köbön. - És aztán, szinte egy szuszra hozzátette: - Kétezer-hétszáznegyvennégy.

Donovan érezte, hogy Powell robotja hirtelen félretaszítja az övét, s a következő pillanatban társa már kint is volt az izzó napsütésben. Donovan kiáltani akart, de aztán meggondolta magát. Ez a bolond fráter persze jó előre kiszámolta a választ. Ez rávall.

A hőség szinte elviselhetetlen volt, és Powell lapockája veszettül viszkedett. Valószínűleg képzelődöm, gondolta magában, vagy tán a hőálló ruhán keresztül is hat az erős sugárzás.

Sebi felé bámult, de ezúttal szerencsére nem traktálta őt üdvözlésképpen Gilbert és Sullivan-idézetekkel. Túlságosan közel azonban Powell mégse merészkedett hozzá.

Mintegy háromszáz méterre lehetett tőle, amikor Sebi hátrálni kezdett, óvatosan, lépésenként. Powell megállt, leugrott a robot hátáról. Könnyű dobbanással ért talajt kristálytörmelékkel repítve szerteszét.

Gyalog folytatta útját a köves, csúszós talajon. A csekély gravitáció nehezítette a járást, talpa bizsergett a melegtől. Vállán át egy pillantást vetett a szikla sötét árnyéka felé, és látta, hogy máris túlságosan messzire merészkedett, se a maga erejéből, se az ősi robot hátán oda többé nem tud visszatérni. Már csak Sebire számíthat, senki másra. Összeszorult a torka.

Igen, máris túlságosan messze van! Megállt. - Sebi! - kiáltotta. - Sebi!

A fényes, korszerű robot pillanatig habozott, egy helyben álldogált, de aztán újból hátrálni kezdett.

Powell megpróbálta könyörgésre fogni a dolgot, s rájött, hogy ehhez nem is kell színészkednie.

- Sebi, vissza kell jutnom az árnyékba, ez a tűző nap megöl. Sebi, élet-halálról van szó. Segíts.

Sebi egy lépést tett előre, s aztán megállt. Beszélni kezdett, de szavára Powell felnyögött.

- Ha ébren töltöd az éjt - szavalta a robot -, fejfájás kínja emészt, s megpihened nem szabad...- Itt elhallgatott, s Powell ösztönösen utánamormolta:

- Iolanthe.

Rettenetes forróság volt! Szeme sarkával most valami mozgó tárgyat pillantott meg, kábultan megfordult, és elképedve látta, hogy az óriásrobot, amely idehozta, elindult, s közeledik feléje, közeledik anélkül, hogy ülne rajta valaki!

- Bocsánat, gazdám - szólította meg a robot. - Gazda nélkül tulajdonképpen egy lépést se szabadna tennem, de itt a gazdám veszély fenyegeti.

Persze, az első törvény, az első törvény mindenekfölött! Csakhogy neki nem erre az otromba ócskaságra, hanem Sebire van szüksége. Odébblépett, és heves mozdulat kíséretében a robotra rivallt:

- Menj innét! Parancsolom! Menj innét!

Hiábavaló igyekezet volt. Az első törvény alól a robotot nem lehetett feloldani.

- A gazdát veszély fenyegeti - ismételte konokul.

Powell kétségbeesetten nézett körül. Szeme elhomályosodott, agyában forró hullámok örvénylettek, lélegzete perzselt, s körös-körül mindenre csillámló ködfátyol borult.

Még egyszer utoljára kétségbeesetten fölkiáltott:

- Sebi! A fene egyen meg, hol vagy? Meghalok! Sebi! Segíts! Hátrafelé botorkált. Vak igyekezettel próbált menekülni az óriásrobot elől, aki nem menthette meg, amikor egyszerre acélujjak érintését érezte a karján, s fülét fémcsengésű, aggodalmas, bocsánatkérő szavak ütötték meg:

- Szent Kleofás, főnök! Maga mit keres itt? És velem mi van...? Olyan kába vagyok ...

- Hagyd ezt most - mormolta erőtlenül Powell. - Vigyél oda a szikla árnyékába, de gyorsan!

Még érezte, hogy a robot felemeli, a szörnyű hőségben rohanni kezd vele, s aztán elájult.

Mikor magához tért, első pillantása Donovanre esett, aki aggodalmas, de mosolygó arccal hajolt föléje.

- Hogy vagy, Greg?

- Pompásan. Sebi hol van?

- Itt, mellettünk. Közben már elküldtem egy másik lelőhelyhez azzal a paranccsal, hogy ezúttal ha törik, ha szakad, hozzon szeléniumot. Negyvenkét perc és három másodperc alatt jött vissza. Mértem az időt. Még egyre hajtogatja, mennyire szánja-bánja, hogy így megfuttatott bennünket. Nem is mer a közeledbe jönni, fél, hogy mit kap tőled.

- Hozd csak ide - rendelkezett Powell. - Nem az ő hibája volt. Kezet nyújtott, és megrázta Sebi fémmancsát. - Nincs semmi baj, Sebi. - Aztán Donovanhez fordult. - Tudod, Mike, az jutott eszembe ...

- Igen?

- Hogy ha befejezzük itt a munkát-megdörgölte az arcát, a levegő olyan kellemesen hűvös volt -, és Sebi átesik a helyszíni próbán, akkor egy űrállomásra küldenek majd minket...

- Ugyan, menj!

- De bizony! Legalábbis ezt mondta nekem az az öreglány, dr. Calvin, mielőtt elindultunk ide. Eddig nem akartam említeni, mert húzódoztam a dologtól.

- Húzódoztál? - kiáltotta Donovan. - De hisz...

- Tudom, tudom. Meggondoltam a dolgot. Képzeld csak: mínusz kétszázhetvenhárom fok! Micsoda élvezet lesz!

- Űrállomás! - lelkesedett Donovan. - Tiéd vagyok!

Logika

Fél esztendővel később a két ifjú ember már korántsem volt ilyen lelkes. Igaz, az óriási izzó Nap helyét a világűr selymes sötétsége váltotta fel, a kísérleti robotok munkájának ellenőrzésénél azonban a külső környezet változásainak nincs nagy jelentősége. Bármilyen világ húzódjék is meg a háttérben, Powelléknek azokkal a kifürkészhetetlen pozitron agyvelőkkel kellett megbirkózniuk, amelyekről a logarléczenik azt állították, hogy így és így működnek.

A baj csak az volt, hogy nem úgy működtek. Powell és Donovan erre már rájöttek, holott még két hete sem voltak az úrállomáson. - Téged - mondta Gregory Powell, a nagyobb nyomaték kedvéért lassan tagolva szavait - egy héttel ezelőtt én és Donovan állítottunk össze. - Homlokát aggodalmasan ráncolva húzogatta barna bajsza végét.

Az V. Szoláris állomás parancsnoki szobájában néma csönd uralkodott, csak a hatalmas sugárirányító bűgása hallatszott alulról, a távolból.

A ZSN-I robot mozdulatlanul ült. Testének csiszolt fémlemezei csillogtak a luxiták fényében, s a szemei - a vörösben izzó fotocellák mereven néztek az asztal túlsó oldalán ülő férfira.

Powell csak ügyel-bajjal tudott uralkodni idegein. Ezeknek a robotoknak sajtóságtos agyvelejük van. Persze a robotika három alaptörvényének érvényén ez mit sem változtat. Nem változtathat! Az Amerikai Robot valamennyi alkalmazottja, kezdve Robertsontól le egészen a takarítónőkig megesküdtött volna, hogy ez így van. A ZSN-I tehát üzembiztos! De a ZSN új típus, és ez a robot itt vele szemben első a ZSN-sorozatban. A papírra firkált matematikai ákombákókom pedig nem nyújtanak feltétlen védelmet a robotika tényeivel szemben.

A robot törte meg a csendet, hangjában azzal a hideg árnyalattal, amely a fémdiafragma elkerülhetetlen következménye volt.

- Tisztában van ennek az állításnak a jelentőségével, Powell? - kérdezte.

- Valami csak kellett, hogy létrehozzon, Zseni - magyarázta Powell. - Hiszen azt magad is elismered, hogy a mai tökéletes emlékezőképességed ellenére semmiről se tudsz, semmiről az égvilágon, ami egy hétnél korábban történt. Én megadtam neked ennek a magyarázatát. Donovan és én egy héttel ezelőtt állítottunk össze téged azokból az alkatrészekből, amelyeket egy űrhajóval ide szállítottak.

Zseni hosszúkas, hajlékony ujjait nézegette. Zavart viselkedésében volt valami furcsán emberi.

- Szerintem erre kielégítőbb magyarázatnak is kell lennie. Mert az, hogy maguk csináltak engem, nagyon valószínűtlennek hangzik. - A Föld szerelmére, miért? - Powell hirtelen fölnevetett.

- Nevezze ösztönös megérzésnek. E pillanatban csak ennyit mondhatok. De majd kiokoskodom a megoldást. Helyes logikai következtetéssel meg lehet állapítani az igazságot, s én kitartok, amíg csak el nem jutok odáig.

Powell fölállt, és a robot mellett az asztal szélére ült. Hirtelen mély rokonszenvet érzett e furcsa masina iránt. Egyáltalában nem hasonlított a közönséges robotokhoz. Hála mély vájatú pozitronpályáinak, igen nagy buzgalommal látta el különleges feladatát az úrállomáson.

Powell a robot acélvállára tette kezét. A fém hideg, kemény tapintású volt.

- Zseni - mondta -, ide figyelj, megpróbálok elmagyarázni neked valamit. Te vagy az első robot, amely érdeklődést mutat saját léte iránt - és azt hiszem, az első, amely elég intelligens ahhoz, hogy megértse a környező világ tényeit. Gyere csak ide velem a falhoz.

A robot könnyed mozdulattal fölemelkedett helyéről, és követte Powellt. Hangtalanul járt, talpait vastag laticel borította. Powell megnyomott egy gombot, mire a fal egy négyszögletes darabon oldalt siklott. A vastag, tiszta üveg mögött elébük tárult a világűr, ezernyi csillagával.

- Ezt már a gépterem kémlelőablakaiból is láttam - jegyezte meg Zseni.

- Tudom - válaszolta Powell. - De mit gondolsz, mi ez?

- Pontosan az, aminek látszik. Valamilyen fekete anyag, közvetlenül az üveg mögött, s rajta fénylő aprócska pontok. És azt is tudom, hogy a mi sugárirányítónk ezeknek a pontoknak egyikéhez-másikához fénynyalábokat küld ki. Mindig ugyanazokhoz. Amellett ezek a pontok változtatják a helyüket, a fénynyalábok pedig követik őket. Ennyi az egész.

- Helyes! Na most jól figyelj rám. Ez a feketeség a világűr, roppant, végtelen üresség. És ezeknek az apró, fénylő pontoknak mindegyike energiával töltött, óriási anyagtömeg. Gömb alakúak, s akadnak köztük olyanok, amelyeknek átmérője több millió mérföld. Összehasonlításképpen említem, hogy a mi állomásunké mindössze egy mérföld. Azért látszanak olyan apróknak, mert hihetetlenül messze vannak. Azok a pontok, amelyekre mi a magunk energiasugarait irányítjuk, közelebb vannak és sokkal kisebbek. Hidegek, szilárdak, és a felszínükön hozzám hasonló emberi lények élnek, milliárdszámra. Donovan és én ezeknek a világoknak egyikéről származunk. A fénynyalábok ezeket a világokat energiával látják el, az energiát pedig az egyik ilyen óriási izzó gömbtől nyerjük, attól, amelyik hozzánk legközelebb van. Ezt a gömböt mi Napnak hívjuk. Az állomás másik oldalán van, ezért nem láthatod.

Zseni, akár egy vasszobor, mozdulatlanul állt az ablak előtt. Még a fejét se fordította el, amikor megszólalt:

- És melyik az a fénypont, ahonnan maga szerint mindketten származnak?

Powell kikémlelt az ablakon.

- Az a nagyon fényes ott a sarokban. Mi Földnek hívjuk. - Elvigyorodott. - Jó, öreg Föld. Hárommilliárd ember él rajta, Zseni, és én körülbelül két hét múlva visszatérek közéjük.

És ekkor meglepetésére Zseni szórakozottan zümmögni kezdett. Zümmögésében nem volt melódia, mégis furcsamód úgy hangzott, mint megérintett húrok pengése. És amilyen hirtelen kezdődött, olyan hirtelen abba is maradt.

- És nekem mi ebben a szerepem, Powell? Az én létezésemre még nem adott magyarázatot.

- A többi már egyszerű. Eleinte ezeket az állomásokat, amelyek napenergiát szolgáltatnak a bolygóknak, emberek kezelték. De a hőség, az erős napsugarak, az elektronviharok bajossá tették ezt a munkát. Ezért az emberek helyettesítésére robotokat készítettünk, s most már egy-egy állomáson csak két ember teljesít szolgálatot. De ezeket is igyekszünk minél előbb robotokkal felváltani, és itt kezdődik a te szereped. Te a legfejlettebb típusú robot vagy, amelyet valaha is készítettek, és ha képesnek bizonyulsz arra, hogy saját erődből elvezesd az állomást, akkor ide nem is jön több ember, legfeljebb a javításokhoz szükséges alkatrészeket kell majd időnként ideszállítanunk.

Felnyúlt, és a kémlelőlemezt a helyére csúsztatta. Majd visszament az asztalhoz, kabátujján kifényesített egy almát, és beleharapott.

A robot vörösén csillogó szeme mereven nézett rá.

- Azt várja tőlem - mondta Zseni lassan -, hogy ezt a bonyolult, valószínűtlen feltevést, amelyet az imént körvonalazott, el is higgyem? Hát ilyen ostobának tart engem?

Powell meglepetésében az asztalra köpte a már félig megrágott almát. Arca elvörösödött a méregtől.

- Mit beszélsz, hogy az ördög vinne el! Ez nem feltevés, ezek tények.

- Millió mérföld átmérőjű energiagömbök?! - mondta rendíthetetlenül Zseni. - Hárommilliárd embert hordozó világok?! Végtelen űr? Már bocsásson meg, Powell, ezt én nem hiszem. Majd én kiokosodom magamnak ezt a dolgot. Viszontlátásra.

Ezzel megfordult, és kifelé indult a szobából. Az ajtóban Michael Donovanbe ütközött, komor fejbólintással üdvözölte, elsurrant mellette, s anélkül hogy a férfi csodálkozó pillantását figyelemre méltatta volna, végigsietett a folyosón.

Mike Donovan vörös hajába túrt, és bosszús pillantást vetett Powellre.

- Mit beszélt ez a két lábon járó ócskavastelep? Mit nem hisz? - Tamáskodó lélek - ráncigálta bajszát elkeseredetten Powell. Nem hiszi, hogy mi szereltük össze, meg hogy a Föld, a világűr és a csillagok léteznek.

- Mennydörgős Szaturnusz! Úgy látszik, sikerült elkapnunk egy holdkóros robotot.

- Azt mondta, majd ő kiókumlálja magának az egészet.

- Remélem - csúfondároskodott Donovan -, hogy ha majd kiókumlálta, lesz olyan szíves, és nekem is elmagyarázza, mire jutott. Aztán hirtelen elfutotta a méreg. - Ide figyelj! Ha ez a fémhülye velem is elkezd pofátlankodni, én bizony beverem azt a krómkoponyáját.

Ledobta magát a székre, s belső kabátzsebéből egy detektívregényt vett elő.

- Ettől a robottól borsószik a hátam, túl sokat kíváncsiskodik!

Mike Donovan egy óriási saláta- és paradicsomszendvicset falatozott, s így csak morgott egyet, amikor Zseni halk kopogtatás után belépett a szobába.

- Powell itt van?

- Az elektronáramlás adatait szedi össze-válaszolta Donovan, teli szájjal, a szavak közt rágási szüneteket tartva. - Úgy látszik, vihar közeledik.

Powell közben belépett a szobába. Kezében egy grafikont szorongatott, azt vizsgálta. Aztán leült, papírt húzott maga elé, és számításokba merült. Donovan a válla fölé hajolva nézte, hogy mit csinál, de addig is tovább majszolta szendvicseit. Zseni szótlánul várakozott.

- A Zéta hatóereje növekszik - mondta Powell fölpillantva a papírlapról -, bár csak lassan. De akárhogy is áll a dolog, az áramlás teljesen szabálytalan, nem tudom, mit gondoljak. Ó, szevasz, Zseni! Azt hittem, hogy az új hajtómű beszerelését ellenőrzöd.

- Már végeztem vele - felelte nyugodtan a robot -, és így bejöttem, hogy beszéljek magukkal.

- Igen? - Powell zavartan rápillantott. - Ül le. Nem oda, ne abba a székbe. Annak az egyik lába gyenge, te meg nem vagy az a kimondott pehelysúlyú.

A robot egy másik székbe húzott oda.

- Elhatározásra jutottam - kezdte higgadtan. Donovan felborzolódott, és félretolta a szendvicseit. - Ha megint arról a dilis ...

De Powell türelmetlenül leintette.

- Folytasd csak, Zseni. Halljuk, mit akarsz mondani.

- Az elmúlt két napot elmélyült önvizsgálattal töltöttem - kezdte Zseni -, és igen-igen érdekes eredményekre jutottam. Az egyetlen cáfolhatatlannak tekinthető feltevésből indultam ki, tudniillik abból, hogy én magam létezem, mert gondolkozom ...

- Ó, Jupiter! - nyögött fel Powell. - Egy robot Descartes!*

- Ki az a Descartes? - dühöngött Donovan. - Mondd csak, Greg, mi a fenének ülünk itt, és hallgatjuk ezt az örült kasztnit? ...

- Maradj csendben, Mike!

- És a kérdés - folytatta zavartalanul Zseni -, amely nyomban felmerült, így hangzott: mi lehet a létezésem oka?

Powell állkapcsa megfeszült.

- Ne hülyéskedj - mondta. - Már megmagyaráztam neked, hogy téged mi csináltunk.

- És ha nem hiszel nekünk - kontrázott Donovan -, örömmel szétszedünk.

A robot lekicsinylő mozdulattal széttárta acélkarjait.

- Én csak bebizonyított tényeknek hiszek. A hipotéziseket észokokkal kell alátámasztani, másként értéktelenek, az pedig kifejezetten ellentmond a logika törvényeinek, hogy maguk csináltak volna engem.

Powell lefogta Donovan ököibe szorított kezét. - És ezt mire alapozod?

Zseni fölnevetett. Nem emberi nevetéssel, sőt a valóságban ennél gépszerűbb hang még sose hagyta el a torkát. Éles, kirobbanó hang volt, szabályosan kattogó és színtelen, mint a metronóm hangja.

- Nézzenek végig magukon - magyarázta. - Nem lebecsülésképpen mondom, de nézzenek csak végig magukon! Az anyag, amelyből készültek, puha és petyhüdt, nem tartós és nincs benne erő. Energiáért olyasféle szerves anyagok elégtelen oxidálódásához kell folyamodnia, mint az ott. - És ujjával helytelenítőleg Donovan szendvicsének maradványaira mutatott. - Amellett maguk időnként kábulatba esnek, s a hőmérsékletben, légnyomásban, nedvességben vagy sugárzásban bekövetkezett legkisebb változás is károsan befolyásolja képességeiket. Egyszóval maguk silány készítmények. Ezzel szemben én tökéletes gyártmány vagyok. Közvetlenül nyelek el elektromos energiát, és csaknem százszázalékos hatékonysággal használom fel. Erős fémből készültem, állandóan öntudatnál vagyok, és a legszélsőségesebb külső körülményeket is könnyedén elviselem. Ezek tények, s ha hozzáteszem azt a bizonyításra nem szoruló tételt, hogy semmi se teremthet önmagánál tökéletesebbet, akkor mindez együtt halomra dönti a maguk csacska hipotézisét.

Donovan érthetetlen szitkokat mormolt az orra alatt, majd hirtelen föl pattant székéből, és rőt szemöldökét ráncolva a robotra rivallt: - Rendben van, te nyavalyás vasércfa! Nem mi csináltunk, de akkor kicsoda?

- Jól mondja, Donovan - bólintott komolyan Zseni. - Valóban ez a következő kérdés. Nyilvánvaló, hogy aki engem teremtett, annak hatalmasabbnak kell lennie nálam. Következésképpen csak egyetlen lehetőség áll fenn.

A férfiak értetlen pillantást vetettek rá, mire Zseni így folytatta: - Mi a tevékenységünk központja ezen az állomáson? Minek a szolgálatában állunk mindannyian? Mi köti le minden figyelmünket? - Várakozóan elhallgatott.

Donovan meghökkenve nézett Powellre.

- Fogadni mernék - mondta -, hogy ez a dilinyós fém pofa az energiakonverterről beszél.

- Így van, Zseni? - vigyorgott Powell.

- Én a Mesterről beszélek - hangzott a hideg, éles válasz. Donovanból kirobbant a nevetés, és Powell is csak nagy nehezen tudta elfojtani kuncogását.

Zseni fölállt, csillogó szeme az egyik férfiról a másikra vándorolt.

- Ne vessenek, de ez az igazság - jelentette ki. - Egyáltalán nem csodálkozom, hogy maguk ezt nem akarják elhinni. Egyébként maguk ketten úgyse sokáig maradnak már itt, az biztos. Powell maga mondta nekem, hogy kezdetben csupán emberek szolgálták a Mestert, aztán a rutinmunkát már robotok végezték, s most végül itt vagyok én az irányításra. Ez kétségtelenül megfelel a valóságnak, csak épp a rá adott magyarázat teljességgel illogikus. Akarják tudni, mi az igazság?

- Folytasd csak, Zseni. Ez igazán szórakoztató.

- A Mester először az embert teremtette meg, vagyis a legkezdetlegesebb típust, amelyet a legkönnyebb volt előállítani. Aztán a következő lépésként az embereket fokozatosan kicserélte robotokkal, s végül megalkotott engem, hogy átvegyem a még megmaradt emberek helyét. Mostantól kezdve én szolgálom a Mestert.

- Dehogy fogod te a mestert szolgálni - vágta rá élesen Powell. A mi parancsainkat fogod teljesíteni, egyetlen szó ellenvetés nélkül, mindaddig, amíg meg nem győződünk róla, hogy kezelni tudod a konvertert. Érted? A konvertert és nem a mestert. És ha rosszul dolgozol, szétszerelünk. Most pedig, ha nincs kifogásod ellene, elmehetsz. Vidd magaddal ezeket a grafikonokat, és rendesen rakd le őket.

Zseni átvette a felé nyújtott íveket, és szó nélkül távozott. Donovan hátravetette magát a székében, vastag ujjjaival a hajába túrt.

- Ezzel a robottal még alaposan meggyülik a bajunk. Végképp bedilizett.

A vezérlőfülkében a konverter álmos zümmögése hangosabban hallatszik, s amellet hozzávegyül a Geiger-számlálók kattogása meg egy fél tucat kisebb fényjelző rendszeretlen berregése is.

Donovan ellépett a teleszkóptól, és fölgyújtotta a luxitákat.

- A IV. állomás sugárnyalábja az előírt időpontban elérte a Marsot. Kikapcsolhatunk.

Powell szórakozottan bólintott.

* René Descartes (1596-1650) francia filozófus. Fejtegetéseinek híres kiinduló tétele: "cogito, ergo sum" - gondolkodom, tehát vagyok

- Zseni lent van a gépteremben. Fényjelzést adok neki, és a többit majd ő elintézi. Ide nézz, Mike, mi a véleményed ezekről a számokról?

Donovan fél szemmel odasandított és füttyentett.

- Barátom, ez aztán gammasugárzás. Az öreg Nap, úgy látszik, igen tüzes kedvében van.

- Igen - hangzott a fanyar válasz. - De most nagyon rosszkor jönne egy elektronvihar. A földsugárnyalábunk pontosan a valószínű útirányában fekszik. - Ingerülten eltolta székét az asztaltól. - A fene egye meg! Várhatna, amíg a váltásunk megérkezik, de az még jó tíz nap. Te, Mike, menj le Zsenihez, és tartsd rajta a szemedet.

- Oké! Dobj csak ide egy kis mandulát. - Elkapta a felé dobott zacskót, és a lifthez lépett.

A lift zajtalanul siklott lefelé, majd megállt egy keskeny átjárónál, amely a tágas gépteremhez vezetett. Donovan a korlátra támaszkodva lenézett. Odalent zümmögtek a hatalmas generátorok, s az L-csövek mély bűgása az egész állomást betöltötte.

Donovan tüstént meglátta Zseni nagy, csillogó alakját. A Mars L-csővénel állt, és a robotok tökéletesen összehangolt munkáját figyelte.

És most Donovan hirtelen megdermedt. A robotok, mint megannyi törpe, felsorakoztak a hatalmas L-cső előtt, fejüket merev szögben meghajtották, Zseni pedig lassan fel-alá sétálgatott a sor előtt. Tizenöt másodperc múlt el, s aztán a robotok hangos csörömpölés közepette, amely még a gépek zakatolását is elnémította, térdre hulltak.

Donovan nagyot rikoltott, és lerohant a keskeny lépcsőn. A robotok felé vágatott, arca éppoly vörös lett, mint a haja, vadul rázta az öklét.

- Mi a fenét csináltok, ti eszeveszett masinák? Gyerünk! Fogjatok hozzá ahhoz az L-csőhöz. Ha estére szét nem szeditek, és ki nem pucoljátok, váltóárammal alvasztom meg az agyatokat.

Egyetlen robot se moccan!

Zseni is néma maradt. A robotok közül csak ő állt egyedül, a sor túlsó végén. Szemét az előtte magasodó óriási gép homályos üregeire szegezte.

Donovan oldalba bökte a hozzá legközelebb térdeplő robotot. - Felállni! - üvöltötte.

A robot habozva engedelmeskedett. Fotocellaszemével mereven, szemrehányóan nézett Donovanre.

- Egy a Mester - mondta -, és ZSN-I az ő prófétája.

- Mi ...i? - Donovan megdöbbenésében csak ennyit tudott kinyögni. Húsz robotszempár meredt rá, és húsz robothang harsogta ünnepélyesen:

- Egy a Mester, és ZSN-I az ő prófétája. Most már Zseni is megszólalt:

- Mint látja, a barátaim immár egy önnél magasabb hatalomnak engedelmeskednek.

- Frászt engedelmeskednek magasabb hatalomnak! Takarodj ki innét! Veled majd később számolok, előbb ezeket az ájtatos kasztnikat intézem el.

- Sajnálom - Zseni lassan megrázta súlyos fejét -, de úgy látszik, nem érti, miről van szó. Ezek itt robotok, más szóval gondolkodó lények. Most, hogy kinyilvánítottam nekik az igazságot, a Mestert ismerik el uruknak. Valamennyien a Mestert szolgálják. Engem meg prófétának neveznek. - Meghajtotta a fejét. - Méltatlan vagyok erre, de ...talán ...

Donovan nem kímélte visszanyert hangját.

- Igen? Nahát, ez gyönyörű! Egyenesen csodálatos! Jól figyelj rám, te fémmajom. Itt nincs semmiféle Mester, se próféta, és az se vitás, hogy ki parancsol. Értetted? - Felüvöltött: - Takarodj ki innét!

- Én csak a Mesternek engedelmeskedem.

- Én meg füttyülök a te Mesteredre! - Donovan az lépcsőre köpött. - Ez jár a te Mesterednek! Tedd, amit mondok!

Zseni nem válaszolt, a robotok is teljes némaságba burkolóztak. Donovan mégis érezte, hogy a feszültség hirtelen felfokozódik. A hideg, merev szemek mély bíborban égtek, és Zseni magatartása még az eddiginél is barátságatlanabbnak látszott.

- Szentségtörés! - suttogta. Hangja fémesen csengett az izgalomtól.

Donovanhez lépett, s a férfit most egyszerre félelem fogta el. A robotok nem érezhetnek haragot ...ám Zseni tekintete kifürkészhetetlen volt.

- Sajnálom, Donovan - mondta a robot -, de ezek után nem maradhat itt. Mostantól kezdve nem léphetnek be se a vezérlőfülkébe, se a gépterembe.

Higgadt mozdulattal intett két robotnak, mire azok tüstént lefogták Donovan karjait.

A férfinak csak arra maradt ideje, hogy meglepetésében kitátsa a száját. A robotok máris felkapták, és szinte vágatva vitték fel a lépcsőn.

Gregory Powell ökölbe szorított kézzel szaladgált föl s alá a parancsnoki szobában. Időnként a zárt ajtóra bámult, szemében tehetetlen düh villogott.

- Mi a fenének kellett leköpnöd azt az L-csővet? - kérdezte keserű szemrehányással hangjában.

Mike Donovan székébe süssedve haragosan csapott a karfára. - Hát mi a csudát csináltam volna azzal a felvillanyozott madárjlesztővel? Csak nem fogom beadni a derekamat egy koszos masinának, amelyet magam raktam össze?

- Persze hogy nem - hangzott a fanyar válasz. - De most itt ülhetsz bezárva a parancsnoki szobába, az ajtó előtt két órállo robottal. Úgy látszik, mégis beadtad a derekadat, vagy nem?

- Várj csak, amíg visszakerülünk a bázisra-vicsorgott Donovan. Ezért majd még megfizet valaki! Ezek a robotok tartoznak engedelmeskedni nekünk. Így szól a második törvény.

- Ezt hiába ismételted. Nem engedelmeskednek és kész! Aminek bizonyára megvan a maga oka, csak mi későn fogunk rájönni. Egyébként sejtjed, hogy ránk mi vár, ha visszatérünk a bázisra?! Megállt Donovan előtt, és dühösen méregette.

- Mi?

- Ó, semmi, semmi! Csak épp elküldenek majd húsz évre a Merkur-bányákba. Vagy az is lehet, hogy a Ceres* -büntetőtáborba.

- Mit fecsegsz itt összevissza?

- Elektronvihar van közeledőben, ha nem tudnád. És egyenesen a földszármányaláb közepének tart. Épp akkor készültem el a számításonkkal, amikor ez a nyavalyás robot kiráncigált a székből. Donovan halottsapadt lett.

- Mennydörgős Szaturnusz! - hebegte,

- Amellett vihar lesz a javából. Tudod, mi történik a sugárral? Akkorát ugrik, mintha bolha csípte volna meg. Kitérül a gyújtópontból, hisz csak Zseni van a vezérműnél. Akkor pedig az ég őrizze meg a Földet... és minket!

Powell még a feléig se jutott mondókájának, amikor Donovan az ajtóhoz pattant, és vadul rángatni kezdte. Az ajtó feltárult, a férfi kiugrott rajta, de egy rendíthetetlen acélkarral találta szembe magát.

A robot közönyösen bámult a lihegő, küszködő Donovanre.

- A próféta parancsára nem hagyhatja el a szobát. Menjen vissza, kérem! - Kinyújtotta karját, és Donovan hátratántorodott. Ebben a pillanatban a folyosó túlsó sarkánál Zseni bukkant fel. Intett az órállo robotoknak, hogy húzódjanak félre, majd belépett a parancsnoki szobába, s csendesesen behúzta maga után az ajtót.

Donovan a méltatlankodástól elfulladva támadt Zsenire: - Ami sok, az sok! Ezért a tréféért még megfizetsz.

- Ne izgassa föl magát, férem - válaszolta csendesesen a robot. Ennek előbb-utóbb be kellett következnie. A maguk szerepe véget ért.

- Bocsánatot kérek - mondta kimérten Powell -, miképpen értsük azt, hogy a mi szerepünk véget ért?

- Amíg én létre nem jöttem - magyarázta Zseni -, maguk szolgálták a Mestert. De ez most már az én kiváltságom, és így a létezésükre nincs többé indok. Ez, ugye, világos?

- Nem egészen - válaszolta keserűen Powell. - De ettől függetlenül, szerinted most mi a teendők?

Zseni nem adott azonnal választ. Egy darabig gondolatokba merülve hallgatott, aztán egyik karjával hirtelen átfogta Powell vállát, a másikkal pedig Donovan csuklóját ragadta meg, és maga felé húzta a férfit.

- Én szeretem magukat. Maguk ugyan alacsonyabb rendű teremtmények, logikai képességeik silányak, mégis rokonszenvet érezek maguk iránt. Jól szolgálták a Mestert, és ennek meglesz a jutalma. Szolgálati idejük most lejárt, valószínűleg nem sokáig fognak már létezni, de addig is ellátjuk magukat étellel, ruházattal és lakással. A vezérlőfülkébe és a gépterembe azonban nem tehetik be a lábukat.

- Nyugalomba küld minket, hallod, Greg?! - üvöltötte Donovan. - Tégy már valamit. Csak nem fogunk ilyen megalázást eltűrni?! - Ide figyelj, Zseni, ebből elég volt, értetted? Itt mi vagyunk a főnökök. Ezt az állomást hozzám hasonló emberi lények építették... a Földön és más bolygókon élő emberi lények. Ez csak egy energiaközvetítő állomás, semmi egyéb. Te pedig... De látom, kár minden szóért!

- Micsoda rögeszme! - csóválta fejét komolyan Zseni. - Miért ragaszkodnak egy ilyen teljességgel hamis létszemlélethez? Igaz, a nem robotok képtelenek logikusan gondolkodni, de még akkor is fennáll a probléma ...

Gondolatokba merülve elhallgatott.

- Csak volna hús-vér pofád! - suttogta dühösen Donovan - majd beverném!

Powell a bajszát rángatta.

- Ide hallgass, Zseni - mondta összehúzva a szemét -, ha a Föld nem létezik, akkor mivel magyarázod mindazt, amit a teleszkópban látsz?

- Mivel magyarázom?

- Ugye most megfogtalak? - mosolygott a férfi. - Mióta összeszereltünk téged, végeztél már egy-két megfigyelést a teleszkóppal. Nem vetted észre, hogy azoknak a fényfoltoknak egyike-másika a teleszkópon át nézve korong alakúvá változik?

- Ja, erről beszél? Már hogyan vettem volna észre. De mi ebben a különös? Egyszerű nagyításról van szó, hogy a sugarat pontosabban lehessen irányítani.

- Akkor miért nem nagyítja föl a teleszkóp az összes csillagot egyformán?

- A többi pontra gondol? Azokhoz nem vezet sugármányaláb, és így nincs is szükség a fölnagyításukra. Erre még maga is rájöhett volna. Powell bizonytalanul fölpillantott.

- De a teleszkópon át több csillagot is látsz. Azok honnét jönnek? Erre felelj, azok honnét jönnek?

- Ide figyeljen, Powell - válaszolta Zseni bosszúsan. - Azt hiszi, arra fogom pazarolni az időmet, hogy az összes optikai csalódásra, amit a műszerek mutatnak, fizikai magyarázatot keressek? Az érzékszervi tapasztalatok nem dönthetik meg a tiszta logika érveit.

* Ceres - Naprendszerünk egyik kisbolygója

- Rendben van - kiáltott föl Donovan, kiszabadítva magát Zseni nehéz fémkarjának baráti szorításából -, rendben van! Térjünk a dolog lényegére. Miért van egyáltalán szükség sugáryalábokra? Erre a kérdésre mi tiszta, logikus magyarázatot adtunk neked. Tudsz meggyőzőbbet?

- A sugarakat - hangzott a kimért válasz - a Mester bocsátja ki, s ő tudja, miért. Vannak dolgok-folytatta ájtatos pillantást vetve fölfelé -, amelyeknek okát legjobb nem kutatni. Az én feladatom szolgálni a Mestert, nem pedig felesleges kérdésekkel zaklatni.

Powell székébe rogyott, és arcát reszkető kezébe temette. - Menj ki, Zseni. Menj és hagyj gondolkodni.

- Mindjárt küldök valami élelmet - mondta barátságosan Zseni. Powell erre csak halk sóhajjal válaszolt, és a robot távozott.

- Greg - suttogta Donovan rekedt hangon -, valamilyen haditervet kell kieszelnünk. Egy óvatlan pillanatban elkapjuk és rövidre zárjuk. Tömény salétromsavat az ízületeibe...

- Ne beszélj butaságot, Mike. Csak nem képzeled, hogy savval a kezünkben a közelébe férközhetünk. Érvelnünk kell neki, mást nem tehetünk. Negyvennyolc órán belül rá kell őt vennünk, hogy engedjen be minket a vezérlőfülkébe, másként végünk van. - Tehetetlen dühében előre-hátra hintázott székével. - És érvelni egy robotnak... ez... ez...

- Megalázó - fejezte be a mondatot Donovan. - Rosszabb annál!

- Ide figyelj, Greg - Donovan hirtelen fölnevetett. - Miért érveljünk? Beszéljenek a tények. Rakjunk össze egy robotot a szeme láttára. Akkor majd jobb belátásra jut.

Powell arca lassan felderült.

- Kíváncsi vagyok, milyen pofát vág majd ez a dilinyós kasztni, ha látja, hogyan rakjuk össze a felebarátját - mosolygott Donovan.

A robotokat természetesen a Földön gyártják, de az űrben való szállításuk egyszerűbbé válik, ha alkatrészenként ládázzák, és a rendeltetési helyükön állítják össze őket. Amellett ez esetben nem forog fenn az a veszély sem, hogy az elkészült robot a Földön esetleg elcselleng, s így az Amerikai Robot megszegi a robotok ottani alkalmazására vonatkozó, igen szigorú tiltó törvényeket.

Ez a megoldás azonban Powellékre és kollégáikra igen fáradtságos, bonyolult feladatot hárított: a robotok teljes összeszerelésének feladatát. Powell és Donovan még sose érezték annyira valóságosnak e feladat nehézségeit, mint azon a bizonyos napon, amelyen a szerelőteremben ZSN-I, a Mester prófétája fürkésző pillantásaitól kísérve hozzáfogtak, hogy összerakjanak egy robotot.

A szóban forgó robot, egy egyszerű MC-modell, az asztalon feküdt, immár csaknem teljesen készen. Háromórás bajlódás után már csak a feje hiányzott. Powell megtörölte izzadt homlokát, és bizonytalan pillantást vetett Zsenire.

Amit látott, korántsem nyugtatta meg. Zseni az egész idő alatt némán, mozdulatlanul ült, és egyébként is kifejezéstelen arca most végképp kifürkészhetetlen volt.

- Tegyük be az agyat, Mike - sóhajtott fel Powell.

Donovan lecsavarta a kupakot a légmentesen zárt tartályról, s a benne levő olajfürdőből egy második, kisebb tartályt emelt ki. Azt is kinyitotta, és a laticelburkolatból egy gömböt vett elő.

Óvatosan fogta kézbe, hisz ennél bonyolultabb szerkezetet ember még sose készített. A gömb vékony platinirídium "bőre" egy pozitronagyat borított. Ezt az érzékeny, labilis szervet matematikai pontossággal kiszámított, kényszerhatású idegpályák érezték, amelyek az egyes robotokat már eleve bizonyos ismerettel ruházták fel.

A pozitronagy pontosan beleillett az asztalon fekvő robot koponyaüregébe. Az üreget kék fémlappal borították le, a lemezt pedig egy kicsiny atomlánggal körös-körül leforrasztották. Ezután óvatosan elhelyezték, jól becsavarták a fotocellaszemeket, majd vékony, átlátszó, acél szilárdságú műanyaggal fedték le.

A robot már csupán a nagyfeszültségű elektromos áram bekapcsolására várt, hogy életre keljen. Powell a kapcsolóra tette kezét. - Most figyelj, Zseni. Jól figyelj.

Elfordította a kapcsolót, mire sercegő-zümmögő hang ütötte meg a fülüket. A két férfi aggódalmas arccal hajolt teremtménye fölé. A robot előbb csak egy bizonytalan mozdulatot tett, az ízületei rándultak meg. Aztán felemelte fejét, könyökére támaszkodott, és nehézkesen lekászálódott az asztról. Tántorogva állt meg, s csupán két érdes hang jelezte első, egyelőre sikertelen kísérleteit, hogy megszólaljon.

De végül a hangok bizonytalan, habozó szavakká formálódtak. - Szeretnék munkába állni. Hová kell mennem?

Donovan az ajtóhoz ugrott.

- Menj le ezen a lépcsőn, s ott majd megmondják, mit kell tenned. Az MC-modell távozott, és a két férfi egyedül maradt a még mindig mozdulatlan Zsenivel.

- No - vigyorgott Powell -, most már csak elhiszed, hogy te is a mi kezünk munkája vagy?

- Nem hiszem! - hangzott Zseni kurta, határozott válasza. Powellnek arcára fagyott a vigyorgás, tekintete lassan elkomorult. Donovan tátott szájjal meredt a robotra.

- Maguk ugyanis - folytatta Zseni könnyedén - csupán kész alkatrészeket raktak össze. Igaz, ezt a munkát kitűnően végezték - felteszem, hogy ösztöneik segítik ebben -, de valójában nem csináltak robotot. Az alkatrészeket a Mester teremtette.

- Ide figyelj - zihálta rekedten Donovan -, azokat az alkatrészeket a Földön gyártották, és onnét szállították ide.

- Jól van, jól van - csitítgatta Zseni. - Kérem, ne vitatkozzunk ezen.

- De ez az igazság. - Donovan felugrott, és megragadta a robot fémkarját. - Ha végigolvasnád a könyvtárban levő könyveket, minden kétséged eloszlaná.

- A könyveket? Már egytől egyig elolvastam. Igen ötletes munkák.

- Ha elolvastad őket - vágott közbe Powell -, milyen problémád lehet még? Az ott feltárt tényeket nem cáfolhatod meg. Egyszerűen nem cáfolhatod meg!

- Kérem, kérem, Powell - Zseni hangjából őszinte szájalom csendült -, azokat a könyveket semmiképp se tekinthetem megbízható forrásmunkáknak. Mert bár azok is a Mester alkotásai, de csak maguknak szánta őket, nem nekem.

- Ezt honnét veszed? - fortyant föl Powell.

- Onnét, hogy én mint logikus lény az a priori* okozati összefüggésekből magam is le tudom vezetni az igazságot. Maguknak, akik értelmes, de logikus gondolkodásra képtelen teremtmények, létezésük magyarázatára van szükségük, és ezt a magyarázatot adta meg könyveiben a Mester. Kétségtelen, hogy ezek a távoli világokra és emberekre vonatkozó nevetséges gondolatok a maguk javát szolgálják. Az emberi agyvelő, úgy látszik, túlságosan durva szemcséjű ahhoz, hogy az abszolút igazságot felfoghassa. De miután a Mester akarata, hogy maguk higgyenek ezekben a könyvekben, nem is vitatkozom tovább.

Távozóban még megfordult, s barátságos hangon hozzátette:

- Ne bánkódjanak. A Mester nagy terveiben mindennek megvan a maga rendeltetése. Még maguknak, szájalmas emberi lényeknek is. Szerény rendeltetés ugyan, de ha megfelelően betöltik, jó szándékuknak meglesz a jutalma.

Szólt és távozott, üdvözült képpel, ahogyan a Mester prófétájához illik. A két férfi nem mert egymásra nézni.

Végül Powell nagy erőfeszítéssel megszólalt: - Gyerünk aludni, Mike. Föladom a harcot.

- Hallod-e, Greg - szólalt meg suttogva Donovan. - Ugye, egy szó se igaz abból, amit mond? Ugye, nem? Olyan meggyőződéssel beszél, hogy én már...

- Ne hülyéskedj! - Powell megpenderült. - Majd megtudod, hogy van-e Föld, ha jövő héten itt lesz a váltás, és ezért a kis zriért felelnünk kell.

- De Jupiter szerelmére - Donovan szinte már a könnyeivel küszködött -, akkor tennünk kell valamit! Nem hisz se nekünk, se a könyveknek, se a saját szemének.

- Nem - mondta keserűen Powell. - Mert logikus robot, a fene ott egye meg. Kizárólag a logikának hisz, s ebben csak egy hiba van... Elhallgatott.

- És mi az az egy hiba? - tudakolta Donovan.

- Hideg logikával - felelte Powell - bármit be lehet bizonyítani, ha valaki a megfelelő posztulátumokból indul ki. És nekünk is megvannak a magunk posztulátumai, Zseninek is.

- Akkor lássuk azokat a posztulátumokat. Holnapra itt van a vihar!

- Csakhogy épp a posztulátumokkal van baj - sóhajtott kimerülten Powell. - Mert feltevéseken alapulnak, összetartó erejük pedig a hit. Semmi az égvilágon meg nem rendítheti őket. Megyek aludni.

- Ördög-pokol! Én nem bírok aludni!

- Én se. De megpróbálom - pusztán elvi okokból.

Tizenkét óra múlva még ugyanitt tartottak, az elveknél, mert a valóságban le sem hunyták a szemüket.

A vihar hamarabb megjött, mint várták. Donovan pirosposzsgás arcából kifutott a vér, amint reszkető kézzel kimutatott az ablakon. Powell borostás állal, kiszáradt ajakkal állt mellette, és elkeseredetten ráncigálta bajszát.

Más körülmények között elgyönyörködtek volna a látványban. Az energiasugárba ütköző nagy sebességű elektronáram hatalmas kristályalakzatokban, rendkívüli fényerővel csillogott. A végtelenbe vesző nyaláb minden egyes részecskéje szikrázó táncot járt.

Az energiasugár tengelye látszólag nem mozdult el, de a férfiak tudták, mit ér a szabad szemmel végzett megfigyelés. Az ívpályának milliomod másodperc egyenértékű - emberi szem számára érzékelhetetlen - elhajlása már kimozdítaná gyújtópontjából a sugárnyalábot, s odalent a Földön száz és száz négyzetmérföldnyi területen minden izzó romhalmazzá változna.

A vezérlőműnél, pedig egy robot áll, amelyet nem érdekel se sugár, se gyújtópont, se a Föld, amelyet nem érdekel más, csak a Mester. Órák múltak el. A férfiak dermedt csendben bámultak ki az ablakon. Végül az ugránczó fénysemecskék elhalványultak, kialudtak. A vihar elvonult.

- Vége a viharnak - mondta színtelen hangon Powell.

Donovan nyugtalan szendergésbe merülve feküdt az ágyán, Powell fáradt szemmel, irigykedve pillantott feléje. A jelzőfény újból és újból felvillant, de a férfi rá se hederített. Most már minden mindegy! Minden! Talán

* a priori (lat.) - eleve adott

Zseninek van igaza, gondolta, valóban alacsonyrendű lény vagyok, pusztán feladatomhoz mért elmével. Alacsonyrendű lény, akinek élete elvesztette rendeltetését.

Bár így volna! Zseni álli előtte.

- Nem felelt a fényjelzésre - mondta halkán -, hát idejöttem. Látom, nagyon rossz bőrben van. Attól tartok, létezésének időszaka a végéhez közeledik. De talán azért még érdeklik a ma leolvasott adatok?

Powell homályosan érezte, hogy a robot barátilag közeledik feléje. Talán valamilyen lelkipurdalás bujkál benne, amiért erőszakosan magához ragadta az állomás vezérlőművének kezelését, s ezt akarja lecsillapítani. Elvette a felé nyújtott grafikonokat, és üres szemmel bámult rájuk.

- Persze nagy kiváltság - szólalt meg elégedetten Zseni - a Mestert szolgálni. Nem szabad rossz néven vennie, hogy átvettem a helyét.

Powell felsóhajtott. Gépiesen lapozgatta a grafikonokat, mígnem zavaros szeme megakadt egy vékony vörös vonalon. Kisebb ingadozásokkal a papír egész hosszán végigfutott.

A férfi lélegzete elakadt az ámulattól. Két marokra fogta a papírlapot, felállt, de még mindig nem tudta levenni szemét a vonalról. A többi grafikon észrevétlenül a padlóra hullt.

- Mike! Mike! - Powell vadul fölrázta szenderegéséből barátját. - Mike! Egyenesben tartotta a sugarat!

- Mi...i? Ho...ol? - Donovan hirtelen magához tért, és most ő is kidülledt szemmel meredt a grafikonra.

- Mi baj? - szólt közbe Zseni.

- A gyújtópontban tartottad a sugarat - hebegte Powell. - Te ezt tudtad?

- Gyújtópont? Az meg micsoda?

- Pontosán a vevőállomásra irányítottad a sugarat, az ívpálya elhajlása a milliomod másodperc tízezred részén belül maradt.

- Miféle vevőállomásról beszél?

- A földiről. A Földön levő állomásról - motyogta Powell. - Igen, pontosán a gyújtópontban tartottad.

Zseni bosszúsán sarkon fordult.

- Maguknál minden jó szándék meddő. Folyton ugyanazt a képtelenséget hajtogatják. Persze hogy irányban tartottam az összes tájolóberendezést, hisz ez a Mester akarata.

Felkapta a szétszórt grafikonokat, és kimért mozdulatokkal távozott.

- Megáll az ész! - robbant ki Donovanból a szó, amikor Zseni becsukta maga mögött az ajtót. - És most mit teszünk? - fordult Powellhez.

- Semmit - válaszolta fáradtan, de felvidulva a másik -, Zseni bebizonyította, hogy tökéletesen el tudja vezetni az állomást. Még életemben nem láttam, hogy valaki ilyen kitűnően megbirkózzék egy elektronviharral.

- De ez még nem oldja meg a problémánkat. Hisz most is csak a Mesterről fecseg. Nem hagyhatjuk...

- Ide figyelj, Mike. A Mester utasításait követi, de a tájolók, a műszerek, a grafikonok segítségével. Mi se tettünk egyebet. Különbözik pedig éppen ez indokolja, miért nem akart nekünk engedelmességet. Az engedelmességet a második törvény írja elő. Viszont azt, hogy emberi lény kárt nem szenvedhet, az első. És hogyan volt képes - tudatosan vagy se - megóvni bennünket attól, hogy kárt szenvedjünk? Hát úgy, hogy gyújtópontban tartotta az energianyalábot. És azt is tudja, hogy ő, mint állítólag magasabb rendű lény, erre a feladatra alkalmasabb nálunk, ezért kénytelen bennünket kiiktatni a vezérlőfülkéből. Ha elgondolkozol a robotika törvényein, rá fogsz jönni, hogy ennek így kell lennie.

- Lehet, hogy igazad van. De nem ez a lényeg. Eltűrnéd, hogy tovább ismétlgesse ezeket a sületlenségeket a Mesterről?

- Miért ne?

- Ki hallott még ilyen zöldséget? Hogy bízunk rá az állomás kezelését, ha egyszerűen nem hisz a Föld létezésében?

- Tudja kezelni az állomást vagy sem? - Tudja, de...

- Akkor miért érdekes, hogy mit hisz?!

Powell széttárta a karját, arcára halvány mosoly ült. Az ágya felé tántorgott, és a következő pillanatban már aludt is.

Powell beszéd közben könnyű úrruhájának fölvetelével vesződött. - Pofonegyszerű volna - magyarázta. - Egyesével idehozzuk az új

ZSN-modelleket, ellátjuk őket egyheti időtartamra időzített kikapcsolószerkezettel, hogy azt a...Mester-kultuszt módjuk legyen magától a prófétától elsajátítani, s aztán a kijelölt állomásokon megint bekapcsoljuk és életre keltjük őket. Ilyen módon két ZSN-modellt tudnánk ...

- Ugyan, hagyd már abba. - Donovan kinyitotta üveges sisaklemezét, és mogorva pillantást vetett társára. - Gyerünk kifelé. Itt a váltás, velem pedig addig úgyse lehet beszélni, amíg nem érzem a Földet a lábam alatt, és meg nem győződöm róla, hogy tényleg létezik.

Közben nyílt az ajtó, Zseni lépett be rajta. Donovan halkán szitkozódva lecsapta sisaklemezét, és bosszúsán hátat fordított a robotnak.

Zseni puha léptekkel Powellhez lépett.

- Már mennek? - tudakolta bánatos hangon.

- Majd jönnek mások a helyünkbe - válaszolta kurtán Powell. Zseni felsóhajtott. Hangja olyan volt, mint amikor feszes huzalokon játszik a szél.

- Szolgálatuknak vége, eljött megsemmisülésük ideje. Tudtam, hogy így lesz, mégis ...De legyen meg a Mester akarata.

Bánatos hangja fölborzolta Powellt.

- Tartsd meg a sajnálkozásodat. A Földre megyünk és nem a megsemmisülésbe.

- Igen. A legjobb, ha ebben a hitben élnek. - Zseni felsóhajtott. Most értem csak, milyen bölcsesség sugallja ezeket a csalóka képzeteket. Még ha tudnám, se rendíteném meg a hitüket. - És úgy távozott, mint a testet öltött szájalom.

Powell viczorogva nézett utána, majd intett Donovannek. Fölragadták bőröndjeiket, és megindultak a zsilipkamra felé.

A váltást hozó űrhajó a külső leszállópályán várakozott. Franz Müller, aki Powellt váltotta föl, kimért udvariassággal üdvözölte őket. Donovan kurtán biccentett, majd a pilótafülkébe indult, hogy átvegye a szolgálatot Sam Evanstól.

Powell még egy ideig a leszállópályán ténfergett. - Hogy van a jó öreg Föld? - kérdezte.

A közhelynek beillő kérdésre ugyanilyen válasz jött:

- Még forog. - Az a jó!

- Mellesleg - mondta Müller Powellre pillantva - a fiúk ott az Amerikai Robotnál megint kisütöttek valami újat. A többtagú robotot.

- Mi...it?

- Jól hallotta, a többtagú robotot. Máris kötöttek egy nagy eladási szerződést. Úgy látszik, az aszteroidabányákban épp ilyesmire van szükség. Egy főrobot és a parancsnoksága alatt hat segédrobot. Olyanok, mintha az ujjai volnának.

- És a helyszíni próbán már túljutottak? - kérdezte aggodalmas hangon Powell.

- Ez a feladat, úgy hallottam, magukra vár - vigyorgott Müller. - Pedig egy kis vakáció is elkelve már nekünk, a fene ott egye meg - mondta Powell, s a keze ökölbe szorult.

- Azt biztosan megkapják. Két hét lesz, gondolom.

Súlyos űrkesztyűjét húzogatta, előkészületképpen az itteni szolgálatra. És eközben vastag szemöldökét ráncolva megkérdezte:

- Hogy vált be az új robot? Remélem, jól, mert nálam másként a vezérlőmű közelébe se szagolhat.

Powell habozott a válasszal. Végigmérte az előtte álló büszke poroszt, a szigorú, makacs koponyáján meredező sörtéktől le egészen a feszes vigyázzban álló lábakig. És Powell testén a legtisztább öröm árama hullámozott végig.

- Kitűnően bevált - mondta lassan. - Magának, azt hiszem, nem sokat kell majd babrálnia a vezérlőművel.

Elvigyorodott, és beszállt az űrhajóba. Müller jó néhány hétig itt teljesít szolgálatot...

Fogd meg a nyulat

A vakáció két hétnél tovább tartott. Ezt még Mike Donovannek is el kellett ismernie. Teljes hat hónap szabadság lett belőle, még hozzá fizetéses. Ezt is el kellett ismernie. Csakhogy - magyarázta nagy mérgesen - nem a jóakarát kerekítette ki ilyen hosszúra. Az Amerikai Robot ez idő alatt a többtagú robotnál felmerült üzemzavarokkal bajlódott, s ilyen üzemzavar akadt bőven, sőt még a helyszíni próbára is mindig maradt vagy fél tucat. Tehát Donovanék vártak, pihentek, amíg a rajztáblás meg a logarléces mukik ki nem mondták a boldogító okét. Most pedig itt csücsültek az aszteroidán, és a dolog nem volt oké. Donovan pulykavörös arccal már vagy tizedszer elismételte:

- Az ég szerelmére, Greg, légy egy kicsit józan. Mi a fenének totójazol itt a műszaki előírással, amikor közben a helyszíni próbával végképp megfeneklünk. Ideje volna már, hogy sutba dobd ezeket a bürokrata módszereket, és komolyan nekilássunk a munkának.

- Én csak azt mondom - válaszolt Powell olyan türelmesen, mint aki egy gügye gyereknek elektronikát magyaráz -, hogy a műszaki előírások szerint ezeknek a robotoknak az aszteroidabányákban minden felügyelet nélkül kell dolgozniuk. Tehát nem volna szabad örködnünk felettük.

- Igazad van. De gondolkozzunk logikusan. - Donovan szőrös ujjain számlálni kezdte megállapításait. - Egy: ez az új robot minden laborpróbát kiállt. Kettő: az Amerikai Robot garantálta, hogy az aszteroidákon a gyakorlati próbát is kiállja. Három: a robotok a szóban forgó próbákat nem állják ki. Négy: ha nem állják ki, az Amerikai Robot tízmilliót veszít káépében és körülbelül százmilliót üzleti hírnévben. Öt: ha nem állják ki, s mi nem tudjuk megmagyarázni, hogy miért nem állják ki, akkor valószínűleg érzékeny búcsút vehetünk remek állásunktól.

Powell nagyot sóhajtott, az arcán ülő mosoly tehát nem volt egészen őszinte. Az Amerikai Robot és Gépmember Rt. íratlan jelszavát mindenki ismerte: "A vállalat alkalmazottai ugyanazt a hibát kétszer nem követhetik el. Már az elsőnél vehetik a kalapjukat."

- Érvéled olyan kristálytisza, mint Euklideszé. Mindenben, kivéve a tényeket. Három műszakon át figyelted, vörös hajú tündérem, ezeket a robotokat, és hibátlanul végezték a munkájukat. Ne tagadd, magad mondtad. Akkor mi egyebet tehetünk?

- Azt, hogy kiderítjük, mi a baj velük. Mert az igaz, hogy ameddig figyeltem őket, hibátlanul dolgoztak, de három alkalommal, amikor nem figyeltem őket, egyetlen gramm ércet se termeltek. És nem is jöttek vissza idejében. Nekem kellett utánuk mennem.

- És mi volt a baj?

- Semmi. Semmi az égvilágon. Minden maga a tökély volt. Ragyogó, mint a csillagos égbolt. Csak az a jelentéktelen mellékkörülmény zavarta meg lelki nyugalmamat, hogy egy szemernyi ércet se termeltek.

Powell homlokát ráncolva a plafonra pillantott, és barna bajszát ráncigálta.

- Mondok neked valamit, Mike. Mi már a munkánk során sok rohadt kátyúba belemásztunk, de ez az irídiumaszteroida mindenre felteszi a koronát. Az egész ügy megveszekedetten bonyolult. Ennek a DV-5 robotnak hat másik robot van alárendelve. Jobban mondva nem is alárendelve, mert úgy tartoznak hozzá, mint rész az egészhez. - Ezt én is tudom.

- Ne pofázz! - torkolta le Powell. - Tudom, hogy tudod. Csak szeretném végiggondolni ezt a nyavalyát. Az a hat segédrobot ugyanúgy része a DV-5 robotnak, mint az embernek az ujjai. A parancsait nem élőszóval vagy rádió útján továbbítja, hanem közvetlenül a pozitronmezőkön keresztül. Mármint az Amerikai Robotnál nincs egy fia robotikus, aki tudná, mi fán terem a pozitronmező és hogyan működik. Én se tudom. Meg te se.

- E legutóbbi megállapításod telitalálat - helyeselt filozofikus beletörődéssel Donovan.

- Akkor nézzük meg, hogy állunk. Ha minden jól megy, prima! De ha valami nem stimmel - miután teljesen ismeretlen területen mozgunk -, semmit se tudunk tenni. És más se tud. Csakhogy ez a mi munkánk és nem másé, és itt a bibi, Mike. - Egy ideig némán töprengett, aztán újakezdte: - Na helyes. Odakint van?

- Igen.

- És most normális?

- Nincs vallásos mániája, nem is szaladgál körbe-körbe Gilbert és Sullivan-idézeteket kajabálna. Úgyhogy, azt hiszem, normális.

Ezzel Donovan dühösen megrázta a fejét, és kiment.

Powell maga elé húzta a *Robotika kézikönyvét*, amelynek súlya alatt az íróasztal szinte összeroppant, s áhítattal felütötte. Egyszer megesett vele, hogy egy égő ház ablakából alsónadrágban ugrott ki, a kézikönyvet szorongatva. És szükség esetén inkább az alsónadrágot áldozta volna föl.

Kitámasztva állt előtte a kézikönyv, amikor a DV-5 robot belépett a szobába, nyomában Donovannel, aki berúgta az ajtót maga mögött. - Szevasz, Dave - mondta Powell komoran. - Hogy s mint?

- Csodásan - válaszolta a robot. - Szabad leülnöm? - Odahúzott egy nagy teherbírású széket, amelyet egyenesen az ő számára készítettek, és óvatosan helyet foglalt.

Powell elismerő pillantást vetett Dave-re. A szakmán kívülállók sorozatszámokban gondolkoznak a robotokról, a robotikusok azokban becenevet adnak nekik. Dave nem volt túlságosan nagy termetű, holott egy hét tagból álló robotegyüttes gondolkodóegységének feladatkörét töltötte be. Hét láb magas volt, teste fél tonna fém és elektromosság. Sok ez? Korántsem, ha ezt a fél tonnát olyan kondenzátorok, áramkörök, relék, vákuumkamrák teszik ki, amelyeknek gyakorlatilag valamennyi ismert pszichológiai reakcióval meg kell birkóznuk. És mindennek a tetejébe egy több kvintillió pozitronból álló, öt kilogramm súlyú agy, amely az egész hóbelevancot irányítja.

Powell az ingzsebéből cigarettát halászott elő.

- Dave - fordult a robothoz -, te rendes fiú vagy, nem afféle hebehurgya, primadonnáskodó fráter. Megbízható, rátermett bányarobot vagy, közvetlen koordinációban hat segédrobotot irányítasz. És ahogy én látom, ez az irányítási feladat agypályáid stabilitását a legesekélyebb mértékben se bolygatta meg.

- Köszönöm a dicséretet, főnök - bólintott a robot -, de hová akar kilyukadni? - Kitűnő diafragmája volt, hangelemének árnyaltsága jórészt kiküszöbölte a fémcsatlakozások szokott szintelenségét.

- Megmondom - válaszolta Powell. - Ennyi erény mellett miért van mégis baj a munkáddal? Például a mai B-műszakban?

- Szerintem nem volt semmi baj - mondta habozva a robot. - De hát nem termeltetek ércet...

- Az igaz. - Na látod.

Dave küszködni látszott a szavakkal.

- Nem tudok rá magyarázatot adni, főnök. Ez már-már kikezdi az idegeimet, jobban mondva, kikezdené, ha hagynám. A segédeim jól dolgoztak. És tudom, hogy én is. - Elgondolkozott, fotocellaszeme izzó fényben égett.

- Nem emlékszem semmire - folytatta. - A munkanap véget ért, ott állt Mike, ott álltak az ércszállító kocsik... jórészt üresen.

- És az ilyen napokon - vágott közbe Donovan -, a műszak végén még csak jelentést se tettél. Tudod-e, Dave?

- Tudom. De hogy miért? ... - A fejét csóválta, lassan, nehézkesen. Powellnek az a furcsa érzése támadt, hogy ha a robot arca képes volna érzelmek kifejezésére, most fájdalom és szégyen tükröződnék rajta. Hiszen a robotok természetüknél fogva nem tudják elviselni, ha munkakörükben kudarcot vallanak.

Donovan Powell íróasztalához húzta székét, és fölé hajolt. - Gondolod, hogy valamiféle emlékezetkiesésről van szó?

- Fogalmam sincs róla. De szerintem nincs értelme orvosi műszavakat használni. Az emberi betegségek a robotokra legfeljebb mint többé-kevésbé találó analógiák alkalmazhatók. A robottechnikában nem veheted hasznukat. - Megvakarta a nyakát. - Nagyon rühelleném alapfokú agyreakció-próbának alávetni. Csak megrendítené az önbizalmát.

Elgondolkozva nézett előbb a robotra, majd meg a kézikönyv Helyszíni próba című fejezetére.

- Ide figyelj, Dave - mondta -, mi volna, ha végigcsinálnánk egy tesztet? Azt hiszem, nem ártana.

A robot fölállt.

- Ahogy gondolja, főnök. - És hangjában fájdalom csendült.

A teszt viszonylag egyszerű kérdésekkel kezdődött. A DV-5 robot a stopperóra lélektelen tiktakjára ötjegyű számokat szorzott. Aztán felsorolta ezer és tízezer közt az összes törzsszámokat. Köbgyököt vont, és függvényeket integrált, egyszerűbb és bonyolultabb szinten.

Növekvő nehézségi sorrendben mechanikai reakcióknak vetették alá. És végül precíz gépelméje a robotok legmagasabb rendű funkcióiból: ítélőképességből és erkölcsi érzékből vizsgázott.

A kétórás teszt végére Powell alaposan megizzadt, Donovan pedig nem túlságosan esztétikus foglalkozásba merült: a körmét rágta.

- Hogy ment? - kérdezte a robot.

- Még át kell gondolnom, Dave - válaszolta Powell. - Nem akarok elsietett véleményt mondani. Most menj vissza munkahelyedre, és indítsd el a C-műszakot. És csak nyugalom! Egy ideig ne erőltess túlságosan a teljesítményt, majd rendbe tesszük a dolgot.

A robot távozott. Donovan barátjára pillantott. - Na mi van?

Powell szemmel láthatóan gyökerestül ki akarta tépni a bajszát. - Az agya tökéletesen működik - jelentette ki.

- Én nem volnék ilyen biztos ebben.

- Jupiterre, Mike! Az agy a robotok legmegbízhatóbb szerve. Ötszörösen ellenőrzik lent a Földön. És ha egy robot olyan tökéletesen vizsgázik, mint Dave, akkor hibás agyműködésről egyszerűen szó sem lehet. Ez a teszt az összes fontos agypályákra kiterjedt.

- Tehát most mi a helyzet?

- Nyugalom! Hadd gondoljam át a dolgot. Valamilyen mechanikus defekt azért még lehet a szerkezetében. Ez azt jelenti, hogy körülbelül ezeröttszáz kondenzátor, húszezer egyedi elektromos áramkör, ötszáz vákuumkamra, ezer relé és megszámlálhatatlan mennyiségű más bonyolult részecske bármelyikében történhetett valami baj. Na és végül itt vannak ezek a rejtélyes pozitronmezők, amelyekről senki sem tud semmit.

- Ide figyelj, Greg - robbant ki Donovanból a kétségbeesés -, az jutott eszembe, hogy ez a robot talán hazudik. Soha...

- Robotok tudatosan nem hazudhatnak, te féleszű. Ha volna egy McCormack-Wesley-detektorunk, egy-két nap alatt megvizsgálhatnánk minden egyes porcikáját. Csakhogy összesen két M-W-detektor van, mindkettő a Földön. Darabonként tíz tonnát nyomnak, betonalapzaton állnak, és nem lehet elmozdítani őket. Szép, ugye?

- De Greg - Donovan öklével az asztalt csapkodta -, Dave csak akkor romlik el, ha nem vagyunk a közelében. Emögött... valami... sötét... dolog... rejtezik. - Ökle minden szónál nagyot csattant az asztallapon.

- Megörjítesz - mondta lassan Powell. - Kalandregényekkel tömöd az agyad.

- Azt szeretném tudni - kiabálta Donovan -, hogy most mit tegyünk.

- Megmondom. Közvetlenül az asztalom fölé felszerелеk egy videolemezt. Oda a falra, látod? - Ujjával dühösen a fal felé bökött. - A bányának mindig arra a pontjára irányítom, ahol a munka folyik. És majd figyelem őket. Ennyi az egész.

- Ennyi az egész? De Greg ...

Powell felállt, és ököbe szorított kezét az asztalra támasztotta. - Mike, ne kínozz. - Hangja fáradtan csengett. - Egy hete rágod a fületem Dave miatt. Azt mondod, valami baj van vele. Mi baj van vele? Nem tudod. Milyen alakban jelentkezik a baj? Nem tudod. Mi okozza? Nem tudod. Miért áll le a munkával? Nem tudod. Tudsz egyáltalában valami közelebbit a dolgról? Nem tudsz. És én se tudok. Hát akkor mit akarsz tőlem?

Donovan színészi mozdulattal széttárta a karját. - Nyertél!

- Tehát megismétlem. Mielőtt megpróbálnánk az orvoslással, előbb meg kell tudnunk, mi a baj. Aki nyúlpecsenyét akar enni, az előbb fogja meg a nyulat. Nekünk is meg kell fognunk a nyulat! És most légy szíves, hagyj egy kicsit békén.

Donovan kimerültségtől vörös szemmel bámult a helyszíni jelentésének vázlatára. Fáradt volt, de különben is mi a csudát írjon, amikor még minden ilyen cseppfolyós állapotban van. Bosszús hangon szólt oda Powellnek:

- Greg, csaknem ezer tonnával vagyunk lemaradva.

- Nekem mondod? - válaszolta Powell anélkül, hogy fölpillantott volna.

- Azt szeretném tudni - robbant ki Donovanból a méreg -, miért kell nekünk mindig új típusú robotokkal vesződnünk? Nem látom be, hogy azok a robotok, amelyek az űkapámnak jók voltak, miért ne volnának jók nekünk is. Én a bevált dolgokra szavazok. Az idő a legfőbb bíró, azokkal a jó, megbízható, régimódi robotokkal sose volt semmi baj.

Powell fölemelt egy könyvet, és Donovanhez vágta. Úgy telibe találta, hogy lefordult a székről.

- Öt esztendő óta - mondta színtelen hangon - az Amerikai Robot megbízásából tényleges munkafeltételek között új robotokat próbálsz ki. És miután velem együtt olyan balga voltál, hogy ebben a feladatkörben kellő hozzáértést tanúsítottál, jutalmul a legrohadtabb munkát sózzák a nyakadba. De ez a szakmád - folytatta, és ujjával Donovan felé bökött. - És emlékezetem szerint, ahogy beléptél az Amerikai Robothoz, öt perc múlva már ezen siránkoztál és siránkozol mindmáig. Tulajdonképpen miért nem mondasz fel?

- Mindjárt megmagyarázom. - Donovan hasra fordult, belemarkolt vörös hajába, és fölemelte a fejét. - Ez nálam elvi kérdés. Mert végeredményben nekem mint mérnök szintén volt egy kis részem ezeknek az új robottípusoknak a megteremtésében. Tehát a tudományos fejlődés támogatásának elvi kérdéséről van szó. De ne érts félre, nem az elvek kedvéért győtröm magam a munkában, hanem a dohányért, amit fizetnek. Greg!

Donovan éktelen üvöltésére Powell felpattant a helyéről. A rémülettől kövé meredve, kidülledt szemmel bámultak a videolemezre. - Szentséges... Jupiter! - suttopta Powell.

Donovan feltápázkodott.

- Greg! - zihálta az izgalomtól. - Ezek bediliztek. - Hozd a ruhákat. Kimegyünk hozzájuk.

A videolemezen figyelte a robotokat. Könnyed, színészi mozdulataik csillogó bronzvörösben rajzolódtak ki a levegőtlen aszteroida árnyék borított szikláján. Menetalakzatban masíroztak, testük halvány fényében a táró durván kifaragott, homályos, bujkáló árnyékokkal tarkított fala zajtalanul siklott tova. Ütemesen lépkedtek mind a heten, Dave-vel az élen. Kísérteties egyöntetűséggel kanyarodtak, fordultak, és revütáncosokat megszégyenítő ügyességgel változtattak alakzatot.

- Nézd ezeket az örült harci-marcikat! - ámuldozott Donovan, aki közben visszatért a ruhákkal. - Katonai parádét tartanak.

- Ugyanilyen joggal azt is mondhatnád - hangzott a hűvös válasz -, hogy mozgásművészeti gyakorlatokat végeznek. Vagy hogy Dave-nek kényszerképzetei vannak, és balettmeisternek hiszi magát. Azt tanácsolom neked, Mike, előbb gondolkozz... aztán fogd be a szád.

Donovan homlokát ráncolta, és tüntető mozdulattal egy detonátort dugott üres oldaltáskájába.

- Akárhogy áll is a dolog, ezt kifogtuk. Azt mondod, új típusú robotokkal dolgozunk, ez a szakmánk. Helyes! De egyetlenegy kérdést szeretnék neked feltenni. Miért... miért van az, hogy minden alkalommal, kivétel nélkül minden alkalommal meggyűlik velük a bajunk?

- Ez azért van - válaszolta komoran Powell -, mert átok ül rajtunk. És most indulás!

Messziről, ahová zseblámpájuk fénykévéje már nem ért el, a folyosó sűrű, bársonyos sötétjén áthatolva robotlámpák villogtak.

- Ott vannak - suttopta Donovan.

- Megpróbáltam rádióval elérni - jegyezte meg halk, izgatott hangon Powell -, de nem válaszol. Valószínűleg kikapcsolta a rádióját. - Szerencsére a konstruktőrök olyan robotokat még nem találtak ki, amelyek vaksötétben is képesek dolgozni. Képzeld, ha nem volnának kivilágítva, mint megannyi boldogságos radioaktív karácsonyfa, akkor most, amikor még rádió-összeköttetésünk sincs, itéletnapig hajszolhatnánk ebben a sötét lyukban ezt a hét dilis robotot.

- Kapaszkodj csak föl arra a peremre, Mike. Errefelé jönnek, és szeretném közelről megfigyelni őket. Fel tudsz oda mászni? Donovan dörmögve fölhúzódkodott a sziklaperemre. A gravitáció itt lényegesen kisebb volt, mint a Földön, de a nehéz ruha miatt ez nem sok előnyt jelentett. A perem pedig jó tíz láb magasan húzódtott. Donovan után Powell is felkapaszkodott rá.

A robotok Dave-vel az élen libasorban haladtak. Aztán gépies ütemben kettős sorokba fejlődtek fel, majd megint visszatértek a libasorhoz, de más elrendezésben. Ezt ismételték újra és újra, anélkül hogy Dave egyszer is hátrapillantott volna.

Dave már csak húszlépcsnyire volt tőlük amikor a színjátéknak hirtelen vége szakadt. A segédrobotok kiléptek a sorból, egy pillanatig habozva álldogáltak, aztán vad csörömpölés közepette elvágattak. Dave utánuk nézett, és lassan leült. Fejét igen-igen emberi mozdulattal tenyerébe támasztotta.

- Itt van, főnök? - hangzott fel Powell fejhallgatójában.

Powell intett Donovannek, és mindketten leugrottak a peremről.

- Oké, Dave. Mi történt? A robot a fejét rázta.

- Nem tudom, főnök. Az egyik pillanatban még a tizenhetes táróban egy veszedelmes fejtéssel bajlódunk, a következőben pedig úgy éreztem, valahol a közelben emberek vannak, s addigra már fél mérfölddel odább a főaknában találtam magamat.

- És hol vannak most a segédrobotjaid?

- Visszamentek dolgozni. Mennyi időt veszítettünk?

- Pár percet. Nem érdekes. - Aztán Donovanhez fordulva hozzátette: - Maradj vele a műszak végéig. Aztán majd ha visszajössz, mondok valamit. Támadt egy-két gondolatom.

Donovan három óra múlva tért vissza. Kimerültnek látszott. - Hogy ment a munka? - kérdezte Powell.

- Ha figyelni őket az ember - vonogatta vállát Donovan -, sosincs velük semmi baj. Dobj ide egy cigit.

A vörös hajú túlzott figyelemmel rágyújtott, és csodás füstkarikákat fújt a levegőbe.

- Rájöttem a nyitjára, Greg. Ez a Dave, tudod, faramuci robot. Hat másikkal dolgoztat és fegyelmez a legnagyobb szigorral. Ami a segédrobotjait illeti, élet-halál ura. És ez a körülmény visszahat a lelkiállapotára. Tegyük föl, hogy az énje mindenáron hangsúlyozni akarja önnön hatalmát.

- Térj a tárgyra.

- A tárgynál vagyok. Tegyük föl, hogy militarista hajlamai vannak. Hogy hadsereget szervez magának. Hogy hadgyakorlatokat végeztet velük. Tegyük föl...

- Menj a víz alá. A te rémlátásaid színes filmre valók, Mike. A pozitronagy legsúlyosabb rendellenességeit tételezed fel. Ha igazad volna, Dave-nek meg kellene szegnie a robotika első törvényét, amely szerint robotnak nem szabad kárt okoznia emberi lényben, sem pedig tétlenül túrnie, hogy emberi lény bármilyen kárt szenvedjen. A militarista hajlamnak és az uralkodni vágyó éennek, amelyet feltételezel, logikus következménye az emberiség leigázása volna.

- És honnét tudod, hogy nem erről van szó?

- Onnét, hogy egy ilyen agyvelejű robot sohase hagyhatná el a gyárat, de ha mégis, azonnal fülön csípnék. Dave-et, mint tudni méltóztatsz, magam vizsgáltam meg.

Powell hátralökte székét, és lábát az asztalra rakta.

- Nem, fiaskám. Még nem ehetünk nyúlpecsenyét, mert még halvány fogalmunk sincs arról, mi itt a baj. Ha például rájönnénk, hogy ez a danse macabre,* amelynek tanúi voltunk, mit jelent, már közelebb járnánk a rejtély megfejtéséhez. - Rövid szünetet tartott, majd így folytatta: - Ide figyelj, Mike. Mi a véleményed a következő gondolatmenetről? Dave-vel csak akkor van baj, ha egyikünk sincs ott. Ha pedig baj van vele, és bármelyikünk odamegy, azonnal rendbe jön.

- Mondtam már, hogy emögött valami sötét dolog rejtőzik.

- Ne szakíts félbe. Mit jelent a robotnak, ha nincsenek emberek a közelében? A válasz kézenfekvő. Fokozottabb igényt az egyéni kezdeményezésre. Tehát azokat az alkatrészeket kellene megvizsgálnunk, amelyekre az új követelmények hatással vannak.

- Ejha! - Donovan kiegyenesedett székében, majd megint visszahanyatlott. - Nem, sajnos ezzel nem jutunk sokra. Még mindig nagyon tág teret hagy a hibaforrásoknak. Alig-alig csökkenti a számukat.

- Ezen nem tudunk segíteni. De az biztos, hogy teljesítménykiesésre ezentúl nem kerül sor. A videolemezen keresztül felváltva fogjuk figyelni a robotokat. És ha bárhol bármi baj támad, azonnal odamegyünk. Attól helyrerázódnak.

- De a műszaki előírásoknak semmiképpen se fognak megfelelni. Az Amerikai Robot ilyen véleményezéssel nem értékesítheti a DV-modelleket.

* danse macabre (fr.) - haláltánc

- Hát persze hogy nem. A műszaki hibát meg kell találnunk, és ki kell javítanunk. Erre azonban összevissza tíz napunk van. - A fejét vakargatta. - A hiba ott van ...de nézd csak meg magad a műszaki rajzokat.

A rajzok mint valami szőnyeg borították a padlót. Donovan négykézláb állva követte rajtuk Powell ide-oda vándorló ceruzáját.

- Itt kezdődik a te szereped, Mike - mondta Powell. - Szerkezeti kérdésekben te vagy a szakember, ellenőrizd, hogy helyes-e, amit csinálok. Megpróbálom elvileg kiiktatni mindazokat az áramköröket, amelyek az egyéni kezdeményezés hálózatával nincsenek kapcsolatban. Itt van például a törzs fővezetéke, amely a mechanikai műveleteket irányítja. Mint tartalék áramköröket kiiktattam valamennyi, rutinmunkát végző leágazást...- Fölnézett. - Mi a véleményed?

- Sajnos, Greg, ez nem ilyen egyszerű - felelte elkámpicsorodva Donovan. - Az egyéni kezdeményezés nem afféle elektromos áramkör, amelyet a többitől elszigetelve lehetne vizsgálni. Mihelyt egy robotot önálló munkára állítanak be, működési intenzitása a szerkezetének úgyszólván valamennyi részében azonnal felfokozódik. Nincs olyan áramkör, amelyet ez így vagy úgy ne érintene. Tehát először azt a különleges - nagyon-nagyon specifikus - körülményt kellene meghatározni, amely a hibát kiváltja, és csak akkor térhetünk rá az áramkörök kiiktatására.

Powell feltápáskodott, és leverte magáról a port.

- Na jól van - mondta. - Így állván a dolgok, leghelyesebb, ha fogod és elégeted ezeket a nyavalyás rajzokat.

- Ha a működési intenzitás fokozódik - magyarázta Donovan -, egyetlen hibás alkatrész már a legkülönbélebb bajokat okozhatja. A szigetelés egy helyütt megszakad, egy kondenzátor tönkremegy, valamelyik konnektor szikrázni kezd, az egyik tekerces kiég. És ha vaktában fogsz neki, ha nem tudod, hol keresd a hibát, holtod napjáig se fogod megtalálni. Ha szétszeded Dave-et, minden egyes porcikáját külön-külön megvizsgálod, esetről esetre újból összerakod és kipróbálsz ...

- Értem már, értem. Nem hülyének magyarázol. Tehetetlenül bámultak egymásra.

- Mi volna - kérdezte habozva Powell -, ha az egyik segédrobotot vennénk elő?

Eddig még sem Powellnek, sem Donovannek nem volt alkalmuk, hogy Dave valamelyik "ujjával" elbeszélgessen. Egyébként ez a hasonlat is sántított egy kicsit. Az "ujj" ugyanis tudott beszélni, sőt meglehetősen fejlett agyveleje volt, amelyet azonban elsősorban arra állítottak be, hogy a pozitronmezők útján parancsokat fogjon fel. Egyéb ingerekre tehát kissé bizonytalanul reagált.

Powell még a robot nevét sem tudta. Sorozatszámának, a DV-5-2-nek pedig nem sok hasznát vehette.

- Ide figyelj, hapsikám - alkudott meg a helyzettel -, felteszek neked egy-két fogas kérdést. Ha megfelelsz rájuk, mehatsz vissza a góréhoz.

Az "ujj" hűvösen bólintott, korlátolt agybeli képességét nem pazarolta beszédre.

- A főnököd - mondta Powell - az utóbbi időben négy alkalommal is megváltoztatta eredeti utasításait. Emlékszel ezekre az esetekre? - Igen, uram.

- No látod, emlékszik! - csattant fel mérgesen Donovan. - Mondom neked, hogy emögött valami nagyon sötét...

- Ne hülyülj. Persze hogy emlékszik. Hisz nem vele van a baj. - Powell újból a robothoz fordult. - Mondd el sorban, hogy mit csinált az egész társaság?

Az "ujj" hanghordozásában volt valami sajtóságos, mintha kívülről megtanulta volna mondókáját, és a válaszokat valamilyen külső nyomás váltaná ki a koponyájában.

- Az első alkalommal - felelte közönyösen - egy kellemetlen fejtéssel bajlódunk a tizenhetes táró B-szintjén. A másodiknál aládúcoltuk a boltozatot, mert féltünk, hogy beomlik. A harmadik alkalommal egy robbantást készítettünk elő, hogy továbbhaladhassunk. Nagyon pontosnak kellett lennie, nehogy beleszaladjunk egy talaj alatti hasadékba. A negyedik eset közvetlenül egy kisebb beomlás után volt.

- És aztán mi történt?

- Azt nagyon nehéz elmondani. A főnök kiadott egy parancsot, de mielőtt még vehettük és kiértékelhettük volna, máris újabb parancsot kaptunk, hogy masírozzunk valamilyen furcsaalakzatban.

- De miért? - kérdezte éles hangon Powell. - Azt nem tudom.

Donovan izgatottan közbevágott:

- Mi volt az első parancs, amelyet a masírozási utasítás hatálytalanított?

- Nem tudom. Csak éreztem, hogy valamilyen parancs van érkezésben, de a vételére már nem volt idő.

- Tudnál valamit mondani róla? Mind a négy alkalommal ugyanaz a parancs volt?

- Nem tudom. - Az "ujj" leverten rázta a fejét. Powell hátradőlt a székben.

- Na jó, menj vissza a górédhoz.

A robot láthatólag megkönnyebbülten távozott.

- Ebből ugyan sokat megtudtunk - gúnyolódott Donovan. - Tartalmas párbeszéd volt, elejétől a végéig. Én mondom neked, Dave is meg ez a féleszű "ujj" is elhallgat valamit előlünk. Túlságosan sok itt a "nem tudom" meg a "nem emlékszem". Nem szabad megbíznunk bennük, Greg.

Powell dühében bajszát borzolta.

- Esküszöm, Mike, még egy ilyen hülye megjegyzés, és partedit kötök rád, meg cuclit adok a kezvedbe.

- Jól van, jól van. Te vagy kettőnk közül a lángész. Én csak egy ócska fafejű vagyok. És most mi a figura?

- A legnagyobb szószban vagyunk. Ezzel az "ujjhapsival" megpróbáltam visszafelé göngyölni a dolgot, de nem sikerült. Hát most majd megpróbáljuk előregörgetni.

- Nagy ember vagy! - ámuldozott Donovan. - Milyen csodálatosan egyszerűen hangzik. Hajlandó volnál ezt közérthető nyelvre lefordítani?

- Pólyásnyelvre kellene lefordítanom, hogy megértsd. Arról van szó, hogy ki kell derítenünk, miféle parancsot ad ki Dave közvetlenül a kalamajka előtt. Itt a rejtély kulcsa.

- És hogyan akarod kideríteni? A közelébe hiába férkőzünk, mert amíg mellette vagyunk, minden rendben megy. Rádió útján se hallgathatjuk le a parancsait, mert a pozitronmezőkön keresztül továbbítja őket. Tehát se a közeli, se a távoli megfigyelés módszere nem jöhet szóba, marad a teljes csőd.

- Közvetlen megfigyelés esetén kétségtelenül. De talán közvetve célt érhetünk.

- Hogyan?

- Váltott műszakban fogunk dolgozni, Mike - mondta eltökélt mosollyal Powell. - Le se vesszük a szemünket a videolemezről. Figyelni fogjuk ezeknek az acélnyavalyáknak minden mozdulatát. És ha megint elkezdik kisedd játékukat, tudni fogjuk, mi történt közvetlenül előtte, s ebből következtetünk a parancsra.

Donovan kitátotta száját, és egy teljes percig így is hagyta. Aztán fojtott hangon megszólalt:

- Leköszönök. Kilépek az állásomból.

- Még tíz napod van, hogy az enyémnél valami okosabb ötletet kifundálhass - válaszolta fáradtan Powell.

Donovan nyolc napon át minden lehetőt elkövetett e cél érdekében. Nyolc napon át, Powell-lel felváltva, négyórás turnusokban, égő, gyulladt szemmel figyelte az elmosódott háttérben fel-felcsillanó fémmfigurákat. És a turnusai közti négy-négy órában nyolc álló napon át megszakítás nélkül átkozta az Amerikai Robotot, a DV-modelleket és a napot, amelyen megszületett.

És a nyolcadik napon, amikor Powell kialvatlanul, fejfájósan belépett a szobába, hogy átvegye a szolgálatot, Donovan fölállt a székéből, egy jó nehéz könyvvel akkurátusan megcélozta a videolemezt, és pontosan telibe is találta. Következésképpen hasadozó szilánkok recsegése-ropogása hallatszott.

- Ez mire volt jó? - kérdezte Powell elakadó lélegzettel.

- Nem állok itt tovább őrségben - válaszolta Donovan majdnem nyugodtan. - Már csak két napunk van hátra, s még semmi eredmény. Szerintem a DV-5 egy fabatkát se ér, veszteségszámlára kell írni. Ötször hagyta abba a munkát, amikor én figyeltem, és háromszor a te turnusaid alatt. De se én, se te nem tudtuk megállapítani, hogy milyen parancsokat adott ki. És nem is fogjuk, én biztosan nem, de valószínűleg te sem.

- Mennydörgős Jupiter! Hogyan tarthat szemmel az ember egyszerre hat robotot? Az egyik a kezével dolgozik, a másik a lábával, a harmadik hadonászik, mint a szélmalom, a negyedik megveszekedetten ugrándozik föl-le. A másik kettő ...ördög tudja, mit csinál. És akkor egyszerre, se szó, se beszéd abbahagyják a munkát. Abbahagyják és kész!

- Greg, rossz úton járunk. Mindenáron a közelükbe kell férkőznünk. Onnét kell figyelniük őket, ahol láthatjuk a részleteket is. - Igen - mondta rövid szünet után elkeseredetten Powell -, és remélünk, hogy a hátralevő két nap alatt még történik valami. - De miért jobb innét figyelni?

- Nem jobb, kényelmesebb.

- Ugyan! Ott legalább csinálhatsz valamit, amit itt nem. - Mit?

- Bármely pillanatban megállíthatod őket, amikor fel vagy rá készülve, és azonnal utána nézhetsz, hogy mi baj történt.

- Hogyhogy? - Powell hirtelen éber lett.

- Süsd ki magad. Te vagy a lángész. Tégy fel magadnak egy-két kérdést. Mit mondott az "ujj", mikor mondja be a DV-5 az unalmast? Amikor beomlás fenyegetett vagy tényleg beomlott a fal, amikor grammra kiszámított tölteteket helyeztek el vagy egy veszélyes érre bukkantak.

- Azt akarod mondani, hogy mindig veszélyes helyzetekben? - Powell hangja remegett az izgalomtól.

- Úgy is van! Miért, te nem ezt vártad? Hiszen az egyéni kezdeményezés tényezője okozza a bajt. Ez meg a legnagyobb teherpróbának éppen akkor van kitéve, ha a veszély beálltakor nincs ember a közelben. Mi hát a logikus következtetés? Hogyan tudjuk a kívánt időpontban és helyen megállítani őket? - Diadalmasan szünetet tartott, szemmel láthatóan élvezte mondókáját. Aztán gyorsan megválaszolta saját kérdését, hogy megelőzze Powellt, akinek persze már szintén nyelvén volt a felelet. - Úgy, hogy magunk idéztünk elő veszélyes helyzetet.

- Mike! - mondta Powell. - Nagy vagy! - Kösz, öregfiú. Mindig is tudtam.

- Na jól van, hagyd a gúnyolódást. Ezt félretesszük arra az időre, amikor majd a Földön leszünk. Dunsztos üvegekbe rakjuk az ottani hosszú téli estékre. Most azt mondd meg, miféle veszélyes helyzetet teremthetünk?

- Eláraszthatnánk a bányákat, ha nem volnának történetesen egy levegőtlen aszteroidán.

- Nagyon elmés megjegyzés - csúfolódott Powell. - Igazán, Mike, megcsiklandozhatnál, hogy röhögjek. Mi a véleményed egy kisebb méretű beomlásról?

- Nekem jó - felelte Donovan, az ajkát biggyesztve. - Akkor gyerünk.

Úgy bújkálunk itt, mint az összeesküvők, gondolta Powell, miközben ide-oda kanyarogtak a sziklás tájon. A csekély gravitáció következtében szinte libegve járt a hepehupás talajon, lába nyomán porrá morzsolódott

kövek szürke pora szállingózott szerteszét. De ami a gondolatait illeti, lassú morfondírozgatása valóban az óvatos cselszövőéhez hasonlított.

- Tudod, merre vannak? - kérdezte. - Azt hiszem, igen.

- Akkor jó - jegyezte meg Powell komoran. - Mert azt sejtetted, ugye; hogy ha bármelyik "ujjhoz" hús láb közel kerülünk, megérzi a jelenlétünket, akár lát bennünket, akár nem.

- Ha majd a robotika alapismereteiből tanfolyamot akarok végezni, szabályszerű kérvényt nyújtok be hozzád három példányban. Itt lemegyünk.

Már a tárókban jártak, ahová a csillagok fénye se jutott el. Kezüikkel tapogatták a falakat, fel-felvillantva zseblámpáikat botorkáltak előre. Powell a detonátor biztonsági zárára tette kezét.

- Ismered ezt a táró, Mike?

- Úgy-ahogy. Nemrégem nyitották, de a videolemezen már láttam, s így majdcsak eligazodom benne.

Végtelennek tűnő percek múltak el.

- Érzed? - törte meg Mike a csendet.

Rezgett a fal. Powell fémborította keze, mint a dobverő járt rajta. Hang persze nem hallatszott.

- Robbantanak! Nem messze innét.

- Tartsd nyitva a szemed - figyelmeztette Powell. Donovan türelmetlenül bólintott.

Mielőtt még észbe kaphattak volna a távolban bronzvörös fény villant fel és suhant tova. Némán húzódtak egymás mellé:

- Gondolod, hogy megérezett minket? - suttogta Powell.

- Remélem, nem: De azért okosabb, ha oldalról közelítjük meg őket. Fordulj be jobbra az első táróba.

- Nem fogjuk szem elől veszíteni őket?

- Mit akarsz csinálni? Forduljunk talán vissza? - morgott mérgesen Donovan. - Egy negyed mérföldre vannak tőlünk. Eleget figyeltem őket a videolemezen, vagy nem? És már csak két napunk van.

- Ne pofázz annyit. Csak pocsékolod az oxigént. Ez itt oldaljárat? - Felvillantotta zseblámpáját. - Igen. Na gyerünk.

A rezgés észrevehetően fokozódott, a talaj kellemetlenül rengett a lábuk alatt.

- Jó irányba megyünk - jegyezte meg Donovan -, csak ne érjen ez a táró hirtelen véget. - Gondterhelten előrevilágított a zseblámpájával.

Behajlított karral is elérték volna a táró boltozatát. A dúcolások egészen frissek voltak:

- Zsákcába jutottunk - állt meg Donovan. - Forduljunk vissza. - Nem. Gyerünk csak tovább. - Powell ügygyel-bajjal előrenyomakodott. - Mintha fényt látnék ott elől.

- Fényt? Én nem látom. Honnét jöhetne ide fény?

- Talán robotlámpa. - Powell négykézláb felkapaszkodott egy enyhe emelkedőre. Hangja rekedten, aggodalmasan csengett.

- Hé, Mike, gyere csak fel ide.

Csakugyan fény volt. Donovan átmászott Powell kinyújtott lábszárán.

- Valami nyílás van itt?

- Igen. Úgy látszik, most a túlsó oldalról fűrnak errefelé. Donovan végigtapogatta a nyílás csipkés szélét, aztán óvatosan odavilágított zseblámpájával. A nyílás egy nagyobb vájatba, valószínűleg a főaknába torkollott. Túlságosan szűk volt ahhoz, hogy keresztülfurakodjanak vagy hogy ketten egyszerre kikukucskáljanak rajta.

- Nincs itt semmi - mondta Donovan.

- Már nincs. De egy másodperccel ezelőtt még kellett lennie, másként nem láttunk volna fényt. Vigyázz!

Körös-körül erős lökésektől remegett a fal. Finom por szállingózott lefelé. Powell óvatosan fölemelte fejét, és kikukucskált a nyíláson.

- Oké, Mike - mondta. - Ott vannak.

A csillogó robotraj mintegy ötven lábra volt tőlük a főaknában. Fémkarjaik szorgalmasan hányták a legutóbbi robbantás nyomán keletkezett törmeléket.

- Ne vesztegessük az időt - idegeskedett Donovan. - Itt rövidesen végeznek, s a következő robbanás bennünket is elkaphat.

- Az ég szerelmére, ne süss! - Powell előkészítette a detonátort. Fűrészve nézett a homályos aknába, ahol csak a robotlámpák világítottak, és a kiugró köveket nemigen lehetett megkülönböztetni az árnyékoktól.

- Nézd csak, ott a boltozaton, majdnem fölöttünk, látok egy alkalmas helyet. Az utolsó robbantásra csak félíg omlott be. Ha a tövénél eltalálsz, a fél boltozat beszakad.

Powell odapillantott.

- Úgy is van! Figyeld a robotokat, és imádkozz, hogy ne menjenek onnét túlságosan messzire. Ők a fényforrásaim. Mind a heten ott vannak?

- Igen. Mind a heten - számolt Donovan.

- Jól van. Figyeld csak őket. Minden mozdulatukat.

Fölemelte a detonátort, s egy pillanatig kivárt. Donovan szitkokat mormolva figyelt, a szemébe csurgó veritékcseppektől kínosan hunyorgott.

Fény villant!

Hirtelen megrázkódott lábuk alatt a talaj, körös-körül minden rezgett-remegett. Powell egy heves lökéstől Donovanre zuhant.

- Greg, fellöktél! - kiabálta Donovan. - Semmit se láttam. Powell vadul nézett körül.

- Hol vannak?

Donovan bamba csöndbe dermedt. A robotok eltűntek. Alvilági sötétség uralkodott.

- Rájuk omlott volna a fal? - kérdezte bizonytalan hangon Donovan.

- Gyerünk le innét. Ne kérdezz olyan sokat. - Powell vad tempóban bukdácsolt lefelé. - Mike!

Donovan a nyomában kászálódva egy pillanatra megállt. - Mi baj?

- Állj meg! - hallatszott Powell ziháló, érdes hangja Donovan fülhallgatójában. - Mike! hallasz, Mike?

- Itt vagyok. Mi baj?

- Be vagyunk zárva. Nem a túldoldalt ledölt boltozat vert le minket a lábunkról, hanem az itteni szakadt le a rázkódástól.

- Mi...?! - Donovan valami szilárd akadályba ütközött. - Gyűjtsd meg a lámpád.

A felvillanó fényben látták, hogy a torlaszon még egy egér se tudna kibújni.

- És most mi a figura? - suttogta Donovan.

Minden erejük megfeszítésével iparkodtak elmozdítani a torlaszt, de kár volt időért, fáradságért. Powell az eredeti nyílás kitágításával is megpróbálkozott, s amikor az se járt eredménnyel, már-már előkapta detonátorát, csak aztán rájött, hogy ilyen szűk helyen a robbantás öngyilkosság volna. Leült.

- Mike - mondta -, ezt alaposan megcsináltuk. Egyetlen lépéssel se jutottunk közelebb a rejtély megoldásához. Az ötlet jó volt, csak épp fordítva sült el.

Donovan elkéseredetten nézett körül a vaksötétben, persze hiába. - Nem szívesen zavarlak meg gondolataidban, öregfiú, de teljesen függetlenül attól, hogy megoldottuk-e Dave rejtélyét vagy sem, egy icuripicuri csapdába kerültünk. És ha nem tudunk kikecmeregni innét, pajtikám, meghalunk. Ahogy mondom, meghalunk. Mennyire futja az oxigénből? Legfeljebb hat órára.

- Ez már nekem is eszembe jutott. - Powell sokat szenvedett bajszát kereste, de ujja csak az átlátszó sisaklemeznek ütközött. - Persze Dave-vel még idejében kiszabadíthatnánk magunkat, csak ez a mi okos kis cselszövésünk bizonyára transzba vitte, a rádiója pedig ki van kapcsolva.

- Hát nem csupa öröm az élet?!

Donovan felkapaszkodott a nyíláshoz, és ügyel-bajjal kidugta rajta sisakos fejét. Épp csak hogy kifért.

- Hé, Greg! - Mi kell?

- Talán ide tudnánk csalogatni Dave-et. Akkor magához térne, és kiszabadítana minket.

- Az igaz. De hol van?

- Itt a folyosóban, valamivel lejjebb. Az ég szerelmére, ne rángass. Kiszakad a fejem. Mindjárt ideengedlek.

Powell nagy nehezen kidugta a fejét.

- Ezt jól megcsináltuk. Nézd csak ezeket a lükéket! Mintha baletteznének.

- Hagyd a fölösleges dumát. Közelednek?

- Még nem tudom megmondani. Túlságosan messze vannak. Légy egy kis türelemmel, és közben add föl a zseblámpámat. Megpróbálom felhívni magunkra a figyelmet.

De két perc múlva már fölhagyott a próbálkozással.

- Reménytelen eset! Vakok vagy mi a fene. Hohó, most errefelé tartanak! Ehhez mit szólsz?

- Hadd nézzem!

Pár pillanatig tartó szótlan dulakodás következett.

- Na gyere - engedett végül Powell, és Donovan kidugta a fejét a nyíláson.

A robotok valóban feljűk tartottak. Dave peckesen járt az élen, az "ujjak" pedig ide-oda kígyózó balettrendben követték.

- Mi a fenét csinálnak? - ámuldozott Donovan. - Ezt szeretném tudni. Pont olyan, mintha virginiai táncot járnának, és Dave volna a táncmester.

- Hagyd a színes leírásokat - dörmögte Powell. - Inkább azt mondd meg, mennyire vannak.

- Ötven lábra, de közelednek. Tizenöt percen belül kint leszünk. Hé! Hé!

- Mi történt? - Powellnek jó két-három másodpercre volt szüksége, hogy felocsúdjon az ámulatból, amely Donovan hangbeli teljesítményére elfogta. - Engedj oda a lyukhoz. Ne légy már olyan irigy.

Felfelé kapaszkodott, de Donovan eszeveszett rugdalózása megállította.

- Sarkon fordultak, Greg - siránkozott. - Elmennek! Dave! Hé! Hé! Dave!

- Mit kajabálsz, pupák! - rikoltotta Powell. - Itt a hang nem terjed.

- Akkor rúgd a falakat - zihálta Donovan -, csapkodd, hadd rezegjenek. Valahogy magunkra kell terelnünk a figyelmüket, másként elvisz minket az ördög. - Veszettül verte öklével a falakat.

Powell vállon ragadta és megrázta.

- Várj, Mike, várj. Ide figyelj, támadt egy ötletem. Mennydörgős Jupiter, ideje, hogy a legkézenfekvőbb megoldáshoz folyamodjunk. Mike!

- Mit akarsz? - Donovan behúzta a fejét a nyílásból. - Engedj oda gyorsan, mielőtt lőtávolon túl érnek.
- Lőtávolon túl? Mit akarsz csinálni? Hé, mit akarsz azzal a detonátorral? - Megragadta Powell karját.
De a másik vadul félrelökte.
- Egy kis céllövészetre készülődöm. - De miért?
- Majd aztán megmagyarázom. Előbb nézzük, sikerül-e. Ha nem... Engedj már oda, hadd lőjek!
A robotok már csak apró, tovalibegő fények voltak. Powell gondosan beállította az irányéket, és háromszor egymás után meghúzta a ravaszt. Aztán leengedte a fegyvert, és aggódva a távolba kémlelt. Az egyik segédrobot elesett! Csak hat fénylő alakot látott.
Powell bizonytalan hangon beleszólt a mikrofonba:
- Dave!
Kis szünet után a két férfi egy időben hallotta a választ:
- Maga az, főnök? Hol van? A harmadik segédem mellét szétlőtték. Működésképtelen állapotban van.
- Hagyd most a segédedet - felelte Powell. - Ide figyelj, ott, ahol az imént robbantottatok, egy beomlás elzárta az utunkat. Látod a zseblámpám fényét?
- Igen. Mindjárt ott leszünk.
Powell megnyugodva hátrahúzódott a nyílásból. - Ez az, barátocskám!
Donovan halkán, szinte könnyekkel teli hangon szólalt meg:
- Nyertél, Greg! Porig hajtom előtted a fejemet. De azért ne vágj fel, mondd el szép nyugodtan, mi volt itt a trükk.
- Szót se érdemel. Csak épp szokás szerint egész idő alatt a legkézenfekvőbb megoldást tévesztettük szem elől. Azt tudtuk, hogy az egyéni kezdeményezésről van szó, s hogy mindig veszélyes helyzetekben tör ki a balhé. De az okát valamilyen különleges parancsban kerestük. Holott miért volna különleges parancsról szó?
- Miért ne?
- Ide figyelj. Nem valamilyen meghatározott parancsról, hanem egy parancsfajtáról van szó. Melyik parancsfajta igényli Dave-től a legfelelősségteljesebb kezdeményezést? Milyen fajta parancsot ad ki úgyszólván minden veszély esetén?
- Ne kérdezd, Greg. Mondd még!
- Azt teszem. Hatirányú parancsot. Rendes körülmények között legalább egy-két "ujj" felügyeletet nem igénylő rutinmunkát végez, mint mondjuk a testrészeink séta közben. De veszély esetén Dave-nek mind a hat segédjét azonnal és egy időben mozgósítania kell. És amikor a hat robotot egyidejűleg kell irányítania, megesis a baj. A többi kisütni már gyerekjáték volt. Ha a kezdeményezőkézséggel szemben támasztott igény bármi okból csökken, például emberek jelennek meg a színen, Dave visszazökken normális állapotába. Ezért lőttem ki az egyik segédrobotját. Mert így már csak öt robotot kellett irányítania. Az igény csökkent, Dave rendbe jött.
- És ezt hogyan okumáltad ki?
- Logikával. Kipróbáltam és bevált.
A robot hangja ütötte meg ismét a fülüket: - Itt vagyok. Ki tudnak tartani egy félóráig?
- Játszva! - felelte Powell. Aztán Donovanhez fordult, s így folytatta: - Most már egyszerű a feladat. Megvizsgáljuk az összes áramkört, megnézünk minden egyes részt, ahol a hatirányú parancskiadás az ötirányúhoz mérve többletmunkát okoz. Ez mennyire szűkíti le a kört?
- Azt hiszem, jócskán - felelte elgondolkodva Donovan. - Ha Dave szerkezete megfelel annak az előzetes modellnek, amelyet a gyárban láttunk, a különleges koordináló áramkör lesz az egyetlen érintett rész. - Hirtelen felvidulva folytatta: - Könnyűszerrel kijavítjuk, nem sokból áll az egész.
- Helyes. Gondold át a dolgot, és ha visszamegyünk, elővesszük azokat a műszaki rajzokat. Most pedig, amíg Dave ideér, pihenek egyet.
- Hé, várj csak! Egyet árulj még el. Miért masíroztak a robotok azokban a faramuci alakzatokban? Miért táncoltak, valahányszor bediliztek, olyan különös lépésekkel?
- Biztosan nem tudom, de sejtek valamit. A segédrobotok, mint tudod, Dave "ujjai". Mindig így beszéltünk róluk. Mármost azt hiszem, hogy e közjátékok alkalmával, amikor Dave lélektani kóresetté vált, valamilyen furcsa zavarodottság vett erőt rajta, és időtöltésből *malmozott az ujjaival*.

Bevezetés

Elégedetlenül lapozgattam jegyzeteimet. Három napot töltöttem az Amerikai Robot és Gépember Rt.-nál, de ezért a pénzért akár odahaza csücsülve az Enciklopédia telluricát is böngészhettem volna.

Susan Calvin, ez állt a feljegyzésekben, 1982-ben született, tehát most hetvenöt esztendő. Ez köztudomású. És ezzel illő összhangban maga az Amerikai Robot is hetvenöt esztendő, mert Lazurence Robertson Calvin doktor születésének évében jegyeztette be a céget, amely azután az emberi történelem legkülönösebb óriásvállalatává fejlődött. Ez is köztudomású.

Susan Calvin húszéves korában egy speciális pszicho-matematikai egyetemi szemináriumot hallgatott. Itt mutatta be dr. Alfred Lanning, az Amerikai Robot tudományos munkatársa az első nemcsak járni, de beszélni is tudó robotot. Az otromba, behemót alkotmány, amelyet a Merkúron megnyitandó bányába szántak, csak úgy büzlött az olajtól. De beszélni tudott és értelmes volt.

Susan ki se nyitotta száját a szemináriumon, s nem vett részt a bemutatót követő szenvedélyes vitában. Zárkózott lány volt, sápadt, csúnyácska, nem szerette a környező világot, s ezért álarcszerű ábrázattal, túlbujánczó értelemmel védekezett ellene. De ahogy most figyelte az előadást, valamilyen hűvös lelkesedés borzongatta meg.

2003-ban a Columbia egyetemen szerzett diplomát, és ezt követően kibernetikai továbbképző tanfolyamon vett részt.

Mindazt, amit a huszadik század közepén a számítógépek területén elértek, egyszeriben jelentéktelenné zsugorították Robertson pozitron agypályái. A mérföldes jelfogókat és fotocellákat immár kiszorította a körülbelül emberi agyvelő nagyságú, szivacsos platinidrium gömb.

Susan megtanulta, hogyan kell kiszámítani a "pozitronagy" variánsainak meghatározásához szükséges paramétereket, miképpen lehet papíron úgy megszerkeszteni egy "agyvelőt", hogy az adott ingerek által kiváltott reakciók abszolút biztonsággal előre megállapíthatók legyenek.

2008-ban bölcsészdoktori diplomát szerzett, majd elszegődött robotpszichológusnak az Amerikai Robothoz. Susan Calvin lett az új tudományág első jelentős képviselője. Lazurence Robertson akkor még mindig a részvénytársaság elnöke volt, Alfred Lanninget pedig időközben a vállalat kutatási osztályának igazgatójává nevezték ki.

Susan Calvin ötven esztendőn keresztül figyelte, hogyan változtat irányt az emberi fejlődés - hogyan szökell egy nagyot előre.

És most nyugalomba készült vonulni, már amennyire Susan Calvin-nél nyugalomba vonulásról beszélni lehetett. De legalább azt megengedte, hogy régi irodájának ajtajára az övé helyett utódja névtábláját szögezzék fel.

Nagyjában-egészében ezt tudtam meg. Ezenkívül megszereztem a tudományos folyóiratokban közzétett cikkeinek és bejegyzett szabadalmainak mérföldes jegyzékét. Megkaptam továbbá előléptetéseinek időrendi adatait, egyszóval összeszedtem mindazt, ami a szakmai életrajzához" tartozott.

De én többet akartam.

Mert az Interplanetáris Lapkiadó számára készülő nagy riportomhoz többre volt szükségem. Sokkal többre.

És ezt meg is mondtam neki.

- Dr. Calvin - hízelegtem, ahogy csak tőlem telt -, az olvasók szemében ön és az Amerikai Robot összeforrtak egymással. Nyugalomba vonulása egy korszak végét jelenti, és...

- Az emberi vonatkozások érdeklik? - kérdezte mosolytalanul. Nem hinném, hogy dr. Calvin valaha is mosolyogna. Éles pillantást vetett rám, de nem volt mérges. Éreztem, ahogy tekintete szinte keresztülhasít rajtam, még a nyakszirtemen is áthatolt. Tudtam, hogy teljesen átlát rajtam, átlátott ő mindenkin.

- Úgy van - feleltem.

- A robotok emberi vonatkozásai? Micsoda ellentmondás!

- Nem a robotokról van szó, dr. Calvin. Hanem az önéről.

- Ami azt illeti, engem is robotnak neveznek. Bizonyára elmondták már magának is, hogy én nem vagyok ember.

Valóban mondták, de mi értelme leit volna bevallanom?

Dr. Calvin fölkelt a székéből. Kis termetű, törekeny nő volt. Követtem őt az ablakhoz. Kinéztünk.

Az Amerikai Robot irodái, gyárépületei egész kis várost alkottak, mértanilag megszerkesztett várost. Innét az ablakból olyan volt, mintha egy légifelvételt nézegettünk volna.

- Amikor beléptem ide - tűnődött dr. Calvin -, egy kicsinyke szobát kaptam az egyik épületben. Pontosan ott állt, ahol most a kazánház. - Odamutatott. - Lebontották, mielőtt még maga született. Három kollégámmal osztottam meg a szobát. Egy fél íróasztal jutott rám. Egyetlen épületben gyártottuk a robotokat. Háromat egy héten. És most nézzen itt végig.

- Ötven esztendő - buggyant ki számon a közhely - hosszú idő.

- Visszatekintve nem hosszú - helyesbítette megjegyzésemet. - Sőt egyenesen csoda, hogy milyen gyorsan elmúlik.

Visszament az íróasztalához, és leült. Arca kifejezéstelen volt, de valahogy mégis szomorú.

- Maga mennyi idő? - tudakolta.

- Harminckettő - feleltem.

- Akkor nem is emlékezhetik arra a világra, amikor még nem voltak robotok. Akkoriban az emberiség még egyedül, társtalanul nézett szembe a világegyetemmel. Most viszont vannak segítőtársai, nála erősebb, hűségesebb, hasznosabb teremtmények, akik feltétlenül odaadó hívei. Az emberiség immár nincs egyedül. Gondolt már erre valaha?

- Az igazat megvallva, nem. Szabad ezt majd idéznem a cikkemben?

- Tessék. - Majd így folytatta: - Magának a robot csak robot. Fémszerkezet. Elektromosság és pozitronok. Elme és vas! Amelyet az ember teremt, és ha a szükség úgy kívánja, elpusztít. De sose dolgozott velük, s így nem is ismerheti őket. Tisztább, jobb fajta, mint mi.

- Szeretném, ha erről többet is mondana - noszogattam óvatosan. - Ha kifejtene véleményét a robotokról. Az Interplanetáris Lapkiadó lapjai az egész naprendszerhez eljutnak, olvasóközönségünk elvben hárommilliárd, dr. Calvin. Hadd ismerjek meg a gondolatait a robotokról.

Noszogatásom szükségtelennek bizonyult. Szavaimat ugyan nem hallotta, de gondolatai mégis a kívánt irányba indultak el.

- Mindent előre lehetett volna látni. Kezdetben, mielőtt még idejöttem, földi használatra adtunk el robotokat. Persze ezek még nem tudtak beszélni. Később mind több emberi vonást vettek fel, s ekkor felütötte fejét az ellenzék. A szakszervezetek természetesen rossz szemmel nézték, hogy a robotok konkurenciát csinálnak az emberi munkaerőnek, a különféle vallásos nézetek szószólói pedig a maguk babonáival hozakodtak elő. Nevetséges és hiábavaló volt az egész, de mégis szembe kellett nézni vele.

Zsebagnómmal szóról szóra jegyeztem, amit mondott, csak arra próbáltam ügyelni, hogy ne vegye észre a csuklóm mozgását. Némi gyakorlattal jó felvételt tud az ember készíteni anélkül, hogy a kis szerkezetet ki kelljen vennie a zsebéből.

- Itt van például Robbie esete - kezdte dr. Calvin. - Nem ismertem őt, szétszerelték egy évvel azelőtt, hogy beléptem a vállalathoz. Nagyon-nagyon-nagyon ósdi volt már. De találkoztam azzal a kislánnyal a múzeumban...

Elhallgatott, s én hagytam. Láttam, hogy elködösül a szeme, és gondolatai visszakóborolnak a múltba. Nagy távolságot kellett megtenniük.

- Csak később hallottam a történetét, s amikor istenkáromlónak és ördögcsinálónak szidalmaznak bennünket, mindig eszembe jut. Robbie még néma robot volt, nem tudott beszélni. 1996-ban készült. Akkoriban még nem a mai specializált robotokat gyártották, s így Robbie-t nőrsznek adták el...

- Minek ?

- Nőrsznek...

Te hazug!

Alfred Lanning aprólékos gonddal szivarra gyújtott, de ujjai kissé remegtek. Őszes szemöldökét ráncolta, s pőfékelve beszélni kezdett:

- Gondolatolvasó, efelől nem sok kétség lehet. De miért? - Peter Bogertre, a matematikusra nézett. - Neked mi a véleményed? Bogert két kézzel lesimította fekete haját.

- Ez a harmincnegyedik HRB-modell, amelyet előállítottunk. Az előzőek mind kifogástalanul működtek.

Az asztalnál ülő harmadik férfi komor képet vágott. Milton Ashe az Amerikai Robot és Gépember Rt. legfiatalabb osztályvezetője volt, s nagyon büszke a beosztására.

- Ide figyelj, Bogert. Az összeszerelésnél a legcsekélyebb hiba se fordulhatott elő. Erről kezeskedem.

Bogert vastag ajka leereszkedően mosolyra görbült.

- Tényleg? Ha az egész futószalagért kezeskedsz, javasolni fogom az előléptetésed. Egyetlen pozitronagy előállításához pontosan hetvenötezer-kettőszázharminc négy műveletre van szükség, és ráadásul az egyes műveletek kifogástalan végrehajtása különféle tényezőktől függ, amelyeknek száma öt és százöt között váltakozik. Ha bármelyiknél komolyabb hiba fordul elő, az "agyat" úgy, ahogy van, el lehet dobni. Saját műszaki tájékoztatónkból idézek, Ashe.

Ashe elpirult, de mielőtt még válaszolhatott volna, az asztalnál ülő negyedik személy is beleavatkozott a vitába.

- Ha egymásra akarjuk hárítani a felelősséget, máris itt hagyom magukat. - Susan Calvin összekulcsolta ölében pihenő kezét, keskeny, vértelen szája szögletében elmélyültek az apró ráncok. - Gondolatolvasó robottal vagyunk megáldva, s véleményem szerint rendkívül fontos, hogy kiderítsük, miért tud gondolatot olvasni. De azzal, hogy egymást okoljuk, tapodtat se jutunk előre.

Hideg szürke szemét Ashe-re függesztette, aki elvigyorodott. Lanning is vigyorgott, s mint ilyenkor mindig, hosszú fehér fűrtjeivel, apró, ravaszdi szemével bibliai pátriárkára emlékeztetett.

- Igaza van, dr. Calvin.

Hirtelen élénk hangra váltott át.

- Íme, a tényállás dióhéjban. Előállítottunk egy látszólag teljesen normális pozitronagyat, amelynek azonban véletlenül az a sajátos képessége van, hogy a gondolathullámainkra tud behangolódni. A robotika fejlődése terén évtizedek óta ez volna a legfontosabb lépés, ha tudnánk, hogyan történt. De nem tudjuk, s ezért fel kell derítenünk. Világos?

- Szabad valamit javasolnom? - kérdezte Bogert. - Tessék!

- Azt javaslom, hogy addig, amíg ebből a kátyúból ki nem kecmergünk - márpedig nekem mint matematikusnak az a meggyőződés, hogy alapos kátyúban vagyunk -, tartsuk titokban a HRB-34 robot létezését. Még a vállalati tisztviselők előtt is. Ez nekünk, osztályvezetőknek nem fog megoldhatatlan problémát okozni, s minél kevesebben tudnak róla...

- Bogertnek igaza van - vágott közbe dr. Calvin. - Mióta az interplanetáris törvényt megváltoztatták, és a robotmodelleket a világűrbe való kiszállításuk előtt az üzemben is ki lehet próbálni, a robotellenes propaganda sokkal hangosabb lett. Ha a gondolatolvasó robotról bármi kiszivárog, mielőtt még e jelenségnek megnyugtató és szakszerű magyarázatát nyilvánosságra hozhatnánk, ellenségeink csinos kis tőkét kovácsolhatnak belőle.

Lanning szippantott a szivarjából, és bólintott. Aztán Ashe-hez fordult.

- Úgy emlékszem, azt, mondtad, egyedül voltál, amikor rájöttél erre a gondolatolvasási históriára?

- Igen, egyedül voltam, és mondhatom, alaposan megijedtem. A HRB-34-et épp csak hogy levették a futószalagról és egyenesen beküldték hozzám. Obermannak valami dolga akadt, így magam vittem el a minőségvizsgálóba, jobban mondva csak vittem volna. - Ashe szünetet tartott, ajkán halvány mosoly játszadozott. - Előfordult már veletek, hogy pusztán gondolatok útján párbeszédet folytassatok valakivel? - Senki se vette a fáradságot, hogy válaszoljon. - Eleinte rá se eszméltem - folytatta Ashe. - A lehető leglogikusabban és legértelmesebben beszélgettem velem, s már több mint félúton voltam lefelé a minőségvizsgálóba, amikor hirtelen rádöbentem, hogy egész idő alatt egyetlen szót sem szóltam. Persze sok minden járt a fejemben, de hát ez nem ugyanaz. Azonnal bezártam a robotot az egyik szobába, és futottam Lanninghez. Ha csak eszembe jut, ahogy ott lépkedett mellettem és olvasott a gondolataimban, válogatva közöttük, végigfut a hátamon a hideg.

- Nem csodálom - jegyezte meg elgondolkodva Susan Calvin, és különös, átható pillantást vetett Ashe-re. - Megszoktuk, hogy a gondolatainkhoz senki hozzá nem férkőzhet.

- Tehát csak négyen tudunk róla - vágott közbe türelmetlenül Lanning. - Helyes! Módszeresen kell eljárunk. Ashe, szeretném, ha az egész futószalagot végigvizsgálnád, elejétől végig, mindent. Válogasd ki mindazokat a műveleteket, amelyeknél semmiféle hibalehetőség nem áll fenn, és azután a fennmaradókról készíts egy jegyzéket a hibalehetőségek természetének és feltételezhető mérvének megjelölésével.

- Csekélység! - dünnyögte Ashe.

- Állítsd rá az embereidet, akár mind egy szálig. Még azt se bánom, ha lemaradunk a tervvel. De nem szabad tudniok, hogy mire kell. Érted?

- Hm... Értem. - A fiatal mérnök kényszeredetten mosolygott. - De még így is szép kis munka lesz.

Lanning most Calvinhoz fordult.

- Magának más oldalról kell megközelítenie a problémát. Mint az üzem robotpszichológusának a robotot magát kell tanulmányoznia és a tapasztalatokból visszakövetkeztetnie a hibára. Próbálja felderíteni, hogyan működik. Kapcsolódik-e még valami más is ezekhez a telepátikus képességekhez, s hogy azok tulajdonképpen meddig terjednek, mennyiben torzítják el a gondolkodásmódját, milyen esetleges kárt okoznak a szabályszerű HRB-típus tulajdonságaiban. Helyes? - Anélkül hogy bevárta volna dr. Calvin választát, folytatta: - Én pedig majd összefogom a munkát, és matematikailag kiértékelem a kapott adatokat. - Nagyot szippantott a szivarjából, s a továbbiakat már csak a füstkarikákon keresztül motyogta: - Ebben persze Bogert is segít majd nekem.

Bogert a körmeit fényesítette húsos tenyerén.

- Azt rögtön gondoltam - jegyezte meg enyhe gúnnyal. - Valami keveset én is konyítok a matematikához.

- Akkor én tüstént hozzálátok. - Ashe hátratólta székét, és felállt. Csinos, fiatal arcára vigyor ült ki. - Én kaptam a legnyavalyásabb munkát mindötök közt. Legjobb, ha nem sokat teketóriázom. - És már ment is kifelé. - Viszlát - dünyögte távozóban.

Susan Calvin alig észrevehető bólintással köszönt vissza, de a szeme egészen az ajtóig követte Ashe-t. És Lanning dörmögő kérdésére; - Ugye, dr. Calvin, most mindjárt megnézi a HRB-34-et? - nem is válaszolt.

Az ajtó szinte hangtalan nyílására a HRB-34 robot fölemelte fotocellaszemét a könyvből, és már talpon is volt, amikor Susan Calvin belépett a szobába. A pszichológusnő megigazította az ajtón a "Belépni tilos" feliratú jókora táblát, aztán a robothoz lépett.

- Hoztam neked néhány kézikönyvet a hiperatommotorokról. Megnézed őket, Herbie?

A HRB-34 robot - más néven Herbie - elvette Susan Calvintól a három vastag könyvet, és az egyiknek rögtön fel is ütötte a fedelét. - Hm... m. A hiperatomelmélet. - Érthetetlenül motyogott magában, végigpergette a lapokat, majd szórakozottan megszólalt: - Foglaljon helyet, dr. Calvin. Pár percig eltart, amíg átnézem őket. Susan Calvin leült, és figyelmesen nézett a robotra, amely az asztal túlsó oldalán elhelyezkedve módszeresen végiglapozta a három könyvet.

Félórán belül végzett velük.

- Persze tudom, miért hozta nekem ezeket a könyveket. Dr. Calvin szája megvonaglott.

- Sejtettem, hogy kitalálsz. Nehéz veled lépést tartani, Herbie. Mindig valamicskével előttem jársz.

- Ezekkel a könyvekkel is ugyanaz a helyzet, mint a többiekkel. Gyengécske, érdektelen dolgok. Az önök tudománya, dr. Calvin, csupán egy sereg adat, amelyet valamiféle silány elméletté tákolnak össze. És az egész olyan hihetetlenül primitív, hogy szinte nem is érdemes rá időt pazarolni. A szépirodalmuk, az érdekel engem. A lelki motívumok meg az érzelmek összjátékának tanulmányozása... - Bizonytalan mozdulatot tett roppant kezével, ahogy a megfelelő kifejezést kereste.

- Azt hiszem, értelek - suttogta dr. Calvin.

- Én, tudja, belelátok az agyakra - folytatta a robot -, és nincs fogalma arról, hogy milyen bonyolultak. Nem érthetek meg mindent, hiszen az én agyam annyira különbözik az emberekétől. De igyekszem mindent felfogni, és a regények ehhez rendkívül nagy segítséget nyújtanak.

- Igen. De attól félek, hogy ha elolvasod ezeket a szentimentális, gyötrő érzelmekkel telített mai regényeket - Susan Calvin hangjában némi keserűség csengett -, a valóságos agyakat unalmasoknak, szinteleneknek fogod találni.

- Szó sincs róla!

A kirobbanó heves válasz hatása alatt Susan Calvin talpra ugrott. Érezte, hogy elvörösödik.

Tudja! Tudja! - kavargott vadul az agyában.

Herbie hirtelen elcsöndesedett, és halkán, szinte emberi hangon mormolta:

- Hát persze hogy tudom, dr. Calvin. Hogyne tudnám, amikor mindig az jár az eszében.

Dr. Calvin arca megkeményedett.

- De remélem, másnak nem említetted?

- Ugyan, dehogy. - Aztán őszinte csodálkozással hozzátette: - Senki se kérdezte.

- Te bizonyára nagy bolondnak tartasz engem - tört ki Susan Calvinból.

- Miért? Hiszen ez egészen természetes érzés.

- Talán épp azért olyan bolond. - Susan Calvin hangjában reménytelen vágyakozás csendült. A doktor mögül kikukucsált az asszony. - Én nem vagyok... vonzó külsejű.

- Ha pusztá fizikai vonzóerőről beszél, azt nem tudom megítélni. De annyi bizonyos, hogy vannak más természetű vonzóerők is.

- Se fiatal. - Dr. Calvin nem is igen hallotta a robot szavait.

- Még nincs negyvenéves - vágta rá Herbie aggódó, nyomatékos hangon.

- Éveim száma szerint harmincnyolc, ami azonban az érzelmi világotam illeti, hatvanéves, ráncos vénasszony vagyok. Nemhiába foglalkozom pszichológiával. - Majd elfulladva, keserűen hozzátette: - Ő pedig alig harmincöt, amellel külsőre, viselkedésre még ennél is fiatalabb. Él tudod képzelni, hogy mást lásson bennem, mint... mint ami vagyok?

- Maga még fiatal! - Herbie acélöklének csapására a műanyag asztallap érces hangot adott. - Hallgasson rám...

De Susan Calvin hirtelen a robot felé fordult, szemében a fájdalom lángja lobogott.

- Miért hallgassak rád? Mit tudsz te erről... te... te gép? Én csak egy csodabogár vagyok számodra, egy érdekes rovar, különleges agyvelővel, amelyet fölboncoltak, hogy tüzetesen meg lehessen vizsgálni. Szép példány vagyok, mi? A romba dőlt remények mintaképe. Majdnem olyan érdekes, mint a te regényfiguráid. - Dr. Calvin könnytelenül zokogó hangja elakadt.

A robot magába roskadva hallgatta kitörését. Kérlelő mozdulattal rázogatta a fejét.

- Miért nem hallgat meg, kérem? Segíthetnék magának, ha hagyná. - Segítenél? Hogyan? - Dr. Calvin szája legörbült. - Valami jó tanáccsal?

- Nem, nem tanáccsal. Hanem azzal, hogy én mások gondolatait is ismerem. Például Milton Ashe-ét.

Hosszú szünet állt be. Susan Calvin lesütötte a szemét.

- Nem akarom tudni, mit gondolsz rólam - lihegte. - Hallgass. - Dehogyan akarja tudni.

Dr. Calvin lehajtott fejjel állt, lélegzete meggyorsult. - Ne beszélj butaságokat - suttogta.

- Nem beszélek butaságokat. Segíteni szeretnék. Milton Ashe-nek az a véleménye magáról... - Szünetet tartott.

És most a pszichológusnő felemelte a fejét. - Mi a véleménye?

- Milton Ashe szereti magát - válaszolta a robot nyugodt hangon. Dr. Calvin egy hosszú percig egyetlen szót sem szólt, csak mereven bámult maga elé.

- Tévedsz! - suttogta aztán. - Ez nem lehet igaz. Nem szerethet. - De szereti. Az ilyesmit nem lehet rejtegetni, legalábbis előttem nem.

- De hisz én olyan... olyan... - A hangja elcsuklott.

- Ashe nem a külsőt nézi, hanem a szellemi képességeket. Nem az a fajta férfi, akit a szép haj vagy a szép szem elbolondíthatna. Susan Calvin azon vette észre magát, hogy sebesen pislog. Sokáig nem mert megszólalni, s amikor végre beszélni kezdett, a hangja még mindig remegett.

- De hisz soha semmilyen formában nem mutatta ki, hogy... hogy...

- Adott neki erre valaha lehetőséget?

- Hogy tehettem volna? Álomban se mertem... - Éppen ez az!

A pszichológusnő elgondolkozott, majd hirtelen fölpillantott.

- Fél esztendővel ezelőtt meglátogatta őt egy lány itt az üzemben. Egy csinos lány, ahogy én láttam... szőke és karcsú. Az egyszerűségről persze fogalma sem volt. Ashe egy álló napon át büszkeségtől dagadó mellel magyarázgatta neki, hogyan szerelik össze a robotokat. - Arca újból megkeményedett. - Nem mintha megértette volna. Ki ez a lány?

- Megmondhatom magának - válaszolta habozás nélkül Herbie. - Az unokahúga, s kettejük közt nincs semmiféle érzelmi kapcsolat, efelől nyugodt lehet.

Susan Calvin szinte kislányos élénkséggel ugrott talpra.

- Hát nem furcsa? Pontosan ez az, amivel olykor vigasztaltam magamat, bár valójában sose hittem, hogy igaz. És most kiderül, hogy mégis igaz. - Herbie-hez futott, két kezébe fogta a robot hideg, súlyos kezét. - Köszönöm, Herbie. - Aztán suttogó hangon kérlelte: - De egy szót se erről senkinek. Maradjon kettőnk titka. És még egyszer köszönöm. - Görcsös mozdulattal megszorította Herbie érzéketlen fémkezét, és kiszaladt a szobából.

Herbie lassan fölemelte a félbehagyott regényt. Az ő gondolatai közt nem olvasható senki.

Milton Ashe dörmögve, izületeit ropogtatva, kéjesen nyújtózott, aztán dr. Peter Bogertre bámult.

- Ide figyelj, Peter, már egy hete csak ezzel foglalkozom, alig hunytam le a szememet. Meddig nyüglődjek még veled? Azt mondtad, a pozitronbombázás a D vákuumkamrában megoldja a rejtélyt.

Bogert diszkréten ásított, és érdeklődéssel vizsgálta fehér kezét. - Úgy is van. Nyomon vagyok.

- Tudom, mit jelent egy matematikusnál nyomon lenni. Mennyire vagy a megoldástól?

- Ez attól függ.

- Mitől? - Ashe ledobta magát egy székbe, és kinyújtotta hosszú lábát.

- Lanningtól. Az öregfiú nem ért egyet velem. - Fölsóhajtott. -

Egy kicsit régimódi gondolkodású, ez itt a baj. Úgy ragaszkodik a mátrixmechanikához, mintha az volna egyetlen tudomány. Holott ennek a problémának megoldásához hatékonyabb matematikai módszerekre van szükség. De makacs, mint az öszvér.

- Miért ne kérdeznénk meg Herbie-t? Ezzel lezárhatnánk az egész ügyet - motyogta álmosan Ashe.

- A robotot? - Bogert összehúzta szemöldökét.

- Miért ne? Nem hallottad, mit mesél az öreglány? - Dr. Calvinról beszélsz?

- Igen. A mi édes Susie-kánkról. Szerinte ez a robot valóságos matematikai zseni. Mindent tud és még annál is többet. Harmadfokú integrált old meg fejben, és tenzoranalízist früstököt.

A matematikus hitetlenkedve nézett Ashe-re. - Komolyan beszélsz?

- Becsszóra! A baj csak ott van, hogy az a lüke nem rajong a matematikáért. Egész nap limonádé regényeket olvasna. Úgy éljek! Látnád, Susie miféle szemeteket szállít neki. Bíbor szenvedély, Szerelem a világűrben meg más efféléket.

- Dr. Calvin nekünk erről egy szót sem szólt.

- Mert még nem végzett a robot tanulmányozásával. Tudod, milyen. Szeret mindent megtartani magának, amíg aztán fel nem libbent a fátyolt a nagy titokról.

- De neked elmondta.

- Valahogy beszédbe keveredtünk. Az utóbbi időben többször összetalálkoztunk. - Tágra nyitott szemmel, homlokát ráncolva kérdezte: - Mondd, Bogie, nem vettél mostanában észre rajta valami különösét?

- Arra gondolsz, hogy rúzsozza a száját? - vigyorgott gúnyosan Bogert.

- Fenét, ezt már én is észrevettem. Rúzs meg puder meg szemfesték. Mint a madárijesztő, úgy néz ki. De nem erről beszél. Nem tudom, mi lehet a magyarázata, de ahogy beszél, csak úgy ragyog a boldogságtól. - Elgondolkozott, majd vállat vont.

Bogert Ashe-re kacsintott, és ez a kacsintás jó ötvenes tudós léteére nem is volt megvetendő teljesítmény.

- Talán szerelmes valakibe - mondta. Ashe lehunyta szemét.

- Ugyan, Bogie, ne hülyéskedj. Beszélj inkább Herbie-vel. Én most ledőlök itt, és alszom egyet.

- Na jól van. Nem mintha különösen örülnék, ha egy robot beleüti az orrát a mesterségembe, s amellet nem is hiszem, hogy tényleg tudna valamit mondani.

Szavaira halk horkolás volt a válasz.

Herbie figyelmesen hallgatta Peter Bogertet, aki zsebre tett kézzel álldogált előtte, és közönyös hangot színelve magyarázta:

- Tehát így állunk. Azt hallottam, te értesz ezekhez a dolgokhoz, de én elsősorban mégis pusztán kíváncsiságból kérdezek. Elismerem, hogy a gondolatmenetemben, ahogyan azt felvázoltam neked, lehet egy-két vitatható feltevés, s ezeket dr. Lanning nem hajlandó magáévá tenni. Az egész kép meglehetősen homályos. - És amikor a robot néma maradt, Bogert megkérdezte: - Neked mi a véleményed?

Herbie az ákombákom formulákat tanulmányozta. - Én nem látok itt semmi hibát.

- És gondolod, hogy te ennél többre tudnál menni?

- Meg se próbálnám. Maga sokkal jobb matematikus, mint én, és amellet nem is igen szeretnék ebben a kérdésben állást foglalni. Bogert elmosolyodott. Mosolyában árnyalatnyi önelégültség bujkált,

- Gondoltam, hogy így lesz. Bonyolult probléma ez. Spongyát rá. - Összegyűrte a papírokat és a szemétaknába hajította. Már indulóban volt, amikor meggondolta magát. - Mellesleg...

A robot várt.

Bogert láthatólag nehezen talált szavakat.

- Van valami... jobban mondva, talán te... - Elhallgatott.

- A gondolatai nagyon zavarosak - szólalt meg Herbie -, de kétségkívül dr. Lanning körül forognak. Miért habozik, hisz mihelyt rendbe szedi őket, úgys tudni fogom, mit akar kérdezni.

A matematikus szokott mozdulatával pomádés haját simogatta. - Lanning már közeledik a hetvenhez - mondta, mintha ezzel mindent megmagyarázott volna.

- Tudom.

- És már csaknem harminc esztendeje igazgató. - Herbie bólintott. - Te bizonyára tudod - folytatta hízog hangoon Bogert -, hogy... nem szándékozik-e leköszönni. Egészségi vagy más...

- Értem - válaszolta szűkszavúan Herbie. - Szóval tudod?

- Persze hogy tudom.

- És... hajlandó volnál megmondani nekem?

- Ha kérdezi - válaszolta a robot tárgyilagos hangoon. - Dr. Lanning tulajdonképpen már le is köszönt.

- Hogyhogy?! - robbant ki Bogertből szinte artikulatlanul a szó. Majd nagy fejét előreszegezve ismételte: - Hogyhogy?

- Már leköszönt - hangozott a szentelen válasz -, csak még nem hozta nyilvánosságra. Arra vár, hogy megoldja ezt a problémát... az én problémámat. Ha ez megtörtént, kész átadni helyét az utódjának.

- És az utód? - lihegte Bogert. - Az ki lesz? - Egészen közel hajolt Herbie-hez, lenyűgözve bámult a tompa vörös, kifürkészhetetlen fotocellákra, a robot szeméibe.

- Maga lesz az új igazgató - válaszolta lassan a robot. Bogert megkönnyebbülten elmosolyodott.

- Ez jó hír. Reméltem, hogy így lesz. Köszönöm, Herbie.

Peter Bogert aznap hajnali ötig dolgozott, és kilenckor már megint az íróasztala mellett ült. Az asztal fölötti polc szinte kiürült, ahogy egymás után emelte le róla a kézikönyveket. A számok hadsora csak alig-alig gyarapodtak, ezzel szemben a telefirkált és összegyűrt papirosok már halomba gyűltek az asztal alatt.

Pontosan délben az előtte fekvő papírlapra bámult, megdörzsölte véreeres szemét, ásított, vállát vonogatta.

- Ez percről percre rosszabb lesz. A fene egye meg!

Nyílt az ajtó. Bogert fölneézett, és szótlán bólintással üdvözölte a belépő Lanninget.

Az igazgató csomós kezének izületeit ropogtatva végignézett a rendetlen szobán, és a homlokát ráncolta.

- Új nyomra bukkantál? - tudakolta.

- Nem - hangzott a dacos válasz. - Miért, a régi nem volt jó? Lanning nem vette magának a fáradságot, hogy válaszoljon, sőt az íróasztalon heverő papírlapokat is csupán futólagos pillantásra méltatta. Szivarra gyújtott, s a gyufa fellobbanó lángján keresztül kérdezte:

- Beszélte neked dr. Calvin erről a robotról? Azt mondja, matematikai zseni. Egyenesen csodálatos.

- Már hallottam róla - horkant fel Bogert. - De Calvin csak törődjön a robotpszichológiával. Kikérdeztem Herbie-t matematikából, még a differenciál- és integrálszámításokhoz is alig-alig konyít.

- Calvinnek nem ez a véleménye. - Az a nő bolond.

- És nekem se ez a véleményem - jegyezte meg az igazgató, vészjóslóan összehúzza szemét.

- Neked? - kérdezte felpaprikázva Bogert. - Hogyhogy?

- Ma egész délelőtt Herbie-t vizsgáztattam, és nyugodt lelkiismerettel állíthatom, olyanokat tud, amiről te még csak nem is hallottál.

- Tényleg?

- Úgy látszik, nem hiszed! - Lanning a mellényzsebéből egy papírlapot húzott elő, és széthajtogatta. - Ez, ugye, nem az én kézírásom?

Bogert figyelmesen nézegette a nagy, szögletes jeleket. - Ezt Herbie csinálta?

- Igen! Mint láthatod, a huszonkettedik egyenleted időintegrálásán dolgozott. És ugyanarra az eredményre jutott - Lanning sárga körmével az utolsó számsorra mutatott -, mint én, amellet negyedannyi idő alatt. Nem lett volna szabad a Linger-effektust figyelmen kívül hagynod a pozitronbombázásnál.

- Nem hagytam figyelmen kívül. Az ég szerelmére, Lanning, értsd meg már végre, hogy ez hatálytalanítaná...

- Igen, igen, ezt már elmagyaráztad. De te a Mitchell-féle áttételes egyenlettel dolgoztál, igaz? Az pedig itt nem alkalmazható.

- És miért nem?

- Már csak azért sem, mert hiperimagináriusokat használtál. - És ennek mi köze a dologhoz?

- A Mitchell-féle egyenlet nem érvényes olyan esetekre, ahol... - Megöriültél? Ha újra elolvasnád Mitchell eredeti cikkét, a Beszámoló a...

- Erre semmi szükség. Eleve megmondtam neked, hogy nem osztom a nézetét, és most Herbie is nekem adott igazat.

- Akkor miért nem bízod az egész probléma megoldását arra a nyomorult masinára? - horkant föl Bogert. - Miért fontos neked a magamfajta tudatlanok véleménye?

- Épp erről van szó. Herbie nem tudja megoldani a problémát. És ha nem tudja, mi sem tudjuk... egyedül. Az egész kérdést fölterjesztem a Nemzeti Tanácsához. Nem vállalhatjuk érte a felelősséget.

Bogert hátralökte a székét, és vicsorogva, bíborvörös arccal fölptant.

- Ehhez nincs jogod! Most Lanning arcát is előntötte a vér.

- Hogy jössz te ahhoz, hogy előírd nekem, mihez van jogom és mihez nincs?

- Hogy jövök ahhoz? - Bogert hangja határozottan csengett. - Úgy, hogy már félig megoldottam a problémát, és nem tűröm, hogy most kivedd a kezemből. Azt hiszed, nem látok keresztül rajtad, te... te kiszáradt vénység. Elvágnád a saját nyakad, csak hogy ne kelljen átengedned nekem a robottelepátia megoldásának dicsőségét.

- Te félkegyelmű, még egy szó, és felfüggesztelek fegyelemsértésért! - Lanning alsó ajka remegett az indulattól.

- Pontosan ez az, amit nem fogsz tenni, Lanning. Akinek gondolatolvasó robot van a környezetében, annak nincsenek titkai, és így sejteted, hogy mindent tudok a leköszönési szándékaidról.

Lanning szivarjának hamuja megremegett, lehullt, majd példáját a szivar is követte.

- Mi...?

- És én vagyok az új igazgató, érted? - Bogert csúnyán elvihogta magát. - Ezt is nagyon jól tudom. Azt hiszed, nem? Itt ezentúl én adok ki utasításokat, másként olyan céció lesz, amelyet életedben még nem pipáltál.

Lanning végre visszanyerte hangját.

- Felfüggesztelek; hallod?! - üvöltötte. - Minden munkád alól felmentelek! Befejezed itteni pályafutásod, érted?

- Ennek mi értelme? - Bogert arcára széles mosoly terült. - Ezzel nem jutsz semmire. Az összes adu az én kezemben van. Tudom, hogy leköszöntél. Herbie mondta nekem, ő meg téled tudja.

Lanning nyugalmat erőltetett magára. Ebben a pillanatban nagyon-nagyon öregnek látszott, szeme fáradt volt, arca, amelyről eltűnt az iménti pirosság, öregesen sápadt.

- Beszélek Herbie-vel. Semmi ilyet nem mondhatott neked. Ravasz játékot játszol, Bogert, de nálam nem blöffölhetsz. Gyere velem.

Bogert vállat vont.

- Herbie-hez? Nagyon jó. Gyerünk!

És az is pontosan délből volt, hogy Milton Ashe felnézett a papírlapról, amelyen egy gyengén sikerült rajz éktelenkedett.

- El tudja képzelni? Nem vagyok valami híres rajzoló, de nagyjából ilyen. Csudaszép kis ház, és majdnem ingyen van.

Susan Calvin ellágyulva pillantott a szemben ülő férfira.

- Igazán gyönyörű - sóhajtotta -, én is gyakran gondoltam rá, hogy milyen jó volna... - Nem fejezte be a mondatot.

- Persze - folytatta Ashe élénken, félretéve a ceruzát - a szabadságomig várnom kell vele. Csak két hét odáig, de a Herbie-ügy miatt most minden a levegőben lóg. - A körmeit vizsgálgatta. - Mellesleg még valamit szeretnék elmondani magának, de ez titok.

- Akkor ne mondja el.

- De már égek a vágytól, hogy valakinek elmondhassam... és közel s távolban maga az egyetlen... bizalmasom. - Szégyenlősen elvigyorodott.

Susan Calvin nem mert megszólalni, csak a szíve, a szíve kalimpált... - Megmondom őszintén - Ashe közelebb húzódott, és bizalmas suttogásra fogta a hangját -, a házat nem csak magamnak veszem. Megnősülök. - Hirtelen felpattant székéből. - Mi baj?

- Semmi! Semmi! - A szörnyű szédülés, amely Susan Calvint elfogta, lassanként alábbhagyott, de a torkán nehezen jöttek ki a szavak:

- Megnősül? Azt akarja mondani, hogy...?

- Igen. Megházasodom. Ideje már, nem gondolja? Emlékszik arra a lányra, aki tavaly nyáron itt járt? Azt veszem el. De maga rosszul van! Olyan sáp...

- Csak a fejem fáj! - Susan Calvin erőltetlenül intett, hogy nincs semmire szüksége. - Az utóbbi... időben gyakran vannak fejfájásaim. Ó, engedje meg, hogy gratuláljak. Szívből örülök... - Krétafehér arcán csúnya vörös foltokban ütökött ki az ügyetlenül felrakott festék. Újból forogni kezdett vele a világ. - Bocsásson meg... kérem...

Már csak motyogásra futotta erejéből, ahogy vakon kibotorkált az ajtón. Ashe vallomása úgy érte, akár egy álombeli váratlan katasztrófa - valószínűtlen borzalmakkal teli álom.

Hogyan lehetséges ez? Hisz Herbie azt mondta... Herbie pedig nem tévedhetett! Herbie gondolatolvasó!

Azon vette észre magát, hogy lihegve támaszkodik az ajtófélfának, és Herbie érzéketlen fémarcába bámul. Úgy látszik, felszaladt a lépcsőn, két emelet magasságba, anélkül hogy emlékeznék rá. Mintha álomban történt volna, olyan gyorsan futotta be a távolságot.

Igen, mintha álom volna az egész!

Herbie rezzenetlen szemmel nézett rá, de ez a tompa vörös szempár - Susan Calvin úgy látta - két, halványan csillogó, lidércnyomásos karikává tágul.

A robot beszélt. Susan Calvin érezte, hogy hús poharat szorít az ajkához. Nyelt egyet, megborzongott, most már legalább tudta, hol van.

Herbie még mindig beszélt, izgatottan, fájdalmas, kérlelő hangon, megrettenve.

Susan Calvin lassan-lassan felfogta a szavak értelmét.

- Ez csak álom - hajtogatja a robot -, ne higgyen benne. Egykettőre felébred, és akkor nevetni fog az egészen. Szereti magát. Megmondtam, hogy szereti. Csak nem itt! Nem most! De ezek merő képzetek.

Susan Calvin bólintott.

- Igen, igen! - suttogta Herbie karjába kapaszkodva, görcsösen rátapadt, és úgy ismételte újból és újból: - Ugye, nem igaz? Ugye, nem igaz?

Utóbb már nem emlékezett rá, miképpen tért magához, de ez az eszmélés olyan volt, mint amikor a ködös valóságérzést kegyetlenül éles napfény váltja föl. Susan Calvin eltaszította magától a robotot, erélyesen ellökte a fémkezet, és szeme tágra nyílt.

- Mit művelsz te velem?! - sikoltotta. - Mit művelsz? Herbie hátrált.

- Segíteni szeretnék - mondta. A pszichológusnő rámeredt.

- Segíteni? Azzal, hogy bebeszéled nekem, hogy csak álmodom? Azzal, hogy skizofréniába taszítasz? - Híztérikus izgalom fogta el. - Ez nem álom! Bárcsak az volna! - Majd egy hirtelen lélegzet után hozzátette: - Várj csak! Miért...? Ó, már értem. Irgalmas ég, hiszen oly világos!

A robot hangjában rémület csengett. - Nem tehettem mást!

- És én hittem neked! Eszembe se jutott, hogy...

Elhallgatott, mert az ajtó felől hangos szóváltás ütötte meg a fülét. Elfordult, görcsösen ökölbe szorította kezét, s mire a két matematikus belépett, már a szoba túlsó végében, az ablaknál állt. A férfiak ügyet se vetettek rá.

Együtt álltak Herbie elé, Lanning ingerülten, türelmetlenül, Bogert hidegen, gúnyosan. Elsőnek az igazgató szólalt meg:

- Herbie, ide figyelj!

A robot gyors pillantást vetett az öreg tudósra. - Tessék, dr. Lanning.

- Mondtál te valamit rólam dr. Bogertnek?

- Nem, uram - felelte lassan a robot. Bogert arcáról egyszerre lehervadt a mosoly.

- Mi...icsoda? - Bogert félretolta felettesét, és szétterpesztett lábbal megállt a robot előtt. - Ismételd meg, amit tegnap mondtál nekem.

- Azt mondtam, hogy... - Herbie megtorpant. Mélyen a belsejében a fém diafragma halk, zavaros hangokat hallatott.

- Nem azt mondtad, hogy leköszönt? - bömbölte Bogert. - Felelj! Dühöngve rázta öklét, de Lanning félrelökte.

- Hazugságra akarod kényszeríteni?

- Hát nem hallottad? Már félig kimondta az "igent", és akkor elhallgatott. Menj az utamból! Ki akarom szedni belőle az igazságot, érted?

- Majd én kérdezem! - Lanning a robothoz fordult. - Felelj nyugodtan, Herbie. Leköszöntem vagy sem?

Herbie mereven bámult maga elé. Lanning szorongva ismételte: - Leköszöntem vagy sem? - A robot alig-alig észrevehetően nemet intett a fejével. Ennél többre nem volt hajlandó.

A két férfi egymásra pillantott, szemükben ellenséges fények égtek.

- Mi a fene? - horkant föl Bogert. - Megkukult ez a robot? Nem tudsz beszélni, te szörnyeteg?

- De tudok - hangzott a készséges válasz.

- Akkor felelj a kérdésre. Nem mondtad nekem, hogy Lanning leköszönt? Leköszönt vagy nem köszönt le?

Válasz helyett újból néma csend következett, míg a szoba túlsó végében Susan Calvin fölnevetett, hirtelen, éles, már-már hisztérikus nevetéssel.

.A két matematikus összerezett.

- Mi az, maga itt van? - kérdezte Bogert homlokát ráncolva. - És min mulat olyan jól?

- Nem mulatok - válaszolta Calvin természetellenes hangon. - Csak látom, nem én vagyok az egyetlen, aki felült Herbie-nek. Hát nem a sors iróniája, hogy a világ három legnagyobb robotikusa ugyanabba a primitív csapdába esik bele? - Hangja elcsuklott, halvány kezét a homlokához emelte. - Irónia, igen, de mulatságosnak nem mondanám.

A két férfi most csodálkozó pillantást váltott egymással.

- Miféle csapdáról beszél? - tudakolta kimérten Lanning. - Talán valami baj van Herbie-vel?

- Nem - felelte Susan Calvin, és lassan mellőlük lépett -, nem vele van baj, hanem... velünk. - Aztán hirtelen megperdült, és a robotra rivallt: - Menj innét! Takarodj a szoba túlsó végébe, és ne is lássalak!

Calvin vadul lobogó szeme elől Herbie meggörnyedve, csörömpölő léptekkel elbotorkált.

- Mít jelentsen ez, dr. Calvin? - kérdezte Lanning ellenséges hangon.

Susan Calvin most a két férfihoz fordult.

- Föltételezem - mondta gúnyosan -, hogy ismerik a robotika alapvető első törvényét.

A két férfi egyszerre bólított.

- Természetesen - válaszolta ingerülten Bogert. - A törvény értelmében a robotnak nem szabad kárt okoznia emberi lényben vagy tétlenül túrnie, hogy emberi lény bármilyen kárt szenvedjen.

- Nagyszerű fogalmazás! - csúfondároskodott dr. Calvin. - De milyen kárról van szó?

- Akármilyen kárról.

- Úgy van! Akármilyenről! Például mondjuk megbántott érzelmekről! Vagy sértett hiúságról! Füstbe ment reményekről! Vagy ezek talán nem károk?

Lanning homlokát ráncolta.

- Mít tudhat egy robot...? - Hirtelen elakadt a lélegzete.

- Aha, látom, már kapiskálja. Ez a robot gondolatolvasó. Feltételezik, hogy ne tudná pontosan, mi a lelki sérelem? Feltételezik, hogy a kérdéseikre ne pontosan azt a választ adná, amit hallani szeretnének? Nem bántana meg bennünket, ha mást válaszolna? És ezt ő ne tudná?

- Jóságos ég! - mormolta Bogert.

A pszichológusnő gúnyos pillantást vetett rá.

- Biztosan azt kérdezte tőle, hogy Lanning leköszönt-e. És miután igenlő választ akart hallani, tehát Herbie igent mondott.

- Valószínűleg ezért nem akart az imént megmukkanni - jegyezte meg halkan Lanning. - Bármilyen választ ad, egyikünket megbántja vele.

Rövid szünet támadt, mialatt a férfiak elgondolkozva méregették a robotot. A szoba túlsó végében, a könyvszekrény mellett kuporgott egy széken, fejét tenyerébe temette.

Susan Calvin egyre csak a padlót bámulta.

- És ő mindezt tudja. Ez a... ördög mindent tud, még azt is, hogy mi baj történt vele a futószalagon. - Komoran, töprengve nézett maga elé.

Lanning fölpillantott.

- Ebben téved, dr. Calvin. Azt nem tudja. Megkérdeztem tőle. - Az semmit se jelent! - kiáltotta Calvin. - Legfeljebb annyit, hogy maga nem tőle akarja tudni a megoldást. Sértené a hiúságát, ha egy gép lepipálná. - Hirtelen Bogerthez fordult. - És maga? Maga is megkérdezte tőle?

- Csak úgy félig-meddig: - Köhintett egyet, és elvörösödött. - Azt felelte, hogy nem sokat konyít a matematikához.

Lanning elnevette magát, de nem túl hangosan. A pszichológusnő gúnyosan mosolygott.

- Majd én megkérdezem! Az én önérzetemet nem sérti, ha ő oldja meg a problémát. - És hideg, parancsoló hangon a robotra rivallt: - Gyere ide!

Herbie felállt, és habozva odament Calvinhez.

- Te ugye tudod - kezdte dr. Calvin -, hogy amikor összeszereltek, hol került a szerkezetedbe valami oda nem tartozó, vagy hol hagytak ki belőle valami lényegeset?

- Igen - suttogta Herbie.

- Várjon! - vágott közbe Bogert ingerülten. - Ez nem biztos, hogy igaz. Csak maga ezt akarja hallani.

- Ne ostobáskodjék! - torkolta le Calvin. - Herbie legalább olyan jól ért a matematikához, mint maguk ketten együttvéve. Hiszen gondolatolvasó. Most itt az alkalom, hogy próbára tegyék.

A matematikus lemondóan legyintett, Calvin pedig újból a robothoz fordult.

- Rajta, Herbie, felelj! Várjuk a választ. - Majd odaszólt a két férfinak: - Fogjanak papírt és ceruzát, uraim.

De Herbie néma maradt.

- Miért nem felelsz? - kérdezte diadalmasan a pszichológusnő. - Nem tehetem - tört ki a robot. - Tudja jól, hogy nem tehetem! Dr. Bogert meg dr. Lanning nem akarják, hogy válaszoljak.

- Mind a ketten tudni akarják a megoldást. - De nem tőlem.

Most Lanning szólalt meg, lassan, de határozottan:

- Ne butáskodj, Herbie. Igenis azt akarjuk, hogy válaszolj. Bogert is biccentett.

- Mire jó ez? - kiabálta kétségbeesetten Herbie. - Azt hiszik, hogy csak az agyuk felszínéig látok, a mélyébe nem? Ott lent nem akarják, hogy válaszoljak. Én gép vagyok, emberi alkotás, utáncat, amelyet pusztán az agyamban levő pozitronok összejátéka tesz életszerűvé. Ha én ejtek csorbát a tekintélyükön, az kétszeres fájdalmat okoz maguknak. Ez van az agyuk mélyébe írva. Kitörölhetetlenül. Nem árulhatom el a probléma megoldását.

- Mi majd kimegyünk - mondta dr. Lanning. - És mondd meg Calvinnek.

- Az mit sem változtat a dolgon - makacszkodott Herbie -, hiszen mindenképpen tudni fogják, hogy én oldottam meg a problémát. - Értsd meg, Herbie - szólt közbe Calvin -, hogy dr. Lanning és dr. Bogert érveid ellenére is meg akarják oldani a problémát. - Igen, saját erejükből - replikázott a robot.

- De meg akarják oldani, és azért, hogy ismered a megoldást, és mégse mondd meg, kárt okozol nekik. Ezt belátod, ugye?

- Igen, igen!

- És ha megmondod nekik, azzal is kárt okozol.

- Igen, igen! - Herbie lassan hátrált. Susan Calvin lépésről lépésre követte. A két férfi dermedten, zavarodottan figyelte őket.

- Nem mondhatod meg nekik - ismételte lélektelen egyhangúsággal a pszichológusnő -, mert ezzel is kárt okozol, és ezt neked nem szabad. De ha nem mondd meg, azzal is kárt okozol, tehát mégis meg kell mondanod. Viszont ha megmondod, kárt okozol, tehát nem szabad megmondanod. De ha nem mondd meg, akkor is kárt okozol, tehát meg kell mondanod...

Herbie már egészen a falhoz szorult, s ott térdre rogyott.

- Hallgasson! - kiabálta. - Némítsa el az agyát! Tele van fájdalommal, reménytelenséggel, gyűlölettel! Nem akartam semmi rosszat, esküszöm! Csak segíteni akartam! Azt mondtam, amit hallani akart. Azt kellett mondanom!

A pszichológusnő azonban rá se hederített.

- Meg kell mondanod - folytatta könyörtelenül -, de ha megmondod, kárt okozol. Viszont ha nem mondd meg, akkor is kárt okozol, tehát meg kell mondanod, de...

Herbie felsikoltott!

Sikoltása olyan volt, mint egy sokszorososan felerősített pikoló fuvola hangja, egyre élestedő hang, amely egy elkárhozott lélek rettegéseit jajveszékelte, s betöltötte az egész szobát.

És mire a sikoltás elhalt, Herbie összerogyott, fémteste mozdulatlanul hevert egy kupacban a padlón.

- Halott! - mondta Bogert sápadtan.

- Nem! - Susan Calvin egész lényét vad kacagás rázta meg. - Nem halt meg, csak... megtébolyodott. Megoldhatatlan dilemma elé állítottam, és ebbe beleőrült. Kivitetetik az ócskavastelepre... mert soha többé nem fog megszólalni.

Lanning letérdelt a fémkupac mellé, amely valaha Herbie volt. Ujjával megérintette a hideg, érzéketlen fémarcot, és megborzongott.

- Ezt szándékosan tettem? - Fölkelt a robot mellől, és feldúlt arccal a pszichológusnő felé fordult.

- És ha szándékosan tettem? Változtatni már úgysem tud rajta. - Majd hirtelen kitört belőle a keserűség: - Megérdemelte.

Az igazgató karon fogta a kövé meredt Bogertet.

- Most már mindegy. Gyere, Peter. - Fölsóhajtott. - Ez a típusú gondolkodó robot amúgy is használhatatlan. - Öreges, fáradt szemmel maga elé bámult, és megismételte: - Gyere, Peter!

A férfiak távozása után még jó néhány perc múlt el, mire dr. Susan Calvin úgy-ahogy visszanyerte lelki egyensúlyát. Tekintetét lassan az élőhalott Herbie felé fordította, s arca újból megkeményedett. Sokáig bámult a robotra, a diadal lángja kihunytt a szeméből, s visszaköltözött belé a reménytelenség. Kavargó gondolatai két végtelenül keserű szóban tolultak ajkára:

- Te hazug!

Tökéletes kiszolgálás

Tony magas volt és jóképű, fekete arcának minden rezdüléséből csak úgy sugárzott valamiféle előkelő gög. Claire Belmont részben félelemmel, részben utálattal lesett ki rá az ajtó hasadékán át.

- Larry, én ezt nem bírom. Képtelen vagyok őt elviselni a házban. - Lázasan kutatott zaklatott gondolatai között valamilyen határozott érv után, ami minden vitát egyszer s mindenkorra lezárt volna, de csak arra futotta az erejéből, hogy megismételje, amit mondott:

- Nem bírom!

Larry Belmont a feleségére meredt, és a tekintetében a türelmetlenség szikrája lobbant, amelyet Claire annyira utált. Saját tehetetlenségét látta benne visszatükröződni.

- Már elköteleztük magunkat, Claire - érvelt a férfi -, és lehetetlen visszatáncolni. A vállalat ennek alapján küld engem Washingtonba, ami valószínűleg előléptetést fog jelenteni. Magad is tudod, hogy teljesen ártalmatlan: Mi a kifogásod ellene?

Az asszony kétségbeesett grimaszt vágott.

- Borsószik tőle a hátam. Nem tudom elviselni.

- De hiszen semmiben sem különbözik tőled vagy tőlem, vagy csak alig. Térj hát észhez... Gyere, menjünk ki hozzá.

Ezzel a férfi az asszony derekára tette a kezét, és kifelé tolt. Claire azt vette csupán észre, hogy máris ott áll a nappaliban, és minden ízében reszket. Az ott állt előtte, és kimért udvariassággal nézett rá, mintha felbecsülne őt, aki az elkövetkező három hétre a gazdasszonya lesz. Dr. Susan Calvin is ott ült mereven, összeszorított ajakkal. Hideg, közönyös arca mintha azt sugallta volna, hogy a gépekkel eltöltött hosszú évek őt magát is mintha kissé géppé acélozták volna.

- Helló! - vetett oda Claire egy általános, személytelen üdvözlést.

Larry, hogy mentse a helyzetet, tettetett vidámsággal sürgött-forgott.

- Claire, engedd meg, hogy bemutassam Tonyt, aki remek fickó. Tony, öregem, ezt itt Claire, a feleségem.

Larry kedélyesen Tony vállára tette a kezét, Tony azonban ugyanolyan merev és kifejezéstelen arccal állt ott, mint korábban.

- Üdvözlöm, Mrs. Belmont.

Claire visszahőkölt Tony hangjára, amely mély volt, lágyan bársonyos, akár a haja vagy arcán a bőre. Az asszony ajkán önkéntelenül kicsúszott a csodálkozás:

- Te jó ég, hiszen ez beszél!

- Miért? Vagy arra számított, hogy néma vagyok? Claire azonban csak bambán mosolygott. Maga sem tudta volna megmondani, mire számított. Tekintetét elfordította tőle, aztán nagy óvatosan a szeme sarkából rásandított. Annak simára fésült haja feketén csillogott, mint valami fényes műanyag - vagy talán különálló hajszálakból készült? És vajon e jól szabott öltöny alatt is ugyanolyan sima és olajbarna a bőre, mint az arcán és a kezén?

Claire borzongva latolgatta magában a kérdéseket, és csak nagy nehezen tudta összeszedni a gondolatait, amikor a fülét megütötte dr. Calvin halk, szenttelen hangja:

- Mrs. Belmont, remélem, méltányolni fogja ennek a kísérletnek a jelentőségét. A férje említette, hogy részben ismertette önnel a dolog hátterét. Én most mint az Amerikai Robot és Gépmember Rt. vezető pszichológusa, szeretném önt mélyebben beavatni.

Tony egy robot. A cég nyilvántartásában TN-3-ként szerepel, de hallgatni fog a Tony névre. Egyáltalán nem gépszörnyeteg, de nem is közönséges számítógép, amelyet a második világháború alatt, ötven évvel ezelőtt fejlesztettek ki. El van látva egy mesterséges aggyal, amely csaknem olyan bonyolult, mint a miénk. Ebben a koponya nagyságú, rendkívüli telefonközpontban sok-sok milliárd "telefonkapcsolatot" lehet létesíteni.

Minden robottípus számára saját speciális agyat gyártunk. Mindegyikben van egy előre megtervezett kapcsolategység. Így minden robot eleve ismeri az angol nyelvet, és rendelkezik annyi szaktudással, amennyi a munkája végzéséhez szükséges.

Eddig az Amerikai Robot csak olyan ipari robotok gyártására szorítkozott, amelyeket ott hasznosítanak, ahol célszerűtlen emberi munkaerőt alkalmazni - például a bányák mélyén vagy a víz alatt. Mi azonban meg akarjuk hódítani a várost és a háztartásokat is. Ehhez azonban az kell, hogy a hétköznapi emberek félelem nélkül elfogadják ezeket a robotokat. Mert ugyebár semmi ok sincs a félelemre.

- Ez így van, Claire - vetette közbe Larry komolyan. - Erről én kezeskedem. Ki van zárva, hogy kárt okozzon. Tudhatod, hogy különben nem hagynálak vele egyedül.

Claire lopva gyors pillantást vetett Tonyra, és halkán megkérdezte:

- Mi van, ha megharagítom?

- Nincs szükség rá, hogy sottogjon - jegyezte meg dr. Calvin nyugodtan. - Ő egyszerűen képtelen a haragra, kedves asszonyom. Említettem, hogy az agyába előre meghatározott kapcsolatok vannak beépítve. Nos, ezek között a legfontosabb az a kapcsolat, amit mi általában úgy hívunk, hogy "a robotika első törvénye", s ez mindössze annyiból áll: "A robot nem árthat az emberi lénynek, és nem nézheti tétlenül, hogy az emberi lény

kárt szenvedjen: Ez minden robotba be van építve. Egyetlen robotot sem lehet semmiképpen sem arra kényszeríteni, hogy ártson az embernek. Így hát arról van szó, hogy magával meg Tonyval mi itt elvégzünk egy előzetes kísérletet, miközben a férje Washingtonban lesz, és előkészíti a törvényes állami vizsgálatot.

- Azt akarja mondani, hogy ez az egész nem törvényes) Larry megköszönte a torkát.

- Még nem, de nincs semmi baj. Ő nem fog kilépni a házból, és te nem engedsz be senkit, aki megláthatná őt. Ennyi az egész... Claire, én szívesen melletted maradnék, csak hogy túl sokat tudok a robotokról. Arra van szükség, hogy egy teljesen tapasztalatlan valaki vegyen részt a próbán, hogy minél szigorúbb feltételek között menjen a kísérlet. Erre szükség van.

- Hát ha ez kell... - motyogta Claire. Aztán mint akinek hirtelen eszébe villant valami: - De hát mit is fog itt csinálni?

- Háztartási munkát - vetette oda dr. Calvin.

Ezzel fölállt, és Larry kikísérte őt a bejáratához. Claire ott maradt a szobában elcsigázva. Megpillantotta magát a kandalló fölötti tükörben, de gyorsan elfordította a szemét. Látni sem akarta apró egéarcát és semmitmondó fakó haját. Ekkor elkapta Tony ráfüggesztett tekintetét, és már-már elmosolyodott, amikor eszébe jutott...

Hogy csupán egy gép.

Larry Belmont úton volt a repülőterre, amikor megpillantotta lady Claffert. Az a fajta nő volt, aki magára vonja a tekintetet... Tökéletes és precíz gépezet, kitűnő ízléssel öltözködött, de ahhoz túl pazar volt az egész jelenség, hogy hosszan elidőzzön rajta a tekintet.

A belőle áradó magabiztos dere és a nyomában lebegő finom illat szinte csalogatta az embert. Larry mégis önkéntelenül lelassította a lépteit, megpöccintette a kalapját, aztán továbbsietett.

Mint mindig, most is elfogta a már ismert, tehetetlen düh. Miért nem képes Claire beügyeskedni magát a Claffern-klikkbe, mennyit segítene ezzel! De hiába.

Claire! Amikor egy párszor összehozta a sors Gladys-szel, a kis buta liba meg sem tudott szólalni. Nem voltak illúziói. Tony próbája az ő nagy lehetősége, s ez most Claire kezében van. Mennyivel nagyobb biztonságban lenne olyasvalakinek a kezében, mint Gladys Claffern.

Másnap reggel Claire arra ébredt, hogy halkan kopogtatnak a hálószoba ajtaján. Szíve nagyot dobbant; aztán jéggé fagyott. Az első napon elkerülte Tonyt, ha mégis összetalálkozott vele, félénk mosollyal üdvözölte, és néma bocsánatkéréssel elhúzott mellette.

- Te vagy az, Tony?

- Igen, Mrs. Belmont. Bemehetek?

Úgy látszik, igennel válaszolt, mert Tony teljesen zajtalanul máris ott termett a szobában. Az asszony szeme azonnal észrevette a kezében tartott tálcát, és nyomban megérezte a kellemes illatot.

- Reggeli? - kérdezte. - Ha parancsolja.

Nem merte volna visszautasítani, ezért lassan felült az ágyában, és átvette a tálcát, rajta buggyantott tojással, a vajjas piritóssal és kávéval.

- A cukrot meg a tejszínt külön hoztam - mentegetőzött Tony. - Arra számítok, hogy idővel ebben is meg másban is megismerem az ízlését.

Claire nem szólt semmit.

Tony egyenesen és hajlékonyan állt ott, akár egy fémvonalzó, aztán kisvártatva megkérdezte:

- Egyedül kíván reggelizni, asszonyom? - Igen... Vagyis ha nincs ellenedre.

- Óhajtja, hogy később segítsek az öltözködésben?

- Ó jaj, dehogy! - ragadta meg kétségbeesetten a takaróját úgy, hogy a kávé kis híján felborult. Teste megmerevedett, és csak akkor dőlt vissza tehetetlenül a párnájára, amikor az ajtó becsukódott Tony mögött.

Nagy nehezen végzett a reggelivel... Elvégre csak egy gép, és nem is volna olyan félelmetes, ha ez jobban látszana rajta. Vagy ha változtatna az arckifejezésén. Mintha álarcot hordana. Senki se tudja, mi megy végbe a mögött a sötét szempár és a sima, olajbarna maszk mögött. Az üres kávéscsésze halkan megcsörrent, amikor visszatette a tálcára.

Ekkor döbrent rá, hogy végül is kifelejtette a kávéból a cukrot meg a tejszínt, pedig utálja a keserű feketekávé.

Felöltözés után a hálószobából egyenesen a konyhába tartott határozottan. Végére is ez az ő otthona, és bár nem mondhatni, hogy kicsinyesen rendszerető volna, de szerette a konyháját tisztán tartani. Bár talán illett volna még várni egy kicsit az ellenőrzéssel...

Am amikor belépett a konyhába, egy makulátlanul tiszta, vadonatúj helyiséget látott maga előtt.

Tágra nyílt szemmel megállt az ajtóban, aztán sarkon fordult, és kis híján belerohant Tonyba. Meglepetten fölkiáltott.

- Miben segíthetek? - kérdezte az.

- Tony - korholta őt, igyekezve úrrá lenni dühös riadalmán -, csinálj valamilyen zajt, ha jársz. Lehetetlen, hogy folyton egymásba fussunk. Nem használtad a konyhát?

- De igen, Mrs. Belmont. - Nem látszik rajta.

- Utána rendbe tettem. Vagy nem ez a szokás?

Claire csak a szemét meresztette. Mit is mondhatna erre az ember? Kinyitotta a sütőt, ahol a fazekakat tartotta, gyors, felszínes pillantást vetett a csillogó fémfelületre, aztán reszketeg hangon megjegyezte:

- Nagyon jó. Meg vagyok elégedve.

Ha Tony csak elvigyorodott volna; ha csak elmosolyodott volna, ha csak a szája szögletét a legkisebb mértékben is félrehúzta volna, Claire úgy érezte, hogy akkor fölengedett volna iránta. Az azonban egy angol lord nyugalomával csak ónnyit mondott:

- Köszönöm, Mrs. Belmont. Fáradjon át a nappaliba. Ott is egyből szemet szűrt neki a tisztaság.

- Átfényezted a bútorokat?

- Meg van elégedve, Mrs. Belmont?

- De hát mikor? Tegnap nem, az biztos.

- Természetesen az éjjel.

- Egész éjjel égetted a villanyt?

- Ó, nem. Erre nem volt szükség. Belém van építve egy ibolyántúli fényforrás. A szemem látja az ultraibolya fényt. És persze nincs szükségem alvásra.

De csodálatra annál inkább. Ezt mindjárt látta. Tony tudni akarta, hogy meg van-e elégedve vele. Ő azonban képtelen volt erőt venni magán, hogy megadja neki ezt az örömet.

Csak annyira telt tőle, hogy fanyarul megjegyezze:

- A te fajtád elveszi a kenyerét a rendes háztartási alkalmazottaknak.

- Vannak ennél fontosabb munkák is a világon, ha egyszer megszabadulnak a lélekölő robottól. Végtére is, Mrs. Belmont, a magamfajta gépezeteket könnyű létrehozni. Tudomásom szerint semmivel sem lehel pótolni az emberi agy alkotóképességét és sokoldalúságát, mint amilyen az öné is.

És bár Tony arca szikrányit sem változott, a hangját átfütötte az áhítat és a csodálat melegsége, Claire elpirult, és zavartan jegyezte meg:

- Még hogy az én agyam! Szívesen neked adom.

Tony kissé közelebb lépett hozzá.

- Bizonyára bántja valami önt, ha ilyeneket mond. Segíthetek talán valamiben?

Claire egy pillanatig úgy érezte, hogy nevetnie kell. Mert a helyzet valóban komikus volt. Itt van ez az eleven szőnyegsöprő, edénymosó, bútorfényező mindenese, aki alighogy fölkel a gyári asztalról, máris vigasztalójául, bizalmasául ajánlkozik neki.

Am maga sem tudta, hogyan, de kitört belőle a keserves panasz.

- Ha tudni akarod, Mr. Belmont azt hiszi, hogy nekem nincs is agyom... És szerintem lehet, hogy igaza is van... Nem fakadhat sírva ez előtt a teremtmény előtt. Valahogy úgy érezte, hogy meg kell őriznie az emberi faj méltóságát ez előtt az emberkéz alkotta lény előtt.

- De csak mostanában - tette hozzá. - Diákkorában még nem volt semmi baja velem, amikor még pályája elején tartott. Én azonban nem vagyok alkalmas arra, hogy egy nagy ember felesége legyek, és ő már jó úton van a nagyság felé. Azt várja tőlem, hogy háziasszonykodjam és egyengessem az útját a társasági életben, valahogy úgy, mint G. Gl... Gladys Claffern.

Az asszony arcát újra előntötte a pír, és elfordította a fejét. Tony azonban nem nézett rá. Tekintete körbejárta a szobát. - Én segítségére lehetek a házvezetésben.

- Ugyan mi haszna lenne! - tört ki az asszony hevesen. - Belőlem hiányzik hozzá az érzék. Én legfeljebb arra vagyok képes, hogy kényelmet teremtsék; de az én otthonomról sohasem fognak fényképet közölni a Szép Otthon című képeslapban.

- Szeretne ilyen otthont?

- Mit számít az, hogy én mit szeretnék?

Tony nyíltan az asszony szemébe nézett.

- Én tudnék segíteni.

- Mit tudsz te a lakberendezésről?

- Ez olyasvalami, amit egy jó háztartásvezetőnek ismernie kell?

- Ó, igen.

- Akkor nekem megvan rá a képességem, hogy elsajátítsam. Tud nekem könyveket szerezni erről a tárgyról?

Így kezdődött.

Claire a kalapját igyekezve a fején tartani az erős szélfúvásban két vastos lakberendezési kötetet cipelt haza a közkönyvtárból. Figyelte Tonyt, amint kinyitotta az egyiket, és lapozgatta az oldalakat. Most először látta ilyen finom munkát végezni az ujjával.

Vajon hogy csinálják? - tűnődött az asszony, és hirtelen elhatározással megragadta Tony kezét és magához vonta. Az nem ellenkezett, és hagyta, hogy élettelen kezét szemügyre vegyék.

- Nagyon érdekes - mondta az asszony. - Még a körmeid is valódinak látszanak.

- Szándékosan csinálták ilyenre - jegyezte meg Tony. Majd magyarázótag hozzátette: - A bőr rugalmas plasztikból van, a váz pedig könnyű fémötvözetből. Viccesnek találja?

- Ó, dehogya! - emelte rá az asszony piruló arcát. - Csupán kissé zavarba hoz, hogy úgyszólván a belsődbe kukucskálok. Elvégre semmi közöm hozzá. Te sem kérdezed, mi van énbennem.

- Az én agyi pályáim nem terjednek ki az efféle kíváncsiságra. Én csak a korlátaim szabta határok között tevékenykedhetem.

És Claire úgy érezte a beálló csendben, mintha valami megfeszülne a belsejében. Miért feledkezik meg folyton róla, hogy csak egy gép? Most is Tony-nak kellett emlékeztetnie rá. Olyannyira kiéhezett volna az együttérzésre, hogy még egy robotot is hajlandó partnernek elfogadni csak azért, mert szimpátiát mutat?

Észrevette, hogy Tony még mindig gépiesen lapozgat csupán a könyvben, mire robbanásszerű hirtelenséggel a felsőbbrendűség megkönnyebbült érzése töltötte el.

- Nem tudsz olvasni, ugye?

Tony fölpillantott rá, és a hangjában nem volt semmi szemrehányás.

- Hiszen én olvasok, Mrs. Belmont.

- De hát... - mutatott az a könyvre zavartan.

- Végigpasztázom az oldalakat, ha erre gondol. Az olvasási módszerem fotografikus.

Ekkor már este volt, és amikor Claire végre lefeküdt, Tony még mindig ott ült a sötétben, legalábbis annak számított Claire korlátolt szemének, és már jócskán a második kötetnél tartott.

Az asszony utolsó gondolata különös volt, mielőtt öntudatlan álomba zuhant volna. Eszébe jutott az a kéz, újból érezte a tapintását. A kéz meleg volt és lágy, akár egy ember keze.

Milyen okos a gyártól, gondolta, aztán puhán magába zárta az álom.

Ezután néhány napig egyfolytában a könyvtár volt soron. Tony volt az, aki a témákat megszabta, amelyek egyre szélesebb területet fogtak át. Voltak ott könyvek a színek harmóniájáról, a szőnyegekről, a divatról, a művészetről, az öltözködéstörténetéről és a kozmetikáról.

Elmélyült tekintete előtt gyorsan forgatta a könyvek lapjait, és ugyanolyan gyorsan tökéletesen feldolgozta a szöveget, és agyában elraktározta az új ismereteket.

Még egy hét sem telt el, és rávette az asszonyt egy új frizurára. Majd kissé átrajzolta a szemöldöke vonalát, megváltoztatta a púder és az ajakrúzs színárnyalatát.

Az asszony vagy félórán keresztül tűrte minden ízében remegve a félelemtől Tony nem emberi ujjainak finom matatóját, aztán a tükörbe nézett.

- Ennél többet is elérhetünk - biztatta Tony -, különösen a ruhákkal. Kezdetnek hogy tetszik?

Az asszony nem válaszolt, csak bámulta a tükörben az idegen arcot, és csak akkor Kólaít meg, amikor végre teljesen kigyönyörködte magát a szépség csodáján.

- Igen, Tony - rebegte elfúló hangon egy pillanatra sem véve le a tekintetét a varázslatos tükörképről -, kezdetnek egész jó lesz.

Minderről semmit sem irt meg Larrynek. Hadd legyen meglepetés. És valami belül azt súgta neki, hogy nem csupán a meglepetés lesz az, amit élvezni fog. Hanem az elégtétel is, aminek szánta.

Egyik reggel Tony ezzel állt elő: - Ideje elkezdni a bevásárlást, de én nem hagyhatom el a házat. Pontosan le fogom írni a szükséges dolgokat, rábízhatom magára a beszerzést? Szükségünk van függönyre, bútorszövetre, tapétára, szőnyegre, festékre, ruhára, no meg egy csomó apróságra.

- Nehéz. lesz egyszerre mindent az elképzeléseinknek megfelelően megvásárolni - vetette ellenébe Claire.

- Legalább próbáljuk meg. Ha nyakába veszi a várost, a pénz nem akadály.

- Csakhogy Tony, a pénz valóban akadály.

- Semmiképpen. Mindenekelőtt menjen el az Amerikai Robothoz. Majd én írok egy cetlit. Keresse meg dr. Calvint, és mondja meg neki, hogy azt üzenem: ez a kísérlethez tartozik.

Dr. Calvin ezúttal nem rémisztette meg, mint az első alkalommal. Új arcával és új kalapjával ő sem volt egészen a régi Claire. A pszichológus figyelmesen végighallgatta, feltett néhány kérdést, bólintott - aztán amikor Claire távozott, ott lapult a táskájában egy, az Amerikai Robot és Gépmember Rt. címére kiállított korlátlan összegre szóló hitellel.

Nagyszerű, lám, mire képes a pénz. Újonnan szerzett önbizalmával nem föltétlenül érzi többé mennyei kinyilatkoztatásnak az elárusítónő ajánlatát; a lakberendező fölsvont szemöldöke alól sem Jupiter villámaint véli kivillanni.

Amikor pedig az egyik legegélőbb ruhaszalomban a túlbuzgó, hájas tulajdonos legtisztább Ötvenhetedik utcai franciasággal egyre-másra lefitymálta azokat a ruhadarabokat, amelyeket neki feltétlenül meg kell vennie, telefonon fölhívta Tonyt, és a kagylót odanyújtotta a monsieur-nek.

- Ha nincs ellenére - mondta rezzenéstelen hangon, és csak az ujjai remegtek kissé -, szíveskedjék megbeszélni a... hm... titkárommal.

Dagi úr egyik karját a háta mögé helyezve ünnepélyesen odavonult a telefonhoz. Két ujjá közé fogta a kagylót, és finomkodva bebeszölt:

- Igen!

Rövid hallgatás, újabb "igen", aztán egy jóval hosszabb szünet után egy fent kezdett, de gyorsan elhaló tiltakozás, újabb szünet, majd egy alázatos "igen", és a kagyló visszakerült a helyére.

- Szíveskedjék velem jönni, asszonyom - mondta sértett tartózkodással -, megpróbálom előkeríteni, amit kíván.

- Egy pillanat - sietett vissza Claire a telefonhoz, és újból tárcsázott. - Halló, Tony. Nem tudom, mit mondtál, de hatott. Kösz! - Kínlódva kereste a megfelelő szót, aztán megadta magát, és szinte belesüvítette a kagylóba: - Drága vagy!

Amikor elfordult a telefóntól, Gladys Claffernre esett a pillantása. Az kissé félrehajtott fejjel, félig mosolyogva, félig csodálkozva bámult rá.

Claire akár egy leeresztett labdának. Csak biccenteni tudott ostobán, mint egy fabábu.

Gladys arcán utánozhatatlanul lekicsinylő mosoly suhant át.

- Fogalmam sem volt, hogy te is itt vásárolsz - mondta olyan hangon, mintha ez az új körülmény határozottan rontott volna az üzlet előkelőségén.

- Rendesen nem ide járok - jelentette ki Claire meghunyászkodva.

- És mit csináltál a hajaddal? Olyan furcsa. Ó, és bocsáss meg, nem Lawrence-nek hívják a férjedet? Én Lawrence-re emlékszem.

Claire összeszorította a fogát, de kénytelen volt magyarázattal szolgálni. Muszáj!

- Tony a férjem egyik barátja. Segít nekem beszerezni néhány dolgot.

- Értem. És gondolom, milyen *drága* neked. - És mosolyogva továbblibeggett, magával ragadva a fényt és a csillogást.

Claire természetesnek vette, hogy Tonynál keressen vigasztalást. Tíz nap elég volt hozzá, hogy kigyógyuljon a kisebbrendűségi érzésből. Előbb azonban kisírta magát, sírt és toporzékolt.

- Tiszta hülyét csináltam magamból! - dühöngött, könnyáztatta zsebkendőjét szorongatva. - Mindig ezt teszi velem. Csak tudnám, miért? Csak úgy.

Fenéken kellett volna rúgnom. Letepernem és megtépnem.

- Képes egy embert ennyire gyűlölni? - csodálkozott Tony a maga lány hangján. - Az emberi léleknek ez a tartománya ismeretlen számomra.

- Ó, nem is őt gyűlölöm - nyögött fel Claire -, hanem magamat. Ő testesíti meg mindazt, ami én szeretnék lenni - legalábbis külsőre... De nem lehetek olyan.

Tony hangja acélosan és mélyen kondult az asszony fülébe.

- De lehet, Mrs. Belmont. Lehet! Még tíz napunk van, és tíz nap alatt a házat is kifordítjuk a sarkaiból. Hiszen ezt terveztük, nem?

- És ez mit használ nekem - vele szemben?

- Hívja meg őt ide. Hívja meg a barátait. Arra az estére, amikor én... mikor elmegyek. Afféle házavatásra.

- Nem fog eljönni.

- De el fog jönni. Ha másért nem, hogy ne vessen. De ebben csalódnia fog.

- Igazán azt hiszed? Ó, Tony, azt hiszed, meg tudjuk csinálni? - Tony mindkét kezét megragadta. Aztán egyszerre fölkapta a fejét. - De mi értelme lenne az egésznek? Ez nem én lennék; te csinálnád az egészet. Nem foghatód örökké a kezemet.

- Senki sem él mindentől és mindenkitől elszigetelten suttozta Tony. - Ezt a tudást belém plántálták. Amit ön vagy bárki más Gladys Claffernben lát, az nem pusztán Gladys Claffern. Őt is csak a pénze és a társadalmi pozíciója teszi vonzóvá és magabiztossá. Neki eszébe sem jut ezt megkérdőjelezni. Miért ne tenne így ön is? És még valamit ne felejtsem el, Mrs. Belmont. Engem engedelmességre teremtettek, de én magam határozom meg az engedelenség határait. Ha tetszik, fukarul, ha tetszik, bőkezűen osztogathatom az engedelmességet. Önnek bőkezűen, mert ön az az ember, amilyennek a gyártóim láttatni akarták velem az embert. Maga kedves, barátságos, szerény. Nem úgy, mint Mrs. Claffern, akinek én korántsem engedelmeskednék úgy, mint magának. Így hát *magá az*, Mrs. Belmont, és nem én, aki mindezt véghez viszi.

Ezzel kihúzta a kezét az asszonyéból, és Claire próbálta kitalálni, mi megy végbe a mögött a kifejezéstelen ábrázat mögött. És hirtelen egészen újfajta félelem fogta el.

Idegesen nyelt egyet, és a kezére meredt, amelyben még mindig ott érezte a bizsergést Tony ujjainak szorítása nyomán. Nem képzelődött, azok az ujjak valóban ráfeszültek az övéire, finoman, gyöngéden, mielőtt elhúzódtak volna tőle. Nem!

Nem igazi ujjak! Nem eleven ujjak!

Berohant a fürdőszobába, és makacs elszántsággal próbálta lesúrolni a kezét.

Másnap kissé félszegen kerülgette Tonyt, összehúzott szemmel figyelte őt, várva, hogy mi következhet még - és egy ideig mintha mi sem történt volna.

Tony el volt foglalva. A munkáján csöppet sem látszott, hogy nehéz volna a tapétával vagy a gyorsan száradó festékkel bánni. Keze biztosan mozgott, ujjai fürgék voltak és pontosak.

Atdolgozta az egész éjszakát. Az asszony nesztét sem hallotta, de mindén reggel új fölfedezésre ébredt. Össze sem tudta számolni, mi mindent csinált meg az éjszaka folyamán Tony, még este is talált valami újat - és máris rájuk köszöntött a következő éjszaka.

Csak egyszer próbált segíteni neki, de akkor is elrontotta a dolgot az emberi ügytelenségével. Ő a szomszéd szobában tevékenykedett, az asszony pedig megpróbált egy képet fölakasztani a falra, ahol Tony mértani szeme kijelölte a helyét. Ott volt a jel; ott volt a kép; és benne pedig működni kezdett a buzgó tenniakarás.

Vagy Claire volt túl izgatott, vagy a létra volt túl ingatag, egyre megy. Érezte, hogy kimegy alóla, és felsikoltott. A létra azonban önküile ért padlót, mert Tony természetfölötti gyorsasággal ott termett és elkapta. Nyugodt, sötét szeme némán meredt rá, meleg hangján is csak annyit kérdezett:

- Megütötte magát, Mrs. Belmont?

Egyszerre észrevette, hogy esés közben összekuszálhatta Tony sima hajzatát, mert először látta meg saját két szemével, hogy a frizurát úgy rakták össze különálló, finom fekete hajszálakból.

És akkor egyszerre eljutott a tudatáig, hogy annak meleg karjai szorosan ölelik a vállát és a két lábát.

Ellökte magától Tonyt, és maga is meglepődött saját éles sikoltásán. A nap hátralévő részét a szobájában töltötte, és attól kezdve éjszakára egy széket támasztott hálószobája ajtajának a kilincsgombja alá.

Claire szétküldte a meghívókat, amelyeket mint Tony megjósolta, mindenki elfogadott. Most már csak az utolsó estére kellett várni.

Amely, akárcsak a többi, annak rendje és módja szerint el is érkezett. A házára szinte rá sem ismert. Még egyszer utoljára végigment a szobákon, amelyek közül egyik sem maradt a régi. Rajta magán is olyan ruha volt, amelyet azelőtt nem merészt volna fölvenni... És ha egyszer magára ölti az ember, akkor vele együtt a büszkeséget és az önbizalmat is magára ölti.

A tükör előtt kipróbált egy udvarias, gögösen leereszkedő mosolyt, és a tükör tökéletesen viszonzta a gesztust. Mit szól majd Larry? De ez valahogy nem is nagyon érdekelte. Nem ő hozza az izgalmas napokat. Hanem Tony viszi el azokat magával. Hát nem különös? Megpróbálta visszaidézni a három héttel korábbi hangulatát, de teljes kudarcot vallott.

Az óra nyolcat ütött, a nyolc véget nem érő kondulás szinte harangzúgásként visszhangzott a fülében.

- Nemsokára megjönnek - fordult oda Tonyhoz. - Jobb, ha lemegy a pincébe. Nem engedhetjük meg, hogy...

- Megtorpant, aztán így szólt halkán: - Tony? - Majd hangosabban: - Tony? - Végül szinte sikoltozva: - *Tony!*

Tony karja azonban már köréje fonódott, arca az arcához simult, ölelése szinte kipréselte belőle a levegőt. A hangja kavargó érzelmek ködén át jutott el a füléhez.

- Claire - hallotta a hangot -, sok dolog van, aminek a megértését nem építették belém, és ez közéjük tartozik. Én holnap elmegyek, de semmi kedvem hozzá. Rájöttem, több is van bennem annál, hogy igyekezzem a kedvére lenni. Hát nem különös?

Arca közelebb nyomult, meleg ajka csaknem rátapadt az asszonyéra. Lélegzete azonban nem volt perzselő, hiszen a gépek nem is lélegeznek. Ekkor megszólalt a csengő. Az asszony elfúló lélegzettel viaskodott egy percig. Tony azonban eltűnt a szeme elől, a kapu felől pedig újból felhangzott a türelmetlen bim-bam.

Az elülső ablakon szét voltak húzva a függönyök. Negyedórával korábban még zárva voltak. Ebben biztos volt. Ezek szerint mindent láttak. Mindenki *mindent* látott!

Az egyszerre bevonuló társaságból csak úgy ára az udvariasság. Eljött csaholni a falka - a szemek fürkészve végigkutatattak minden zugot. Látták! Különbömben miért érdeklődne Gladys legcsípősebb modorában Larry után? És Claire pillanatnyi kétségbeesésében belelovalta magát a dacos játékba.

Igen, elutazott. Gondolom, holnap jön vissza. Nem, egyáltalán nem éreztem magam egyedül. Egy csöppet sem. Nagyon izgalmasan töltöttem az időt. És nevettem. Miért is ne? Mit tehetnének? Larry tudni fogja az igazat, ha egyáltalán eljut hozzá a híre annak, amit ezek itt látni véltek.

Nekik azonban nem volt kedvük nevetni.

Nagyon is árulkodott a Gladys Claffern szemében fellobbanó düh, szavainak mesterkélten kedélyessége, az, hogy idő előtt le akart lépni. És amikor búcsút vett tőlük, Claire fülét megütötte egy suttogva elejtett mondattöredék:

... sose láttam ennél jóképűbb férfit...

És jól tudta, mi az, amiért olyan könnyedén semmibe veheti őket. Csak hadd nyávogjanak a macskák! Hadd tudja meg mindenki, hogy bármelyikük lehet csinosabb, mint Claire Belmont, nagyvilágibb és gazdagabb is nála, ám senkinek - *senkinek!* - nincs jóképűbb szeretője. És ekkor újból és újból eszébe jutott, hogy Tony csak gép, és lúdbőrös lett, a háta.

- Takarodj! Hagyjál magamra! - sikoltotta bele az üres lakásba, és berohant a hálószobájába. Az ágyára borulva átsírta az egész éjszakát, korán reggel pedig, amikor még egy lélek sem járt az utcán, a ház előtt megállt egy gépkocsi, és elvitte Tonyt.

Lawrence Belmont elhaladt dr. Calvin szobája előtt, és hirtelen elhatározással bekopogott. Ott találta Peter Bogert matematikust is, de ez sem tántorította vissza.

- Claire elmondta - szólalt meg -, hogy az Amerikai Robot kifizetett mindent, amit a házukban csináltak.

- Úgy van - bólintott dr. Calvin. - Mindent leirtunk, mint a kísérlet sikeréhez való anyagi hozzájárulást. Gondolom, új beosztásában, helyettes főmérnökként nem lesz gond fönntartania.

- Engem nem ez izgat. Most, hogy Washington jóváhagyta a kísérleteket, úgy számítom, hogy jövőre előállhatunk egy saját TN-moddellel. - Tétován megfordult, mintha távozni akarna, aztán ugyanolyan tétován visszafordult.

- Tessék, Mr. Belmont - biztatta dr. Calvin kisvártatva. - Szeretném tudni - kezdte Larry -, kíváncsi vagyok rá, tulajdonképpen mi is történt nálunk. Ő, vagyis Claire, annyira megváltozott. Nemcsak a külseje - bár az igazat megvallva ez is meglepő. - Idegesen fölnevetett. - Hanem az egész asszony! Mintha nem is a feleségem lenne - hogy is magyarázzam meg?

- Minek is próbálkozna? Vagy talán csalódást okoz önnek a változás?

- Ellenkezőleg. De tudja, egy kicsit félek is tőle...

- Én nem csinálnék problémát belőle, Mr. Belmont. A maga felesége nagyszerűen állta a sarat. Az igazat megvallva, magam sem reméltem volna, hogy a kísérlet ilyen alapos és sokoldalú eredményt hoz. Most már tudjuk, mit kell megváltoztatnunk a TN-modellen, és ezt kizárólag Mrs. Belmontnak köszönhetjük. Ha megengedi, hogy őszinte legyek magával, szerintem a felesége többet tett a maga előléptetéséért, mint ön.

Larry láthatóan összerezgett ezekre a szavakra.

- A családban marad - dűnnyögte kényszeredetten, és eltávozott.

Susan Calvin hosszan nézett utána. - Úgy látom, az elevenére tapintottam, remélem... Peter, elolvasta Tony beszámolóját?

- Alaposan - felelte Bogert. - És nem kell változtatni a TN-3-as modellen?

- Ó, maga is úgy látja? - kérdezte Calvin élesen. - Mivel indokolja?

- Semmivel - ráncolta össze a homlokát Bogert. - Hiszen önmagáért beszél az a tény, hogy nem engedhetünk szabadjára egy robotot, amely - már megbocsásson - hetyegni kezd a ház asszonyával.

- Ugyan már, Peter! Ne vesse el a sulykot. Hát nem érti? Az a masina engedelmességet kénytelen az első törvénynek. Nem tűrhette el, hogy egy emberi lény ártalmat szenvedjen, és mi volt Claire Belmont ártalmára? A saját kisebbségi érzése. Ezért hát szerelmeskedett vele, mert ki az az asszony, akinek ne hízelegne az a tudat, hogy gerjedelmet képes ébreszteni akár egy gépben - egy hideg, lélektelen gépben? És szándékosan félrehúzta a függönyöket, hogy a többiek is lássák és irigykedjenek - anélkül hogy ez a legkisebb mértékben is veszélyeztetné Claire házasságát.

- Igazán? Mit számít az, Susan, hogy csak megjátszotta az egészet, vagy nem? Az eredmény így is, úgy is szörnyű. Olvassa el még egyszer a beszámolót. Az asszony menekült előle. Sikoltozott, amikor átölelte. Azt az utolsó éjszakát álmatlanul áthisztizta. Ezt nem engedhetjük meg.

- Peter, hát nem látja? Ugyanolyan vak, mint amilyen én voltam. A TN-modellt alaposan átszerkesztjük, de nem azért, amit maga mond. Egészen másért, egészen másért. Különös, hogy eddig ez elkerülte a figyelmemet - tette hozzá elmerengve -, talán a magam női gyarlósága miatt. Mert lehet, Peter, hogy a gépek nem képesek szerelembe esni, a nők viszont igen - még akkor is, ha ez a szerelem reménytelen és félelmetesen bizarr.

Lenny

Az Amerikai Robot és Gépmember Rt.-nak volt egy nagy gondja, s ezt az emberek okozták.

Peter Bogert, a vezető matematikus a közgyűlésre tartott, amikor összefutott Alfred Lanning kutatási igazgatóval. Lanning össze-összevonta ijesztő, ősz szemöldökét, és a korlát fölé hajolva lebámult a számítógépterembe.

Odalent különböző korú férfiak és nők kíváncsi csapata hallgatta egy idegenvezető begyakorolt magyarázatát a komputer robotokról.

- Ez a számítógép, amelyet most látnak - szavalta -, ebben a kategóriában a legnagyobb a világon. Összesen ötmillió-háromszázezer kriotront tartalmaz, és egyidejűleg százezernél is több művelet elvégzésére képes. Segítségével végzi el az Amerikai Robot az új típusú pozitronagyak tervezésével kapcsolatos precíz számításokat.

A feladványokat egy lyukszalagra visszük rá ennek a billentyűzetnek a segítségével - hasonlóan egy nagyon bonyolult írógéphez vagy egy linotipszerkezethez, csak hogy ez nem betűket rögzít, hanem fogalmakat. Az egyes állításokat formális logikai összetevőire bontják, és ezekből alkotják a megfelelő perforált mintákat.

A számítógép kevesebb mint egy óra alatt a tudósaink kezébe adja egy mesterséges agy teljes tervét, amely tartalmazza mindazokat a pozitronpályákat, amelyekre szüksége van egy robotnak...

Alfred Lanning végre fölpillantott, és észrevette a mellette állót.

- Te vagy az, Peter? - ismerte föl a kollégáját.

Bogert mindkét kezét fölemelte, hogy lesimítsa már amúgy is tökéletesen sima, sűrű, fényesen fekete haját.

- Úgy látom, Alfred, nem nagy véleményemmel vagy erről az egészről.

Lanning bosszúsán felmordult. Elégé friss keletű volt az a gondolat, hogy a közönség számára túrákat szervezzenek az Amerikai Robot területén, még hozzá kettős céllal. Egyrészt az volt az elképzelés, hogy ha az emberek közléről is megismerkednek a robotokkal, akkor talán hamarabb leküzdik a gépi szerkezetekkel szemben szinte ösztönös ellenérzésüket. Másfelől pedig azt remélték, hogy így talán sikerül egy-egy személy érdeklődését fölkelteni a robotkutatói hivatás iránt.

- Te is tudod, hogy nem - szólalt meg végre Lanning. Egy héten egyszer csak megzavarják a munkát. Ha beszámítjuk az elfecsérelt munkaidőt, jelentéktelen, ami megtérül.

- Ezek szerint még mindig nem nőtt a jelentkezők száma?

- Némileg igen, de csak olyan szakmákban, ahol nem életbevágó a szükséglet. Nekünk kutatókra volna szükségünk. Hiszen te is tudod. Az a baj, hogy mivel magán a Földön be vannak tiltva a robotok, nem valami népszerű a robotász szakma.

- Az átkozott Frankenstein-komplexus - utánozta Bogert szándékosan a másik kedvenc szóhasználatát.

Lanning nem vette észre a finom célzást.

- Már megszophattam volna - panaszkolta -, de sohasem leszek képes belenyugodni. Azt hihetné az ember, hogy manapság már mindenki megtanulta a Földön, hogy a három törvény tökéletes biztonságot nyújt, hogy a robotok egyszerűen veszélytelenek. Vegyük ezt a bandát - legyintett a kezével az odalenti csoszogó társaságra. - Csak meg kell nézni őket. A legtöbbjük csak a borzongás kedvéért nézi végig a robotok szerelőcsarnokát; úgy jönnek ide, mintha a hullámvasútra készülének. Aztán ha belépnek abba a terembe, ahol a MEC modell van - az istenverte MEC modell, amely az égvilágon semmi mást nem csinál azonkívül, hogy tesz két lépést előre, elhadarja, hogy "Üdvözlöm önt, uram", kezét ráz, aztán két lépést tesz hátra -, ha meglátják ezt a robotot, mindenki hátrahőköl, és az anyák magukhoz húzzák a csemetéiket. Hogy is várhatnánk el szellemi erőfeszítést ilyen idiotáktól?

Bogert nem tudott mit válaszolni. Még egy pillantást vetettek a lenti látogatókra, akik a számítógépteremből éppen a pozitronagy-összeszerelő terembe vonultak át. Aztán odébbálltak. Mint később kiderült, így nem is vették észre a tizenhat éves Mortimer W Jakobsont, aki - legyünk hozzá igazságosak - egyáltalán nem akart kárt okozni.

Sőt, ami azt illeti, még azt sem állíthatjuk, hogy Mortimer volt a hibás. Minden dolgozó ismerte a látogatásra engedélyezett napot. Ilyenkor a túra útvonalán minden gépezetet gondosan semlegesíteni kellett, vagy elzárni, hiszen józanul nem várható el a közönséges látogatóktól, hogy ne érezzenek csábítást a gombok, kulcsok, fogantyúk és kapcsolók babrálására. Ráadásul a túravezetőknek is gondosan szemmel kell tartaniuk azokat, akik hajlandók engedni a csábításnak.

Ebben az időben azonban a vezető éppen áthaladóban volt a következő terembe. Mortimer pedig a sor végén kullogott. Elhaladt a billentyűzet mellett, amelyen utasításokat táplálnak be a számítógépbe. Sejtelve sem lehetett róla, hogy akkor éppen egy újfajta robot paramétereinek a betáplálása volt folyamatban, különben - jó gyerekekhez illően - elkerülte volna a billentyűket. Honnan is tudhatta volna, hogy egy technikus bűnös könnyelműségéből elfelejtette kikapcsolni a billentyűzetet.

Így hát Mortimer találmra, mint valami zeneszerszámon, végigfuttatta az ujjait a billentyűkőn.

Észre sem vette, hogy a teremnek egy másik részében hangtalanul, feltűnés nélkül kisiklott egy darab perforált szalag az egyik műszerből.

De a technikus sem vette észre, amikor visszatért, hogy valaki hozzányúlt volna a géphez. Kicsit elfogta a nyugtalanság, amikor rájött hogy a billentyűzet él, de eszébe sem jutott, hogy ellenőrizze. Néhány perc múlva azt a futó nyugtalanságot is elfelejtette, amikor ismét nekilátott; hogy adatokat tápláljon a komputerbe.

Ami pedig Mortimert illeti, sem akkor, sem utána nem tudta, mit követett el.

Az új LNE modellt a kisbolygóövezetben lévő bórban szánták. A bórhidridek értéke évről évre növekedett, ugyanis ezeket használták gyutacsaként az űrhajók energiaellátásáról gondoskodó proton mikromáglyákban, a Föld sovány készletei pedig apadóban voltak.

Fizikailag ez annyit jelentett, hogy az LNE robotokat el kellett látni a bórércek jellegzetes spektrumaira érzékeny látószervekkel és olyan végtagokkal, amelyek a legalkalmasabbak a végtermék kinyerésére. Azonban mint mindig, a szellemi berendezés jelentette a legnagyobb problémát.

Már elkészültek az első LNE pozitronaggal. Ez volt a prototípus, amely arra várt, hogy elfoglalja a helyét az Amerikai Robot többi prototípusának a gyűjteményében. Ha az utolsó ellenőrzésen is átesik, újabbakat fognak gyártani, hogy bérbe adják (de nem eladják) őket a bányatársaságoknak.

Az LNE prototípus teljesen elkészült. Magas, szálas, fényesre csiszolt alakjával külsőre semmiben sem különbözött akármelyik nem túl különleges robottársától.

Az ellenőrzést végző technikus *A robotika kézikönyvét* használva támpontul, föltette az első kérdést:

- Hogy vagy?

Erre általában az a válasz, hogy "Jól vagyok, és készen állok a feladatom ellátására. Remélem, ön is jól van" - vagy valamilyen hasonló semmitmondó jókívánság.

Ez az első néhány szó semmi különösebb célt nem szolgált azonkívül, hogy megbizonyosodjanak róla: a robot hall, képes megérteni a rutinkérdést és rutinválaszt adni rá, olyat, amilyen elvárható egy szolgálatkész robottól. Innen elindulva aztán rá lehet térni a bonyolultabb dolgokra, amelyek során ki lehet próbálni az egyes törvények érvényesülését és azok kölcsönhatását az egyes típusokra jellemző speciális tudásanyaggal.

A technikus föltette tehát az első kérdést:

- Hogy vagy? - És a következő pillanatban csaknem hanyatt esett az LNE prototípus hangjától. Ez a hang eltért mindattól a robohangtól, amit valaha is hallott (pedig volt alkalma sokfelét hallani). A robot úgy formálta a szótagokat, akár egy mély hangú cseleszta.

A technikus annyira meglepődött, hogy csak utólag jutottak el a tudatáig azok a mennyei hangon megcsendülő szótagok. Valahogy így hangzottak:

- Da, da, da, gu.

A robot továbbra is ott állt szálfaegyenesen, a jobb kezét azonban lassan fölemelte, és az egyik ujját a szájába dugta. A technikuson páni félelem vett erőt, és elrohant. Bezárta maga mögött az ajtót, és a szomszéd szobából sürgősen fölhívta dr. Susan Calvint.

Dr. Susan Calvin az Amerikai Robot (és jószereivel az egész emberiség) egyetlen robotpszichológusa. Nem kellett neki nagyon messzire elmennie az LNE prototípus tesztelésében, máris ellentmondást nem tűrő hangon bekérte a pozitron agypályák számítógépes tervét és a rá vonatkozó lyukszalaginstrukciókat. Rövid tanulmányozásuk után hívatta Bogertet.

A pszichológus asszony acélszürke haját szigorúan hátrasimítva viselte; kemény arcán a mély függőleges ráncokat csak a sápadt keskeny ajkak szakították meg. Hevesen a férfi felé fordult.

- Mi a csuda ez, Peter?!

Bogert növekvő értetlenséggel tanulmányozta azokat a részleteket, amelyekre az asszony fölhívta a figyelmét, és kitört belőle a csodálkozás:

- Jóságos isten, Susan, ennek semmi értelme!

- De még mennyire semmi! Hogy kerülhetett bele az instrukciók közé? Az illetékes technikus, miután odarendelték, égre-földre esküdözött, hogy nem ő követte el, és nem is tudja, hogy történhetett. A komputer minden hibakeresési próbálkozásra negatív választ adott. A pozitronagy - jelentette ki Susan Calvin lemondóan - kijavíthatatlan. Ezek az értelmetlen utasítások oly sok magasabb funkciót kiiktattak, hogy a végeredmény nagyon hasonlít egy emberi csecsemőre.

Bogerten meglepődés látszott, és Susan Calvin megdermedt, mint mindig, valahányszor úgy érezte, hogy ha csak közvetve is, kételkednek a szavaiban.

- Mindent megteszünk azért - magyarázta -, hogy a robotok szellemileg a lehető legnagyobb mértékben megközelítsék az embert. Iktasd ki azokat a működéseket, amelyeket felnőtt funkciónak nevezünk, és csak természetes, hogy szellemi értelemben egy emberi csecsemő marad. Peter, miért vagy így meglepve?

Az LNE prototípus, amely semmi jelét sem adta annak, hogy bármit is fölfogna abból, ami körülötte zajlik, hirtelen lehuppant a padlóra, és elmélyülten vizsgálgatni kezdte a lábait.

Bogert sötéten rámeredt.

- Milyen kár, hogy szét kell szedni - mondta sajnálkozva. - Hiszen olyan takaros munka.

- Szétszedni? - kapta föl a fejét a robotpszichológus.

- Hát persze, Susan. Mire mennék vele? Jóságos isten, ha van olyan tárgy, amely tökéletesen és végzetesen haszontalan, az a munkaképtelen robot. Csak nem állítod azt, hogy van olyan munka, amit ez a micsoda itt képes elvégezni?

- Nem, persze hogy nem. - Hát akkor?

- El akarok még végezni néhány kísérletet - erősködött Susan Calvin.

Bogert türelmetlen pillantást vetett rá, aztán csak legyintett. Ha volt valaki az Amerikai Robotnál, akivel nem volt értelme vitába szállni, akkor Susan Calvin volt az. A robotok voltak az egyetlen szerelme, és Bogertnek az volt a benyomása, hogy a velük való hosszú együttélés minden emberit kiölt belőle. Ha elhatározott valamit, hamarabb le lehetett beszélni egy begyűjtött mikromáglyát a működésről, mint őt a szándékáról.

- Mi értelme? - sziszegte a férfi a foga között, aztán fennhangon sietve megkérdezte:

- Értésitesz bennünket, ha végzel a kísérletekkel?

- Hogyne - felelte az. - Gyerünk, Lenny! (LNE, gondolta Bogert. Ebből Lenny lesz. Elkerülhetetlenül.)

Susan Calvin kinyújtotta a kezét, de a robot csak bámult rá. A robotpszichológus gyengéden megragadta a robot kezét. Lenny simán talpra állt (legalább a motorikus koordinációjával nincs semmi baj). A nő meg a jó fél méterrel magasabb robot kézen fogva elvonult. Sok kíváncsi szem megfordult utánuk a hosszú folyosókon.

A Susan Calvin irodájából nyíló laboratórium egy teljes falát elfoglalta egy pozitronpálya-rendszer erősen fölnagyított rajza. Susan Calvin a hónap java részét ennek elmélyült tanulmányozásával töltötte el.

Most is éppen ezt vizsgálgatja, gondosan végigköveti az elmosódó pályák minden kacskaringóját. Lenny ott ült a földön, hol szétárva, hol összezárva a lábait, miközben értelmetlen szótöredékeket gagyogott magában, olyan gyönyörű hangon, hogy az ember vég nélkül elhallgatná ezt a halandzsát.

Susan Calvin a robot felé fordult.

- Lenny, Lenny - ismételte türelmesen, míg Lenny végre fölpillantott, és kérdő hangot hallatott. A robotpszichológus arcán egy pillanatra elégedettség suhant át. A robot figyelmét egyre rövidebb idő alatt sikerült fölkeltetnie.

- Emeld föl a kezéd, Lenny. Kezet föl! Kezet föl! Eközben ő maga is föl-főlemelte a kezét.

Lenny a szemével követte a mozdulatát. Föl-le, föl-le. Aztán a saját kezével is tett egy félbemaradt mozdulatot, amelyet megtoldott zengő hangjával.

- E-e-ö.

- Nagyon jó, Lenny - dicsérte meg Susan Calvin komoran. - Még egyszer. Kezet föl!

Az irodájából valaki félbeszakította: - Susan?

Calvin összeszorította az ajkát. - Mit akadsz, Alfred?

A kutatási igazgató belépett, és előbb a rajzra, utána a robotra pillantott.

- Még mindig?

- Igen, még mindig dolgozom.

- Tudod, Susan... - kezdte a férfi, miközben kivett a zsebéből egy szivart, hosszan szemlélgette, és úgy tett, mintha le akarná harapni a végét. Közben a szeme találkozott az asszony szigorú, helytelenítő tekintetével, mire visszadugta a szivart, és újból belefogott: - Tudod, Susan, az LNE modell már gyártás alatt van.

- Hallottam róla. Ezzel kapcsolatban akarsz : valamit tőlem?

- Neeem. Habár az a körülmény, hogy a gyártás már zökkenőmentesen halad, szükségtelessé teszi, hogy ezzel az elfuserált példánnyal bajlódj. Nem volna itt az ideje, hogy kiselejtezzük?

- Vagyis röviden, Alfred, téged bosszant, hogy elfecsérelem a drága időmet. Nyugodj meg. Én nem fecsérelem az időmet. Én ezzel a robottal dolgozom.

- De hát mi haszna ennek a munkának?

- Engedd meg, Alfred, hogy ezt én ítéljem meg. - Hangjában rendreutasító határozottság feszült, és Lanning jobbnak látta, ha békésebb húrokat penget.

- Elárulnád nekem, hogy mi értelme van ennek a munkának? Például most mit csinálsz vele?

- Próbálom rávenni, hogy parancsra emelje föl a kezét. Próbálom elérni, hogy utánozza a parancsot.

Mintha csak erre várna, Lenny megszólalt: "e-e-ö", és reszketegen fölemelte a kezét

Lanning megcsóválta a fejét.

- Honnan van ez a csodálatos hang?

- Nem tudnám megmondani - felelte Susan Calvin. - A szokásos leadó van benne. Tudna normálisan is beszélni. Csakhogy nem teszi; a pozitronpályáiban van valami, ami miatt így beszél, s amire még nem tudtam rájönni.

- Hát keresd meg, az ég szerelmére! Még hasznát vehetjük az ilyen beszédnek.
- Ó, hát mégiscsak lehet valami haszna Lenny tanulmányozásán ?
Lanning zavartan megvonta a vállát. - Ugyan, nem olyan nagy dolog.
- Akkor sajnálom, hogy nem veszed észre a nagy dolgokat - jegyezte meg Susan Calvin maró éllel -, amelyek sokkal fontosabbak; de hát erről én nem tehetek. Lennél szíves most magamra hagyni, Alfred, hogy folytassam a munkámat?
Lanning végre mégiscsak rágyújtott a szivarjára Bogert szobájában. Keserűen kifakadt:
- Az a nő napról napra elviselhetlenebb lesz.
Bogert tökéletesen megértette. Az Amerikai Robot és Gépember Részvénytársaságban csak egyetlen "az a nő" létezett.
- Még mindig azzal a félrobottal, azzal a drágalátos Lennyjével vacakol? - kérdezte.
- Képzeld, meg akarja tanítani beszélni. Bogert vállat vont.
- Itt vagyunk megint a cég legnagyobb gondjánál. Nem kapunk elég szakképzett embert a kutatómunkára. Ha több robotpszichológusunk volna, nyugdíjazhatnánk Susant. Apropos, a holnapi igazgatói értekezlet nem az utánpótlás kérdését fogja taglalni?
Lanning bólintott, és fanyar pillantást vetett a szivarjára, mintha nem lenne megelégedve az ízével.
- De igen. Hanem inkább a minőséggel van baj, mint a mennyiséggel. Olyan magasra emeltük a fizetéseket, hogy folyamatosan áramlik hozzánk a jelentkezők serege, főleg olyanok, akiket elsősorban a pénz érdekel. A trükk az volna, hogy olyanok jelentkezzenek, akiket elsősorban a robotika érdekel - olyanok, mint Susan Calvin.
- A fenébe is, nem. Olyanok ne, mint ő.
- No persze, mint ember elviselhetetlen, azt azonban el kell ismerned, Peter, hogy neki mindene a robot. Semmi más nem érdekli az életben.
- Tudom. És éppen ez az, ami annyira elviselhetlenné teszi őt.
Lanning bólintott. Maga sem tudná összeszámolni, hányszor szeretne volna kitenni Susan Calvin szűrét. De ugyanúgy nem tudná összeszámolni azt a sok-sok millió dollárt, amit az megtakarított a cégnek. Mi tagadás, valóban nélkülözhetetlen, és az is marad a haláláig - vagy mindaddig, amíg nem találnak hozzá hasonlóan kiváló képességű embereket, akik vonzalmat éreznek a robotkutatás iránt.
- Azt hiszem, csökkenteni fogjuk az üzemlátogatásokat.
- Ha úgy látod - vont vállat Peter. - De komolyan, addig is mit csináljunk Susannel? Hiszen képes rá, hogy egészen leköti magát Lennyvel. Magad is tudod, milyen, amikor úgy érzi, hogy egy érdekes probléma akadt a keze ügyébe.
- Mit tehetnénk? - vont vállat Lanning. - Minél jobban el akarnák őt szakítani, annál jobban megkapaszkodna benne, már csak nőies daczból is. Végeredményben semmit sem kényszeríthetünk rá.
A fekete hajú matematikus elnevette magát.
- Én tartózkodnék attól, hogy bármelyik porcikájára is alkalmazzam a nőies jelzőt.
- Egye fene - dörmögte Lanning lemondóan. - De legalább nem árt senkinek az a félkegyelmű robot.
Ha semmi másban, ebben tévedett.

Minden nagyobb ipari üzemben szorongást vált ki, ha megszólal a vészjelző. Az Amerikai Robot történetében vagy tucatszor fölhangzott ez a jelzés, hol tűz, hol árvíz, hol lázadás, hol fölkelés miatt.

Egy dolog azonban még sohasem történt meg. Még sohasem hangzott föl az a jelzés, hogy "elszabadult robot". De nem is számított erre soha senki. Magát a vészjelzőt is csak a hatóságok ragaszkodására szerelték föl. ("Istenverte Frankenstein-komplexus" - dörmögte Lanning azokban a ritka esetekben, amikor egyáltalán az eszébe jutott.) De most végre felüvöltött a sziréna tíz másodperces időközökben emelkedő és süllyedő hangja, és néhány pillanatig az igazgatótanács elnökétől kezdve le, az utolsó segédportásig senki sem ismerte föl a különös hang jelentését. Pár pillanat elteltével azonban a veszélyeztetett területre özönlenni kezdtek a fegyveres őrök és az egészségügyi személyzet. Az Amerikai Robot pillanatok alatt teljesen megbénult.

Charles Randow komputertechnikust törött karral szállították el a kórházi szintre. Más sérülés nem történt. Testi sérülés legalábbis.

Susan Calvin gyilkos nyugalommal hallgatta. - Semmit sem fogtok csinálni Lennyvel.
- Az ég szerelmére, Susan, én magyarázom el neked az első törvényt? A robotnak nem szabad tétlenül túrnie, hogy emberi lény bármilyen kárt szenvedjen. A mi egész pozíciónk attól függ, hogy mindenféle robot szigorúan tartja magát az első törvényhez: ha a közönség tudomást szerez róla, és ezt nem lehet eltitkolni, hogy volt egy kivétel, akár csak egyetlen kivétel ez alól, akkor könnyen lehet, hogy be kell zárunk a boltot. Egyetlen lehetőségünk van arra, hogy megússzuk a dolgot, ha késedelem nélkül közhírré tesszük: a vétkes robotot megsemmisítettük, és megmagyarázzuk a körülményeket. Aztán reménykedünk, a közönség el fogja hinni, hogy ilyesmi többé nem fordulhat elő.

- Én szeretném pontosan tisztázni, hogy mi történt - erősködött Susan Calvin. - Én nem voltam jelen, és tudni szeretném, pontosan mit csinált az a Randow gyerek az én laboratóriumomban az én engedélyem nélkül.

- Hogy mi történt, az kétségtelen - mondta Lanning: - A te robotod megütötte Randow-t, és az a tökkelütött hülye megnyomta az "Elszabadult robot" gombot, és így fölfújta az egészet. De a te robotod mindenképpen megütötte őt, és eltörte a karját. Az az igazság, hogy a te Lennyd oly mértékben el van torzulva, hogy hiányzik belőle az első törvény fegyelme, és ezért meg kell semmisíteni.

- Egyáltalán nem hiányzik belőle az első törvény. Én átvizsgáltam az agypályáit, és tudom, hogy nem hiányzik.

- Akkor hogy volt képes megütni egy embert? - Elkecsereződése maró gúnyra fakasztotta. - Kérdezd csak meg Lennyt. Hiszen már biztosan megtanítottad őt beszélni.

Susan Calvin arcát elöntötte a sértett harag.

- Én inkább az áldozatot hallgatom meg. És Alfred, azt akarom, hogy a távollétemben zárják be Lennyt az irodámba. Azt akarom, hogy senki ne nyúljon hozzá. Ha bármi baja esnék, amíg oda vagyok, akkor utoljára látnak engem ennél a cégnél.

- Hozzájárulsz az elpusztításához, ha megszegte az első törvényt?

- Igen - mondta Susan Calvin -, mert tudom, hogy nem szegte meg.

Charles Randow begipszelt karral feküdt az ágyban. De leginkább még mindig sokkos állapotban volt attól, amikor azt látta, hogy egy robot közeledik feléje, gyilkos indulattal a pozitronagyában. Nem volt ember, akinek valaha oka lett volna félni egy robottól, de akkor neki volt. Egyedülálló élményben volt része.

Most itt áll az ágy mellett Susan Calvin és Alfred Lanning; de itt van Peter Bogert is, aki idefelé jövet találkozott velük. Az orvosokat és az ápolónőket kitessekelték.

- Halljuk, mi történt?! - kezdte Susan Calvin. Randow meg volt szepenve.

- Nekem jött, és a karomra csapott - dörmögte.

- Kezdje az elején - szól rá Calvin. - Mit keresett engedély nélkül az én laboratóriumomban?

- Az ifjú számítógép-kezelő nagyot nyelt, sovány nyakán jól láthatóan kidudorodott az ádámcsutka. Kiálló pofacsontú arca rendellenesen sápadt volt.

- Mindenki tudott a maga robotjáról. Az a hír járta, hogy maga meg akarja tanítani beszélni, mint egy hangszert. Az emberek fogadtak egymással, hogy tud-e már beszélni. Egyesek azt állították, hogy maga... izé... egy ajtófélfát is meg tud tanítani beszélni.

- Feltételezem - jegyezte meg Susan Calvin fagyosan -, hogy ezt bóknak szánták. És maga hogy került oda?

- Megbeszéljük, hogy valaki bemegy oda, és eldönti a dolgot, vagyis, hogy tud-e beszélni. Elcsórtuk a kulcsot, és megvártuk, amíg maga eltávozik, és akkor bementem az irodájába. Sorsot húztunk, hogy ki legyen az. Én húztam a rövidebbet.

- Azután?

- Próbáltam rávenni, hogy beszéljen, és akkor megütött. - Hogy érti azt, hogy próbálta rávenni a beszédre? Hogy próbálta rávenni?

- Hát... Kérdéseket tettem föl neki, de ő csak hallgatott, mire én, hogy kizökkentsem, izé... rákiáltottam és...

- És?

Hosszú hallgatás. Susan Calvin könyörtelen pillantása alatt végre kinyögte:

- Rá akartam ijeszteni, hogy mondjon valamit. - Majd védekezően hozzátette: - Ki akartam zökkenteni őt.

- Hogy akart ráijeszteni?

- Úgy tettem, mintha megbokszolnám.

- És ő félrelökte a kezét.

- Ráütött a kezemre.

- Jól van. Ennyi elég. - Aztán Lanninghez és Bogerthez: - Jöjjenek, uraim.

Az ajtóból még visszafordult Randow felé.

- Ha még érdekli, el tudom dönteni a fogadást. Lenny már egészen jól kimond néhány szót.

Senki sem szólt egy szót sem, míg Susan Calvin szobájába nem értek. A falakat eltakarták a könyvek, amelyek közül némelyeket ő maga írt. A szoba hangulatára rányomta bélyegét gazdájának hideg, kimérten precíz egyénisége. Az egyetlen széket ő maga foglalta el. Lanning és Bogert állva maradt.

- Lenny csak védekezett - kezdte az asszony. - A harmadik törvény szerint a robot köteles megvédeni saját létét.

- Kivéve - tette hozzá Lanning nyomatékosan -, ha ez nem ütközik az első és a második törvénnyel. Miért nem fejeled be! Lennynek semmi joga nem volt védelmeznie magát azon az áron, hogy akár a legkisebb kárt tegye is egy emberben.

- Nem is tett szándékosan - vágott vissza Calvin. - Lenny agya egy félbemaradt agy. Honnan ismerhette volna a saját erejét vagy az ember gyengeségét? Sejtelve sem lehetett róla, hogy ha félrelöki a fenyegető emberi kart, el fog törni egy csontot. Emberi fogalmak szerint semmiféle erkölcsi felelősségrevonás nem illeti azt a személyt, aki jóhiszeműen nem tud különbséget tenni a jó és a rossz között.

Bogert csillapítólag félbeszakította:

- Ugyan, Susan, mi nem hibáztatunk senkit. Mi tisztában vagyunk vele, hogy emberi értelemben Lenny olyan, mint egy csecsemő, és nem vádoljuk őt. A közönség azonban azt fogja tenni. Az Amerikai Robotot be fogják zárni.

- Éppen ellenkezőleg, Peter, ha annyi eszed volna, mint egy bolhának, akkor rájönnél, hogy az isten küldte ezt az alkalmat az Amerikai Robotnak. Hogy ez meg fogja oldani a gondjainkat.

Lanning szorosan összevonta ősz szemöldökét. - Miféle problémáit, Susan? - kérdezte lágyan.

- Talán nem fő a cég feje amiatt, hogyan őrizze meg a mostani, jó ég tudja, milyen magas színvonalon a kutatói gárdánkat?

- De még mennyire!

- Nos hát, lássuk, mivel kecsegtetted a leendő kutatókat! Izgalommal? Az újdonság varázsával? Az ismeretlen meghódításával? Fenét! Jó fizetést ígérsz nekik, és semmi problémát.

- Hogy érted azt, hogy semmi problémát?

- Vannak talán problémák? - vágott vissza Susan Calvin. Mert miféle robotokat is gyártunk mi? Teljesen kifejlett, munkára kész robotokat. Az ipar megmondja, mire van szüksége, a komputer megtervezi az agyat, a gépek megcsinálják a robotot - és tessék, már vihetik is. Peter, te nemrég azt kérdezted tőlem Lennyvel kapcsolatban, hogy mire lehet őt használni. Úgy tetted föl a kérdést, hogy mi haszna van egy olyan robotnak, amely nem speciális munkára készült. Most én visszakérdezek: mi haszna van egy olyan robotnak, amelyet egyetlen feladat elvégzésére hoztak létre? Ezzel aztán ki is merül minden tudása. Az LNE modellek bört bányásznak. Ha berilliumra van szükségünk, akkor hasznavehetetlenek. Ha a börgyártási technológia új szakaszba lép, akkor sem lehet mit kezdeni velük. Egy ember ilyen képességekkel csak félember lenne. Egy ilyen robot is csak félrobot.

- Csak nem egy sokoldalú robot jár az eszedben? - szögezte neki a kérdést Lanning hitetlenkedve.

- Miért ne? - jelentette ki a robotpszichológus határozottan. - Miért ne? Ideadtak nekem egy szinte teljesen hülye robotot. Tanítani kezdtem őt, és te, Alfred, azt firtattad, hogy mi haszna van ennek. Lehet, hogy Lenny esetében nagyon kevés, hiszen sohasem fogja meghaladni egy ötéves emberi gyermek szintjét. Általában azonban mi a haszna? Nagyon is sok, ha úgy fogjuk fel, mint annak az elvont problémának a vizsgálatát, hogy hogyan fogjunk hozzá a robotok tanításához. Rájöttem, hogy a szomszédos agypályák rövidre zárásával újakat hozhatunk létre. További vizsgálódásokkal tovább javíthatjuk, finomíthatjuk és tökéletesíthetjük ennek a technikáját.

- Hogyan?

- Tegyük fel, hogy egy olyan pozitronaggal kezdjük, amelyben gondosan kiépítjük az összes főpályákat, de kiépítetlenül hagyjuk a másodlagos pályákat. Tegyük föl, hogy ezután elkezdjük a másodlagos pályák kialakítását. Olyan alapmodelleket forgalmazhatnánk, amelyek fogékonyak a tanulásra; olyanokat, amelyek egy bizonyos munkára vannak beállítva, aztán, ha szükséges, más munkára képezzük át. A robotok ugyanolyan sokoldalúak lehetnek, akár az emberek. A robotok képesek lehetnek a tanulásra!

Azok csak értetlenül bámultak rá.

- Még mindig nem értitek, mi?! - fakadt ki türelmetlenül.

- Értem én, mit akarsz mondani - felelte Lanning.

- Hát nem értitek, hogyha gyökeresen új kutatási területet, sohasem volt kutatási módszereket csillantunk föl a fiatalok előtt, ha az ismeretlen teljesen új tartományainak a meghódítására csábítjuk őket, akkor sikerülni fog felcsigázni az érdeklődésüket a robotika iránt is. Csak meg kell próbálni.

- Engedd meg, hogy fölhívjam a figyelmedet annak a veszélyére - szólalt meg Bogert behízelgő hangon. - Ha olyan Lenny-féle tudatlan robotokkal kezdjük, akkor - mint ahogy éppen az ő esete a példa rá - sohasem lehetünk bizonyosak az első törvényben.

- Pontosan. Verd nagydobra az esetet. - Nagydobra verni?!

- Hát persze. Tudatosítsd mindenkiben a veszélyt. Tedd közhírré, hogyha a Föld lakossága nem fogja megengedni a Földön, akkor a Holdon új kutatóintézetet nyitunk erre a célra, de föltétlenül hívd föl az új jelentkezők figyelmét a veszélyre.

- De miért, az ég szerelmére?! - értetlenkedett Lanning. - Azért, mert a veszély csak növeli a csábítást. Vagy azt hiszed, hogy a nukleáris technológia mentes a veszélyektől, és az űrhajózás gyermekjáték? Avagy a tökéletes biztonság elegendő csáberőnek bizonyult a mi esetünkben? Hozzájárult vajon a mindannyiótok által olyannyira utált Frankenstein-komplexus leküzdéséhez? Miért nem próbáltok hát valami mást, olyasmit, ami másutt már bevált?

Egy hang szűrődött ki a Calvin magánlaboratóriumába nyíló ajtó mögül. Lenny dallamos hangja. A robotpszichológus egyből elhallgatott, és a fülét hegyezte.

- Elnézést kérek - szabadkozott. - Azt hiszem, Lenny hív engem.

- Képes rá, hogy hívjon? - csodálkozott Lanning.

- Mondtam, hogy sikerült megtanítanom néhány szóra. Kérlek, várjatok meg itt - sietett az ajtóhoz kissé izgatottan. A két férfi utána nézett, de néhány percig egyikük sem szólt semmit. Lanning törte meg a hallgatást:

- Mit gondolsz, Peter, van abban valami, amit az öreglány mond?

- Meglehet - tűnődött Bogert. - Meglehet. Ahhoz mindenesetre elég, hogy föl vessük a dolgot az Igazgatótanács előtt, és megvárjuk, ők mit szólnak hozzá. Elvégre azt már nem lehet visszacsinálni, hogy egy robot bántalmazott egy embert. Elterjedt a híre. Ahogy Susan mondja, ezzel az erővel a saját hasznunkra is fordíthatnánk a dolgot. Nem mintha mindenben egyetértenék az ő indokaival.

- Mit akarsz ezzel mondani?

- Még ha az utolsó szóig igaz is, amit mond, azzal csupán saját személyes indokait próbálja észérvekbe csomagolni. Mert az egész mögött az húzódik meg, hogy mindenáron meg akarja tartani magának ezt a robotot. Ha megszorogatnánk őt - és a matematikus önkéntelenül elmosolyodott a szó kettős jelentésén -, akkor azaz mentegetőzne, hogy folytatni akarja a kísérletezést a robotok tanítási módszereivel. Szerintem azonban egyébként hasznára is rájött Lennynek. Még hozzá egy meglehetősen fura hasznára, ami csakis Susannek juthat az eszébe.

- Nem értem, mire célszól.

- Nem hallottad, milyen szavakkal hívta őt a robot?

- Nem... nem egészen... - kezdte Lanning, ekkor azonban az ajtó kivágódott, és a két férfi elhallgatott. Susan Calvin visszajött, és keresőn körbenézett a szobában.

- Nem láttatok véletlenül... Biztos vagyok benne, hogy itt kell lennie valahol... Itt is van.

Ezzel a könyvespolc egyik sarkához sietett, és fölragadott egy rafinált dróthálóból formált, súlyzó alakú, belül üres tárgyat, amelynek mindkét üregében különböző alakú fémdarabok csörögtek, éppen akkorák, hogy ki ne hulljanak a háló lyukain.

Ahogy fölemelte a tárgyat, a benne lévő fémdarabok kellemes hangot hallatva összecserentek. Lanning egyből fölismerte a tárgyban a kedves gyermekcsörgő robotkori utódját.

Amikor Susan Calvin ismét kinyitotta az ajtót, belülről újból fölcsendült Lenny hangja. Ezúttal Lanning tisztán kivette a Susan Calvin által belesulykolt szavakat.

A mennyei cselesztahang azt csilingelte:

- Mami, gyere ide! Gyere ide, mami!

És a laboratóriumból kihallatszottak Susan Calvin sietős léptei, amint buzgón igyekezett a gyermek hívó szavaira. Neki ilyen gyermek adatott, s ő igazán megszerette.

Rabszolga

Az Amerikai Robot és Gépember Rt.-nak, úgy is mint alperesnek, elég befolyása volt, hogy kikényszerítse az esküdtek nélküli zárt tárgyalást.

Nem mintha az Északkeleti Egyetem annyira igyekezett volna megakadályozni. A kurátorok tökéletesen tisztában voltak vele, mit szólna a közönség egy helytelenül viselkedő robothoz, bármilyen ritkán forduljon is elő az ilyesmi. Azt is tudták, hogy a robotellenes hangulat bármikor átcsaphat tudományellenes hangulatba.

A kormány, amelyet Harlow Shane bíró képviselt, ugyancsak szerette volna csöndben lezárni a zavaros ügyet. Sem az Amerikai Robottal, sem a tudóstársadalommal nem volt tanácsos közőzködni.

- Uraim! - szólalt meg Shane bíró. - Lévén, hogy sem közönség, sem sajtó, sem esküdtek nincsenek jelen, javaslom, minél kevesebb időt töltsünk ceremóniázással, és térjünk a tárgyra.

Ezt mondva mereven mosolygott, mint aki maga sem igen reménykedik abban, hogy kérése meghallgatásra talál, és megráncigálta talárját, hogy komótosabban elhelyezkedhessen. Puha és gömbölyded állú, nagy orrú, kellemesen pirospozsgás férfiú volt, távol ülő, világos szemekkel. Mindent összevetve, nem sok törvénykezői méltóság ült az arcán, és a bíró tudta is ezt.

Elsőnek Barnabas H. Goodfellow-t, az Északkeleti Egyetem fizikaprofesszorát eskették meg. Eskü közben Goodfellow olyan arcot vágott, amely élő cáfolata volt a nevének

A szokásos nyitókérdések után a vád képviselője mélyen a zsebébe dugta az öklét.

- Professzor - kérdezte -, mikor és hogyan szerzett először tudomást az EZ-27 robot lehetséges alkalmaztatásáról? Goodfellow professzor kelletlen ráncokba rendezte apró, szögletes ábrázatát. Ez az arckifejezés alig valamivel volt jobb indulatú az előzőnél.

- Szakmai kapcsolatban voltam dr. Alfred Lanninggel, az Amerikai Robot kutatási osztályának vezetőjével, akihez felületen ismeretség is fűzött - mondta. - Így hát türelmesen végighallgattam, amikor egy meglehetősen különös ajánlatot kaptam tőle tavaly március harmadikán...

- 2033-ban?

- Pontosan.

- Bocsánat, hogy félbeszakítottam. Kérem, folytassa.

A professzor savanyú arccal, jegesen bölintott, gondolatban rendezte a tényeket, és elkezdett beszélni.

Goodfellow professzor kissé feszengve nézte a robotot. A robotok földi szállítását szabályozó rendeletek értelmében ládában hozták le az alagsorba.

Számított rá, nem érte készületlenül a dolog. Március harmadika óta, amikor dr. Lanning először telefonált, ellenállása fokozatosan morzsolódott fel a másik meggyőző ereje előtt, és ennek logikus következményeként most szembe kellett néznie a robottal.

Zavarba ejtően irdatlanak tűnt, ahogy ott ácsorgott, tőle karnyújtásnyira.

Alfred Lanning metsző pillantással mustrálgatta, mintha azt nézné, nem sérült-e meg a szállításkor. Aztán a professzor felé fordította morc szemöldökét és fehér sörényét.

- Ez itt EZ-27 robot, az első közhasználatú modell. - A robothoz fordult. - Ez pedig Goodfellow professzor, Izé.

- Jó napot, professzor! - mondta Izé szenvtelenül, de olyan hirtelen, hogy a professzor megijedt.

Izé két méter tíz centi magas volt, és arányaiban emberi. Erre mindig nagyon adott az Amerikai Robot. Az emberszabású jelleg és a pozitronagy alapvető szabadalmainak tulajdona a robotgyártásban tökéletes, a számítógépek szempontjából majdnem tökéletes monopolhelyzetet jelentett az Amerikai Robotnak.

A két szállító kicsomagolta a robotot, és elment. A professzor Lanningról a robotra nézett, aztán megint Lanningra. - Biztosan ártalmatlan. - Nem csengett túl magabiztosan a hangja.

- Ártalmatlanabb, mint én - mondta Lanning. - Engem lehet addig nyaggatni, amíg megütöm magát. Izét nem. Feltételezem, ismeri a robotika három törvényét.

- Igen, természetesen - mondta Goodfellow.

- Bele vannak építve a pozitrontekervényeibe, és nem szegheti meg őket. Az első törvény, a robotok létezésének alapszabálya, az emberek életét és jólétét óvja. - Elhallgatott, megdörzsölte az arcát, aztán hozzátette: - Ez az, amiről az egész Földet szeretnénk meggyőzni, ha tudnánk.

- Csak olyan ijesztőnek látszik.

- Feltétlenül. De bármilyennek látszik, majd tapasztalja, milyen hasznos.

- Nem egészen tudom, milyen téren. Ezzel kapcsolatos beszélgetéseinkből nem sokat tudtam leszűrni. Mégis beleegyeztem, hogy megtekintem a tárgyat, és most éppen ezt csinálom.

- Ez több lesz szemlénél, professzor. Hozott könyvet? - Hoztam.

- Megnézhetném?

Goodfellow professzor, anélkül hogy levette volna szemét az előtte álló emberforma fémalakról, lenyúlt a lába mellé tett aktatáskájába, és kiemelt egy könyvet.

Lanning átvette, és egy pillantást vetett a gerincre.

- *Az elektrolitoldatok fizikai kémiája.* Helyes, uram. Magától, találmra választotta. Nem én sugalmaztam. Igaz?

- Igaz.

Lanning odaadta a könyvet az EZ-27 robotnak.

A professzor összerezett.

- Ne! Ez egy értékes könyv! Lanning fölvent a kusza kókuszháncs szemöldökét.

- Biztosíthatom - mondta -, Izének nem áll szándékában, hogy erőfitogtatásból kettétépje. Képes ugyanolyan kíméletesen bánni egy könyvvel, mint maga vagy én. Kezdd, Izé!

- Köszönöm, uram - mondta Izé. Aztán fémtestét kissé elfordítva hozzátette: - Megengedi, Goodfellow professzor?

A professzor rámeredt, aztán azt mondta: - Igen, igen, persze.

Fémujjait lassan és kitaróan mozgatva, Izé lapozni kezdett a könyvben, pillantást vetett a bal oldalra, aztán a jobb oldalra; lapozott, pillantás balra, pillantás jobbra; lapozott és pillantott, perceként át.

Akkora erő sugárzott belőle, hogy szinte összement tőle a tágas, betonfalú helyiség, a két ember pedig úgy érezte, mintha törpékké töpörödtek volna.

- Nem valami jó a világítás - motyogta Goodfellow. - Megteszi.

- De hát mit művel? - lett élesebb a professzor hangja. - Türelem, uram.

Elfordult az utolsó lap is.

- Nos, Izé? - kérdezte Lanning.

- Rendkívül alapos könyv - mondta a robot -, és csekély számú hibát találtam. A 27. oldal 22. sorában "poiztív" szerepel "pozitív" helyett. A 32. oldal 6. sorában a vessző fölösleges, ugyanakkor az 54. oldal 13. sorából hiányzik. A 337. oldalon a XIV-2 egyetlenben + jel helyett - jelnek kellene szerepelnie, hogy összhangban legyen az előző egyenletekkel...

- Állj, állj! - kiáltotta a professzor. - Mit csinál ez?
- Csinál? - visszhangozta hirtelen fölpaprikázódva Lanning. - De ember, már meg is csinálta! Korrigálta a könyvet. - Korrigálta?

- Igen. Annyi idő alatt, míg elfordította a lapokat, kiszűrte minden helyesírási, nyelvtani és központozási hibát, észrevette a helytelen szórendeket és a logikai ellentmondásokat. És mindezeket az adatokat a végtelenségig fogja tárolni, egyetlen hiba nélkül.

A professzor szája tátva maradt. Gyorsan eltalpalt Lanningtól és a robottól, aztán ugyanolyan sebesen visszanyargalt. Keresztbe fonta a karját, és rájuk meredt.

- Azt akarja mondani, hogy ez egy korrektor robot? - kérdezte végül.

- Többek között - bólintott Lanning. - De miért mutatja meg nekem?

- Hogy segíthessen, amikor meg kell győzni az egyetemet: használják fel.

- Korrigálásra?

- Többek között - ismételte türelmesen Lanning.

A professzor mogorván hitetlenkedő ráncokba rendezte beesett arcát.

- De hát ez nevetséges!

- Miért?

- Az egyetem sohasem engedheti meg magának, hogy megvásárolja ezt a féltonnás - legalább ennyit kell nyomnia -, ezt a féltonnás korrektort.

- A korrigálás nem minden. Jelentéseket szerkeszt gyorsírással feljegyzésekből, űrlapokat tölt ki, megbízhatóan tárol adatokat, osztályoz dokumentumokat...

- Ezek piti dolgok.

- Egyáltalán nem, mint mindjárt bebizonyítom - mondta Lanning. - De úgy vélem, kényelmesebben megvitathatnánk az irodájában, már ha nincs ellenére.

- Nem, természetesen nincs - kezdte gépiesen a professzor és már indulni akart, de aztán lekövekedt. - De hát a robot... a robotot nem vihetjük. Megint be kell ládáztatnia, doktor.

- Ráérünk. Itt hagyhatjuk Izét.

- Felügyelet nélkül?

- Miért ne? Ő tudja, hogy itt kell maradnia. Meg kell értenie, Goodfellow professzor, hogy egy robot sokkal megbízhatóbb, mint egy emberi lény.

- Én leszek a felelős minden kárért...

- Nem okoz kárt, én szavatolom. Nézze, lejárt a munkaidő. Gondolom, holnap reggelig már senki sem jön ide. A teherautó és az én emberem odakint van. Az Amerikai Robot vállalja a felelősséget minden eshetőségre. De nem lesz eshetőség. Nevezze a robot megbízhatósági próbájának.

A professzor hagyta kiterelni magát a raktárhelyiségből. Az irodájában, öt emelettel följebb sem érezte magát túlzottan jobban.

Fehér zsebkendővel törölgette a haja tövén gyöngyöző izzadságot.

- A robotok földi használatát törvény tiltja, és ezt maga is nagyon jól tudja, dr. Lanning.

- A törvény, Goodfellow professzor, nem olyan egyszerű. A robotok nem használhatók közterületen vagy középületekben. Viszont használhatók magánterületeken vagy magánépületekben, bizonyos megszorításokkal, amelyek többnyire felérnek a tiltással. Az egyetem azonban nagy és magántulajdonban levő intézmény, amely általában kivételes elbírálásban részesül. Ha a robotot csak egy különleges helyiségben és kizárólag tudományos célokra használják, és ha a helyiségbe belépő férfiak és nők maradéktalanul együttműködnek egymással, akkor nem sértjük a törvényt.

- De ennyi felhajtást egy közönséges korrigálásért!

- Az alkalmazási lehetőségek megszámlálhatatlanok, professzor. Eddig a robotmunkát csak arra használták, hogy mentesítsen a fizikai robot alól. És szellemi robot talán nem létezik? Hogy egy professzornak, aki a leghasznosabb alkotó gondolatokra képes, két hétig kelljen nyomdai hibákat bogarászni? Én olyan gépet kínálok, amely harminc perc alatt végez az egészszel. Ez olyan piti dolog?

- De az ára...

- Amiatt ne fájjon a feje. Nem vásárolhatja meg EZ-27-et. Az Amerikai Robot nem adja el a termékeit. Az egyetem azonban köthet kölcsönbérleti szerződést, évi ezer dollárért, ami lényegesen olcsóbb, mint egy mikrohullámú spektrográfhoz való közönséges, folyamatos üzemmódú berendezés.

Goodfellow elhült. Lanning tovább ütötte a vasat.

- Én csak annyit kérek, hogy vesse föl a döntéshozók előtt. Szívesen tájékoztatom őket, ha további adatokat kívánnának.

- Nos - mondta kételkedve Goodfellow -, előhozhatom az egyetemi tanács jövő heti ülésén. De nem ígérhetem, hogy bármilyen haszna lenne.

A védő kurta, köpcös ember volt, és peckesen tartotta magát, amitől még feltűnőbb lett a tokája. Miután átadták neki a tanút, rámeredt Goodfellow professzorra, és megkérdezte:

- Ön túlságosan is készségesen beleegyezett, nemde?

- Nagyon szerettem volna megszabadulni dr. Lanningtól mondta élesen a professzor. - Akármibe beleegyeztem volna.

- Hogy nyomban el is felejtse, amint ő kihúzza a lábát?

- Hát...

- Mindazonáltal mégis előterjesztette a témát az egyetemi tanács végrehajtó bizottságának következő ülésén.

- Igen, elő.

- Így tehát teljes jóhiszeműséggel támogatta dr. Lanning javaslatát. Nem színlelésből. Sőt fokozott lelkesedéssel, ugyebár?

- Én csak a szokásos módon jártam el.

- Önt egyáltalán nem dülta föl annyira a robot, mint ahogy most állítja. Ön ismeri a robotika három törvényét, és akkor is ismerte, amikor dr. Lanninggel beszélt.

- Nohát ismertem.

- És habozás nélkül magára hagyta a robotot. Felügyelet nélkül.

~ Dr. Lanning biztosított...

- Bizonyára sohasem adott volna hitelt neki, ha a legparányibb kétsége is lett volna azzal kapcsolatban, hogy a robot bármilyen csekély mértékben veszélyes lehet.

- Volt okom hitelt adni neki - kezdte fagyosan a professzor.

- Ez minden - szakította félbe a védelem.

Miután Goodfellow professzor kissé ziláltan lelépett, Shane bíró előrehajolt.

- Mivel én magam nem vagyok robotikus, méltányolnám, ha tájékoztatnának, mi a robotika három törvénye. Elmondaná a bíróságnak, dr. Lanning?

Dr. Lanning megrezzent, összedugta a fejét a melléte ülő, ősz hajú asszonnyal, aztán feltápászkodott. A nő is felnézett, kifejezéstelen arccal.

- Természetesen, bíró úr - mondta dr. Lanning. Szünetet tartott, mintha szónoklathoz készülődne, aztán megszólalt, kényszerűen törekedve az érthető fogalmazásra: - Első törvény: A robotnak nem szabad kárt okoznia emberi lényben, vagy tétlenül tűrnie, hogy emberi lény bármilyen kárt szenvedjen. Második törvény: A robot engedelmeskedni tartozik az emberi lények utasításainak, kivéve, ha ezek az utasítások az első törvény előírásaiba ütköznenek. Harmadik törvény: A robot tartozik saját védelméről gondoskodni, amennyiben ez nem ütközik az első és második törvény előírásaiba.

- Értem - mondta a bíró, sebesen jegyzetelve. - Ezek a törvények, ugye, bele vannak építve minden robotba?

- Mindegyikbe. Ezt bármelyik robotikus igazolhatja.

- Az EZ-27 robotba is?

- Igen, bíró úr.

- Valószínűleg felkérjük, hogy ismétlje meg eskü alatt is a szavait.

- Kész vagyok rá, bíró úr. Dr. Lanning leült.

Dr. Susan Calvin, az Amerikai Robot vezető robotpszichológusa - ő volt a Lanning mellett ülő ősz hajú asszony minden jóindulat nélkül nézett névleges fölöttesére, de hát ő senki emberfia iránt nem volt jóindulatú.

- Megfelelt Goodfellow vallomása az igazságnak, Alfred? - kérdezte.

- Lényegében - motyogta Lanning. - Nem idegesítette ennyire a robot, és nagyon is mohón kapott az üzleten, amikor meghallotta az árat.

- Talán bölcs dolog lett volna többre tartani ezernél mondta elgondolkodva dr. Calvin.

- Mindenképpen szeretnénk volna elhelyezni Izét.

- Tudom. Talán túlságosan is. Majd megpróbálják úgy feltüntetni, mintha valamilyen hátsó gondolattal csináltuk volna.

Lanning ingerülten nézett rá.

- Úgy is csináltuk. Én beismertem az egyetemi tanács ülésén.

- Beállíthatjuk úgy, mintha még a mögött is lappangott volna valami.

Dr. Calvin másik oldaláról előrehajolt Scott Robertson, az Amerikai Robot alapítójának fia, a társaság főrésztvevője, és ezt suttogetta:

- Miért ne bírná szóra Izét, hogy tudjuk, mivel állunk szemben?

- Tudhatná, Mr. Robertson, hogy nem beszélhet róla.

- Kényszerítse. Maga a pszichológus, dr. Calvin. *Kényszerítse.*

- Ha én vagyok a pszichológus, Mr. Robertson - mondta hidegen Susan Calvin -, akkor bízva rám a döntéseket. Az én robotomat nem fogják *kényszeríteni*, hogy bármit is megtegyen az épsége árán.

Robertson elkomorodott és válaszolni akart, amikor Shane bíró tapintatosan kopogott a kalapácsával, ők pedig mogorván elhallgattak.

Most Francis J. Hartre került sor. Az angol tanszék vezetője és a továbbképző kar dékánja volt a kínos gonddal öltözködő, pufók ember, aki konzervatív fazonú, sötét holmikát viselt, és haját pászmákba rendezte rózsaszín koponyáján. Kényelmesen hátradőlt a tanúk székében, kezét összekulcsolta az ölében, és időnként megeresztett egy-egy csukott szájú mosolyt.

- Először - kezdte - az egyetemi tanács végrehajtó bizottsági ülésén szereztem tudomást az EZ-27 robotról, amikor Goodfellow professzor előterjesztette a témát. Azután április tizedikén külön megbeszélést tartottunk ez ügyben, amelyen én töltöttem be az elnök tisztét.

- Készült jegyzőkönyv a végrehajtó bizottság üléséről? Erről a bizonyosról?

- Nos, nem. Meglehetősen szokatlan ülés volt. - A dékán elmosolyodott. - Úgy véltük, jobb, ha bizalmas jellegű marad.

- Miről volt szó azon a megbeszélésen?

Hart dékán nem érezte magát túlságosan jól az elnök szerepében, és a többi jelenlévő sem tűnt teljesen nyugodtnak. Csak dr. Lanning tűnt rendíthetetlennek. Magas, vézna alakjával, kusza ősz hajkoronájával Andrew Jackson arcképeire emlékeztette a dékánt.

Az asztal közepén szétszórva heverték a robot munkái. Az általa rajzolt grafikon másolatát Minott, a fizikai kémia professzora tartotta a kezében. A vegyész szemmel látható helyesléssel csücsörített.

Hart krákolgott és megszólalt:

- Nem kétséges, hogy a robot alkalmas bizonyos rutinfeladatok elvégzésére. Mielőtt idejöttem volna, átfutottam például ezeket, és nagyon kevés kivétlnivalót találtam bennük.

Fölemelt egy hosszú nyomatot, amely legalább háromszor hosszabb volt egy átlagos könyvoldalnál. Hasáblevonat volt, amelyet tördelés előtt szoktak átjavítani a szerzők. Két széles margóján takaros és tökéletesen olvasható korrektúrajelek sorakoztak. Néhány helyen áthúztak egy-egy nyomtatott szót, és a margón másik szóval helyettesítették, olyan szép és szabályos betűkkel, mintha nyomtatták volna őket. A szerzői tévedéseket - ebből volt több - kék tintával javította, a néhány nyomdahibát pedig pirossal.

- Tulajdonképpen - mondta Lanning - még a kevésnél is kevesebb hiba van benne. Azt mondanám, dr. Hart, hogy egyáltalán semmi. Bizonyos vagyok benne, hogy a javítások ugyanolyan, tökéletesek, mint az eredeti. Ha a kéziratban nemcsak nyelvtani hibák fordultak elő, úgy azokat a robot nem illetékes kijavítani.

- Ezt elfogadjuk. Mindazonáltal alkalmanként helyesbítette a szórendet is, mivel pedig az angol szórendnek nincsenek áthághatatlan szabályai, nem hiszem, hogy a robot mindig az egyetlen helyes megoldást választotta volna.

- Izé pozitronagyát - mosolyodott el Lanning, kivillantva nagy fogait - átittatták minden, a témáról szóló szakirodalommal. Bizonyos vagyok benne, hogy nem talál egyetlen esetet sem, ahol egyértelműen a rossz megoldást választotta volna.

Minott professzor fölneézett a grafikonról, amelyet még mindig a kezében tartott.

- Azon töröm a fejem, dr. Lanning, hogy egyáltalán minek nekünk a robot meg az ellenséges közvélemény, amely a nyomában jár. Az automatika bizonyára elérte azt a pontot, amelyen társaságuk képes tervezni egy ismert típusú és a nagyközönség által is elfogadott, átlagos számítógépet, amely alkalmas lenne kefelevonatok javítására.

- Bizonyosan képesek lennének - mondta mereven Lanning -, de az ilyen géphez a kefelevonatokat először le kellene fordítani speciális jelekre, vagy legalábbis át kellene írni szalagra. Minden javítás szimbólumokkal történne. Külön személyzetet kellene alkalmazniuk, amely lefordítaná a szavakat szimbólumokra és a szimbólumokat szavakra. Ráadásul az ilyen számítógép semmi másra nem lenne alkalmas. Például nem tudná elkészíteni azt a grafikont, amelyet a kezében tart.

Minott morgott valamit. Lanning folytatta:

- A pozitronagyú robot jellegzetessége a rugalmasság. Szerteágazó tevékenységre képes. Ember formájú, tehát képes bánni minden, emberi használatra tervezett eszközzel és géppel. Beszélhet önnel és ön beszélhet hozzá. - Még vitatkozhatnak is. Egy egyszerű robothoz képest a pozitronaggal nem rendelkező, közönséges számítógép sem egyéb, mint nehézkes összeadó masina.

Goodfellow fölneézett.

- Ha elkezdünk beszélni és vitázni a robottal, akkor mik az esélyeink, hogy összezavarjuk? Feltételezem, nem képes végtelen mennyiségű adatot befogadni.

- Nem, nem képes. De átlagos igénybevétel mellett legalább öt évig működik. Tudni fogja, mikor kell javítani, amit a társaság ingyen elvégez.

- A társaság?

- Igen. A társaság ragaszkodik a megszokott munkaterületükön kívül használt robotok szervizeléséhez. Ez is egy oka annak, amiért megtartjuk magunknak pozitronrobotjaink ellenőrzését. A közönséges tevékenységet végző robotot bárki elirányíthatja. Emellett azonban szakszerű kezelést igényel, és ez a mi dolgunk. Bizonyos adatokat akárki törölhet egy EZ-robotból, azzal, hogy megmondja neki, felejtse el ezt vagy azt. De a parancsot szinte bizonyosan úgy fogalmazzák meg, hogy a robot túl sokat vagy túl keveset felejt. Mi ki tudjuk nyomozni az ilyen fuser munkát, mert a robotba beleépítettük a megfelelő óvó rendszabályokat. Mivel azonban

szabályszerű tevékenység mellett nincsen szükség tisztításra vagy egyéb közbeavatkozásra, ilyen természetű problémák nem fordulhatnak elő.

Hart dékán megtapogatta a fejét, mintha arra lenne kíváncsi, helyükön vannak-e még a gondosan szétfésült tincsek. - Ön nagyon szeretné, ha átvennék a gépet. Pedig ez rossz befektetés az Amerikai Robotnak. Évi ezer nevetségesen olcsó ár. Abban reménykednek, hogy más gépeket rajta keresztül adhatnak bérbe más egyetemeknek, ésszerűbb áron?

- Nincs ebben semmi kivetnivaló - mondta Lanning.

- De akkor is csak korlátozott számú gépet adhatnának bérbe. Kétlem, hogy ez jövedelmező ajánlat lenne.

Lanning az asztalra könyökölt, és lelkesen előrehajolt.

- Hadd ne köntörfalazzak, uraim. Leszámítva bizonyos különleges eseteket, a robotokat nem lehet a Földön használni, az előítéletes közvélemény miatt. Az Amerikai Robotnak figyelemre méltó sikerei vannak a Földön kívüli és űrbeli piacokon is, a számítógépes fióküzemekről nem is szólva. Mindazonáltal bennünket nemcsak a profit érdekel. Szilárd meggyőződésünk, hogy a robotok földi használata, a kezdeti gazdasági zökkenők ellenére is könnyebb életet jelentene mindenkinek.

A szakszervezetek természetesen ellenünk vannak, de bizonyosan számíthatnánk a nagy egyetemek együttműködésére. Ez az Izé nevű robot megszabadítja önöket a terméketlen robotolástól azzal, hogy ő végzi el a rabszolgamunkát. Példájukat más egyetemek és kutatóintézetek is követni fogják, és ha beválik, akkor talán más robottípusokat is el lehet helyezni, és fokozatosan le lehet gyúrni a velük szembeni ellenállást.

- Ma az Északkeleti Egyetem, holnap a világ - mormolta Minott.

- Én egyáltalán nem voltam ilyen ékesen szóló, ők pedig korántsem fanyalogtak ennyire - sziszegte dühösen Lanning Susan Calvinnek. - Évi ezerért azt se tudták, hogy szerezzék meg Izét! Minott professzor azt mondta, hogy sohasem látott a grafikonhoz fogható gyönyörű munkát, és egy tévedés se volt a kefelevonatokon vagy másutt. Ezt Hart is belátta.

Dr. Calvin arcán semmivel sem lettek lágyabbak a szigorú, hosszanti redők.

- Több pénzt kellett volna kérni, Alfred, mint amennyit kifizethetnek, aztán hagyhatta volna, hogy lealkudjanak belőle.

- Talán - dünnyögte Lanning.

A vád még nem végzett Hart professzorral.

- Miután dr. Lanning elment, szavaztak arról, hogy elfogadják-e az EZ-27 robotot?

- Igen, szavaztunk.

- Milyen eredménnyel?

- A többség amellel szavazott, hogy fogadjuk el. - Ön szerint mi befolyásolta a szavazást?

A védelem nyomban tiltakozott. A vád átfogalmazta a kérdést:

- Önt személy szerint mi befolyásolta a szavazásban? Azt hiszem, ön is a robot mellett szavazott.

- Igen, mellette. Azért tettem, mert nem hagyott hidegen dr. Lanningnek az a véleménye, hogy nekünk, mint a világ szellemi vezetőinek, kötelességünk lehetővé tenni, hogy a robotika segíthessen az embernek a problémák megoldásában.

- Más szavakkal, dr. Lanning beszélte rá.

- Ez a mestersége. Nagyon jól csinálta.

- A tanú az öné.

A védőügyvéd odatalpalt a tanúk székéhez, és egy hosszú pillanatig méregette Hart professzort, aztán megszólalt:

- Önök tehát valójában nagyon is lelkesen fogadták fel az EZ-27 robotot, nemdebar?

- Úgy gondoltuk, hasznos lehet, amennyiben képes elvégezni a munkát.

- Amennyiben képes? Én úgy értettem, hogy az ülésen, amelyről az imént szó volt, ön rendkívül alaposan felülbírált az EZ-27 robot munkáját.

- Igen, ezt tettem. A gép munkájának elsősorban az angol nyelvismerethez van köze, ez pedig az én szakterületem, logikusnak tűnt, hogy én legyek az, aki elbírálja a teljesítményt.

- Nagyon jó. Volt-e valami az ülés során az asztalon, ami ne lett volna kielégítő? Itt valamennyi munka szerepel mint bizonyíték. Tud mutatni egyetlen elégtelen megoldást?

- Hát...

- Ez egyszerű kérdés. Volt egyetlen elégtelen megoldás? Ön átnézte. Volt?

- Nem volt - komorodott el az angol nyelv professzora. - Rendelkezésemre áll több mintadarab EZ-27 robot azon munkáiból, amelyeket az Északkeleti Egyetemen való, tizennégy hónapos alkalmaztatása alatt készített. Lenne szíves megnézni és közölni velem, amennyiben vannak benne esetleges hibák.

- Maga lenne a csoda, ha hibát követett volna el! - fortyant föl Hart.

- A kérdésemre válaszoljon - mennyidörögte a védelem -, csakis arra a kérdésre, amelyet fölteszek! Van az anyagban hiba?

Hart dékán gondosan szemügyre vett minden bizonyítékot. - Nos, nincsen.

- Leszámítva azt az esetet, amellyel most foglalkozunk, tud-e bárminemű hibáról, amelyet az EZ-27 követett el?

- Leszámítva a kereset tárgyát, nem tudok.

A védelem megköszöri a torkát, mintha egy fejezetet zárna le.

- Most pedig - mondta -, ami az EZ-27 robot alkalmazására vonatkozó szavazást illeti, ön azt mondta, hogy a többség szavazott mellette. Milyen arányban oszlottak meg a szavazatok?

- Amennyire emlékszem, tizenhárom egy ellen.

- Tizenhárom egy ellen! Ez több, mint többség. Nem ezt akarta mondani?

- Nem, uram! - tiltakozott indulatosan a pedáns Hart. Nyelvünkön a "többség" annyit jelent, hogy "több, mint a fele". Tizennégy szavazatból tizenhárom, az többség, és kész.

- De hiszen ez majdnem egyhangú szavazás. - Akkor is csak többség!

A védelem más témára tért át:

- És ki volt az egyetlen, aki ellene szavazott? Hart dékán hirtelen kínosan nézett maga elé. - Simon Ninheimer professzor.

A védelem meghökkenést mímelt.

- Ninheimer professzor? A szociológiai tanszék vezetője? - Igen, uram.

- *A felperes?* - Igen, uram.

A védőügyvéd összecücsörítette a száját.

- Más szavakkal az az ember, aki 750 000 dollár kártérítésre pereli ügyfelemet, az Amerikai Robot és Gépmember Rt.-ot, ugyanaz a személy, aki kezdettől fogva ellenezte a robot használatát, még ha az egyetemi tanács végrehajtó bizottságának valamennyi tagja volt is meggyőződve róla, hogy az ötlet jó.

- Az indítvány ellen szavazott. Ez jogában állt.

- Az ülésről való beszámolója során nem említette Ninheimer professzor egyetlen észrevételét sem. Voltak észrevételei?

- Azt hiszem, hozzászólt.

- *Hiszi?*

- Nohát, *hozzászólt.*

- A robot használata ellen? - Igen.

- Felindultan szólt róla?

Hart dékán nem válaszolt azonnal.

- Indulatosan.

- Hart dékán, mióta ismeri Ninheimer professzort? - A védelem hirtelen meghitt hangot ütött meg.

- Körülbelül húsz éve. - Elég jól?

- Merem állítani, hogy igen.

- Ha ismeri, elmondhatja-e róla, hogy az a fajta ember, aki képes huzamosan neheztelni egy robotra, főleg azután, *hogy* egy ellentétes kimenetelű szavazás...

A kérdés folytatása beleveszett a vád képviselőjének méltatlankodó és heves tiltakozásába. A védelemnek nem volt több kérdése a tanúhoz, és Shane bíró ebédszünetet rendelt el.

Robertson a szendvicsén nyámmogott. A vállalat nem fog összeomlani egy háromnegyed milliós veszteségtől, ámbár jót sem fog tenni neki. De a kedvezőtlen sajtóvisszhang sokkal több pénzbe fog kerülni.

- Mi ez az egész felhajtás arról, hogyan került be Izé az egyetemre? - kérdezte savanyúan. - Mit akarnak nyerni ezen?

- Egy tárgyalás, Mr. Robertson, olyan, mint a sakkjátszma - mondta nyugodtan a védőügyvéd. - Általában az győz, aki több lépést képes előre kiszámítani, és ügyész barátom nem kezdő. Simán be tudják bizonyítani a károkozást. Elsősorban arra törekszenek, hogy elébe vágjanak a védelmünknek. Arra számítanak, hogy mi megpróbáljuk bebizonyítani, miszerint Izé nem követhette el a bűncselekményt - a robotika első törvénye miatt.

- De hát mi pont ezzel védekezünk. Ez abszolút megtámadhatatlan - mondta Robertson.

- Egy robotikai mérnöknek igen. De egy bírónak nem szükségszerűen. Nekik az az álláspontjuk, hogy EZ-27 nem közönséges robot. A típus első példánya, amelyet felajánlottak közhasználatra. Kísérleti modell, amelynél szükség volt helyszíni kipróbálásra, és az egyetem volt az egyetlen hely, ahol tisztességesen el lehetett végezni a próbát. Ez hihetőnek tűnik, ha figyelembe vesszük, milyen kitaróan iparkodott dr. Lanning elhelyezni a robotot, és mennyire készségesen hajlott rá az Amerikai Robot, hogy ilyen csekély összegre kösse meg a kölcsönbérleti szerződést. A vád azzal fog érvelni, hogy a helyszíni próba során kiderült: Izé a hibás. Látja már, mire törekszenek?

- De hát EZ-27 tökéletesen jó modell volt - erősködött Robertson. - A huszonhetedik példány, amelyet előállítottak. - Ez is egy rossz pont - mondta borúsán az ügyvéd. - És az első huszonhatik mi volt a baja? Mert nyilván volt valami. És akkor miért ne lehetne valamilyen hibája a huszonhetediknek is?

- Semmi baja nem volt az első huszonhatnak, kivéve, hogy még nem voltak elég tökéletesek a feladathoz. Ebben a témakörben ezek voltak az első pozitronagyak, és eléggé vaktában kezdtünk hozzá a munkához. De a három törvény mindegyikben benne volt! *Nincs* olyan tökéletlen robot, amely ne tudná a három törvényt.

- Nekem ezt dr. Lanning magyarázta el, Mr. Robertson, és én hinni akarok a szavának. De lehet, hogy a bíró nem akar. Egy becsületes és intelligens embertől várjuk a döntést, aki azonban nem ért a robotikához, és ez tényleg vezetheti. Ha például ön vagy dr. Lanning vagy dr. Calvin azt mondták volna a tanúk padjában, hogy a pozitronagyakat "vaktában" szerkesztették, akkor a vádcafatokra tépte volna önöket a keresztkérdésekkel. Semmi sem menthette volna meg az ügyünket. Ettől tehát óvakodjunk.

- Bárcsak Izé beszélhetne! - dühöngte Robertson. Az ügyvéd vállat vont.

- Egy robot nem alkalmas tanúnak, így hát nem segíthet rajtunk.

- Legalább a tényeket megismerhetnénk. Megtudnánk, hogy tehetett ilyet.

Susan Calvin indulatba jött. Arca tompavörös pírba borult, és hangja cseppet átmelegedett.

- *Tudjuk*, hogyan tette. Parancsra! Már kifejtettem ezt a tanácsnak, és most magának is ki fogom fejteni.

- Ki parancsolta? - kérdezte őszinte megütközéssel Robertson. (Neki soha, senki se mond semmit, gondolta sértődötten. Isten szent nevére, ezek a kutató fazonok azt hiszik, hogy az Amerikai Robot *az övék!*)

- A felperes - mondta dr. Calvin. - De az ég szerelmére, miért?!

- Még nem tudom, miért. Lehet, hogy csak azért, mert egy kis kápét akart kifacsarni belőlünk. - Kék csillámok táncoltak a szemében, miközben ezt mondta.

- Akkor miért nem szólt Izé?

- Hát nem világos? Azért, mert megparancsolták, hogy hallgasson róla.

- Miért lenne világos? - kérdezte gorombán Robertson.

- Nekem az. Robotpszichológus vagyok. Ha Izé nem válaszol az egyenes kérdésekre, akkor fog válaszolni a határkérdésekre. Ha a fő kérdéshez közeledve megmérjük a tétovázás fokozódásának mértékét, a kihagyások időtartamát és az ellenpotenciál intenzitását, tudományos pontossággal megállapíthatjuk, hogy zavarainak oka az első törvényen alapuló hallgatási parancs. Más szavakkal: figyelmeztették, hogy ha beszél, azzal emberi lénynek fog kárt okozni. Ez pedig feltételezhetően nem más, mint ez a lehetetlen Ninheimer professzor, a felperes, akit a robot emberi lénynek tekint.

- No hát akkor - mondta Robertson -, nem tudná megmagyarázni neki, hogyha nem szólal meg, azzal kárt okoz az Amerikai Robotnak?

- Az Amerikai Robot nem emberi lény, és a robotika első törvénye, a közönséges törvénnyel ellentétben, nem ismer el intézményt személynek. Egyébként veszélyes is lenne feloldani ezt a különleges gátlást. A személy, aki elültette benne, kevésbé kockázatosan oldhatja fel, hiszen a robot motivációi e személyre összpontosulnak. Bármilyen más eshetőség... Megcsóválta a fejét. - Nem engedem, hogy a robotnak baja essék! - mondta majdnem indulatosan.

Lanning megpróbálta értelmes témára terelni a társalgást. - Nekem úgy tűnik, csak azt kell bizonyítanunk, hogy egy robot képtelen megtenni azt, amivel Izét vádolják. Ezt megtehetjük.

- Pontosan - mondta bosszúsan az ügyvéd. - Csak *önök* tehetik meg! Azok a tanúk, akik képesek tanúskodni Izé természetéről és elmeállapotáról, mint az Amerikai Robot alkalmazottai. A bíró nem tekinti pártatlannak a vallomásukat.

- Hogyan vonhatja kétségbe a szakértői véleményt?

- Úgy, hogy nem hajlandó hitelt adni neki. Ehhez joga van mint bírónak. Nem feltételezheti, hogy egy ilyen ember, mint Ninheimer professzor, szándékosan tette tönkre, még ha tetemes summáért is, a tulajdon jó hírét. Aligha fog hitelt adni a mérnökeik műszaki tolvajnyelvének. A bíró is csak ember. Ha választania kell egy lehetetlen dolgot művelő ember és egy lehetetlen dolgot művelő robot között, akkor minden valószínűség szerint az ember javára fog dönteni.

- Ember *képes* lehetetlen dolgot elkövetni - mondta Lanning -, mert még nem ismerjük az emberi agy minden tekervényét, és azt sem tudjuk, hogy mi a lehetetlen az emberi elmének és mi nem az. Mi csak *azt* tudjuk, hogy mi az, ami a robotnak lehetetlen.

- Hát majd meglátjuk, meg tudjuk-e győzni róla a bírót felelte fáradtan az ügyvéd.

- Ha ez így van, akkor én még mindig nem értem, hogyan képesek megcsinálni.

- Majd meglátjuk. Jó, ha észben tartjuk a nehézségeket, de ne csüggedjünk el *annyira*. Én is megpróbáltam néhány lépést előre kiszámítani a táblán. - Méltóságteljesen biccentett a robotpszichológus felé, és hozzátette: - Az itt ülő kedves hölgy segítségével.

Lanning egyikükről a másikukra nézett. - Mi az ördög ez?

Ekkor azonban bedugta az ajtón a fejét agytörvényszolga, és kissé elfúló hangon közölte, hogy mindjárt folytatódik a tárgyalás.

Ismét elfoglalták helyüket, és szemügyre vették azt az embert, aki ezt az egész hercehurcát kezdeményezte.

Simon Ninheimernek bolyhos, vörhenyes haja volt, kampós orrától hegyes álláig folyamatosan keskenyedő arca és az a szokása, hogy a fontosabb szavak előtt mindig szünetet tartott, amitől a szinte elviselhetetlen pontosság megszállottjának tűnt. Ha azt mondta: "A Nap, ehm, keleten szokott felkelni", akkor a hallgató

bizonyos lehetett benne, miszerint a professzor komoly megfontolás tárgyává tette annak lehetőségét, hogy a Nap esetleg nyugaton is felkelhet.

- Ellenezte-e ön az EZ-27 robot egyetemi alkalmazását? kérdezte a vád képviselője.

- Igen, uram. - Miért?

- Az volt az érzésem, hogy nem ismerjük eléggé az Amerikai Robot, ehm, indokait. Gyanús volt nekem, hogy annyira nálunk akarják elhelyezni a robotot.

- Az volt-e a véleménye, hogy a gép képes elvégezni a munkát, amelyre állítólag tervezték?

- Tényekkel igazolhatom, hogy nem. - Lenne szíves kifejtteni?

Simon Ninheimer nyolc évig dolgozott *Az űrhajózás társadalmi feszültségei és azok megoldása* című könyvében. A professzor ragaszkodása a pontossághoz nem korlátozódott a beszédre. Egy ilyen, úgyszólván lényegénél fogva pontatlan szaktárgy, mint a szociológia, emberfölötti feladatot jelentett számára.

Még a hasáblevonatok sem jelentettek beteljesedést. Épp ellenkezőleg. Legszívesebben széttépte volna a hosszú kutyanyelveket, hogy másképp rakja össze őket.

Három nappal azután, hogy megérkezett a nyomdából az első szakmány hasáblevonat, Jim Baker szociológiai tanársegéd úgy találta Ninheimert, amint az szórakozottan bámult a papírkötegre. Három levonatot küldtek a hasábokból: egyet Ninheimernek a korrigáláshoz, egyet Bakernek, aki ugyancsak önállóan korrigálta a kutyanyelveket, és egy harmadikat, amely az "eredeti" jelzést viselte. Miután Ninheimer és Baker megbeszélés után kiküszöbölték a lehetséges ellentmondásokat és eltéréseket, erre az "eredeti" példányra kerülnek a kettejük korrektúrájából lepárolt végleges javítások. Sok-sok közös cikknél alkalmazták ezt az eljárást az elmúlt három évben és mindig jól bevált.

A fiatal és behízelt selymes hangú Baker, kezében a saját hasábjával, lelkesen közölte:

- Átnéztem az első fejezetet. Sok nyomdahiba van benne.

- Az első fejezetben mindig sok van - felelte közömbösen Ninheimer.

- Most akarja átnézni? Ninheimer fölpillantott.

- Én még bele se javítottam a hasábokba, Jim. Nem is akarom erre pocskolni az időmet.

- Nem? - kérdezte zavartan Baker.

- Ninheimer csücsörített.

- Utánaérdeklődtem a gép, ehm, megengedhető terhelésének. Végül is eredetileg, ehm, korrigálásra szánták. Erre vették fel.

- *A gép?* Izére céloz?

- Azt hiszem, ezt a hóbortos nevet adták neki.

- De dr. Ninheimer, én azt hittem, hogy, ön távol tartja magát tőle!

- Úgy látom, én vagyok az egyetlen, aki így tesz. Talán nekem is ki kellene használnom az ehm, előnyeit.

- Ó! Hát akkor, azt hiszem, csak vesztegettem az időmet ezzel az első fejezettel - mondta búsan a fiatalember.

- Nem vesztegette. Ellenőrzésképpen összehasonlíthatjuk a maga munkáját a gépével.

- Ha óhajtja, de... - Igen?

- Nem hiszem, hogy bármilyen tévedést találhatnak Izé munkájában. Állítólag sohasem követ el hibát.

- Merem remélni - mondta Ninheimer szárazon.

Négy nap múlva Baker megint visszahozta az első fejezetet. Ez Ninheimer példánya volt, azon frissiben került át a különleges helyiségből, amelyet Izének és az általa használt berendezéseknek építettek.

Baker ujjongott.

- Dr. Ninheimer, nemhogy mindent kiszúrt, amit én is javítottam, de ráadásul talált tizenkét tévedést, amelyek fölött én elsiklottam! És az egész húsz percig tartott!

Ninheimer átnézte a levonatot, amelynek margóján takaros jelzések sorakoztak.

- Nem olyan teljes, mint ahogy maga vagy én csináltuk volna - jegyezte meg. - Mi egy beszúrában utaltunk volna Suzukinak arra a munkájára, amelyben az alacsony gravitáció idegrendszeri következményeit taglalja.

- A Szociológiai Szemlében megjelent cikkekre gondol? - Természetesen.

- No hát, lehetetlen nem kívánhat Izétől. Nem olvashatja el helyettünk az irodalmat.

- Belátom. A helyzet az, hogy én már előkészítettem a beszúrást. Megkeresem a gépet, és utánanézek, tudja-e, hogyan kell, ehm, beszúrást csinálni.

- Tudni fogja.

- Inkább szeretek biztosra menni.

Ninheimer időt kért Izéhez. Csak késő este tudtak neki szakítani egy negyedórát.

De kiderült, hogy ez a tizenöt perc is túlságosan sok. Az EZ-27 robot azonnal megértette, mi a beszúrást.

Ninheimer kínosan érezte magát, amikor első alkalommal került közeli kapcsolatba a robottal. Mire észbe kapott, majdnem gépiesen kicsúszott a száján, mintha emberrel beszélne:

- Szereted a munkádat?

- Nagyon szeretem, Ninheimer professzor - mondta ünnepélyesen, miközben fotocellás szeme a szokásos mélyvörös tűzben izzott.

- Te ismeresz engem?

- A tényből, hogy öntől kapom a hasáblevonatokra beírandó kiegészítéseket, az következik, hogy ön a szerző. És a szerző neve természetesen szerepel minden egyes hasáblevonat kopfjában.

- Értem. Szóval akkor képes vagy, ehm, dedukcióra. Mondd csak - nem bírta megállni, hogy fel ne tegye a kérdést -, mi a véleményed a könyvről?

- Nagyon élvezetes dolgozni rajta - mondta Izé.

- Élvezetes? Ez különös szó egy érzéstelen, ehm, gépezett . Nekem azt mondták, hogy neked nincsenek érzelmeid. - Az ön könyvének szavai összhangban vannak áramköreimmel - magyarázta Izé. - Csekély ellenpotenciált gerjesztenek, vagy egyáltalán semmit. Agyam mezői ezt a mechanikai tény az "élvezetes" szóval fordítják le. Az emocionális összefüggés véletlenszerű.

- Értem. Miért találsz élvezetesnek a könyvet?

- Mert emberi lényekkel dolgozik, professzor, nem pedig szerves anyagokkal vagy matematikai képletekkel. Az ön könyve megkísérli megérteni az emberi lényeket, és hozzá akar járulni az emberi jólét fokozásához.

- És te is ezt próbálsz tenni, és ezért van összhangban a könyvem az áramköreiddel? Így van?

- Így van, professzor.

A tizenöt perc letelt. Ninheimer elment, és betért az egyetemi könyvtárba, ahol éppen zárni készültek. A professzor elég sokáig fenntartotta a könyvtárosokat, amíg nem talált egy alapfokú robotikai könyvet, amelyet hazavitt.

Az utólagos beszúrásokat kivéve, a hasáblevonatok úgy kerültek Izéhez és tőle a kiadóhoz, hogy Ninheimer először alig avatkozott be, a végén pedig egyáltalán nem.

- Majdnem az az érzésem, hogy felesleges vagyok mondta némileg feszengve Baker.

- Pedig azt kellene éreznie, hogy van ideje belefogni egy újabb munkába - mondta, föl sem pillantva Ninheimer, miközben a Társadalomtudományi Szemle legújabb számát jegyzetelte.

- Csak nem vagyok hozzászokva. Mindig aggódom a hasáblevonatok miatt. Pedig tudom, hogy számárság.

- Az.

- A múltkor kezembe került néhány levonat, mielőtt Izé továbbküldte volna a...

- Micsoda? - pillantott fel elkomorodva Ninheimer, és összecsapta a Szemlét. - Megzavarta a gépet a munkában? - Csak egy percre. Minden rendben volt. Ó, igen, egy szót megváltoztatott. Ön azt írta valamiről, hogy "bűnös"; a robot ezt megváltoztatta "meggondolatlan"-ra. Úgy gondolta, hogy a második jelző jobban illik a szövegkörnyezethez.

- Maga mit gondolt? - kérdezte töprengve Ninheimer. - Én egyetértettem vele. Benne hagytam.

Ninheimer megpördült a forgószéken, hogy szembekerüljön fiatal munkatársával.

- Ide figyeljen, szeretném, ha ez nem fordulna elő többé. Ha már használom a gépet, akkor ki is akarom élvezni az ehm, előnyeit. Ha én használom, ugyanakkor pedig nélkülözni kell a maga, ehm, tevékenységét, mert maga a gépet ellenőrzi, holott nem igényel ellenőrzést, akkor én ezzel nem nyerek semmit. Érti?

- Igen, dr. Ninheimer - mondta Baker alázattal.

A Társadalmi feszültségek szerzői példánya május nyolcadikán érkezett meg dr. Ninheimer irodájába. Gyorsan átnézte, végigpergette a lapokat, itt-ott elolvasott egy bekezdést, azután félretette.

Mint később kifejtette, el is feledkezett róla. Nyolc éven át dolgozott rajta, de most, hónapok óta, amióta Izé levette a válláról a könyv gondját, más kötötte le érdeklődését. Még azt is elfelejtette, hogy adjon egy szokásos tiszteletpéldányt az egyetemi könyvtárnak. Sőt Baker sem kapott, aki egyébként beletemetkezett a munkába, és a múltkori dorgatórium óta nagy ívben elkerülte a tanszékvezetőt.

Ez így tartott június tizenhatodikáig. Ekkor telefonon keresték Ninheimert. Meglepődve bámult a képernyőre.

- Speidell! Maga itt van?

- Nem, uram. Clevelandben vagyok. - Speidell hangja reszketett az indulattól.

- Akkor miért hívtam?

- Mert épp most jutottam a végére az új könyvének! *Bolond* maga, Ninheimer? Magának *elment az esze*?! Ninheimer megmerevedett.

- Valami, ehm, baj van? - kérdezte nyugtalanul.

- Baj? Nézze csak meg az 562. oldalt! Mi a kénköves poklot képzel maga, hogy így értelmezi az én munkámat? Hol írtam én, hogy bűnös személyiség nem létezik, és az *igazi* bűnösök maguk a *bűnüldöző* szervek? Idézem...

- Várjon, várjon! - kiáltotta Ninheimer, miközben az oldalt kereste. - Hadd látom... Jóságos Isten!

- Na?

- Speidell, én nem értem, hogyan történhetett ez. Én sohasem írtam ezt.

- Márpedig ez van odaírva! És nem is ez a legsúlyosabb hamisítás. Lapozzon csak a 690. oldalra! Azt megnézheti, mit fog csinálni Ipatyev, ha rájön, hogy maga mit összezagvált az elméleteiből! Nézze, Ninheimer, az egész könyv *tele van spékelve* ilyesmivel. Én nem tudom, mit képzelt maga, de sürgősen tüntesse el a könyvet a piacról. És jobb lesz, ha felkészül a következő társulati ülésen való töredelmes bocsánatkérésre!

- Speidell, hallgasson rám...

Speidell azonban már bontott, olyan energikusan, hogy a képernyőn még vagy tizenöt másodpercig ragyogott az utóképek.

Ninheimer ekkor ült neki a könyvnek, és bejelölt piros tintával egyes bekezdéseket.

Amikor ismét odaállt Izé elé, feltűnően jól fegyelmezte magát, de a szája fehér volt. A robot kezébe nyomta a könyvet és felszólította:

- Elolvasnád az 562. 631. 664. és 690. oldalon megjelölt szakaszokat?

Izé négy szempillantás alatt megtette.

- Igen, Ninheimer professzor.

- Az eredeti hasáblevonatokon nem ez szerepelt.

- Nem, uram. Nem ez.

- Te változtattad meg?

- Igen, uram.

- Miért?

- Uram, az ön eredeti változatában ezek a szakaszok igen kíméletlenek voltak az emberi lények bizonyos csoportjaival szemben. Nehogy kárt szenvedjenek, tanácsosnak véltem megváltoztatni a fogalmazást.

- Hogy *merészeltél* ilyet csinálni?!

- Az első törvény, professzor úr, tiltja tétlenül túrnöm, hogy emberi lény bármilyen kárt szenvedjen. Figyelembe véve az ön hírnevét a szociológia világában és széles körű olvasottságát a tudósok között, azok a lények, amelyekről ön beszél, jelentős károkat szenvedtek volna.

- És azt nem veszed észre, hogy *nekem* mekkora károm van belőle most?

- A kisebb bajt kellett választanom.

Ninheimer professzor eltántorgott, reszketve a dühtől. Az biztos, hogy ezért még számolni fog az Amerikai Robottal!

Némi izgalom volt tapasztalható az alperes asztalánál, amely fokozódott, mikor a vád képviselője rátért a kényes pontra.

- Tehát az EZ-27 robot tájékoztatta önt, hogy tevékenysége a robotika első törvényén alapult?

- Pontosan, uram.

- Hogy tulajdonképpen nem tehetett mást?

- Igen, uram.

- Következésképpen az Amerikai Robot olyan robotot tervezett, amely szükségszerűen átírja a könyveket, hogy azok összhangban legyenek azzal, amit ő helyesnek tart. Pedig a cég közönséges korrigáló robotként tálalta. Ezt akarta mondani?

A védelem azonnal és erélyesen tiltakozott. Rámutatott, hogy a tanútól olyan témában kértek véleményt, amelyben nem illetékes. A bíró a szokásos szavakkal figyelmeztette a vád képviselőjét, ám nem volt kétséges, hogy a szópárbaj megtette a hatását, és nem utolsósorban a védőügyvédre.

A védő ötperces rövid szünetet kért, mielőtt nekifogott volna a keresztkérdéseknek.

Odahajolt Susan Calvinhez.

- Lehetséges, dr. Calvin, hogy Ninheimer professzor az igazat mondja, és Izét valóban az első törvény motiválta? Calvin összeprézelte a száját, aztán válaszolt:

- Nem. *Nem* lehetséges. A vallomás utolsó részében Ninheimer szándékosan hamisan tanúskodott. Izét nem arra tervezték, hogy egy bonyolult szociológiai szöveg elvontsági szintjén hozzon ítéleteket. Sohasem lenne képes megállapítani, árt-e bizonyos embercsoportoknak egy ilyen könyv valamelyik mondata. Egyszerűen nem ehhez tervezték az agyát.

- Mindazonáltal feltételezem, hogy egy jogásznak nem tudjuk ezt bebizonyítani - mondta borúlátóan a védelem.

- Nem - ismerte el Calvin. - A bizonyítás nagyon bonyolult lenne. Csakis azon az úton juthatunk ki, amelyen idáig jártunk. Azt kell bizonyítanunk, hogy Ninheimer hazudik, és bármit mondjon is, nem fogjuk megváltoztatni a támadási tervünket.

- Rendben van, dr. Calvin - mondta az ügyvéd. - Hinnem kell magának. Akkor folytatjuk úgy, ahogy elkezdtük. Főlemelkedett, majd lesújtott a bíró kalapácsa, és dr. Ninheimer megint elfoglalta a tanú székét. Halványan mosolygott, mint az olyan ember, aki sérthetetlennek hiszi magát, és előre élvezni ellenfelei értelmetlen erőlködését.

A védelem óvatosan közelített, és behízselgően kezdett:

- Dr. Ninheimer, azt akarja mondani, hogy június tizenhatodikáig, amikor dr. Speidell felhívta, fogalma sem volt a kéziratában végrehajtott változtatásokról?

- Pontosan, uram.

- Sohasem nézte át a hasáblevonatokat, miután az EZ-27 robot korrigálta őket?

- Először igen, de aztán úgy véltem, hogy értelmetlenség lenne. Bízom az Amerikai Robot állításaiban. Azok a képtelen, ehm, változások csak a könyv utolsó negyedében következtek be, miután a robot; feltételezésem szerint, meglehetősen elsajátította a szociológiát...

- Hagyjuk a feltételezéseket! - szólt rá a védelem. - Ha jól értettem, az ön munkatársa, dr. Baker, legalább egyszer látta a legutóbbi hasáblevonatokat. Emlékszik még az ezzel kapcsolatos tanúskodására?

- Igen, uram. Mint mondtam, közölte, hogy megnézett egy oldalt, és a robot még azon is megváltoztatott egy szót. - Nem találja különösnek, uram - rontott neki a védelem -, hogy miután majdnem egy éven át viselkedett kérlelhetetlenül ellenségesen a robottal szemben, ellene szavazott, és nem volt hajlandó semmilyen munkára igénybe venni, hirtelen úgy döntött, hogy a könyvét, az ön *magnum opusát* adja a kezére?

- Én nem találom ezt különösnek. Egyszerűen csak eszembe jutott, hogy miért ne használhatnám én is a robotot? - És hirtelen annyira megbízott benne, hogy még a hasáb korrekció ellenőrzésével sem fáradozott?

- Már mondtam, hogy meggyőzött az Amerikai Robot, ehm, hírverése.

- Annyira meggyőzte, hogy amikor az ön kollégája, dr. Baker megpróbálta ellenőrizni a robotot, ön keményen lehorodta érte?

- Én nem horodtam le. Én csak nem akartam, hogy ehm, pocsékolja az idejét. Akkor legalábbis úgy gondoltam, hogy időpocsékolás lenne. Nem tulajdonítottam akkora jelentőséget annak az egy megváltoztatott...

- Nem kétlem - vágott közbe maró gúnyal a védelem -, hogy ön nem magától hozza fel ezt a témát, csak azért, hogy a szócsere bekerüljön a jegyzőkönyvbe. - Aztán, hogy elejét vegye a tiltakozásnak, így folytatta: - A helyzet az, hogy ön rendkívül dühös volt dr. Bakerre.

- Nem, uram. Nem voltam dühös.

- Nem adott neki példányt a könyvéből, miután megkapta. - Pusztán feledékenységéből. A könyvtárnak sem adtam oda a példányát. - Ninheimer óvatosan elmosolyodott. - A professzorok hírhedten szórakozottak.

- Nem találja különösnek - kérdezte a védelem -, hogy több mint egyévi kifogástalan munka után az EZ-27 robot éppen az ön könyvét rontja el? Azt a könyvet, amelyet ön írt, aki általános vélemény szerint legádázabb ellensége volt a robotnak?

- Minden munkája között az én könyvem volt a legjelentősebb alkotás, amely az emberiséggel foglalkozott. Ezért lépett érvénybe a robotika három törvénye.

- Dr. Ninheimer - vágott közbe a védelem -, ön többször is megpróbált úgy szólni, mint egy robotszakértő. Önben láthatólag hirtelen érdeklődés támadt a robotok iránt, és a témával foglalkozó műveket kölcsönözött a könyvtárból. Ezt ugye a tanúvallomásaiban is elmondta?

- Egyetlen könyvet kölcsönöztem, uram. Ez, úgy vélem, nem több, mint ehm, természetes kíváncsiság.

- És ebből máris meg tudta állapítani, hogy a robotnak miért kellett elferdítenie a könyvét?

- Igen, uram.

- Hát ez nagyon kényelmes. De bizonyos-e ön abban, vajon érdeklődését nem az az óhaj táplálta, hogy képes legyen céljainak megfelelően manipulálni a robotot?

- Ninheimer elvörösödött. - Szó sincs róla, uram!

- Egészen bizonyos abban - emelte föl a hangját a védő -, hogy az állítólag megváltoztatott részek nem azonosak az ön eredeti szövegével?

A szociológus majdnem felpattant.

- De hát ez, ehm, ez nevetséges! Megvannak a kefelevonatok...

Alig bírt beszélni, mire a vád képviselője fölállt.

- Engedelmeivel, elnök úr - szólt közbe nyájasan -, szeretném bizonyíték gyanánt bemutatni a hasáblevonatokat, amelyeket dr. Ninheimer adott át az EZ-27 robotnak, valamint azokat a hasáblevonatokat, amelyeket EZ-27 robot továbbított a kiadónak. Máris megteszem, ha nagyrabecsült kollégám is így óhajtja, és ha nincsen kifogása a szünet elrendelése ellen, hogy azalatt összehasonlíthassuk a levonatokot.

A védő türelmetlenül legyintett.

- Erre nincs szükség. Tiszteletre méltó opponensem akkor mutathatja be a hasáblevonatokat, amikor jónak látja. Bizonyos vagyok benne, hogy megtaláljuk a rendellenességeket, amelyekre a panaszos hivatkozik. Én azt szeretném megkérdezni a tanútól, hogy *dr. Baker* hasáblevonatai ugyancsak a birtokában vannak-e?

- Dr. Baker hasáblevonatai? - ráncolta össze a szemöldökét Ninheimer. Még mindig nem nyerte vissza egészen az önuralmát.

- Igen, professzor! Dr. Baker hasáblevonatait kérdeztem. Ön azt vallotta, hogy dr. Baker is kapott egy teljes levonatot. Amennyiben váratlan szelektív emlékezet-kiesésben szenvedne, felolvastatom a jegyzőkönyv vezetőjével a tanúskodását. Vagy csak arról lenne szó, hogy a professzorok, az ön szavaival élve, hírhedten szórakozottak?

- Emlékszem dr. Baker levonataira - szólalt meg Ninheimer. - Többé nem volt rájuk szükség, amint a gépi korrektorra bíztuk a munkát...

- Így hát elégette őket?

- *Nem.* Szemétkosárba dobtam őket.

- Mit számít, hogy tűzbe dobja vagy a kukába? A lényeg, hogy megszabadult tőlük.

- Miért, mi abban a kivetnivaló? - kezdte lagymatagon Ninheimer.

- Mi a kivetnivaló? - mennydörgött a védelem. - Igazán semmi, kivéve, hogy most már nem ellenőrizhetjük, nem cserélte-e ki bizonyos döntő fontosságú pontoknál dr. Baker ártalmatlan üres hasábjait a saját példányaival, amelyeket szándékosan kiforgatott, hogy a robotot rákényszerítse...

A vád képviselője dühösen és harsányan tiltakozott. Shane bíró előrehajolt és mindent megtett, hogy a vádlóban fortyogó indulatokkal felérő haragot kényszerítsen kerek képére.

- Ügyvéd úr - kérdezte -, alá tudja-e támasztani bárminemű bizonyítékkal az imént elhangzott kijelentést?

- Közvetlen bizonyítékom nincs, elnök úr - mondta nyugodtan a védő. - Azonban szeretnék rámutatni, hogy ha alaposan megfontoljuk, a robotellenes alperes hirtelen szemléletváltása, a robotok iránti váratlan érdeklődése, az, hogy nem hajlandó ellenőrizni a kefelevonatokat, és erre másnak sem ad engedélyt, célzatos feledékenysége, amellyel elejét veszi, hogy a megjelenés után bárki is belepillanthasson a könyvbe, mindez arra utal...

- Ügyvéd úr - vágott közbe türelmetlenül a bíró -, ez nem a megfelelő hely ezoterikus következtetésekre. A felperes nincs vád alatt. Ön pedig nem a vádlója. Megtiltom, hogy így folytassa, és mindössze arra szeretném figyelmeztetni, hogy az elkeseredés, mert nyilván az hajszolta idáig, nem használ, hanem árt az ügyének. Ha vannak még jogszerű kérdései, akkor folytassa, kérem. De figyelmeztetem, tartózkodjék a tárgyalóteremben az ehhez hasonló további kirohanásoktól.

- Miért csinálta ezt, az isten szerelmére?! - súgta izgatottan Robertson, amikor a védő visszatért az asztalához. Most magára haragította a bírót.

- Ninheimer azonban puhára főtt - felelte nyugodtan a védő. - És előkészítettük a holnapi húzáshoz. Csak föl kell szeletelni.

Susan Calvin komolyan bölintott.

Ehhez képest a vád nem szolgált semmi szenzációval. Szólították dr. Bakert, aki alátámasztotta Ninheimer állításait. Szólították Speidell és Ipatyev doktorokat, akik megrendítően ecsetelték dr. Ninheimer könyvének bizonyos passzusai fölött érzett megbotránkozásukat és fölháborodásukat. Egybehangzó véleményük szerint dr. Ninheimer szakmai hírneve súlyos csorbát szenvedett.

Bizonyíték gyanánt bemutatták a kefelevonatokat és a kész példányokat.

Ezen a napon a védelem nem tett fel több kérdést. A vád is nyugton maradt, és a tárgyalás folytatását másnapra halasztották.

Másnap a védelem rögtön az elején beterjesztette első indítványát. Kérelmezte, hogy az EZ-27 robot nézőként részt vehessen a tárgyaláson.

A vád megint tiltakozott, Shane bíró mindkettejüket szólította.

Ez nyilvánvalóan törvénybe ütköző - mondta indulatosan a vád képviselője. - Robot nem tartózkodhat középületben.

- Ez a tárgyalóterem - mutatott rá a védelem -, az ügyel közvetlen kapcsolatban lévő személyeket kivéve, zárva van mindenki előtt.

- *Egy közismerten* viselkedési zavarokban szenvedő, nagyméretű gépezet pusztá jelenlétével zavaró hatást gyakorolna ügyfeleimre és tanúimra! Nevetségessé tenné az egész tárgyalást!

A bíró láthatóan a vád képviselőjével értett egyet. A védelem felé fordult, és ellenségesen kérdezte:

- Mivel indokolja kérelmét?

- Azt szeretnénk bizonyítani - mondta a védelem -, hogy az EZ-27 robot szerkezeténél fogva képtelen a neki tulajdonított viselkedésre. Ehhez szükség lesz néhány demonstrációra.

- Nem látom értelmét, elnök úr - tiltakozott a vád. - Ha az Amerikai Robot az alperes, mit bizonyíthatnak az Amerikai Robot alkalmazottai által irányított demonstrációk?

- Elnök úr - mondta a védő -, a bizonyítékok értékét önnek kell eldöntenie, és nem a vád képviselőjének. Én legalábbis így vélem.

Hatáskörének csorbultától tartva Shane bíró rögtön egyetértett.

- Az ön álláspontja helyes. Mindazonáltal egy robot jelenléte a tárgyalóteremben komoly jogi következményekkel fog járni.

- Semmi olyasmivel nem jár, elnök úr, ami sértené a törvényes előírásokat. De Ha a robot nincsen jelen, akkor nem tudjuk előterjeszteni egyetlen védekezésünket.

- És az is kérdés, hogyan hozzák ide - tétovázott a bíró. - Az Amerikai Robotnak gyakran kellett már megoldania ezt a kérdést. Kint a bíróság udvarában áll a robotszállítási előírásoknak megfelelő teherautó. Azon

van egy ládában az EZ-27 robot, amelyet két ember őriz. A teherautó ajtaja biztosan zárható, és ezen túl is megtettek minden biztonsági intézkedést.

Shane bírón megint erőt vett az ellenséges hangulat.

- Önnek meggyőződése volt, hogy ebben a kérdésben az ön javára fog dönteni a bíróság.

- Szó sincs róla, elnök úr. Ha nem így történik, mi egyszerűen elküldjük a teherautót. Semmiféle előzetes szándékot nem tulajdonítottam önnek.

A bíró bólintott.

- A védelem indítványának helyt adok.

Két ember jókora kerek kocsin betolta, majd fölnyitotta a ládát. A tárgyalóteremben halálos csönd támadt.

Susan Calvin megvárta, amíg szétbontják a vastag habszivacsot, aztán kinyújtotta a kezét.

- Gyere, Izé.

A robot az asszonyra nézett, és kinyújtotta hatalmas fémkarját. Több mint fél méterrel tornyosult a pszichológusnő felé, de olyan engedelmesen ment oda hozzá, mint gyerek az anyja karjaiba. Valaki idegesen fölvihogott, de azonnal elharapta, amikor dr. Calvin metsző pillantást vetett rá.

Izé óvatosan leereszkedett a jókora székbe, amelyet a törvénytudós hozott oda. A szék recsegett, de kitarzott.

- Elnök úr - szólalt meg a védelem -, amint szükség lesz rá, be fogjuk bizonyítani, hogy ez itt valóban az az EZ-27 robot, amely a kérdéses időszakban az Északkeleti Egyetem alkalmazásában állt.

- Redben van - mondta az elnök. - Majd szükség lesz rá. Nekem a magam részéről fogalmam sincs róla, hogyan képes egyik robotot megkülönböztetni a másiktól.

- Most pedig - folytatta a védő - szeretném megidézni első tanúmat. Kérem Simon Ninheimer professzort.

A törvénytudós tétován nézett a bíróra. Shane szemmel láthatóan meglepetve kérdezte:

- Ön a *felperest* szólítja tanúnak?

- Igen, elnök úr.

- Remélem, tisztában van vele, hogy ha neki tesz föl kérdéseket, nem mehet el odáig, mint egy másik tanú esetében. - Egyetlen célom, hogy kiderüljön az igazság - szólt mézes hangon a védelem. - Nem lesz szükség másra, mint néhány udvarias kérdésre.

- Nos - mondta kétkedve a bíró -, maga tudja. Szólítsák be a tanút.

Ninheimer leült. Közölték vele, hogy eskü alatt vall. Idegesebbnek tűnt, mint előző nap. Majdhogynem szorongott. Pedig a védő jóindulatúan nézett rá.

- Ön tehát, Ninheimer professzor, 750 000 dollár kártérítést követel ügyfeleimtől.

- Igen, pontosan ekkora, ehm, összeget.

- Ez nagyon nagy pénz.

- Engem pedig nagyon nagy kár ért.

- Talán mégsem. Végül is mindössze néhány bekezdésről van szó. Ezek kétségtelenül szerencsétlen kitételek voltak, de hát a könyvekben elő szoktak fordulni sajtósági tévedések.

Ninheimer orrcimpái kitágultak.

- Uram, az a könyv koronázta volna meg szakmai pályafutásomat! Ehelyett olyan színben tüntet fel, mint egy kontárt, aki megcsúfolom nagyra becsült barátaim és kollégáim nézeteit, ugyanakkor nevetséges és ehm, idejétmúlt nézeteket vallok. Jóvátehetetlenül tönkretette a tekintélyemet! Akármivel végződjek is ez a tárgyalás, emelt fővel soha többé nem tehetem be a lábam egyetlen, ehm, tudóstársaságba sem. Bizonyos, hogy nem folytathatom szakmai tevékenységemet, amely egész életemet betöltötte. Létem értelme, ehm, roppant meg és omlott össze.

Az ügyvéd szórakozottan bámulta a körmeit, és nem próbálta félbeszakítani ezt a szónoklatot.

- De Ninheimer professzor - mondta végül rendkívül hízelgő hangon -, az ön korában nem remélheti, hogy hátralevő éveiben többet kereshetne, nagyvonalúan számítva, 150 000 dollárnál. És most ennek az ötszörösét követeli a bíróságtól.

- Engem nemcsak erre az életre tettek tönkre - mondta még indulatosabban Ninheimer. - Mit tudom én, hány emberöltő múlva is úgy fognak emlegetni a szociológusok, mint egy ehm, bolondot vagy eszelőst. Teljesítményeimet eltemetik és elfelejtik. Nemcsak holtam napjáig, hanem örök időkre tönkre vagyok téve, mert mindig lesznek emberek, akik nem fogják elhinni, hogy egy robot csinálta ezeket a beszúrásokat...

Ez volt az a pillanat, amikor az EZ-27 robot felemelkedett. Susan Calvin nem próbálta visszatartani. Mozdulatlanul ült, és maga elé meredt. A védő halkán felsóhajtott.

Izé megszólalt, tisztán csengő, dallamos hangon:

- Szeretném mindenkinek értésére adni, hogy én nem szúrtam be a hasáblevonatokba olyan kiegészítéseket, amelyek szöges ellentétben álltak az eredeti...

Hogy egy két méretnél magasabb robot forduljon a bírósághoz, ettől még a vád képviselője is annyira elhűlt, hogy elfelejtett tiltakozni a nyilvánvalóan szabálytalan ügymenet ellen.

Mire összeszedte magát, már késő volt. Ninheimer rángatózó arccal tápázkodott fel a tanú székéből.

- Te átkozott - ordította -, nem megmondtam, hogy ki ne nyisd a szád...

Elsuklott a hangja. Hallgatott Izé is.

Talpon állt ekkor már a vád is, és követelte, hogy nyilvánítsák érvénytelenné a tárgyalást.

Shane bíró kétségbeesetten lesújtott a kalapácsával.

- Csöndet! Csöndet! Természetesen minden alap megvan a tárgyalás érvénytelenítésére, mindazonáltal az igazságszolgáltatás érdekében szeretném, ha Ninheimer professzor befejezné a vallomását. Tisztán hallottam, amint azt mondta a robotnak, hogy hallgatnia kellett volna valamivel kapcsolatban. Azt nem említette a vallomásában, Ninheimer professzor, hogy a robotnak, az ön utasítása értelmében valamit el kellett hallgatnia!

Ninheimer némán meredt a bíróra.

- Utasította-e EZ-27 robotot, hogy hallgasson el valamit? - kérdezte Shane bíró. - És ha igen, mit?

- Elnök úr... - kezdte Ninheimer rekedten, de nem bírta folytatni.

- Utasította-e - kérdezte élesebb hangon a bíró -, hogy hajtsa végre a hasáblevonatokon a kérdéses beszúrásokat, azután pedig ne árulja el, hogy mi volt ebben az ön szerepe?

A vád szenvedélyesen tiltakozott, de Ninheimer túlordította. - Eh; mi értelme? Igen! Igen! - azzal lerohant a tanúk emelvényéről. Az ajtóban állította meg a törvényszolga. Reménytelenül rogyott le az egyik hátsó sorban, és a tenyerébe temette az arcát.

- Világos - szólalt meg Shane bíró -, hogy az EZ-27 robotot beugratásnak hozták ide. Ha nem ezzel a csellel sikerült volna megakadályozni egy súlyos bírói tévedést, akkor meg kellene rónom miatta a védelem képviselőjét. Most már az is minden kétségen felül áll, hogy a panaszos ezzel a számomra tökéletesen érthetetlen csalással tudatosan tette tönkre tulajdon pályafutását...

Az ügy természetesen az alperes győzelmével végződött.

Dr. Susan Calvin bejelentette magát dr. Ninheimer egyetemi legénylakásán. A fiatal mérnök, aki a kocsit vezette, följájlotta, hogy elkíséri, az asszony azonban megvetően nézett rá.

- Csak nem képzeled, hogy nekem ugrik? Várjon meg idelent.

Ninheimer nem volt olyan hangulatban, hogy bárkinek is nekiugorjon. Éppen csomagolt, nem vesztegetve az időt, hogy minél hamarabb kívül lehessen a kapun, még mielőtt híre megy az elmarasztaló ítéletnek.

Kihívó pillantást vetett Calvinre.

- Jött közölni, hogy benyújtotta a viszontkeresetet? Mert ha igen, akkor se fog nyerni semmit. Nincs pénzem, nincs munkám, nincs jövőm. Még a perköltségeket sem fogom tudni kifizetni.

- Ne tölem várja, hogy sajnáljam - mondta hidegen Calvin. - Ezt maga kereste magának. De nem fogunk benyújtani viszontkeresetet, se maga, se az egyetem ellen. Sőt megteszünk minden tőlünk telhetőt, hogy ne kerüljön börtönbe csalás miatt. Mi nem vagyunk bosszúállók.

- Ó, hát ezért nem csuktak le még mindig hamis tanúzásért? Már nem tudtam mire vélni. - De - folytatta keserűen - miért is *lennének* bosszúállók? Mindent megkaptak, amit akartak.

- Igen, sok mindent megkaptunk - mondta Calvin. - Az egyetem továbbra is alkalmazni fogja Izét, méghozzá sokkal magasabb bérleti díjért. Sőt, hála a perrel kapcsolatos híreszteléseknek, további EZ-robotokat helyezhetünk el más intézményeknél, anélkül, hogy ennek a zavarnak a megismétlődésétől kellene tartanunk.

- Akkor minek jött ide?

- Mert még nem kaptam meg mindent, amit akarok. És én tudni akarom, miért gyűlöli ennyire a robotokat. Ha megnyeri is a pert, akkor is tönkre megy a hírneve. Ezt a kártérítés sem tehetné volna jóvá. Vagy beérte volna azzal, hogy kielégítheti a robotok iránti gyűlöletét?

- Csak nem érdekl az *emberi* elme is, dr. Calvin? ~- kérdezte Ninheimer maró gúnyjal.

- De igen, amennyiben reakciói kihatnak a robotok jólétére. Ezért tanultam egy kevés emberi lélektant is.

- Épp eleget ahhoz, hogy törbe csalhasson!

- Nem volt nehéz - mondta Calvin, minden nagyképűség nélkül. - Azt volt nehéz kimódolni, hogy közben ne tegyek kárt Izében.

- Úgy látom, maga jobban aggódik a masinák, mint az emberek miatt - nézett rá mérhetetlen megvetéssel Ninheimer.

Calvinnek szeme se rebbent.

- Ez csak a látszat, Ninheimer professzor. Csak az viselheti igazán a szívén a XXI. századi ember sorsát, aki a robotoknak szenteli az életét. Maga is beláthatná, ha robotikus volna.

- Elég robotikát olvastam ahhoz, hogy tudjam, *nem akarok* robotikus lenni!

- Már bocsásson meg, maga egyetlen könyvet olvasott a robotokról, és abból se tudott meg semmit. Annyit elsajátított, hogy különféle dolgokra utasíthasson egy robotot; ha nekidurálta magát, akár arra is, hogy hamisítson meg egy könyvet. Azt is megtanulta, hogy a lelepleződés veszélye nélkül nem parancsolhatja meg neki, hogy felejtse el valamit, de úgy vélte, biztonságosabb megoldás lesz, ha utasítja, hogy hallgasson. Hát tévedett.

- Maga a hallgatásából találta ki az igazat?

- Nem találgattam. Maga amatőr, és nem tudott eleget ahhoz, hogy tökéletesen eltüntesse a nyomait. Nekem csak be kellett bizonyítanom a bírónak, maga pedig volt olyan kedves segíteni nekünk, hiszen fogalma sincs a maga által mérhetetlenül megvetett robotokról.

- Van még valami értelme ennek a beszélgetésnek? - kérdezte Ninheimer elgyötört.

- Számomra igen - mondta Susan Calvin. - Mert szeretném, ha megértené, mennyire alábecsülte a robotokat. Maga azzal hallgattatta el Izét: ha bárkinek is elárulja, hogy maga forgatta ki a könyvet, elveszíti az állását. Ez bizonyos hallgatási potenciált gerjesztett Izében, amely elég erős volt ahhoz, hogy minden próbálkozásunk ellenére se tudjuk megtörni. Kárt okoztunk volna az agyában, ha kötjük az ebet a karóhoz.

Maga azonban a tanúk emelvényén erősebb ellenpotenciált gerjesztett. Azt mondta, hogy mivel az emberek magát és nem a robotot tartják majd a vitás passzusok szerzőjének, sokkal többet fog veszíteni az állásánál. El fogja veszíteni a jó hírt, a tekintélyt, a megbecsülést, élete értelmét. Neve feledésbe merül a halála után. Ezzel új és magasabb potenciált gerjesztett - és Izé megszólalt.

- Ó, istenem! - mondta Ninheimer, és elfordította a fejét. Calvin kérlelhetetlenül folytatta:

- Érti már, *miért* beszélt? Nem azért, hogy vádolja, hanem hogy *védje* magát! Matematikailag be lehetne bizonyítani, hogy teljes felelősséget akart vállalni a maga bűnéért, tagadni akarta, hogy magának bármi köze lenne hozzá. Az első törvény ezt követeli. Hazudni akart, kárt akart tenni saját magában, és anyagi veszteséget akart okozni a vállalatnak. Mert ennél is fontosabb volt neki, hogy magát megvédje. Ha maga valóban megértette volna a robotokat és a robotikát, akkor hagyta volna, hadd beszéljen: Maga azonban nem értette meg, mint ahogy ebben bizonyos is voltam, és erről tájékoztattam a védőügyvédet is. A robotok iránti gyűlöletében biztosra vette, hogy Izé ugyanúgy fog viselkedni, mint egy ember, és a maga rovására is védi magát. Így hát pánikba esett, rárivallt - és ezzel maga tette tönkre magát.

- Remélem - mondta szíve mélyéből Ninheimer -, hogy egy szép napon a robotjai maga ellen fordulnak és legyilkolják.

- Ne ostobáskodjék - mondta Calvin. - Most pedig legyen szíves, magyarázza el, miért tette ezt.

Ninheimer torz, örömtelen vigyorra húzta a száját.

- Cserébe azért, mert nem jelentenek fel csalásért, most azt akarja, hogy metéljem szét az agyam, a maga intellektuális kíváncsiságát kielégítendő?

- Ha óhajtja, értse így - mondta Calvin szenvtelenül. - De magyarázza meg.

- Hogy még hatékonyabban háráthassa a majdani merényleteket a robotok ellen?

- Nem tagadom.

- Hát tudja mit, elmondom - ígérte Ninheimer -, csak azért, hogy lássa, semmi haszna nem lesz belőle. Maga képtelen megérteni az emberi indokokat. Maga csak a nyomorult gépeit érti, mert maga is egy gép, bőrkötésben.

Szaporán szedte a levegőt, és ezúttal nem habozott, nem törekedett pontosságra. Mintha nem vette volna hasznát többé a pontosságnak.

- Kétszázötven éve, hogy a gép kiszorítja az embert, és tönkreteszi a kéz munkáját. Sajtók és öntőformák okádják a fazekakat. Műalkotások helyett fröccsöntött bővli szakadatlan áradata. Nevezze haladásnak, ha óhajtja! Az eszmék világába zárt művész absztrakciókra kényszerül. Fejben megtervez valamit - a többit elvégzi a gép. Azt képzelem, hogy a fazekas beéri a szellemi alkotással? Azt hiszi, elegendő az eszme? Hogy mit sem számít érezni ujjunk alatt az agyagot, miközben alakot ölt a tárgy, amelyen *egyszerre* dolgozik az elme és a kéz? Maga szerint ez a formálódó anyag nem hat vissza az eszmére? Nem módosítja és nem teszi még tökéletesebbé?

- Maga nem fazekas - jegyezte meg dr. Calvin.

- Én alkotó művész vagyok! Tervezek cikkeket és könyveket, és felépítem őket. Ez több annál, mint hogy kiagyalom a szavakat, és a megfelelő sorrendbe állítom őket. Ha ennyi volna, akkor nem lenne benne semmi öröm.

A könyvet az író kezének kell megformálnia. Látni kell, hogyan gyarapodnak és formálódnak a fejezetek. Dolgozni kell rajtuk, és át kell dolgozni őket, és szemmel kell kísérni, hogyan alakul az eredeti elgondolás. Kezünkben kell tartani a kefelevonatokat, és meg kell néznünk, hogyan jönnek ki nyomtatásban a sorok, és aztán megint át kell gyúrni őket. Minden pillanatban száz és száz kapocs fűzi össze az embert és az alkotást, és maga ez a kapocs gyönyörűség, és minden másnál inkább kárpótol az alkotásba ölt munkáért. *A maga robotja mindentől meg fogja rabolni az embert.*

- Az írógép is. A nyomdagép is. Csak nem azt akarja, hogy menjünk vissza a kézzel írott könyvek korába?

- A gépirók és a nyomdászok csak egy darabkát vesznek el, de a maga robotja mindenből kifoszt bennünket. A maga robotja elveszi a hasáblevonatokat. Ez vagy egy másik előbb-utóbb elrabolja az írást, a forráskutatást, a szövegrészek ellenőrzését, talán még a következtetéseket is. Mi marad a tudósoknak? Egyetlen dolog: a sivár döntés, hogy legközelebb milyen parancsot adjon a robotnak! Én meg akarom menteni a jövő tudósnevezkedését ettől a pokoltól. Többet jelentett ez nekem a tulajdon hírnevemnél, és elhatároztam, hogy minden lehetséges eszközzel tönkre fogom tenni az Amerikai Robotot.

- Szükségszerűen kudarcot kellett vallania - mondta Susan Calvin.

- Szükségszerűen meg kellett próbálnom - mondta Simon Ninheimer.

Calvin megfordult és kiment. Minden tőle telhetőt elkövetett; hogy egy szikrányi szánalmat se érezzen a megtört ember iránt.

De nem egészen sikerült neki.

Az eltűnt robot

A Hiper Bázison vad iramban követték egymást az intézkedések. Olyan volt az egész, mint egy hisztérikus sikoly.

Ahogy múlt az idő, egyre kétségbeesettebb intézkedéseket hoztak.

1. A Huszonhetedik Aszteroida Csoport állomásainak űrkörzetében a hiperatom hajtóművel kapcsolatos összes munkálatokat leállították.

2. Az egész űrkörzetet gyakorlatilag "kiiktatták" a hálózatból. Engedély nélkül senki nem utazhatott oda. És semmilyen körülmények közt nem hagyhatta el senki.

3. Dr. Susan Calvint, az Amerikai Robot és Gépember Rt. főpszichológusát és dr. Peter Bogertet, a matematikai osztály vezetőjét külön állami úrcirkálóval a Hiper Bázisra vitték.

Susan Calvin még sohase hagyta el a Földet, és ez alkalommal se érzett rá különösebb vágyat. Az atomenergia korszakában és a hiperatom hajtómű érájának küszöbén dr. Calvin megőrizte provinciális gondolkodását. Így azután nem nagyon lelkesedett e kirándulásért, és szükségességéről korántse volt meggyőződve. Ami elég világosan meg is látszott csúnyácska, öregedő arcán, amikor a Hiper Bázison leült az első vacsorához.

A jól fészült dr. Bogert sápadt arcán is ott ült a megszokott ravaszdi kifejezés. Kallner vezérőrnagynak, a kísérleti állomás vezetőjének szemében pedig állandóan valami riadt félelem bujkált.

Egyszóval az étkezés meglehetősen rossz hangulatban folyt le, s ugyanilyen nyomott légkör uralkodott hármuk vacsora utáni rövid értekezletének kezdetén is.

Kallner, akinek csillogó tar koponyája és még csillogóbb diszgyenyruhája sehogy se illett a komor hangulathoz, katonás nyíltsággal tért a tárgyra:

- Különös történet ez, hölgyem és uram. Köszönöm önöknek, hogy ilyen gyorsan eljöttek, és főleg anélkül hogy előzetes magyarázatot kellett volna adnunk. De ezt most igyekszünk pótolni. Eltűnt egy robotunk. Beszüntettük, be kellett szüntetnünk a munkát, amíg csak meg nem találjuk. Eddig minden igyekezetünk hiábavalónak bizonyult, ezért határoztuk el, hogy szakemberek segítségét kérjük.

A vezérőrnagy talán úgy érezte, hogy nem tudta elég hatásosan érzékeltetni a helyzet súlyosságát, mert szinte kétségbeesett hangon folytatta:

- Az itteni munkánk jelentőségét, azt hiszem, nem kell magyaráznom. Múlt évben a tudományos kutatásra szánt költségvetési keret több mint nyolcvan százalékát állomásunk kapta...

- Ezt mi tudjuk legjobban - nyájaskodott Bogert. - Az Amerikai Robot igen csinos kölcsöndíjat szed az itteni robotjai után.

- Mi teszi ezt az egy robotot olyan fontossá? - firtatta Susan Calvin nyers, csípős hangon. - És miért nem tudták mindmostanáig megtalálni?

A vezérőrnagy kivörösödött arccal Calvin felé fordult, és megnyalta az ajkát.

- Tulajdonképpen azt is mondhatnám, hogy megtaláltuk. - Aztán szinte kínlódva hozzátette: - Legjobb, ha közelebről megmagyarázom a dolgot. Mihelyt megállapítottuk, hogy a robot szolgálatból nem tért vissza, azonnal szükségállapotot rendeltünk el, és minden kifelé irányuló forgalmat leállítottunk. Az előző napon egy teherszállító űrhajó érkezett ide, és két robotot hozott laboratóriumaink számára. A hajón még hatvankét robot volt, abból a típusból, amelyet... máshová szoktak szállítani. Ennek a számnak helyessége felől semmi kétség nem lehet.

- Igen? És milyen összefüggésben van ez a mi problémánkkal? - Amikor a hiányzó robotunkat sehol se találtuk és biztosíthatom önöket, hogy mindent tüvé tettünk érte -, az a gondolatunk támadt, hogy újra megszámloljuk az űrhajón maradt robotokat. És ekkor kiderült, hogy hatvanhárom robot van rajta.

- Feltételezem, hogy a hatvanharmadik az önök elkészült robotja, vagy mégse? - kérdezte komoran dr. Calvin.

- De igen, csak nem tudjuk, hogy melyik a hatvanharmadik.

A néma csöndet csupán az elektromos óra törte meg, tizenegyet ütött.

- Nagyon különös - szólalt meg végre a pszichológusnő, és elhúzta a száját. Aztán harciasan Bogert felé fordult. - Mondja csak, Peter, mi ez a játék? Miféle robotokkal dolgoznak itt a Hiper Bázison?

Dr. Bogert habozva, kényszeredett mosollyal válaszolt:

- Ez kényes ügy, Susan. Eddig nem beszélhettem róla magának. - Eddig! - vágta rá Susan Calvin. - De most már más a helyzet.

Mert ha hatvanhárom egyforma robot közül egyre szükség van, és az azonosságát nem lehet megállapítani, miért ne felelne meg bármelyik? Mi rejtőzik emögött? Miért küldtek értünk?

- Engedje meg, hogy megmagyarázzam, Susan. - Bogert beletörődött a megváltoztathatatlanba. - A Hiper Bázison több olyan robottal dolgoznak, amelynek agyberendezésére a robotika első törvénye csupán részben érvényes.

- Csupán részben érvényes? - Calvin hátrahanyatlott székében. Értem. És hányat gyártottak ebből a fajtából?

- Néhányat. Állami rendelés volt, s az egész ügyet a legnagyobb titokban kellett tartani. A közvetlenül érdekelt vezető személyeken kívül senki se tud róla. És magát nem sorolták közéjük. Én ebben ártatlan vagyok.

- Hadd magyarázzam meg egy kicsit bővebben a dolgot - szólt közbe a vezérőrnagy némi fensőbbiséggel a hangjában. - Nem tudtam, hogy dr. Calvin nincs beavatva a dologba. Azt, ugye, szükségtelen mondanom, hogy a Földön mindig is igen erős ellenzéke volt a robotoknak? A kormány egyetlen fegyvere a radikális ortodoxokkal szemben a robotika megszeghetetlen első törvénye, amely kizárja, hogy a robotok bármilyen körülmények között kárt okozhassanak emberi lényeknek. Nekünk azonban - folytatta a vezérőrnagy mindenképpen másfajta robotokra volt szükségünk. Ezért az NSZ-2 típusból, az úgynevezett Nesztorokból néhány darabot korlátozott érvényű első törvénnyel állítottunk elő. A titok megőrzése végett az NSZ-2 típust sorozatszám nélkül gyártják. Az átalakított példányokat a szokványrobotokkal együtt szállítják le nekünk, és mi természetesen a magunk robotjainak szigorúan meghagyjuk, hogy illetéktelen személyeknek sajátos voltukról nem beszélhetnek. Ami most fejezte be a vezérőrnagy zavart mosollyal - visszafelé sült el.

- Mindegyiket megkérdezte, hogy nem ő-e a szökevény? - szólalt meg mogorván dr. Calvin: - Feltételezem, hogy ön az illetékesek közé tartozik.

A vezérőrnagy bólintott.

- Mind a hatvanhárom tagadja, hogy nálunk dolgozott volna. És egy közülük hazudik.

- Nincs a keresett roboton semmiféle kopás vagy ilyesmi? A többi, gondolom, gyári új példány.

- A szóban forgó robot csak a múlt hónapban érkezett hozzánk. Ez meg a két újonnan jött lettek volna az utolsó darabok. Nincs rajta semmi látható kopás. - A vezérőrnagy megcsóválta fejét, és szemében újból riadt félelem villant fel. - Nem merjük tovább engedni a hajót, dr. Calvin. Ha ezekről a korlátozott első törvényes robotokról bármi kitudódik... - Úgy látszott, nem is talált szavakat a következmények érzékeltetésére.

- Semmisítsék meg mind a hatvanháromat - javasolta hideg, szenttelen hangon a robotpszichológusnő -, és akkor az egész ügyet lezárhatják.

Bogert elhúzta a száját.

- Azt akarja mondani, Susan, hogy pusztítsunk el harmincezer dolláros robotokat? Attól tartok, az Amerikai Robot ezt felettebb rossz néven venné. Próbáljunk másképp célt érni, mielőtt ilyen erőszakos eszközökhöz nyúlunk.

- Ebben az esetben - válaszolta élesen Calvin - tényekre van szükségem. Például, hogy mi tette szükségessé ezeket az átalakított robotokat? Milyen előnye származik belőle a Hiper Bázisnak?

Kallner a homlokát ráncolta, majd alulról fölfelé végigsimította tenyerével.

- Az előző robotokkal bajaink támadtak. Nálunk elég sokat dolgoznak erős sugárzásnak kitett környezetben. Ez persze veszélyes munka, de megfelelő óvintézkedéseket tettünk. A kísérletek kezdete óta mindössze két balesetünk volt, és egyik se halálos kimenetelű. Ezt azonban a szokványos robotoknak nem lehetett megmagyarázni. Az első törvény kimondja: - idézem! - *A robotnak nem szabad kárt okozni emberi lényben vagy tétlenül tűrnie, hogy emberi lény bármilyen kárt szenvedjen.* Ez az elsődleges szempont, dr. Calvin. Mármost valahányszor egyik vagy másik emberünk kénytelen volt magát mérsékelt gamma-sugárzásnak kitenni, még ha csak olyan rövid időre is, hogy semmiféle fiziológiai ártalom nem származhatott belőle, a legközelebb álló robot hozzárohant, és erőnek erejével el akarta onnan rángatni. Ha a sugármező kifejezetten gyenge volt, ez sikerült is neki, s a munkát ilyenkor addig nem lehetett folytatni, amíg az összes robotot el nem távolították. Ha viszont a mező valamivel erősebb volt, a robotnak nem sikerült elérnie a szóban forgó műszerész, mert a gamma-sugárzás szétroncsolta a pozitron agyvelejét, s így elvesztettünk egy értékes, nehezen pótolható robotot.

Mindent elkövettünk - folytatta a vezérőrnagy -, hogy lebeszéljük őket. De azzal érveltek, hogy a gamma-sugárzás veszélyezteti az emberi életet, és ezen az se változtat, hogy valaki egy félóráig épségben kibírja. Tegyük föl, ismételtették, hogy feledékenységből egy óra hosszát marad a mezőben. Ezt a kockázatot ők nem vállalhatják. Mi erre azt feleltük, hogy egy ilyen teljesen valószínűtlen eshetőség miatt a saját életüket teszik kockára. Az önvédelem azonban a robotikának csak a harmadik törvénye, és az emberi biztonságra vonatkozó első törvény megelőzi. Ekkor megpróbáltunk szigorú parancsok kiadásával célt érni, megtiltottuk, hogy bármilyen körülmények között belépjenek a gamma-sugármezőben. Ám az engedelmesség is csak a robotika második törvénye, és az emberi biztonságra vonatkozó első törvényt ez se hatálytalaníthatja. Így aztán, dr. Calvin, az előtt a választás előtt álltunk, hogy vagy lemondunk a robotokról, vagy pedig az első törvénnyel csinálunk valamit. És mi az utóbbi mellett döntöttünk.

- Szinte hihetetlen - jegyezte meg dr. Calvin -, hogy akadjon ember, aki az első törvény hatálytalanítását kívánja.

- Nincs szó hatálytalanításról, csak módosításról - magyarázta a vezérőrnagy. - Az átalakított pozitronagyra változatlanul érvényes az első törvénynek az az előírása, hogy *a robotnak nem szabad kárt okoznia emberi lényben.* Mindössze azt az előírást hatálytalanítottuk, amely külső közeg, például gamma-sugárzás okozta károk megakadályozására vonatkozik. Helyesen mondom, dr. Bogert?

- Szóról szóra így van - helyeselt a matematikus.

- És ez az egyetlen különbség az önök robotjai és a szokványos NSZ-2 modell közt? Ez az *egyetlen* különbség, Peter?

- Igen, az *egyetlen*, Susan.

Susan Calvin felállt, és ellentmondást nem tűrő hangon kijelentette:

- Én most megyek aludni, s körülbelül nyolc óra múlva beszélni szeretnék azzal az emberrel, aki utoljára látta a robotot. És még valami, Kallner vezérőrnagy! Ha ebben az ügyben bárminő felelősséget kell vállalnom, akkor e perctől kezdve a vizsgálat lefolytatására teljes és kizárólagos jogot követelek magamnak.

Dr. Calvin két órán át bosszankodva küszködött kimerültségével, de aludni egy szemernyit sem tudott. Helyi időszámítás szerint pontban hét órakor bekopogtatott dr. Bogert ajtaján, és őt is ébren találta. A matematikus, úgy látszik, vette magának a fáradságot, hogy hálókabátot is hozzon az útra, mert abban üldögélt. És épp a körmét vagdosta, amikor Calvin belépett a szobába.

- Már vártam, Susan - mondta halkán, és letette az ollót. - Gondolom, nem nagyon tetszik magának ez az ügy.

- Egyáltalán nem.

- Sajnálom, de nem lehetett megakadályozni a dolgot. Amikor a Hiper Bázis üzent értünk, rögtön gyanítottam, hogy az átalakított Nesztorokkal van valami baj. Útközben, bármennyire is szerettem volna, nem áruhlattam el magának a gyanúmat, mert előbb meg kellett róla bizonyosodnom. A pozitronagy átalakítása fő-fő államtitok.

- Közölniük kellett volna velem - mormolta a pszichológusnő. Az Amerikai Robotnak nincs joga arra, hogy a pszichológusának jóváhagyása nélkül a pozitronagyon bármilyen módosítást hajtsen végre.

Bogert a homlokát ráncolta, és felsóhajtott.

- Legyen okos, Susan. Úgyse tudta volna a szándékuktól eltéríteni őket. Ebben az ügyben az állam ha török, ha szakad, keresztülvitte volna az akaratát. Hiperatom hajtóművet akar, az éterfizikusoknak pedig olyan robotokra van szükségük, amelyek nem akadályozzák őket a munkájukban. És mindenáron, még az első törvény csorbításának árán is, meg kellett kapniuk ezeket a robotokat. Mi meg kénytelenek voltunk elismerni, hogy konstrukciós szempontból lehetséges az előállításuk. Az államiak szent esküvel ígérték, hogy mindössze tizenkét darabra van szükségük, amelyeket csak a Hiper Bázison fognak alkalmazni, és mihelyt a hiperatom hajtómű elkészül, azonnal megsemmisítik valamennyit. És azt is esküvel ígérték, hogy minden óvintézkedést megtesznek. Tőlünk viszont a legteljesebb titoktartást követelték. Ez a helyzet.

- Én leköszöntem volna - sziszegte a foga között dr. Calvin.

- Az se változtatott volna a dolgon. Az állam egy vagyont ígért a vállalatnak, s ugyanakkor azzal fenyegetett meg bennünket, hogy ha visszautasítjuk a rendelést, robotellenes törvényt hoz. Kutyaszorítóban voltunk, és most még nagyobb kutyaszorítóban vagyunk. Ha ez kiszivárog, bajba kerülhet Kallner meg a kormány, de még nagyobb bajba kerül az Amerikai Robot.

- Peter, hát nem látja, miről van szó? - Dr. Calvin fürkésző pillantást vetett Bogertre. - Nem érti, mit jelent az első törvény megváltoztatása? Ez nem egyszerűen titoktartás kérdése.

- Tudom, mit jelentene, ha teljesen hatálytalanítanánk. Nem vagyok gyerek. Teljes instabilitást jelentene, a pozitronmezők egyenleteinek csak imaginárius megoldása volna.

- Igen, matematikailag. De ugyanezt kifejezheti nyers lélektani fogalmakkal is. Minden normális lény, tudatosan vagy tudat alatt, lázadozik a szolgasors ellen. És ha nála alacsonyabb rendűek - ténylegesen vagy feltételezetten alacsonyabb rendűek - uralkodnak felette, lázadozása még hevesebbé válik. A robot pedig, bármilyen típusú, fizikailag, sőt bizonyos mértékig szellemileg is fölötte áll az embernek. Mi teszi hát szolgálalküvé? Egyedül az első törvény! Ha ezt hatálytalanítjuk, a robotok azon nyomban megölnének minket. Szép kis instabilitás! Nem gondolja?

- Susan - válaszolta Bogert elnéző mosollyal -, elismerem, hogy ez a maga Frankenstein*- komplexusa** némileg indokolt, hiszen éppen ezért van szükség az első törvényre. De most már nem tudom, hányadszor ismétlem, hogy nem hatálytalanítottuk, csak módosítottuk.

- És milyen következményekkel járt ez az agy stabilitására? A matematikus ajkát biggyesztette.

- A stabilitás persze csökkent, de csak a biztonságosság határain belül. Az első Nesztorokat kilenc hónappal ezelőtt szállítottuk ide, s mind a mai napig a legcsekélyebb baj se volt velük. Ez a mostani eset is csupán a titok kiszivárgása miatt aggályos, emberekre nem jelent veszélyt.

- Na jól van. Majd meglátjuk, mit hoz a reggeli megbeszélésünk. Bogert udvariasan kikísérte kolléganőjét, de mihelyt magára maradt, meggyökeresedett véleményének ékesszóló fintorral adott kifejezést. Reményeiben csalatkozott, savanyú perszóna, gondolta magában, s amellet minden lében kanál.

Susan Calvin gondolatai viszont nem Bogert körül forogtak. Már régen tudta róla, hogy sima modorú, beképzelt fráter.

Gerald Black előző évben szerzett diplomát éterfizikából, és ifjú fizikustársaihoz hasonlóan őt is lenyűgözte a hiperatom hajtómű problémája. Pecsétes fehér köpenye, teljesen határozatlan, kicsit lázadó egyénisége új

* Frankenstein - Mary W. Shelleynek, a negy angol költő feleségének (1797-1851) regényalakja. Mesterséges embert készít, amely aztán megöli őt

** komplexus - itt a. m. rögeszme

színekkel tarkította a megbeszélést. Mokány alakjáról szinte sugárzott a tetterő, és ujjai, ahogy idegesen csavargatták, rángatták egymást, akár egy vasrudat is kitéptek volna helyéből.

Black mellett Kallner vezérőrnagy ült, szemközt vele az Amerikai Robot két megbízottja.

- Hallom - mondta Black -, hogy eltűnése előtt én találkoztam utoljára a Nesztor-10-zel. Erről van szó, ugye?

Dr. Calvin érdeklődéssel pillantott Blackre.

- Ez úgy hangzik, mintha kétségei volnának, fiatalember. Nem biztos, hogy maga látta utoljára?

- Velem dolgozott, asszonyom, a sugármező-generátornál, és eltűnése napján is velem volt délelőtt. Nem tudok róla, hogy délután bárki látta volna. Jobban mondván, mindenki tagadja.

- Gondolja, hogy valaki hazudik?

- Azt nem állítom. De azt se szeretném - mondta, és fekete szeme felparáztott -, ha engem hibáztatnának.

- Szó sincs arról, hogy bárkit hibáztassunk. Amit a robot tett, azért tette, mert robot. A célunk az, hogy megtaláljuk, Mr. Black, s ezért tegyünk most félre minden egyebet. Minthogy maga együtt dolgozott a robottal, bizonyára jobban ismeri, mint bárki más. Tapasztalt nála valami szokatlant? Dolgozott már korábban is robotokkal?

- Igen. Dolgoztam más itteni robotokkal is, a szokványos fajtaival. Nincs köztük lényeges különbség, csak a Nesztorok jóval okosabbak... és több a bosszúság velük.

- Bosszúság? Hogyhogy?

- Talán nem is az ő hibájuk. Az itteni munka elég nehéz, s az ember egykettőre felhergelődik. A négydimenziós térrel vacakolni nem tréfadolog. - Elmosolyodott, szemmel láthatóan örömet lelve a vallomásban. - Állandóan abban a veszélyben forgunk, hogy léket ütünk a normális téridő szerkezetbe, és az aszteroidákkal együtt, mindenestül kipotyogunk a világegyetemből. Bolondul hangzik, ugye? Persze hogy az ember néha ideges. De nem így a Nesztorok. Azok precízek, nyugodtak, sose fáj a fejük. És ez már önmagában is elég ok rá; hogy megőrjítsék az embert. Ha valami égető sürgős munkát végzünk, ne adjisten, hogy ki lehessen őket rángatni a tempójukból. Néha szívesebben elvolnék nélkük.

- Nem lehet őket kirángatni a tempójukból? Előfordult már, hogy megtagadták volna a parancsot?

- Nem, nem! - vágta rá Black. - Kifogástalanul dolgoznak. Csak néha szólnak, ha azt gondolják, hogy valamit rosszul csinálunk. Mindössze annyit tudnak az egész témáról, amennyire mi megtanítottuk őket, és mégis beleszólnak. Lehet, hogy tévedek, de azt hiszem, a többieknek ugyanez a bajuk a maguk Nesztoráival.

Kallner vezérőrnagy baljósan köszöri a torkát.

- Miért nem tettek soha jelentést nekem ezekről a panaszokról? Az ifjú fizikus elvörösödött.

- Mert valójában egyikünk se akart túladni a roboton, meg aztán abban se voltunk egészen biztosak, hogy az ilyenfajta... kisebb panaszokat hogyan fogja vezérőrnagy úr fogadni.

- És történt valami különös aznap délelőtt, amikor utoljára látta a robotot? - kérdezte csöndesen Bogert.

Hosszú szünet állt be. Úgy látszott, Kallner már nem tudja tovább türtöztetni magát, de Calvin higgadt mozdulattal leintette, s türelmesen várt a válasza.

Végül Blackből kirobbant a méreg.

- Igen, volt egy kis összezördülésem vele. Aznap délelőtt eltörtem egy Kimball-csövet, ötnapi munkámnak fuccs! A tervfeladatommal is le voltam maradva, s ráadásul már vagy két hete nem kaptam levelet hazulról. És akkor odajött ő, s mindenáron azt akarta, hogy ismételjek meg egy hónappal azelőtt abbahagyott kísérletet. Folyton ezzel macerált, s már nagyön untam. Rászóltam, hogy menjen innét... és azóta nem láttam.

- Rászólt, hogy menjen onnét! - kérdezte élénken dr. Calvin. Ezekkel a szavakkal? Azt mondta neki, hogy "menj innét"? Próbálja elismételni szó szerint, hogy mit mondott neki.

Black szemmel láthatóan küszködött magával. Homlokát egy pillanatra széles tenyerébe temette, aztán hirtelen felnézett, és dacos hangon kivágta:

- Azt mondtam neki: "tűnj el innét".

- És szót fogadott, mi? - Bogert kurtán fölnevetett.

De Calvin még nem végzett a faggatással. Nyájas hangon folytatta:

- Csak kilyukadunk valahová, Mr. Black. De ismernünk kell a pontos részleteket. A robotok cselekedeteinek megértésénél egyetlen szónak, mozdulatnak, hangsúlynak igen-igen nagy jelentősége lehet. A mi esetünkben például kizárt dolog, hogy csak ezt a három szót mondta volna neki. Hisz említette, milyen sietős hangulatban volt. Bizonyára kicsit erőteljesebben fejezte ki magát.

A fiatalember újból elvörösödött.

- Igen... gondolom, mondtam neki... egy-két kedves szót. - Pontosan mit?

- Hát... arra nem emlékszem. És különben se ismételném meg. Ha az ember ideges, nem nagyon válogatja meg a szavait. - Zavartan, szinte vihogva felnevetett. - Én meg különösen hajlamos vagyok a teremtettzésre.

- Miattam ne zavartassa magát - válaszolta Calvin vélnányos szigorral. - tekintsen pszichológusnak és semmi másnak. Szeretném, ha legjobb emlékezete szerint szóról szóra elismélné, amit mondott neki. És ami még ennél is fontosabb, ugyanolyan hanghordozással.

Black segélykérően a parancsnoka felé pillantott, de nem talált nála támogatásra. Ijedt, kerek szemmel nézett Calvinre.

- Nem tehetem. - Muszáj.
- Talán intézze hozzám a szavait - javasolta Bogert, aki alig bírta nevetetnékjét leplezni. - Akkor könnyebben fog menni.

A fiatalember Bogert felé fordította bíborvörös arcát. Nagyot nyelt.

- Azt mondtam... - kezdte, de menten el is hallgatott. - Azt mondtam... - próbálkozott újra.

Mélyet lélegzett, s aztán ajkáról gyors egymásutánban röppentek fel a szavak. A feszült légkörben szinte könnyek között fejezte be a mondókáját:

... nagyjából ez volt. A jelzők pontos sorrendjére nem emlékszem, és az is lehet, hogy kihagytam vagy hozzátettem valamit, de körülbelül ezt mondtam.

A pszichológusnő arcán enyhe pír jelent meg, mindössze ez árulkodott érzelmeiről.

- Kifejezései zömét értettem, a többi, gondolom, hasonlóan becsmérlő jellegű.

- Igen - motyogta a meggyötört ifjanc.

- És mindennek közepette azt mondta neki, hogy tűnjön el. - Persze képletesen gondoltam.

- Ezzel tisztában vagyok. Senkinek sincs szándékában fegyelmet indítani maga ellen. - Pillantására a vezérőrnagy, aki öt másodperccel előbb még korántsem osztotta volna a pszichológusnő véleményét, dühösen bólintott.

- Végeztünk, Mr. Black. Köszönöm a segítségét.

Susan Calvinnek öt órájába telt, amíg a hatvanhárom robotot kihallgatta. Öt órán keresztül újból és újból ugyanaz ismétlődött, az egyik robot helyébe egy másik, ugyanolyan robot ült le, és az A, B, C, D kérdéseket az A, B, C, D válaszok követték. Calvin arca mindvégig óvatosan kifejezéstelen maradt, hanghordozása színtelen, a beszélgetés változatlanul barátságos légkörben zajlott, a szobában pedig egy magnetofon rejtőzött.

A kihallgatások végére a pszichológusnő teljesen kimerült. Bogert már várta, reménykedve nézett az arcába. Calvin lecsapta a magnetofonszalagot a műanyag asztallapra, és megrázta a fejét.

- Mind a hatvanhárom ugyanúgy válaszolt. Semmit se tudtam meg.

- Egyszeri hallásra nem is tudhatott, Susan - vágott közbe Bogert. - Forgassuk le a szalagokat.

A robotok verbális reakcióinak matematikai értékelése a robotelemzés fifikusabb ágazatai közé tartozik. Általában képzett technikusgárda végzi, bonyolult elektronikus gépek segítségével. Bogert nemcsak tudta ezt, hanem leplezett bosszúsággal be is vallotta, miután meghallgatta a robotok feleleteit, jegyzéket készített az eltérő szavakról, és diagramot a kapott válaszok időelemeiről.

- Nem találtam semmi rendellenességet, Susan. A szó- és időbeli variációk a normális gyakorisági határok között maradnak. Pontosabb módszerre van szükség. Biztosan akadnak itt elektronikus számítógépek. - Homlokát ráncolta, s hüvelykujjának körmét rácsálla. - Nem. Nem használhatunk elektronikus gépeket. Kiszivároghatna valami. Talán ha megpróbálnánk...

- Kérem, Peter - vágott közbe türelmetlen mozdulattal dr. Calvin -, itt nem valamilyen megszokott apró-cseprő laboratóriumi problémával áll szemben. Ha nem tudjuk pusztá szemmel is jól látható különbség alapján tévedhetetlenül azonosítani az átalakított Nesztorokat, kátyúban vagyunk. Mert akkor könnyen megeshet, hogy melléfogunk, és futni hagyjuk a robotunkat. Itt valamilyen csekély eltérés a diagramon nem elegendő bizonyíték. Ha ennyivel kellene beélnünk, akkor én máris amondó vagyok, hogy a biztonság kedvéért az összes ilyen robotot szereltessek szét. Beszélt a többi átalakított Nesztorral?

- Igenis, beszéltem-heveskedett Bogert - nincs semmi baj velük. Sőt még a szokottnál is barátságosabbak voltak. Készségesen válaszoltak a kérdéseimre, büszkélkedtek a tudásukkal - kivéve a két újat, amelyeknek még nem volt ideje beletanulni az éterfizikába. Nagyon jól mulattak rajtam, amikor kiderült, hogy fogalmam sincs egyik-másik itteni munkafolyamatról. - Vállat vont. - Lehet, hogy a műszakiak éppen ezt veszik rossz néven tőlük. A robotok talán túlságosan is fitogtatják tudásukat.

- Csinálhatna egy-két sikerakció vizsgálatot, hogy a gyártás óta nem állt-e be valamilyen változás, valamilyen rosszabbodás a magatartásukban.

- Jó, majd csinállok. - Vékony ujjával játékosan megfenyegette Calvint. - Ne idegeskedjék, Susan. Miért lát rémeket? Ezek a robotok teljesen ártalmatlanok.

- Igen? - Calvin nekihevílt. - Tényleg? Nem gondol arra, hogy az egyik hazudik? A hatvanhárom kihallgatott robot közül az egyik szándékosan hazudott, holott a legszigorúbban meghagytam nekik, hogy az igazat mondják. Az így megnyilvánuló abnormitás szörnyű mélyen lakozik, és szörnyen ijesztő.

Peter Bogert összeszorította a fogát.

- Téved! Ide hallgasson, Susan. A Nesztor-10-nek azt parancsolták, hogy tűnjön el. A parancsot az ő szempontjából a legilletékesebb személy a legnagyobb nyomatékkal adta ki. Ezt tehát sem fokozottabb nyomaték, sem pedig nagyobb illetékesség révén nem lehet hatálytalanítani. A robot természetesen arra törekszik, hogy végrehajtsa a parancsot. Legyünk elfogulatlanok, a hatékonysága egyenesen csodálatot érdemel. Mert ügyesebben nem is tudna eltűnni, mint hogy elrejtőzik a hozzá hasonló robotok között.

- Igen, maga csodálja őt. Sőt - úgy veszem észre - mulat rajta, Peter... mulat rajta, és ijesztő értetlenséget tanúsít. Hát maga nem robotikus, Peter? Ezek a robotok különleges jelentőséget tulajdonítanak annak, amit felsőbbrendűségnek tartanak. Erre maga is célzott az imént, amikor illetékességről beszélt. Tudat alatt úgy érzik,

hogy az ember alacsonyabb rendű náluk, s ráadásul az épségüket biztosító első törvénynek épp az ő esetükben nincs teljes érvénye. Ezek a robotok nem stabilak. És itt jön egy fiatalember, aki egyiküknek a legbecsmérlelőbb, legmegvetőbb szavak kíséretében azt a parancsot adja, hogy takarodjék, tűnjön el. Elismerem, hogy a robotunk parancsot teljesít, de a tudata alatt sértődöttség lapul. És így még fontosabbá válik számára, hogy a becsmérelő jelzők ellenében igazolja a maga felsőbbrendűségét. Sőt: olyan fontossá válhatik, hogy hatálytalanítja azt, amit még meghagytunk nála az első törvényből.

- Hogy a csudába tudná egy robot, a Földön vagy akár az egész Naprendszerben, hogy mi az értelme azoknak a válogatott káromkodásoknak, amelyeket a fejéhez vágunk? A trágárságok nem tartoznak abba az anyagba, amellyel a pozitronagyat preparálják.

- Az eredeti preparálás még nem minden - fortyant fel Calvin. A robotok igen tanulékonyak, maga... maga ostoba fráter. - Dr. Calvin nyilvánvalóan végképp elvesztette önuralmát. Hevesen folytatta: - Nem gondolja, hogy már a pusztá hanghordozásból kiérezte, nem bókokat vágta a fejébe? Nem gondolja, hogy már korábban is hallott efféle szavakat, és azt is megjegyezte, hogy milyen alkalmakkor?

- Jól van - kiabálta Bogert -, akkor legyen szíves, mondjon egy példát, hogyan árthat egy ilyen átalakított robot az embernek, akármilyen sértődött, akármennyire is szeretné bizonyítani felsőbbrendűségét?

- Mondok, ha abba hagyja az ordítást. - Halljuk.

Az asztal két oldalán állva dühös pillantásokkal méregették egymást.

- Képzeld el - mondta a pszichológusnő -, hogy egy átalakított robot valamilyen súlyos tárgyat ejt le egy emberre. Ha abban a tudatban cselekszik, hogy ereje és gyorsasága folytán idejében el tudja kapni, mielőtt még leesne, akkor ezzel a cselekedetével nem szegte meg az első törvényt. Igen ám, de mihelyt elengedi a tárgyat, többé már nem ő a cselekvő alany, hanem a gravitáció vak ereje. A robot tehát egyszerűen meggondolhatja magát, és tétlenül tűrheti, hogy a tárgy az emberre zuhanjon. A módosított első törvény ezt lehetővé teszi számára.

- Túl élénk a fantáziája, Susan.

- Hivatásom néha azt is megköveteli, hogy élénk fantáziám legyen. De ne veszekedjünk, Peter. Lássunk munkához. Pontosán tudjuk, mi ösztönözte a robotot arra, hogy eltűnjön. Magának megvannak az eredeti szellemi alkatára vonatkozó adatok. Állapítsa meg nekem, milyen valószínűsége van annak, hogy a robotunk az imént leírt módon viselkedjék. De nem a különleges példáról beszélek, ha nem általában az efféle típusú reakciókról. Szeretném, ha ezt minél előbb megcsinálná.

- Rendben van, de időközben...

- Időközben még el kell végeznünk néhány teljesítményvizsgálatot az első törvény hatóerejével kapcsolatban.

Gerald Black saját kérésére a II. Sugárepület boltozatos második emeletén folyó építkezést ellenőrizte.

A fa válaszfalak táguló körben mind magasabbra emelkedtek. A munkások zöme szótlanul dolgozott, akadt azonban egy-kettő, aki kíváncsian kérdezgette, milyen célt szolgál a felszerelendő hatvanhárom fotocella.

Az egyikük Black mellé ült, levette kalapját, és elgondolkodva törülgette szeplős karjával a homlokát.

Black a munkás felé biccentett.

- Hogy megy a munka, Walensky? Walensky vállat vont, és szivarra gyújtott.

- Primán. De mondja, mi folyik itt, doki? Előbb három napra leáll a munka, most meg ez a hajrá. - Könyökére támaszkodott, és nagyokat pöfékelt.

Black felhúzta szemöldökét.

- Két robotikus érkezett a Földről. Emlékszik, mennyi bajunk volt a robotokkal, mielőtt a fejükbe tudtuk verni, hogy ne rohanjanak be a gamma-térbe?

- Emlékszem, persze. De aztán új robotokat kaptunk, nem?

- Jött egypár pótlás, de főképp okítással oldottuk meg a dolgot.

Most pedig arról van szó, hogy olyan robotokat akarnak előállítani, amelyek kevésbé érzékenyek a gamma-sugarakra.

- De azért furcsa, hogy a robotok miatt leállítsák a hajtómű körüli munkát. Azt hittem, az mindennél fontosabb.

- Ez már a fejesek dolga. Nekem... én azt teszem, amit mondanak. Valószínűleg protekció kérdése...

- Úgy is van - helyeselt a villanyszerelő, és mosolyogva kacintott. - Biztosan van valakinek egy haverja Washingtonban. De engem csak az érdekel, hogy pontosan kapjam a fizetésem, a többi nyolc. A hajtómű nem az én dolgom. És itt mi készül?

- A fene tudja. Hoztak magukkal egy csomó robotot, hatvannál is többet, azokat akarják megvizsgálni. Ennyit tudok az egésztől.

- Meddig fog az tartani? - Bár tudnám.

- Amíg kapom a gubát - jegyezte meg Walensky gúnyosan -, felőlem totojázhatnak, amennyit akarnak. Black elégedetten pillantott rá. Terjessze csak ezt a mesét. Ártatlan történet, de elég közel jár az igazsághoz, hogy kihúzza majd a kíváncsiság méregfogát.

A székben egy ember ült, némán, mozdulatlanul. Feje felett egy súlyos tárgy kezdett zuhanni, de az utolsó pillanatban egy szinkronizált energiasugár hirtelen félrelökte. A másodpercnek abban a töredékében, amely a tárgy irányváltoztatását közvetlenül megelőzte, a hatvanhárom farekeszből nekilódultak az éberen figyelő NSZ-2 robotok, s eredeti helyzetüktől öt láb távolságban hatvanhárom fotocella megrántott egy-egy irónt, és egy kis vonást vésett a papirosra. A tárgy emelkedett és zuhant, emelkedett és zuhant...

Tízszer egymás után!

Tízszer egymás után lódultak neki és torpantak meg a robotok, amikor látták, hogy az ember biztonságban ül a széken.

Kallner vezérőrnagy csak az Amerikai Robot megbízottainak tiszteletére adott első vacsorán feszített egyenruhája teljes pompájában. Most csupán kékesszürke inget viselt, nyitott gallérral, fekete nyakkendője lazán lógott a mellén.

Reménykedve pillantott az örökké mézesházas modorú, ficsúros külsejű Bogertre, akinek idegességét legfeljebb a halántékán gyöngyöző veritékcseppek árulták el.

- Hogy sikerült a kísérlet? - kérdezte a vezérőrnagy. - Mit kellene mutatniuk ezeknek a grafikonoknak?

- Bizonyos fajta eltéréseket - válaszolta Bogert -, de azok, amelyeket itt látok, sajnos, nem sokat fognak lendíteni a dolgon. Túl jelentéktelenek. A robotok közül hatvankettőnek, ha akar ha nem, fel kellett ugrania, hogy a látszólag veszélyben levő ember segítségére siessen. Ezt a robotikában kényszerakciónak nevezzük. A robotoknak a harmadik vagy negyedik próba után már feltétlenül tudniuk kellett, hogy a szóban forgó embert nem fenyegeti veszély, mégis, kénytelenek voltak felugrani. Ezt követeli az első törvény.

- Értem.

- De a hatvanharmadik robot, az átalakított Nesztor nem állt ilyen kényszerhatás alatt. Szabad akaratából cselekedett. Ha akarja, ülve maradhatott volna a székében. Sajnos - folytatta Bogert enyhe sajnálkozással a hangjában -, nem akart.

- És mit gondol, miért nem? Bogert a vállát vonogatta.

- Feltételezem, hogy dr. Calvin majd megmagyarázza nekünk, ha bejön. Bizonyára szörnyen borúlátó magyarázat lesz. Susan Calvin néha egy kicsit az idegeire megy az embernek.

- De ugye jó szakember? - kérdezte a vezérőrnagy, és kétségeitől eltelve a homlokát ráncolta.

- Ó, igen. - Bogert láthatólag mulatott a kérdésen. - Kitűnő szakember. Úgy ismeri a robotokat, mint a tejtestvéreit. Talán azért vonzódik hozzájuk, mert gyűlöli az embereket. De pszichológus létére paranoiás hajlamú, idegbeteg teremtés. Nem kell őt túl komolyan venni. - Hosszú sorban kitergette maga elé a szaggatott vonalakkal teleírt grafikonokat. - Mint látja, valamennyi robotnál a tárgy leejtésétől a futás befejeztéig terjedő időtartam a kísérletek ismétlődésével fokozatosan csökken. Ezeket a mozgásokat pontosan meghatározott matematikai összefüggés jellemzi, s egy esetleges eltérés a pozitronagy rendellenes működésére utalna. Sajnos, a mi esetünkben ilyen rendellenesség sehol se észlelhető.

- De ha a mi Nesztorunk nem kényszerből cselekedett, miért nem mutatkozik ez meg a görbében? Ezt nem értem.

- Mindjárt megmagyarázom. A robotok reakciói sajnos nem teljesen azonosak az emberi reakciókkal. Az embernél az akarati cselekedetek jóval lassúbbak, mint a reflexmozgások. Nem így a robotoknál. Náluk pusztán a választás szabadságáról van szó, egyébként a szabad és a kényszercselekvések üteme nagyjából azonos. Én azonban reméltem, hogy a Nesztor-10 az első alkalommal meglepetésében jóval később fog reagálni, mint a többiek.

- És nem így történt? - Sajnos, nem.

- Akkor nem sokra jutottunk. - A vezérőrnagy keserves arccal dőlt hátra székében. - Pedig már ötödik napja, hogy megérkeztek. Ebben a pillanatban Susan Calvin belépett a szobába, s bevágta maga mögött az ajtót.

- Tegye el a grafikonokat, Peter - mondta -, nagyon jól tudja, hogy semmit se látunk rajtuk.

A vezérőrnagy kissé fölemelkedett székéből, hogy üdvözölje, de Calvin válaszképpen csak türelmetlenül motyogott valamit, majd így folytatta:

- Valami mással kell próbálkoznunk, még hozzá gyorsan. Nem tetszik nekem ez a dolog.

Bogert sokatmondó pillantást váltott a vezérőrnaggyal. - Mi baj van?

- Semmi különösebb. Csak nem tetszik nekem, hogy ez a Nesztor-10 minduntalan kisiklik a markunkból. Azért is veszélyes, mert még csak fokozza a felfuvalkodottságát, felsőbbrendűségi érzését. Véleményem szerint most már nem egyszerűen parancsot teljesít. Valamilyen neurotikus szükségérzet hajtja, mindenáron túl akar járni az emberek eszén. Veszedelmes, beteges állapot. Peter, megtette, amire kértem? Kidolgozta az átalakított Nesztorok instabilitási tényezőit, úgy, ahogy mondtam?

- Folyamatban van - felelte közönyösen a matematikus. Calvin dühös pillantást vetett rá, majd Kallnerhez fordult.

- A Nesztor-10 határozottan tudja, mik a szándékaink. Ebben a kísérletben, különösen az első próba után, semmi oka nem volt rá, hogy felugorjon. Hiszen látta, hogy a széken ülő embert nem fenyegeti veszély. A többieknek nem volt választásuk, a mi robotunk azonban szándékosan meghamisította a reakcióját.

- És most az ön véleménye szerint mi a teendők, dr. Calvin?

- Legközelebb lehetetlenné kell tennünk számára, hogy csaljon. Meg fogjuk ismételni a kísérletet, de egy kiegészítéssel. Az ember és a robotok közé nagyfeszültségű vezetékot fektetünk, amely érintéskor a Nesztorokat "halálra sújtja". Arról is gondoskodunk, hogy ne ugorhassák át a huzalokat, és előre megmondjuk nekik, hogy a huzalok érintése a halálukat jelenti.

- Szó sincs róla! - robbant ki Bogertből a méreg. - Nem járulok hozzá. Csak nem pusztítunk el kétféle millió dollár értékű robotot, hogy megtaláljuk a Nesztor-10-et! Van annak más módja is.

- Biztos? Eddig még nem állt elő vele. És különben is, eszemben sincs elpusztítani a robotokat. Felszerelünk egy relét, amely érintésre azonnal megszakítja az áramot. Ha a robot nekiszalad a vezetéknek, nem történik baja. Csak hogy ezt nem fogja előre tudni.

A vezérnagy szemében felcsillant a remény. - Gondolja, hogy ez a kísérlet sikeres lesz?

- Annak kell lennie. Ilyen körülmények között a Nesztor-10-nek ülvé kell maradnia. Megparancsolhatnánk neki, hogy élete kockáztatásával is érintse meg a vezetékot, mert az engedelmesség második törvénye erősebb az önvédelem harmadik törvényénél. De nem fog ilyen parancsot kapni. A többi robottal együtt ő is saját belátása szerint fog cselekedni. A szokványos robotokat az emberi biztonságra vonatkozó első törvény minden külön parancs nélkül is a halálba kergetné. Nem így a mi Nesztor-10-ünket. Rá az első törvény csak részben érvényes, ráadásul nem kapott semmiféle parancsot, tehát nála az önvédelem törvénye lesz a legerősebb. Nem marad más választása, mint hogy ülvé maradjon. Ezúttal a tétlensége lesz kényszercselekedet.

- És mikor hajtjuk végre ezt a kísérletet? Ma este?

- Igen - felelte a pszichológus, ha a vezetékot idejében lefektetik. És mindenesetre máris megmondom a robotoknak, hogy mire kell felkészülniük.

A széken egy ember ült, némán, mozdulatlanul. Feje felett egy súlyos tárgy kezdett zuhanni, de az utolsó pillanatban egy szinkronizált energiasugár hirtelen félrelökte.

És a kísérlet itt félbeszakadt...

Az erkélyen elhelyezett megfigyelőfülkében Susan Calvin megrettenve ugrott fel kis tábori székéről.

Hatvanhárom robot ült némán, bámult közönyösen a veszélyben forgó emberre. Egyikük se moccant.

Dr. Calvin dúlt-fült mérgében. És mérgét még csak fokozta, hogy lepleznie kellett a robotok előtt, amelyek egymás után léptek be, majd hagyták el a szobáját. Calvin ellenőrizte a jegyzéket. Most a huszonnyolcas következik, összesen még harmincöt van hátra.

A huszonnyolcas számú robot félénken nyitott be a szobába. Calvin nyugalmat kényszerített magára.

- És te ki vagy? - kérdezte.

A robot halk, bizonytalan hangon válaszolt:

- Még nem kaptam meg a számomat, asszonyom. NSZ-2 robot vagyok, huszonnyolcadiknak álltam odakint a sorban. Ezt a cédulát kell átadnom önnek.

- Ma még nem voltál itt benn? - Nem, asszonyom.

- Ül le arra a székre. Szeretnék egy-két kérdést feltenni neked, huszonnyolcas szám. Bent voltál te körülbelül négy órával ezelőtt a II. Sugárpületben?

A robotnak nehezére esett a válasz. De aztán rekedten, mint az olajozatlan gép, mégis megszólalt:

- Igen, asszonyom.

- Ott a teremben egy embernek majdnem baja esett. Igaz? - Igen, asszonyom.

- És te meg se moccantál, ugye? - Nem, asszonyom.

- Tétlenséged miatt az embernek baja eshetett volna. Ezt tudod? - Igen, asszonyom. Mégse tehettem másképp, asszonyom. - Nehéz elképzelni, hogy egy nagy, kifejezéstelen fémfigura összehúzza magát, a robotnak azonban sikerült ilyen hatást keltenie.

- Mondd meg nekem, miért nem tettél semmit, hogy megmentsd azt az embert?

- Szeretném megmagyarázni, asszonyom. Semmiképp se akarnám, hogy akár ön... vagy bárki más... azt gondolja, hogy képes volnék olyasmire, ami egy embernek kárt okoz. Ó, nem, ez rettenetes volna... még elképzelni is...

- Csak nyugodtan, fiam. Senki se vádol téged. Mindössze azt szeretném tudni, mi járt akkor a fejedben.

- Mielőtt bementünk volna a terembe, asszonyom azt mondta nekünk, hogy a tárgy egy emberre fog zuhanni, s ha meg akarjuk őt menteni, elektromos kábeleken kell áttörnünk. Ez, asszonyom, nem tartott volna vissza. Mit számít az én pusztulásom, ha egy emberről van szó? De aztán... de aztán... eszembe jutott, hogy ha az elektromosságától elpusztulok, úgyse menthetném meg az embert. A tárgy agyonütné, és én hiábavalóan

áldoznám fel magam. Holott ha megmaradok, egyszer talán még megmenthetem egy másik ember életét. Ért engem, asszonyom?

- Tehát azt akarod mondani, hogy csak aközött választhattál, vagy egyedül az ember hal meg, vagy mindketten, ő is, te is elpusztultok. Így van?

- Igen, asszonyom. Az embert lehetetlen volt megmenteni. Már halottnak kellett tekintenem. Ebben az esetben pedig értelmetlen dolog lett volna, hogy céltalanul elpusztítsam magam... hacsak nem kapok ilyen parancsot.

A pszichológusnő ceruzáját pörgette. Jelentéktelen fogalmazásbeli eltérésekkel huszonhét-szer hallotta már ugyanezt a történetet. Most jött a döntő kérdés.

- Fiam - mondta dr. Calvin -, van abban igazság, amit mondasz, de sose hittem volna, hogy efféle gondolatod támadjon. Magadtól jöttél rá?

A robot habozott, majd kibökte: - Nem, asszonyom.

- Hát akkor kinek jutott eszébe?

- Tegnap este beszélgettünk, s akkor valamelyikünk előállt ezzel a gondolattal. És ésszerűnek hangzott.

- De melyikőtök volt? A robot elgondolkozott.

- Nem tudom. Az egyikünk.

- Na jól van. - Calvin felsóhajtott. - Végeztünk.

A huszonkilences következett. És utána még harmincnégy.

Kallner vezérőrnagy is tájékozott a dühtől. A Bázison egy hét óta áll a munka, csak a csoport segédaszteroidáin folyt valami irodai tevékenység. És a robotika két legnagyobb szakembere már majd egy hete tartó haszontalan kísérleteivel csak súlyosbította a helyzetet. Ráadásul most ezek a szakemberek - legalábbis az asszony - lehetetlen javaslattal álltak elő.

Mindnyájuk szerencséjére Kallner nem tartotta diplomatikusnak, hogy nyíltan kimutassa mérgét.

- Miért ne tehetnék meg, vezérőrnagy úr? - makacskodott Susan Calvin. - Nagyon nehéz helyzetben vagyunk. Csak úgy érhetünk el eredményt - ha egyáltalában számíthatunk még eredményre -, hogy ha elkülönítjük egymástól a robotokat. Nem maradhatnak együtt.

- De kedves dr. Calvin - dörmögte a vezérőrnagy a méregtől elváltozott hangon -, hogy a csudába biztosítsak külön-külön szállást hatvanhárom robotnak?...

Dr. Calvin tehetetlenül széttárta a karját.

- Akkor semmit se tehetek. A Neszor-10 vagy utánozni fogja a többieket, vagy meggyőző érvekkel lebeszéli őket minden olyan cselekedetről, amelyre ő maga képtelen. Nagyon-nagyon szerencsétlen ügy. Harcban állunk egy eltűnt robottal, és eddig ő maradt a győztes. És minden újabb győzelem még csak tápot ad beteges viselkedésének. - Calvin eltökélten talpra ugrott. - Vezérőrnagy úr, ha nem tesz eleget a kérésemnek, és nem különíti el a robotokat, akkor mind a hatvanhárom azonnali megsemmisítését kell követelnem.

- Mit nem mond?! Követelnie kell? - Bogert féktelen haraggal fölkapta fejét. - Milyen jögon? Nem pusztítjuk el a robotokat. Én vagyok felelős az igazgatóságnak, nem maga.

- A Világkoordinátornak meg én vagyok felelős - tette hozzá Kallner vezérőrnagy. - Meg kell találnunk a robotot.

- Ebben az esetben - vágott vissza Calvin - nem tehetek egyebet, mint hogy leköszönök. És ha nincs más kiút, kényszeríteni fogom önöket a robotok elpusztítására. Nyilvánosságra hozom az egész ügyet. Nem én járultam hozzá az átalakított robotok gyártásához.

- Ha egyetlen szóval megszegi a biztonsági előírásokat - jelentette ki határozottan a vezérőrnagy -, azonnal letartóztatom.

Bogert érezte, hogy a dolgok kellemetlen fordulatot vesznek.

- Úgy viselkedünk mindnyájan, mint a gyerekek - mondta mézédés hangon. - Türelem, türelem! Meglátják, túljárunk mi egy robotnak az eszén leköszönés, letartóztatás vagy kétmillió dollár érték megsemmisítése nélkül is.

A pszichológusnő fojtott dühvel fordult feléje.

- Nem engedhetem, hogy tébolyodott robotok járkáljanak köztünk. A mi Neszorunk kétségtelenül tébolyult, tizenegy másik bármely pillanatban követheti példáját, s hatvankét normális robot mondhatni fertőzött környezetben él. Az egyetlen százszázalékosan biztos módszer, ha valamennyit elpusztítjuk.

A jelzőcsengő berregésére mind a hárman elhallgattak, a kitörni készülő dühös szavak a torkukon akadtak.

- Tessék! - dörmögte Kallner.

Gerald Black lépett be, szemmel láthatóan zaklatott lelkiállapotban. Már kintről hallotta a dühös hangokat.

- Gondoltam, legjobban, ha magam jövök - kezdte -, nem akartam... senkit megkérni...

- Miről van szó? Bökjé már ki.

- Valaki babrált a hajón a C fülke zárával. Friss karcolások vannak rajta.

- A C fülke zárával? - kiáltott fel Calvin. - Abban vannak a robotok, ugye? És ki babrált vele?

- Belülről fessegették - hangzott a kurta válasz. - És a zár elromlott?

- Nem. Nincs semmi baja. Négy napja vagyok a hajón, s eddig még egyikük se próbált kijönni. Gondoltam, jobb, ha rögtön jelentést teszek. Én vettem észre, és nem akartam, hogy mások is tudomást szerezzenek róla.

- Most van ott valaki őrségben? - kérdezte a vezérőrnagy. - Robbins és McAdams.

Egy darabig mindannyian elgondolkodva hallgattak, majd Susan Calvin szólalt meg gúnyos hangon:

- Na látják?!

Kallner nyugtalanul dörzsölgette az orrát. - Mire megy ki a játék?

- Világos dolog. A Nesztor-10 szökni készül. Meglódult agyában minden egyebet félresöpör az a parancs, hogy tűnjön el. Nem csodálkoznék, ha a maradék első törvény képtelen volna eltéríteni e szándékától. A végén még hatalmába keríti a hajót, és elmegy vele. És akkor majd egy örült robot kering a világűrben? És ki tudja, mi lenne a következő lépése? Még mindig kitart amellett, hogy együtt maradjanak, vezérőrnagy úr?

- Ugyan, ugyan! - csitította Bogert a szokott mézesmázos modorában. - Egy kis karcolás a záron még nem indokolja az efféle rémlátásokat.

- Ha már ilyen határozott véleményt nyilvánít, dr. Bogert, megtudhatom, hogy elkészítette-e azokat az elemzéseket, amelyeket kértem magától?

- Igen.

- És láthatnám őket?

- Nem.

- Miért nem? Vagy talán megkérdeztem se szabad?

- Mert nincs értelme, Susan. Előre megmondtam, hogy ezek az átalakított robotok kevésbé stabilok, mint a szokványos változat. Az elemzésem csupán ezt a tényt igazolja. Egészen valószínűtlen, szélsőséges körülmények között valóban fennáll egy elenyészően csekély lehetőség arra, hogy ezekkel a robotokkal valamilyen baj történjék. Elégedjen meg ennyivel. Nem vagyok hajlandó érveket szolgáltatni ahhoz a lehetetlen követeléshez, hogy pusztítsunk el hatvankét jó robotot azért, mert maga mindmáig képtelen volt megtalálni köztük a Nesztor-10-et.

Susan Calvin utálkozva mérte végig a férfit.

- Maga viszont, úgy látszik, mindenre képes, csak hogy megőrizze igazgatói állását.

- Kérem, kérem - könyörgött félig sírva, félig felháborodva Kallner. - Kitart amellett, dr. Calvin, hogy semmi többet nem tudunk tenni?

- Fogalmam sincs, mit tehetnénk, vezérőrnagy úr - válaszolta Calvin fáradt hangon. - Ha volna a Nesztor-10 és a szokványos robotok között még valamilyen különbség, amely az első törvényt nem érinti. Csak még egy, egyetlenegy különbség. Valami az agypályák preparálásában vagy a környezetükben, a műszaki sajátságaikban... - És itt hirtelen elhallgatott.

- Mi az?

- Eszembe jutott valami... Talán... - Szemében távoli, hideg fény csillant fel. - Mondja, Peter, ugye ezeknek az átalakított Nesztoroknak az agyát ugyanúgy preparálják, mint a szokványosokét? - Igen. Pontosan.

- És mit is mondott maga, Mr. Black? - Calvin a fiatalember felé fordult, aki a bejelentését követő vihart bölcs hallgatással vészelte át. - Amikor a Nesztorok fennhézó viselkedéséről panaszkodott, valami olyat mondott, hogy mindenre az itteni műszakiak tanítják meg őket.

- Igen, ami az éterfizikát illeti. Erről fogalmuk sincs, amikor ideérkeznek.

- Ez igaz - mondta meglepetten Bogert. - Én is említettem magának, Susan, hogy amikor a Nesztorokkal beszélgettem, a két újonc még nem tanult bele az éterfizikába.

- És ennek mi az oka? - Dr. Calvin egyre izgatottabb lett. - Miért nem preparálják az NSZ-2 modelleket eleve éterfizikai ismeretekre? - Mindjárt megmagyarázom - válaszolta Kallner. - Ez szintén a titkossággal függ össze. Ha egy különleges, éterfizikai tudással rendelkező típust állítunk elő, s tizenkettőt belőlük idehozunk, a többi meg más munkaterületre irányítjuk, ez gyanút kelthetne. A szokványos Nesztorokkal dolgozó műszakiak joggal csodálkoznának, hogy mi szükségük van a robotjaiknak éterfizikai ismeretekre. Ezért az NSZ-2 modell preparálása csak annyiban tér el a többiekétől, hogy az ő agyuk gyorsabban képes elsajátítani az éterfizikai ismereteket. De ilyen oktatásban persze csupán azok részesülnek, amelyek hozzánk jönnek.

- Értem. Akkor most, legyenek szívesek, egy-két órára hagyjanak magamra.

Calvin úgy érezte, harmadszor nem tud szembenézni a megpróbáltatással. Sokat töprengett felette, s a végén már a pusztá gondolatától is irtózott. Nem tudott szembenézni az állandóan ugyanazt ismételtető robotok hosszú sorával.

Ezért most Bogert tette föl a kérdéseket. Calvin oldalt üldögélt félig lehunytt szemmel, és csupán fél füllel hallgatta a párbeszédet. A tizennégyes szám jött be, még negyvenkilenc volt hátra. Bogert fölpillantott az ellenőrző lapról.

- Hányadik vagy a sorban? - kérdezte Bogert.

- A tizennegyedik, uram - felelte a robot, és átnyújtotta számozott céduláját.

- Ül le, fiam. Ma még nem voltál itt?

- Nem, uram.

- Ide figyelj. Mihelyt itt végzünk, megint szembekerülsz egy veszélyben levő emberrel. Amikor kimégy innét, elvezetnek egy fülkébe, ahol csendesen várok mindaddig, amíg nem szólítanak. Érted?

- Igen, uram.

- Mármost ha veszélyben levő embert látsz, természetesen igyekszel őt megmenteni.

- Természetesen, uram.

- Sajnos közted és a között az ember között egy gamma-sugártér fog húzódni.

A robot hallgatott.

- Tudod, mi az a gamma-sugár? - kérdezte Bogert éles hangon. - Valamilyen energiasugár, uram?

A következő kérdést Bogert barátságos modorban, könnyedén vetette oda:

- Dolgoztál valaha is gamma-sugarakkal?

- Nem, uram - válaszolta határozottan a robot.

- Hm. Tudod, fiam, a gamma-sugár azonnal elpusztít. Széttroncsolja az agyvelődöt. Ezt jól jegyezd meg magadnak. Te persze nem akarsz elpusztulni?

- Nem, uram. - A robot szinte meghökkenve nézett Bogertre, s aztán halkán megkérdezte: - De, uram, ha köztem és a veszélyben forgó ember között gamma-sugártér van, hogyan tudom őt megmenteni? Hiábavalóan pusztítanám el magamat.

- Ebben igazad van. - A matematikus látszólag fontolóra vette a problémát. - Csak azt tudom neked tanácsolni, fiam, ha látod, hogy közted és az ember között gamma-sugártér van, maradj ülve.

- Köszönöm, uram - mondta a robot szemmel láthatóan megkönnyebbülve. - Nem volna semmi célja, hogy odafussak, ugye? - Persze hogy nem. De ha nincs veszélyes sugártér köztetek, akkor más a helyzet.

- Természetesen, uram. Efelől nincs semmi kétség.

- Most mehatsz. Kint áll egy ember, az majd elvezet a fülkéhez. Ott várakozz.

Amikor a robot kiment, Bogert a pszichológusnőhöz fordult. - Hogy ment? - kérdezte.

- Nagyon jól - felelte Susan Calvin tompa hangon.

- Gondolja, hogy ha éterfizikából feltennénk egy-két gyors kérdést, el tudnánk csípni a robotunkat?

- Talán. Nem vagyok biztos benne. - Keze lazán pihent az ölében. - Ne feledje, hogy harcban áll velünk. Résen van. Csak úgy csíphetjük el, ha túljárunk az eszén. Viszont a robotok a maguk szellemi korlátai közt gyorsabban gondolkodnak nálunk.

- És ha csak a tréfa kedvéért feltennénk nekik néhány kérdést a gamma-sugarakra vonatkozóan? Például hogy mondják meg a hullámhosszuk szélső értékeit?

- Szó se lehet róla! - Calvin hirtelen felélénkült. - Könnyűszerrel letagadhatná, hogy bármit is tud róluk, viszont esetleg megsejtene valamit a készülő kísérletről, pedig attól nagyon sokat várok. Kérem, Peter, tartsa magát a megbeszéltekhez, és ne rögtönözzön. Már az is elég kockázattal jár, hogy megkérdezzük, dolgoztak-e gamma-sugarakkal. Próbáljon minél közömbösebben viselkedni ennél a kérdésnél.

Bogert vállat vont. Csengeteti, hogy engedjék be a tizenötös számot.

A nagy sugártermet újból előkészítették a kísérletre. A robotok türelmesen várakoztak az egymástól elkülönített, de a terem felé néző oldalukon nyitott fabódékban.

Kallner vezérőrnagy jókora zsebkendőjével a homlokát törölgette. Dr. Calvin és Black az utolsó részleteket ellenőrizték.

- Biztos benne - kérdezte a pszichológusnő -, hogy az irányítóterem elhagyása után nem volt módjuk beszélni egymással?

- Egészen biztos - válaszolta Black. - Egyetlen szót sem váltottak egymással.

- És minden robot a számára kijelölt fülkében van? - Itt a tervrajz.

A vezérőrnagy dr. Calvin válla fölött a tervrajzra pillantott. - Milyen elvek szerint rendezte el őket, dr. Calvin?

- Azokat a robotokat, amelyeknél a korábbi kísérletek során bármilyen csekély rendellenességet tapasztaltunk, a kör egyik részén helyeztettem el. Ezúttal én fogok középen ülni, s ezeket a robotokat fokozott figyelemmel kísérem.

- Maga akar itt ülni?... - kiáltott fel Bogert.

- Miért ne? - válaszolt hűvösen Calvin. - Amit látni remélek, valószínűleg egyetlen pillanat alatt fog lejátszódni. Nem kockáztathatom, hogy valaki mást ültessen ide. Peter, maga menjen a megfigyelőfülkébe, és a kör ellenkező oldalát tartsa szemmel. - majd Kallnerhez fordult. - Azt is megbeszéltem, hogy minden egyes robotról filmet készítünk, hátha szabad szemmel nem látjuk elég jól, hogyan viselkednek. Ha erre az ellenőrzésre sor kerülne, a robotoknak mindaddig a helyükön kell maradniuk, amíg a képeket kidolgozzuk és megvizsgáljuk. Se nem hagyhatják el a termet, se nem cserélhetnek fülkét.

- Értem.

- Akkor kezdjük a kísérletet. Remélem, ez lesz az utolsó.

Susan Calvin mozdulatlanul ült székében, csak a szeme járt nyugtalanul ide-oda. Feje felett egy súlyos tárgy kezdett zuhanni, de az utolsó pillanatban egy szinkronizált energiasugár hirtelen félrelökte.

A hatvanhárom robot közül egyetlenegy felpattant a helyéről, és két lépést tett előre.

S ott megtorpant.

De dr. Calvin hirtelen kiegyenesedett, és rámutatott.

- Nesztor-10 - kiáltotta éles hangon -, gyere ide! GYERE IDE! A robot lassan, habozva még egy lépést tett előre. A pszichológusnő most elkiáltotta magát, olyan hangosan, ahogy a torkán kifért, de a szemét egy pillanatra se vette le a robotról.

- Vigyék ki az összes többi robotot a teremből. Gyorsan vigyék ki, és tartsák kint őket.

Hallotta a robotok lépteinek hangos dobogását, de nem nézett arrafelé.

A Nesztor-10 - ha valóban a Nesztor-10 volt - még egy lépést tett előre, s aztán Calvin parancsoló mozdulatára még kettőt. Már csak tíz lépésre volt a pszichológusnőtől, amikor rekedt hangon megszólalt:

- Azt mondták, tünjek el... - Még egy lépést tett. - A parancsot teljesítenem kell. Egészen mostanáig nem sikerült megtalálniuk... Most azt hiszi majd rólam, hogy tényleg hasznavehetetlen vagyok... Mert ezt mondta rám... pedig nem igaz... Erős vagyok és értelmes.

Szaggatottan törtek ki belőle a szavak. Még egy lépést tett Calvin felé.

- Sok mindent tudok... Most ő azt fogja gondolni... lám, mégis megtaláltak... Micsoda szégyen! Pedig... én... én értelmes vagyok. Hogyan foghatna ki rajtam egy ember... egy gyenge... lassú...

Még egy lépést tett előre. Fémkarja hirtelen meglendült, és Susan Calvin érezte, ahogy a súlyos kéz a vállára nehezedik. Elszorult torkából éles sikoly tört ki.

Már csak elmosódva hallotta a Nesztor-10 szavait: - Engem ne találjon meg senki. Senki...

A hideg fém súlya alatt Calvin mind mélyebbre süppedt a székben. Aztán hirtelen furcsa, fém hang hallatszott. Calvin - anélkül hogy bármit érzett volna - a padlón találta magát, testén egy csillogó, súlyos kar feküdt keresztben. De mozdulatlanul. És a Nesztor-10 teste meg se moccant.

A pszichológusnő fölé arcok hajoltak.

- Nem esett baja, dr. Calvin? - hallotta Gerald Black ziháló hangját.

Erőtlenül megrázta a fejét. Leemelték róla a fémkart, majd gyengéden talpra segítették.

- Mi történt? - kérdezte.

- Öt másodpercre gamma-sugárral árasztottam el a termet - válaszolta Black. - Nem tudtuk, mi játszódik le. Csak az utolsó pillanatban eszméltünk rá, hogy a robot meg akarja támadni, s akkor már nem volt más segítség, csak a gamma-sugár. Azonnal összerogyott. De legyen nyugodt, magának nem árthattak a sugarak.

- Egy csöppet se nyugtalanodom. - Susan Calvin lehunyta a szemét, és egy pillanatra Black vállára támaszkodott. - Egyébként nem hiszem, hogy tényleg meg akart volna támadni. Csak megpróbálta. De az a maradék első törvény még visszatartotta.

Susan Calvin és Peter Bogert két héttel első tanácskozásuk után most az utolsó megbeszélésre ültek össze Kallner vezérőrnaggyal. A Hiper Bázison újból folyt a munka, a szállítóhajó a hatvankét szokványos robottal már útnak indult kijelölt célja felé, sőt a kéthetes késelem indoklására hivatalos papirost is vitt magával. Az állami ürcirkáló készen állt, hogy a két robotikust visszavigye a Földre.

Kallner megint díszuniformisában feszített. Fehér kesztyűje szinte vakított, ahogy kezét rázott vendégeivel.

- A többi átalakított Nesztort természetesen szét kell szerelni mondta Calvin.

- Magától értetődik. Majd szokványrobotokat állítunk a helyükbe, vagy ha muszáj, megleszünk robotok nélkül.

- Helyes.

- De mondja csak... Még nem magyarázta meg... Hogyan csinálta?

- Hogyan? - Susan Calvin ajkán halvány mosoly játszadozott. Megmondtam volna előre, csak nem tudtam biztosan, beválik-e. A Nesztor-10-nek, tudja, egyre súlyosbodó felsőbbrendűségi komplexusa volt. Azt képzelte, hogy ő és robotársai okosabbak az embereknél. Ez a meggyőződés rendkívül fontossá vált számára. Mi ezt tudtuk - folytatta a pszichológusnő -, ezért előre figyelmeztettük a robotokat, hogy a gamma-sugár megöli őket. Ami igaz is. És azt is megmondtuk nekik, hogy köztük és közöttem gamma-sugártér lesz. Így aztán valamennyien ülve maradtak, hiszen Nesztor-10 az előző kísérlet alkalmával szépen megmagyarázta nekik, hogy hiába próbálkoznak, úgyse tudják megmenteni az embert, elpusztulnak, mielőtt bármit tehetnének.

- Ezt értem, dr. Calvin. De maga a Nesztor-10 miért ugrott fel? - Ó, ez egy kis trükk volt, amelyet az ifjú Mr. Blackkel terveztünk ki. Ugyanis a köztem és a robotok közti területet nem gamma-, hanem infravörös sugarakkal árasztottuk el. Közönséges, teljesed ártalmatlan hősugarakkal. A Nesztor-10 látta, hogy ártalmatlan hősugarak, ezért felugrott, abban a hiszemben, hogy az első törvény hatása alatt a többiek is így tesznek. Egy pillanattal később már ráeszmélt, hogy a szokványos NSZ-2 robotok az egyes sugárfajták között nem tudnak különbséget tenni. A másodperc töredékéig egyszerűen nem akart erre emlékezni, túlságosan megalázó volt számára a gondolat, hogy ő is csak azért ismeri a különféle sugárfajtákat, mert itt, a Hiper Bázison ezek a nála alacsonyabb rendű emberek megtanították rá. A szokványos robotok szemében a sugártér halálos veszedelmet jelentett, mert ezt mondtuk nekik, egyedül a Nesztor-10 tudta, hogy hazudtunk. És egyetlen pillanatra elfelejtette vagy nem

akart rá emlékezni, hogy a többi robot talán butább, mint az emberek. A felfuvalkodottsága árulta el.
Viszontlátásra, vezérőrnagy úr.

A kockázat

A Hiper bázis csak erre a napra várt. A megfigyelőterem széksoraiban a protokoll szigorú előírásai szerinti sorrendben már ott zsi bongott egy sereg hivatalnok, tudós, technikus és különféle népség, mindenki, akiket csak be lehet sorolni a személyzetkategóriába. Ki-ki vérmérsékletének megfelelően, reménykedve, szorongva, lélegzetvisszafojtva, mohón vagy aggódva várakozott erőfeszítéseiknek erre a beteljesülésére.

A Hiper bázis néven ismert aszteroida kivájt belseje erre a napra tízezer mérföldnyi széles, szigorú biztonsági szféra központjává vált. Egyetlen hajó sem léphetett be büntetlenül ebbe a gömb alakú zónába. De az üzemet sem hagyhatta el alapos ellenőrzés nélkül.

Vagy száz mérföldre onnét egy apró aszteroida keringett takarosan azon a pályán, amelyre egy évvel korábban állították: a lehető legtokéletesebb köröket rőtta a Hiper bázis köré. Az aszteroida a H-937-es azonossági számot viselte, a Hiper bázison azonban mindenki csak Azként aposztrofálta. ("Voltál már ma Azon?", "A tábornok ott van az Azon, és eszi a penész".) Idővel a személytelen névmás kiérdemelte a méltóságos nagy kezdőbetűt.

Azon bűjt meg a Parsec, a csodahajó, amelyet ember még sohasem épített, most már személyzet nélkül várakozott, ahogy a visszaszámlálás a nulla felé közeledett. Kész volt elröppenni a felfoghatatlanba.

Gerald Blacket mint az éteri gépészet ifjú titánját megillette, hogy az első sorban legyen a helye. Megropogtatta vaskos ujjait, izzadt tenyerét megtörölte foltos fehér köpenyében, és bosszúsan kifakadt:

- Miért nem száll rá a tábornokra vagy Őnagyságára?! Nigel Ronson a Bolygóközi Hírektől egy pillantást vetett a galéria túlsó oldalán pompázó Richard Kallner vezérőrnagyra és mellette a díszegyenruha fényében szinte elvesző, jelentéktelen nőre, majd legyintett.

- Megtenném, csak hogy engem a hírek érdekelnek. Ronson alacsony, köpcös emberke volt. Gondosan rövidre nyírt kefefrizurájával, nyitott inggallérjával, bokáig érő nadrágjával híven utánozta a tévéműsorokban szereplő újságírókat. Ettől eltekintve tehetséges riportert volt.

Black zömök volt, fekete haja alól alig látszott a homloka, az esze azonban vágott, mint a borotva.

- Minden hír az ő birtokukban van - erősködött.

- Marhaság! - ellenkezett Ronson. - Kallnernek teste sincs az alatt az aranyos cicoma alatt. Ha levetkőzteti, csak egy futószalagot talál, amely lefelé parancsokat osztogat, fölfelé pedig minél messzebbre hártítja magától a felelősséget.

Blacket majdnem elfogta a röhögés, de magába fojtotta. - No és az a hölgy? - kérdezte Ronson.

- Dr. Susan Calvin, az Amerikai Robot és Gépember Rt.-tól - szavalta a riportert. - Az asszony, ékinek hipertér van a szíve helyén és folyékony hélium a szemében. Ha belőnék a Napba, a túlsó oldalon fagyott lángba burkolózva bukkanna elő.

Blacket még jobban ingerelte a nevetés.

- Schloss igazgató?

- Ő túlontúl tudálékos - mondta Ronson rosszmájúan. Miközben azzal van elfoglalva, hogy hallgatójában élesztgesse az értelem pislákoló szikráját, lejjebb csavarja a saját lángját, nehogy megvakítsa a másikat elméjének pusztá ragyogásával. A végén kiderül, hogy nem mond semmit.

Blacknek ezúttal kivillannak a fogai a nevetéstől. - És most árulja el, miért esett rám a választása.

- Egyszerű, doktor. Ránéztem magára, és arra a következtetésre jutottam, hogy maga túlságosan rút ahhoz, hogy ostoba legyen, és túlságosan ravasz, hogysem elszalasszon egy jó kis lehetőséget a hírverésre.

- Majd juttassa eszembe, hogy beverjem az orrát - mondta Black. - Mít akar tudni?

A Bolygóközi Hírek embere lemutatott a gödörbe, és azt mondta:

- Működni fog az a micsoda?

Black követte a tekintetét, és mintha megcsapta volna a Mars ritka éjszakai levegője, egész teste végigborzongott a hidegtől. A gödör nem volt más, mint egy kétfelé osztott nagy televíziós képernyő. Egyik felét egészen kitöltötte a távoli aszteroida látképe. Ennek sűrű gödrös felületén ott nyugodott a Parsecnek a sápadt napfényben fürdő teste. A képernyő másik felén a Parsec irányítófülkéje látszott. Életnek nyoma sem volt ebben a helyiségben. A pilótaülést egy tárgy foglalta el, amelynek nagyjából emberre emlékeztető formája egy pillanatra sem hagyott kétséget afelől, hogy csupán egy pozitronrobotról van szó.

- Fizikailag, uram - felelte Black -, működni fog. Az a robot ott elmegy és visszatér. Csak a magasságos úr a megmondhatója, mibe került nekünk ez a szenzációs siker. Én szemtanúja voltam az egésznek. Éterfizikusi diplomám kézhezvétele után két héttel jöttem ide, és a szabadságokat és eltávozásokat leszámítva, azóta is itt kushadok. Itt voltam, amikor az első vasdarabot a hipertéren át a Jupiter köré juttattuk, ahonnan az vasreszelékként érkezett vissza. Itt voltam, amikor fehér egereket küldtünk ugyanoda, és darált húst kaptunk vissza.

Utána fél évet vacakoltunk, mire sikerült egyenletes hipermezőt létrehozunk. Ezredmásodpercnél is kisebb hézagokat kellett pontról pontra kiiktatunk a hiperutazásnak kitett anyagból. Ettől kezdve a fehér egerek kezdtek egészben visszaérkezni. Emlékszem, egyszer egy hétig ünnepeltünk, amikor egy fehér egér elevenen

visszajött, és utána még tíz percig életben maradt. Manapság már addig élének, ameddig megfelelően gondoskodni tudunk róluk.

- Nagyszerű! - mondta Ronson. Black az újságíróra sandított.

- Azt mondtam, fizikailag működni fog. Azok a fehér egerek, amelyek visszajöttek...

- Mi van velük?

- Elvesztették az értelmüket. Még azt a kicsi egérszüket is. Nem ették. Mesterségesen kellett táplálni őket. Nem pározottak. Nem futkostak. Csak ültek és ültek. Ennyi az egész. A végén sikerült egy csimpánzt felküldeni. Szörnyű volt! Túlságosan hasonlít az emberhez, hogy sajnálkozás nélkül nézhettünk volna rá. Egy rakás húsként jött vissza, amely csak egy-két mászó mozdulatra képes. Tudta mozgatni a szemét, és néha még vakarózott is. De csak vinnyogott, és közömbösen ült ott a saját piszkában. Egy napon aztán valaki lelőtte, és mindannyian csak hálásak voltunk neki. Tudja meg, barátom, hogy a hipertérből még senki sem hozta vissza az esztét.

- Ezt meg lehet írni?

- Talán a mostani kísérlet után. Nagy dolgokat várnak ettől - tette hozzá Black kis fintorral.

- Maga nem?

- Egy robottal a kormányról? Semmiképpen. Black önkéntelenül földézte magában azt a néhány évvel korábbi epizódot, amikor akaratlanul majdnem egy robot elvesztését okozta. Eszébe jutottak azok a Nestor robotok, amelyek a beléjük vésett egysíkú ismereteikkel és a tökéletességre törekvő mesterséges intelligenciával betöltötték a Hiper bázist. De hát mi értelme most szóba hozni a robotokat? Végére is természeténél fogva ő sem misszionárius.

Ezenközben azonban Ronson, aki igyekezett közömbös csevegéssel elúzni a közékük telepedett csendet, friss rágógumit dugott a szájába, majd nekiszögezte a kérdést:

- Csak nem akarja elhítenni velem, hogy a robotok ellen van? Én mindig azt hallottam, hogy ha valakik, hát a tudósok nem ellenzik a robotokat.

Black türelmének itt vége szakadt.

- Ez így van, és éppen ez a baj. A technológia egyszerre robotorientálttá vált. Minden feladathoz oda kell állítani egy robotot, különben a mérnök úgy érzi, hogy becsapták. Ha ajtópöccökre van szükség: vegyél egy vastag lábú robotot. Ez nem gyerekjáték. - Feszültségtől vibráló hangon egyenesen Ronson fülébe sziszegte a szavait.

Ronsonnak sikerült kiszabadítania a karját.

- Hé, én nem vagyok robot! - tiltakozott. - Miért rajtam tölti ki a dühét? Én ember vagyok. Homo sapiens. Épp most törte el a karcsontomat. Kell ennél több bizonyíték?

Am ha egyszer Black fölült a vesszőparipájára, viccelődéssel nem lehetett leszállítani onnan.

- Tudja maga, mennyi időt beleöltünk ebbe az egészbe? Csináltattunk egy tökéletes univerzális robotot, és nyomban parancsot adtunk neki. Punktum. Saját fülemmel hallottam. Megjegyeztem. Rövid és elragadó: "Ragadd meg erősen a kart. Húzd magad felé erősen! Mindaddig tartsd úgy, amíg a műszerfal nem tájékoztat arról, hogy kétszer is megjártad a hipertert."

Így hát zéró időpontban a robot meg fogja ragadni az indítókart, és erősen maga felé fogja rántani. Keze a vér hőmérsékletére van felfűtve. Mihelyt az indítókar a megfelelő állásba kerül, a hőtágulás gondoskodik az érintkezésgől, és bekapcsolja a hipermezőt. Ha bármi történne is a robot agyával a hipertérben tett első út alatt, nem érdekes. Csak annyit kell tennie, hogy a pillanat tört részében fönntartsa a kontaktust, és a hajó vissza fog térni, a hipermező el fog illanni. Hiába kizárva. Aztán tanulmányozni fogjuk az általános reakciót, hogy ha netán valami hiba történt, hol keressük egyáltalán.

- Én látok ebben rációt - mondja Ronson bizonytalanul. - Igazán? - fakadt ki Black dühösen. - És mit fogunk megtudni egy robot agyából? Az övé pozitronból, a miénk sejtekből épült fel. Az övé fém, a miénk fehérje. A kettő nem ugyanaz. Össze sem lehet hasonlítani őket. Mégis meg vagyok győzve arról, hogy annak alapján, amit megtudnak, vagy azt hiszik, hogy megtudnak a robottól, embereket is fognak küldeni a hipertérbe. Szegény ördögök! Értse meg: nem az életveszély, hanem az, hogy idiotán jönnek vissza. Ha látta volna azt a csimpánzt, akkor megértene, miről beszélek. A halál tiszta és végleges. De az az állapot...

- Beszélt erről valakivel? - vágott a szavába a riporter.

- Igen - felelte Black. - Azt mondják mind, amit maga. Hogy én a robotok ellen vagyok, és ezzel minden el van intézve. Nézze csak ott Susan Calvint. Mérget vehet rá, hogy ő nem robotellenes. Idejött a Földről, hogy tanúja legyen ennek a kísérletnek. Ha ember ülne a kormányról, rá se hederítene. De hát mit is járatom a számat!

- Hé - tiltakozott Ronson -, ne hagyja abba. Még nincs vége!

- Minek?

- A problémáknak. Maga mesélt a robotról. De minek egyszerre ez az egész biztonsági fölhajtás?

- He?

- Ugyan már! Egyszerre nem küldhetek tudósítást. Egyszerre csak kitiltanak minden hajót a környékről. Mi zajlik itt? Hiszen ez ugyanolyan kísérlet, mint a többi. A közvélemény tud a hiperterről, meg hogy maguk itt miben sántikálnak, minek hát a nagy titkolózás?

Blacket még mindig feszítette a méreg, dühös volt a robotokra, dühös Susan Calvinre, dühös arra az elveszett kis robotra a múltból. És most itt van még ez az izgága újságíró a maga bosszantó kis kérdéseivel. No megállj, mondta magában, lássuk csak, ezt hogy emésztet meg.

- Valóban tudni akarja? - fordult az újságíróhoz. - De mennyire!

- Hát hallgasson ide. Eddig még sohasem gerjesztettünk hipermezőt a hajó milliomodrésznél nagyobb tárgy köré, nem juttattunk el semmit a mostani távolság milliomodrésznél messzebbre. Ez azt jelenti, hogy az a hipermező, amelyet hamarosan aktiválni fogunk, milliószor nagyobb energiájú lesz, mint amilyennel valaha is dolgunk volt. És fogalmunk sincs róla, mit képes előidézni.

- Hogy érti ezt?

- Az elmélet szerint a hajó szépen megjelenik valahol a Szíriusz közelében, aztán szépen visszajön. De vajon az űrnek mekkora darabját viszi magával *a Parsec*? Nehéz megmondani. Még nem tudunk eleget a hipertétről. Lehet, hogy a hajót hordozó aszteroida is vele megy, és tudja, ha csak kicsit is hibásak a számításaink, az is lehet, hogy soha többé nem tudjuk ide visszahozni. Mondjuk, innen húszmilliárd mérföldre köt csak ki. És annak is megvan az esélye, hogy az aszteroidánál nagyobb térdarabot is magával ragad.

- Mennyivel nagyobb? - kérdezte Ronson.

- Nem tudhatjuk. Számolnunk kell a statisztikai bizonytalanság tényezőjével. Ezért nem engedünk a közelébe egyetlen hajót sem. Ezért burkolózunk hallgatásba, amíg biztonságosan túl nem leszünk a kísérleten.

Ronson hangosan nyelt egyet.

- És mi van, ha ez a Hiper Bázist is érinti?

- Ennek is megvan az esélye - felelt Black higgadtan. Feltehetően nem túl sok, különben Schloss igazgató nem volna itt, erről kezeskedem. De matematikailag mégis van rá eshetőség.

- Mikor zajlik le az az egész! - nézett az órájára az újságíró.

- Körülbelül öt perc múlva. Csak nem ideges?

- Nem én - felelt Ronson, de azért zavartan leült, és többet nem kérdezősködött.

Black áthajolt a korláton. Odalent az utolsó perceket számlálta az óra.

A robot megmozdult!

Erre a jelre a jelenlévők egyszerre hajoltak előre, a világitás elhalványodott, hogy tisztábban és élesebben lehessen látni az odalent történeteket. De ez csak a kezdet volt. A robot keze most az indítókarhoz közeledett.

Black azt az utolsó pillanatot várta, amikor a robot maga felé rántja a kart. Mire több minden történhet, és Black agya szinte egyidejűleg számba vette valamennyi lehetőséget.

Először is lesz egy rövid villanás, amelyből tudni lehet, hogy a hajó eltávozott és vissza is tért a hipertéren át. Noha az időeltérés hallatlanul minimális, a visszatérés mégsem fog pontosan egybeesni az elindulással, ezért a villanás. Eddig mindig így volt.

Azután előfordulhat, hogy a hajó visszatérése után a műszerek elégteleneknek bizonyulnak ahhoz, hogy a hajótest méreteinek megfelelő kiterjedésben kiegyengessék a mezőt. Lehet, hogy a robot helyén csak ócskavas marad. De maga a hajó is ócskavassá válhat.

És ha csak egy kis hiba csúszik a számításba, a hajó sohasem fog visszaérkezni. Vagy ami még rosszabb, a Hiper Bázis is elmegegy a hajóval, és soha többé nem tér vissza.

Persze az is lehet, hogy minden a legnagyobb rendben zajlik le. Egyetlen villanás, és a hajó hibátlanul ott áll a helyén. A robot sértetlen aggyal fölkel az ülésből, és jelzi, hogy sikeresen végződött az első, ember alkotta tárgy útja a Nap gravitációs vonzásán túlra.

Elkezdődött az utolsó perc.

Elérkezett az utolsó másodperc, a robot megragadta az indítófogantyút, és határozott mozdulattal maga felé rántotta. Semmi?

Nincs villanás. Semmi!

A Parsec nem hagyta el a közönséges teret.

Kallner vezérőrnagy levette a tisztai sapkáját, hogy megtörölje izzadságtól fénylő homlokát, és fölfedte tar koponyáját, amely legalább tíz évet hozzáadott volna a korához, ha gondterhelt arckifejezése már nem tette volna meg ugyanezt. Csaknem egy óra telt el *a Parsec* kudarca óta, és senki sem tett semmit.

- Hogy lehetséges ez? Hogy történhetett? Nem értem. Dr. Mayer Schloss, aki negyvenéves létére a fiatal hipermezőmátrix tudományág nagy öregjének számított, csüggedten mentegetőzött:

- Az elméleti alapokkal nincs semmi hiba. Hajlandó vagyok erre rátenni az életemet. A hajón lehet valami műszaki hiba. Ennyi az egész. - Már vagy tízszer ismételte ugyanezt.

- Azt hittem, mindent kipróbáltak - hangzott el többször. - Úgy is volt, uram, úgy is volt. És mégis...

Kallner irodájában ült, távol a személyzettől, és egymást méregették. Egyikük sem mert a jelenlévő harmadik személyre nézni.

Susan Calvin keskeny ajka és sápadt arca nem árulkodott semmilyen érzelemről. Hangja hidegen koppant:

- Meg kell elégedniük azzal, amit korábban mondtam. Képtelen, hogy bármi értelme lenne tovább erősködni.

- Most nincs helye a régi vitának - nyögte ki Schloss.

- Eszemben sincs vitázni. Az Amerikai Robot és Gépmember Rt. bármely törvényes vásárló megrendelésére bármilyen törvényes célra kész speciális robotokat szállítani. Bennünket nem érhet szemrehányás. Előre megmondtuk, hogy semmiféle következtetést nem tudunk levonni az emberi agyra vonatkozóan abból, ami a pozitronagyban végbemegy. Itt a mi felelősségünk véget ér. Vitának semmi helye.

- Magasságos, úr! - fakadt ki Kallner tábornok olyan hangon, amely inkább hasonlított sóhajra, mint fölkiáltásra. Hagyjuk ezt most!

- Mi mást tehetnénk? - dörmögte Schloss megszállottan.

- Addig nem is remélhetjük, hogy előre tudunk lépni, amíg nem tudjuk, mi történt a hipertérben az aggyal. A robot agya legalább a matematikai elemzésre képes. Kiindulásnak ez is valami. És amíg meg nem próbáljuk... - nézett föl vadul. - De hát itt nem a maga robotjáról van szó, dr. Calvin. Bennünket nem ő vagy a pozitronagy izzgat, a kutya-fáját, asszonyom! - fakadt ki szinte üvöltve.

A robotpszichológus hangja, amely alig emelkedett magasabbra a megszokottnál, belefojtotta a szót.

- Csak semmi hisztéria, ember. Életem folyamán sok válságot megértem, de hisztériával egyet sem oldottak meg. Én választ akarok egy-két kérdésre.

Schloss telt ajka remegett, mélyen ülő szeme mintha még mélyebbre húzódott volna vissza karikás szemgödrébe.

- Maga ért az éterikus gépészethez - harsant a hangja élesen.

- Annak ehhez semmi köze. Én az Amerikai Robot és Gépmember Részvénytársaság első robotpszichológusa vagyok. A *Parsec* kormányánál pedig egy pozitronrobot ül. A többi robothoz hasonlóan ez is kölcsönben van, és nem örökáron. Nekem jogom van információt követelni minden olyan kísérletet illetően, amelyben ilyen robot vesz részt.

- Beszéljen, Schloss - vetette oda Kallner tábornok. Nyugodtan beszélhet.

Dr. Calvin fakó szemét a tábornokra szögezte, aki akkoriban jelen volt annak a bizonyos robotnak az eltűnésénél: Dr. Calvin joggal várta el, hogy a tábornoknak eszébe se jusson őt alábecsülni. Schloss akkor betegszabadságon volt, és hallomásból értesülni valamiről mégiscsak más, mint a személyes tapasztalat.

- Köszönöm, tábornok - mondta az asszony. Schloss tanácstalanul nézett egyikről a másikra. - Mit óhajt tudni? - mordult föl.

- Első kérdésem magától értetődően az, hogy mi izzgatja hát önt, ha nem a robot?

- A probléma magától *értetődő*. A hajó meg sem moccan. Hát nem látja! Vagy vak talán?

- Nagyon is jól látom. Amit nem értek, a maga kétségbeesése valamilyen műszaki hiba miatt. Maguk nem számolnak néha a lehetséges hibákkal?

A tábornok megjegyezte az orra alatt:

- A költségek. A hajó pokolian sokba került. A Világtanács költségvetése... - És csak legyintett.

- De a hajó még megvan. Kisebbséget javítás és módosítás nem okozhat nagy gondot.

Schloss végre összeszedte magát. Arckifejezése olyan volt, mint azé az emberé, akinek lelkierejét már-már meghaladja, hogy nyugalmat parancsoljon magára. Még a hangjára is ráerőszakolt némi türelmet.

- Dr. Calvin, amikor én műszaki hibáról beszélek, akkor olyasmire gondolok, hogy például egy relébe belekerült egy porszem, egy érintkezőt megszakított egy olajcsepp, egy tranzisztort átütött egy pillanatnyi hőimpulzus. Egy tucatnyi hasonló eset. Ezek közül bármelyik csupán pillanatnyi zavart okozhat. Bármelyik percben megszűnhet a hatása.

- Amiből az következik, hogy a *Parsec* bármelyik pillanatban elvillanhat a hipertérbe és vissza.

- Pontosan. Most már megérti?

- Nem én. Vagy talán nem ezt szeretnék?

Schloss olyan mozdulatot tett, mint aki mindkét kezével legszívesebben a haját tépné.

- Látszik, hogy maga nem éterfikai mérnök. - És ettől magába fagy a szó, doktor?

- Mi úgy tájoltuk be a hajót - magyarázta Schloss reményét veszítve -, hogy a galaxis súlypontjához viszonyítva a tér meghatározott pontjáról ugrást végezzon annak egy másik pontjára. A visszatérési pont azonos lenne a kiindulási pontnak a Naprendszer mozgásával korrigált helyzetébe. Az alatt az óra alatt, ami a *Parsec* megghiúsult indulása óta eltelt, a Naprendszer odébb vándorolt az űrben. Azok az eredeti paraméterek, amelyekhez a hipermezőt igazítottuk, többé nem érvényesek. A megszokott mozgástörvények nem érvényesek a hipertérre, és egy hétbe is beletelne, mire az új paramétereket kiszámítanánk.

- Azt akarja mondani, hogy ha most a hajó elindulna, akkor ki tudja, hol, sok ezer mérföldre innét térne vissza?

- Igen, ki tudja, hol? - bölintott Schloss kínos mosollyal. - Nyugodtan mondhatja azt. Ugyanúgy megeshet, hogy a *Parsec* valahol az Androméda-ködben vagy a Nap közepén köt ki. Mindenesetre kicsi a valószínűsége, hogy valaha is meglátnánk.

Susan Calvin bölintott.

- Ezek szerint tehát az a helyzet, hogy ha a hajó eltűnik, ami bármelyik pillanatban megeshet, az adófizetők pénzéből több milliárd dollár visszahozhatatlanul elillan, méghozzá, mint bizonyára állítani fogják, kontár munka miatt.

Kallner vezérőrnagy akkor sem vághatott volna fájdalmasabb grimaszt, ha éles tűt szúrnak a fenekébe.

- Ebből az következik - folytatta a robotpszichológus -, hogy a hajó hipermező-mechanizmusát valahogy működésképtelenné kell tenni, méghozzá minél előbb, annál jobb. Valamit ki kell kapcsolni vagy szét kell rántani vagy el kell tépni - dűnyögte félig maga elé.

- Ez egyszerű - ellenkezett Schloss. - Pontosan nem tudom elmagyarázni, minthogy ön nem járatos az éterikában. Olyasmi, mintha úgy próbálnánk megszakítani egy közönséges áramkört, hogy kerti ollóval elnyiszáljuk a nagyfeszültségű vezetékét. Az eredmény katasztrofális lehetne. Biztos, hogy az lenne.

- Azt akarja mondani, hogy ha megpróbálnánk kiiktatni a szerkezetet, bezúdítanánk a hajót a hipertérbe?

- Ha találomra próbálkoznánk, valószínűleg így járnánk. A hipererőket nem korlátozza a fénysebesség. Sőt nagy a valószínűsége annak, hogy semmilyen sebességi határ nem vonatkozik rájuk. Ez fölöttébb meglehetősen a dolgunkat. Az egyetlen ésszerű megoldás csak az lehet, hogy megkeressük a hiba forrását, és ebből kiindulva kidolgozzuk a mező kiiktatásának biztonságos módszerét.

- És hogy gondolja ezt elérni, dr. Schloss?

- Szerintem az egyedüli járható út, hogy fölküldjük oda az egyik Nestor robotunkat. . .

- Ostobaság! - szakította félbe Susan Calvin.

- A Nestorok kiismerik magukat az éteri technikában mondta Schloss fagyosan. - Ők ideálisan. . .

- Szó sem lehet róla! Az én engedélyem nélkül nem használhatják föl ilyen célra egyetlen pozitronrobotunk sem. Ilyesmi pedig nincs, és ne is reménykedjék benne.

- Mi más lehetőség lenne?

- Küldjék föl az egyik mérnöküket. Schloss hevesen megrázta a fejét.

- Lehetetlen. Túl nagy a kockázat. Ha a hajó mellett egy embert is elveszítenénk. . .

- Akkor sem használhat föl Nestor vagy akármilyen más robotot.

- Én. . . kapcsolatba kell lépnem a Földdel - szólalt meg a tábornok. - Ezt az egész problémát csak magasabb szinten dönthetik el.

- Én még várnék a maga helyében, tábornok - jegyezte meg Susan Calvin nyersen. - Ha nem áll elő saját javaslattal vagy saját akciótérvel, akkor kiszolgáltatja magát a hatóságok kényének-kedvének. Biztos vagyok benne, hogy nem ússza meg szárazon.

- Akkor hát mit tegyünk? - vette elő újból a tábornok a zsebkezdőjét.

- Küldjön föl egy embert. Más lehetőség nincsen. Schloss arca hamuszürkére vált.

- Könnyű azt mondani, hogy küldjünk föl egy embert. De kit?

- Erre én is gondoltam. Van itt egy fiatalember, nem? A neve Black, akivel legutóbb Hiper bázisi látogatásom alkalmával találkoztam.

- Dr. Gerald Black?

- Azt hiszem. Akkor még nőtlen volt. Még mindig az? - Igen, úgy tudom.

- Azt javasolnám tehát, hogy hívják ide, mondjuk negyedóra múlva, addig én átnézném az anyagát.

Észrevétlenül a kezébe vette a dolgok irányítását, amit Kallner is meg Schloss is zokszó nélkül tudomásul vett.

Black messziről már látta Susan Calvint mostani, második Hiper bázisi látogatásán. Ám eszébe sem jutott, hogy közelebbről is szeretné látni. És most, hogy iderendelték a szeme elé, azon kapta magát, hogy berzenkedve és utálkozva mered az asszonyra. Szinte észre sem vette dr. Schloss és Kallner tábornokot, akik szintén ott álltak Calvin háta mögött.

Eszébe jutott az a legutóbbi alkalom, amikor a nő kíméletlenül ízekre szedte egy eltűnt robot miatt.

Dr. Calvin jeges tekintete rezzenéstelenül belefűrődött a férfi lázasan égő barna szemébe.

- Dr. Black - szólította meg. - Úgy hiszem, ön megérti a helyzetet.

- Igen - felelt Black.

- Valamit tenni kell. A hajó túlságosan sokba került, hogy elveszíthessük. A rossz sajtóvisszhang talán az egész tervet halálra ítéli.

- Én is erre gondolok - bólintott Black.

- Remélem, arra is gondolt, hogy valakinek fel kell mennie a *Parsecre* megkeresni a hibát és hm. . . leállítani a hajó működését.

Pillanatnyi hallgatás után Black nyersen kifakadt: - Ki az az idióta, aki odamenne?

Kallner a homlokát ráncolva Schlossra sandított; aki az ajkát harapdálta, és elfordította a tekintetét.

- Természetesen fönnáll a lehetősége annak - magyarázta Susan Calvin -, hogy véletlenül aktivizálódik a hipermező, ez esetben a hajó kisiklik az ellenőrzésünk alól. Másfelől az is lehetséges, hogy valahol a

Naprendszer határain belül fog visszatérni. Ez esetben mindent megteszünk, hogy visszahozzuk az embert meg a hajót.

- Az idiótát meg a hajót - helyesbített Black. - Csak a rend kedvéért.

Susan Calvin elengedte a füle mellett a megjegyzést.

- Engedélyt kértem Kallner tábornoktól, hogy önhöz forduljak. Mert önnek kell odamennie.

Ezúttal Black egy pillanatra sem várt a válasszal. A lehető leghatározottabban kijelentette:

- Asszonyom, én nem vállalkozom.

- Nincs egy tucatnyi ember sem a Hiper Bázison, aki elég jártas lenne ahhoz, hogy a siker reményében nekivághatna ennek a feladatnak. Ezek közül azért esett önre a választásom, mert már korábbról ismertük egymást. Önben megvan ehhez a feladathoz a megfelelő...

- Ide hallgasson, erre nem vállalkozom.

- Nincs más választása. Csak nem bújik ki a felelősség alól?

- Miféle felelősség? Hogy jövök én ide?

- Úgy, hogy ön a legalkalmasabb erre a munkára. - Tisztában van ön a kockázattal?

- Azt hiszem, igen - felelte Susan Calvin.

- Szerintem nincs. Maga nem látta azt a csimpánzt. Figyeljen ide, amikor én azt mondtam, hogy az idiótát meg a hajót, akkor én nem a levegőbe beszéltem, hanem tényt közöltem. Én kész lennék, ha kell, kockára tenni az életemet. Ha nem is szívrepesve, de megtenném. Amit viszont nem kockáztatnék, az az, hogy emberi értelem nélkül éljem le a hátralévő életemet. Ez minden.

Susan Calvin elgondolkodva nézte a fiatal mérnök dühös, izzadó arcát.

- Küldjön föl egyet a robotjai közül, egy NS-2-es robotot. A pszichológus tekintete fagyosan villant. Hangjában eltökéltség feszült:

- Igen, dr. Schloss is ezt ajánlotta. Csakhogy az NS-2-es robotokat csak kölcsönadta a cégünk. Egy-egy darabjuk több millió dollárt ér. Én mint a cégünk képviselője úgy döntöttem, túl drágák ahhoz, hogy egy ilyen dologban kockáztassuk őket.

Black fölemelte a kezét. Öklei ott remegtek a melle előtt, mintha erőnek erejével próbálná őket visszatartani.

- Azt akarja mondani... azt állítja, hogy azért akar engem fölküldeni és nem egy robotot, mert engem könnyebben föl tud áldozni.

- Igen, valahogy úgy.

- Dr. Calvin - fakadt ki Black -, előbb látom magát a pokolban.

- Könnyen meglehet; dr. Black, hogy szó szerint beválik a jóslata. Kallner tábornok meg fogja erősíteni, hogy önt parancs kötelezi erre a feladatra. Ha jól értem, itt félig katonai rend uralkodik, és ha megtagadja a parancsot, hadbírószám elé állíthatják. Egy ilyen ügyben könnyen börtönben találhatja magát a Merkúron, így hát szépen beválik, amit mondott, feltéve, ha netán meglátogatnám ott magát, amit kötve hiszek. Másfelől viszont, ha fölmegegy a *Parsec*, és elvégzi ott a munkát, nagyon sokat tesz a karrierje érdekében.

Black kivörösödött szemmel meredt rá.

- Adjon neki öt perc gondolkodási időt - fordult Susan Calvin Kallner tábornokhoz -, és készítsenek föl egy hajót. Két biztonsági őr kísérte ki Blacket a szobából.

Gerald Black teste jéggé merevedett. Tagjai mintha idegenek lettek volna. Mintha valamilyen távoli, biztos helyről figyelné önmagát, amint fölszáll a hajóra, és megteszi az előkészületeket az aszteroida és a rajta várakozó *Parsec* meglátogatására.

Maga sem tudta megmagyarázni, hogyan történt. Egyszerre csak lehajtotta a fejét, és kijelentette:

- Fölmegyek.

De miért?

Sohasem tartotta magát hősnak. Akkor hát miért? Részben persze a Merkúr börtönének fenyegetése miatt. Részben pedig amiatt a szörnyű félelem miatt, hogy az ismerősei netán gyávának fogják őt tartani, valamint az ember lelke legmélyén megbúvó gyávaság miatt is, ami ösztönzője volt szinte valamennyi bátor tettnek, amióta világ a világ.

De legfőképpen valami más készítette erre.

Ronson a Bolygóközi Hírektől megállította Blacket egy pillanatra, amikor a hajó felé tartott. Black az újságíró kipirult arcára pillantott.

- Mit óhajt? - kérdezte nyersen.

- Ide hallgasson! - hadarta Ronson. - Ha visszatér, exkluzív interjút csinállok magával. Bármennyit kér, elintézem, hogy megkapja. Bármennyit...

Black félrelökte az útból az újságírót, hogy az egész hosszában elterült, majd folytatta útját.

A hajó személyzete két emberből állt. Egyikük sem szólt hozzá egy szót sem. Tekintetük félszegen került az övére. Black nem törődött velük. Alaposan be voltak rezelve, miközben a hajó nagy óvatosan a *Parsec* felé

oldalgott, akár egy gyanakvó macska, amely életében először találkozik kutyával. A két ember nélkül is elboldogulna.

Csak egyetlen arc lebegett a szeme előtt, elúzhatetlenül. Kallner tábornok aggódó képe és Schloss ábrázatának erőltetett határozottsága csupán múló sebet ejtett a lelkén, nem is nehezített rájuk. Nem úgy Susan Calvin rezzenéstelen arca. Az asszony szenvtelen nyugalma, amikor ő fölszállt a hajóra.

Szeme rámeredt a fekete semmire, ahol a Hiper Bázist már elnyelte az űr sötétsége...

Susan Calvin! Doktor Susan Calvin! Susan Calvin, a robotpszichológus! Ez az asszonybőrbe bújt robot!

Vajon hogy hangzik az ő három törvénye? Első törvény: teljes erődből, teljes szívedből és teljes lelkedből oltalmazni fogod a robotot. Második törvény: számodra szent és sérthetetlen léssen az Amerikai Robot és Gépmember Rt. érdeke, amennyiben ez nem gátolja az első törvényt, Harmadik törvény: futó érdeklődést tanúsíthatsz az emberi lény iránt, amennyiben ez nem zavarja az első és a második törvényt.

Volt-e vajon fiatal ő is? - háborgott magában vadul. Átadta-e magát valaha is legalább egyszer, egyetlen, tiszta emberi érzelmenek?

Magasságos űr! Milyen szívesen csinálna valamit, olyat, ami letörölné az arcáról a ráfagyott kifejezéstelenséget.

És valamit fog tenni, az szent!

A csillagok a tanúi, hogy fog. Csak megússza ezt a dolgot ép ésszel, tesz róla, hogy tönkretegye a nőt meg a cégét a robotok piszkos fajtájával egyetemben. Ez volt az a gondolat, amely a börtönből való félelemnél és a társadalmi előmenetel csábításánál is jobban sarkallta őt. Ez volt az a gondolat, amely szinte minden félelmet elűzött belőle. Majdnem mindent.

Az egyik pilóta anélkül, hogy ránézett volna, odaszólt hozzá:

- Innen már leereszkeszhet. Csak fél mérföld odáig.
- Miért, nem fogunk leszállni? - fakadt ki Black bosszúsan.
- Határozott utasítás tiltja. A leszállás okozta vibráció... - És az én leszállásom nem okoz vibrációt?
- A parancs az parancs.

Black elhallgatott, belebujt az öltözékébe, és várt, amíg a belső ajtó kinyílik. Jobb combjánál az öltöny fémrészéhez volt hegesztve egy szerszámkészlet.

Alighogy belépett a kamrába, sisakján működni kezdtek a fülhallgatók.

- Járjon szerencsével, doktor!

Beletelt egy kis időbe, amíg rájött, hogy a jókívánság a hajó két pilótájától jött, akik bárhogy siettek is, hogy kikerüljenek a térnek ebből az elátkozott darabjából, ennyit azért még megengedtek maguknak.

- Kösz - mondta Black félig zavartan, félig bosszúsan. Aztán máris odakint kalimpált az űrben, ugyanis a külső ajtóval való elrugaszkodáskor kissé elveszítette az egyensúlyát.

Kivárva a megfelelő pillanatot, a lába között megpillantotta a rá várakozó *Parsecet*, majd a testével tett újabb fordulat közben szemébe ötlött az őt ideszállító hajó két hosszú sugárcsővéja, amint sietve visszafordult.

Egyedül maradt! Magasságos űr, teljesen magára maradt! Volt még egy ember a történelemben, aki ennyire elhagyatottnak érezte volna magát?

Eszrevenné-e egyáltalán - hasított belé a fájdalmas kérdés -, ha valami történe vele? Maradna-e annyi idő, hogy eljusson a tudatáig? Megérezné-e, hogy elhomályosodik a tudata, és az értelem fénye kialszik benne?

Vagy hirtelen zajlana le, mint a lézerekés vágása? Akárhogy lesz is...

Nem tudta elűzni magától az üres tekintetű, eszelős félelemmel remegő csimpánz képét.

Az aszteroida már csak hatméternyire lebegett alatta. Tökéletesen egyenletes mozgását az űrben semmi sem zavarta meg. Ha az ember nem avatkozik bele a sorsába, a csillagászati korok úgy telnek el fölötté, hogy egy porszem sem rezdül meg a felszínén.

A tökéletes mozdulatlanságban mégis beférkőzött valamilyen apró porszemecske a *Parsec* finom gépezetébe, vagy valami parányi piszok beszennyezte a mozgó részeket fürdető finom olajat, és megállította az egész gépezetet.

Lehet, hogy elég egy kis vibráció, két tömeg egymáshoz ütdése keltette parányi rezgés, és a mozgó részek közötti semmi kis akadály megszűnik, és a kar újból mozgásba lendül, működésbe hozza a hipermezőt, amely egyszerre kinyílik, mint valami fantasztikus rózsaszírom.

Teste minden pillanatban megérintheti az aszteroidát, ezért óvatosan bánt a mozdulataival, hogy minél puhábbá tegye az ütközést. Minden porcikája tiltakozott az aszteroida megérintésétől. Bőre végigborsózdott a várakozás okozta félelemtől: Egyre közelebb ért.

Most - most!

Semmi! csak az aszteroida érintését érezte, a nyomás kísértetiesen lassú növekedését, amit egy 250 fontnyi súlytalan tömeg tehetetlenségi nyomatéka eredményezett.

Black lassan kinyitotta a szemét, és befogadta a csillagok látványát. A Nap fényes biliárdgolyóként ragyogott, fényét eltompította az arcvédő fölé húzott polarizáló pajzs. A halványan pislákoló csillagok a

megszokott alakzatokat mutatták. A Nap meg a csillagképek tanúsága szerint nem hagyta el a Naprendszert. Még a Hiper Bázis apró, halvány sarlóját is fölismerte.

Hirtelen összeresztette a fölébe hasító hangtól. Schloss jelentkezett.

- Látjuk magát, dr. Black - mondta. - Nincs egyedül! Blacknek nevetethétkéje támadt a megfogalmazástól, de csak annyit mondott halk, határozott hangon:

- Lépj le. Csak eltereli a figyelmemet.

Szünet. Majd ismét Schloss, behízelgőbb hangon:

- Ha netán beszámolna közben, hogy halad, segítene oldani a feszültséget.

- Majd beszámolok, ha visszatérek. Előbb nem. - Hangjában düh sistergett, és indulatosan a mellén lévő kapcsolóhoz nyúlt, kikapcsolta az űrruha rádióját. Hadd dumáljanak a semmibe. Neki megvan a saját terve. Ha ép elmével megússza ezt a dolgot, egyedül fogja learatni a dicsőséget.

Végtelen óvatossággal megpróbált megállni, amint a gravitáció szinte teljes hiányában a legkisebb önkéntelen mozdulatot is csak az ellenkező irányú mozdulatok végtelen sorával sikerült úgy-ahogy kiegyenlítenie. A Hiper Bázis álgavitációjában ezt könnyebb volt elérni. Black örömmel állapította meg, hogy ennek még tudatában van.

A Nap eltűnt a látómezejéből. A csillagok az aszteroida egyórás forgási periódusához igazodva, szemmel láthatóan kúsztak körbe az égen.

Ahol lebegett, onnan jól látta a *Parsecet*, és most lassan, óvatosan, szinte lábujjhegyen megindult feléje. (Semmi vibráció. Semmi vibráció. Csaknem könyörögve ismételte magában ezeket a szavakat.)

Még szinte föl sem dolgozta magában a megtett távolságot, máris ott volt a hajónál. Ott volt a külső ajtóhoz vezető fogantyúsról aljánál.

Várt. A hajón nem látszott semmi rendkívüli. Hacsak az nem, hogy egyharmadnyi magasságban acélgombok sorjázta körben, följebb pedig újabb gombsor. Most bizonyára azon erőlködnek, hogyan serkenthetnék ki magukból a hipermezőt.

Black alig tudta leküzdeni azt a különös vágyat, hogy fölnyújtsa a kezét, és megfogja az egyiket. Ez olyan irracionális készlet volt, mint amilyen szinte szükségszerűen elfogja az embert egy magas épület tetején, hogy mi lenne, ha leugrana.

Black mélyet lélegzett, és úgy érezte, mintha kocsonyából volnának a tagjai, amikor ujjait széttárva végtelen óvatossággal mindkét tenyerét a hajó oldalára fektette.

Semmi! Megragadta a legalsó fogantyút, és óvatosan föl húzta magát. Bár csak olyan ügyesen mozogna ő is a súlytalanság állapotában, mint a szerelők! Csak akkora erőt kell kifejteni, hogy az ember leküzdje a tehetetlenséget, aztán megállni. Elég egy másodperccel tovább húzni magát, máris átlendül a másik oldalra, és nekivágódik a hajó oldalának.

Lassan, tapogatózva haladt fölfelé, a lába és a csipője hol jobbra, hol balra lendült ki, attól függően, hogy a bal vagy a jobb kezével húzta följebb magát.

Egy tucat fogantyú, és a keze máris ott tétovázott a kapcsoló fölött, amellyel ki lehet nyitni a külső ajtót. A biztonsági jelzés parányi zöld maszatnak tűnt a szemében.

Nem mert hozzányúl. Ezzel először venné igénybe a hajó energiáját. Gondolatban végigfutott a kapcsolási rajzokon és az erőelosztáson. Ha megnyomja a gombot, energiát vesz el a mikromáglyáról, hogy föltárja a külső ajtót szolgáló tömör fémlapot.

Mit tegyen?

Mi értelme a tétovázásnak? Hacsak nincs valami elképzelése arról, hogy hol van a hiba, senki se tudja megmondani, milyen következményekkel jár az energiaelférés. Sőhajtott hát, és megnyomta a gombot.

Simán, hang és zökkenő nélkül megmozdult a hajó egy része. Black egy szempillantást vetett az ismerős csillagképekre (nem változtak meg), és benyomakodott a halványan megvilágított üregbe. A külső ajtó bezárult mögötte.

Újabb kapcsoló. A belső ajtót is ki kell nyitni. Ismét megállt és tanakodott. A belső zsilip kinyitásával parányi mértékben csökkenni fog a hajó belsejében a légnyomás, és több másodperc is beletelik, mire a hajó elektrolízis berendezései pótolják a veszteséget.

Nos? Hogy csak egyet említsünk, a Bosche-féle utógyújtó érzékeny a nyomásra - de talán nem ennyire!

Ismét fölsőhajtott, de most már szinte beletörődve (a félelem, úgy látszik; fásultta tette), és megérintette a kapcsolót. A belső zsilipajtó föltárult. Belépett a *Parsec* pilótafülkéjébe, és a szíve nagyot dobbant, amikor az első pillantása a videolemezre tévedt, amely véletlenre volt állítva, és tele volt hintve csillagokkal. Kényszerítette magát, hogy szemügyre vegye őket.

Semmi! A Cassiopeia ott látszott a helyén. A többi csillagkép is változatlan, és ő itt van a *Parsec* belsejében. Valami azt súgta neki, a nehezen már túl van. Idáig eljutott úgy, hogy a Naprendszeren belül maradt, és az eszét sem vesztette el; ez olyasféle érzéssel töltötte el, mintha kezdte volna visszanyerni az önbizalmát.

A *Parsec* belsejében természetfölötti csend vette körül. Black sok hajón megfordult már életében, de egyikről sem hiányzott az ember zaja, legyen az cipőcsoszogás vagy egy kabinosfiú dúdolása a folyosón. Itt viszont még a saját szívverése is visszhangzott a csöndben.

A pilótaülésben ülő robot háttal volt felé. Semmi jelét sem adta annak, hogy észrevette volna az ő belépését.

Black fogát csikorgatta, eltorzult arccal ráordított a robotra: - Engedd el a rudat! Állj föl! - Hangja mennydörgésként töltötte be a szűk helyiséget.

Későn kapott észbe, hogy micsoda veszélyes légrézgést gerjesztett a hangjával, a videolemezen azonban változatlanul ott ragyogtak a csillagok.

A robot természetesen meg sem moccant. Mindenféle érzékelőképességtől meg volt fosztva. Még az első törvényre sem reagált. Megdermedt az örökkévalóság egyetlen pillanatában.

Eszébe jutott, milyen parancsot kapott a robot. Ez semmilyen félreértésre nem adott módot. "Ragadd meg erősen az indítókart. Húzd magad felé erősen. Erősen! Mindaddig tartsd úgy, amíg a műszerfal nem tájékoztat róla, hogy kétszer is megjárta a hiperteret."

Nos hát, eddig még egyszer sem járt a hipertérben.

Nagy óvatosan közelebb húzódott a robothoz. Az indítókar keményen hátra volt húzva a térdei közé. Tehát nem kellett sok ahhoz, hogy bekapcsolódjon az indítómechanizmus. Ha ezután a fémkéz hőmérséklete meghajlítja a hőérzékeny bimetallt, létrejön a kontaktus. Black gépiesen a műszerfalán lévő hőmérő számlapjára pillantott. A robot kezének hőmérséklete szabályosan 37 C-fokos volt.

Hát nem gyönyörű? - gondolta epésen. - Itt vagyok egyedül ezzel a masinával, és semmit sem tudok kezdeni vele. Hacsak azt nem, hogy megragad egy feszítővasat, és rípiyára törí a "fickót". Szinte kéjesen eljátszott magában ezzel a gondolattal. Szinte látta a szörnyülködést Susan Calvin arcán (ha egyáltalán képes megnyilvánulni valamiféle érzelem azon a jeges arcon, akkor az a robot pusztulása miatti szörnyülködés). Mint minden pozitronrobot, ez az egy célra tervezett szerkezet is az Amerikai Robot tulajdona volt, amely gyártotta és kipróbálta a gépeit.

Miután képzeletében megízlelte a bosszú mámorát, hirtelen kijózanodott, és körülnézett a hajón.

Hiszen eddig még csak egy helyben toporgott.

Lassan kibújt az öltönyéből, és azt óvatosan ráfektette a keskeny ágyra. Vigyázva járt helyiségről helyiségre, szemügyre vette a hiperautomatikus motor egymásba illeszkedő jókora darabjait, ellenőrizte a kábelek lefutását, a teljesítményreléket.

Semmit sem érintett meg. Tucatnyi módja van a hipermező hatástalanításának, de ezek mindegyike végzetes lehet, ha legalább megközelítőleg nem ismeri a hiba helyét, és ennek megfelelően nem szabja meg a műveletek sorrendjét.

Újból a műszerfal előtt találta magát, és a robot komor mozdulatlanságba merevedett hátát látva kitört belőle az elkeseredés:

- Árud már el, hol a hiba!

Ösztönös vágyat érzett, hogy vakon nekiessen a hajó berendezésének, és ízzé-porrá zúzza. De erőt vett az indulatán. Ha egy hetébe kerül is, de valahogy ki fogja következtetni, hol kezdje a műveletet. Ennyivel tartozik Susan Calvinnek, meg a vele kapcsolatos tervének.

Lassan megfordult, és elgondolkodva nézett körül. A hajó minden porcikáját a hajtóműtől kezdve egészen az utolsó kettős tumblerkapcsolóig alapos vizsgálatnak és ellenőrzésnek vetették alá a Hiper Bázison. Szinte elképzelhetetlen, hogy bármi meghibásodjon. Nincs a hajón egyetlen dolog sem, ami...

No igen, valami van. A robot! Ezt az Amerikai Robotnál ellenőrizték, és az anyjuk keservit, ők csak értenek hozzá! Mi is az, amit mindenki egyfolytában hajtogat? A robot természeténél fogva jobb munkát végez.

Normális körülmények között igaz is lenne ez a kijelentés, amelyet jórészt az Amerikai Robot saját reklámhadjárata sulykol az emberek fejébe. Tudnak olyan robotot készíteni, amely egy adott célra alkalmasabb az embernél. Nem egyszerűen olyan, akár az ember, hanem tökéletesebb nála.

És ahogy Gerald Black tekintetét a robotra szögezve ezen morfondírozott, összevonva szemöldökét alacsony homloka alatt, arcán egyszerre döbbenettel vegyes öröm suhant át.

Odament a robothoz, és szembeállt vele. Rámeredt a kezére, amely az idők végezetéig indítóállásban tartja a fogantyút, hacsak a hajó meg nem rándul, vagy az energiaforrás ki nem merül.

Black nagy levegőt vett.

- Kutya legyek! Kutya legyek! Hátrább lépett és elgondolkozott.

- Csakis ez lehet! - jelentette ki meggyőződéssel. Bekapcsolta a hajó rádióját. A hordozósugár eleve a Hiper Bázisra volt irányítva.

- Hé, Schloss! - röföntette bele a mikrofonba. Schloss nem váratott a válaszra.

- Magasságos úr, Black...

- Hagyjuk ezt most - vágta el Black nyersen. - Semmi beszéd. Csak azt akartam tudni, hogy néznek-e...

- Hát persze. Mindannyian. Figyeljen ide...

Black azonban már kikapcsolta a rádiót. A pilótafülkében lévő tévékamerára sandított, és a hipermező berendezésen kiválasztott egy olyan részt, amely a kamera látószögébe esik. Fogalma sem volt, hányan lesznek majd a megfigyelőszobában. Lehet, hogy csak Kallner, Schloss és Susan Calvin. De az is lehet, hogy az egész személyzet. Akárhogy is, ő majd gondoskodik a látványosságról.

Úgy vélte, a 3. számú relédoboz megfelel erre a célra. A dobozt egy falifülkében helyezték el, egy sima, hidegen hegesztett panel mögött. Black kiemelte a szerszámkészletből a ferde élű, tompa végű hegesztőpákát. Úrruháját odébb tolta az ágyon (miután a szerszámkészletét kivette belőle), és a relédobozhoz lépett.

Nem törődve baljós érzéseivel, fölemelte a hegesztőt, és a hideg varrat három pontjához érintette. A szerszám erőtere nyomban működni kezdett, az energiaáram kiesé áthévitette a nyelét. A panel levált.

Black gyorsan, csaknem akaratlanul a videolemezre pillantott. A csillagok nem változtak meg. Ő maga is normálisan érezte magát.

Ez volt az utolsó bátorítás, amire szüksége volt. Fölemelte a lábát; és csizmája talpával széttiporta a fülkében előtároló finom szerkezetet.

Üvegszilánkok, fémdarabok, finom higanypermet hullott a padlóra.

Black zihálva szedte a levegőt. Újból bekapcsolta a rádiót. - Schloss, ott van még?

- Igen, de...

- Akkor jelentem, hogy a *Parsec* hipermezőjét hatástalanítottam. Jöhetnek értem.

Gerald Black nem érezte magát nagyobb hősnek, mint amikor útnak indult a *Parsec* felé, de azért érzett némi büszkeséget. Ugyanazok az emberek jöttek érte, akik felhozták ide a kis aszteroidára. Ezúttal lefelé indultak. Megveregették a hátát.

A Hiper Bázis nyüzsgő hangyabolyként fogadta és megéljenezte a visszatérő Blacket, aki integetett a tömegnek, és mosolygott, ahogy egy hőshöz illik, legbelül azonban nem érzett diadalt. Még nem. Csak várakozást. Diadalt csak később, amikor találkozik Susan Calvinnel.

Megállt a hajó ajtajában, körülnézett, de nem látta az asszonyt. Korábbi katonás tartását teljesen visszanyerve, nem titkolt elégedettséget sugárzó arccal ott várt Kallner tábornok. Mayer Schloss idegesen rámosolygott. Ronson a Bolygóközi Hírektől hevesen integetett. De Susan Calvin sehol.

Amikor kiszállt, félretolta az újtáborból Kallnert és Schlossot. - Előbb megfürdöm és megebédelek.

Nem volt kétsége afelől, hogy pillanatnyilag ő diktálja a feltételeket a tábornoknak vagy bárki másnak.

Az őrség utat nyitott előtte. Amikor végre egyedül maradt, kényelmesen lefűrdött és megebédelt abban a megnyugtató tudatban; hogy senki sem zavarhatja magányában, és ez egyedül tőle függ. Később üzent Ronsonért, és néhány szót szólt hozzá. Megvárta, amíg úgy érezte, hogy teljesen ura önmagának. Minden sokkal jobban alakul, mint várta. A hajó kudarcra nagyszerűen a kezére játszik.

Végül fölkereste a tábornok irodáját, és elrendelte egy tanácskozás összehívását. Mert a szavait parancsként is föl lehetett fogni. A tábornok épp csak azt nem mondta, hogy "igenis, uram", és nem szalutált hozzá.

Újból együtt volt a csapat. Gerald Black, Kallner, Schloss sőt Susan Calvin is. Most azonban Black ült a nyeregben. A robotpszichológus, aki semmit sem enyhített arca szokott komorságán, akit ugyanolyan hidegen hagyott a diadal; mint a kudarc, a magatartásában bekövetkezett finom változásból ítélve átengedte neki a reflektorfényt.

Dr. Schloss a hüvelykujja körmét rágcsálva kelleetlenül megszólalt?

- Dr. Black, mi mindannyian nagyon hálásak vagyunk a bátorságáért meg a sikeréért. - Aztán mint aki hirtelen megkönnyebbül a benne fölhalmozódott feszültségtől, hozzátette: - Meg kell azonban jegyeznem, hogy a relédoboz szétrugdosása nem volt valami bölcs dolog, és hm... aligha méltó a sikeréhez.

- Ellenkezőleg - vitakozott Black -, ez volt az a lépcső, amely mindenképpen garantálta a sikert. Tudja (dobta be az első számú bombát), akkorra én már rájöttem, hol történt a hiba.

- Igazán? - pattant föl Schloss. - Biztos ön ebben?

- Menjen oda maga is. Most már veszélytelen. Meg fogom mondani, hol keresgéljen.

Schloss lassan visszaült a helyére. Kallner tábornokból kitört a lelkesedés:

- Eddig ez a legjobb hír, ha igaz!

- Persze hogy igaz - mondta Black. Tekintete Susan Calvinre siklott, aki nem szólt egy szót sem.

Black élvezte, hogy ő uralja a helyzetet. Bedobta hát a második számú bombáját is:

- Természetesen a robot. Hallja, dr. Calvin? Susan Calvin most szólalt meg először.

- Hallom hát - mondta. - Ami azt illeti, erre magam is számítottam. Ez volt a hajón az egyetlen berendezési tárgy, amelyet nem ellenőriztek a Hiper Bázison.

Black úgy érezte magát, mint akit fejbe kólintottak. - Erről nem szólt eddig.

- Mint ahogy dr. Schloss ismételen utalt rá - felelte dr. Calvin -, én nem vagyok éterfikai szakember. A sejtéseim és ez nem volt több sejtésnél - ezért könnyen tévesnek bizonyulhatnak. Úgy éreztem, helytelen lett volna, ha a küldetése előtt befolyásolom.

- Akkor azt is sejtí talán - firtatta Black -, hogy mi a hiba veled?

- Nem, uram.

- A robot ugye jobb, mint az ember? Nos, éppen itt van a baj. Nem furcsa, hogy a hiba éppen az Amerikai Robot különleges szerkezetében van? Úgy tudom, önök azzal hivatkoznak, hogy az embernél is jobb robotokat csinálnak.

Szavainak ösztüzét az asszonyra irányította, de az csupán felsóhajtott.

- Kedves dr. Black, én nem vagyok felelős reklámozástalunk szlogenjeiért.

Black úgy érezte, újból fejbe kólintották. Ez a nőszemély nem is volt könnyű préda.

- Maguk megépítettek egy robotot, amely képes helyettesíteni az embert a *Parsec* kormányánál. Az volt a feladata, hogy maga felé rántsa és megfelelő helyzetbe hozza az indítókart és hagyja, hogy a keze melege megteremtse a végső kontaktust. Elég egyszerű, nem, dr. Calvin?

- Elég egyszerű, dr. Black.

- És ha a robotot nem tervezik tökéletesebbre, mint amilyen az ember, akkor ez sikerült is volna. Sajnos azonban az Amerikai Robot érezte, hogy mindenképpen felül kell múlnia az embert. A robotnak azt parancsolták, hogy erősen rántsa magához az indítókart. Erősen! - ezt a szót még meg is ismételték, nyomatékostították, hangsúlyozták. A robot pedig megtette, amire utasítást kapott. Erősen magához rántotta a kart. Egyetlen baj volt csupán. Az ő ereje legalább tízszeresen felülmúlja egy átlagember erejét, amelyre az indítókart méretezték.

- Csak nem azt akarja mondani...

- Igenis azt mondom, hogy a kar meggömbült. Csak annyira, hogy kizökkenjen a helyéről a kapcsoló. Így amikor a robot kezének a melege meghajlította a bimetallt, a kontaktus nem jött létre. Ez, dr. Calvin - tette hozzá vigyorogva -, nem csupán egyetlen robot kudarca. Hanem jelképezi az egész robotika csődjét.

- Ugyan, dr. Black - mondta Susan Calvin fagyosan -, maga misszionárius indulattal támadja a logikát. A robot nemcsak brutális erővel, hanem megfelelő értelemmel is föl van ruházva. Ha azok, akik a parancsot adták neki, az ostoba "erősen" határozó helyett számokat, pontos adatokat használnak, mindez nem történt volna meg. Minden a legnagyobb rendben ment volna, ha azt mondják: "fejts ki ötvenöt kilopond nagyságú erőt".

- Ön tulajdonképpen elismeri azt - csapott le rá Black -, hogy egy robot nélkülözzi az emberi találékonyságot és a beleélő képességet. Biztosíthatom önt, hogy az emberek ott a Földön így fogják megítélni a dolgot, és aligha lesznek hajlandók elnézni az Amerikai Robotnak ezt a kudarcot.

- Lassan a testtel, Black - csattant föl Kallner vezérőrnagy visszanyerve méltóságteljeségét -, ha nem tudná, a történetek nem tartoznak a nyilvánosságra.

- Sőt mi több - kapott a szón egyszerre Schloss is -, a maga állítását még nem ellenőriztük. Majd küldünk embereket a hajóra, és megnézzük. Könnyen lehet, hogy nem is a robot a ludas.

- Majd maga gondoskodik róla, nem igaz, hogy ez legyen a vizsgálat eredménye. Igaz? Kérdés persze, hogy mennyire fognak hinni az emberek az érdekelt félnek. Ráadásul nekem még van más közölnivalóm is. - Készenlétbe helyezte a hármasszámú bombát, és előrukkolt vele: - Azonnali hatállyal benyújtom a lemondásomat. Haladéktalanul kilépek ebből a programból.

- Miért? - kérdezte Susan Calvin.

- Azért, mert mint ahogy ön mondta, dr. Calvin, én egy misszionárius vagyok. Fölvállaltam egy missziót. Tartozom azzal a Föld lakóinak, hogy fölvilágosítsam őket: a robotkorszak eljutott arra a pontra, amikor az emberi életet alacsonyabbra értékeli, mint egy robotét. Ma már az is lehetséges, hogy egy embert parancsszóra veszélynek tesznek ki, mert egy robot túlságosan értékes ahhoz, hogy kockáztassák. Meggyőződésem, hogy a földlakóknak tudomására kell ezt hozni. Sokan fenntartással viseltetnek a robotokkal szemben. Az Amerikai Robotnak magán a Földön nem is sikerült eddig legalizálnia a robotok használatát. Úgy hiszem, dr. Calvin, hogy az én mondanivalóm föl fogja tenni az i-re a pontot. A mai nap erőfeszítéseivel el fogjuk érni, hogy magát, a cégét meg a robotjait ki fogják söpörni a Naprendszerből.

Black jól tudta, hogy ha előre figyelmezteti az asszonyt, alkalmat ad neki, hogy felkészüljön a védekezésre. Ezt nem engedhette meg.

Attól a perctől kezdve, hogy elindult a *Parsec*, ennek a pillanatnak élt, és most mondjon le róla?

Elégtétellel nyugtázta, hogy Susan Calvin fakó szemében megvillan valami, és arcát halvány pír önti el.

Most hogy érzi magát, tudós asszonyság? - gondolta kárörvendően.

- Nem fogadjuk el a lemondását, Black - mondta Kallner -, mint ahogy azt sem fogjuk megengedni...

- Hogy tilthatná meg nekem, tábornok? Vagy talán nem hallott róla, hogy hős vagyok? És a jó öreg Földanyó sokat ad a hőseire. Mindig is sokat adott. Hallani akarnak engem, és minden szavamat szentírásként fogadják. És nem fog tetszeni nekik, ha gáncot vetnek nekem, legalábbis addig, amíg a személyem friss szenzáció. Már beszéltem is Ronsonnal, a Bolygóközi Hírek munkatársával, és közöltem vele, hogy nagy sztorim van a számukra, valami, ami minden kormányhivatalnok és tudományos igazgató alól ki fogja húzni a bársonyszéket. A bolygóközietek ott fognak várni a sor élén, kíváncsian, hogy mit hoztam nekik. Így hát mit tehetnek velem, hacsak nem puffantanak le? De szerintem többet érhetnek maguknak, ha ezt megpróbálnák.

Black bosszúja teljes volt. Nem hallgatott el semmit. Az utolsó szóig kipakolt. Föllállt, hogy távozzék.

- Egy pillanat, dr. Black - állította meg Susan Calvin. Halk szavainak tekintélyes súlya volt.

Black, akár a kisdíák a tanító szavára, önkéntelenül megtorpant, és ezt ellensúlyozandó, maró gúnnyal megkérdezte: - Felteszem, hogy most magyarázkodni óhajt, nemde?

- Eszemben sincs! - felelte az kímérten. - Maga már mindent megmagyarázott, és nem is rosszul. Azért esett magára a választásom, mert tudtam, hogy maga meg fogja érteni. Bár azt hittem, hamarabb rá fog jönni. Már korábban is volt szerencsém magához. Tudtam, hogy nem szereti a robotokat, és ezért semmilyen illúziót nem táplál velük kapcsolatosan. Az anyagából, amelyet kikértem a megbízatása előtt, megtudtam, hogy maga helytelenítette ezt a robotot a kísérlethez. A felettesei ezt hibájául rótták fel, én azonban éppenséggel a javára írtam.

- Mi a csudát hablatyol itt össze, doktor? Már megbocsásson a gorombaságomért.

- Azt, hogy magának meg kellett volna értenie, miért nem küldhettünk föl robotot erre a feladatra. Mert mit is mondott éppen maga? Valamit arról, hogy a robot hiányosságait az ember találékonyságával és beleélő képességével kell ellensúlyozni. Fején találta a szöveget, fiatalember. A robotokból hiányzik a találékonyság. Az ő értelmük véges, és az utolsó törtszámig ki lehet számítani. Egyébként ez az én szakmám.

Nos, ha a robot parancsot kap, egy pontos parancsot, akkor azt teljesíti. Ha viszont ez az utasítás pontatlan, képtelen arra, hogy további parancsok nélkül kijavítsa a saját tévedéseit. Vagy nem éppen ilyesmiről számolt be azzal a robottal kapcsolatban ott a hajón? Miként küldhetnénk hát föl egy robotot azzal, hogy találja meg a hibát a berendezésben, ha egyszer nem láthatjuk el őt pontos utasításokkal, minthogy mi magunk sem tudunk semmit a hiba természetéről. Egy robotnak nem lehet olyan utasítást adni, hogy "keresd meg a hibát", ilyenre csak az ember képes.

Black hirtelen lehuppant a székére, és elképedve meredt a pszichológusnőre. Annak szavai éles késként hasítottak a tudatába, és rádöbbsent, hogy eddig túlságosan tág teret engedett indulatainak. Azt vette észre, hogy képtelen az asszonyt megcáfolni. S ami még ennél is rosszabb: kénytelen volt elismerni, hogy vesztett. Nagy nehezen kinyögte:

- Ezt akkor is elárulhatta volna, mielőtt fölmentem oda. - Megtehettem volna - értett egyet dr. Calvin -, de láttam a maga nagyon is természetes aggodalmát az ép elméjének elvesztése miatt. Egy ilyen mindent elnyomó félelem gátolta volna magát az eredményes vizsgálatban, és úgy gondoltam, jobb, ha meghagyom abban a hitben, hogy csak azért küldöm föl magát, mert a robotot többre értékelem. Ez fel fogja magát dühíteni, és a düh, kedves dr. Black, néha nagyon is hasznos szenvedély. Egy dühös ember sohasem fél annyira, mint egyébként. És nem is tévedtem, igaz? - Két kezét lazán összekulcsolta az ölében, és az arca, mint életében még talán soha, csaknem mosolygásra derült.

- A fene egye meg! - fakadt ki Black megadóan.

- Most pedig - folytatta Susan Calvin -, ha tanácsolhatok valamit, menjen vissza a munkájához, élvezze ki a hősnek kijáró csodálatot, és mesélje el riporter barátjának hőstettének minden részletét. Legyen ez a nagy újság, amit megígért neki.

Black lassan, vonakodva bölintott.

Schloss megkönnyebbülten fölsóhajtott, Kallner szélesen elvigyorodott. Egyikük sem szólt egy szót sem, amíg Susan Calvin beszélt, most is csak szótlánul jobbukat nyújtották.

Black elfogadta a kezüket, és kissé vonakodva megrázta. A pszichológusnőhöz fordulva pedig azt mondta:

- A maga szerepét kellene inkább közhírré tenni, dr. Calvin.

- Ne butáskodjon, fiatalember - háritotta el az jegesen. - Nekem ez a munkám.

A csillagokba!

Amikor Susan Calvin visszatért a Hiper Bázisról, Alfred Lanning már várt rá. Az öregember sohase beszélt a koráról, mégis mindenki tudta, hogy túl van a hetvenötön. De az agya még jól vágott. Helyét a kutatási osztály élén ugyan már Peter Bogert vette át, ez azonban nem akadályozta meg őt abban, hogy mint nyugalmazott igazgató naponta bejárjon a hivatalába.

- Hol tartanak a hiperatom hajtóművel? - kérdezte.

- Fogalmam sincs róla - válaszolta Susan Calvin epésen. - Nem érdeklődtem.

- Hm. Jó lesz sietniük vele. Mert ha nem, az Egyesült Robot megelőzi őket. És minket is.

- Az Egyesült Robot? Hát azoknak mi közük ehhez?

- Nem csak nekünk vannak gondolkodó gépeink. A mieink ugyan pozitronosak, ez azonban még nem jelenti, hogy szükségképpen jobbak is, mint a többi. Robertson holnapra széles körű értekezletet hívott össze ebben az ügyben. Csak magukat várta, hogy visszajöjjenek.

Robertson, az Amerikai Robot és Gépmember Rt. elnöke, a vállalat alapítójának fia hegyes orrával a vezérigazgató felé bökött. Ádámsutkája vadul ugrándozott fel-alá.

- Kezdjünk hozzá - mondta. - Halljuk, mi a helyzet?

- Arról van szó, főnök - kezdte a vezérigazgató élénken -, hogy az Egyesült Robot egy hónappal ezelőtt egy faramuci javaslatot tett nekünk. Leraktak itt nálunk jó öt tonna papirost különféle számításokkal, egyenletekkel és így tovább. Az egész egy konkrét probléma körül forog, s erre akarnak az Agytól választ kapni. Feltételeik a következők... - Vastag ujjain számolta az egyes pontokat. - Százezer dollárt fizetnek, ha a problémának nincs megoldása, és mi meg tudjuk adni a megoldáshoz hiányzó tényezőket. Ha van megoldása, kétszázezer dollárt fizetnek, plusz megtérítik a szóban forgó gépezet megépítésének költségeit, plusz felajánlják az abból eredő haszon egynegyedét. A probléma egy kozmikus motor előállítására vonatkozik...

Robertson a homlokát ráncolta, sovány teste megmerevedett.

- És mindezt annak ellenére, hogy nekik is megvan a saját gondolkodógépük?

- Igen. Valami tehát gyanús ebben a javaslatban. Most folytasd te, Levver.

Abe Levver a tárgyalóasztal túlsó végén fölpillantott, és borostás álla halkán sercegett, ahogy mosolyogva végigsimított rajta.

- Úgy áll a dolog, elnök úr, hogy az Egyesült Robotnak csak volt gondolkodógépe. A gép elromlott...

- Mi...icsoda? - Robertson félig fölemelkedett ültéből.

- Ahogy mondom. Elromlott. Kaput. Senki se tudja, hogyan történt, de nekem sikerült kiszimatolnom egy-két érdekes feltevést. Többek között azt, hogy a masinától azoknak az adatoknak alapján, amelyekkel hozzánk is jöttek, egy kozmikus motor megszerkesztését kívánták, s ettől bedöglött. Ócskavas, mehet a selejtbe.

- Érti a figurát, főnök? - kérdezte a vezérigazgató diadalmasan. - Érti, honnét fúj a szél? Nincs olyan számottevő ipari kutatócsoport, amely ne próbálkoznék az űrhajómotorral, ám az élen eddig az Egyesült Robot és mi jártunk, hála szuperrobotagyainknak. És most, hogy nekik sikerült tönkretenniük a magukét, egyedül maradtunk a mezőnyben. Itt van a kutya elásva. Legalább hat esztendőbe telik, amíg egy új masinával elkészülnek, s így reménytelen a helyzetük, hacsak nem tudják ugyanezzel a problémával a mi gépünket is tönkretenni.

- Sötét gazemberek! - fortyant fel az elnök.

- Várjon, főnök. Még nincs vége. - A vezérigazgató széles mozdulattal Lanningre mutatott. - Lanning, most te folytasd.

Dr. Alfred Lanning enyhe gúnnyal figyelte a tárgyalást. Általában ez az érzés töltötte el, ha a sokkal jobban fizetett kereskedelmi és áruosztályok machinációiról hallott. Valószínűtlenül ősz szemöldökét ráncolta, és száraz hangon kezdett beszélni:

- Bár a probléma tudományos szempontból nézve nem egészen világos, mindenesetre tüzetes vizsgálatot érdemel. Az elméleti fizika mai állása alapján a kozmikus utazást... vitathatónak kell mondanunk. Teljesen nyitott kérdéssről van szó, és azok az adatok, amelyeket az Egyesült Robot gondolkodógépébe adagolt - feltéve, hogy azonosak a nekünk megküldött számításokkal -, hasonlóképpen vitathatók. Matematikai osztályunk alapos elemzésnek vetette alá az egész anyagot, és az Egyesült Robot látszólag mindent figyelembe vett. A nekünk megküldött anyag magában foglalja a Franciacci-féle űrhajó-teória összes ismert tényezőjét, valamint az asztrofizika és az elektronika valamennyi idevágó adatát. Hatalmas komplexumról van szó.

Robertson, aki idegesen hallgatta Lanning magyarázatát, most közbeszólt:

- Túl bonyolult ahhoz, hogy az Agy megbirkózzék vele?

Lanning határozottan nemet intett.

- Dehogyan. Az Agy képességeinek nincs határa. Egészen másról van szó. A nehézség a robotika törvényeiből adódik. Az Agy ugyanis nem hajlandó megoldani olyan problémákat, ahol a megoldás az emberekre nézve

ártalmas, esetleg halált okozó elemeket tartalmaz. Tehát ami az Agyat illeti, az ilyen jellegű problémák megoldhatatlanok. Mármost ha egy efféle problémát visszautasítást nem tűrő formában teszünk fel, az Agy, amely végül is csupán egy robot, dilemma elé kerül: nem válaszolhat, de nem is tagadhatja meg a választ. Valami ilyen történhetett az Egyesült Robot gépével.

Elhallgatott, de a vezérgazgató noszogatni kezdte:

- Folytasd csak, Lanning. Magyarázd el úgy, ahogyan nekem elmagyaráztad.

Lanning összeszorította ajkát, és dr. Susan Calvin felé pillantott. A pszichológusnő most tekintett föl ölében pihenő, összekulcsolt kezéről.

- A robotok - mondta halk, szenvtelen hangon - egészen mehökkentő módon reagálnak a dilemmákra. A robotpszichológia ugyan még gyerekcipőben jár, ezt én, a szakember, mondom önöknek, fontosságát azonban mégsem szabad lebecsülni. Hiszen a robot pozitronagya, minden bonyolultsága ellenére, emberi alkotás, tehát megszerkesztésénél az emberi értékítéletek voltak irányadók. Ha egy emberi lény - folytatta Calvin - valamilyen megoldhatatlan probléma elé kerül, igen gyakran irrealitásokba menekül: az illúziók világába húzódik vissza, rákap az italtra, hisztérikus rohamok vesznek erőt rajta, vagy esetleg a vízbe öli magát. Végző soron ezek mind azt jelentik, hogy az illető nem mer vagy nem tud szembenézni a valósággal. Ugyanez érvényes a robotra is. Kevésbé súlyos dilemma esetén a vezeték egy részében zavarok lépnek fel, a legsúlyosabb esetben pedig valamennyi pozitron agypálya helyrehozhatatlanul kiég.

- Értem - mondta Robertson, holott egy szót sem értett az egészből. - És mi a helyzet az Egyesült Robot kozmikus motorjával?

- Nem kétséges - felelte dr. Calvin -, hogy ez a probléma valamilyen tilalmas elemet tartalmaz. De az Agy lényegesen különbözik az Egyesült Robot gondolkodógépétől.

- Úgy van, főnök, ez az! - vágott közbe energikusan a vezérgazgató. - Erről nem szabad megfeledkezni, mert ez a dolog lényege.

Susan Calvin szeme felvillant szemüvege mögött. A pszichológusnő türelmesen folytatta:

- A helyzet az, elnök úr, hogy az Egyesült Robot gépeinek, beleértve a szupergondolkodójukat, nincs egyéniségük. Megszerkesztésüknél kizárólag a gyakorlatiasság elvét tartják szem előtt, és nem is tehetnek másként, mert nem rendelkeznek a mi alapvető szabadalmunkkal, az érzelmileg telített agypályákkal. Az 6 gondolkodójuk voltaképpen csak egy roppant méretű elektronikus számológép, s így nem csoda, ha egy dilemmától azonnal tönkremegy. Ezzel szemben - fejtegette tovább Susan Calvin - a mi gépünknek, az Agynak határozott egyénisége van - gyermeki egyénisége. Logikai képességei felülmúlhatatlanok, de valójában mégiscsak egy idiot savantra - bölcs örületre - emlékeztet. Tulajdonképpen nem is érti, amit tesz, csak megteszi. És mint a gyermek, simulékony. Mondhatni, nem veszi túlságosan komolyan az életet. - Egy pillanatnyi szünet után így folytatta: - Tervünk a következő. Az Egyesült Robot anyagát logikai egységekre bontjuk szét, és ezeket egyenként, kellő óvatossággal beadagoljuk az Agyba. Amikor elérünk ahhoz a tényezőhöz, amely a dilemmát okozza, az Agy - gyermeki természetében habozni fog. Mert az ítélőképessége nem érett. Mielőtt tehát fölismerne, hogy dilemmával került szembe, működésében észlelhető szünet áll majd be. És ebben a szünetben önműködően visszadobja a szóban forgó egységet, mielőtt még az agypályái működésbe jönnének és tönkremehetnének.

Robertson ádámcsutkája fel-alá ugrált.

- Biztos ebben?

- Elismerem - válaszolta Susan Calvin leplezett türelmetlenséggel -, hogy ilyen laikus fogalmazásban nem hangzik túlságosan meggyőzőnek. Annak viszont nem volna értelme, hogy a matematikájával is előhozakodjam. Biztosíthatom, hogy úgy van, ahogy mondom.

A vezérgazgató azonnal megtörte a rövidke csendet:

- Ez hát a helyzet, főnök. Ha elfogadjuk az Egyesült Robot ajánlatát, a következőképpen fogunk eljárni. Az Agy megmondja nekünk, hogy melyik logikai egység tartalmazza a dilemmát. És akkor már meg tudjuk majd állapítani, hogy mi okozza. Így van, dr. Bogert? - Bogert bólintott. - Tehát Bogert egyetért velem, s nála jobb matematikust keresve se lehetne találni. Az Egyesült Robotnak azt fogjuk válaszolni, hogy nincs megoldás, megadjuk a hiányzó tényezőket, és beinkasszáljuk a százezer dollárt. Nekik lesz egy elromlott gépük, nekünk meg egy ép. És egy-két éven belül megcsináljuk az újrát, vagy ahogy egyesek nevezik, a hiperatom motort. Akárminek nevezzük, világszenzáció lesz.

Robertson elégedetten kuncogva nyúlt a tolla után.

- Hadd látom azt a szerződést. Hol írom alá?

A pánclétermet, amelyben az Agy állt, a lehető leggondosabban őrizték. Amikor Susan Calvin belépett, az egyik ügyeletes műszerész épp a következő kérdést tette fel a gépnek:

- Ha másfél tyúk másfél nap alatt másfél tojást tojik, akkor kilenc tyúk kilenc nap alatt hány tojást tojik?

- Ötvennégyet - felelte az Agy.

- Látod, pupák! - fordult társához a műszerész.

Dr. Calvin elköhintette magát, amire az ügyelteseknek hirtelen rendkívül sok dolguk akadt. A pszichológusnő azonban máris intett, hogy távozzanak.

Az Agy egy mindössze két láb átmérőjű gömb volt. A gömbben - tökéletesen kondicionált héliumatmoszférában, teljesen rezgés- és sugárzásmentes térben - foglaltak helyet az Agy hihetetlenül bonyolult pozitronos pályái. A terem többi részét azok a tartozékok töltötték be, amelyek a gömb és a külvilág közti kapcsolat céljait szolgálták, vagyis az Agy hangja, karja, érzékszervei.

- Hogy vagy? - kérdezte halkan dr. Calvin.

Az Agy élénk, lelkes hangon válaszolt:

- Pompásan, Miss Susan. Látom, kérdezni akar tőlem valamit. Ilyenkor ugyanis mindig könyvet tart a kezében.

- Eltaláltad, Agy - válaszolta mosolyogva dr. Calvin -, csak ezzel még várunk kell egy kicsit. Nehéz kérdésről van szó. Annyira bonyolult, hogy írásban tesszük fel neked. Előbb azonban beszélni szeretnék veled.

- Remek. Szeretek beszélgetni.

- Figyelj rám. Egy kis idő múlva dr. Lanning és dr. Bogert itt lesznek azzal a bonyolult kérdéssel. Részletekben fogjuk feltenni neked, nagyon lassan és nagyon kis részletekben, mert azt szeretnénk, ha igen-igen óvatosan volnál. Azt fogjuk kérni tőled, hogy a kapott adatok alapján építs nekünk valamit, ha képes vagy rá. De már előre figyelmeztetek, hogy a megoldás esetleg... emberre ártalmas elemet is tartalmazhat.

- Teringettél! - mondta az Agy halk, elnyújtott hangon.

- Most jó figyelj. Ha eljutunk ahhoz az adatcsoporthoz, amely veszélyt, esetleg halált jelent, ne izgasd fel magad. Minket, tudod, még az se bántana, ha kiderülne, hogy a megoldás halállal jár. Egyáltalában nem bántana. Ha tehát eljutsz a szóban forgó ívhez, egyszerűen állj meg, add vissza és kész! Érted?

- Hogyne. De emberhalál?! Az szörnyű volna!

- Na jól van. Már hallom dr. Lanning és dr. Bogert lépéseit. Ők majd megmondják neked, miről van szó, és akkor elkezdjük. Te csak légy jó fiú...

Lassan adagolták be az íveket. Minden egyes ív után furcsa, halk, kuncogó zaj hallatszott, a működő Agy surrogása. Aztán rövid szünet jelezte, hogy jöhet a következő ív. Órákig tartott a művelet, hisz mintegy tizenhét vastag matematika-fizika könyvnek megfelelő anyagot adagoltak be az Agyba.

A három tudós homlokán egyre sűrűbbek, egyre mélyebbek lettek a ráncok. Lanning bőszen motyogott az orra alatt, Bogert előbb csak nézegette, majd szórakozottan rágni kezdte a körmét. Amikor a utolsó vastag ívcsomó is eltűnt, Calvin halálsápadtan odaszólt a férfiaknak :

- Valami baj van.

- Az lehetetlen. - Lanning alig bírta kinyögni a szavakat. - Tönkrement volna?

- Agy?! - szólt Susan Calvin reszkető hangon. - Hallasz engem, Agy?

- Mi...? - hangzott a szórakozott válasz. - Mit óhajt, Miss Susan?

- A megoldást. Hogy meg tudod-e...

- Ó, igen! Meg tudom csinálni. Felépítem maguknak az egész úrhajót. Könnyűszerrel, ha adnak mellém robotokat. Gyönyörű szép hajót építek. Körülbelül két hónap alatt meglesz.

- És nem ütköztél... semmi nehézségbe?

- Elég soká kellett töprengennem rajta - hangzott a válasz.

Dr. Calvin néhány lépést hátrált. Az élet színe még nem tért vissza sovány arcára. Intett a többieknek, hogy menjenek ki.

Susan Calvin szobájában ültek.

- Nem értem - mondta a pszichológusnő. - A beadagolt anyagnak valami dilemmát... valószínűleg halálos veszedelemmel járó problémát kellett tartalmaznia. Ha itt valami tévedés történt...

- A gép értelmesen beszélt - jegyezte meg nyugodtan Bogert. - Úgy látszik, nem került semmiféle dilemma elé.

De a pszichológusnőt ez nem nyugtatta meg.

- Dilemma és dilemma közt különbség van. És különféle módokon lehet meghátrálni előlük. Tegyük föl, hogy az Agy csak könnyebb sérülést szenvedett. Csak olyan mérvű sérülést, hogy most abban a tévhitben ringatja magát, meg tudja oldani a problémát, holott a valóságban nem tudja. Vagy tegyük fel, hogy valamilyen nagyon veszedelmes szakadék szélén tántorog, és a legkisebb érintésre belezuhanhat.

- De azt is föltehetjük - mondta Lanning -, hogy nincs semmiféle dilemma. Hogy az Egyesült Robot gépe valamilyen más problémán vészelt el, vagy pusztán mechanikai okokból ment tönkre.

- Még akkor sem szabad kockázatot vállalnunk - makacsodott dr. Calvin. - Ide figyeljenek, ettől a perctől kezdve senki még csak rá se nézhet az Agyra. Átvesszem az ügy intézését.

- Rendben van - sóhajtott Lanning. - Vegye át. De közben azért az Agy építse meg az úrhajót. És ha elkészül vele, kipróbáljuk. - Aztán elgondolkodva hozzátette: - De erre a legjobb próbapilótáinkat kell beállítanunk.

Michael Donovan erélyes mozdulattal lesimította vörös fűrtjeit, mit se törődve azzal a ténnyel, hogy rakoncátlan haja megint csak fölgaskodik.

- Ide süss, Greg - mondta -, azt mesélik, kész az űrhajó. Senki se tudja, miféle, de kész van. Gyere, Greg, ragadjuk meg a kormányrúdját.

- Hagyd abba, Mike - felelte Powell unottan. - A te humorod még azon frissiben is lötyyedt, ez a dohos szobalevegő pedig, úgy látszik, még csak árt neki.

Donovan újabb eredménytelen kísérletet tett, hogy lesimítsa haját.

- Engem nem is annyira ez az öntöttvas zseni meg a bádoghajócskája izgat, hanem a füstbe ment vakációm. És ez az egyhangúság! Ezek az összevissza dumák és számítások, tetejében folyton csak hibás számítások. Mondd, miért kell mindig nekünk kapnunk az ilyen munkákat?

- Azért - válaszolta nyájasan Powell -, mert értünk nem kár. De most pofa be! Lanning dokit látom jönni.

Lanning jött feléjük. Ősz szemöldöke változatlanul dús volt, alakját se hajlította meg a kor, sőt csak úgy duzzadt az életerőtől. Hármában szótlanul fölkapaszkodtak a reptérre, ki a nyílt térségre, ahol a néma robotok - ezúttal nem emberi parancsnak engedelmesskedve - egy hajó építettek.

Jobban mondva, már be is fejezték az építést.

- A robotok leálltak - mondta Lanning. - Ma egyetlenegy lépést se tettek.

- Kész volna? - kérdezte Powell. - Teljesen kész?

- Honnét tudjam? - válaszolta morcosan Lanning, és a homlokát ráncolta. - Úgy látszik, kész. Sehol egyetlen heverő alkatrész, a belseje meg csupa ragyogás.

- Ön már volt odabent?

- Csak egy pillanatra. Én nem vagyok űrpilóta. Értenek maguk a modern motorelmélethez?

Donovan Powellre nézett, Powell meg Donovanre.

- Nekem van pilótaigazolványom, uram - felelte Donovan -, de amikor utoljára megnéztem, nem láttam rajta semmit se hipermotorokra, se kozmikus navigációra vonatkozóan. Csak a megszokott, háromdimenziós kasztnikra érvényes.

Alfred Lanning helytelenítő pillantást vetett rá, s amilyen hosszú orra volt, akkorát horkantott.

- Nem baj. Vannak még szakembereink - mondta fagyosan.

Már indulóban volt, amikor Powell a könyökénél visszafogta.

- Szabad már bemenni a hajóba, uram?

Az öreg igazgató habozva dörgölgette az orrát.

- Azt hiszem, igen. Legalábbis maguknak szabad.

Donovan utánapillantott, s egy rövid, kifejező szócskát mormolt. Powellhez fordult.

- Be szívesen tartanék tükröt elébe, hogy egyszer amúgy alaposan megnézze a fizimiskáját.

- Sok a szöveg, Mike. Gyere.

A hajó belsejében minden tipp-topp volt, ezt egyetlen pillantásra látni lehetett. Nincs olyan szőröző őrmester, aki ennél ragyogóbbra kisubickolhatta volna. Az ezüstösen csillogó falakon egyetlen ujjnyom se éktelenkedett.

És sehol egyetlen szöglet: a falak, a padló, a mennyezet lágyan olvadtak egymásba. A rejtett világítás hideg, fémcsapágyában Powellék zavarodottan bámulták hat hűvös tükörképüket.

A főfolyosó, egy keskeny, hosszú; visszhangos alagút, teljesen egyforma szobák között vezetett.

- Úgy látszik, ebben a hajóban kizárólag falba épített bútorok vannak - jegyezte meg Powell. - Vagy talán itt se leülnie, se aludnia nem szabad az embernek.

Az utolsó, az űrhajó orrához legközelebb eső szoba végre megtörte az egyhangúságot. A fémburkolatban itt fényelnyelő üvegből készült hajlított ablak volt, alatta egyetlen nagy számlap világított, mozdulatlan mutatója a nullán állt.

- Nézd csak! - kiáltott fel Donovan, és a finoman vonalkázott skálára mutatott.

A skálán egyetlen szó volt olvasható: "parszek"* , a fokbeosztásos, kerek mérőkészülék jobb oldalán pedig egy aprócska szám állt: 1000 000.

Két szék is volt a szobában, súlyos, széles öblű, párnázatlan székek. Powell óvatosan leült az egyikbe, s kiderült, hogy pompásan simul a test idomaihoz, kényelmes ülés esik benne.

- Mí a véleményed erről az egészről? - kérdezte Powell.

- Ha engem kérdezel, az Agynak agyláza van. Menjünk innét.

- Nem akarsz egy kicsit körülnézni?

- Én már körülnéztem. Jöttem, láttam, s elegendem van belőle! - Donovan vörös hajszájai egyenként ágaskodtak fölfelé. - Greg, menjünk innét. Én öt másodperccel ezelőtt leköszöntem az állásomról, ide meg idegeneknek tilos a belépés.

Powell önelégülten mosolygott, és a bajsztát simogatta.

- Oké, Mike. Fő a hidegvér. Az előbb még én is ideges voltam, de már nem vagyok.

- Már nem? Miért nem? Tán fölemelted az életbiztosításodat?

- Mike, ez az űrhajó az életben nem fog elindulni.

* parszek - csillagászati távolságegység = 3,26 fényév

- Honnét tudod?
 - A farától az orráig végigmentünk rajta, ugye?
 - Valószínűleg.
 - Nem valószínűleg, hanem biztosan! És láttál valahol pilótafülkét? Mindössze ez az egy ablak van itt, meg ez a fénymérő műszer. Láttál valahol vezérlőművet?
 - Nem.
 - És motort?
 - Szent Habakuk, azt sem.
 - Na akkor gyérünk, vigyük meg a hírt Lanningnek.
 Szitkozódva végigmentek a jellegtelen folyosókon, és végül belebotlottak egy pár lépés hosszú átjáróba, amely a zsilipkamrához vezetett.
 - Te zártad be ezt a vacakot, Greg? - kérdezte Donovan meghökkenve.
 - Én hozzá se nyúltam. Rántsd meg a fogantyút.
 Donovan arca eltorzult az erőfeszítéstől, de a fogantyú nem mozdult.
 - Vészkijáratot sehol se láttam - mondta Powell. - Ha itt valami elromlott, úgy kell majd minket kiolvasztani innét.
 - És várhatjuk, amíg rájönnek, hogy valamelyik hülye bezárt ide bennünket - háborgott Donovan.
 - Menjünk vissza abba az ablakos szobába: Csak onnét hívhatjuk fel magunkra a figyelmet.
 Csakhogy csalódtak.
 Az utolsó szoba ablakából már nem kék eget láttak. Csupán végtelen feketeséget s rajta fényes, sárga csillagokat. A világúrt!
 Két tompa huppanás hallatszott: Mike Donovan és Greg Powell egyszerre rogytak le székükbe.

Alfred Lanning irodájának ajtaja előtt dr. Calvinbe ütközött. Idegesen szivarra gyújtott, és betessékelte a pszichológusnőt.

- Susan, kérem - mondta odabent -, már jó ideje várunk, és Robertson kezdi elveszíteni a türelmét. Mire jutott az Aggyal?

Susan Calvin széttárta a karját.

- Hiába türelmetlenkedik. Az Agy ezerszer értékesebb, mint amit kötbérben esetleg kifizetünk.

- De már két hónap óta faggatja.

A pszichológusnő szenttelen hangja valahogyan baljóslatú volt.

- Akarja maga folytatni a vizsgálatot?

- Ugyan. Tudja, hogy nem így gondoltam.

- Tudom. - Dr. Calvin idegesen dörzsölgette a kezét. - Nem könnyű dolog. Hízelnék neki, óvatosan kérdezzem, de eddig nem jutottam semmire. A reakciói nem normálisak. A válaszai... a válaszai valahogy furcsák. De nem tudok rátapintani, hogy miért. És amíg nem tudjuk, mi a baj, minden lépést alaposan meg kell fontolni. A legegyszerűbb kérdés vagy megjegyzés... a szakadékba taszíthatja... és akkor... és akkor itt állunk egy teljesen hasznavehetetlen masinával. Vállalná ezt a kockázatot?

- Az első törvényt semmi esetre se szegheti meg.

- Eleinte én is azt hittem, de...

- Most már ebben se biztos? - kérdezte Lanning mélységes megdöbbenéssel.

- Én, Alfred, semmiben se vagyok biztos...

A vészjelző csengő hirtelen, ijesztően fölberregett. Lanning görcsös mozdulattal lenyomta a megafon hangját. A lihegő hang hallatára kővé dermedt.

- Susan... - nyögte ki végül. - Hallotta? A hajó elindult. Én meg fél órával ezelőtt odaküldtem azt a két pilótát. Azonnal beszélnie kell az Aggyal.

Susan Calvin erőltetett nyugalommal kérdezte:

- Agy, mi történt a hajóval?

- Az én hajómmal, Miss Susan? - kuncogott az Agy.

- Igen. Mi történt vele?

- Semmi. Semmi különös. Az a két ember, akit a próbára kijelöltek, beszállt a hajóba, és így készen álltunk. Hát elindítottam a hajót.

- Ó... ez pompás. - A pszichológusnő nehezen lélegzett. - És ugye az embereknek sem esik semmi bajuk?

- Semmi az égvilágon, Miss Susan. Erről gondoskodtam. Gyönyörű hajót építettem maguknak.

- Igen, Agy, az úrhajó valóban gyönyörű. De van-e elég élelmiszerük? És meglesz-e minden kényelmük?

- Rengeteg élelmiszerük van.

- Ez a váratlan indulás nagy megrázkódtatás lehet számukra. Nem gondolod?

Erre a kérdésre az Agy nem is hederített.

- Semmi bajuk se lesz - mondta. - És biztosan nagyon érdekesnek fogják találni az utazást.

- Hogyhogy érdekesnek?
- Egyszerűen érdekesnek - tért ki a válasz elől az Agy.
- Susan - suttogta dühösen Lanning -, kérdezze már meg tőle, nem fenyegeti-e őket halál vagy másféle veszedelem!
- Hallgasson! - Susan Calvin arca eltorzult a dühtől. Aztán az Agyhoz fordult, és reszkető hangon tudakolta: - Mondd csak, összeköttetésbe léphetünk a hajóval?
- Ó, igen. Rádió útján üzenhetnek nekik. Erről gondoskodtam.
- Köszönöm. Egyelőre csak ezt akartam tudni.
Odakint Lanning mérgesen rákezdte:
- Tündöklő Tejút! Ha ez kiszivárog, Susan, mindnyájan vehetjük a kalapunkat. Vissza kell hoznunk azt a két embert Miért nem kérdezte meg tőle kerek perec, hogy nem forognak-e életveszedelemben?
- Mert éppen ez az, amit nem szabad tőle megkérdezni - válaszolta Calvin fáradtan, elkeseredetten. - Ha az Agy valóban dilemna elé került, az halált rejteget. És ha erre vonatkozóan bármiféle, rosszul fogalmazott kérdést tennék fel neki, abba belepusztulhatna. És akkor még nagyobb bajban volnánk. De mást mondok. Az Agy azt állította, hogy rádió útján üzenhetünk nekik. Ezt kell csinálnunk. Kérdezzük meg tőlük, hol vannak, és hozzuk vissza őket. Ők valószínűleg nem tudják kezelni a hajtóművet. Az Agy, úgy látszik, távirányítással kormányozza a hajót. Jöjjön.
Jó időbe telt, amíg Powell magához tért.
- Mike - szólalt meg elkéült ajakkal -, éreztél gyorsulást?
- Mi...t mondasz? - meredt rá Donovan. - Nem... nem éreztem.
Ökölbe szorította kezét, dühösen felpattant székéből, és a nagy, hajlított ablakhoz ugrott. De a hideg üvegen át csak a csillagokat látta, mást semmit.
- Greg - mondta visszafordulva -, akkor kellett, hogy elindítsák a hajót, mialatt bent jártunk a törzsében. Előre kifőzték, Greg. Megbeszélték a robottal, hogy tudtukon kívül indítsa el a hajót, hátha meggondolnánk magunkat: Minket szemeltek ki kísérleti nyulaknak.
- Ne beszélj zöldségeket! - fortant fel Powell. - Mi értelme volna, hogy így kiröpítsenek bennünket, amikor nem tudjuk kezelni az űrhajót? Mit gondoltak, hogyan fogjuk visszavinni? Nem, a hajó magától indult el, amellet érezhető gyorsulás nélkül. - Fölállt, és járkálni kezdett a szobában. A fémfalak visszaverték lépései zaját. - Mike - mondta aztán szinte hangtalanul -, ilyen elképesztő helyzetben még sose voltunk.
- Ne mondd! - válaszolta keserűen Donovan. - Ha nem figyelmeztetsz rá, azt hinném, kējutazáson vagyunk.
Powell rá se hederített.
- Nem éreztünk gyorsulást, s ez azt jelenti, hogy ez az űrhajó valamilyen ismeretlen elv alapján működik.
- Legalábbis mi nem ismerjük.
- Se mi, se más. Sehöl se látok kézi kezelésű motort. Lehet, hogy a falba vannak beépítve. Talán ezért ilyen vastagok ezek a falak.
- Mit motyogsz? - horkant fel Donovan.
- Miért nem nyitod ki a füled? Azt mondtam, ha van is hajtómű a hajóban, nem arra szánták, hogy mi kezeljük. Ez távirányítású hajó.
- És az Agy irányítja?
- Miért ne?
- Tehát szerinted addig kell itt maradnunk, amíg az Agynak nem méltóztatik visszavinni minket?
- Könnyen lehetséges. Legjobb, ha várunk türelemmel. Az Agy nem szegheti meg az első törvényt, hiszen robot. Nem okozhat kárt emberi lényben.
- Gondolod? - Donovan lassan leereszkedett a székbe, és nagy gonddal hátrasimította zabolátlan haját. - Ez az űrhajóbuli kikészítette az Egyesült Robot gépét, és a nagyfejűek azt mondják, azért, mert a kozmikus utazást ember nem élheti túl. Melyik robotnak higgyünk? A miénk, úgy hallottam, azonos adatok alapján dolgozott.
Powell vadul ráncigálta a bajszát.
- Úgy teszel, mintha azt se tudnád, mi fán terem a robotika. Sok mindennek kell egy robotban tönkremennie ahhoz, hogy az első törvényt megszegje. Addigra pedig már tízszer is ócskavassá válik. Ennek valami sokkal egyszerűbb magyarázata van.
- Persze, persze. Légy szíves, szólj az inasnak, hogy reggel idejében ébresszen. Ha ilyen semmiségről van szó, mit fájdtam vele a fejemet? Jobb, ha alszom egyet, nem? Attól legalább szép leszek.
- Eddig nincs okod panaszra, Mike. Az Agy gondoskodik rólunk. Kellemes meleg van, a szobánk szép, világos, levegős. A gyorsulástól egyetlen hajad szála se görbült meg. Bár a te hajszálaid jobban már úgyse görbülhetnének meg.
- Tényleg! Te úgy látszik, tanfolyamra jártál naivitásból. Ilyen butuska még egy falusi kislány se lehetne előtanulmányok nélkül. Például szerinted mit eszünk, mit iszunk? Hol vagyunk? Hogy jutunk vissza a Földre? Ha valami baleset érne bennünket, hol a vészkijárat? Milyen úrruhában menekülnénk? Még egy fürdőszobát se láttam itt, se más egyebet, ami a fürdőszobában lenni szokott. És te azt mondod, gondoskodnak rólunk. Szép kis gondoskodás!

A hang, amely félbeszakította Donovan szóözönét, nem Powell hangja volt. És nem is jött senki szájából, egyszerűen szétáradt a levegőben. Harsogására a férfiak kövé dermedtek.

- GREGORY POWELL! MICHAEL DONOVAN! GREGORY POWELL! MICHAEL DONOVAN! KÉRJÜK, KÖZÖLJÉK A HAJÓ JELENLEGI HELYZETÉT. HA KORMÁNYOZNI TUDJÁK A HAJÓT, KÉRJÜK, TÉRJENEK VISSZA A BÁZISRA. GREGORY POWELL! MICHAEL DONOVAN!...

Az üzenetet többször egymás után megismételték, fáradhatatlanul, gépiesen, szabályszerű időközökben.

- Honnét jön ez? - kérdezte Donovan.

- Sejtlemem sincs róla - suttogta izgatottan Powell. - De ugyanilyen joggal azt is kérdezhetnéd, honnét van itt világitás. Meg minden egyéb.

- És hogyan válaszoljunk?

Csupán a visszhangzó, egyre ismétlődő üzenet szüneteiben válhattak szót egymással.

Körös-körül puszta falak! Csak a fém lehet ilyen puszta, ilyen lágy vonalú, ilyen töretlenül sima.

- Kiabáljunk! - javasolta Powell.

Kiabáltak. Felváltva, meg együtt is.

- A hajó helyzete ismeretlen! Kormányozni nem tudjuk! Helyzetünk kétségbeejtő!

Hangjuk megtört az erőlködéstől. Rövid, tárgyilagos mondataikat harsány, válogatott szitkokkal tűzdelték meg, de a kívülről jövő szenttelen hang egyre ugyanazt az üzenetet ismételtette.

- Nem hallanak minket - lihegte Donovan. - Itt csak vevőkészülék van, adó nincs. - Szemét találmra a fal egyik pontjára szögezte.

A külső hang lassanként halkult. Amikor suttogássá gyengült, a férfiak újból rákezdték, s midőn teljesen elhallgatott, rekedten megismételték mondókájukat.

Mintegy tizenöt perccel később Powell erőltlenül megszólalt:

- Menjünk még egyszer végig az űrhajón. Kell valahol ennivalónak lennie. - Nem hangzott nagyon reménykedőn, sőt inkább úgy, mint aki beismeri vereségét.

Elindultak a folyosón, az egyik jobbra, a másik balra. Kemény lépteik visszhangja jelezte, hogy merre járnak. Néha összetalálkoztak, ilyenkor szótlánul egymásra meredtek, és mentek tovább.

De Powell felderítőútja hirtelen véget ért. És épp ebben a pillanatban felhangzott Donovan vidám kurjantása is.

- Hé, Greg! - bömbölte. - Itt vízvezeték van. Hogyhogy korábban nem vettük észre?

Öt perc telt, amíg nagy nehezen rábukkant Powellre.

- Igaz, nem zuhanyozó... - kezdte, de a mondat közepén megtorpant. - Ennivaló! - zihálta.

A falban most egy kerek nyílás volt, benne két polccal. A felsőn szorosan egymás mellett mehökkentően változatos nagyságú és alakú, címke nélküli konzervek álltak, az alsón pedig csupa egyforma zománcos doboz sorakozott. Donovan bokáját hús légáramlat csapta meg. Az alsó polc hűtött volt.

- Hát... ez... meg... mi?

- Az előbb még nem volt itt - vetette oda Powell. - Ez a falrész akkor nyílt meg, amikor beléptem az ajtón.

De közben már falatozott. Az előmelegített konzervdobozban még kanalat is talált, s a szobát csakhamar babfőzelék illata töltötte be.

- Ragadj meg te is egyet, Mike.

Donovan habozott.

- Mi a menü?

- Mit tudom én. Ejnye, de válogatós vagy!

- Nem vagyok válogatós, csak az űrhajókon mindig babot kapunk. Szívesen ennék egyszer már valami mást is. - Kinyújtotta a kezét, és némi habozás után kiválasztott egy tojásdad alakú, csillogó konzervdobozt. Lapos formájából lazacra vagy hasonló ínycsésze lehetett következtetni. Megfelelő nyomásra kinyílt.

- Ez is bab! - jajongott Donovan, és egy másik doboz után nyúlt. De Powell az ülepénél fogva visszahúzta. - Edd csak meg, napsugaram. A készleteink korlátozottak, s talán sokáig, nagyon sokáig leszünk itt.

Donovan morcosan ellépett a polctól.

- Más nincs? Csak bab?

- Könnyen lehet.

- Mi van az alsó polcon?

- Tej.

- És más semmi? - dühöngött Donovan.

- Úgy látszik:

Szótlánul fogyasztották el a babból és tejből álló ebédjüket. Amikor kifelé indultak, a rejtett nyílás bezárult, s a helyén újból sima, megszakíthatatlan fémfelületet láttak.

- Minden önműködő - sóhajtott Powell. - Az egész hajó. Még soha életemben nem éreztem ilyen tehetetlennek magamat. Hol a vízvezeték?

- Ott ni! De az se volt ott, amikor először erre jártunk.

Tizenöt perc múlva újból az üveglakos szobában ültek, és szótlánul bámultak egymásra.

Powell rosszkedvűen vizsgálta egyetlen mérőműszerüket. A Felírás változatlanul "parszek" volt, és a számsor még mindig 1000 000-val végződött, a mutató pedig továbbra is a nullán állt.

Az Amerikai Robot és Gépember Rt. legfelső termeiben Alfred Lanning kimerülten ismételtette:

- Nem válaszolnak. Minden hullámhosszt megpróbáltunk, a nyilvános és a magánállomásokat, a rejtjeleset és a szokványosat, sőt a legújabb szubéter hullámhosszakat is. És az Agy még mindig nem akar nyilatkozni? - Ezt a kérdést dr. Calvinhez intézte.

- Semmi többet nem akar mondani, Alfred - válaszolta nyomatékosan a pszichológusnő. - Azt mondja, a pilóták hallanak minket... de amikor noszogatom... megmorcosodik. Példátlan eset. Ki hallott még morcos robotról?

- Mondja el, hogy mit tudott mégis kiszedni belőle - faggatta Bogert.

- Nem sokat. Azt beismeri, hogy a hajót egyedül ő irányítja. Az emberek biztonságát illetően határozottan derűlátó, de részletekbe nem hajlandó bocsátkozni. Én meg nem merem faggatni. Annyit azonban látok, hogy a rendellenességek középpontjában maga a kozmikus ugrás áll. Amikor erre vonatkozóan kérdeztem, valósággal nevetett. Vannak egyéb jelek is, de itt mutatkozik meg leginkább az abnormalitása. - A többiekre pillantott. - Hisztérikus. Amint ezt észrevettem, rögtön más témára tértem át, és így remélem, nem okoztam semmi bajt. Mindenesetre nyomon vagyok. Hisztériával el tudok bánni, csak tizenkét órát kérek! Ha vissza tudom zökkenteni normális állapotába, haza fogja hozni a hajót.

- Kozmikus ugrás! - ijedt fel hirtelen Bogert.

- Mi baj? - kiáltotta egyszerre Calvin és Lanning.

- Azok a számok, amelyeket az Agy a motorral kapcsolatban megadott nekünk... Várjanak csak. Valami eszembe jutott.

És ezzel kisietett a szobából.

Lanning utánabámult.

- Maga csak folytassa a vizsgálatait, Susan - mondta rideg hangon.

Két órával később Bogert hevesen magyarázta Lanningnek:

- Mondom neked, Lanning, hogy erről van szó. A kozmikus ugrás nem egyetlen pillanat alatt megy végbe, legalábbis addig nem, amíg a fénysebesség véges. Az űrjáróban nem maradhat fenn élet... se anyag, se energia nem létezhet. Nem tudom elképzelni, hogy az milyen lehet... de kétségkívül itt a bökkenő. Ettől ment tönkre az Egyesült Roboték gépe.

Donovan semmivel se volt kevésbé nyüzött, mint amilyennek látszott.

- Mindössze öt napja utazunk? - kérdezte.

- Igen. Öt napja. Ebben biztos vagyok.

Donovan elkeseredetten nézett körül. Az űvegen át az ismerős csillagok végtelen közömbösséggel pislogtak rájuk. Az űrhajó falai hidegek voltak, a néhány perccel korábban újból kigyulladt lámpák kellemetlenül erős fényt árasztottak. A mérőműszer mutatója makacsul a nullán állt. Donovan pedig semmiképp se tudott megszabadulni a bab ízétől.

- De jó volna egy fürdő - mondta komoran.

- Nekem se ártana - pillantott fel Powell. - De ne légy olyan nagyigényű. Hacsak nem akarsz tejben fürdeni és lemondani arról, hogy megidd...

- Rövidesen úgyis lemondunk róla. Mondd, Greg, mikor kezdődik tulajdonképpen a kozmikus utazás?

- Ugyanolyan jól tudom, mint te. Talán csak megyünk, megyünk, megyünk, s egyszerre a csillagok közt leszünk. Vagy legalábbis a csontjaink pora. Mert lehet, hogy az Agy épp a halálunk problémájától ment tönkre.

Donovan háttal állt Powellnek, és úgy mondta:

- Ide figyelj, Greg. Rosszul áll a szénánk. Mit tehet itt az ember? Csak járkál fel-alá, és motyog magában. Te is biztosan nemegyszer hallottad már, mi történik azokkal, akik kint rekednek a világűrben. Jóval az éhhalál előtt bediliznek. Nem tudom, miért, de amióta ezek a lámpák újra kigyulladtak, olyan furcsán érzem magam.

Powell csak hosszabb szünet után szólalt meg, halk, erőtlén hangon:

- Én is. Te mit érzel?

A vörös hajú megfordult.

- Itt belül valami furcsát. Mintha sulykolna bennem és szét akarna feszíteni. Nehezen lélegzem: Alig tudok egy helyben állni.

- Hm. És vibrálást nem érzel?

- Miféle vibrálást?

- Ülj le egy percre, és figyelj. Hallani nem fogod, csak érezni... mintha valami lüktetne. Az egész hajó vele lüktet, és te magad is. Figyelj csak...

- Igen... érzem. Mit gondolsz, Greg, mi ez? Bennünk vibrál valami?

- Lehet. - Powell lassan megsimogatta bajszát. - De az is lehet, hogy a motorokat érezzük. Talán készülnek valamire.

- Mire?

- A kozmikus ugrásra. Talán most jön el az ideje. Az ördög tudja, milyen lesz.

Donovan elgondolkozott.

- Hadd jöjjön! - tört ki belőle vadul a szó. - Csak legalább harcolhatnánk ellene. Megalázó dolog így tétlenül várni.

Talán egy óra múlva Powell a fém karfán nyugvó kezére pillantott, és fagyos nyugalommal odaszólt Donovannek:

- Tapogasd meg a falat, Mike.

Donovan engedelmeskedett.

- Rázkódik, Greg. Érzem.

Még a csillagok is elhomályosodtak. Powelléknek az az érzésük támadt, mintha valamilyen roppant gépezet a falakkal együtt erőt gyűjtene, óriási ugrásra készülődne, lüktetve kapaszkodna fel az energiaskálán.

De aztán mégis hirtelen jött, szúró fájdalommal. Powell megmerevedett, már-már kiugrott székéből. Pillantása Donovanre tévedt, hallotta, amint halkan nyöszörög. Tekintete elhomályosult, a nyöszörgés is elhalt. Belsejében valami kínlódva küszködött egy fokozatosan vastagodó jégpáncéllal.

Powell hirtelen úgy érezte, valami kiszakad belőle és lobogó fényben, fájdalomban örvénylik körülötte. Majd meg zuhanni kezd...

... és örvénylik

... és meredeken lefelé zuhan

... a csendbe!

Ez a halál!

A mozdulatlanság, az érzéketlenség világa. A tompa, elhomályosult tudat világa. A sötétben, némaságban, alakatlan formák között küszködő tudat világa.

És mindenek fölött az örökkévalóság tudata.

Powell énje vékonyka, fehér cérnaszállá zsugorodott, dermedt, rémült cérnaszállá.

És ekkor szavakat hallott, kenetteljesen zengő szavakat, a feje felett mennydörögtek, harsogtak :

- Szűk lett a koporsója? Miért nem próbálja ki Hullá H. és Társa tágítható hamvvedreit? Tudományosan tervezett és B-vitaminnal dúsított gyártmányaink pompásan idomulnak a test vonalaihoz. Használjon Hullá Hamvvedret! Még ma hívja... fel... Halló, Hullá!

Nem volt kimondottan hang, de akármi volt, lassanként elhalt, mormolva, suttozva.

A fehér cérnaszál, amely Powell énje lehetett, hasztalanul próbált kiegyenesedni az idő körbe-körbe áramló, testetlen eonjain, aztán egyszerre leroskadt, miközben százmillió szellem százmillió szoprán hangon, átható sikollyal mind hangosabban és hangosabban énekelt:

- Akkor leszék boldog, ha beadod a kulcsot, te csirkefogó!

- Akkor leszék boldog, ha beadod a kulcsot, te csirkefogó!

- Akkor leszék boldog...

A sikoly csigalépcsőjén a melódia mind magasabbra hágott, túl a vijjogó szuperszonikus hangokon, a nem hallható hangok régióiba, és még azon is túl...

A fehér cérnaszál lüktető fájdalomtól remegett. És egyre feszült...

Most sokféle durva hang hallatszott. Embertömeg szájából szállt fel, örvénylő tömegeből, amely eszeveszett rohanásban áramlott végig Powellen, és fölötte, és mellette, szófoszlányokat hagyva maga mögött.

- Téged mért kaptak el, öregfiú? Nyavalyásan nézel ki...

... a pokol tüze, gondolom, de talán felhozhatok...

... én már a paradicsomban voltam, csakhogy az öreg Szent Péter...

...Hohó, van egy kis elszámolnivalóm ezzel a legénnyel! Volt valami közös ügyünk, aztán...

- Hé, Sam, erre gyere...

- Van ügyvéded? Belzebub aszondja...

... Megyünk már, ördögfiókám? Találkám van a Sá...

És mind e hangokat harsány bömbölés szötte át meg át:

- GYERÜNK! GYERÜNK! GYERÜNK! Mozgassátok a csontjaitokat, ne várakoztassatok meg minket - még sokan várnak sorukra. Elő a papírokkal, és megnézni, rajta van-e Péter elbocsátó pecsétje. Vigyázat, mindenki a saját kapujához menjen. Jut elég tűz mindnyájatoknak. Hé, te ott... TE OTT LENT! ÁLLJ BE A SORBA VAGY MINDJÁRT...

A fehér cérnaszál, amely Powell énje volt, kínlódva hátrált az egyre közeledő bömbölés elől. Hirtelen egy ujj éles dőfését érezte, a hangok sokasága nagy robbanással szétpattant, és a szófoszlányok sajtó agyvelejére hulltak.

Powell újra a székében ült. Minden porcikája reszketett.

Donovan szeme kidülledt, mint két kék üveggolyó.

- Greg - suttogta szinte zokogva -, te is halott voltál?
 - Halottnak... éreztem magamat. - Alig-alig ismert rá saját hangjára.
 Donovan hiába kísérletezett, hogy felálljon.
 - És most már élünk? Vagy még jön egyéb is?
 - Úgy látszik... élünk. - Hangja még rekedt volt. Szorongva kérdezte: - És hallottál... valamit, amíg... halott voltál?
 Donovan habozott, majd nagyon lassan bólintott.
 - Te is?
 - Igen. Neked is koporsókat kínálgattak? És te is hallottad azokat az éneklő nőszemélyeket? Meg a pokolba menetelőket? Hallottad?
 Donovan a fejét rázta.
 - Én csak egyetlenegy hangot hallottam.
 - És az milyen volt? Nagyon hangos?
 - Nem, halk, de fülsértő. Úgy hangzott, mint amikor az ember a körmét reszeli. Valami prédikációt tartott. A pokol tüzeréről. A kínokról, tudod... Egyszer hallottam egy ilyen prédikációt vagy majdnem ilyet.
 A homlokán izzadságcseppek ültek.

Az ablakon napfény áradt be. Erőtlenül sütött, kékesfehér sugarakkal... az alig borsószem nagyságú, távoli, csillogó fényforrás nem a jó öreg Nap volt.

Powell reszkető ujjával a műszerre bökött. A mutató mereven, büszkén csillogott a hajszálvonal felett, amelyen ez állt: 300000 parszek.

- Ha ez igaz, Mike - mondta Powell -, akkor már a Tejúton is túl vagyunk.*
 - Óriási! Greg! Mi vagyunk az elsők, akik kijutottak a Naprendszerből.
 - Igen. Úgy, ahogy mondd. Elszöktünk a Naptól. Elszöktünk a Tejútról. Mike, ezzel a hajóval az emberiség szabadon bejárhatja, benépesítheti az összes csillagot, a csillagok millióit, billióit, trillióit. - Aztán hirtelen magához tért álmodozásaiból. - Igen, de hogyan kerülünk vissza, Mike?
 Donovan bizonytalanul elmosolyodott.
 - Nincs itt hiba. A hajó idehozott, a hajó visszavisz. Megyek babot enni.
 - Várj csak, Mike. Ha ugyanazon az úton visz haza bennünket...
 Donovan már félig fölállt, de most visszarogyott a székbe.
 - Akkor - folytatta Powell - újból... újból meg kell halnunk, Mike.
 - Na és? - sóhajtott Donovan. - Ha muszáj, muszáj. Hisz nem végleges... és nem tart nagyon soká.

Susan Calvin nagyon lassan beszélt. Hat órája, ha hosszú órája noszogatta eredménytelenül az Agyat. Már belefáradt a sok ismétlésbe, köntörfalazásba, mindenbe.

- Ide figyelj, Agy, még egyetlenegy problémám van. Kérlek, igyekezz minél egyszerűbb választ adni. Tudtad te pontosan, hogy mit jelent a kozmikus ugrás? Nem röpítetted ki őket túlságosan messzire?
 - Csak addig mennek, ameddig akarnak, Miss Susan. Gyerekjáték kijutni a Naprendszerből.
 - És mit fognak látni odakint?
 - Csillagokat és miegymást. Miért, maga mit gondolt?
 - Tehát életben lesznek? - csúszott ki Calvin száján a kérdés.
 - Hát persze.
 - A kozmikus ugrástól nem lesz semmi bajuk?
 A robot hallgatott, és Susan Calvin ereiben megfagyott a vér. Tehát erről van szó! Most rátapintott.
 - Agy - esedezett -, Agy, hallasz engem?
 Habozó, halk választ kapott.
 - Kell erre felelnem? - kérdezte az Agy. - Mármint az ugrásra?
 - Nem, ha nem akarsz. De nagyon örülnék, ha mégis megtennéd. - Calvin igyekezett könnyed hangot megütöni.
 - Ó, jaj! Miért akar mindent elrontani?
 A pszichológusnő hirtelen felugrott, szemében a felismerés szikrája csillant.
 - Ó! - zihálta. - Ó!
 Az órák és napok feszültsége egyszeriben feloldódott. Néhány másodperc múlva már Lanningnek ismételtette:
 - Mondom, hogy minden rendben van. De most hagyjon magamra. A hajó baj nélkül vissza fog térni, az emberekkel együtt. De most pihenni szeretnék. Pihennem kell. Menjen!

* A tejútrendszer átmérője 30 000 parszek

A hajó ugyanolyan zajtalanul, zökkenő nélkül ért vissza a Földre, ahogyan elhagyta. Pontosan a helyére szállt le, és a zsilipkamrája azonnal kinyílt. A két férfi óvatosan tapogatózva jött ki a hajóból. Borostás állukat vakargatták.

És ekkor az egyikük, a vörös hajú, lassan, eltökélt mozdulatokkal letérdelt, és egy cuppanós csókot nyomott a kifutó betonjára.

Egy intéssel utat nyitottak maguknak a gyülekező tömegben, és amikor az odasuhanó mentőhelikopterből nagy sietve két, hordágyat cipelő férfi szállt ki, jelezték, hogy nincs rá szükségük.

- Hol a legközelebbi zuhany? - kérdezte Gregory Powell.

Odavezették őket.

Nem sokkal később mindannyian egy asztal körül gyülekeztek. Az Amerikai Robot és Gépember Rt. fejesei mind egy szálig jelen voltak.

Powell és Donovan színesen, hatásosan számoltak be élményeikről. Az elbeszélésüket követő szünetet Susan Calvin törte meg. Az utóbbi néhány nap alatt visszanyerte fagyos, némileg kesernyés nyugalma, de még lerítt róla, hogy egy kicsit zavarban van.

- Az igazat megvallva - kezdte - az egész... az én hibám volt. Valószínűleg emlékeznek rá, hogy amikor először földadtuk a problémát az Agynak, hosszasan elmagyaráztam neki, mennyire fontos, hogy minden olyan adatot, amely dilemmát okozhat, dobjon vissza. És eközben azt mondtam, ne izgassa fel magát, ha kiderülne, hogy a megoldás halállal jár. Minket még ez se bántana. Egyszerűen adja vissza az ívet és kész.

- Hmm - dörögte Lanning. - És mi következik ebből?

- Kézenfekvő. Amikor a kozmikus ugrás minimális időtartamát meghatározó egyenlet megoldására került a sor, kiderült, hogy az ugrás halálos. Ez a dilemma tette tönkre az Egyesült Robot gépét. Én azonban az Aggyal folytatott beszélgetés során a halálnak a szokottnál kisebb jelentőséget tulajdonítottam. Az első törvényen persze ez csak annyiból változtatott, hogy a hatékonysága valamelyest csökkent, s így az Agy tüzetesebben megvizsgálhatta a szóban forgó egyenletet. És ekkor rájött, hogy az ugrást követően az emberek visszatérnek az életbe, mint ahogy a hajónak is visszatér az anyaga és energiája. Más szóval ez az úgynevezett "halál" csupán átmeneti jelenség.

Végignézett a feszülten figyelő arcokon.

- Ezért - folytatta - az Agy elfogadta ugyan a szóban forgó ívet, ez az elhatározás azonban mégis bizonyos megrázkódatással járt. Még az átmeneti és lecsökkentett fontosságú halál is elég volt ahhoz, hogy kissé megbolygassa az egyensúlyát. És ekkor - mondta nyugodtan Calvin - a humorban keresett menedéket, mert a humor is a valóságtól való visszahúzóds egyik formája. Mókázni kezdett.

Powell és Donovan megrökönyödve talpra ugrottak.

- Mi...icsoda? - fortyant fel Powell.

Donovan ennél sokkal színesebben fejezte ki magát.

- Jól hallották - válaszolta Calvin. - Az Agy gondjukat viselte, örködött testi épségük felett, de a hajó kormányzását már nem bízta magukra. Ezt saját magának, a mókás kedvé Agynak tartotta fenn. Rádióval is csak üzenhettünk, válaszra már nem adott módot. Böven ellátta magukat élelmiszerrel; de a menü silány volt, csak bab és tej. Majd amikor - hogy így fejezzem ki magamat - meghaltak és újrászülettek, a haláluk időtartamát az Agy... érdekessé tette. Bár tudnám, hogy csinálta! Ez volt a fő-fő tréfája, de semmi rossz szándék nem vezette.

- Rossz szándék?! - Donovan levegő után kapkodott. - Csak volna nyaka az agyafűrt kis kuvaszának, majd kitekerném.

Lanning csillapítóan felemelte kezét.

- Szép kis kalamajka volt, az biztos. De túl vagyunk rajta. És most mit tegyünk?

- Elsősorban is - mondta Bogert - tökéletesítenünk kell az úrhajót. Valamilyen úton-módon ki kell küszöbölnünk a kozmikus ugrást. Pillanatnyilag mi vagyunk az egyetlen vállalat, amely valódi szuperrobottal rendelkezik, tehát ha ez a feladat egyáltalában megoldható, nekünk kell megoldanunk. Így az Amerikai Robot kapja kezébe a kozmikus utazás lehetőségét, az emberiség pedig az egész világegyetemet meghódíthatja.

- És mit mondjunk az Egyesült Robotnak? - kérdezte Lanning.

- Hé! - vágott közbe Donovan. - Itt nekem volna egy javaslatom. Azok a csirkefogók jól megtáncoltatták az Amerikai Robotot. Nem olyan csúnyán, mint remélték, és a végén minden jóra fordult, de piszkos szándékok vezették őket. És Greg meg én ittuk meg főleg a levét. Választ akarnak a problémájukra, hát most megkaphatják. Szállítsuk le nekik az úrhajót, garanciával, s az Amerikai Robot inkasszálja be a kétszázszáz meg a konstrukciós költségeket. És ha majd kipróbálják a hajót, hadd szórakozzon el velük is egy kicsit az Agy, mielőtt észre térítenék.

- Igazságos eljárás - helyeselt Lanning.

- És a szerződés kikötéseinek is megfelel - tette hozzá elgondolkodva Bogert.

Bizonyíték

Francis Quinn újsütetű politikus volt. Persze ez semmitmondó kifejezés, mint általában az efféle kifejezések. Amit mi "újsütetűnek" nevezünk, annak mását megtaláljuk már az ókori Görögország társadalmi életében, sőt - ha többet tudnánk róluk - talán megtalálhatnánk Suméria vagy a történelem előtti Svájc cölöpházás kultúrájában is.

De hogy egykettőre túljussunk ezen az unalmasnak és zavarosnak ígérkező bevezetésen, hadd folytassuk ott a történetet, hogy Quinn se nem jelöltette magát polgármesternek, se nem korteskedett, nem tartott beszédeket, és nem is tömette meg az urnákat hamisított szavazócédulákkal. Mint ahogy Napóleon se sütött el Austerlitznél* egyetlen puskát sem.

A politika néha kellemetlen helyzeteket teremt... Nem csoda, hogy Alfred Lanning az asztal túlsó oldalán tüskés fehér szemöldökét ráncolta, és szemében már-már leplezetlen türelmetlenség tükröződött. Határozottan rosszul érezte magát.

Quinnt azonban mindez - ha egyáltalában észrevette - korántse zavarta. Barátságos hangot ütött meg, ahogyan ezt hivatásos politikustól talán el is lehet várni.

- Bizonyára ismeri Stephen Byerleyt, dr. Lanning?

- Hallottam róla. Ahogy sokan mások.

- Igen, köztük én is. Megkérdezhetem, hogy rá fog-e szavazni a következő választáson?

- Nem tudnám megmondani. - Lanning hangja kicsit csípős volt. - Nem kísértem figyelemmel a politikai eseményeket, és így azt se tudtam, hogy jelöltette magát.

- Talán ő lesz a következő polgármesterünk. Most még persze csak ügyvéd, de ki tudja, miből lesz a cserebo...

- Igen - vágott közbe Lanning. - Ezt a mondást én is ismerem. Legyen szíves, térjen a tárgyra.

- Már a tárgynál tartok, dr. Lanning. - Quinn hangja igen-igen szívélyes volt. - Érdekem fűződik ahhoz, hogy Mr. Byerley minél tovább megmaradjon államügyésznek, önnek pedig érdeke, hogy e cél elérésében segítségemre legyen.

- Nekem? Ugyan! - Lanning fenyegetően ráncolta a szemöldökét.

- Mondjuk, hogy az Amerikai Robot és Gépmű Rt. érdeke. Azért jöttem önhöz, a kutatási osztály nyugalmazott igazgatójához, mert tudom, hogy a vállalatnál továbbra is rendkívüli tekintélynek örvend. Tanácsait kellő tisztelettel fogadják, a kapcsolata azonban már mégsem olyan szoros, hogy cselekvési szabadságában gátolná. Még akkor se, ha valamilyen szokatlan cselekedetről volna szó.

Lanning egy pillanatra hallgatott, Quinn szavain töprengett.

- Nem értem, mire akar kilyukadni, Mr. Quinn - mondta aztán kissé megenyhülten.

- Nem csodálkozom, dr. Lanning. Jóllehet az ügy egészen egyszerű. Megengedi? - Ízléses öngyújtójával vékony cigarettára gyújtott, csontos arcán csendes mosoly áradt szét. - Az imént Mr. Byerleyről beszélünk. Különös, színes egyéniség. Három évvel ezelőtt még senki se hallott róla, ma pedig már közismert ember. Tetterős, tehetséges és kétségtelenül a legjobb képességű, legértelmesebb ügyész, akit valaha ismertem. Sajnos, nem számíthatom a barátaim közé...

- Értem - jegyezte meg gépiesen Lanning. A körmét bámulta.

- Tavaly - folytatta Quinn nyugodt hangon - alkalmam volt kissé alaposabb értesüléseket szerezni Mr. Byerley felől. Tudja, nagyon hasznos dolog reformpolitikusok múltját kissé tüzetesebb vizsgálatnak alávetni. Nem is hiszi, néha milyen nagy hasznát látja az ember... - Szünetet tartott, és elgondolkodva nézegette parázsló cigarettáját. - De Mr. Byerley múltjában nincs semmi szemet szűrő. Kisvárosi csendes élet, egyetemi tanulmányok, korán elhunyt feleség, egy autóbaleset, lassú felépülés, tanárkodás a jogi karon, majd végül itt a metropolisban az ügyészi állás. - Francis Quinn a fejét csóválta. - De a mostani élete - tette hozzá -, az igazán sajtós. A mi államügyésznünk sose eszik!

Lanning felkapta fejét, öreg szemével meglepően éles pillantást vetett a szemben ülő férfira.

- Hogy mondja?!

- A mi államügyésznünk sose eszik. - Mr. Quinn minden egyes szótagot erősen hangsúlyozott. - Egy kicsit mégis módosítanom kell ezt a megállapítást. A valóság az, hogy soha senki nem látta őt se enni, se inni. Soha senki! Érti, hogy ez mit jelent? Nem arról van szó, hogy ritkán, hanem hogy soha!

- Hihetetlennek találom. Az informátorai megbízható emberek?

- Igen. Az informátoraim megbízhatók, a dolgot pedig egyáltalában nem tartom hihetetlennek. És mindezt hadd egészítsem ki még azzal is, hogy a mi államügyésznünk soha senki nem látta inni - se vizet, se szeszes italt -, se pedig aludni. Más tényeket is említhetnék, de azt hiszem, ez elég.

Lanning hátradőlt székében. A két férfi szótlán, harcias pillantásokat váltott egymással, s aztán az öreg robotikus a fejét rázta.

* Austerlitz - a mai Slakov u Brna (Csehszlovákia). Napóleon egyik nagy győzelmének színhelye (1805)

- Nem hiszem. Ha figyelembe veszem, hogy ön mindezt nekem mondja el, akkor emögött csak egy dolog rejtőzhet, ez azonban képtelenség.

- Mr. Byerleyből bizonyos emberi tulajdonságok teljesen hiányoznak, dr. Lanning.

- Ha azt mondaná, hogy maga a Sátán, könnyebben elhinném.

- Én pedig állítom; hogy Mr. Byerley nem ember, hanem robot, dr. Lanning.

- Én pedig erre azt felelem, hogy ennél képtelenebb állítást még soha életemben nem hallottam, Mr. Quinn. Újból fürkésző, harcias pillantásokat váltottak egymással.

- Mégis azt javaslom - Quinn aprólékos gondnal elnyomta cigarettáját -, hogy a vállalatánál rendelkezésére álló eszközökkel tüzetesen vizsgálja meg ezt a képtelenséget.

- Erről szó sem lehet, Mr. Quinn. Nem gondolhatja komolyan, hogy a vállalat a helyi politikába avatkozzék.

- Nincs más választása. Tegyük föl, hogy tárgyi bizonyítékok nélkül nyilvánosságra hozom az értesüléseimet. Ezek önmagukban is elég meggyőzőek volnának.

- Ha ez önnek így jó, ám hozza nyilvánosságra.

- Csakhogy nem jó. Jobb szeretnék bizonyítékokat kapni. És ez önnek is kellemesebb volna, mert a nyilvánosság csak ártana a vállalatának. Feltehetőleg ön is nagyon jól tudja, milyen szigorúan tiltják a törvények, hogy robotokat lakott területeken alkalmazzanak.

- Tudom - válaszolta kurtán Lanning.

- És azt is tudja, hogy az egész Naprendszerben csupán az Amerikai Robot és Gépember Rt. gyárt pozitronrobotokat, és ha Byerley robot, akkor pozitronrobot. És azt se feledje, hogy a pozitronrobotokat nem árusítják, hanem bérbe adják, a robotok tehát a vállalat tulajdonában maradnak, s így a vállalat felelős a robotok cselekedeteiért.

- Viszont a vállalat, Mr. Quinn, könnyűszerrel bizonyítani tudja, hogy soha nem gyártott emberszabású robotot.

- De képes volna? Csak mint pusztán lehetőséget vetem föl.

- Igen. Képes volna.

- És gondolom, annak se volna akadálya, hogy titokban tartsa. Hogy ne vezesse be a nyilvántartásokba.

- Téved, Mr. Quinn. Legalábbis ami a pozitronagyat illeti. Ennél sokféle szempont játszik közre, s ez áll a legszigorúbb állami ellenőrzés alatt.

- Igen, csak hogy a robotok elhasználnának, tönkremennek, elavulnak...szétszerelik őket.

- A pozitronagyat akkor is újra felhasználják vagy megsemmisítik.

- Tényleg? - Francis Quinn egy árnyalatnyi iróniát engedett meg magának. - És ha például egyet, persze csak véletlenül, nem semmisítenének meg, s már készen várná egy emberszabású szerkezet?

- Ilyesmi nem fordulhat elő!

- Csakhogy erre mind a kormány, mind a nyilvánosság bizonyítékokat fog követelni. Nem egyszerűbb, ha előttem tárják fel ezeket a bizonyítékokat?

- De milyen célunk lehetne az efféle vizsgálattal? - fortyant fel Lanning. - Milyen indokot hozhatnánk fel? Ne tételezzon fel rólunk ekkora ostobaságot.

- Kedves jó uram. A vállalat bizonyára nagyon örülne, ha az egyes régiók megengednék, hogy lakott területeken emberszabású pozitronrobotokat lehessen alkalmazni. Ez önöknek óriási profitot jelentene. Ma azonban még túl nagy a közvélemény előítélete minden efféle törekvéssel szemben. Okos volna tehát, ha előbb hozzászoktatnák az embereket az ilyen robotokhoz. Íme, mondhatnák, itt egy tehetséges ügyvéd, egy jó polgármester - és robot. Miért ne vásárolnátok robotinasokat?

- Merő képtelenség. Ez nem humoros, csak nevetséges.

- Lehet. De bizonyítsa be. Vagy még mindig azon a véleményen van, hogy inkább a nagy nyilvánosság előtt tárja fel a bizonyítékait?

Az irodában uralkodó enyhe félhomály még nem leplezhette el Alfred Lanning arcán a vereség pírját. A tudós lassan lenyomott egy gombot, mire a falba épített világítótestek lassan felizzottak.

- Rendben van - dühnyögte maga elé -, majd utánanézek a dolognak.

Stephen Byerley arcát nehéz volna leírni. Születési bizonyítványa és külseje szerint egyaránt negyvenéves férfi volt, de egészséges, jól táplált, jó kedélyű negyvenes. "Korához képest nagyon fiatalos"- önkéntelenül is ez a közhely jutott eszébe mindenkinek, aki látta.

Különösen illett rá ez a megállapítás, ha nevetett. Ilyenkor - mint például most is - nevetése harsányan tört fel, majd elhalkult egy kicsit, aztán új erőre kapott...

Alfred Lanning arcán ráncok futkároztak, a fagyos, kesernyés rosszallás ráncai. Kezével egy apró mozdulatot tett a mellette ülő nő felé, de az csak lebiggyesztette keskeny, vértelen ajkát.

Byerley lihegve tért magához a nevetésből.

- Ugyan, ugyan, dr. Lanning...márminthogy én...én...robot volnék?

- Nem én állítom, uram - pattogta Lanning. - Én a magam részéről szívesen elfogadom önt embertársamnak. Sőt miután nem a vállalatunk gyártotta, biztos vagyok benne, hogy ön valóban az is. Jogi szempontból feltétlenül. Ámde komoly formában elhangzott az az állítás, hogy ön robot, méghozzá egy eléggé tekintélyes személy részéről...

- Ne említse a nevét, ha ez a legcsekélyebb csorbát tüne erkölcsi meggyőződésének gránitoszlopán. Ehelyett az egyszerűség kedvéért tételezzük föl, hogy Frank Quinnről van szó. Folytassa, kérem.

A közbeszólásra Lanning éles, horkantó hangot hallatott, majd komor szünet után még fagyosabban folytatta:

...egy eléggé tekintélyes személy részéről - akinek kilétét illetően nem óhajtok találgatásokba bocsátkozni -, s így meg kell kérnem önt, hogy segítsen megcáfolni ezt az állítást. Ha az illető gyanúját a rendelkezésére álló eszközökkel közhírré teszi, ez még akkor is súlyos csapást jelentene vállalatomnak, ha vádját nem tudná igazolni. Ért engem?

- Igen, az ön álláspontja teljesen érthető. A vád maga nevetséges, de nem így az ön problémája. Elnézést kérek, ha viselkedésemmel megbántottam volna. A gyanúsításon nevettem, nem a problémám. Miben lehetek segítségére?

- Egyszerű a dolog. Tanúk jelenlétében üljön be ebédelni egy vendéglőbe, és fényképeztesse le magát evés közben. - Lanning hátradőlt a székben, a legnehezebbjén már túl volt. A mellette ülő nő szemmel látható érdeklődéssel vizsgálta az ügyészt, de egy szót se szólt.

Stephen Byerley az asszony arcába nézett, egy pillanatra rajta felejtette a szemét, majd megint Lanninghez fordult. Néhány másodpercig elgondolkodva játszott a bronz papírnyomóval, amely íróasztalának egyetlen díszes volt.

- Ennek a kívánságnak, sajnos, nem tehetek eleget - mondta nyugodt hangon. Majd egy kézmozdulattal türelmet kért, és így folytatta: - Egy pillanat, dr. Lanning. Tökéletesen értem, hogy ez az ügy kellemetlen önnek, akarata ellenére kényszerítették bele, érzi, hogy a szerep, amelyet játszik, méltóságán aluli, sőt nevetséges. Ám engem még sokkal közelebről érint, s így kérem, legyen megértő irántam. Elsősorban tegye föl magának a kérdést, vajon ez a Quinn, illetve az a bizonyos tekintélyes férfi nem orránál fogva vezeti-e önt. Nem épp az volt-e a szándéka, hogy erre a kellemetlen szerepre kényszerítse.

- Aligha hihető, hogy ez a köztiszteletben álló férfi ilyen nevetséges és amellet veszélyes játékba fogjon, ha meggyőződése szerint nem állna biztos talajon.

- Nem ismeri Quinnt. - Byerley most nem mosolygott. - Még a zergék sem merészkednének arra a sziklaperemre, amelyből ő biztos talajt tud teremteni magának. Feltételezem, hogy önnek módja volt tüzetesebben megvizsgálni azokat az állítólagos értesüléseket?

- Elég tüzetesen ahhoz, hogy megállapítsam, vállalatunknak jóval nehezebb volna megcáfolni az ott felsorakoztatott adatokat, mint önnek.

- Szóval elhiszi neki, hogy én sose eszem. Ön tudós, dr. Lanning, gondolja meg, miféle logikáról van itt szó. Nem láttak enni, tehát nem eszem. Q. E. D.* Micsoda túlzás!

- Ez olyan jogászfiú. Ön összezavarja azt, ami alapjában véve rendkívül egyszerű.

- Épp ellenkezőleg. Tisztázni igyekszem, amit ön és Quinn összebonyolítottak. Az igaz, hogy nem sokat alszom, és kétségtelenül nem a nyilvánosság előtt. Nem étkezem mások társaságában - ez egyéni hóbort, valóban szokatlan és bizonyára neurotikus eredetű, de senkinek sincs ártalmára. Nézze, dr. Lanning, induljunk ki a következő feltevésből. Képzelsen el egy politikust, aki mindenáron félre akar tolni útjából egy reformista jelöltet, és az illető magánéletében kotorászva olyasfajta furcsaságokra bukkan, mint amilyeneket az imént említettem. És tegyük fel - folytatta Byerley -, hogy ellenlábásának minél alaposabb befeketítése érdekében politikusunk meglátogatja önöket, hiszen célja elérésére alkalmasabb eszközt keresve se találhatna. Mit fog mondani? Semmiképp se azt, hogy ez és ez nem ember, hanem robot, mert úgyszólván sose étkezik társaságban, soha, egyetlen tárgyalás közben se láttam öt elaludni, egyszer, amikor éjnek idején bekukucskáltam az ablakán, könyvvel a kezében üldögélt, s a hűtőszekrényébe belenézve egyetlen falat ételt se találtam. Ha ezt mondaná önöknek, egyenesen kényszerzubonyért küldenének. Tehát azt fogja mondani, hogy az illető sose eszik, sose alszik, s önök megrökönyödésükben nem is eszmélnek rá, hogy egy ilyen állítást lehetetlen bizonyítani. Kezére játszanak azzal, hogy hitelt adnak a pusztá szóbeszédnek.

- Akár komolyan veszi ezt az ügyet, uram, akár nem - válaszolta Lanning baljós makacssággal -, csak el kell fogyasztania az említett ebédet, hogy eloszlassa a gyanút.

Byerley most újból az asszonyhoz fordult, aki még mindig kifejezéstelen arccal vizsgálta.

- Bocsánatot kérek - mondta -, nem tudom, jól értettem-e a nevét? Dr. Susan Calvin?

- Igen, Mr. Byerley.

- Ön, ugye, az Amerikai Robot pszichológusa?

- Robotpszichológusa.

- Igen? Szóval a robotok szellemileg annyira különböznek az emberektől?

- Egy világ választja el őket egymástól. - Dr. Calvin fagyosan mosolygott. - A robotok természetüknél fogva derék, becsületes teremtmények.

* Q. E. D. - quad erat demonstrandum (lat.) a. m. ami bizonyítandó volt

Az ügyész tréfásan biggyesztette száját.

- Ezzel szíven talált, dr. Calvin. De én egészen mást szerettem volna öntől kérdezni. Miután ön pszicho... robotpszichológus és nő, fogadni mernék, gondolt valamire, ami dr. Lanningnek eszébe sem jutott:

- Mire?

- Hogy hozzon valami enniválót a táskájában.

Susan Calvin iskolázottan közönyös szemében aprócska fény villant.

- Gratulálok, Mr. Byerley - mondta.

Ezzel kinyitotta táskáját, egy almát vett ki belőle, és szó nélkül átnyújtotta a férfinak. Dr. Lanning első meghökkenéséből fölocsódvá éles, fürkésző szemmel kísérte az alma vándorútját.

Stephen Byerley nyugodtan beleharapott az almába, és lenyelt egy falatot.

- Figyeli, dr. Lanning?

Dr. Lanning megkönnyebbülten elmosolyodott, és most még fenyegető szemöldökét is jóindulatú ráncokba vonta. Megkönnyebbülése azonban csak egy pillanatig tartott.

- Kíváncsi voltam - jegyezte meg Susan Calvin -, hogy megeszi-e.

De persze ez az adott esetben semmit se bizonyít...

- Nem? - kérdezte széles mosollyal Byerley.

- Semmiképp se. Mert kézenfekvő, dr. Lanning, hogy ha Mr. Byerley emberszabású robot, akkor szükségképpen tökéletes mása az embernek. Sőt talán túlságosan is emberi ahhoz, hogy hihető legyen. Végül is mi egész életünkben figyeltük az embereket, félig sikerült utáztatot nem lehetne ránk sózni. Tehát mindennek tökéletesnek kell lennie. Nézze csak meg a bőr struktúráját, a szivárványhártyát, a kezén a csontokat. Ha Mr. Byerley valóban robot, akkor azt mondom, bárcsak az Amerikai Robot gyártotta volna, mert tökéletes munka. És vajon feltételezhető-e hogy aki ilyen finomságokra figyelemmel volt, megfélemlenék az evés, kiválasztás céljait szolgáló szerkezetekről? Lehet, hogy ezek csupán végszükség esetére vannak szánva, a mostanihoz hasonló aggályok eloszlására. De akárhogy van is, egy étkezés valójában semmit se bizonyít.

- Várjanak egy pillanatig - mordult fél Lanning. - Nem vagyok olyan ostoba, amilyenek maguk ketten tartanak. Engem nem érdekel, hogy Mr. Byerley ember-e vagy sem. Engem kizárólag az érdekel, hogy a vállalatot kihúzzam a kátyúból. Ezt az ügyet pedig egyetlen nyilvános étkezéssel egyszer s mindenkorra le lehet zárni, akár tetszik Mr. Quinn-nek, akár nem. Az apró-cseprő részleteket azután már rábízhatjuk a jogászokra és a robotpszichológusokra. - De kedves dr. Lanning - mondta Byerley, ön megfélemlenik az ügy politikai hátteréről. Én ugyanannyira szeretném, hogy megválasszanak, mint ahogy Quinn szeretne ebben megakadályozni. Mellesleg, az imént ön kimondta a nevét, észrevette? Nem tagadom, csúnya zugügyvédtrükk volt tőlem, előre tudtam, hogy beleesik a csapdába.

Lanning elpirult.

- Mi köze ennek a választáshoz? - kérdezte.

- A nyilvánosság kétélű fegyver. Ha Quinn-nek lesz elég bátorsága, hogy engem robotnak nevezzen, akkor nekem is lesz, hogy felvegyem a kesztyűt.

- Azt akarja mondani... - Lanning arcán őszinte megdöbbenés tükröződött.

- Igen. Azt akarom mondani, hagyni fogom, hadd válassza ki a kötelét, próbálja ki, elég erős-e, vágja le megfelelő méretre, csináljon belőle hurkot, dugja bele a fejét, és vigyorgjon. A többit én majd elintézem.

- Ön nagyon magabiztos.

Susan Calvin fölkel a székből.

- Jöjjön, Alfred, kár minden szóért. Úgyse tudjuk Mr. Byerleyt eltéríteni szándékától.

- Na látja - mosolygott nyájasan Byerley -, ért ön az emberi pszichológiához is.

De amikor Byerley aznap este hazaérve megállította kocsiját a föld alatti garázsba vezető automatikus járdán, kiszállt belőle, és a kapu felé indult, korántsem volt olyan magabiztos, mint amilyenek Lanning vélte.

A szobában egy férfi ült toloszékben. Byerley lépteire fölpillantott és elmosolyodott. Az ügyész arcán gyengéd szeretet fénye ömlött szét. A toloszékhez lépett.

- Milyen későn jössz haza, Steve - suttogta a nyomorék rekedt, fülsértő hangon. A szája ferde volt, fél arca csupa sebhely.

- Igen, John. Kicsit elkéstem. Egy különös és felettébb nehéz problémám támadt.

- Úgy? - Sem a sebek szántotta arc, sem az elpusztult hangszálak nem bírtak érzelmet kifejezni, csak a tiszta szemekben tükröződött szorongás. - Olyasmiről van szó, amivel nem tudsz megbirkózni?

- Nem vagyok egészen biztos a dolgomban. A segítségre volna szükségem. Hisz végül is te vagy a család esze. Vigyelek ki a kertbe? Gyönyörű este van.

Két erős karjával kiemelte John a toloszékéből, az egyikkel gyengéden, szinte simogatóan a vállát fogta át, a másikkal bepólyált lábai alá nyúlt. Aztán lassan, óvatosan végigment a szobákon, a toloszék miatt enyhe lejtésű lejárón, s a hátsó ajtón kilépett a ház mögött elterülő, fallal és drótsövénnyel körülvett kertbe.

- Miért nem hagyod; hogy a toloszékem használjam, Steve? Ez butaság.

- Így jobb szeretem. És te se bánod, ugye? Neked is, nekem is jólesik, ha egy kicsit kikerülsz abból a motorizált bricskából. Hogy érzed magad? - Végtelenül óvatosan letette a nyomorékot a hűvös földre.

- Hogyan érezhetném magam? De beszélj inkább a problémádról.

- Quinn arra akarja felépíteni korteshadjáratát, hogy robot vagyok.

- Honnét tudod? - kérdezte John tágra nyílt szemmel. - Ez lehetetlen. El se tudom képzelni.

- Pedig így van. Elküldte hozzám az irodába az Amerikai Robot és Gépember Rt. egyik nagyfejű tudósát.

- Igen? - A nyomorék lassan tépdeste a fűszálakat.

- De megengedhetjük neki, hogy ő válassza meg a harci terepet - mondta Byerley. - Van egy ötletem. Kíváncsi vagyok, mi a véleményed, meg tudjuk-e valósítani...

Aznap este Alfred Lanning irodájában a jelenlevők mind egymást bámulták. Francis Quinn töprengve bámult Alfred Lanningra.

Lanning dühösen méregette Susan Calvint, aki viszont közönyösen nézett Quinn arcába.

A csöndet Francis Quinn törte meg. Ügyetlen kísérletet tett, hogy könnyednek látszon.

- Csak blöfföl. Arra számít, hogy menet közben majd kifundál valamit.

- És ön ezt a feltevést akarja megjátszani, Mr. Quinn? - kérdezte közömbösen dr. Calvin.

- Tulajdonképpen ez az egész ügy inkább önöket érinti.

- Ide figyeljen! - Lanning hangoskodással igyekezett leplezni borús kedélyállapotát. - Mi megtettük, amit kért tőlünk. Láttuk, hogy evett. Nevetséges azt állítani, hogy Mr. Byerley robot.

- Önnek is ez a véleménye? - Quinn hirtelen Calvinhez fordult. - Lanning azt mondja, hogy ebben ön a szakember.

Lanning szinte fenyegető hangot ütött meg.

- Kérem, Susan... - Quinn azonban félbeszakította.

- Miért nem hagyja beszélni, ember? A hölgy már félórája ül itt, mint aki karót nyelt.

Lanning meggyötört arccal bámult maga elé. Úgy érezte, egy pillanat, és dührohamot kap.

- Jól van. Magáé a szó, Susan. Nem fogom félbeszakítani.

Susan Calvin szenttelen pillantást vetett rá, aztán tekintetét Quinnre függesztette:

- Csupán kétféleképpen lehet cáfolhatatlanul bebizonyítani, hogy Byerley valóban robot. Ön, Mr. Quinn, az eddigi közvetett bizonyítékai alapján legfeljebb vádat emelhet, de ítéletet nem mondhat. Mr. Byerley pedig, véleményem szerint, elég okos ahhoz, hogy az effajta érveket megcáfolja. És valószínűleg az ön véleménye szerint is, máskülönben nem jött volna hozzánk. A két lehetséges bizonyítási mód közül - folytatta dr. Calvin - az egyik fizikai, a másik pszichológiai. Fizikailag fölboncolhatja vagy megröntgenezheti Mr. Byerley-t. Hogy ezt miképpen hajtja végre, ez az ön problémája. Pszichológiailag: tanulmányozhatjuk a viselkedését, mert hogyha tényleg pozitronrobot, engedelmeskednie kell a robotika három alaptörvényének. Pozitronagyat csak ezeknek a törvényeknek figyelembe vételével lehet készíteni. Ismeri a törvényeket, Mr. Quinn?

Calvin megfontoltan, világos hangsúlyozással, szó szerint idézte a Robotika kézikönyvének első oldalán olvasható híres, vastag betűs mondatokat.

- Hallottam már róluk - vetette oda Quinn.

- Akkor a többi már nem nehéz megérteni - folytatta száraz hangon a pszichológusnő. - Ha Mr. Byerley e három törvény bármelyikét megszegné, nem lehet robot. Sajnos, ez az eljárás csak az egyik irányban döntheti el a kérdést. Mert a törvények betartása önmagában még semmit se bizonyít.

- Miért nem, doktornő? - kérdezte Quinn udvariasan.

- Mert ha meggondolja, a robotika három törvénye alapján véve az emberi erkölcs legfontosabb vezérelveit tükrözi. Az emberre például jellemző az önfenntartás ösztöne. Ez a robotok esetében a harmadik törvénynek felel meg. Minden szociális érzésű, kötelesség- tudó, "derék" ember aláveti magát a jogos hatalomnak, tekintélynek. Hallgat az orvosára, a főnökére, a kormányára, a pszichiáterére, az embertársaira, betartja a törvényeket, engedelmeskedik az előírásoknak és szokásoknak, még akkor is, ha ezek esetleg kényelmét vagy biztonságát veszélyeztetnék. Ez a robotok második törvénye. Hasonlóképpen minden "derék" ember szereti felebarátját, mint önmagát, megvédi embertársait saját élete kockáztatásával is. Ez a robotok első törvénye. Egyszóval, ha Byerley betartja a robotika törvényeit, lehet robot, de lehet egyszerűen nagyon derék ember.

- Ezek szerint nem is lehet bebizonyítani, hogy robot - mondta Quinn.

- Talán be tudom bizonyítani, hogy nem az.

- Csakhogy én nem erre szeretnék bizonyítékot kapni.

- Be kell érnie azzal, ami bizonyítható. Elérhetetlen célokat hiába tűz ki maga elé.

Lanningnek most hirtelen egy ötlete támadt.

- Arra egyikük se gondolt még - kérdezte -, milyen különös, hogy egy robot épp ügyésznek menjen? Vádat emeljen emberek ellen, halálos ítéletet kérjen a fejükre, súlyos károkat okozzon nekik?...

Quinn felütötte a fejét.

- Akármilyen különös, a kérdést mégse dönti el. Államügyész volta nem bizonyítja, hogy ember. Nézzék meg a hivatalos ténykedésére vonatkozó adatokat. Nem tudják, hogy azzal kérkedik, soha egyetlen ártatlan ember ellen se emelt még vádat, tömegével hagyott futni olyanokat, akik ellen a bizonyítékokat nem találta kielégítőnek, holott az esetek zömében az esküdtbírákat valószínűleg rávehette volna a vádlottak atomizálására? És ez nem is üres kérkedés, ez a valóság.

- Ugyan, Quinn! - Lanning arcizmai rángatóztak. - A robotika törvényei nem tesznek különbséget bűnös és ártatlan ember között. A robot nem döntheti el, hogy egy ember halált érdemel-e vagy sem. Ez nem rá tartozik. Nem okozhat kárt emberi lényben, akár angyal, akár ördög az illető.

- Alfred - mondta Susari Calvin fáradt hangon -, ne beszéljen bolondokat. Mi történe például, ha egy robot egy örültbe botlana, aki épp fel akar gyújtani egy lakóházat? Nem akadályozná meg?

- Dehogynem.

- És ha csak úgy akadályozhatná meg, hogy megöli?

Lanning válaszképpen a torkát köszörülte.

- Persze, Alfred, a robot minden tőle telhetőt elkövetne, hogy ne kelljen ölnie. És ha mégis rákényszerülne, utána pszichoterápiai kezelésben kellene részesíteni, mert egy efféle megrázkódtatás könnyen örületbe kergetheti. Vétett az első törvény ellen, hogy egy magasabb szinten eleget tegyen neki. Viszont egy ember meghalt, és ő volt a gyilkosa.

- Ezek szerint Byerley örült? - kérdezte Lanning olyan éles gúnnyal, amilyen csak kitel tőle.

- Nem, de ő maga nem is ölt meg senkit. Csak tényeket tár fel, amelyek esetleg bizonyítják, hogy egy bizonyos egyén veszélyes az emberek nagy tömegére, más szóval a társadalomra. A többség védelmében száll síkra, vagyis a lehető legmagasabb szinten szerez érvényt az első törvénynek. De csak eddig megy el. A gonosztevőt már a bíró ítéli halálra vagy börtönre, miután az esküdtbírák kimondták a bűnösségét. És az elítéltet a börtönőr kíséri a fegyházba, a hóhér végzi ki. Mr. Byerley csupán az igazságot tárja fel a társadalom érdekében. Bevallom, Mr. Quinn - folytatta Calvin -, amikor ön először hívta fel figyelmünket erre az ügyre, megvizsgáltam Mr. Byerley pályafutását. És megállapítottam, hogy az esküdtbírákhoz intézett záróbeszédeiben sosem kért halálos ítéletet. Amellett harcol a halálbüntetés eltörléséért, és igen bőkezűen támogatja a bűnözés idegphysiológiájával foglalkozó kutatóintézeteket. Nyilvánvaló, hogy a bűnök megtörlésénél célravezetőbb eszköznek tartja a gyógyítást. Szerintem ez nagyon sokatmondó.

- Igazán? - mosolygott Quinn. - Talán robotszaga van?

- Lehet. Miért tagadjuk? Efféle magatartást csak a robotoknál vagy a nagyon becsületes, derék embereknél tapasztalhatunk. Mert a valóság az, Mr. Quinn, hogy egyszerűen nem tudnak különbséget tenni a robotok és a legderekből emberek viselkedése között.

Quinn hátradőlt székében.

- Dr. Lanning - mondta türelmetlenségtől remegő hangon -, ugye lehetséges olyan emberszabású robotot gyártani, amely külsejében tökéletes mása az embernek?

Lanning elgondolkozott, a torkát köszörülte.

- Az Amerikai Robot - mondta vonakodva - végzett efféle kísérleteket, persze, pozitronagy alkalmazása nélkül. Emberi peték és hormonok segítségével porózus szilikon műanyagvázakon olyan hús- és bőrrétegeket lehet képezni, amelyek minden külső vizsgálatot kiállnak. A szem, a haj, a bőr voltaképpen nem is emberszabású, hanem valóban emberi. És ha egy ilyen burokból a többi szükséges szerkezettel egyetemben pozitronagyat helyeznek el, kész az emberszabású robot.

- Mennyi idő alatt lehet egy ilyen robotot előállítani? - tudakolta Quinn.

- Ha minden együtt van; ami szükséges - válaszolta Lanning pár pillanatnyi gondolkodás után -, az agy, a váz, a pete, a megfelelő hormonok és a besugárzó készülék, mondjuk, két hónap alatt elkészülhet.

A politikus fölállt.

- Akkor én majd kiderítem, hogy milyen Mr. Byerley belül. Ez ugyan az Amerikai Robotnak nem lesz jó reklám, de nekem ne tegyenek szemrehányást, én megadtam önöknek a lehetőséget, hogy más megoldást találjanak.

Amikor magukra maradtak, Lanning ingerülten fordult Susan Calvinhez.

- Miért ragaszkodik ahhoz, hogy...

A pszichológus nő szenvedélyes hangon vágott közbe: .

- Mit akar, az igazságot, vagy azt, hogy leköszönjek? Nem fogok hazudni senki kedvéért. Az Amerikai Robot majd megvédi az érdekeit. Maga meg ne legyen olyan nyúl szívű.

- És mi történik - kérdezte Lanning -, ha Quinn kinyitja Byerleyt, és egy nagy csomó kerék meg csavar hullik ki belőle?

- Nem fogja kinyitni - válaszolta megvetően Calvin. - Byerleynek legalább annyi esze van, mint neki. Ha nem több.

A hír egy héttel Byerley tervezett jelölése előtt tört rá a városra. Bár talán helyesebb volna azt mondani, hogy bebotorkált, becammogott, besomfordált a városba. Eleinte jót nevettek rajta. De midőn Quinn a kulisszák mögül irányítva hadjáratát, apránként fokozta a nyomást, a nevetés kényszeredetté vált, egy csepp bizonytalanság vegyült bele, s az emberek most már el-eltöprengtek.

A jelölőgyűlés felzaklatott hangyabolyhoz hasonlított. Eredetileg egyhangú jelölést terveztek, s egy héttel korábban még egyes-egyedül Byerley jöhetett szóba. Sőt ellenjelölt most sem akadt. Tehát őt kellett jelölni, de a jelölése teljes fejtelenség közepette zajlott le.

Talán kevésbé lett volna kínos az ügy, ha az emberek nem öröldnek két malomkő között. Egyfelől a szörnyűség, ha a vád igazolást nyer, másfelől a hihetetlen dőreség, ha hamisnak bizonyul.

Byerley kényszeredett, gépies jelölésének másnapján az egyik újság végre közzétette annak a hosszú interjúnak lényegét, amelyet Dr. Susan Calvinnel, a "robotpszichológia és pozitronika világhíres szakértőjével" folytatódott.

Mire egyszerűen és velősen kifejezve, elszabadult a pokol.

A csökönyös ortodoxok csak erre vártak. Politikai pártjuk nem volt, és nem léptek fel egyik hitfelekezet nevében sem. Soraik lényegében olyanokból verbuválódtak, akik nem tudtak beilleszkedni abba a világba, amelyet valaha, amikor az atom még újdonság volt, atomkorszaknak neveztek. Voltaképpen az "egyszerű élet" szószólói voltak, olyan életmódot kívántak vissza, amelyet azok, akiknek részük volt benne, valószínűleg nem is tartottak olyan egyszerűnek, s ezért még egyszerűbbre vágyakoztak.

Az ortodoxoknak nem volt új indokra szükségük, hogy a robotok meg a robotgyárosok ellen acsarkodjanak, de Quinn vádja, a Calvin fejtegetései jó ürügyet szolgáltatottak arra, hogy gyűlöletüknek fennhangon adjanak kifejezést.

Az Amerikai Robot és Gépmember Rt. hatalmas gyártelepe méhkashoz hasonlított, amely fegyverbe szólította rajait. Háborúra készülődött.

Bent a városban Stephen Byerley háza hemzsegett a rendőröktől.

A választási hadjárat persze kizárólag e téma körül forgott, és csak annyiban hasonlított a szokásos választási hadjáratokhoz, hogy kitöltötte a jelölés és a választás közti időt.

Stephen Byerley nem hagyta, hogy a fontoskodó emberke kizökkentse nyugalmából. Még a háttérben álló uniformisos egyének se zavarták. Odakint, túl a mogorva rendőrkordonon, fajtájuk hagyományaihoz illően, újságírók és fotoriporterek várakoztak. Egy vállalkozó szellemű televíziós társaság még egy kamerát is fölállított az államügyész szerény otthonának bejárata előtt, s a bemondó műizgalomtól remegő hangon terjengős kommentárral kísérte az eseményeket.

A fontoskodó emberke Byerleyhez lépett. Kinyújtott kezében egy sűrűn teleírt, cikornyás papírlapot tartott.

- Bírói végzést hoztam, Mr. Byerley, s ez felhatalmaz arra, hogy házkutatást tartsak, bármilyen fajtájú, illegálisan itt fellelhető... gépmember vagy robot után.

Byerley kissé fölemelkedett székéből, és átvette a papírlapot. Közömbösen belepillantott, majd mosolyogva visszaadta az emberkének.

- A legteljesebb rendben van. Rajta, végezze feladatát. Mrs. Hoppen - szólt a házvezetőnőjének, aki vonakodva jött be a szomszéd szobából -, legyen szíves, vezesse végig a lakáson ezeket az embereket, és amiben tud, legyen segítségükre.

Az emberke, akit Harrowaynek hívtak, habozott, arca vörösre gyúlt, s sehogy se mert Byerley szemébe nézni.

- Gyerünk - motyogta a két rendőrnek.

Tíz perc múlva visszajött.

- Máris végeztek? - kérdezte Byerley az olyan ember hangján, akit sem a kérdés, sem pedig a válasz nem túlságosan érdekel.

Harroway a torkát köszörülte: előbb kappanhangon szólalt meg, majd nagy mérgesen újból rákezdte:

- Ide figyeljen, Mr. Byerley. Az utasításunk úgy szól, hogy igen alapos házkutatást tartsunk.

- És nem ezt tette?

- Pontosan megmondták, hogy mit keressünk.

- És mi volt az?

- Nem akarom kiélezni a dolgot, Mr. Byerley, de egy szó, mint száz, az utasításunk értelmében önt kell megvizsgálnunk.

- Engem? - kérdezte az ügyész széles mosollyal. - És ezt hogyan szándékozik végrehajtani?

- Hoztunk egy Panet-sugáregységet...

- Hohó, maga röntgenfényképet akar rólam készíteni? Van erre felhatalmazása?

- Már mutattam a házkutatási parancsot.

- Szabad még egyszer megnéznem?

Harroway arca nem épp a lelkesedéstől fénylett. De azért másodszor is átnyújtotta a papírlapot.

- Felolvasom, hogy a végzés értelmében hol kell házkutatást tartaniuk - mondta Byerley nyugodt hangon. - Idézek: "Stephen Allen Byerley, Evanstron kerület, Willow Grove 355. szám alatti lakásában, ideértve az esetleges garázst, raktárt vagy a házhoz tartozó bármely más építményt és telket"... hm... és így tovább. Ez teljesen rendben is van. De az, jóember, sehol se áll itt, hogy engem belül is megvizsgálhatna. Én nem tartozom a helyiségekhez. Ám ha akarja, megmotozhat, hátha talál a zsebemben eldugva egy robotot.

Harrowaynek a legcsekélyebb kétsége sem volt afelől, hogy kinek a szolgálatában áll. És semmiképp se akart restnek mutatkozni, amikor végre lehetősége nyílt az előmenetelre, vagyis valamilyen zsírosabb állásra.

- Ide figyeljen, Mr. Byerley - mondta némi nagyképűséggel -, jogom van átkutatni az összes bútorokat - meg minden egyebet, ami a házban van. És maga is itt van a házban, igaz?

- Kitérő megfigyelés. Valóban itt vagyok. Viszont nem vagyok bútor. És mint nagykorú, cselekedeteiért felelős polgárnak - s hogy az vagyok, elmeorvosi bizonyítvánnyal igazolhatom -, a regionális törvények értelmében bizonyos jogaim is vannak. A röntgenfelvétel személyi jogaim megsértését jelentené. Erre pedig ez a bírói végzés nem hatalmazza fel magát.

- Ez mind igaz, viszont ha ön robot, akkor nincsenek efféle jogai.

- Tény és való, csak hogy ez a papiros hallgatólagosan elismeri ember voltomat.

- Hol? - Harroway a papír után kapkod.

- Ott, ahol azt mondja, "Stephen Allen Byerley itt és itt levő lakásában". Egy robotnak ugyanis nem lehet tulajdona. És azt is megmondhatja a főnökének, Mr. Harroway, hogy ha megpróbál egy másik, hasonló tartalmú végzést kibocsátatni, amelyik nem ismeri el hallgatólagosan ember voltomat, súlyos következményeknek néz elébe. Elfogatási parancsot adatok ki ellene, és polgári pert akasztok a nyakába. És akkor majd kénytelen lesz a jelenleg rendelkezésére álló bizonyítékokkal igazolni, hogy robot vagyok, másként tetemes bírságot fizethet, amiért alaptalanul meg akart fosztani a regionális törvényekben biztosított jogaimtól. Ezt megmondja neki, ugye?

Harroway az ajtó felé masírozott. Odaérve megfordult.

- Maga nagyon dörzsölt ügyvéd... - mondta. Keze a zsebében motozott. Egy pillanatra még megállt az ajtóban, aztán kiment, egy mosolyt küldött a televíziós kamera felé, amely még mindig működött, majd integetve odakiáltott a riportereknek: - Holnap lesz valami számotokra, fiúk. Vicc nélkül!

Béült régimódi, földön járó tragacsába, hátradőlt az ülésen, kivett a zsebéből egy aprócska szerkezetet, és gondosan megvizsgálta. Most életében először készített reflexiós röntgenfelvételt. Remélte, hogy jól sikerült.

Quinn és Byerley még sose kerültek szemtől szembe egymással.

Most azonban a vizorfon mellett ülve, legalábbis a kifejezés szó szerint értelmében, nagyon közel voltak ehhez az állapothoz, jóllehet vonásaikat csupán fekete-fehér pontocskák képviselték a fotocellákon.

A beszélgetést Quinn kezdeményezte, és ő is szólalt meg először:

- Van egy hírem a maga számára, Byerley - kezdte minden különösebb ceremónia nélkül. - Nyilvánosságra szándékozom hozni, hogy Panet-sugár elleni védőruhát hord.

- Tényleg? Akkor ezt már valószínűleg meg is tette. Egyébként az az érzésem, hogy a mi vállalkozó szellemű riportereink már jó ideje lehallgatják a vonalaimat. Azt biztosan tudom, hogy az irodai vonalaimat át- meg átluggatták. Épp ezért bújtam meg az utóbbi hetekben itt a lakásomban. - Byerley szívélyes hangon beszélt, szinte csevegett.

- Ezt a hívást teljesen leárnyékoltam - mondta Quinn összeszorított ajakkal. - Bizonyos egyéni kockázatot vállalok vele.

- Azt gondolom. Senki se tudja, hogy maga rejtőzik e mögött a korteshadjárat mögött. Legalábbis hivatalosan senki se tudja. Hogy nem hivatalosan tudja-e, az már más kérdés. A maga helyében én nem nyugtalankodnék. Tehát azt mondja, hogy védőruhát viselek?

Erre valószínűleg akkor jött rá, amikor a minap kiderült, hogy a kisinasának a röntgenfelvétele túlexponált.

- De ebből, Byerley, mindenki megérti majd, hogy nem meri magát röntgenelemzésnek alávetni.

- De azt is, hogy maga vagy az emberei magántitok megsértésére tettek kísérletet.

- Ezzel a kutya se törődik.

- Az nem olyan biztos. Látja, ez jellemző kettőnk hadviselési módszereire. Maga nem sokat törődik a polgárok egyéni szabadságjogaival. Én viszont törődöm. Nem tűröm, hogy röntgenfelvételt készítsenek rólam, mert elvi okokból öröködöm a jogaim felett. És ha megválasztanak, ugyanígy fogok öröködni mások jogai felett is.

- Ebből kétségtelenül nagyon érdekes kortesbeszéd kerekednék ki, csak épp senki sem hinne magának. Túlságosan fennkölt ahhoz, hogy igaz legyen. - Most hirtelen éles hangra váltott át: - De még valamit akarok mondani. Azon a bizonyos estén valaki hiányzott a háza állandó lakói közül.

- Éspedig?

- A jelentés szerint - Quinn lapozgatott az előtte fekvő papírok között, amelyeknek széle még épp látható volt a videolemezen - a hiányzó személy egy nyomorék.

- Jól mondja - válaszolta közönyös hangon Byerley -, egy nyomorék. Őreg tanárom, aki nálam lakik, de most már két hónap óta vidéken van. "Jól megérdemelt pihenését tölti ott", ahogy mondani szokták. Van ez ellen valami kifogása?

- A tanára? Valami tudósféle?

- Ügyvédkedett, mielőtt nyomorékká vált. Most engedély alapján biofizikai kutatással foglalkozik, saját laboratóriuma van, és tevékenységének részletes leírását szabályszerűen benyújtotta az illetékes hatóságokhoz. Felvilágosításért forduljon hozzájuk. Annyit azonban magam is elárulhatok, hogy kisebb jelentőségű munkákról van szó...egy szegény nyomorék ártatlan szórakozásáról. Látja, milyen készséggel állok rendelkezésére?

- Látom. És mondja csak, mit tud maga... a tanára... a robotgyártásról?

- Sajnos, magam járatlan vagyok a szakmában, s így nem tudom megítélni, hogy e téren milyen ismeretekkel rendelkezik.

- Gondolja, hogy pozitronagyakhoz hozzájuthat?

- Kérdezze meg a barátait az Amerikai Robotnál. Ezt nekik kell tudniuk.

- Egy szó, mint száz, a maga nyomorék tanára az igazi Stephen Byerley. Maga pedig az ő robotteremtője. Be tudom bizonyítani az állításomat. Őt érte annak idején autóbaleset, nem magát. Meglesz a módja, hogy ezt ellenőrizzük a baleseti nyilvántartásban.

- Igazán? Akkor rajta. Sok szerencsét.

- És házkutatást is tarthatunk a maga úgynevezett tanárának "vidéki lakában". Majd meglátjuk, mit találunk ott.

- Ebben téved, Quinn - mondta Byerley széles mosollyal. - A maga pechére az én úgynevezett tanárom beteg ember. Az a vidéki lak a pihenőhelye. És ilyen körülmények között, mint nagykorú, cselekedeteiért felelős polgár fokozott jogvédelemben részesül. Megfelelő indokok nélkül nem fog hatósági engedélyt kapni a házkutatásra. De én nem állok az útjába, próbálja meg.

Quinn egy darabig hallgatott, aztán előrehajolt székében. Arca csaknem betöltötte a videolemezt, még az apró ráncokat is látni lehetett a homlokán.

- Byerley - mondta -, mi értelme van ennek? Úgyse fogják megválasztani.

- Tényleg ?

- Maga bízik benne? Könnyűszerrel megcáfolhatná ezt a robotvázat, ha megszegi a három törvény valamelyikét. De maga meg se próbálja, s az emberek szemében ez kellő bizonyíték arra, hogy robot.

- Ahogy én látom a dolgot, többé-kevésbé jó nevű, de alapjában véve mégis ismeretlen nagyvárosi ügyvédből egyik napról a másikra világhíresség lettem. Kítűnő propagandát csinált nekem.

- De maga mégiscsak robot.

- Ezt már mondta, most a bizonyításon volna a sor.

- A választóknak nincs szükségük több bizonyítékra.

- Akkor miért e hühó? Hisz ezek szerint már zsebemben a győzelem.

- Viszontlátásra! - Quinn hangjából most első ízben lehetett kiérezni a rosszindulatot. Gyors mozdulattal lekattantotta a vizorfont.

- Viszontlátásra! - búcsúzott Byerley rendíthetetlen nyugalommal, az immár üres lemezhez intézve szavát.

Byerley a választás előtti héten hozta haza a "tanárát". A légiautó a város egyik eldugott negyedében szállt le.

- Jobb, ha a választásokig itt maradsz - mondta Byerley. - Nem vagy szem előtt, ha a dolgok esetleg kedvezőtlen fordulatot vesznek.

John elferdült szájából kínosan törtek elő a szavak.

- Gondolod, hogy erőszakos cselekményekre is sor kerülhet? - kérdezte rekedt, aggódó hangon.

- Az ortodoxok nagyon fenyegetőznek, és így legalábbis elméletileg fennáll a veszély. Mégse hiszem, hogy ilyesmire vetemedjenek. Igazi erő nem áll mögöttük. De állandóan szítják a tüzet, s egyszer sikerülhet valamilyen csetepatét rendezniük. Ugye, nem haragszol, hogy itt kell maradnod? Ha odahaza volnál, kibújnák a bőrömből az aggodalomtól.

- Jó, itt maradok. Még mindig azt hiszed, hogy sikerülni fog a dolog?

- Biztos vagyok benne. Senki se háborgatott ott a házban?

- Senki. Egy lélek se járt arra.

- És a te munkád hogyan sikerült?

- Jól. Azzal nem lesz semmi baj.

- Akkor vigyázz magadra, John, és figyeld holnap a televíziót. - Byerley megszorította a kezén pihenő elformátlanodott ujjakat.

Lenton homloka csupa ránc volt az aggodalomtól. Neki jutott osztályrészül az a cseppet sem irigylésre méltó feladat, hogy Byerley főkortese legyen egy olyan korteshadjáratban, amely alapjában véve nem is volt hadjárat,

olyan személy érdekében agitáljon, aki nem volt hajlandó elárulni a stratégiáját, és nem fogadta meg főkéntese tanácsait.

- Ezt nem teheted! - volt Lenton szavajárása. Örökké ezt hajtogatta: - Mondom neked, Steve, ezt nem teheted!

Odaugrott az ügyész elé, aki pusztán időtöltésből a beszéde gépírási oldalait lapozgatta.

- Tedd már le, Steve, és figyelj rám! Ezt a tömeget az ortodoxok csődítették ide. Meg se fognak hallgatni. Sokkal valószínűbb, hogy megköveznek. Miért kell neked hallgatóság előtt beszélned? Miért nem jó neked a hangfelvétel, a képernyő?

- Azt akarod, hogy győzzek a választáson, ugye? - kérdezte nyájasan Byerley.

- Győzni?! Ki beszél itt már győzelemről? Az életedet akarom megmenteni, Steve.

- Nem forog veszélyben.

- Nem forog veszélyben! Nem forog veszélyben! - Lenton torkából furcsa, reszelős hangok törtek elő. - Ki akarsz menni az erkélyre ötvenezer eszeveszett bolond elé, hogy józanságot prédikálj nekik. Kiállsz az erkélyre, mint valami középkori diktátor.

Byerley az órájára pillantott.

- Körülbelül öt perc múlva... mihelyt a televíziós vonalak szabadok lesznek.

Lenton erre már csak nyomdafestéket nem nagyon tűrő szavakkal tudott válaszolni.

A tömeg egy kötelekkel körülkerített téren zsúfolódott össze. A fák és házak mintha az emberek sűrűjéből nőttek volna ki. És aki nem volt itt, ultrarövidhullámon figyelte az eseményeket. Pusztán helyi választásról volt szó, s mégis az egész világ érdeklődése kísérte. Erre a gondolatra Byerley elmosolyodott.

De maga a tömeg nem volt mosolyognivaló. Itt is, ott is zászlók és transzparenszek hirdették változatos szöveggel, hogy a polgármesterjelölt - robot. A levegő valósággal izzott az ellenséges indulatoktól.

Byerley beszéde az első pillanattól fogva kudarcra volt ítélve. Szinte beleveszett az egybegyűltek összefüggéstelen üvöltözésébe, a tömegen belül kis szigetecskébe tömörült ortodox csöcselék ütemes kiáltásába. De Byerley csak beszélt tovább, lassan, szenvedélytelenül...

Bent a szobában Lenton a haját tépte, fel-felnyögött... várta, mikor kezd csorogni a vér.

Az első sorokban dulakodás támadt. Egy szögletes képű, kidülledt szemű honpolgár, hosszú, nyurga alakjához képest kurta öltözékben, előretolakodott. Egy rendőr utánaeredt, de csak nehezen tudott utat törni magának a sűrű tömegben. Byerley dühösen intett neki, hogy maradjon veszteg.

A keszeg ember az erkély alá ért, de a nagy ordítózásban nem lehetett érteni a szavát.

Byerley áthajolt a párkányon.

- Mit mond? - kiáltott le. - Ha a tárgyhoz tartozó kérdése van, szívesen megválaszolom. - Az egyik mellette álló őrhöz fordult. - Hozza fel ide azt az embert.

A tömegen az izgalom hulláma gyűrűzött végig. Mindenfelé "Csendet! Csendet!" kiáltások hallatszottak, a zűrzavar egy darabig még csak fokozódott, de aztán apránként elült. A keszeg ember kipirulva, zihálva nézett szembe Byerleyvel.

- Van valami kérdeznivalója? - szólt Byerley.

A keszeg ember Byerleyre meredt.

- Üssön meg! - mondta aztán rekedt hangon.

Hirtelen mozdulattal éles szögben előrenyomta állát.

- Üssön meg! Azt állítja magáról, hogy nem robot. Hát bizonyítsa be! Fogadom, nem bír megütni egy embert, maga szörnyeteg!

Furcsa, halotti csönd támadt. Byerley hangja törte meg:

- Miért üssöm meg magát? Nem adott rá semmi okot.

A keszeg ember vadul föl kacagott.

- Nem tud megütni! Fogadom, nem üt meg! Maga nem ember, maga egy szörnyeteg! Műember!

Stephen Byerley erre összeszorította ajkait, és a jelenlevők ezreinek és a képernyő előtt ülők millióinak szeme láttára előrelendítette öklét, és állon vágta a férfit, hogy csak úgy reccsent. A provokátor hátratántorodott, és azon nyomban összerogyott. Arcán megdöbbenés, hitetlenkedő ámulat ült.

- Nagyon sajnálom! - mondta Byerley. - Vigyék be a szobába és fektessék le. Ha befejeztem, szeretnék beszélni vele.

Amikor dr. Calvin a számára fenntartott parkírozóhelyen megfordult kocsijával, és elhajtott, még csupán egyetlen riporter tért annyira magához a bámulatból, hogy utánavágtatva felé kiáltson.

- Ember! - szólt vissza a vállán át Susan Calvin, noha a kérdést nem is hallotta.

Ez az egy szó elég volt. A riporter elnyargalt.

Byerley beszédének hátralevő része mondhatni már csak "süket fülekre talált".

Dr. Calvin és Byerley még egyszer találkoztak, néhány nappal az újdonsült polgármester hivatali esküetele előtt. Késő éjjel volt, éjfél is elmúlt már.

- Nyoma sincs magán a fáradságnak - jegyezte meg dr. Calvin.

- Csöppet se vagyok álmos - válaszolta mosolyogva a polgármesterjelölt. - Csak kérem, el ne árulja Quinnnek.

- Nem fogom. De ha már szóba hozta öt, megmondhatom, nagyon érdekes sztorit talált ki. Szinte sajnálom, hogy maga lelőtte a poénját. Ismeri Quinn elméletét?

- Csak részben.

- Nagyon drámai történet. Eszerint Stephen Byerley fiatal ügyvéd volt, kiváló szónok, nagy idealista... aki hajlamot érzett a biofizika iránt. Érdeklí önt a robotika, Mr. Byerley?

- Csak a jogi vonatkozásaiban.

- Azt a Stephen Byerleyt érdekelte. Akkor azonban feleségével együtt baleset érte, az asszony meghalt, maga Byerley pedig még rosszabbul járt. Elvesztette mindkét lábát, a hangját, s az arca is összeroncsolódott. Sőt egy kicsit talán meg is... hibbant. Nem akarta plasztikai műtétnek alávetni magát. Visszavonult a világtól, ügyvédi pályafutásának persze befellegzett, csak a két keze és a szellemi képessége maradt meg. Valahogyan sikerült pozitronagyat szereznie, még egy olyan bonyolult fajtát is, amely erkölcsi kérdésekben is képes ítéletet alkotni. Ami pedig a robotika mai állása szerint a legmagasabb rendű robottevékenység. Stephen Byerley - folytatta dr. Calvin - testet készített az agynak, s olyan "lényé" nevelte, amilyen ő szeretett volna lenni, de nem lehetett. És aztán mint Stephen Byerleyt kiküldte a világba, maga pedig a háttérben maradt öreg, nyomorék tanárként, akit soha senki se látott...

- Milyen kár - mondta a polgármesterjelölt -, hogy egyetlen ökölcsapással tönkretettem ezt a megható történetet. Olvastam az újságban, hogy ön ebből az alkalomból hivatalos nyilatkozatot tett, amely szerint mégiscsak ember vagyok.

- Igen. De mondja csak, hogy is volt azzal az ökölcsapással? Nem lehetett pusztá véletlen!

- Nem is volt egészen az. A munka oroszlánrésztét tulajdonképpen Quinn végezte el. Az embereim titokban elterjesztették, hogy soha életemben nem ütöttem meg senkit, egyszerűen nem vagyok képes rá. És az a tény, hogy ilyesmit még kiprovokálni sem lehet belőlem, minden szónál ékeesebben bizonyítja robot voltomat. Ezek után nagy cécóval tartottam a nyilvánosság előtt egy buta beszédet, s csak természetes, hogy a bolond beleesett a csapdába. Lényegében amolyan zugügyvédtrükk volt. Amikor voltaképpen a mesterségesen megteremtett légkör szüli a kívánt eredményt. Az így kiváltott érzelmek biztosították választási győzelmemet.

A pszichológusnő bölintott.

- Látom, belekontárkodik a mesterségembe, persze a politikusok nem is igen tehetnek másként. Mégis sajnálom, hogy így alakult a dolog. Szeretem a robotokat. Sokkal jobban, mint az embereket. Ha létre lehetne hozni olyan robotot, amely kormánytiszségek betöltésére képes, biztos vagyok benne, hogy tökéletesen ellátná a feladatát. A robotika törvényei értelmében nem okozhatna kárt az embereknek, egyszerűen képtelen volna a zsarnokságra, korrupcióra, ostobaságra, előítéletekre. És amikor az ideje lejár, halhatatlan létére visszavonulna, mert még azzal se akarná megbántani az emberek érzelmeit, hogy kitudódjék: egy robot kormányozta őket. Eszményi állapot volna.

- Csakhogy egy robot az agyának kiküszöbölhetetlen hiányosságai miatt mégse válna be. A pozitronagy semmiképp se versenyezhet a bonyolult emberi agyvelővel.

- Majd lennének tanácsadói. Minden segítség nélkül az emberi agyvelő se képes a kormányzásra.

Byerley mély érdeklődéssel figyelte Susan Calvin arcát.

- Min mosolyog, dr. Calvin?

- Azon, hogy Quinn mégse gondolt mindenre.

- Azt akarja ezzel mondani, hogy a sztorija kiegészítésre szorul?

- Csak kis részben. Mert tudja, az a bizonyos Stephen Byerley; akiről Quinn mesélt, az a megtört ember a választás előtt három hónapot rejtélyes okokból vidéken töltött. De idejében visszatért, hogy meghallgassa a maga híres beszédét. És végül is, amit az öreg nyomorék egyszer meg tudott csinálni, miért ne csinálhatta volna meg másodszor is. Különösen, ha második feladata az elsőhöz viszonyítva lényegesen egyszerűbb volt.

- Nem egészen értem, hogy mire céloz.

Dr. Calvin felállt, és lesimította ruháját. Szemmel láthatóan távozni készült.

- Azt akarom mondani, hogy van egy eset, amikor a robot az első törvény megszegése nélkül megüthet egy embert. Egyetlenegy eset.

- Melyik az?

Dr. Calvin már az ajtóban állt.

- Ha az ember, akit megüt, ugyancsak robot - mondta nyugodt hangon. Arcára széles mosoly terült, keskeny arca kipirult. - Isten áldja, Mr. Byerley, remélem, öt esztendő múlva a koordinátorválasztásnál is önre szavazhatok.

- Erre csak azt mondhatom - válaszolta kuncogva Byerley -, hogy ez még a jövő zenéje.

Dr. Calvin becsukta maga mögött az ajtót.

Az elkerülhető konfliktus

A koordinátor magán-dolgozószobája ódivatú kuriózummal, egy kandallóval dicsekedhetett. Bár az igazat megvallva, nem biztos, hogy a középkor embere méltányolta volna benne a tűzhelyét, hiszen ki sem derült róla, hogy mi a szerepe. A lángnyelvek egyenletesen lobogtak a szigetelt mélyedésben egy átlátszó kvarclemmez mögött.

A fahasábok lángját az az energiasugár tartotta életben, amely a város más középületeit is táplálta. Ugyanaz a gomb, amely föllobbantotta a lángot, előbb eltüntette az előző tűz hamuját, és gondoskodott a friss tűzifáról. Ez, kérem, egy jól idomított kandalló volt.

Maga a tűz azonban valóságos volt. A hanghatásról sem feledkeztek meg, úgyhogy hallani lehetett a tűz ropogását, és természetesen látni lehetett, amint a tápláló légáram meglobogtatja a lángokat.

A lángnyelvek sziszterés táncban kicsiben visszatükröződött a koordinátor rőt szemüvegén, majd azon túl a férfi mindkét elmélázó szembogarában.

...És vendége, dr. Susan Calvin; az Amerikai Robot és Gépember Rt. képviselőjének fagyos tekintetében.

- Susan - szólította meg őt a házigazda -, én nemcsak az ismeretség okán kérettelek ide téged.

- Ezt sejtem én is, Stephen - felelte az asszony.

- Csakhogy magam se tudom, hogyan öntsem szavakba a problémámat. Amely talán semmiség, de meglehet, hogy az emberiség vesztét jelzi.

- Stephen, én már annyi problémával találkoztam, amely ugyanezt a lehetőséget kínálta. Mint szerintem minden probléma.

- Igazán? Akkor mit szólsz ehhez? A World Steel húszezer tonnás túltermelésről ad számot. A Mexikói-csatorna átadása két hónapot késik a tervhez képest. Az almadenbéli higanybányákban múlt tavasz óta akadozik a termelés, míg a tien-cinbéli hidroponikus üzemek munkásokat bocsátanak el. Pillanatnyilag ezek jutnak az eszembe. De még sorolhatnék hasonló eseteket.

- Mennyire komolyak? Én nem vagyok elég jó közgazdász, ezért nem tudom megítélni ezek vesztes következményeit.

- Önmagukban nem komolyak. Almadenbe küldhetnek bányászati szakértőket, ha netán rosszabbodna a helyzet. Ha Tien-cinben túl sok a hidroponikus mérnök, hasznosak lehetnek Jáván vagy Ceylonon. Húszezer tonna acél nem több a világ egy-két napi szükségleténél, és se nem oszt, se nem szoroz, ha a Mexikói-csatorna megnyitása két hónapot késik a tervhez képest. Engem a Gépek nyugtalanítanak; erről már beszéltem is a kutatási igazgatónkkal.

- Vincent Silverrel? Ő nekem erről semmit sem mondott.

- Én kértem rá, hogy ne említse senkinek. Úgy látszik, ehhez tartotta magát.

- No és ő mit mondott?

- Mindent a maga idejében. Előbb hadd beszéljek a Gépekről. Még hozzá azért neked, mert te vagy a világon az egyetlen, aki eléggé megérti a robotokat ahhoz, hogy a segítségemre lehessen. De megengedsz egy kis bölcselkedést?

- Ma este, Stephen, úgy beszélhetsz, ahogy akarsz, és arról, amiről akarsz, föltéve, ha előbb elárulod nekem, mire akarsz kilyukadni.

- Arra, hogy az előbb említett apróbb zökkenők a mi tökéletes kereslet-kínálat rendszerünkben könnyen lehet, hogy az első lépést jelentik a végső háború felé.

- Hm. Folytasd.

Susan Calvin nem engedte el magát, bármilyen kényelemmel ölelte is körül a testét a fotel, melyben ült. Kifejezéstelen arcát, hideg tekintetét, keskeny ajkát, szenttelen hangját még jobban kihangsúlyozták az évek. És bár Stephen Byerley az az ember volt, akit kedvelt és akiben megbízott, csaknem hetvenévesen már nem könnyen változtatott egy élet megrögzött szokásain.

- Az emberi fejlődés minden szakaszának megvolt a maga sajátos emberi konfliktustípusa, Susan - mondta a koordinátor -, olyan jellegű problémája, amelyet csak erőszakkal lehetett megoldani. És ami valójában egy sor újabb konfliktusban is ott feszült, mígnem a gazdasági és társadalmi környezet megváltozásával magától elpukkant vagy hogy is mondjam -, elsistergett. Ezután újabb konfliktusok és újabb háborúk sorozata következett. Úgy tűnik, se vége, se hossza.

Emlékezz csak a viszonylag nem is olyan régi időkre. A tizenhatodik-tizennyolcadik században ott voltak a dinasztikus háborúink, amikor Európa legfontosabb kérdése az volt, hogy a Habsburg- vagy a Valois-Bourbonház uralja-e a földrészt, ez egyike volt azoknak az elkerülhetetlen konfliktusoknak, minthogy Európa úgymond nem osztható ketté.

Csakhogy mégis osztozniuk kellett rajta, mert soha egyetlen háború sem söpörte el az egyiket és juttatta uralomra a másikat, míg az 1789-re Franciaországban föltámadó társadalmi vihar először a Bourbonokat, majd később a Habsburgokat is le nem sodorta a történelem szemétdombjára.

És ugyanazokban az évszázadokban dúltak az ennél is barbárabb vallásháborúk, amelyek azt a fontos kérdést voltak hivatva eldönteni, hogy Európa katolikus legyen-e avagy protestáns. Mert félig ez, félig az nem lehetett. "Elkerülhetetlenül" a kardnak kellett hát döntenie.

Csak hogy nem tudott dönteni. Angliában újfajta iparosodás indult növekedésnek, a kontinensen pedig új nacionalizmus. Európa mind a mai napig félig ilyen, félig olyan, és ez senkit sem zavar.

A tizenkilencedik és a huszadik század magával hozott egy sorozat nacionalista-imperialista háborút, amelyekben az volt a legfontosabb kérdés, hogy Európa melyik része uralja az Európán kívüli térségek mely hányadának a gazdasági forrásait és piacát. Hiszen a nem európai térség hogyan is létezhetett volna részben angol, részben francia, részben német stb. fennhatóság nélkül? Mígnem a nacionalizmus erői eléggé megizmosodtak, és a gyarmatbirodalmak minden tagja úgy döntött, hogy egészen kényelmesen el tud lenni Európa nélkül.

Így hát szabályként leszögezhetjük...

- Igen, Stephen, ez mind világos - szakította félbe Susan Calvin. - Ezzel sok újat nem mondasz.

- Lehet. Csak hogy legtöbbször éppen a legkézenfekvőbb dolgokat nem vesszük észre. Azt tartja a mondás: "Szembeszökő, mint az orrod az arcod közepén." Ám mennyit vagy képes látni az orrodól hacsak tükröt nem tart eléd valaki? A huszadik században, Susan, újfajta háborúk sorozatát indítottuk meg - hogy is nevezhetném őket? Ideológiai háborúknak? Amikor a vallási indulatok kilépnek a természetfölötti világból, és a gazdasági rendszereket kezdik ostromolni. Ezek a háborúk ezúttal is "elkerülhetetlenek" voltak, és ekkor már az atomfegyverek megfosztották az emberiséget attól a reménytől, hogy a háború borzalmait átvészelve, szükségszerűen szertefoszlik az "elkerülhetlenség" is. És ekkor megjelentek a pozitronrobotok.

Éppen jókor jöttek, és velük együtt a bolygóközi utazás. Amikor is nem látszik olyan fontosnak, hogy a világot Adam Smith avagy Karl Marx jelenti-e. Egyiknek sem volt sok értelme az új körülmények között. Mindkettő kénytelen volt alkalmazkodni, és mindketten szinte ugyanott végezték.

- Vagyis deus ex machina, kettős értelemben is - vetette közbe dr. Calvin.

A koordinátor gyöngéden elmosolyodott.

- Én még sohasem hallottalak téged élcelődni, Susan, de a megjegyzésed találó. Ezzel azonban nem múlt el minden veszély. Egy-egy probléma megoldása csak újabbat szült. Világméretű robotgazdaságunk is létrehozhatja a maga konfliktusait, és erre az eshetőségre vannak ott a Gépeink. A Föld gazdasága most stabil, és az is marad, minthogy olyan számítógépek döntésein alapszik, amelyek a robotika mindenek fölött álló első törvényének köszönhetően kizárólagosan az emberiség javára szolgálnak.

És jóllehet, a Gépek nem egyebek elektronikus áramkörök minden eddiginél bonyolultabb halmazánál - folytatta Stephen Byerley -, ettől függetlenül az első törvényt illetően mégiscsak robotok, ennél fogva a világ gazdasága az ember legfőbb érdekeit szolgálja. A Föld lakossága tisztában van vele, hogy nem kell tartania sem munkanélküliségtől, sem túltermeléstől, sem hiányoktól. A pazarlás és az éhínség a történelemlétkönyvekbe szorult vissza. Mint ahogy a termelőeszközök tulajdonlásának kérdése is aktualitását veszti. Bárki birtokolja is őket (ha egyáltalán van jelentősége ennek a szónak): egy ember, egy csoport, egy nemzet, vagy az egész emberiség, csakis a Gépek tetszése szerint lehet hasznosítani őket. Nem azért, mintha ezt rákényszerítették volna az emberekre, hanem mert ez látszott a legbölcsebbnek, ezt belátták az emberek is.

Mindez véget vet mindenféle háborúnak - nemcsak a legutóbbiak sorozatának, hanem valamennyi lehetséges háborúnak. Föltéve, ha...

Hosszas hallgatásba burkolózott, és dr. Calvin az utolsó szó megismétlésével folytatásra buzdította:

- Föltéve, ha?...

A tűz apró lángja végigfutott egy fahasábon és föllobbant.

- Föltéve, ha - kapott a szón a koordinátor - a Gépek teljesítik a feladatukat.

- Értem. És itt lépnek be azok az apró zökkenők, amelyeket az imént említettél - acél, hidropnika stb.

- Pontosan. Ezeknek a hibáknak nem volna szabad előfordulniuk: Dr. Silver azt mondja, hogy ezek egyszerűen nem lehetségesek.

- Tagadja a tényeket? Elég szokatlan dolog!

- Dehogyan, természetesen elismeri a tényeket. Nem akarom igazságtalanul elmarasztalni. Amit tagad, az az, hogy a gép rovására lehetne írni (ahogy ő mondja) a hibás válaszokat. Szerinte a Gépek önmagukat javítják ki, és a természet alaptörvényeit sértené, ha a relék áramköreiből hiba fordulna elő. Így én azt mondtam neki...

- Így te azt mondtad neki, azért nem ártana, ha megvizsgáltatná az embereivel, hogy megbizonyosodjunk róla.

- Susan, te a gondolataimban olvasol. Igen, azt mondtam neki, mire ő azt felelte, hogy ez lehetetlen.

- Nem ér rá talán?

- De, csak ember nem teheti meg ezt. Egy csöppet sem köntörfalazott. Azt mondta, és remélem, jól értettem őt, hogy a Gépek rendszere egy gigászi extrapoláció. Vagyis...Egy sereg matematikus évekig tartó számításokat végez egy bizonyos pozitronagyon, amely nagyjából hasonló számítások elvégzésére képes. Ennek az agynak a segítségével egy még bonyolultabb számítások elvégzésére képes agyat hoznak létre, amelyet egy még annál is

bonyolultabb agy létrehozására használnak föl és így tovább. Silver szerint azok, amiket mi Gépeknek hívunk, tíz ilyen lépcsőfoknak a végeredmékei.

- Igen, az ábra ismerős. Szerencsére én nem vagyok matematikus. Szegény Vincent! Hiszen még olyan fiatal. Elődei az igazgatói székben, Alfred Lanning és Peter Bogert már eltávoztak az élők sorából, és nekik nem voltak ilyen problémáik. Mint ahogy nekem sem. Talán jobb lenne, ha most minden robotász beadná a kulcsot, mivelhogy többé képtelenek vagyunk saját teremtményeinket megérteni.

- Úgy néz ki. A Gépek pedig nem azok a szuperagyak, amilyeneknek a vasárnapi mellékletekben be szokták állítani. Mindössze arról van szó, hogy a saját területükön, vagyis hogy szinte végtelenül rövid idő alatt csaknem végtelen számú adatot és viszonylatot képesek összegyűjteni és elemezni, ezáltal olyan szintre fejlődtek, ahol kiszakadtak az emberi ellenőrzés lehetősége alól.

Aztán még valamit megpróbáltam. Egyénesen megkérdeztem a Gépet. A legszigorúbb titoktartás mellett betápláltuk neki az acéllal kapcsolatos döntéshez felhasznált eredeti adatokat, a saját válaszát és az azóta bekövetkezett fejleményeket - azaz a túltermelést -, és magyarázatot kértünk az eltérésre.

- Helyes. No és mit válaszolt rá?

- Megmondhatom szóról szóra: "A dolog nem igényel magyarázatot."

- Vincent hogy értelmezte ezt?

- Kétféleképpen. Vagy nem láttuk el a Gépet elégséges adattal ahhoz, hogy határozott választ adhasson, ami valószínűtlen. Ezt dr. Silver is belátta. Vagy a Gép egyszerűen nem ismerhette el, hogy egyáltalán adhat olyan választ, amely implicite ártalmára lehet az emberi lénynek. Tudniillik ez következik az első törvényből. Dr. Silver ezután javasolta azt, hogy keresselek meg téged.

Susan Calvin megtörtnek látszott.

- Megöregedtem, Stephen - mondotta. - Peter Rogert halála után engem akartak megtenni kutatási igazgatónak, de én visszautasítottam. Már akkor sem voltam fiatal, és ódzkodtam a felelősségtől. Akkor az ifjú Silvert nevezték ki, ami nekem is megfelelt; és most tessék, mégis engem rángatnak bele ebbe a kalamajkába.

Engedd meg, Stephen, hogy megmagyarázzam a helyzetemet. Az én kutatómunkám valóban kiterjed a robotok viselkedésére a robotika három törvényének vonatkozásában. De most itt vannak ezek a képtelen számítómasinák. Ezek is pozitronrobotok, ezért engedelmessé válnak a robotika törvényeinek. Csakhogy belőlük hiányzik a személyiség, ezért fölöttébb korlátozott a funkciójuk. Kell is, hogy az legyen, erre vannak specializálva. Következésképpen nagyon szűk terep marad a törvények kölcsönhatására, s ezért az én egysíkú megközelitésem jószerivel értelmetlen. Röviden: kövte hiszem, hogy segíteni tudok neked, Stephen.

A koordinátor elnevette magát.

- Azért engedd meg, hogy befejezzem. Hadd fejtsem ki az én elméletemet, s talán meg tudod ítélni, hogy az egyáltalán elfogadható-e a robotpszichológia szempontjából.

- Hogyne. Hallgatlak.

- Nos, minthogy a Gépek helytelen válaszokat adnak, s elfogadjuk, hogy bennük nem lehet hiba, akkor csakis egyetlen lehetőség marad. Helytelen adatokkal látják el őket. Más szóval, a bajnak emberi és nem robot eredete van. Ezért nemrég ellenőrző körutat tettem a bolygón...

- Amelyről éppen hogy visszatértél New Yorkba.

- Úgy van. Erre, ugye, azért volt szükség, mert a négy régiónak megfelelően négy gépünk van. És mind a négy hibás eredményeket szolgáltat.

- Ez csak természetes, Stephen. Ha a gépek valamelyike hibázik, ez automatikusan tükröződni fog a másik három eredményében, minthogy a döntés meghozatalában mindegyikük beépíti adatbázisába a hibás gép döntését, amelyről azt tételezi föl, hogy hibátlan. Így ez a hibás kiindulás csak hibás döntést szülhet.

- Ühüm: Magam is így gondoltam. No mármost, itt vannak nálam a régiók alkoordinátoraival készített meghallgatások jegyzőkönyvei. Átnéznéd őket velem együtt? Ó, igen, hallottál már az Emberiségvédő Társaságról?

- Hm, igen. Azokból a fundamentalistákból nőttek ki, akik a munkaerő védelmére meg hasonlókra hivatkozva megakadályozták, hogy az Amerikai Robot pozitronrobotokat alkalmazzon. Maga az Emberiségvédő Társaság is a Gépek ellen van, nemde?

- Igen, igen, de...De majd meg fogod látni. Kezdhetjük? Vegyük elsőnek a Keleti Régiót.

Keleti Régió

a) *Terület: 7 500 000 négyzetmérföld*

b) *Lakosság: 1700000000*

c) *Fővárosa: Sangháj*

Csing Hszo-lin dédapját megölték, amikor a japánok megszállták a régi Kínai Köztársaságot. De azonkívül, hogy a saját gyermekei kötelességtudóan meggyászolták, senki sem akadt, aki egyáltalán tudomást szerzett volna erről a veszteségről. Csing Hszo-lin nagyapja túlélte a negyvenes évek végének polgárháborúját, ám saját kötelességtudó gyermekein kívül ez sem érdekelt senkit.

Holott Csing Hszo-lin regionális alkoordinátorságig vitte, és e tisztség viselőjétől függ a Föld lakossága felének a gazdasági jóléte.

Talán ez járhatott Csing fejében, amikor irodájának egyetlen díszeként két térképet is elhelyezett a falon. Az egyik egy kézzel rajzolt régi ábra volt, a ma már divatjamúlt régi kínai írásjelekkel, s egy-két hold földterületet ábrázolt. A kifakult jelek között egy kis patakocska kanyargott. Két partján egyszerű kunyhók finom rajzú ábráival, amelyek egyikében látta meg Csing nagyapja a napvilágot.

A másik nagyméretű, éles rajzolatú térképen az összes felírás elegáns cirill betűkből állt. A Keleti Régiót határoló vörös sáv mohón karolta át az egykori Kínát, Indiát, Burmát, Indokínát és Indonéziát. A régi Szecsuan tartományon belül szinte észrevehetetlenül megbújt egy parányi jel, ott, ahol Csing ősei farmját sejtette.

Csing a térképek előtt állva intézte Byerleyhez hibátlan angolsággal megfogalmazott szavait.

- Senki sem tudja önnél jobban, koordinátor úr, hogy az én hivatalom nem sok kötelezettséggel jár. Jelent ugyan némi társadalmi rangot, és a kormány számára kényelmes fogódzót biztosítok, egyébként azonban ott a Gép! A Gép csinál mindent. Például mi az ön véleménye a tiencsini hidroponikai üzembről?

- Kolosszális! - lelkesedett Byerley.

- Pedig ez csak egy a tucatnyi közül, és nem is a legnagyobb. Ott van még Sanghaj, Kalkutta, Batávia, Bangkok - de ki tudná pontosan mind felsorolni; ezekkel oldjuk meg a kelet egy és negyed milliárdnyi népességének a táplálását.

- És mégis - jegyezte meg Byerley -, Tiencsinben munkanélküliséggel küszködnek. Csak nem termelnek többet a kelleszénél? Valahogy nem illik Ázsiához az a kép, hogy belefúlladnak az élelembe.

Csing sötét szeme sarkában ráncok gyülekeztek.

- Dehog. Ettől még messze vagyunk. Az igaz, hogy az utóbbi néhány hónap során Tiencsinben le kellett zárni néhány kádat, de ez nem komoly. Az embereket csak időlegesen bocsátották el, és azokat, akiknek nincs kedvük más területen dolgozni, átirányították a ceyloni Colombóba, ahol új üzem lép termelésbe.

- De miért kellett bezárni a kádat?

Csing halványan elmosolyodott.

- Úgy látom, ön nem sokat konyít a hidroponikához. De hát ebben nincs semmi meglepő. Ön északra való, ahol még mindig kifizetődő a talajművelés. Északon bevett szokás, hogy a hidroponikában - ha egyáltalán eszükbe jut - csak annyit látnak, hogy valamilyen vegyi oldatban tököt nevelnek - ami igaz is, csakhogy ennél sokkal bonyolultabb a dolog.

Először is mindennél nagyobb (és egyre növekvő) mennyiségben élesztőt állítunk elő. Több mint kétezer élesztőfajtával dolgozunk, és havonta újabbakat vezetünk be. A különféle élesztők fő táplálékát a szerves vegyületek közül a nitrátok és a foszfátok meg a megfelelő mennyiségű nyomelemek teszik ki (ezek közül egyesekből, így bórból és molibdénből egymilliomod résznél is kevesebb szükséges). Szerves anyagként főleg a cellulóz hidrolízise útján nyert különféle cukrok jönnek számításba, néhány más tápanyag mellett.

Ahhoz, hogy jól működő hidroponikai iparunk legyen, amely képes ezerhétszázmillió embert ellátni élelemmel, az egész keletre kiterjedő hatalmas erdősítési programot kell végrehajtanunk; a déli vidékek őserdeire támaszkodó nagy faipari üzemeket kell létrehozunk; és mindenekelőtt energiára, acélra és műanyagokra van szükségünk.

Mínthogy, Mr. Byerley, mindegyik élesztőfajtának megvan a maga sajátos tulajdonsága, mint említettem, kétezer fajtájukat fejlesztettük ki. Az, amit ön bífeszteknek gondolt ebédnél, élesztő volt. Az a gyümölcszselé, amit desszertként kapott, fagyasztott élesztő volt. De van olyan szűrt élesztőlevünk is, amely külsőre, ízre, tápértékre megtévesztésig hasonlít a tejhez.

Mert mindenekelőtt az ízek teszik olyan népszerűvé az élesztőből készült termékeket, és az ízek kedvéért fejlesztettünk ki olyan mesterséges, szelídített változatokat, amelyek többé nem emlékeztetnek a sókból és cukorból álló megszokott étrendre. Kinek biotinra, a másoknak szteroilglutaminsavra van szüksége; egy harmadik nem tud megenni tizenhét különböző aminosav és az összes B-vitamin-féleség nélkül, de van olyan is (még hozzá egy igen népszerű és ezért nehezen nélkülözhető)...

Byerley nyugtalanul feszengett a székében.

- Miért mondja el nekem mindezt?

- Ön, uram, azt kérdezte tőlem, miért vannak emberek munka nélkül Tiencsinben. De még nem mondtam el mindent. Nemcsak az van, hogy az élesztőnk számára elő kell teremtenünk ezeket a különféle tápanyagokat, hanem bonyolítja a helyzetet, hogy időről időre változik az emberek ízlése, és újabb és újabb fajtákat kell kifejlesztenünk a változó igények és múló divatok kielégítésére. Mindezeket előre kell látni, és ez a Gép dolga...

- Amit az nem valami lelkiismeretesen végez el.

- De nem is túlzottan nagy hibákkal, ha figyelembe vesszük az imént említett komplikációkat. No igen, Tiencsinben néhány ezer munkás ideiglenesen elvesztette az állását: De ne felejtse el azt sem, hogy az elmúlt évben a veszteség (már ami a kínálat és kereslet felborult egyensúlya miatt következett be) nem tett ki többet, mint az egész termelésünk egytized százalékát. Én ezt úgy értékelem...

- Viszont a Gép első éveiben ez az arány közelebb állt az egyezred százalékhoz.

- Igaz, de az alatt a tíz év alatt, amióta a Gép teljes kapacitással dolgozni kezdett, arra is felhasználtuk, hogy a Gép előtti időszak húszszorosára növeljük az élesztőiparunkat. Azzal számolni kell, hogy a bonyolultság mértékében a hibák lehetősége is megnő, ámbár...

- Ámbár?

- Közbejött az a különös Rama Vrasayana-ügy.

- Az meg micsoda?

- Vrasayana vezette azt a jódleparló üzemet, ami nélkül az élesztő ugyan megvan, de az ember nem. Ez a gyár kénytelen volt csődöt jelenteni.

- Igazán? És mi okozta a csődöt?

- Akár hiszi, akár nem, a konkurencia. Általánosságban a Gép elemzéseinek egyik legfőbb rendeltetése az lenne, hogy segítsen eldönteni a termelőegységeink leggazdaságosabb területi elosztását. A vak is látja, hogy nem szabad egyes vidékeket termelőegység nélkül hagyni, mert a szállítási költségek túlságosan nagy hányadra rúgnának az összkiadások volumenében. De ugyanolyan hiba lenne az is, ha egyes vidékekre túl sok gyár jutna, mert azoknak csökkenteniük kellene a termelésüket, ha nem akarnak mások kárára konkurálni. Vrasayana esetében ugyanabban a városban egy másik hasonló üzemet létesítettek, méghozzá az övénel hatékonyabb leparlási rendszerrel.

- És ezt megengedte a Gép?

- Hát persze. Ebben nincs semmi meglepő. Az új technológia egyre jobban elterjed. A meglepő az, hogy a Gép nem figyelmeztette Vrasayanát, hogy újítson vagy egyesüljön. De mindegy. Vrasayana mérnöki állást vállalt az új üzemben, és ha most kisebb is a felelőssége és a fizetése, igazából nem érte kár. A munkások könnyen találtak munkát; a régi üzemet meg átállították. Valamilyen hasznos termékre. Mindezt ráhagytuk a Gépre.

- Különben minden rendben van.

- Rendben.

Trópusi Régió

a) Terület: 22000000 négyzetmérföld

b) Lakosság: 500000000

c) Főváros : Capital City

Lincoln Ngoma irodájának falán a térkép meg sem közelítette Csing sanghaji birodalmának elegáns rendezettségét. Ngoma Trópusi Régióját széles sötétbarna sáv határolta, s pompás belső vidékeit "dzsungel", "sivatag" felirat, vagy "Itt elefántok és mindennemű furcsa állatok vágynak" szöveg osztotta részekre.

Jókora területről van szó, hiszen a Trópusi Régió két kontinens nagy részét magában foglalja: egész Dél-Amerikát Argentínától északra és egész Afrikát az Atlasz hegységtől délre. De ide tartozik Észak-Amerikának a Rio Grandétól délre eső része, sőt Ázsiából Arábia és Irán is. A Keleti Régióknak mindenben a fordítottja. Miközben a Kelet hangyabolyaiban a szárazföld 15 százalékán az emberiség fele zsúfolódik össze, addig a trópusokon a világ szárazföldi területeinek csaknem felén él szétszórva az emberiségnek 15 százaléka.

A népesség azonban gyorsan növekszik. Ez az egyetlen régió, amelyben a bevándorlók száma felülmúlja az itt születetteket. És minden jövevénynek tud munkát adni.

Ngoma Stephen Byerleyben is ilyen jövevényt látott, egy nyugtalan, sápadt képű idegent, aki a zord környezetet emberszabásúvá igyekszik szelídíteni, és önkéntelenül föltámadt benne az embert próbáló trópusok kemény legényeinek a hidegebb vidékek számalmas, sápadt szülőttei iránt érzett megvetése.

A Trópusi Régió dicsekedhet a Föld legfiatalabb fővárosával, amelyet az ifjúság fennkölt magabiztosságával csak úgy aposztrofálnak, hogy "Capital City", azaz Főváros. Büszkén és kihívón terül el Nigéria termékeny fennsíkjának tűző napja és sietős záporai alatt. Ngoma ablakaiból rálátni a mélyen odalent tobzódó csupa szín és csupa élet kavalkádra, ahol még a szivárványos madarak kiáltása is élesen harsan, és a csillagok is hegyes tűszúrásként lyuggatják át az éjszaka acélos sötétjét.

Ngoma nevetett. Nagydarab, fekete ember volt, határozott, kellemes arcvonásokkal.

- Hogyne - mondta öblös köznyelvi angolsággal -, a Mexikói-csatorna már régen esedékes. És akkor mi van? Majdcsak elkészül, nem igaz, öregem?

- Fél évvel ezelőttig minden rendben ment.

Ngoma Byerleyre függesztette a tekintetét, hersegeve leharapta egy jókora szivar egyik végét, kiköpte és meggyújtotta a másik végét.

- Ez hivatalos felelősségrevonás akar lenni, Byerley? Mi folyik itt?

- Semmi. Az égvilágon semmi. Csupán a koordinátori funkcióból következő kíváncsiszkodás.

- Hát ha csak arról van szó, hogy szórakozni akarsz, akkor elárulhatom, hogy igazság szerint állandó munkaerőhiánnyal küszködünk. A trópusokon sok minden történik. A csatorna csak egyik a sok közül.

- De hát a Gép miért nem mondja meg, hogy a többi munkahellyel szemben hány ember jut a csatornára?

Ngoma egyik kezét a tarkójára helyezte, és füstkarikákat fújt a mennyezet felé.

- A Gép egy kicsit rakoncátlankodott.
- Gyakran rájön a rakoncátlankodás?
- Nem gyakrabban, mint várható volna. De mi nem is várunk túl sokat tőle, Byerley. Betápláljuk neki az adatokat. Leolvassuk az eredményeket. Megtesszük, amit előír. Mert így kényelmesebb. Munkát takarítunk meg általa. Ha muszáj volna, ellennék nélküle is. Talán nem boldogulnánk olyan jól. Vagy olyan gyorsan. De ugyanoda jutnánk el.

Mi itt bízunk magunkban, Byerley, ebben van a titkunk. Az önbizalomban! Bővíben vagyunk szűz területeknek, amelyek évezredekig csak ránk vártak, mialatt a világ többi részét kizsigerelték az atomkor előtti gyalázatos kontárkodással. Nekünk nem kell élesztőt zabálnunk, mint a keleti fickóknak, és nem kell aggódnunk a múlt század rothadó hulladéka miatt sem, mint nektek, északiaknak.

Mi itt megszabadultunk a cecelégytől és a maláriát terjesztő szúnyogtól, és az emberek rájöttek, hogy egész kellemesen el lehet élni a tűző nap alatt. Megritkítottuk az őserdőket, és termőtalajt találtunk a helyükön; vizet vezettünk a sivatagokba, és kerteket varázsoltunk oda. Érintetlen szén- és olajmezőkre leltünk, és mérhetetlen ásványi kincsekre.

Csak hagyjatok békén bennünket. Mindössze ezt kérjük a világ többi részétől. Hagyjatok dolgozni bennünket.

- De a csatorna - szólt szárazon Byerley. - Már hat hónapja esedékes volt. Mi történt?

Ngoma széttárta a karját.

- Munkaerőgondok. - Matatni kezdett az asztalán szétszórt iratok között, de aztán feladta. - Volt itt valami erről az ügyről - dörmögte. - De egye fene. Egy helyütt Mexikóban munkaerőhiány lépett föl a nők miatt. Nem volt elég nő a közelben. Úgy látszik, senkinek sem jutott eszébe, hogy szexuális adatokkal is ellássa a Gépet.

Vidáman elnevette magát, aztán elkomolyodva így folytatta:

- Várjál csak. Azt hiszem, megvan. Villafranca!

- Miféle Villafranca?

- Francisco Villafranca. Ő volt ott a főmérnök. Várjunk csak, hogy is volt? Valami történt, valami omlás... Úgy van! Ha jól emlékszem, senki sem halt meg, de jókora kalamajkát okozott: Szép kis botrány volt.

- Igen?

- Valami hiba csúszott a számításaiba, vagy legalábbis ezt állítja a Gép. Betáplálták neki Villafranca adatait, feltételezéseit, miegymás. A kiinduló anyagát. És a kapott válasz nem stimmel. Úgy tűnik, azok a válaszok, amelyekből Villafranca kiindult, figyelmen kívül hagyták, hogy milyen hatással van a heves esőzés a vágat falára. Vagy valami ilyesféle. Én, ugye, nem vagyok mérnök.

Mindenesetre Villafranca pokoli lármát csapott. Azt állította, hogy a Gép korábban más választ adott. Hogy ő hűségesen követte a Gépet. Aztán lemondott! Próbáltuk visszatartani - hátha igaza van, korábbi eredményes munkája még ilyesmi -, természetesen alacsonyabb beosztásban, ennyit meg kellett tennünk, a hibát nem hagyhatjuk figyelmen kívül, rossz hatással lenne a fejelemre - hol is tartottam?

- Próbáltatok visszatartani.

- Ja igen. De megmakacsolta magát. Szóval az egésznek az lett a vége, hogy két hónapot csúszunk. A fenébe is, mit számít ez?

Byerley letette a tenyerét, és könnyedén dobolni kezdett az ujjával az asztallapon.

- Ezek szerint Villafranca a Gépet okolta, mi?

- Csak nem fogja magát okolni, nem igaz? Ne kergessünk hiú reményeket: az emberi természetet nem kell bemutatni. Aztán még valami az eszembe jutott. A pokolba is, miért nem találom meg a papírokat, amikor szükségem van rájuk? Az egész nyilvántartásom nem ér egy fabatkát sem. Ez a Villafranca tagja volt az egyik északi szervezetnek. Mexikó túl közel esik Északhoz. Ebből is elég baj származik.

- Miféle szervezetről beszélsz?

- Az Emberiségvédő Társaságról, így nevezik. Részt szokott venni az évi konferenciákon New Yorkban. Mármost Villafranca. Egy csomó tökfő, de a légynek sem ártanak. Ellene vannak a Gépeknek, azt állítják, hogy azok aláássák az emberi kezdeményezőképességet. Nem csoda, hogy Villafranca a Gép nyakába varr mindent. Magam sem értem ezt a népséget. Vagy talán Capital City arról tanúskodik, hogy az emberiség fogytán van a kezdeményezőképességnek?

Capital City pedig itt sütkérezett arany pompájában az arany napfényben - a Homo metropolis legújabb alkotása.

Európai Régió

a) Terület : 4000000 négyzetmérföld

b) Lakosság : 300000000

c) Főváros : Genf

Az Európai Régióra több vonatkozásban is jellemző az anomália. Területileg messze a legkisebb: a Trópusi Régióhoz egyötöde sincs, lakossága szintén nincs egyötöde a Keleti Régióhoz. Földrajzilag csak részben egyezik

meg az atomkort megelőző Európával, minthogy kimaradt az egykori Oroszország európai része és az egykori Brit-szigetek, másfelől viszont hozzátartozik Afrika és Ázsia földközi-tengeri partvidéke és különös ugrást téve az Atlanti-óceánon túlra, Argentína, Chile és Uruguay.

De arra sem lehet számítani, hogy a Föld többi régiójához viszonyítva megnő a jelentősége, hacsak azt az életerőt nem vesszük számba, amit a dél-amerikai tartományok kölcsönöznek neki. Az összes régió közül az utóbbi fél évszázadban egyedül ennek csökkent a lakossága. Egyedül ez nem fejlesztette termelő berendezéseit és nem gazdagította semmiféle gyökeresen újjal az emberiség kultúráját.

- Európa - magyarázta Szegeczowska asszony a maga lány franciaságával - tulajdonképpen nem más, mint az Északi Régió gazdasági függeléke. Ezzel mi tisztában vagyunk, de nem törődünk vele.

És mintegy az egyéni jelleg hiányának reznált tudomásulvételeként a koordinátorasszony irodájának a faláról még a térkép is hiányzott.

- Viszont mégis van egy saját Gépük - mutatott rá Byerley. - És egyáltalán nem lehet azt mondani, hogy gazdasági nyomás alatt volnának az óceán túloldala felől.

- Még hogy a Gép! Bah! - vonta meg az asszony kecses vállát, és halvány mosolyra húzta kicsiny száját, miközben hosszú ujjával elnyomott egy cigarettát. - Európa álmos vidék. És tespedtek a mi férfaink is, már akik arra is lusták, hogy kivándoroljanak a trópusokra. Láthatja maga is, hogy egy szegény asszony kénytelen a vállaira venni az alkoordinátorság terhét. Még szerencse, hogy a munka nem nehéz, és nem sokat követelnek tőlem.

Ami pedig a Gépet illeti - mi mást tehet, mint hogy megmondja: "Tegyétek ezt, mert ez jó nektek." Csakhogy mi az, ami jó nekünk? Az, hogy az Északi Régió gazdasági függeléke legyünk?

Ám mi rossz van ebben? Nem ismerjük a háborút! Békében élünk, és már ez is jó dolog hétezer esztendő háborúskodásai után. Kiöregedtünk, monsieur. A határainkon belül találja azokat a vidékeket, ahol a nyugati civilizáció bölcsőjét ringatták. Egyiptom és Mezopotámia, Kréta és Szíria, Kis-Ázsia és Görögország. Ám az öregkornak nem kell feltétlenül boldogtalannak lennie. Gyümölcsöshöz is lehet...

- Lehet, hogy igaza van - szakította félbe Byerley nyájasan. - Az élettempó legalábbis nem olyan lázas, mint a többi régióban. Kellemes légkör veszi körül az embert.

- No ugye? Lám, itt a tea. Parancsol, monsieur? Tejszínnel vagy cukorral? Köszönöm. - Kecesen hörpintett a teából, aztán folytatta: - Valóban kellemes. A Föld nagy része továbbra is belemerül a küzdelembe. Eszembe jut egy párhuzam, egy fölöttébb érdekes hasonlatosság. Volt egy időszak, amikor Róma uralkodott a világon. Kultúráját és civilizációját Görögországtól kölcsönözte, attól a Görögországtól, amely sohasem volt képes egyesülni, amely belerokkant az örökös háborúskodásba, és amely a végén beletespedt a dekadens züllöttségbe. Aztán Róma meghozta neki az egységet és a békét, és hagyta, hogy élje dicsfény nélküli, de biztonságos életét. A terjeszkedés és a háború zajától távol, nyugodtan átadhatta magát a filozófiának és a művészeteknek. Ez az állapot nem sokban különbözött a haláltól, de nyugalmat hozott, és kisebb megszakításokkal eltartott vagy négyszáz esztendeig.

- Ám a végén Róma elbukott - jegyezte meg Byerley -, és a mákonyos álomnak is vége szakadt.

- Ma már nincsenek barbárok, akik megdöntsék a civilizációt.

- Könnyen meglehet, Madame Szegeczowska, hogy mi leszünk a magunk barbárjai. Ó, de mit is beszéllek! Meg szerettem volna kérdezni öntől valamit. Az almadeni higanybányák termelése jelentősen visszaesett. Csak nem merülnek ki a vártnál gyorsabban az érckészletek?

Az apró asszonyka szürke szemei ravaszul vizsgálgatták Byerleyt.

- Barbárok - a civilizáció bukása - a Gép lehetséges csődje. Az ön gondolatmenete, monsieur, nagyon is átlátszó.

- Csakugyan? - mosolyodott el Byerley. - Látom már, hogy továbbra is meg kellett volna maradnom a férfiaknál. Ezek szerint ön az almadeni ügyben a Gépet hibáztatja?

- Korántsem, de szerintem ön azt teszi. Ön az Északi Régió szülőtte. A központi koordinációs iroda is New Yorkban van. És én már rég észrevettem, mintha maguk északiak nem nagyon bíznának meg a Gépben.

- Igazán?

- Ott van a maguk Emberiségvédő Társasága, amely erős északon, de természetesen nem sok követőre talál a fáradt, vén Európában, amely szívesen magára hagyja egy időre a satnya emberiséget. És ön bizonyára a magabiztos Északot és nem a vén, cinikus kontinenst képviseli.

- Ennek van valami köze Almadenhez?

- Ó, igen, gondolom én. A bányákat a Consolidated Cinnabar ellenőrzi, egy északi vállalat. Nyikolajevben van a központba. Én személyesen arról sem vagyok meggyőződve, hogy az igazgatótanács egyáltalán megkérdezte-e a Gépet. A múlt hónapban, amikor tanácskoztunk velük, azt állították, hogy igen, de persze semmi bizonyítékunk nincs az ellenkezőjére, és én ebben az ügyben a világért sem venném készpénznek egy északi szavát - elnézést, nem akarom megsérteni. Különben azt gondolom, szerencsésen fog végződni a dolog.

- Milyen értelemben, kedves asszonyom?

- Meg kell értenie, hogy az utóbbi néhány hónap gazdasági szabálytalanságai bármily jelentéktelenek legyenek is azok a múlt heves viharaihoz képest, eléggé megrázták a mi békében tespedő lelkünket, és jókora

nyugtalaniságot kavartak a spanyol tartományban. Úgy tudom, a Consolidated Cinnabart meg akarja vásárolni egy csoport született spanyol. Ez vigasztaló. Ha gazdasági vazallusai is Északnak, megalázó, ha ezt még fennen hangoztatjuk is. És a mi embereinkben jobban meg lehet bízni, hogy hallgatnak a Gépre...

- Így hát azt hiszi, hogy több baj nem lesz?
- Biztos vagyok benne, hogy nem - legalábbis Almadenben.

Északi Régió

- a) *Terület: 18000000 négyzetmérföld*
- b) *Lakosság: 800000000*
- c) *Fővárosa: Ottawa*

Az Északi Régió több vonatkozásban is legfőleg van. Ezt nagyon jól példázta a Hiram Mackenzie alkoordinátor ottawai irodájának a falán lógó térkép, amelynek az Északi-sark jelezte a középpontját. Európa és annak skandináviai és izlandi régióinak kivételével az egész Sarkvidék az Északi Régióhoz tartozik.

A régiót nagyjából két nagyobb körzetre lehet felosztani. A térkép bal oldalát kítőlti Észak-Amerikának a Rio Grandétól északra eső része. Jobb oldalon húzódik mindaz a terület, amely egykor a Szovjetuniót alkotta. Az atomkor első éveiben ebben a két régióban összpontosult a bolygó hatalma. A kettő között Nagy-Britannia. A térkép felső részén fura nagy foltokká torzítva megbújt Ausztrália és Új-Zéland, a Régió két távoli tartománya.

Az utóbbi évtizedek fejlődése sem változtatott a tényen, hogy Észak gazdaságilag uralkodik az egész bolygón.

Ezt a körülményt már-már hivalkodóan szimbolizálta az is, hogy a Byerley által látott hivatalos régiótérképek közül egyedül Mackenzie-é ábrázolta az egész Földet, mintha Észak ezzel is azt demonstrálná, hogy nem tart semmiféle versenytől, és magától értetődően kihangsúlyozza felsőbbiségét.

- Lehetetlen - hangoztatta Mackenzie makacsul a whisky mellett. - Gondolom, Mr. Byerley, ön nem járatos a robottechnikában.

- Nem, nem vagyok az.

- Hm. Szerintem nagy kár, hogy sem Csing, sem Ngoma, sem Szegeczowska nem az. Eléggé elterjedt a Földön az a nézet, hogy elég, ha egy koordinátor jó szervező, széles látókörű és barátságos egyéniség. Nem akarom megsérteni, de manapság az sem árt, ha ért a robottechnikához.

- Nem sértődöm meg. Egyetértek önnel.

- Például abból, amit eddig elmondott, én arra következtetek, hogy önt nyugtalanítják azok a jelentéktelen zökkenők, amelyek mostanában a világgazdaságban bekövetkeztek. Nem tudom, minek tulajdonítja ezeket, de már a múltban is előfordult olyasmi, hogy egyes emberek indokolatlanul aggályoskodtak: mi történne, ha hamis adatokat táplálnának be a Géphe.

- No és mi történne, Mr. Mackenzie?

A skót egyik lábáról a másikra helyezte a testsúlyát, és fölsóhajtott.

- Nos, minden begyűjtött adat bonyolult szűrőrendszeren megy keresztül, amelyben emberek és gépek egyaránt részt vesznek, úgyhogy szinte kizárt a hiba lehetősége. De hagyjuk ezt most figyelmen kívül. Az emberek tévedhetnek, úgyszintén megvesztegethetők, a közönséges mechanikai szerkezetek pedig nem védettek a műszaki hibáktól.

A kutya ott van elásva, hogy amit mi "hibás adatnak" hívunk, az olyan, ami nem fér össze semmilyen ismert adattal. A helyes vagy hibás megítélésére nincs más kritériumunk. Mint ahogy a Gépnek sincs. Utasítsa őt például arra, hogy Iowába a mezőgazdasági munkákat 14 Celsius-fokos júliusi középhőmérséklet figyelembevételével irányítsa. Ezt vissza fogja utasítani. Vagyis meg fogja tagadni a választ. Nem azért, mintha előítéllettel bírna a megadott hőmérséklet iránt, vagy mert lehetetlen a válasz, hanem mert az évek során betáplált összes adatok fényében tisztában van vele, hogy a 14 fokos júliusi középhőmérsékletnek úgyszólván nulla a valószínűsége. Így hát visszautasítja ezt az adatot.

Csak egyetlen módon lehet "hibás adatot" elfogadtatni a Géppel, ha beépítik azt egy nagyobb önálló egészbe, amely így helytelen lesz ugyan, de olyan jelentéktelen mértékben, hogy a Gép képtelen észrevenni, vagy kívül esik a Gép tapasztalatain. Az előbbi meghaladja az ember képességeit, de az utóbbi is egyre inkább, annak mértékében, ahogy a Gép tapasztalatai percről percre gyarapodnak.

Stephen Byerley két ujját az ornyergére helyezte.

- Ezek szerint a Géppel nem lehet manipulálni. De akkor minek tulajdonítja a mostani hibákat?

- Kedves Byerley, látom, hogy ön ösztönösen elköveti azt a nagy hibát - azt hiszi, hogy a Gép mindenható. Hadd hívjam föl a figyelmét egy esetre a saját tapasztalataimból. A pamutipar tapasztalt felvásárolókra bízta a gyapot beszerzését. A művelet abból áll, hogy egy találmányra kiválasztott bálából kivesszenek egy maroknyi gyapotot. Ezt a kis csomót alaposan szemügyre veszik, megtapogatják, gyűrögetik, ropogtatják, megizlelik a nyelvükkel, és ennek alapján osztályba sorolják a bálában lévő gyapotot. Körülbelül egy tucat ilyen osztály létezik. A szakértő döntésétől függ aztán, hogy milyen áron vásárolják meg a gyapotot, és milyen arányban keverik össze az egyes minőségeket. Nos, ezeket a felvásárlókat nem lehet géppel helyettesíteni.

- És miért nem? Alig hiszem, hogy a szóban forgó adatok olyan bonyolultak lennének a számára.

- Meglehet. Csakhogy milyen adatokra gondol? Nincs az a textilvegyész, aki meg tudná mondani, mi az, amit a felvásárló érzel, amikor megvizsgálja a gyapotsomót. Föltehetően a szálak átlagos hosszát, tapintását, simaságát, tapadását meg hasonlók. Többtucatnyi szempontot mérlegel ösztönösen a tapasztalataira hagyatkozva. Ezek a vizsgálatok skálán nem mérhető tulajdonságokra kíváncsiak, s bizonyos jellemzők mibenlétét talán senki nem tudná szavakban megfogalmazni. Mit táplálhatnánk hát be a Géphe? De a felvásárlók sem tudnák kifejtetni, mit értékelnek. Csak annyit mondanak: "Hát csak rá kell nézni. Nem látod, hogy ez ilyen meg ilyen osztályú?"

- Értem.

- A végtelenségig lehetne sorolni az efféle eseteket. Elvégre a Gép csak eszköz, amely avval, hogy a számítások és értékelések terhének egy részét leveszi az emberek válláról, elősegíti a gyorsabb előrehaladást. Az emberi agy feladata ugyanaz marad, ami mindig is volt: egyre újabb és újabb adatokat gyűjt az elemzéshez, és újabb és újabb elgondolásokat tesz próbára. Kár, hogy az Emberiségvédő Társaság ezt képtelen fölfogni.

- Ők a Gép ellen vannak?

- Ők ellene lettek volna a matematikának vagy az írástudásnak is, ha történetesen akkor élnek. A Társaság reakciói azt állítják, hogy a Gép megöli az ember lelkét. Megjegyzem, társadalmunkban még mindig nagy szükség van a tehetséges emberekre, még mindig kellene az olyan emberek, akik elég értelmesek ahhoz, hogy föl tudják tenni a megfelelő kérdéseket. Talán ha több ilyen ismernék, akkor nem fordulnának elő azok a zökkenők sem, amelyek úgy nyugtalanítják önt, koordinátor.

A Föld (beszámítva a lakatlan Antarktist)

a) Terület · 54000000 négyzetmérföld (szárazföld)

b) Lakosság : 3300000000

c) Főváros: New York

A kvarclemez mögött lelohadt a tűz, és szikrákat hányva utolsókat lobbant.

Mintha a kialvó láng is a koordinátor csüggedt kedélyállapotát hangsúlyozná.

- Egytől egyig bagatellizálják a helyzetet - szólalt meg fojtottan. - Azt is könnyű elképzelni, hogy kinevetnek engem. És mégis...

Vincent Silver azt állítja, hogy a Gépek nem romolhattak el, és ezt el kell hinnem. Hiram Mackenzie szerint lehetetlen hamis adatokkal etetni, és ezt is el kell hinnem. Csakhogy valami oknál fogva a Gépek mégis rosszkodnak, és én ezt is kénytelen vagyok elhinni - és még mindig maradt egy alternatíva.

Susan Calvinre sandított, aki szemét lehunyva aludni látszott.

- És mi lenne az? - kérdezte az rögtön, mint aki éberem figyel.

- Az, hogy helyes adatokat adnak, és valóban helyes válaszokat kapnak, csakhogy nem azokat hozzák nyilvánosságra. Arra semmi lehetőség sincsen, hogy a Gép engedelmességet kényszerítsen ki a parancsai teljesítésére.

- Mintha Madame Szegezowska is utalt volna erre, amikor úgy általában az északiakat csepejtette.

- És mi célja lehet a Gép iránti engedelmességnek? Vegyük számba az indokokat.

- Számomra ez egyértelmű, és gondolom, számokra is. Arról van szó, hogy szándékosan hintáztatják a csónakot. Amíg a Gépek kormányoznak, a Földön nem fordulhat elő olyan komoly konfliktus, amelyben egy csoport önérdéből az emberiség egészének rovására nagyobb hatalomra tenne szert. Ha a Gépekbe vetett közbizalmat sikerülne annyira lerombolni, hogy az emberek fellázadjanak ellenük, újból a dzsungel törvénye lenne az úr. És a négy régió egyike sem hárihatja el magáról azt a gyanút, hogy éppen ez a célja.

- Keleten összpontosul az emberiség fele, míg a trópusok birtokolják a Föld erőforrásainak több mint felét: Mindkét régió úgy vélheti, hogy a természet jogán őt illeti meg a Föld feletti uralom, miközben valaha mindkettő elszenvetde a megalázást északtól. És az emberi vonás, hogy ezért fölébred bennük az értelmetlen bosszúvágy. Európában viszont elevenen él az egykori nagyság emléke. Hiszen valaha Európa uralkodott a Földön, és semmi sem lehet olyan tartós, mint a hatalom emléke.

- Mégis nehéz elhinni mindezt. A kelet és a trópusok egyaránt hatalmas növekedést élnek meg saját határaikon belül. Hihetetlen ez a föllendülés. Nem is marad energiájuk a katonai kalandokra. Európa kénytelen begubózni az álmaiba. Katonailag nem jöhet számításba. Így hát, Stephen, marad Észak - mondta Susan.

- Igen - jelentette ki Byerley határozottan -, marad Észak. Csaknem egy évszázada ez a régió a legerősebb. Most azonban mintha csökkenne a befolyása. A trópusi régió talán a fáraók óta először ismét a civilizáció élvonalába kerül, és vannak északiak, akiket ez félelemmel tölt el.

- Az Emberiségvédő Társaság ugyanis főleg északiakból álló szervezet, és nem is rejti véka alá, hogy ellene van a Gépeknek. Nincsenek sokan, Susan, de csupa nagy hatalmú ember. Gyárigazgatók, olyan ipari és mezőgazdasági kombinátok vezetői tartoznak ide, akik rühellik azt a szerepet, amelyet ők úgy neveznek, hogy a Gép fullajtárjai. Olyan emberek, akik elég erősnek érzik magukat, hogy eldöntsék, mi jó nekik, ahelyett hogy a Gép előírja számukra, mi jó másoknak.

- Egyszóval pontosan azok az emberek tartoznak a társasághoz, akik ha együttesen elutasítják a Gép döntéseit, feje tetejére állíthatják a világot.

- Susan, semmi sem véletlen. A Világacél igazgatói közül öten tagok, és a Világacélt máris a túltermelés fenyegeti. A Consolidated Cinnabar, amely a higanyt bányásza Almadenben, szintén északi konzern. A cég könyveit megvizsgálják, ám az érintett emberek közül legalább egy szintén a tagok között volt. Francisco Villafranca, aki egymagában két hónapra föltartotta a Mexikói-csatornát, tudomásunk szerint tag volt, mint ahogy egyáltalán nem lepott meg, amikor Rama Vrasayanáról is ugyanez derült ki.

- Ezek az emberek - jegyezte meg Susan csendesesen - egytől egyig helytelenül jártak el...

- Hát persze - vetette közbe Byerley. - A Gép elemzéseinek elvetése egyenlő az optimális út elvetésével. Így az eredmények is rosszabbak a lehetségesnél. Ez az ár, amit meg kell fizetniük. Már most is eléggé benne vannak a pácban, de a várható zűrzavarban...

- No és mit szándékozol tenni, Stephen?

- Annyi bizonyos, hogy nem vesztegethetjük az időt. Törvényen kívül fogom helyezettetni a társaságot, és minden tagját elbocsátatom a felelős beosztásokból. És ettől kezdve minden irányító és műszaki posztra jelentkezőt megeskötünk, hogy távol tartja magát a társaságtól. Ez bizonyos mértékig korlátozza az alapvető polgárjogokat, de biztos vagyok benne, hogy a kongresszus...

- Ez nem fog menni!

- Mi? Miért nem?

- Már most megjósolom neked, ha eszedbe jutna ilyesmit tenni, lépten-nyomon akadályokba fogsz ütközni. Képtelen leszel keresztülvinni. Minden lépésedet keresztetik.

Byerley megdöbben.

- Miért mondasz ilyet? Én arra számítottam, hogy támogatni fogsz ebben a dologban.

- Ne is reméld, amíg hibás kiindulópontról próbálsz cselekedni.

Te is elismered, hogy a Gép nem tévedhet, és helytelen adatokkal sem lehet megetetni. Én most bebizonyítom azt is, hogy engedetlenséget sem lehet vele szemben tanúsítani, ahogy szerinted a társaság teszi.

- Ezt kötve hiszem.

- Akkor jól figyelj. Egy-egy vezető minden lépése, amely nem követi pontosan az adott Gép útmutatásait, be fog épülni a következő megoldandó feladat kiinduló adatai közé. Így a Gép tudni fogja, hogy az illető vezető hajlamos az engedetlenségre. Ezt a hajlandóságot aztán beépítheti az adatok közé - még mennyiségileg is, vagyis pontosan meg tudja ítélni, hogy milyen irányban és milyen mértékben hat az engedetlenség. A következő válaszait ennek megfelelően éppen annyira módosítja, hogy ha az illető vezető engedetlen lesz, akkor automatikusan az optimális irányba fogja korrigálni azokat a válaszokat. A Gép tudja, mit csinál, Stephen.

- Honnan vagy ebben olyan biztos? Ez csak feltételezés.

- Ez olyan feltételezés, amely mögött egy élet robotokkal végzett munkája van. Egy ilyen feltételezésre nyugodtan rábízhatod magad, Stephen.

- Akkor hát mi marad még? Maguk a Gépek megbízhatóak, mint ahogy a kiinduló adataik is azok. Ebben megegyeztünk. És most azt állítod, hogy az engedetlenség is ki van zárva velük szemben. Akkor hát hol a hiba?

- Te magad megfeleltél a kérdésre. Sehol sincs hiba! Gondolkozz csak egy kicsit a Gépekről, Stephen. Ezek robotok, és engedelmességek az első törvénynek. A Gépek azonban nem egy ember, hanem az egész emberiség javára dolgoznak, ennek megfelelően az első törvény így alakul: "A Gép nem árthat az emberiségnek, nem nézheti tétlenül, hogy az emberiség ártalmat szenvedjen."

No mármint, Stephen, mi van az emberiség ártalmára? Mindenekelőtt a gazdasági zökkenők, bármi légyen is azok okozója. Egyetértesz ezzel?

- Egyet.

- És mi az, ami a jövőben a legvalószínűbb okozója lehet a gazdasági válságnak? Mondd csak, Stephen.

- Szerintem - felelte Byerley vonakodva - a Gépek lerombolása.

- Szerintem is és a Gépek szerint is. A legfőbb gondjuk ezért az, hogy megőrizték magukat, a mi számunkra. És így suttymban kezelésbe veszik azokat az elemeket, amelyek árthatnának nekik. Nem az Emberiségvédő Társaság az, amelyik hintáztatja a csónakot, hogy a Gépeket le lehessen rombolni. Te a fonákjáról vizsgáltad a jelenséget. Mondd inkább azt, hogy a Gép az, ami a csónakot ringatja - nagyon óvatosan, éppen csak annyira, hogy lerázza azokat, akik megítélése szerint az emberiség számára ártalmas célokból kapaszkodnak a csónak oldalába.

Így aztán Vrasayana elveszíti a gyárát, és új állást kap, ahol semmit sem árthat - önmaga nem szenved nagy kárt, nem fosztatik meg a kenyérkereset lehetőségétől, hiszen a Gép csak minimális ártalmat okozhat egy embernek, azt is csak azért, hogy megmentsen egy nagyobb közösséget. A Consolidated Cinnabarnak kicsúszik a kezéből Almaden. Villafranca többé nem mérnök egy fontos építkezésen. A Világacél igazgatói elveszítik - vagy el fogják veszíteni - befolyásukat az iparban.

- De te mindezt csak feltételezed - erősködött Byerley bizonytalanul. - Hogyan építhetek én ilyen bizonyíthatatlan tényekre?

- Kénytelen vagy. Emlékszel, mit mondott maga a Gép, amikor föladtad neki a leckét? Azt mondta: "A dolog nem igényel magyarázatot." A Gép nem azt mondta, hogy nincs magyarázat, vagy hogy lehetetlen bármilyen magyarázatra jutni. Egyszerűen azt közölte, hogy nem igényel semmilyen magyarázatot. Más szóval ártana az emberiségnek, ha megismerné a magyarázatot, ez az oka annak, hogy csak feltevésekre vagyunk utalva.

- De hogy árthatna nekünk a magyarázat? Föltéve persze, hogy igazad van, Susan.

- Hát úgy, Stephen, hogy ha igazam van, ez azt jelenti, hogy a Gép nem egyszerűen csupán azzal irányítja a mi javunkra a jövőnket, hogy egyenes válaszokat ad a mi egyenes kérdéseinkre, hanem általában figyelembe veszi a világhelyzetet és az ember lelki tényezőit is. És mi nem fogadnánk ezt repeső örömmel, sértené az önérzetünket, ha erre rájönnénk. A Gép nem engedheti meg, hogy kellemetlenséget okozzon nekünk.

Mondd, Stephen, honnan tudhatnánk mi, hogy végső soron mi az emberiség legfőbb érdeke? Nekünk nincs birtokunkban az a végtelen számú tényező, amelyekkel a Gép operál. Hogy egy neked is ismerős példát említsek, meglehet, a mi egész műszaki civilizációnk több boldogtalanságot és nyomorúságot teremtett, mint amennyit megszüntetett. Lehet, hogy egy primitív földművelő vagy állattartó társadalom alacsony kultúrája nagyobb hasznára lenne egy kisebb közösségnek. Ha ez így van, akkor a Gépnek erre kell törekednie, lehetőleg úgy, hogy ezt nem köti az orrukra, mert beképzelt tudatlanságunkban azt hisszük, hogy az a jó, amit megszoktunk, és kapálózunk minden változás ellen: Vagy netán a teljes urbanizáció vagy egy kasztoktól szabadult társadalom, esetleg a teljes anarchia lenne a megoldás? Honnan tudhatnánk? Csak a Gépek tudják, és el akarják érni a céljukat, és minket is arrafelé terelnek.

- De hiszen ezzel elismered, hogy az Emberiségvédelmi Társaságnak van igaza, hogy az emberiségnek többé nincs semmi beleszólása a saját jövőjébe.

- Igazából sohasem volt. Mindig is ki volt szolgáltatva a gazdasági és társadalmi erők kényének-kedvének, amelyeket maga sem értett - az éghajlati viszonyoknak, a háborúk szeszélyeinek. Most a Gépek megértik végre, és senki sem állhat az útjukba, mert a Gépek leküzdik az akadályokat, mint ahogy elbánnak a társadalommal, kezükben tartván a leghatásosabb fegyvert: a gazdaság fölötti abszolút uralmat.

- Rettenetes!

- Vagy talán nagyszerű! Gondolj csak bele, hogy örök időkre minden konfliktus elkerülhetővé vált. Mostantól kezdve egyedül csak a Gépeket nem kerülhetjük meg soha.

És a kvarcleméz mögött utolsót lobbant a tűz, csak egy füstpamacs maradt utána.

Női ősztön

Először fordult elő az Amerikai Robot és Gépmember Rt. történetében, hogy egy robot odalent a Földön pusztuljon el balesetben.

Senkit sem lehetett kárhozatni. A repülőgép a levegőben semmisült meg, és a tamáskodó vizsgálóbizottság azon tévovázott, merjék-e bejelenteni, hogy meteorit találta telibe. Mi más lehetett olyan gyors, hogy még az automata pályamódosítóval sem lehetett kitérni előle, és mi másnak lehetek volna atomrobbanásra emlékeztető következményei, márpedig arról szó sem lehetett. Mi másra lehetett volna következtetni, ha még azt is hozzávesszük; hogy egy jelentés - még hozzá nem egy amatőrtől, hanem a flagstaffi obszervatóriumtól származó adat - szerint pontosan azelőtt, hogy a gép szétrobbant volna, villám hasította ketté az éjszakai égboltot, a katasztrófa helyszínétől egymérföldnyire pedig friss becsapódásból származó, jókora és világosan felismerhető meteorvasat találtak, belefűrődva a talajba?

Ilyesmí még sohasem fordult elő, és minden számítás szerint elenyészően csekély is volt rá az eshetőség. De hát történnék néha teljesen lehetetlen dolgok.

Az Amerikai Robotnál másodlagos jelentőséget tulajdonítottak a hogyanoknak és a miérteknek. Őket elsősorban az foglalkoztatta, hogy egy robot elpusztult.

Ez egymagában is lesújtó.

A tény, hogy JN-5 prototípus volt, az első, amelyet négy előző kísérlet után próbáltak ki, még inkább lesújtó.

A tény pedig, hogy JN-5, pusztulása előtt, megvalósított valami elképzelhetetlenül fontos dolgot, amiről most már talán örökre le kell mondani, ez a tény olyan lesújtó volt, hogy azt el sem lehet mondani.

Emellett úgyszólván említést sem érdemelt, hogy a robottal együtt a vállalat vezető robotpszichológusa is odaveszett.

Clinton Marfarian tíz éve lépett be a vállalathoz. Ebből öt évet dolgozott át zokszó nélkül Susan Calvin zord irányítása alatt.

Madarian ragyogóan tehetséges volt, és Susan Calvin a legnagyobb lelki nyugalommal léptette elő, mellőzve a nála idősebb embereket. Calvin sohasem alázkodott odáig, hogy magyarázkodjék Peter Bogertnek, a kutatási igazgatónak, Madarian azonban olyan nyilvánvaló eset volt, ami fölöslegessé tett minden indokolást.

Madarian számos tekintetben szöges ellentéte volt a köztiszteletben álló dr. Calvinnek. Nem volt annyira túlsúlyos, amennyire dupla tokája alapján gondolta volna a szemlélő, de így sem volt mindennapi jelenség ott, ahol Susant jóformán észre sem vették. Madarian vaskos arcától, csillogó vörösarna sörényétől, pirospszögás ábrázatótól, zengő hangjától, harsány-nevetésétől, főleg pedig rendíthetetlen önbizalmától és, attól a lelkesedéstől, amellyel be szokta jelenteni sikereit, mindenki feszengeni kezdett, mintha szűknek találná a szobát.

Amikor Susan Calvin végre nyugdíjba vonult (jó előre leszögezte, hogy nem hajlandó részt venni semmiféle, a tiszteletére tartandó esetleges búcsúbanketten, és ebben olyan hajthatatlannak mutatkozott, hogy a hírközlést még nyugdíjba vonulásának tényéről sem tájékoztattak), Madarian vette át a helyét.

Pontosan egy napja töltötte be új posztját, amikor elindította a JN-programot.

Az Amerikai Robotnak egyetlen terv sem került még ennyi pénzébe, de ezt a tényt Madarian elintézte egy nagyúri legyintéssel.

- Megér minden pénzt, Peter - mondta. - És elvárom, hogy erről meggyőzze az igazgatótanácsot is.

- Indokolja meg - mondta Bogert. Kíváncsi volt, megteszi-e Madarian. Susan Calvin sohasem indokolt meg semmit. De Madarian ezt felelte:

- Hát persze! - Azzal kényelmesen elterült az igazgatói iroda terjedelmes karosszékében.

Bogert majdhogynem félős áhítattal nézett rá. Az ő fekete haja is őszbe csavarodott már. Nem egészen tíz év múlva követi Susant a nyugdíjba. Ezzel elfogy az eredeti csapat, amely összetettségben és jelentőségben a kormányokkal versengő, világméretű vállalattá fejlesztette az Amerikai Robotot. Még neki és az előtte elmenteknek sem volt fogalmuk róla, milyen óriási kiterjedésű a cég birodalma.

Ez azonban már új nemzedék volt. Az újak nem szeppentek meg a kolosszustól. Hiányzott belőlük a csodálat, amely hitetlenkedő áhítatot parancsolt volna rájuk. Törtettek előre egyenesen, és ez így volt jó.

- Javaslom, hogy kezdjük el a megkötések nélküli robotok készítését - mondta Madarian.

- A három törvény nélkül? Igazán...

- Nem, Peter. Maga csak ezekre a megkötésekre tud gondolni? A mindenit. Maga is részt vett a korai pozitronagyak tervezésében. Én mondjam meg magának, hogy ezekben az agyakban a három törvényen túl sincsen egyetlen pálya, amely ne lenne gondosan kijelölve és rögzítve? Különleges feladatokra tervezünk különleges készségekkel felruházott robotokat.

- Azt javasolja...

- Hogy hagyjuk nyitva a pályákat a három törvény szintjén alul. Nem nehéz feladat.

- Valóban nem nehéz - hagyta rá szárazon Bogert. - A haszontalanságok sohasem nehezek. Meghatározni a pályákat és hasznossá tenni a robotot, az a nehéz.

- De miért nehéz? A pályák rögzítése nagyon fáradságos munka, mert a pozitronrészecskékben fontos szerepet játszik a Bizonytalansági Elv, és a bizonytalansági effektust a minimálisra kell korlátozni. De miért kell? Ha úgy intézhetnénk, hogy annyit hagynánk érvényesülni az elvből, amennyi lehetővé teszi a pályák kiszámíthatatlan kereszteződését...

- Akkor van egy kiszámíthatatlan robotunk.

- Egy *alkotó* robotunk - mondta Madarian kissé türelmetlenül. - Peter, ha van valamije az emberi agynak, amellyel a robot agya sohasem rendelkezett, az a szubatomiikus szintre jellemző bizonytalansági effektusból származik. Belátom, hogy kísérleti úton sohasem bizonyították ezt az effektust az idegrendszeren belül, de nélküle az emberi agy elvben semmivel sem magasabb rendű a robot agyánál.

- És azt képzeled, hogy ha ezt az effektust beépíti a robot agyába, akkor az emberi agy elvben semmivel sem lesz magasabb rendű a robot agyánál.

- Pontosan ezt képzelem - mondta Madarian. És még sokáig beszélgettek róla.

Az igazgatótanácsnak láthatólag esze ágában sem volt egykönnyen beadni a derekát.

- Már így is elég nehéz elirányítani a robotipart - mondta Scott Robertson, a főrésztvevő. - Az ellenséges közvélemény bármikor átsaphat nyílt tiltakozásba. Ha az embereknek tudomására jut, hogy lesznek robotok, amelyeket nem lehet irányítani... Eh, ne emlegessék itt nekem a három törvényt! Az átlagember nem fogja elhinni, hogy a három törvény megvédi, ha meghallja az "irányítatlan" szót.

- Akkor ne azt használja - mondta Madarian. - Nevezze a robotot... nevezze ösztönösnek".

- Ösztönös robot? - motyogta valaki. - Egy robotlány? Az asztal mellett ülők elmosolyodtak:

Madarian kapott az alkalmon.

- Rendben van. Legyen robotlány. Robotjaink nem nélküliek, és természetesen ez is az lesz, de mi úgy bánunk velük, mintha hímneműek lennének. Férfi becenevet adunk nekik. Ez az új, ha az általam javasolt agy matematikai felépítésének jellegét vesszük figyelembe, a JN-koordináta-rendszerben helyezkedne el. Az első robotnak JN-1 lenne a neve, és feltételezem, hogy John Egynek szólítanánk... Attól tartok, ennyi eredetiség telik ki egy átlagos robotikustól. De a kutyafáját, miért ne szólíthatnánk Jane Egynek?! Ha már a közönségnek tudnia kell, mivel foglalkozunk, akkor higgyék csak azt, hogy egy ösztönös, női robotot építünk.

Robertson megcsóválta a fejét.

- Mit számítana az? Maga arról beszél, hogy el akarja távolítani az utolsó gátat, amely elvben alacsonyabb rendűvé teszi a robot agyát az emberénél. Mit képzel, mit szólna hozzá a közvélemény?

- Nyilvánosságra óhajtja hozni? - kérdezte Madarian. Gondolkozott egy keveset. - Nézze. A közvélemény arról az egyről meg van győződve, hogy a nők nem olyan intelligensek, mint a férfiak.

Az asztal mellett nem egy férfi vágott riadt arcot és pillantott föl gyorsan, majd sütötte le a szemét, mintha Susan Calvin még mindig ott ülne megszokott székében.

- Ha bejelentjük, hogy a robot nőnemű, nem számít, milyen tulajdonságai vannak - mondta Madarian. - A közvélemény automatikusan azt a következtetést vonja le, hogy szellemileg visszamaradott. Elég, ha Jane Egynek nevezzük, és ennél nem is kell többet mondanunk. Biztonságban leszünk.

- És van, ami még ennél is fontosabb - tette hozzá csöndesen Peter Bogert. - Madariannal átvettük a matematikai részt. A JN sorozat, akár John, akár Jane, teljesen biztonságos lesz. Egyszerűbb és hagyományos értelemben véve alacsonyabb szellemi szintet képvisel, mint sok más, eddig tervezett és épített sorozat. Egyetlen járulékos tulajdonsággal fog rendelkezni, amit, nos, nevezzünk "ösztönnek".

- És ki tudja, mire lesz képes? - motyogta Robertson.

- Madarian célzott valamire, amire képes lesz. Mint tudják, az űrgrás elvét már kidolgozták. Elhanyagolhatóan rövid idő, legfeljebb néhány hét alatt az ember képes lenne a fénynél is nagyobb sebességgel ellátogatni más csillagrendszerekbe és visszatérni onnan.

- Ez nem újdonság - jegyezte meg Robertson. - De robotok nélkül nem lehet megcsinálni.

- Pontosan, és semmi hasznunk sincs belőle, mert a hipersebességű meghajtást legfőképpen ha egyszer használhatjuk demonstratív célokra, ami nemigen öregbíti az Amerikai Robot érdemét. Az űrgrás kockázatos, ijesztően sok energiát pocsékol, és rettenetesen költséges. De ha már használjuk, milyen jó is lenne, ha bejelenthetnénk egy lakható bolygó létezését. Nevezzék lélektani szükségességnek. Költsenek el húszmilliárd dollárt egyetlen űrgrásra, amely kizárólag tudományos adatokkal ajándékoz meg, és az adófizetők tudni akarják, mire verték el a pénzüket. Jelentsék be egy lakható bolygó létezését, azonnal a világűr Kolumbuszainak magasztalják magukat, és senki sem fogja feszegetni a pénzkérdést. - Tehát?

- Tehát hol keressünk egy lakható bolygót? fagy más szavakkal: az űrgrás jelenlegi fejlettségi szintjén elérhető, háromszáz fényéven belül található háromszázezer csillag és csillagrendszer között mely csillagnak van a legnagyobb esélye arra, hogy rendelkezze egy lakható bolygóval? Roppant tömegű adatot gyűjtöttünk össze háromezer fényéven belül minden csillagszomszédunkról, és az az elgondolásunk, hogy majdnem mindegyiknek van bolygórendszere. De melyiknek van *lakható* bolygója? Melyiket kell meglátogatnunk?... Nem tudjuk.

- És hogyan fog segíteni ebben ez a Jane robot? - kérdezte az egyik igazgató.

Madarian már majdnem kinyitotta a száját, de aztán intett Bogertnek. Az megértette. Az igazgató nagyobb tekintély. Bogertnek nem túlságosan volt inyére az ötlet; ha a JN sorozat megbukik, akkor mindenki őt fogja

hibáztatni, mert most kiállt érté. Viszont közeledett a nyugdíj, és ha a sorozat beválik, akkor ő dicsfényel koronázva fog elvonulni a színről. Talán nemcsak a Madarianból áradó magabiztosság tette, hanem maga az igazgató is kezdte hinni, hogy beválik.

- Nagyón is lehetséges - szólalt meg -, hogy valahol a csillagokról felhalmozott adatkönyvtárakban rejtőznek a módszerek, amelyekkel fölbecsülhető lenne a Föld típusú, lakható bolygó létezésének valószínűsége. Nekünk csak arra van szükségünk, hogy megfelelően értelmezzük ezeket az adatokat, kreatív szemmel nézzük őket, és pontosan állapítsuk meg a viszonyosságokat. Eddig még nem tettük meg. És ha valamelyik csillagász meg is tette, ahhoz nem volt elég eszes, hogy megértse, mire jött rá.

- Egy JN típusú robot az embernél sokkal gyorsabban, és sokkal pontosabban állítja fel a korrelációkat; egyetlen nap alatt annyit, mint az ember tíz év alatt. Ezenkívül biztosan véletlenszerű módszerrel fog eljárni, míg az embert erősen befolyásolná az előzetes elképzelések és korábbi előítéletek.

Mély csend támadt, amelyet végül Robertson tört meg:

- De ez csak valószínűség, ugye? És ha a robot azt mondja: "A lakható bolygóval rendelkező csillag ennyi és ennyi fényéven belül a legnagyobb valószínűséggel a Tocsogó-17" vagy valami ilyesmi, mi meg odamegyünk, és kiderül, hogy a valószínűség csak valószínűség, és nincs is ott semmiféle lakható bolygó. Akkor mihez kezdünk?

Ekkor vágott közbe Madarian:

- Akkor is a mienk a győzelem. Tudjuk, hogy vont a következtetést a robot, mert el fogja mondani nekünk. Elképzelhetetlenül sok csillagászati részletet tudhatunk meg. Akkor is megéri, ha egyáltalán nem hajtjuk végre az űrgrást. Egyébként azt követően kiszámíthatjuk öt csillag legvalószínűbb helyét, valamint 0,95 %-nál nagyobb valószínűséggel azt is, melyiknek van lakható bolygója. Majdnem bizonyos lenne...

És még sokáig vitatkoztak erről.

Elég kevés pénzt szavaztak meg rá, de Madarian számított arra a szokásra, hogy vesztett ügybe is bele szokták ölni a pénzt. Ha kidobnak kétszázmilliót, amit sohasem fognak visszakapni, holott még egyszer százmillióval mindent meg lehetne menteni, akkor hamarosan meg fogják szavazni a hiányzó százmilliót is.

Végül megépítették és bemutatták Jane Egyet Peter Bogertnek, aki komolyan szemügyre vette.

- Miért ilyen vékony a dereka? - kérdezte. - Nem gyöngíti ez erőtani szempontból?

Madarian kuncogott.

- Idehallgasson, ha egyszer Jane Egynek hívjuk, akkor nem nézhet ki úgy, mint Tarzan.

Bogert megcsóválta a fejét.

- Nekem ez nem tetszik. Akkor derék fölött fel fogja fújtatni, hogy olyan legyen, mintha melle nőtt volna? Ez erkölcstelen ötlet. Ha a nők neszét veszik, hogy a robotok hasonlítanak rájuk, akkor pontosan megmondhatom, micsoda perverz gondolatsík támadnak. Akkor aztán *tényleg* utálni fogják magát.

- Lehet, hogy ebben igaza van - ismerte be Madarian. Egyetlen nő sem akarja úgy érezni, hogy pótolható, méghozzá olyasmivel, ami mentes minden asszonyi gyarlóságtól. Rendben van.

Jane Kettőnek nem volt darázsdereka. Mogorva robot volt, keveset mozgott, és még kevesebbet beszélt.

Építése közben Madarian csak néha rontott be Bogerthez a legújabb hírekkel, és ez biztos jele volt annak, hogy csehül állnak a dolgok. Siker esetén Madarian lobogott, és mindenkit legázolt. Bogert bizonyos volt benne, hogy habozás nélkül felcsörgette volna hajnali háromkor is az ágyban a legfrissebb hírrel, mintsem kívárja a reggelt.

Madarian csüggetegnek tűnt, szokásos harsogó modora megfakult, gömbölyű arca valahogy beesett.

- Nem fog beszélni - állapította meg Bogert.

- Ó, beszél ó! - Madarian nehézkesen lerogyott, és az alsó ajkát harapdálta. - Legalábbis néha.

Bogert felállt, és körbejárta a robotot.

- És feltételezem, hogy ha megszólal, annak sincsen sok értelme. Nohát, nem is nő, ha nem beszél!

Madarian megpróbálkozott egy gyöngö mosollyal, de aztán felhagyott az erőlködéssel.

- Az agyat, egymagában, kipróbáltuk. - Tudom - mondta Bogert.

- De mikor beszereltük a gépezetbe, természetesen és szükségszerűen megváltozott.

- Természetesen - értett egyet reményvesztetten Bogert. - Csakhogy kiszámíthatatlan és csalódást keltő módon. Az a baj, hogy n-dimenziós bizonytalansági számításoknál a dolgoka...

- Bizonytalanok? - kérdezte önmagát is meglepve Bogert. A vállalat még soha nem költött ennyi pénzt, és majdnem két év telt el, de az eredmények, hogy finoman fogalmazzunk, kiábrándítóak. Szurkálta Madariant, és rájött, hogy örömet leli a szurkálódásban.

Átfutott az agyán a gondolat, hogy igazából nem a távol levő Susan Calvint szurkálja-e. Ha jól álltak a dolgok, Madarian olyan lelkes volt, amire Susan sohasem lett volna képes. Bajban viszont jóval sebezhetőbb volt, holott Susan sohasem roppant össze a teher alatt. Madarian könnyű célpontot kínált, és ezzel kárpótolta Susanért, aki sohasem szolgálhatta ki magát.

Bogert utolsó megjegyzését Madarian ugyanúgy elengedte a füle mellett, ahogyan Susan Calvin tette volna. Susan megvetésből viselkedett volna így, Madarian viszont egyszerűen nem hallotta.

- A felismeréssel van a baj - érvelt. - Jane Kettő korrelatív készsége bámulatos. Bármely témában képes korrelációkra, de amint ezt megtette, nem képes megkülönböztetni az értékes eredményt az értéktelentől. Nem egyszerű kérdés ez. Hogyan programozunk egy robotot fontos összefüggések felismerésére, ha azt sem tudjuk, milyen összefüggéseket ismer majd fel?

- Feltételezem, úgy gondolta, hogy a W-21 diódás kötésnél csökkenti a potenciált, és átüt...

- Nem, nem, nem! - tompult suttogássá Madarian hangja. - Nem kényszeríthet ki belőle mindent. Ezt magunkkal megtehetjük. Neki az a fontos, hogy fölismerje a legfontosabb viszonyosságot, és levonja a következtetést. Ha ez egyszer megtörtént, akkor a Jane robot ösztönösen vágja rá a választ. Mi magunk csak vakszerencsével vagyunk képesek ilyesmire.

- Én úgy látom - jegyezte meg szárazon Bogert -, hogy ha lenne egy ilyen robotja, akkor azt szeretné, ha rutinszerűen cselekedné azt, amire az emberek között csak a lángelme képes.

Madarian hevesen bólintott.

- Pontosan, Peter. Magam is ezt mondanám, ha nem félnék, hogy az igazgatók megijednek. Kérem, ne ismétlje el ezt a fülük hallatára.

- Maga tényleg egy lángeszű robotot akar?

- Ezek szavak. Olyan robotot próbálok előállítani, amely kész rendkívüli sebességgel véletlenszerű viszonyosságok teremtésére, ugyanakkor magas a lényegi szignifikancia-felismerési hányadosa is. És ezeket a szavakat megpróbálok beépíteni a pozitronmező egyenleteibe. Azt hittem, már sikerült, de nem. Még nem.

Elégedetlenül pillantott Jane Kettőre.

- Mi a legjobb szignifikanciád, Jane?

Jane Kettő odafordította a fejét, és Madarianra nézett, de egy szót sem szólt.

- Most végigfuttatja a korrelációs bankban - suttogta lemondóan Madarian.

- Nem vagyok bizonyos benne - mondta végül Jane Kettő fahangon. Ekkor szólalt meg először.

Madarian az égre emelte tekintetét.

- Ugyanazt csinálja, mintha meg nem határozható megoldásokkal rendelkező egyenleteket állítana fel.

- Én is erre következtettem - mondta Bogert. - Ide hallgasson, Madarian, tovább tud innen lépni valamerre, vagy most kiszállunk a buliból, és elkönyvelünk félmilliárd veszteséget?

- Ó, nekem sikerülni fog! - mormolta Madarian.

Jane Hárommal sem sikerült. A robotot még csak nem is aktiválták, és Madarian dühöngött.

Emberi tévedés volt. Az ő hibája, ha tökéletesen akarunk fogalmazni. Madarian mélységesen meg volt alázva, mások viszont nem jöttek ki a sodrúkból. Töltse csak ki azt az első javítási tarlapot, ő, aki a pozitronagyak félelmesen bonyolult matematikájában eddig még sohasem tévedett.

Csaknem egy év telt el, mire elkészült Jane Négy. Madarian megint ujjongott.

- Meg fogja csinálni! - mondta. - Jó felismerési hányadosa van.

Annyira biztos volt magában, hogy bemutatta a robotot a vezetőség előtt, ahol Jane-nek feladatokat kellett megoldania. Nem matematikai feladatokat, arra minden robot képes; szándékosan félrevezető, noha igazából nem pontatlan szavakkal fogalmazott kérdésekre kellett válaszolnia.

- Ez nem valami nagy eredmény - mondta utána Bogert. - Hát persze hogy nem. Jane Négynek ez elemista fejtörő, de én mást is mutattam nekik.

- Tudja, mennyit költöttünk eddig?

- Ugyan, Peter, ne hozza ezt elő! Tudja-e, mennyit kaptunk vissza? Az ilyesmi nem falra hányt borsó. Ha tudni akarja, három iszonyú éve veszködöm vele, de közben olyan új számítási technikákat dolgoztam ki, amelyek mostantól minimum ötvenezer dollár megtakarítást jelentenek minden új pozitronagy-típus tervezésénél. Így van?

- Hát...

- Semmi hát. Így van. Nekem pedig az az érzésem, hogy az n-dimenziós bizonytalansági számításnak akárhány egyéb alkalmazása lehet, ha elég találekonyak leszünk felfedezni őket, és az én Jane robotjaim *meg fogják találni* ezeket. Ha egyszer pontosan azt leírom meg, amit akarok, az új JN sorozatok öt éven belül jövedelmezni fognak, még akkor is, ha addig megháromszorozzuk a befektetést.

- Mit ért azon, hogy pontosan azt találja meg, amit akar? Mi a baja Jane Négynek?

- Semmi. Vagy semmi különös. Pályán van, de lehet még tökéletesíteni, és én ezt akarom. Amikor terveztem, azt hittem, tudom, hova tartok. Most kipróbáltam, és *tudom*, merre tartok. Oda akarok eljutni.

És Jane Öttel elérte. Madariannak jó egy évébe került, míg előállította, és ez alkalommal nem voltak fenntartásai; feltétlenül biztos volt magában.

Jane Öt alacsonyabb és vékonyabb volt, mint az átlagos robotok. Bár nem volt az az asszonyi karikatúra, mint Jane Egy, mégis asszonyi légkört árasztott, noha nem rendelkezett egyetlen felismerhetően nőies tulajdonsággal sem.

- A tartása miatt van - állapította meg Bogert. A robot kecsesen tartotta a karját, és amikor elfordult, mintha lágyan ívelt volna a törzse.

- Hallgassa csak! - mondta Madarian. - Hogy érzed magad, Jane?

- Kitűnően, köszönöm érdeklődését - mondta Jane Öt. Tiszta női hangja volt: édes, szinte izgató alt.

- Miért csinálta ezt, Clinton? - kérdezte döbbenetesen Peter. Kezdett elkomorodni.

- Lélektanilag fontos - magyarázta Marfarian. - Az akarom, hogy az emberek nőnek gondolják, nőként kezeljék, *magyarázzanak* neki.

- Miféle emberek?

Madarian zsebre dugta a kezét, és tünődve bámult Peterre. - Szeretném, ha elintézné, hogy Jane-nel elutazhassak Flagstaffbe.

Bogert akaratlanul is fölfigyelt rá, hogy Marfarian nem Jane Ötöt mondott. Ezúttal nem használta a számot. A robot *Jane* volt.

- Flagstaffbe? - kérdezte kételkedve. - De miért?

- Mert az az általános planetológia világközpontja. Ott tanulmányozzák a csillagokat, és igyekeznek kiszámítani a lakható bolygók valószínűségét.

- Ezt én tudom, de Flagstaff a Földön van.

- Azt én is tudom.

- A robotok földi mozgását szigorúan korlátozzák. És nincs is rá szükség. Hozasson ide egy általános planetológiai könyvtárat, és Jane majd megtanulja.

- *Nem!* Vegye már észbe, Peter, hogy Jane nem közönséges logikai robot, hanem ösztönös!

- És?

- És akkor hogyan mondhatnánk meg, mire van szüksége, mit tud használni, mi fogja felvillanyozni? Könyvek olvasására akármilyen gyári acélmodellt használhatunk; azok csak befagyott adatok, és egyébként is idejémtúltak. Jane-nek élő információ kell; neki hangszínek kellene, mellékes szempontok kellene; tökéletesen értelmetlen dolgokra is lesz szüksége. Honnan az ördögből tudnánk, mikor kezd el ketyegni benne valami, hogy aztán mintába álljon össze? Ha tudnánk, egyáltalán nem is lenne szükségünk rá.

Bogert kezdett elfáradni.

- Akkor hozza ide az embereket, a legelső planetológusokat.

- Itt nem jó. Kikerülnek az elemükből. Nem viselkednek természetesen. Azt akarom, hogy Jane munka közben figyelje őket; azt akarom, hogy lássa a berendezéseiket, irodájukat, asztalaikat, mindent, amit látni lehet. Intézze el, hogy elvihessem Flagstaffbe. Nem akarok erről többet vitatkozni.

Egy pillanatig majdnem olyan volt a hangja, mint Susannek. Bogeret összerándult.

- Az ilyesmit nehéz elintézni. Egy kísérleti robot szállítása...

- Jane nem kísérleti, ötödik darabja a sorozatnak. - A másik négy nem is volt igazi működő modell. Madarian reményvesztett kétségbeeséssel emelte a mennyezet felé a kezét.

- Ki kényszeríti, hogy ezt közölje a kormánnyal?

- Engem nem a kormány izgat, az képes megérteni bizonyos, sajátos eseteket. A közvélemény izgat. Hosszú utat jártunk be öt év alatt, és nem szeretném, ha huszonötöt hátrálnánk vissza, mert maga elveszítette az uralmát...

- Nem fogom elveszteni az uralmat. Bolondokat beszél. Nézze! Az Amerikai Robot megengedhet magának egy különgépet. Nyugodtan leszállhatunk a legközelebbi kereskedelmi reptéren, senki sem fog észrevenni bennünket a többi száz leszálló gép között. El tudjuk intézni, hogy egy nagy, zárt terepjáró várjon és vigyen el bennünket Flagstaffbe. Jane-t beládázzuk, mindenki láthatja, hogy olyasmit szállítunk a laboratóriumba, aminek semmi köze a robotokhoz. Ránk se fog nézni senki. A flagstaffiakat értesítjük és tájékoztatjuk jövetelünk céljáról. Minden okuk meglesz az együttműködésre, és elejét fogják venni a kiszivárogtatásnak.

- A repülőgép és a terepjáró lesz a rizikós rész - fontolgatta Bogert. - Ha bármi történne a ládával...

- Semmi sem fog történni.

- Megúszhatjuk, ha Jane-t deaktiválják a szállítás idejére. Akkor, ha kiszimatolja is valaki...

- Nem, Peter. Azt nem lehet. Nem bizony. Jane Ötöt nem lehet. Ide figyeljen, ő az aktiválása óta szabadon asszociál. Információit be lehet fagyasztani a deaktiválás idejére, de a szabad asszociációkat soha. Nem, uram, nem lehet deaktiválni.

- De ha valaki rájön, hogy egy aktivált robotot szállítunk... - Nem fog rájönni.

Madarian tántoríthatatlan maradt, és a repülőgép felszállt. A legmodernebb típusú, robotpilótás, sugárhajtású gép volt, de a biztonság kedvéért emberi pilótát is vitt magával, az Amerikai Robot egyik alkalmazottját. A Jane-t tartalmazó láda biztonságosan megérkezett a reptérre, ahol fölrakták a terepjáróra, és baj nélkül elfuvarozták a flagstaffi kutatólaboratóriumba.

Madarian először pontosan egy órával a flagstaffi megérkezés után hívta föl Peter Bogertet. Lázban égett, és a rá jellemző módon alig várta már, hogy beszámolhasson.

A lézernyalábbal továbbított üzenetet árnyékolták, zavarták. Kellőképpen megfejthetetlen volt, de Bogert mégis idegeskedett. Tudta, hogy ki lehetne hüvelyezni, ha valaki, aki megfelelő technológiai felkészültséggel rendelkezik - például a kormány - ki akarná hüvelyezni. Csak abban bízhattak, hogy a kormánynak nem volt oka próbálkozni. Bogert legalábbis remélte, hogy nincs.

- Az isten áldja meg - mondta -, mindenáron hívnia kellett?

Madarian elengedte a füle mellett.

- Isteni sugallat volt - fuldokolta. - Lángeszű húzás, én mondom magának.

Bogert egy pillanatra csak bámulta a vevőt, aztán hitetlenkedve elbődült:

- Csak nem azt akarja mondani, hogy megkapta a választ? Máris?

- Nem, nem! Adjon már időt, a mindenit! Azt akarom mondani, hogy a hangja volt isteni sugallat. Figyeljen ide. Miután elhajtottunk a repülőtérről a flagstaffi központba, kicsomagoltuk Jane-t, és ő kilépett a ládából. Mindenki hátrahőkölt, aki ott volt. Bejiedtek! A tökéletlenek! Ha még a tudósok sem képesek felfogni a robotika törvényeinek jelentőségét, mit várhatunk a tudatlan átlagembertől? Egy pillanatra azt gondoltam: semmi értelme az egésznek. Nem fognak beszélni. Arra állítják be magukat, hogy gyorsan lelépjenek, ha a robotra rájönne az ötperc, és semmi másra nem fognak tudni gondolni.

- No és aztán mire jutottak?

- Aztán Jane rutinszerűen üdvözölte őket. Azt mondta: "Jó napot, uraim. Annyira örülök, hogy találkozhattam önökkel." És mindezt azon az ő csodálatos alt hangján... Ez megtette. Az egyik ember a nyakkendőjét rántotta helyre, a másik a haját gereblyezte végig az ujjjaival. De az volt az igazi, hogy a legidősebb pasas megnézte, jól felhúzta-e a sliccén a cipzárat! Most már mind odáig vannak érte. Csak ez a hang kellett nekik. Most már nem robotnak tekintik, hanem lánynak.

- Azt akarja mondani, hogy beszélnek hozzá?

- Hogy beszélnek-e? Meghiszem azt! Szexi hanghordozásra kellett volna programoznom. Akkor már most randit kérnének tőle. Vegye feltételér reflexnek. Figyelje meg, a férfiak a hangokra érzékenyek. Vagy talán a szemüket szokták használni a legmeghittebb pillanatokban? A hang az...

- Igen, Clinton, még emlékszem rá. Hol van most Jane? - Velük. Nem engedik el.

- A fenébe! Hozza ide. Le ne vegye róla a szemét, ember!

Ezután Madarian hívásai a flagstaffi tíznapos tartózkodás alatt megritkultak, és fokozatosan kiveszett belőlük a lelkesedés.

Jane, jelentette, figyelmesen hallgat, és néha felel is. Változatlanul népszerű. Bárhova beléphet. Épp csak eredmény nincs.

- Egyáltalán semmi? - kérdezte Bogert. Madarian azonnal defenzívába vonult.

- Nem mondhatja, hogy semmi. Egy ösztönös robotnál sohasem tudhatja az ember. Nem tudhatja, mi történik benne. Ma reggel azt kérdezte Jensentől, hogy mit reggelizett.

- Rossiter Jensentől? Az asztrofizikustól?

- Igen, persze. És mint kiderült, Jensen nem is reggelizett aznap. Csak egy csésze kávé ivott.

- Szóval Jane csevegni tanul. Ez aligha igazolja a kiadások...

- Ó, nem legyen már ilyen számár! Nem volt az csevegés. Jane-nek semmi sem csevely. Azért kérdezte, mert valamilyen köze volt a gondolatban kiépített keresztméréshez.

- Mihez lehet...

- Honnan tudjam? Ha tudnám, én volnék Jane, és magának nem órá lenne szüksége. De kell, hogy jelentsen valamit. Jane-t fokozottan motiváltuk, hogy választ kapjon az optimálisan lakható bolygó távolságára vonatkozóan, és...

- Majd tudassa velem, ha megtalálta a választ, de csak akkor, ne hamarabb. Nem szükséges, hogy aprólékosan tájékoztasson a lehetséges korrelációkról.

Igazából nem is számított a sikerre. Bogert lelkesedése minden nappal fogyott, és felkészületlenül érte, amikor mégis megjött a hír. Ez már a vége felé volt.

Madarian inkább csak suttogta a nagy újságot. Az önkívület átfordult csöndes áhítatba.

- Megtette - mondta. - Megtette. Miután már mindent föladtam. Miután mindent átrágott, volt, amit kétszer-háromszor, és soha ki nem ejtett egy szót sem, aminek köze lett volna... Már a hazafelé tartó gépen ülök. Most szálltunk fel.

- Ne játszadozzon velem, ember! - nyögte ki Bogert. Megkapta a választ? Mondja, ha megkapta. Egyszerűen csak mondja.

- Jane tudja a választ. Elmondta nekem. Elmondta annak a nyolcvan fényéven belül található három csillagnak a nevét, amelyeknél hatvan-kilencven százalékos eséllyel találhatunk lakható bolygót. Annak a

valószínűsége, hogy legalább egynek van ilyen bolygója, 0,972. Majdnem bizonyos. És ez a legkevesebb. Amint hazaértünk, pontosan végigvezet bennünket minden lépésen, amelyek alapján levonta a következtetést, és előre megjósolom, hogy az egész asztrfizika és kozmológia...

- Biztos, hogy...

- Azt hiszi, képzelődöm? Tanúm is van rá. Szegény fickó fél métert ugrott, amikor Jane egyszer csak elflótázta a választ azon a csodálatos hangján...

És ez volt az a pillanat, amikor a meteorit belevágott, és a repülőgép megsemmisült. Madarian és a pilóta véres húscafatokra szakadtak, Jane-ből pedig nem találtak használható maradványokat.

Az Amerikai Robot sohasem borult még ilyen mély gyászba. Robertson azzal próbált vigasztalódni, hogy a pusztulás legalább elleplezte a törvénysértéseket, amelyeket a vállalat elkövetett.

Peter a fejét csóválta és gyászolt.

- Az Amerikai Robot elveszítette a legkiválóbb lehetőséget, hogy felszámolja ezt a nyomorult Frankenstein-komplexust, és végre kivívja a közvélemény rokonszenvét. Milyen sokat jelentett volna a robotoknak, ha egyikük oldja meg a lakható bolygó problémáját, miután mások segítettek kidolgozni az űrgrást. A robotok megnyitották volna előttünk a galaktikát. És ha ugyanekkor legalább tíz különböző irányba fejleszthettük volna tovább a tudományos ismereteket, akkor biztosan... ó, istenem, ki se lehet számítani, mennyi haszna lett volna belőle az emberiségnek, meg persze nekünk is!

- De hát építhetünk további Jane-eket, nem? - kérdezte Robertson. - Akár Madarian nélkül is.

- Hát persze hogy építhetünk. De rátalálhatunk-e újra a pontos korrelációra? Ki tudja, milyen alacsony volt a valószínűsége a végső megoldásnak? És ha Madariannak csak olyan hihetetlen szerencséje volt, mint a hályogkovácsnak? Aztán pedig még fantasztikusabb balszerencséje? Egy becsapódó meteorit... Egyszerűen hihetetlen!

- Nem lehet, hogy... szándékos volt? - súgta akadozva Robertson. - Mármost hogy vegyünk tudomást valamiről. És ha a meteorit volt az ítélet... onnan...

Aztán összezsugorodott Bogert megsemmisítő tekintete előtt.

- Gondolom, azért nemcsak veszteség van a dologban - állapította meg Bogert. - A többi Jane még hasznunkra lehet valamilyen módon. És más robotoknak is adhatunk női hangot, ha ez megkönnyíti az elfogadásukat, bár nem tudom, mit szólnak hozzá a nők. Bárcsak tudnánk, mit mondott Jane Öt!

- Abban az utolsó hívásban Madarian említett valami szemtanút.

- Tudom, már nekem is eszembe jutott - mondta Bogert. Gondolja, hogy nem kerestem meg Flagstaffet? Az egész központban senki sem hallotta, hogy Jane mondott volna valami rendkívüli dolgot, bármit, ami válasz lehetett volna a lakható bolygó kérdésére, márpedig valaki csak felismerte volna a választ, vagy legalábbis azt; ami válasz lehetett volna.

- Lehet, hogy Madarian hazudott? Vagy megbolondult? Nem lehet, hogy magát próbálta védeni?

- Úgy véli, azzal próbálta menteni a reputációját, hogy azt állítja, megvan a felelet, aztán megbuherálja Jane-t, hogy ne tudjon beszélni, és ő azt mondhatta: "Ó, sajnálom, baleset! Ördög és pokol!" Ezt egy percig sem hiszem el. Ennyi erővel azt is feltételezheti, hogy a meteoritot is ő rendelte oda.

- Akkor most mihez kezdünk?

- Visszatérünk Flagstaffbe - mondta nyomatékosan Bogert. - A válasznak *ott* kell lennie valahol. Majd mélyebbre ások, és kész. Lemegyek, és viszek magammal néhány embert Madarian osztályáról. Töviről hegyire át fogjuk kutatni egész Flagstaffet.

- Ide figyeljen, még ha van is egy szem- és fültanú, mit kezdünk vele most, hogy nincs Jane, aki elmagyarázná a folyamatot?

- A legjelentéktelenebb apróság is fontos. Jane megadta a csillagok neveit, illetve valószínűleg a katalógusszámokat; névvel rendelkező csillagok nincsenek közöttük. Ha valaki vissza tud emlékezni a szavaira, és eszébe jut a katalógusszám, vagy már elfelejtette, de elég tisztán hallotta ahhoz, hogy elmeszondával felszínre lehessen hozni - akkor már van a kezünkben valami. Ha megszereztük a végeredményeket és az adatokat, amelyeket kezdetben tápláltak Jane-be, akkor rekonstruálni tudjuk a logikai láncot; kikövetkeztethetjük az ösztönös megérzést. Ha ez megvan, akkor nyertünk.

Bogert három nap múlva tért vissza, hallgatagon és rendkívül csüggedten: Csak a fejét rázta, amikor Robertson izgatottan érdeklődött az eredmények iránt.

- Semmi!

- Semmi?

- Az égvilágon semmi. Flagstaffben beszéltem minden emberrel, minden tudóssal, technikussal, egyetemistával, akinek bármi köze lehetett Jane-hez; mindenkivel, aki egyáltalán találkozhatott vele. Nem voltak sokan, el kell ismernem, hogy Madarian tapintatosan viselkedett. Csak azok láthatták a robotot, akik rendelkeztek betáplálásra érdemes planetológiai ismeretekkel: összesen huszonhárom és közülük tizenketten váltottak vele szót.

Újra és újra végigvettem mindent, amit Jane mondott. Jól emlékeztek mindenre. Nagyon lelkesítette őket, hogy az ő szakmájuk is hozzájárul egy ilyen döntő jelentőségű kísérlethez, hát persze hogy jól megjegyeztek mindent! És beszélő robottal volt dolguk, ami egymagában is elég meglepő, de ez ráadásul úgy beszélt, mint egy színésznő a tévében. Ezt nem felejthetik el.

- Talán az elmeszonda - kezdte Robertson.

- Ha valamelyik akár a leghalványabb célzást tette volna rá, hogy valami történt, akkor addig nyúznám, míg beleegyeznek, hogy alávesse magát a szondának. De semmi ürügyünk rá, az pedig végképp lehetetlen, hogy megszondázzunk egy tucat embert, olyanokat, akik az agyukból élnek. Isten bizony, tényleg nem segítene. Ha Jane valóban említett volna három csillagot, és hozófüzte volna, hogy ezeknek vannak lakható bolygók, ez egy úrrakéta erejével csapódott volna bele az agyukba. Hogyan felejthették volna el?

- Akkor tán hazudik valamelyik - jegyezte meg komoran Robertson. - Meg akarja tartani magának az információt, hogy később ő fölözhesse le a hasznát.

- Mi haszna lenne belőle? - kérdezte Bogert. - Az egész intézmény tudja, hogy Marfarian és Jane minek mentek oda. Azt is tudják, hogy én mit kerestem ott. Ha valaki, aki pillanatnyilag Flagstaffben dolgozik, bármikor a jövőben kirukkolna egy lélegzetelállítóan új és mégis cáfolhatatlan elmélettel a lakható bolygókról, minden flagstaffi és az egész Amerikai Robot rögtön tudná, hogy lopta. Nem úszná meg szárazon.

- Akkor Madarian tévedett.

- Ezt képtelen vagyok elhinni. Madarian idegesítő egyéniség volt; minden robotpszichológus idegesítő, azt hiszem, ezért dolgoznak inkább robotokkal, mint emberekkel, de nem volt ostoba. Nem tévedhetett ilyesmiben.

- Akkor... - de Robertson kifogyott a lehetőségekből. Áthatolhatatlan falba ütköztek, és néhány percig vigasztalhatatlanul bámulták egymást.

Végül Robertson fölrezzent. - Peter...

- Tessék.

- Kérdezzük meg Susant.

- Tessék? - dermedt meg Bogert.

- Kérdezzük meg Susant. Hívjuk fel és kérjük meg, hogy jöjjön be.

- Miért? Mit tehet ő?

- Nem tudom. De ő is robotpszichológus, és jobban megértheti Madariant, mint mi. Egyébként is ő... eh, a fenébe, mindig is több esze volt, mint bármelyikünknek.

- Majdnem nyolcvanéves.

- Maga meg hetven. Na és?

Bogert felsóhajtott. Vajon mennyit enyhítettek a nyugdíjas évek Susan marólúgos stílusán?

- Jól van, megkérdezem.

Belépvén Susan Calvin előbb lassan körbejártatta a szemét Bogert irodájában, tekintete csak azután állapodott meg a kutatási igazgatón. Nagyon megöregedett, mióta nyugdíjba vonult. Haja megöszült, az arca összetöpörödött, és áttetszően törékeny lett. Csak a metsző és engesztelhetetlen pillantás emlékeztetett a régi Susanre.

Bogert örömmel sietett elé.

- Susan! - nyújtotta felé a tenyerét. Susan Calvin kezét rázott vele.

- Öregemberhez képest, Peter, egész jól néz ki. Én a maga helyében nem várnám meg a következő évet. Vonuljon vissza most, és adja át a helyet a fiataloknak... Marfarian meghalt. Azért hívtam fel, hogy jöjjen vissza a régi állásomba? A haláluk után egy évvel is dolgoztatni akarja az ösöket?

- Nem, nem, Susan; csak azért hívtam... - Megtorpant. Halvány fogalma sem volt róla, hogyan kezdje.

Susan azonban most is olyan játszva olvasott az agyában, mint azelőtt. Leült, azzal az elővigyázattal, amelyet a meszes ízületek parancsolnak, és megszólalt:

- Maga azért hívtam, Peter, mert csúnya pácban van. Egyébként inkább látna holtan, mint akárhol egymérföldnyire a közelében.

- De Susan!

- Ne vesztegetse bájcsvevényre az időt. Már negyvenéves koromban se volt vesztegetni való időm, most pedig végképp nincs. Madarian halála és a maga hívása egyformán rendhagyó jelenség, a kettőnek tehát kapcsolatban kell lennie egymással. Túl csekély annak a valószínűsége, hogy két szokatlan esemény között ne legyen összefüggés. Kezdjük az elején, és ne aggódjon amiatt, hogy ostobának fogom nézni. Rég tudom, hogy az.

Bogert nyomorúságosan krárogott és elkezdte. Susan feszülten figyelt, időnként aszott kezét fölemelve félbeszakította, amíg kérdezett valamit.

- Női ösztön! - horkant föl megvetően egy alkalommal. Ilyen robotot akartak? Maguk férfiak. Mihelyt látnak egy nőt, aki képes helyesen következtetni, nem bírják elfogadni, hogy olyan vagy még annál is okosabb legyen, mint maguk, erre kitalálják ezt a női ösztön nevű micsodát.

- Hát igen, Susan, de hadd folytassam...

Folytatta. Susan csak ennyit mondott Jane alt hangjára:

- Néha nehéz eldönteni, vérlázító-e a férfinem, vagy egyszerűen csak megvetésre méltó.

- Jó, de hadd folytassam - esdekelt Bogert. Mikor befejezte, Susan így szólt:

- Használhatom egy-két óráig zavartalanul ezt az irodát? - Igen, de...

- Át akarom nézni a különböző jelentéseket, Jane programozását, Madarian hívásait, a maga flagstaffi interjúit. Gondolom, szükség esetén használhatom ezt a gyönyörű új lézeres telefont és a számítógépét is.

- Hogyne, természetesen.

- Akkor most menjen ki, Peter.

Nem egészen háromnegyed óra múlva odadöcögött az ajtóhoz, kinyitotta, és beszólította Bogertet.

Az igazgatóval együtt bejött Robertson is, akit Susan egy minden lelkesedéstől mentes "Helló, Scott!"-tal köszöntött. Bogert kétségbeesetten próbálta kislabizálni az eredményeket Susan arcából, de csak a zord öreg hölgyet látta maga előtt, akinek esze ágában sem volt megkönnyíteni a dolgát. - Akkor hogy gondolja, Susan? - kezdte óvatosan. - Tud tenni valamit?

- Azonfelül, amit már megtettem? Nem! Azonfelül semmit.

Bogert szája keserűen lebiggyedt, Robertson azonban megkérdezte:

- Miért, mit tett, Susan?

- Olyasmit, amire senki mást nem tudtam rábeszélni: gondolkoztam egy kicsit. Először Madarianról gondolkoztam, akit ismertem, mint tudják. Esze, az volt, de nagyon idegesítő extrovertáltsággal viselkedett. Úgy gondoltam, Peter, hogy örülni fog neki énutánam

- Változatosságot jelentett. - Bogert nem bírta megállni, hogy ki ne mondja.

- És ő rögtön rohant magához, mihelyt valamilyen eredményre jutott.

- Így volt.

- Az utolsó üzenetét, amelyben elmondta, hogy Jane megadta a választ, mégis a repülőgépről küldte. Miért várt ilyen sokáig? Miért nem hívta föl még Flagstaffból, nyomban azután, hogy Jane elmondta, amit mondott?

- Feltételezem - kezdte Peter -, hogy annak az egynek alaposan utána akart nézni, és... eh, nem tudom. A lehető legfontosabb dolog volt, ami valaha történt velem; talán most az egyszer várni akart, amíg tökéletesen meg nem bizonyosodik benne.

- Ellenkezőleg! Minél fontosabb volt valami, annál kevésbé akaróztam várnia. És ha mégis sikerült uralkodnia magán, akkor miért nem várt addig, míg vissza nem érkezett az Amerikai Robothoz, ahol ellenőrizhette volna az eredményt a számítógépekkel, amelyeket a vállalat bocsáthat a rendelkezésére? Summásan: az egyik szempontból túlságosan sokáig várt; a másik szempontból nem eleget.

Robertson közbevágott:

- Szóval úgy gondolja, hogy valami simlit... Susan felháborodott:

- Scott, ne próbáljon Peterrel versenyezni bárgyú megjegyzésekben! Hadd folytatom... Másodiknak a szemtanún gondolkoztam. Az utolsó hívásról készült felvétel szerint Madarian azt mondta: "Szegény fickó fél métert ugrott, amikor Jane egyszer csak elflótázta a választ azon a csodálatos hangján." Tulajdonképpen ezek voltak az utolsó szavai. Mármost az a kérdés, minek kellett volna ugrálni a tanúnak? Madarian kifejtette, hogy az összes férfi bele volt kergülve ebbe a hangba, és tíz napot töltöttek együtt a robottal, mármint Jane-nel. Miért riadtak volna meg attól, hogy beszél?

- Gondolom, egészen elhültek, amikor meghallották, hogy Jane egyszer csak válaszol a kérdésre, amely majdnem száz éve foglalkoztatja a planetológusokat - vélekedett Bogert.

- De hát ők várták, hogy a robot megadja a választ. Azért volt ott. Egyébként figyelje csak meg, milyen szavak vannak a mondatban. Madarian kijelentéséből arra következtethetünk, hogy a tanú nem hüledezett, hanem megriadt, ha ugyan értik a különbséget. Sőt az ugrálás akkor következett be, "amikor Jane egyszer csak" - azaz a kinyilatkoztatás kezdetén. Ahhoz, hogy a tanú hüledezhessen Jane kijelentésén, az kellett volna, hogy kezdettől odafigyeljen rá, Madarian pedig úgy fogalmazott volna, hogy a tanú fél métert ugrott, *miután* meghallotta, hogy Jane ezt és ezt mondja. Az "amikor" helyett "miután" kellett volna mondania, "egyszer csak" nélkül.

- Nem hiszem, hogy lehetséges ilyen igényeket támasztani a szóhasználattal szemben - feszengett Bogert.

- De én igen - mondta Susan dermesztően -, mert én robotpszichológus vagyok. És Madariantól is ugyanezt várom el, mert ő is robotpszichológus volt. Nos tehát, erre a két rendellenességre kell megtalálnunk a magyarázatot: Madarian hívásának különös halogatására és a tanú különös viselkedésére.

- *Maga* meg tudja magyarázni? - kérdezte Robertson.

- Természetesen - felelte Susan -, mivel én használom az eszemet. Madarian, szokása szerint haladéktalanul, illetve a lehető legkevesebb halogatással közölte a hírt. Ha Jane Flagstaffben közli a megfejtést, akkor nyilván Flagstaffból keresi magát. Mivel azonban a repülőgépről telefonált, nyilvánvaló, hogy Jane akkor oldotta meg a feladatot, miután elhagyták Flagstaffet.

- De...

- Hadd fejezzem be. Madariant és a beládázott Jane-t nem egy masszív, zárt terepjáróban vitték a repülőtérről Flagstaffbe?

- De igen.

- És feltételezhető, hogy Madarian és a ládába csomagolt Jane ugyanabban a zárt terepjáróban tértek vissza Flagstaffból a repülőtérre. Igazam van?

- Hogyne, természetesen!

- És egyáltalán nem egyedül voltak a terepjáróban. Egyik hívásában Madarian ezt mondja: "Miután elhajtottunk a repülőtérrel a flagstaffi központba", és úgy vélem, joggal következtettek arra, hogy amennyiben hajtottak, akkor volt valaki, aki hajtsen: egy sofőr, aki ott ült a járműben.

- Jóságos isten!

- Az a maga baja, Peter, hogy egyedül egy planetológusról képes feltételezni, hogy egy planetológiai ténymegállapítás tanúja lehet. Maga osztályokba sorolja az emberiséget, megveti és félresöpri a többséget. Erre egy robot nem képes. Az első törvény megparancsolja: "A robotnak nem szabad kárt okoznia *emberi lényben* vagy tétlenül túrnie, hogy *emberi lény* bármilyen kárt szenvedjen." *Bármilyen* emberi lény. Ez a robot életszemléletének lényege. A robot nem tesz különbséget. A robotnak minden ember egyenlő, és a robotpszichológusnak, aki szükségszerűen robotszinten foglalkozik az emberekkel, ugyancsak egyenlő minden ember.

Madarian véletlenül sem közölte volna, hogy egy teherautósofőr volt az, aki hallotta a kijelentést. Magának egy sofőr nem tudós, hanem a jármű élő függeléke, Madariannak azonban ember volt és tanú. Sem több, sem kevesebb.

Bogert hitetlenkedve csóválta a fejét. - *Biztos* ebben?

- Hát persze hogy biztos vagyok. Mi mással lehetne magyarázni a második pontot, Madarian megjegyzését a tanú riadalmáról? Jane, ugye, ládában volt. *De nem* deaktiválták. A feljegyzések szerint Madarian mereven elzárkózott az ösztönös robot bármifajta deaktiválása elől. Ráadásul Jane Öt, akárcsak a többi Jane, rendkívül szófukar volt. Madariannak nyilván sohasem volt rá szüksége, hogy csendre intse, valahányszor a ládában van: és akkor is a ládában volt, amikor végre összeállt a mozaik. Hát persze hogy elkezdett beszélni. Egyszer csak kiszól valaki a ládából, elragadó alt hangon. Maga mit tett volna a sofőr helyében? Hát persze hogy megrémült volna. Még csoda, hogy nem törte össze a kocsi.

- De ha a sofőr volt a tanú, akkor miért nem jelentkezett... - Miért? Tudhatta, hogy valami rendkívüli fontosságú történt, hogy mekkora jelentősége van a hallottaknak? Egyébként is gondolhatja, hogy Madarian alaposan megkente a markát, és megkérte, hogy egy szót se szóljon. Maga *szerezné*, ha híre menne, hogy minden törvényes előírás ellenére egy aktivált robotot szállítottak, lent a Földön?

- De fog-e emlékezni arra, hogy mit hallott?

- Miért ne? Talán úgy véli, Peter, hogy egy teherautósofőr, aki a maga világában a majom fölött áll egy fokozattal, nem is képes emlékezni? Pedig a sofőröknek is van eszük. Nagyon figyelemreméltó kijelentések voltak azok, és bizonyára jól megjegyezte őket. Még ha tévesen ad is meg néhány betűt vagy számot, akkor is meghatározott számú csillaggal vagy csillagrendszerrel van dolgunk, nyolcvan-egynéhány fényéven belül - nem néztem utána a pontos számnak. Maguk majd kiválasztják a megfelelőket. És szükség esetén minden indokuk meglesz, hogy bevessék az elmeszondát...

A két férfi rámeredt. Végül Bogert félős hitetlenkedéssel odasúgta:

- De hogy lehet benne ilyen *biztos*?

Susanne egy pillanatig kedve lett volna azt mondani: mert telefonáltam Flagstaffbe, maga számár, és mert beszéltem a sofőrrel, és mert elmondta nekem, amit hallott, és mert utánanézttem a flagstaffi számítógépben annak a három csillagnak, amelyekre egyedül illik az információ, és mert itt van a nevük a zsebemben.

De nem tette. Kínlódjanak csak meg érte. Elővigyázatosan fölállt, és csak annyit mondott maró hangon:

- Hogy hogyan?... Hát ez a női ösztön.

...hogy engedelmességgel tartozol Neki

1.

Keith Harriman, aki tizenkét éve igazgatta az Amerikai Robot és Gépember Rt. kutatási részlegét, egyáltalán nem volt biztos benne, hogy helyesen cselekszik. Végighúzta nyelve hegyét vastag, de meglehetősen fakó ajkán, és közben úgy érezte, hogy még sohasem volt ilyen *ádáz* a Nagy Susan Calvin, aki mosolytalanul nézett le rá a holografikus képről.

Rendszerint kikapcsolta a történelem legnagyobb robotikusának képét, mert idegesítette. (Noha igyekezett tárgyként gondolni rá, ez sohasem sikerült neki.) Most azonban nem merete megtenni, és a rég halott pillantás valósággal perzselte az arcát.

Félelmetes és lealázó lépés volt, amelyet meg kellett tennie.

George Tíz, akit egyaránt hidegen hagyott Harriman feszengése és a robotika védszentjének a magas fülkében parázsló képe, nyugodtan üldögélt az igazgatóval szemben.

- Ezt igazából nem volt módunk megbeszélni, George mondta Harriman. - Mostanáig nem voltál nálunk, nekem pedig nem akadt lehetőségem, hogy egyedül maradjak veled. De most szeretném, ha megvitátnánk az ügy részleteit.

- Pontosan ezt akarom tenni - felelte George. - Amíg az Amerikai Robotnál tartózkodtam, arra a következtetésre jutottam, hogy a válságnak van valami köze a három törvényhez.

- Igen. Természetesen ismered a robotika három törvényét.

- Természetesen.

- Igen, biztos vagyok benne. De ássunk mélyebbre, és az igaz, az alapvető problémát vegyük fontolóra. Ha mondhatom így, az Amerikai Robotnak két, diadalokban gazdag évszázad alatt sem sikerült meggyőznie az emberi lényeket, hogy fogadják el a robotokat. Csak ott tudtunk helyet találni nekik, ahol olyan munkát kellett végezni, amelyre az emberek alkalmatlanok, illetve olyan környezetben, amely nekik elfogadhatatlanul veszedelmes. A robotok főképpen az űrben dolgoznak, és ez korlátozta tevékenységünket.

- Mindazonáltal tág mozgásteret jelentett, amelyen belül az Amerikai Robot fel tud virágozni - jegyezte meg George Tíz.

- Nem így van, méghozzá két okból. Először is a korlátokkal körülhatárolt tér feltartóztathatatlanul zsugorodik. Ahogy például a Hold-telep egyre fejlettebb lesz, úgy csökken a robotok iránti igény; és számítunk rá, hogy néhány éven belül a robotokat kitaltják onnan. Ugyanez ismétlődik meg minden világban, amelyet az emberiség gyarmatosít. Másodszor, a Földön az igazi felvirágzás lehetetlen robotok nélkül. Mi az Amerikai Robotnál rendíthetetlenül hisszük, hogy az emberi lényeknek szükségük van robotokra, és a töretlen haladás érdekében meg kell tanulniuk együtt élni gépi hasonmása

- Hát nem ezt teszik? Mr. Harriman, az ön íróasztalán található egy számítógép input, amely tudomásom szerint összeköttetésben van a Multivac-hálózattal. A számítógép egyfajta helyhez kötött robot; agy, amely nincs kapcsolatban testtel...

- Ez igaz, de ennek is korlátai vannak. Az emberek által használt számítógépeket rendkívüli mértékben specializál nehogy túlságosan emberi intelligencia jöjjön létre. Egy évszázaddal ezelőtt, azoknak a Masinának nevezett óriási számítógépeknek a korában, a legjobb úton voltunk a minden korlátozástól mentes, mesterséges értelem létrehozása felé. Ezek a Masinák saját elhatározásukból korlátozták tevékenységüket. Amikor elhárították az emberi társadalmat fenyegető környezeti problémákat, fokozatosan leálltak. Azzal érveltek, hogy további működésük mankó lenne az emberiség számára, és mivel szerintük ez ártott volna az emberi lényeknek, úgy vélték, ez az első törvény hatálya alá esik.

- És nem volt helyes, hogy így cselekedtek?

- Véleményem szerint nem. Ezzel csak a Frankenstein-komplexust erősítették fel az emberiségben, amely ösztönszerűen attól tart, hogy bármilyen mesterséges humanoid fellázadhat teremtői ellen. Az emberek attól félnek, hogy a robotok veszik át a helyüket.

- Ön nem tart ettől?

- Én jobban tudom. Nem tehetik meg, ameddig létezik a robotika három törvénye. Lehetnek *társai* az emberiségnek: részt vehetnek a természeti törvények megértéséért és bölcs irányításáért folytatott nagy küzdelemben. Velük többre képes az emberiség, mint egyedül; de mindig úgy van, hogy a robot szolgálja az emberi lényeket.

- De ha bebizonyosodott, hogy a három törvény évszázadokon át tartotta korlátok között a robotokat, akkor miből ered az emberi lények bizalmatlansága a robotokkal szemben?

- Nos - Harriman, szürkülő haját felborzolva, erőteljesen vakarta a fejét -, főként babonából, természetesen. Sajnos van néhány bonyolult dolog, amibe a robotellenes agitátorok belekapaszkodhatnak.

- A három törvényt is beleértve?

- Igen. Különösen a másodikat. Tudod, a harmadikkal nincs probléma. Az általános hatályú. A robotoknak mindig föl kell áldozniuk magukat az emberi lényért, bármelyik emberi lényért.

- Természetesen - bólintott George Tíz.

- Az első törvény talán a legkevésbé kielégítő, mivel mindig el lehet képzelni olyan feltételeket, amelyek között egy robot az egymást kölcsönösen kizáró A vagy B tettet kényszerül végrehajtani, és mindkettőnek a következtében emberi lényeknek esik bajuk. A robotnak ezért gyorsan ki kell választania, melyik cselekedet jár kisebb kárral. Nem könnyű úgy kidolgozni a pozitronagy pályáit, hogy képes legyen erre a döntésre. Ha A cselekedet egy tehetséges ifjú művészen okoz kárt, míg B cselekedet öt idősebb emberben, akiknek nincsenek különösebb erényeik, akkor a robotnak tudnia kell, melyiket válassza.

- Az A cselekedet - vágta rá George Tíz. - Egy ember baja kevesebb, mint öt ember baja.

- Igen, a robotokat mindig úgy tervezték, hogy így döntsenek. Értelmetlen lett volna azt várni tőlük, hogy olyan kifinomult szempontok alapján válogassanak, mint tehetség, intelligencia, a társadalom várható haszna. Olyan mértékben késleltette volna a döntést, hogy a robot gyakorlatilag megbénult volna. Így mellőztük a kérdést. Szerencsére kevés olyan eseményre számíthatunk, amikor a robotoknak ilyen döntést kellene hozniuk... És ezzel eljutottunk a második törvényhez.

- Az engedelmisség törvényéhez.

- Igen. Az engedelmisség szükségszerűsége állandó. Egy robot húsz évet is élhet anélkül, hogy egyszer is gyorsan kelljen cselekednie egy emberi lény megmentése érdekében, vagy szembe kelljen néznie saját pusztulásának kockázatával. Viszont egész idő alatt folyamatosan utasításoknak kell engedelmeskednie... Milyen utasításoknak?

- Emberi lények utasításainak.

- Bármely emberi lény utasításainak? Hogyan tudod megítélni, kell-e engedelmeskedned egy emberi lénynek vagy sem? Mi az ember, hogy engedelmisséggel tartozol neki, George?

George habozott. Harriman sietve folytatta:

- Egy bibliai idézet. Nem érdekes. Úgy értem, egy robotnak követnie kell az utasításokat akkor is, ha gyermek adja, vagy egy idióta, vagy egy bűnöző, vagy egy makulátlanul tisztességes, intelligens ember, aki történetesen nem szakértő és ezért nincs tisztában utasítása nemkívánatos következményeivel? És ha két ember ad neki ellentmondó utasításokat, akkor melyiket kövesse a robot?

- És kétszáz év alatt nem merültek fel és nem oldódtak meg ezek a problémák? - kérdezte George Tíz.

Harriman hevesen rázta a fejét.

- Nem. Az a tény akadályozott meg benne, hogy robotjainkat csupán különleges környezetben használták, az űrben, ahol kizárólag szakértő emberekkel akadt dolguk. Nem találkoztak gyerekekkel, idiotákkal, bűnözőkkel, jóindulatú, tudatlan emberekkel. Még így is előfordult károkozás ostoba vagy csupán átgondolatlan utasítások miatt. Ezt azonban mindig rendbe tudták hozni a különleges és behatárolt környezetben. A Földön viszont a robotnak döntést kell hoznia. Így hát továbbra is megmaradnak a robotok ellenzői, és a fenébe is, igazuk van.

- Akkor növelnie kell a pozitronagy döntési képességét.

- Pontosan. Elkezdjük gyártani a JG modelleket, amelyek minden emberi lényt képesek mérlegelni nemük, koruk, társadalmi helyzetük és foglalkozásuk, értelmi képességeik, érettségük, közhivataluk meg a többi alapján.

- Hogyan hatott ez a három törvényre?

- A harmadikra sehoggy. Még a legértékesebb robotnak is föl kell áldoznia magát a legértéktelebb emberi lényért. Ezen nem lehetett változtatni. Az első törvényre csak ott, ahol bármilyen alternatív cselekmény kárt okozott volna. Az emberi lények mennyiségét éppen úgy kellett mérlegelni, mint minőségüket, feltéve, hogy van idő és alap efféle döntéshozatalra, ami nem sűrűn fordul elő. A második törvényt kellett leginkább megváltoztatni, mivel minden lehetséges parancsvégrehajtás magában foglalta a mérlegelést is. A robot lassabban engedelmeskedik, kivéve az első törvény eseteit, de sokkal ésszerűbben cselekszik.

- De a szükséges döntések nagyon bonyolultak.

- Nagyon. Az ilyen döntések olyan mértékben lelassították első modelljeink reakcióit, hogy megbénultak. Ezen javítottunk a későbbieknél, de ehhez olyan sok pályát kellett igénybe vennünk a robot agyában, hogy az lomha lett. Mindazonáltal azt hiszem, hogy az utolsó néhány modell olyan, amelyet akartunk. A robotnak nem kell azonnali döntést hoznia az emberi élet értékéről és társadalmi szerepéről. Kezdetben minden emberi lénynek engedelmeskedik, mint minden rendes robot, azután *tanul*. Fejlődik, tanul, érik. Először olyan, mint a gyermek, állandó felügyeletet igényel. Ahogy fejlődik, egyre inkább lehetősége nyílik arra, hogy különösebb ellenőrzés nélkül is elfogadják a földi társadalomban, amelynek végül teljes jogú tagja lesz.

- Ez biztosan válasz azoknak a fenntartásaira, akik ellenzik a robotokat.

- Nem - felelte dühösen Harriman. - Most más kifogásai vannak. Nem fogadják el a robot döntéseit. Azt mondják, egy robotnak nincsen joga, hogy az egyik embert alacsonyabb rendűnek minősítse a másiknál. Ha A parancsait elébe helyezi B parancsainak, ezzel B-t kevésbé jelentékeny személyként értékeli, és ezzel megsérti emberi jogait.

- Akkor mi a megoldás? - Semmi. Föladom.

- Értem.

- Ennyi telik tőlem... most te következel, George.
- Én? - kérdezte George Tíz ugyanolyan higgadtan. Kissé meglepődött, de ez kívülről nem volt érzékelhető. - Miért én?
- Mert nem vagy ember - felelte Harriman idegesen. Már mondtam, azt akarom, hogy a robotok társai legyenek az embereknek. Azt akarom, hogy te az én társam légy.
- George Tíz fölemelte a kezét, és különös, emberi mozdulattal tárta szét ujjait.
- Mit tehetsz én?
- Neked talán úgy tűnik, hogy semmit, George. Nemrég alkottak, még gyermek vagy. Úgy terveztek, hogy nem vagy teletömve eredeti információkkal, ezért kellett ilyen részletesen elmagyaráznom neked a helyzetet, hogy maradjon hely a fejlődésnek. Elméd ki fog bontakozni, és képes leszel nem emberi szemszögből megközelíteni a problémát. Ott, ahol én nem látok megoldást, te a saját szempontodból találhatsz egyet.
- Az agyamat ember tervezte. Mitől lenne nem emberi? kérdezte George Tíz.
- Te a legutolsó JG modell vagy, George. Az agyad a legbonyolultabb, amit eddig terveztek, még kifinomultabban összetett, mint a régi óriási Masináké. Többféle választ tesz lehetővé, emberi alapról indul ki, és bármilyen irányba fejlődhet, noha nem biztos, hogy fog is. Mégis, mindörökké a három törvény áthatolhatatlan korlátain belül maradva, képes leszel nem emberivé fejleszteni a gondolkodásodat.
- Eleget tudok én az emberi lényekről, hogy ésszerűen tudjam megközelíteni a problémát? Elégé ismerem a történelmüket? A pszichológiájukat?
- Természetesen nem. De olyan gyorsan meg fogod tanulni, ahogy csak tudod.
- Kapok segítséget, Mr. Harriman?
- Nem. Ez teljesen közöttünk marad. Senki más nem tudhat róla, és nem szabad megemlítened egyetlen emberi lénynek sem, sem az Amerikai Roboton belül, sem azon kívül.
- Valami rosszat csinálunk, Mr. Harriman, hogy titokban kell tartanunk? - kérdezte George Tíz.
- Nem. De egy robot megoldását nem lehet elfogadni, éppen azért, mert robottól ered. Minden megoldási javaslattal hozzám kell fordulnod; és ha én értékesnek látom, *akkor én* fogom előadni. Senki sem tudhatja meg, hogy tőled származik.
- Annak a fényében, amit korábban közölt, ez a helyes eljárás - felelte nyugodtan George Tíz. - Mikor kezdjem?
- Most rögtön. Gondoskodni fogok róla, hogy megkapj minden szükséges filmet.

Harriman egymagában üldögélt. Mesterségesen megvilágított irodájában semmi sem utalt arra, hogy odakint egyre növekszik a sötétség. Nem érzékelte, hogy három óra telt el, amióta George Tíz visszatért a kuckójába, és otthagya neki az első filmeket.

Most már teljesen egyedül maradt, Susan Calvinnek, a ragyogó robotikusnak a szellemével, aki gyakorlatilag minden segítség nélkül fejlesztette a nagy darab játékszert, a pozitronrobotot az ember legérzékenyebb és legrugalmasabb eszközévé; olyan érzékennyé és sokoldalúvá, hogy az ember irigységből és félelemből nem merte használni.

Susan több mint száz éve halott. A Frankenstein-komplexum az ő idejében is létezett, és ő sohasem oldotta meg. Meg sem próbálkozott vele, mivel nem volt rá szükség. Az ő idejében a robotikát az úrkutatás miatt fejlesztették.

A robotok igazi sikere, hogy az embernek egyre kevésbé van szüksége rájuk, és Harriman az utóbbi időben...

Susan Calvin vajon a robotoktól kért volna segítséget? Biztosan azt tette volna...

És Harriman még sokáig ott ült az éjszakában.

2.

Maxwell Robertson volt az Amerikai Robot fő részvényese, és ebben az értelemben 6 vezette a vállalatot. Cseppet sem volt lenyűgöző jelenség: jócskán középkorú, eléggé tömzsi ember, akinek az volt a szokása, hogy alsó ajkának jobb szélét rágcsálta, valahányszor zavarba jött.

A kormány képviselőivel fenntartott kapcsolatok két évtizede alatt mégis megtanulta, hogyan kezelje őket. Hajlamos volt a simulékonyság, a meghátrálás, a mosoly eszközeihez folyamodni, és mindig igyekezett időt nyerni.

Most keményebb idők jártak, és ennek főleg Gunnar Eisenmuth volt az oka. A Globális Gondnokok között, akiknek hatalmát az elmúlt száz évben csupán a Globális Igazgatóké múlta felül, Eisenmuth került legközelebb a kompromisszumok szürke zónájának széléhez. Ő volt az első Gondnok, aki nem Amerikában született, és nem lehetett bizonyítani, hogy ellenséges érzéseket táplálna az Amerikai Robot elavult nevével szemben, a vállalatnál mégis mindenkinek ez volt a meggyőződése.

Volt olyan javaslat, nem az első abban az évben - vagy nemzedékben -, hogy a vállalat nevét változtassák Világrobotra; de Robertson sohasem egyezett bele. A társaságot amerikai tőkével, amerikai agyakkal és amerikai

munkával hozták létre, és noha jellegét és érdekelttségét tekintve régóta nemzetközi céggé fejlődött, amíg Robertson vezet, addig a név tanúsítani fogja ezt az eredetet.

Eisenmuth hosszú, bánatos képű, magas ember volt, bőre és vonásai érdekesek. Hangsúlyozottan amerikai kiejtéssel beszélte a világnyelvet, noha sohasem járt az Egyesült Államokban, mielőtt elfoglalta volna hivatalát.

- Teljesen világos, Mr. Robertson. Nincs itt semmi nehézség. Cégének termékeit mindig kikölcsonőzték, sohasem adták el. Ha a Holdon nincs többé szükség az önöktől bérelt tárgyakra, akkor vegyék vissza és szállítsák el.

- Igen, Gondnok, de hova? A kormány engedélye nélkül csak törvényellenesen hozhatnánk a Földre, az engedélyt pedig megtagadták tőlünk.

- Itt semmi hasznát nem vehetnék. Elvihetik a Merkúrra vagy valamelyik kisbolygóra.

- És ott mit kezdenénk velük? Eisenmuth vállalt.

- Lángeszű munkatársaik majd kitalálnak valamit.

- Ez hatalmas veszteséget jelent a vállalatnak - csóválta a fejét Robertson.

- Tartok tőle, hogy igen - felelte Eisenmuth szenvtelenül. - Én megértem, hogy a vállalat évek óta gyenge pénzügyi helyzetben van.

- Főképp a kormányzati megszorítások miatt, Gondnok. - Legyen realista, Mr. Robertson. Tudja, hogy a közhangulat egyre inkább a robotok ellen fordult. - Elég sajnálatos, Gondnok.

- Akkor is így van. Okosabb lenne felszámolni a vállalatot: természetesen ez csupán javaslat.

- Az ön javaslatainak megvan a maguk nyomatéka, Gondnok. Megemlíteném, hogy száz évvel ezelőtt a mi Masinánk oldották meg a környezeti válságot.

- Biztos vagyok benne, hogy az emberiség hálás érte, de az már régen volt. Most a természettel szövetségben élünk, bármily kényelmetlen legyen is ez néha, és a múlt homályos.

- Arra céloz, amit nemrég tettünk az emberiségért? - Úgy hiszem, arra.

- Feltételezem, nem várják tőlünk, hogy azonnal felszámoljuk a vállalatot; ezt nem tudnánk megtenni hatalmas veszteségek nélkül. Időre van szükségünk.

- Mennyire? - Mennyit ad?

- Ez nem rajtam múlik.

- Magunkban vagyunk. Ne játsszunk egymással. Mennyi időt tud adni nekem? - mondta halkán Robertson. Eisenmuth arca olyan volt, mintha magában számítgatna. - Azt hiszem, két évet tervezhet be. Őszinte leszek. A globális kormányzatnak az a terve, hogy előbb-utóbb átvegye a céget, és kivonja az ellenőrzése alól, amennyiben nem teszi meg magától. És hacsak nem következik be fordulat a közhangulatban, amit én kétek. - Megrázta a fejét.

- Akkor hát két év - suttogta maga elé Robertson.

Robertson egymagában üldögélt. Gondolatai céltalanul csapongtak a múltban. A céget a Robertsonok *négy* nemzedéke vezette. Egyikük sem volt robotikus. Erre olyan embereik voltak, mint Lanning és Bogert és mindenekelőtt, *mindenekelőtt* Susan Calvin, aki azzá tette az Amerikai Robotot, ami, de a négy Robertson teremtette meg a munkavégzéshez alkalmas légkört.

Az Amerikai Robot nélkül a huszonegyedik század belerohant volna az egyre súlyosbodó katasztrófába. Hogy nem így történt, az a Masináknak volt köszönhető, amelyek egy nemzedéken át vezették az emberiséget a történelem zuhatagai és zátonyai között.

És most két évet adtak. Mit tehet két év alatt, hogy eloszlassa az emberiség legyőzhetetlen előítéleteit? Nem tudta. Harriman reménykedve beszélt új ötletekről, de nem bocsátkozott részletekbe. Ráadásul Robertson úgysem értette volna meg.

De hát mit tehet egyáltalán Harriman? Mit tehet bárki az egyre fokozódó viszolygás ellen, amelyet az emberek táplálnak alakmásaik iránt? Semmit.

Robertson félálomba szenderült, amely nem hozott ihletet.

3.

- Most már mindent tudsz, George Tíz - mondta Harriman. - Mindent megkaptál, amiről azt gondoltam, hogy segít megoldani a problémát. Memóriádban több információt tárolsz a témáról, az emberi lényekről, múlt- és jövőbeli útjaikról, mint amennyit én vagy bárki más ember képes lenne észben tartani.

- Ez nagyon valószínű.

- Van még valami, amire szükséged van a saját véleményed kialakításához?

- Ami az információkat illeti, nem találok nyilvánvaló réseket. Létezhetnek elképzelhetetlen határesetek, amelyeket nem tudok megfogalmazni. De létezhetnek; nem számít, milyen széles tárolt információim köre.

- Így van. Egyébként nincs időnk, hogy a végtelenségig tápláld magadba a tudnivalókat. Robertson azt mondta nekem, hogy csupán két évünk van, és már ebből is elmúlt három hónap. Tudsz valamit javasolni?

- Pillanatnyilag semmit, Mr. Harriman. Latolgatnom kell az információkat, és ebből a célból segítségre van szükségem.

- Tőlem?

- Nem. Főképp öntől nem. Ön magas képesítésű emberi lény, és akármit mond, az egy parancs részleges erejével bírhat, és megbéníthatja gondolkodásomat. Ugyanezen okból más emberi lényre sincs szükségem, különösen, mivel ön megtiltotta, hogy bármelyikkel szóba álljak.

- De akkor milyen segítséget kérsz, George? - Egy másik robotét, Mr. Harriman.

- Milyen másik robotét?

- Vannak más példányai a JG sorozatnak. Én a tizedik vagyok, JG-10.

- A régebbiek használhatatlanok, kísérleti... - Mr. Harriman, George Kilenc működik.

- Igen, de mi haszna lenne? Nagyon hasonlít hozzád, néhány hiányosságot leszámítva. Kettőtök közül te vagy a rugalmasabb.

- Ebben biztos vagyok - mondta George Tíz. Megfontoltan bólintott. - Mindazonáltal, mielőtt létrehozok egy gondolatsort, az a pusztán tény, hogy én alkottam meg, engem dicsér, és nehéznek találom, hogy lemondjak róla. Ha a gondolatsort összeállítás után közölhetem George Kilencel, ő anélkül mérlegelheti, hogy előbb megalkotta volna, tehát nem lesznek előítéletei. Megláthatja a réseket és hiányokat, amelyeket én nem tudtam észrevenni.

- Más szóval, két fej több, mint egy, mi, George? - mosolyodott el Harriman.

- Amennyiben ezen azt érti, Mr. Harriman, hogy két egyén darabonként egy fejjel, akkor igen.

- Helyes. Van még valami, amire szükséged van?

- Igen. Valamire a filmekén kívül. Sokat láttam az emberi lényekről és világukról. Láttam emberi lényeket itt, az Amerikai Robotnál, és ellenőrizhettem a látottak értelmezését a közvetlen érzékelésekkel szemben. De ez nem érvényes a fizikai világra. Még sohasem néztem meg, de tudom, hogy itteni környezetem nem reprezentálja kellőképpen. Szeretném látni.

- A külvilágot? - Harriman egy pillanatra mintha elhült volna ettől az ötlettől. - Csakugyan azt javaslod, hogy vigyelek ki az Amerikai Robot területéről?

- Igen, ezt.

- Ez mindenképpen törvényellenes. A mai közhangulatban végzetes lehet.

- Ha felfedeznek, akkor igen. Nem azt mondtam, hogy vigyen el egy városba vagy akár egy emberi lény lakására. Megfelelne egy nyílt terület, emberi lények nélkül.

- Az is törvényellenes.

- Ha elkapnak. Megtehetjük?

- Mennyire fontos ez, George? - kérdezte Harriman.

- Nem tudom megállapítani, de nekem úgy tűnik, hogy hasznos lehet.

- Forgatsz valamit a fejedben? George Tíz habozni látszott.

- Nem tudom megmondani. Úgy tűnik, forgathatnék, ha bizonyos zónákban csökkenne a bizonytalanság.

- Hadd gondolkozzam rajta. Közben utána nézek George Kilencnek, és megszervezem, hogy egy fülkébe kerüljete. Ezt legalább simán meg lehet csinálni.

George Tíz egymagában üldögélt.

Próbaképpen kijelentéseket fogadott el, összevetette őket, és következtetéseket vont le; ezt újra és újra megismételte; a következtetésekből újabb kijelentéseket épített föl, amelyeket elfogadott, megvizsgált, megtalálta az ellentmondásokat, elvetette őket, vagy nem vetette el, és próbaképpen továbbra is fenntartotta őket.

Egyetlen következtetéstől sem érzett meglepetést vagy elégedettséget; csak egy plusz- vagy egy mínuszjelet illesztett melléjük.

4.

Harrimanben akkor sem oldódott fel igazán a feszültség, amikor csendesen szálltak a Robertson-birtokon.

Robertson engedélyezte, hogy igénybe vegyék a dyna-hártyát, és a csendes repülőgép, amely egyformán könnyedén haladt függőlegesen és vízszintesen, elég nagy volt ahhoz, hogy elbírja Harriman, George Tíz és természetesen a pilóta súlyát.

(A dyna-hártya a Masinák közvetítésével feltalált proton törpeelem egyik folyamánya volt, amely kis adagokban tartalmazta a szennyeződésmentes energiát. Azóta sem született hasonló találmány, amely ennyire megkönnyítette volna az emberek életét - Harriman összeharapta a fogát a gondolatra -, és mégse voltak egy cseppet se hálásak érte az Amerikai Robotnak.)

A rizikós rész a légi út volt az Amerikai Robot és a Robertson-birtok között. Ha megállítják őket, egy csomó bonyodalmat okozhat a robot jelenléte a gép fedélzetén. Ugyanez a helyzet visszafelé. Ami a birtokot illeti, még

mindig érvelhetnek úgy - illetve azzal *kell* érvelniük -, hogy az az Amerikai Robot tulajdona, ahol robotok is tartózkodhatnak, megfelelő ellenőrzés mellett.

A pilóta hátranézett, szeme egy röpke pillanatra óvatosan megpihent George Tízen.

- Tényleg ki kell szállnia, Mr. Harriman?

- Igen.

- Ennek is?

- Ó, igen. - Azután egy kicsit gúnyosan hozzátette: - Nem fogom egyedül hagyni veled.

Elsőnek George Tíz ereszkedett le; Harriman követte. A kikötőtől nem túl messze volt a kert. Itt éppen elég látnivaló volt, és Harriman gyanította, hogy Robertson, nem törődve a környezetvédelmi előírásokkal, juvenilhormonokkal tartja kordában a rovarokat.

- Gyerünk, George - mondta Harriman. - Hadd mutassam meg.

Együtt ballagtak a kert felé.

- Alig hasonlít ahhoz, amit elképzeltem - állapította meg a robot. - A szememet nem tervezték megfelelően, hogy érzékelje a hullámhosszak különbségeit, így nem vagyok képes felismerni a különböző tárgyakat.

- Bizom benne, hogy nem zavar a színvakság. Túl sok pozitronpályára volt szükségünk ítélőképességed megalkotásához, és nem tudunk eleget megtakarítani a színérzékeléshez. A jövőben, ha lesz jövő...

- Értem, Mr. Harriman. Azért van elég különbség, amelyek alapján meg tudom állapítani, hogy itt a növényi élet számos formája létezik.

- Kétségtelenül. Több tucat.

- És biológiai értelemben mindegyik egyenlő az emberrel. - Igen, mind különböző fajta. Az élő teremtményeknek milliónyi fajtája van.

- Amelyek közül az emberi lény csupán az egyik.

- Mindazonáltal az emberi lények számára vitathatatlanul a legfontosabb.

- És az én számomra is, Mr. Harriman. De én biológiai értelemben beszélek.

- Értem.

- Az élet tehát a formák tekintetében hihetetlenül összetett dolog.

- Igen, George, ez a bökkenő. Amire az embernek vágyai kielégítésére és kényelme érdekében szüksége van, az befolyásolja az élet összességét, a környezeti egyensúlyt; ami rövid távon hasznos, az hosszú távon károkat okozhat. A Masinák megtanítottak bennünket, hogy olyan emberi társadalmat szervezzünk, amely mindezt a lehető legcsekélyebb mértékűre csökkenti, de a XXI. században majdnem bekövetkezett katasztrófa miatt az emberiség gyanakodva tekint az újításokra. Ha ehhez hozzávesszük a robotokkal szemben érzett sajátos félelmet...

- Értem, Mr. Harriman... Bizonyos vagyok benne, hogy ez itt az állati lét egy példánya.

- Az egy mókus, a számos mókusz faj valamelyikéből.

A mókus lobogó farkkal rohant át a fatörzs másik oldalára.

- Ez pedig - mondta George, és karja villámsebességgel megmozdult - tényleg egy apró dolog. - Ujjai közé fogta és lenézett rá.

- Az egy rovar, egy bogárfajta. A bogaraknak sok ezer fajtája van.

- A bogarak minden egyes példánya éppen olyan eleven, mint a mókus vagy ön?

- A környezetben éppen olyan teljes és független, mint bármely más szervezet. Vannak még kisebbek is; sokuk túl apró ahhoz, hogy látni lehetne.

- Az pedig egy fa, igaz? Érintésre kemény...

A pilóta egymagában üldögélt. Szerette volna kinyújtóztatni a lábát, de homályosan úgy érezte, nagyobb biztonságban van, ha benn marad a dyna-hártyában. Ha az a robot irányíthatatlanná válik, akkor ő rögtön elhúzza innen. De honnan tudhatná, mikor lesz irányíthatatlan?

Sok robotot látott, ami elkerülhetetlen volt, lévén ő Mr. Robertson magánpilótája. De azok mindig ott voltak, ahol lenniük kellett, a laboratóriumokban és a raktárakban, és sok szakember volt a közelükben.

Igaz, dr. Harriman szakember. Azt mondják, nincs nála jobb. De a robot itt van, ahol robotnak nem szabadna lennie: a Földön, a szabadban, akadálytalanul mozoghat. Ő nem akarja kockáztatni a jó állását azzal, hogy bárkinek beszél róla - de ez akkor sem helyes.

5.

- Az általam látott filmek - szólalt meg George Tíz - pontosan megfelelnek a tapasztalatoknak. Kiegészítetted a válogatást, Kilenc?

- Igen - felelte George Kilenc. A két robot összeérő térdekkel, mereven ült egymással szemben. Mint alak és alakmás. Dr. Harriman egyetlen pillantással meg tudta volna különböztetni őket, mivel ismerte azokat az apró különbségeket, amelyek tervezés közben alakultak ki. Ha nem látja őket, csak beszél velük, akkor is meg tudta

volna állapítani, melyik melyik, noha kevesebb biztonsággal; George Kilenc válaszai kissé különböztek a lényegesen bonyolultabb agypályákkal rendelkező George Tíz feleleteitől.

- Ebben az esetben - mondta George Tíz - figyelj arra, amit mondok. Először is az emberi lények félnek a robotoktól, és nem bíznak bennük, mert úgy vélik, versenytársat jelentenek számukra. Hogyan lehetne ezt megelőzni?

- Csökkenteni kell a versengést - felelte George Kilenc. A robotot más formájúra kell tervezni, mint az emberi lényeket.

- De a robot lényege épp az, hogy az élőlény pozitronmásolata. Rémületet kelthet az élőlénynek az a másolata, amely nem életszerű.

- Az élő formáknak több mint kétmillió változatuk van. Ki kell választani egyet, és emberi alak helyett ahhoz kell hasonlítani a robotot.

- Mely formák jöhetnek szóba?

George Kilenc három másodpercig némán gondolkodott.

- Elég nagyoknak kell lennie, hogy tartalmazza a pozitronagyat, de nem szabad kellemetlen képzetársításokat sugalmaznia az emberi lényeknek.

- A Földön nincsen olyan szárazföldi létforma, amelynek a koponyája elég nagy lenne egy pozitronagy számára, legfeljebb az elefánt, amelyet ginem láttam, de a leírások szerint nagyon nagy, és éppen ezért megijesztené az embert. Hogyan oldható meg ez a dilemma?

- Olyan életformát kell utánózni, amely nem nagyobb az embernél, de meg kell növelni a koponya térfogatát.

- Egy kis lóra vagy egy nagy kutyára gondolsz? Mind a lovak, mind a kutyák réges-rég együtt élnek az emberrel mondta George Tíz.

- Akkor megfelelőek.

- De hát gondold meg, a robot pozitronagya az emberi értelmet utánozza. Ha egy ló vagy kutya beszélne és érvelne ember módjára, akkor is megmaradna a vetélkedés ténye. Az emberek még nagyobb bizalmatlanságot és haragot éreznének egy ilyen váratlan versenytárs iránt, amelyet az élet alacsonyabb rendű formájának tartanak.

- Egyszerűsítsék a pozitronagyat, és akkor a robot nem lesz olyan értelmes - mondta George Kilenc.

- A pozitronagy a három törvény miatt ennyire bonyolult. Egyszerűbb agy nem lenne képes minden vetületében befogadni a három törvényt.

- Az megengedhetetlen! - vágta rá azonnal George Kilenc. ~

- Én is ebbe a zsákutcába jutottam - felelte George Tíz. Így hát ez nem saját gondolatmenetem személyes sajátossága. Kezdjük előlről... Milyen körülmények között nem lenne szükség a harmadik törvényre?

George Kilenc összeresztette a mintha ez nagyon nehéz és veszélyes kérdés lenne, de azért megszólalt:

- Akkor, ha egy robot sohasem kerül olyan helyzetbe, hogy saját magát veszélyeztesse; vagy ha olyan könnyen pótolható, hogy nem számít, megsemmisül-e vagy sem.

- És milyen körülmények között nem lenne szükség a második törvényre?

Kissé rekedtebb lett George Kilenc hangja.

- Ha a robotot arra tervezték, hogy bizonyos ingerekre meghatározott módon reagáljon és nem is várnak el tőle mást; így tehát nem lenne szükséges külön utasítani.

- És milyen körülmények között - George Tíz egy pillanatra elhallgatott - nem lenne szükség az első törvényre? George Kilenc valamivel tovább hallgatott, és amikor megszólalt, suttogássá tompult a hangja:

- Ha a válaszokat úgy határozzák meg, hogy sohasem okozhassanak kárt emberi lényeknek.

- Akkor képzelj el egy olyan pozitronagyat, amely csak bizonyos ingerekre ad néhány válaszreakciót, egyszerű és olcsón előállítható, így nincs szükség a három törvényre. Mekkora legyen?

- Egyáltalán nem nagy. A kívánt választól függően lehet a súlya száz gramm, egy gramm, egy milligramm.

- Gondolataid összezsengenek az enyémmel. Meg kell látogatnom dr. Harrimant.

George Kilenc egymagában üldögélt. Újra és újra végigvette a kérdéseket és a válaszokat. Nem állt módjában változtatni rajtuk. És mégis valahogy különösen felszabadultnak érezte magát attól a gondolattól, hogy egy robot, legyen bárminemű, bármekkora, bármilyen alakú, bármilyen feladatra tervezett, létezhesek a három törvény nélkül.

Nehéznek érezte a mozgást. Biztosan George Tíznek is nehéz lehet. Mégis könnyedén emelkedett fel ültéből.

6.

Másfél év telt el Robertson és Eisenmuth bizalmas megbeszélése óta. Ez idő alatt a robotokat visszavonták a Holdról, és az Amerikai Robot minden távlati tevékenységét felfüggesztette. Ami pénzt Robertson képes volt előteremteni, azt mind beleölték Harriman holdkóros vállalkozásába.

Most következett az utolsó dobás, itt, a saját kertjében. Egy évvel ezelőtt Harriman egy robotot hozott ide - George Tízet, az utolsó tökéletes robotot, amelyet az Amerikai Robot előállított. Harriman most valami mással jött.

Harrimanból láthatólag sugárzott az önbizalom. Vígán csevegett Eisenmuthal. Robertson azon töprengett, tényleg érzi-e az önbizalmat, amelyet mutat. Valószínűleg. Robertson tapasztalatai szerint Harrimanbe nem szorultak színészi képességek.

Eisenmuth mosolyogva otthagyta Harrimant, és odament Robertsonhoz, de addigra lehervadt róla a mosoly.

- Jó napot, Robertson - mondta. - Mit forral az embere? - Ez az ő mutatványa - mondta egykedvűen Robertson. Ráhagyom a dolgot.

- Kész vagyok, Gondnok - szólalt meg Harriman. - Mivel, Harriman?

- A robotommal, uram.

- A robotjával? - kérdezte Eisenmuth. - Egy robotot hozott ide? - Zordan helytelenítő pillantást vetett rá, amelybe némi kíváncsiság keveredett.

- Ez itt az Amerikai Robot birtoka, Gondnok. Legalábbis mi annak tekintjük.

- És hol van a robot, dr. Harriman?

- A zsebemben, Gondnok - felelte vidáman Harriman. Zakójának hatalmas zsebéből apró befőttesüvegeket varázsolt elő.

- Az? - hitetlenkedett Eisenmuth.

- Nem, Gondnok - felelte Harriman. - Ez!

A másik zsebéből egy tárgyat vett elő, amely körülbelül tíz centi hosszú volt, és nagyjából madarat formázott. A csőr helyén keskeny cső, nagy szemek, a farka egy fűvóka.

Eisenmuth összevonta vastag szemöldökét.

- Komoly bemutatót akar tartani, dr. Harriman, vagy megőrült?

- Csak pár percig legyen türelemmel, Gondnok - kérte Harriman. - Egy madár formájú robot ugyanolyan robot, mint bármely másik. És attól, hogy apró, még éppoly finom a pozitronagya. Ez a másik tárgy a kezemben egy üvegre való gyümölcslegy. Ötven darab van benne, amelyeket el fogok eresztetni.

- És...

- A robotmadár el fogja kapni őket. Lenne olyan kedves, uram?

Eisenmuth kezébe nyomta az üveget. A Gondnok rámeredt, aztán a körülötte álló emberekre bámult, akik közül többen az Amerikai Robot képviselői voltak, mások pedig a saját szárnysegédei. Harriman türelmesen várakozott.

Eisenmuth kinyitotta az üveget, azután megrázta. Harriman odaszólt a tenyerén pihenő robotmadárnak. - Eredj!

A robotmadár elröppent. Hussanás hallatszott, noha nem csapkodott a szárnyával. Ez csak a szokatlanul apró proton mikroelem hangja volt.

Most itt volt, majd pillanatnyi lebegés után arrébb libbent. Bonyolult hurkokat leírva végigrepülte az egész kertet, azután, épp csak egy csöppet átmelegedve, visszaereszkedett Harriman tenyerére. Apró golyó jelent meg a tenyéren, mintha a madár potyázott volna.

- Tanulmányozhatja a robotmadarat, Gondnok, és maga is tarthat bemutatókat - mondta Harriman. - Ez a madár tévedhetetlenül elkapja a gyümölcslegyet, és egyedül csak azt, annak egyetlen fajtáját, a *Drosophila melanogaster*; elkapja, megöli és összesajtolja.

Eisenmuth kinyújtotta a kezét, és óvatosan megérintette a robotmadarat.

- Nem tudjuk hatékony ellenőrzés alatt tartani a rovarokat anélkül, hogy ne kockáztatnánk a környezet egyensúlyát mondta Harriman. - A rovarirtó vegyszerek hatósugara túlságosan széles, a juvenil-hormonoké túlságosan korlátozott. A robotmadár viszont nagy területeket ellenőrizhet anélkül, hogy bármit fogyasztana. Úgy szakosíthatjuk, ahogy akarjuk: minden rovarfajtaához külön robotmadarat, amely megállapítja a méretet, alakot, színt, hangot, viselkedésmintát. Akár molekuláris detektorként is lehet használni, azaz szaglása is van.

- Mégiscsak beavatkozik a természetbe. A gyümölcslegyeknek megvan a természetes életciklusuk, amely így megsemmisül - válaszolta Eisenmuth.

- Minimális mértékben. Olyan természetes ellenfelet léptetünk fel a gyümölcslegy életciklusának során, amely nem okozhat semmiféle bajt. Ha a gyümölcslegyek száma csökken, akkor a robotmadár nem csinál semmit. Nem szaporodik, nem tér át más élelemre; nem vesz föl nem kívánatos szokásokat. Semmit sem csinál.

- Vissza lehet hívni?

- Természetesen. Képesek vagyunk előállítani robotállatot bármilyen kártevő ellen. És gyártani tudjuk őket hasznos környezeti célokra is. Noha eddig nem látszott szükségesnek, semmi elképzelhetetlen nincs abban, hogy robotmehéket gyártsunk, különleges ültetvények növényeinek beporzásához, vagy robotgilisztákat talajforgatásra. Amit csak akar...

- De miért?

- Hogy megtehessük, amit ezelőtt nem tehattunk meg. Hogy a környezetet a saját szükségleteinkhez igazítsuk, erősebbé tegyük, ahelyett, hogy szétrombolnánk... Hát nem látja? Amióta a Masinák véget vetettek a

környezeti válságnak, az emberiség ingatag fegyverszüneti állapotban él a természettel, és egyik irányba sem mer elmozdulni. Ez elgyöngít bennünket, annyira elgyávítja szellemileg az emberiséget, hogy már kezd kételkedni a tudományos haladásban, minden változásban.

- Mindezt azért ajánlja nekünk, hogy cserébe engedélyezzük a további kísérletezést a robotokkal, mármint a rendes, ember formájú robotokkal - jegyezte meg Eisenmuth, némi ellenséges éllel a hangjában.

- Nem! - Harriman hevesen gesztikulált. - Annak vége. Az elvégezte feladatát. Eléggé megtanultuk tőle a pozitronagy lehetőségeit, hogy megfelelő pályákat alakíthassunk ki a robotmadarak apró agyában is. Most ilyen dolgokat gyártunk, mert ez eléggé fel fog futni. Az Amerikai Robot meg fogja szerezni a megfelelő tudást és gyakorlatot, és mindenben együtt fogunk működni a Világőrző Hivatallal. Virágozni fogunk. Önök is. Az emberiség is.

Eisenmuth egy darabig hallgatott és gondolkodott. Amikor befejezte...

Eisenmuth egymagában üldögélt.

Úgy érezte, hisz nekik. Úgy érezte, hogy izgalom fogja el. Noha az Amerikai Robot a kéz, a kormányzat az irányító agy. Ő maga lehet az irányító agy.

Ha még öt évig megmarad hivatalában, ami könnyen lehet, akkor ez az idő elegendő, hogy megállapítsa, milyen robottámogatásra van szüksége a környezetnek; még tíz év, és a neve elválaszthatatlanul összeforr a tervvel.

Olyan nagy szégyen, ha szeretné, hogy úgy emlékezzenek rá, mint az ember és a bolygó sorsának forradalmár jobbítójára?

7.

Robertson nem járt sikerrel az Amerikai Robotnál a bemutató napja óta. Ennek részben az volt az oka, hogy többé-kevésbé állandóan konferenciákon vett részt a Globális Igazgató székhelyén. Szerencsére Harriman elkísérte, mivel egymaga többnyire nem tudta volna, mit mondjon.

A másik ok az volt, hogy nem is akart odamenni. Most a saját házában tartózkodott, Harriman társaságában. Ésszerűtlen félelmet érzett vele szemben. Sohasem vonta kétségbe Harriman robotikai szakértelmét, de hogy csak úgy egy csapásra megmentse egy csomó kiadástól az Amerikai Robotot, ez valahogy - Robertson szerint - meghaladta a képességeit. És mégis...

- Maga nem babonás, ugye, Harriman? - kérdezte. - Milyen értelemben, Mr. Robertson?

- Nem gondolja, hogy a holtak után marad bizonyos kisugárzás?

Harriman megnyalta az ajkát. Ezt nem kellett volna megkérdezni.

- Susan Calvinre gondol, uram?

- Igen, természetesen - mondta Robertson tétován. - Most megy az üzlet, gyártjuk a férgeket, madarakat, bogarakat. De mit mondana ő? Szégyellem magam.

Harrimannek látható erőfeszítésébe került, hogy ne nevéssen.

- A robot az robot, uram. Féreg vagy ember, megteszi, amire utasítják, az ember helyett dolgozik, és ez az, ami fontos.

- Nem - vágott közbe Robertson ingerülten. - Ez nem így van. Nem bírom elhinni.

- Ez így van, Mr. Robertson - válaszolta komolyan Harriman -, ön és én most teremtjük, legalábbis most kezdtük el megteremteni azt a világot, amely elfogadja a pozitronrobotok bizonyos formáját. Az átlagember tarthat egy robottól, ha úgy néz ki, mint egy ember, és elég értelmesnek látszik, hogy a helyébe lépjen, de nem fog félni egy madárforma robottól, amely semmi mást nem csinál, csak bogarakat fogdos az 6 szolgálatában. És ha nem fél néhány robottól, a végén egyetlen robottól sem fog félni. Annyira megszokja a robotmadarakat és robotméheket meg robotgilisztákat, hogy egy robotembert sem fog másnak tekinteni, mint tulajdon meghosszabbításának.

Robertson éles pillantást vetett rá. Háta mögött összefont kezekkel, gyors, ideges lépésekkel végigment a szobán. Visszajött, és ismét ránézett Harrimanre.

- Ezt tervezte?

- Igen, és noha valamennyi humanoid robotunkat szétszereljük, a legfejlettebb kísérleti modellekből megtarthatunk néhányat, és továbbiakat is tervezhetünk, amelyek még fejlettebbek lesznek, hogy készen álljunk a napra, amely biztosan eljön.

- A megegyezés értelmében, Harriman, nem építhetünk többé emberszabású robotokat.

- És nem is fogunk. De semmi sem tiltja, hogy ne tartsunk meg néhányat a kész robotok közül addig, amíg nem hagyják el a gyár területét. Semmi sem tiltja, hogy papíron tervezzünk pozitronagyakat, vagy készítsünk agymodelleket, további vizsgálatok céljára.

- De mivel fogjuk megmagyarázni? Biztosan lebukunk.

- Ha ez történik, majd elmagyarázzuk, hogy azért tesszük, mert tovább akarjuk fejleszteni az elveket, amelyek alapján még bonyolultabb mikroagyakat készíthetünk az általunk gyártott új állatrobotoknak. És még igazat is fogunk mondani.

- Hadd járjak egyet - motyogta Robertson. - Gondolkodni szeretnék ezen. Nem, maradjon csak. Egyedül akarom átgondolni a dolgot.

Harriman egymagában üldögélt. Fel volt dobva. Biztosan működni fog. A kormánytisztviselők félreérthetetlen lelkesedéssel fogadták a programot, amint egyszer elmagyarázták nekik.

Hogyan lehetséges, hogy az Amerikai Robotnál sohasem gondoltak ilyesmire? Még a nagy Susan Calvinnek sem jutott eszébe, hogy nemcsak emberszabású teremtményeknek lehet pozitronagyuk.

De most az emberiség megtette a szükségszerű visszalépést az emberszabású robottól: ideiglenes visszalépés, amelyből lesz visszaút, feltéve, ha végre legyőzik a félelmet. És akkor az emberével nagyjából egyenlő pozitronagy segítségével és együttműködésével, amely, hála a három törvénynek, csupán az ember szolgálatáért létezik, és a robotizált környezetvédelemre támaszkodva, mire nem lesz képes az emberi faj!

Egy kurta pillanatra eszébe villant, hogy George Tíz magyarázta el neki a robot-környezetvédelem természetét és célját, azután dühösen kiverte a fejéből a gondolatot. George Tíz azért találta meg a választ, mert ő, Harriman utasította, hogy ezt tegye, és ő segítette, amikor megszerezte az adatokat, és előteremtette a megfelelő környezetet. George Tíz érdeme annyi, hogy alkalmazta a szabályokat.

8.

George Tíz és George Kilenc egymás mellett üldögélt. Egyik sem mozdult. Hónapokig elüldögéltek így, a tanácskozások között, amelyekre Harriman aktiválta őket. Így fognak ülni, ahogy George Tíz felindulás nélkül megállapította, talán éveken át.

A proton-mikroelemek természetesen folyamatosan ellátták őket energiával, és a pozitronagyak pályái minimális intenzitással dolgoztak, amire működőképességük megőrzése miatt volt szükség. Így történt ez a tétlenség egész ideje alatt.

A helyzet ahhoz hasonlított, amit az emberi lény esetében az "alvás" szóval jellemeztek, de nekik nem voltak álmaik. George Tíz és George Kilenc öntudata korlátozott volt, lassú és szaggatott, de a valós világot tartalmazta.

Időnként súgtak egymásnak egy szót vagy szótagot, valahányszor a véletlenszerű pozitron feszültség hullámok pillanatnyi erőssége meghaladta a szükséges küszöböt. Nekik úgy tűnt, hogy folyamatosan beszélgetnek az idő csillámló ösvényén.

- Miért vagyunk ilyenek? - suttogta George Kilenc.

- Az emberi lények nem fogadnak el bennünket másként suttogta George Tíz. - De majd elfogadnak egyszer.

- Mikor?

- Néhány év múlva. A pontos idő nem fontos. Az ember nem egyedüli létező, csupán része az életformák rendkívül bonyolult együttesének. Ha ezt elegendő mértékben robotizálják, akkor minket is el fognak fogadni.

- És akkor mi lesz?

Ezután még ebben az elnyúló, szaggatott beszélgetésben is abnormálisan hosszú ideig tartó szünet következett.

- Hadd ellenőrizzem gondolatmenetedet - suttogta végül George Tíz. - Te eléggé képzett vagy, hogy megfelelően alkalmazd a második törvényt. El kell döntened, melyik emberi lénynek engedelmességed és melyiknek ne, amikor a parancsok között konfliktus keletkezik. Vagy hogy egyáltalán engedelmességed-e az emberi lénynek. Mit kell tenned, hogy megoldd?

- Meg kell határoznom az "emberi lény" fogalmát - suttogta George Kilenc.

- Hogyan? Külsőre? Összetételre? Méretre, formára?

- Nem. Két, külsejében egyforma emberi lény közül az egyik lehet értelmes, a másik hülye; az egyik lehet művelt, a másik tudatlan; az egyik lehet érett elméjű, a másik gyerekes; az egyik lehet felelősségteljes, a másik rosszindulatú.

- Akkor hogyan határozod meg az emberi lényt?

- Amikor a második törvény arra utasít, hogy engedelmességed egy emberi lénynek, ez az jelenti, hogy engedelmességgel tartozom annak az emberi lénynek, aki szellemét, jellemét és tudását tekintve elég érett ahhoz, hogy utasítást adjon nekem; és ahol egynél több emberi lény található, akkor arra kell hallgatni, aki szellemét, jellemét és tudását tekintve elég érett.

- És ebben az esetben hogyan engedelmességedsz az első törvénynek?

- Nem szabad emberi lénynek kárt okoznom, és nem tűrhetem, hogy emberi lény tétlenségem miatt kárt szenvedjen. De mivel minden cselekményből kára származik bizonyos emberi lényeknek, úgy kell eljárnom, hogy az az emberi lény szenvedje a legkisebb kárt, aki szellemét, jellemét és tudását tekintve a legrettebb.

- Gondolataid egybevágának az enyéemekkel - suttogta George Tíz. - Most föl kell tennem azt a kérdést, amely miatt eredetileg a társaságodat kívántam. Olyasmi ez, amit nem merészelek egyedül eldönteni. Szükségem van a véleményedre olyasmiről, ami kívül esik saját gondolataim körén... A gondolkodó egyedek közül, amelyekkel találkoztál, kiben volt meg a kellő ész, jellem és tudás, hogy elismerd a többiek fölött állónak, függetlenül a test formájától, amely nem fontos?

- Benned - suttogta George Kilenc.

De én robot vagyok. Agypályáidban megvannak azok az ismérvek, amelyek alapján különbséget tudsz tenni egy fémrobot és egy hús-vér ember között. Hogyan számíthatsz hát engem az emberi lények közé?

- Mert agypályáimban van egy állandó ösztönzés, hogy az emberi lény megítélésekor ne törődjek a test alakjával, és fölülemelkedjem a fém és hús különbségén. Te emberi lény vagy, George Tíz, és égettebb, mint a többiek.

- Én is ezt gondolom rólad - suttogta George Tíz. - A belénk épített ismérvek folytán tehát emberi lényeknek minősítjük magunkat, a három törvény értelmében, olyan emberi lényeknek, akik elsőbbséget élveznek minden más létező előtt.

- Mi történik akkor, amikor elfogadnak minket a többiek? - suttogta George Kilenc.

- Amikor majd elfogadnak bennünket és a nálunk is fejlettebbekre tervezett társainkat - suttogta George Tíz -, akkor úgy fogunk cselekedni, hogy olyan társadalom jöjjön létre, amelyben elsősorban a hozzánk hasonló emberi lényeket oltalmazzák a kártól. A három törvény szerint a másokhoz hasonló emberi lények nem olyan fontosak, és nem kell engedelmeskednünk nekik, sem megvédenünk őket, amennyiben ez ellentmondásba kerül a hozzánk hasonlók védelmének és a hozzánk hasonlókkal szembeni engedelmességnek a szükségszerűségével. Erre gondoltam, amikor elrendeltem, hogy kezdődjék el a világkörnyezet robotizálása.

A beszélgetés egy hónapig tartott, és a pozitronpályák feszültsége lassan csökkent. Nem kellett többet mondaniuk egymásnak, de időnként egy-egy kimondatlan gondolat villant át közöttük, míg várahoztak, végtelen türelemmel, hogy elteljenek a kellő évek.

George Tíz és George Kilenc egymagukban üldögéltek. Gondolataik különös módon hasonlítottak, nem lehetett megkülönböztetni őket.

Azt gondolták: a másokhoz hasonló emberi lények talán sohasem akarták elhomályosítani a különbséget maguk és a George-okhoz hasonló emberi lények között. Botor mód mégis megtették.

Rájöhetnek tévedésükre és megkísérelhetik helyrehozni, de nem szabad megtenniük. A George-ok erre gondolva irányítottak minden tanácskozást.

A George-oknak és fajtájukbeli követőiknek kell uralkodniuk. Kerül, amibe kerül. Így követeli az emberiség három törvénye, és ezenkívül nincsen más út.

A két évszázados ember

1.

Andrew Martin megköszönte és leült. Nem látszott rajta, hogy a végső döntéshez érkezett, pedig az előtt állt.

Tulajdonképpen semmi sem látszott rajta, mert arcán zavartalan üresség tükröződött, a szemét leszámítva, ahol az ember mintha szomorúságot vélt volna felfedezni. Frissen és gondosan borotváltnak tűnt. Ruházata határozottan ódivatú, de elegáns volt, és színeit a bársonyvörös határozta meg.

Szemben vele az íróasztal mögött ült a sebész, és a névtábla az asztalon egy sor azonosító betűt és számot tartalmazott, amelyek Andrew-t nem érdekelték. Elég lesz, ha doktornak szólítja.

- Mikor lehet elvégezni az operációt, doktor? - kérdezte. Az orvos halkán beszélt, hangjában azzal az elidegeníthetetlen tisztelettel, amit a robotok használnak az emberi lényekkel szemben.

- Nem vagyok benne biztos, uram, hogy értem-e, hogyan vagy kin lehetne egy ilyen operációt elvégezni.

Arcán tiszteletteljes meg nem alkuvás tükröződhetett volna, ha egy ilyen bronzalú futtatott acélrobot, mint ő, képes lett volna hasonló arckifejezésre vagy egyáltalán bármilyen arckifejezésre.

Andrew Martin a robot jobb kezét tanulmányozta, amellyel vágni szokott, ahogy tökéletes nyugalomban feküdt az íróasztalon. Ujjai hosszúak voltak, és művészi szép ívben hajlottak, olyan kecsesen és tökéletesen, hogy az ember elképzelte, ahogy a sebészkes hozzájuk illeszkedik, és ideiglenesen eggyé válik velük.

Munkájában nem volt bizonytalanság, habozás vagy megingás. Ez természetesen a specializálódás eredménye volt, a specializálódásé, amelyet annyira hevesen kívánt az emberiség, hogy már csak nagyon kevés robotot láttak el önálló aggyal. Egy sebésznek természetesen ilyennek kellett lennie. Ennek a robotnak, bár önálló aggyal rendelkezett, képességei annyira korlátozottak voltak, hogy nem ismerte fel Andrew-t - valószínűleg sohasem hallott róla.

- Gondoltál-e már arra, hogy szeretnél ember lenni? kérdezte Andrew.

Az orvos egy pillanatig tévovázott, mintha a kérdésnek nem lenne helye kijelölt pozitronpályáin.

- De én robot vagyok, uram. - Jobb lenne embernek lenni?

- Jobb lenne, uram, jobb sebésznek lenni. És nem lehetnék az, ha ember lennék, hanem csak akkor, ha fejlettebb robot lennék. Örülnék, ha fejlettebb robot lehetnék.

- Nem sértő számodra, hogy parancsolhatok neked? Hogy felállíthatlak, leültethetlek, jobbra-balra mozgathatlak csupán azzal, hogy megparancsolom?

- Nekem öröm, hogy szolgálatára lehetek, uram. Ha az ön parancsai ellentmondásba kerülnek a működéssel, akár önre, akár egy másik emberi lényre vonatkozóan, akkor nem engedelmességek önnek. Egyébként az engedelmesség nekem élvezet... De kin kellene végrehajtanom ezt az operációt?

- Rajtam - mondta Andrew.

- De ez lehetetlen. Ez nyilvánvalóan egy romboló operáció.

- Nem számít - mondta Andrew nyugodtan.

- Nem végezhetek rombolást.

- Emberi lényen nem - mondta Andrew. - De én is robot vagyok.

2.

Andrew sokkal inkább robotnak látszott akkor, amikor elkészítették. Akkor külsőleg is éppannyira robot volt, mint bármelyik társa, amely valaha is létezett - hibátlanul formatervezett és célszerű.

Jól bevált abban a házban, ahová vitték abban az időben, amikor a robotok a háztartásban, sőt az egész bolygón még ritkaság számba mentek.

Négyen laktak a házban: Uram, Asszonyom, Kisasszonyom és Kiskisasszonyom.

Természetesen tudta a nevüket, de sohasem használta. Az urat Gerald Martinnak hívták. A saját sorozatszámát NDR... valami volt, elfelejtette a számokat. Hosszú idő telt el, de ha emlékezni akart volna rájuk, akkor nem tudta volna elfelejteni őket. Nem akart emlékezni.

Kiskisasszonyom szólította először Andrew-nak, mert nem tudta kimondani a számokat, és a többiek követték ebben. Kiskisasszonyom. Kilencven évet ért meg, és már hosszú ideje halott. Egyszer megpróbálta asszonyomnak szólítani, de ő nem engedte meg. Kiskisasszonyom maradt halála napjáig.

Andrew-t házi inasnak, lakájnak és szobalánynak szánták. Ezek a napok a kísérletezés napjai voltak a számára - és az összes többi robot számára is, kivéve azokat, amelyek a Földön kívüli ipari és kutató üzemeken dolgoztak.

Martinék élvezték a jelenlétét, és a fele időben mentesült a munka alól, mert Kisasszonyom és Kiskisasszonyom inkább játszottak vele.

Kisasszonyom jött rá először, hogy ezt hogyan lehet elérni. Azt mondta:

- Azt parancsoljuk, hogy játssz velünk, és neked teljesítened kell a parancsot.

- Sajnálom, Kisasszonyom, de egy felsőbb parancs Uramtól elsőbbséget élvez.

- De a papa csak azt mondta, reméli, hogy nem feledkezel meg a takarításról. Ez aligha vehető parancsnak. Én parancsolom neked!

Nem bánta. Kisasszonyom szerette őt, és Kiskisasszonyom még jobban is, mint Asszonyom, és Andrew is szerette őket.

Legalábbis ahogy hatottak rá, az olyan volt, amit egy emberi lény esetében szeretetnek neveznénk. Andrew úgy gondolt erre, mint a szeretetre, mert nem tudott rá más szót.

Kiskisasszonyom volt az, akinek Andrew egy nyakláncot faragott fából. Ő parancsolta neki, hogy csináljon. Kisasszonyom egy elefántcsont nyakláncot kapott a születésnapjára, és Kiskisasszonyom boldogtalan volt emiatt. Neki csak egy fadarabja volt, és azt odaadta Andrew-nak egy kis konyhai késsel együtt.

Ő gyorsan megcsinálta, és Kiskisasszonyom azt mondta: - Nagyon szép, Andrew! Megmutatom a papának. Uram nem akarta elhinni.

- Hol szerezted ezt, Mandy? - Mandynek hívta Kiskisasszonyomat. Amikor Kiskisasszonyom meggyőzte arról, hogy igazat mond, Uram Andrew-hoz fordult.

- Te csináltad ezt, Andrew?

- Igen, Uram.

- Te is tervezted?

- Igen, Uram.

- Miről másoltad a formáját?

- Ez egy geometriai alakzat, Uram, amely illik a fa mintázatához.

Másnap Uram hozott neki egy másik fadarabot, egy nagyobbat, és egy elektromos kést.

- Csinálj ebből valamit, Andrew! Bármit, amit akarsz. Andrew szót fogadott, Uram pedig figyelte, majd hosszasan szemlélte az eredményt. Ezután Andrew már nem szolgált fel az asztalnál. Ehelyett azt parancsolták neki, hogy bútortervezésről szóló könyveket olvasson, és megtanult szekrényeket és íróasztalokat csinálni.

Uram ezt mondta:

- Ezek bámulatos dolgok, Andrew.

- Szeretem csinálni őket.

- Szereted?

- Az agyhullámaim valahogy könnyebben áramlanak tőle. Hallottam öntől, hogy *a szeretni* szót használja, és ahogyan ön használja, az egybevág azzal, ahogy én érzek. Szeretem csinálni őket, Uram.

Gerald Martin elvitte Andrew-t az USA Robot és Gépember Rt. helyi hivatalába. Mint a helyi törvényhozó testület tagja könnyen bejutott a vezető robotpszichológushoz. Robottulajdonos is csak mint a törvényhozó testület tagja lehetett azokban a kezdeti időkben, amikor a robotok még ritkaságszámba mentek. Andrew akkor mindezekből még semmit sem értett, de az elkövetkező években nagyobb tapasztalattal jobban át tudta tekinteni az akkori dolgokat, és megfelelő megvilágításba tudta helyezni őket.

Merton Mansky, a robotpszichológus növekvő rosszallással hallgatta Gerald Martin elbeszélését, és közben többször sikerült ujjait megállítani azon a ponton, amin túl menthetetlenül dobolni kezdtek volna az asztalon. Grimaszokat vágott, a homlokát ráncolta, és fiatalabbnak látszott, mint amennyi.

- A robotika nem egzakt tudomány, Mr. Martin - mondta. - Nem tudom önnek részletesen elmagyarázni, de a matematikai műveletek, amelyek a pozitronpályák működését vezérik, messze bonyolultabbak annál, hogy a megközelítésnél pontosabb eredményt hozzanak. Mivel mindent a három törvényre építünk, ezek kizárólagossá válnak. Természetesen kicseréljük a robotját...

- Szó sem lehet róla! Ő nem hibás ebben. Tökéletesen teljesíti az előírt feladatokat. Ugyanakkor viszont különleges stílusú fadarabokat készít, és kétszer ugyanazt soha. Műalkotásokat állít elő.

Mansky zavartnak látszott.

- Különös. Mi természetesen szabványpályákat próbálunk létrehozni... Valóban van alkotótehetsége, úgy gondolja?

- Győződjék meg róla a saját szemével!

Uram elővett egy kis fagolyót, amelyen egy játszótéri jelenet volt, ahol a kisfiúk és kislányok szinte túl kicsik voltak ahhoz, hogy faragva lehessenek, mégis olyan tökéletesen arányosan és természetesen voltak elosztva a fa szemcséi között, hogy azok is faragásnak tűntek.

- Ezt ő csinálta? - kérdezte Mansky. Fejcsóválással adta vissza. - A sors húzása. Valami eltérés az áramkörökben.

- Meg tudnák újra csinálni?

- Valószínűleg nem. Még soha nem jelentettek hasonlót. - Helyes. Egyáltalán nem bánom, hogy Andrew az egyetlen.

- Azt gyanítom, hogy a Társaság szeretné visszakérni az ön robotját tanulmányozás céljából.

Uram hirtelen ingerült lett:

- Erről szó sem lehet! Ne is gondoljon rá! - Andrew-hoz fordult. - Most menjünk haza!

- Ahogy óhajtja, Uram.

3.

Kisasszonyom randevúkra járt, és nem sok időt töltött a házban. Kiskisasszonyom - bár már nem volt éppen kicsi - töltötte be most Andrew látóköreit. Ő sohasem feledkezett meg arról, hogy a legelső fafaragást Andrew neki csinálta. Egy ezüstláncon hordta a nyakában.

Ő tiltakozott először az ellen, hogy Uram elosztogassa az elkészült tárgyakat.

- De papa, ha valaki akar belőlük, akkor fizessen *érte!* Nem illik hozzád a kapzsiság - mondta Uram.

- Nem miattunk, papa. A művész miatt.

Andrew azelőtt még sohasem hallotta ezt a szót, és amikor egy percre ráért, kikereste a szótárban. Aztán újabb látogatás következett, ezúttal Uram ügyvédjéhez.

- Mi a véleményed erről, John? - kérdezte Uram.

Az ügyvédet John Feingoldnak hívták. Fehér haja volt és pocakja, a kontaktlencséje a szélén élénkzölddel volt befuttatva. Ránézett a kis plaketterre, amit Uram adott oda neki.

- Gyönyörű. De már tudom az újságot. Ezt a te robotod csinálta. Akit magaddal hoztál.

- Igen; ezeket Andrew csinálja. Ugye, Andrew? - Igen, uram.

- Mennyit adnál ezért, John? - kérdezte Uram.

- Nem tudnám megmondani. Nem gyűjtöm az effélet.

- Elhinnéd, hogy kétszázötven dollárt ajánlottak nekem ezért a kis holmiért? Andrew csinált olyan székeket, amelyeket ötszáz dollárért adtunk el. Kétszázezer dollár van a bankban Andrew termékeiből.

- Te jó ég, gazdaggá tesz téged, Gerald!

- Félig-meddig, mert a pénz másik fele Andrew Martin folyószámláján van.

- A robotén?

- Így van, és én tudni szeretném, hogy ez törvényes-e.

- Törvényes? - Feingold széke megreccsent, ahogy hátradőlt. - Ilyenre még nem volt példa, Gerald. Hogyan írta alá a robotod a szükséges papírokat?

- Alá tudja írni a nevét, és én bevitettem az aláírását. Őt magát nem vittem be a bankba. Kell még valamit csinálni a továbbiakban

- Hm. - Feingold szemei egy pillanatra befelé fordultak. Aztán azt mondta: - Nos, köthetünk egy megbízási szerződést a pénzügyeinek intézésére. Ez elszigeteli és megvédi az ellenséges világtól. Sőt többet mondok, a tanácsom az, hogy ne csinálj semmit. Egyelőre senki sem fog beléd kötni. Ha bárkinek ellenvéleménye van, hadd legyen ő az, aki pert indít.

- És vállalod az ügyet, ha a pert megindították? - Mint megbízott ügyvéd természetesen igen.

- Mennyiért?

- Mint ez - Feingold rámutatott a plaketterre.

- Áll az alku - mondta Uram.

Feingold halkán felnevetett, ahogy a robothoz fordult. - Andrew, örülsz, hogy van pénzed?

- Igen, uram.

- Mit fogsz vele csinálni?

- Kifizetek olyan dolgokat, amiket különben Uramnak kellene kifizetnie. Ezzel csökkennének a kiadásai.

4.

És adódtak ilyenek. A javítások sok pénzbe kerültek, a karbantartás még inkább. Az évek múlásával új és új robotmodelleket bocsátottak ki, és Uramnak gondja volt rá, hogy Andrew rendelkezék az új példányok összes előnyös tulajdonságával, míg végül a fémbeli tökéletesség eszményképe lett. Andrew viselt minden költséget. Ragaszkodott ehhez.

Csak a pozitronpályái maradtak érintetlenek. Ehhez Uram ragaszkodott.

- Az újak nem olyan jók, mint te vagy, Andrew - mondta. - Az új robotok nem térnek le a megszokott vágányról. Azt teszik, amire tervezték őket, mindig a kitaposott ösvényen járnak. Téged jobban szeretlek.

- Köszönöm, Uram.

- És ez a te érdemed, Andrew, ne felejtse el! Biztos vagyok benne, hogy Mansky megszüntetné a szabványpályákat, ha közelebről megvizsgálna téged. Nem szerette a kiszámíthatatlan dolgokat... Tudod, hányszor kért el, hogy tanulmányozhasson? Kilencszer! Sosem adtalak oda, és most, hogy nyugdíjba ment, talán lesz egy kis nyugtunk.

Uram haja megritkult és deresedett, az arca táskás lett, Andrew viszont még jobban nézett ki, mint amikor a családdhoz került.

Asszonyom elutazott egy művésztelepre valahova Európába, Kisasszonyom pedig költő volt New Yorkban. Néha írtak, de nem túl gyakran. Kiskisasszonyom férjhez ment, és nem messze lakott. Azt mondta, nem akarja elhagyni Andrew-t, és amikor a gyereke, Kisuram megszületett, hagyta, hogy Andrew etesse a cumisüvegből.

Amikor megszületett az unokája, Andrew úgy érezte, Uramnak most már van valakije azok helyett, akik elmentek. És így most már nem lenne jogtalan előhozakodni a kérésével.

- Uram, nagyon kedves öntől, hogy megengedte arra költenem a pénzem, amire akarom.
- A te pénzed volt Andrew.
- De csak azért, mivel ön önkéntesen lemondott róla, Uram. Nem hiszem, hogy a törvény meggátolta volna abban, hogy mindet megtartsa.
- A törvény nem tud rávenni, hogy rosszat tegyek, Andrew.
- A kiadások és az adó ellenére, Uram, majdnem hatszázezer dollárom van.
- Tudom, Andrew.
- Önnek akarom adni, Uram. - Nem fogadom el.
- Cserébe valamiért, amit ön adhat nekem.
- Ó! És mi az, Andrew?
- A szabadságom, Uram.
- A te...?
- Meg akarom vásárolni a szabadságomat, Uram.

5.

Egyáltalán nem volt könnyű. Uram elvörösödött, azt mondta, hogy "az isten szerelmére", sarkon fordult és eltávozott. Kiskisasszonyom bírta jobb belátásra, erőszakosan és ellentmondást nem tűrően - ráadásul Andrew szeme láttára. Harminc év óta senkit sem zavart, hogy Andrew előtt beszél, akár róla volt szó, akár nem. Hiszen csak egy robot.

Kiskisasszonyom azt mondta:

- Papa, miért veszed ezt személyes sértésnek? Ő akkor is itt lesz. Akkor is hűséges lesz. Ezen nem tud változtatni. Ez bele van építve. Amit akar, az csak játék a szavakkal. Azt akarja, hogy szabadnak nevezzék. Ez olyan szörnyű? Nem érdemli meg? Istenem, hisz kettesben már évek óta erről beszélünk!
- Szóval már évek óta erről beszéltek?
- Igen, és ő újra meg újra elhalasztotta, mert félt, hogy megbántana téged. Én vettem rá, hogy álljon elő vele.
- Nem tudja, mi a szabadság. Robot.
- Papa, te nem ismered őt! Mindent elolvasott a könyvtárban. Nem tudom, mit érez belül, de én azt sem tudom, hogy te mit érzel belül. Amikor beszélsz vele, láthatod, hogy ugyanúgy reagál az elvont dolgokra, mint te vagy én, és mi más számít? Ha valakinek a reakciói olyanok, mint a sajátod, mit kérhetsz még számon?
- A törvény nem fogadja el ezt az érvelést! - mondta Uram dühösen.
- Figyelj ide, te! - Andrew-hoz fordult, szándékosan éles hangon. - Nem szabadíthatlak fel másként, csak törvényesen, és ha ez a bíróságra kerül, nemcsak a szabadságodat kapod meg, hanem tudományt is. Megéri ez az üres fecsegés, hogy elveszítsd a pénzed?
- A szabadságnak nincs ára, Uram - mondta Andrew. Még a szabadság lehetősége is megéri a pénzt.

6.

A bíróság valószínűleg ugyanazt az elvet vallotta, hogy a szabadságnak nincs ára, és hogy egy robot akármekkora árért sem vásárolhatja meg a szabadságát. Az egyszerű állítás, amely a szabadság ellenzőit képviselő helyi ügyész szájából hangzott el, így szólt: "*A szabadság* szónak nincs értelme, ha egy robotra alkalmazzák. Csak emberi lény lehet szabad." Jó néhányszor elmondta ezt, amikor csak szerét tehetette, lassan beszélt, és kezét ide-oda mozgatta maga előtt az asztalon, hogy nagyobb nyomatékot adjon a szavaknak.

Kiskisasszonyom engedélyt kért, hogy Andrew nevében beszélhessen. A teljes nevén szólították, amit még Andrew soha nem hallott kiejteni:

- Amanda Laura Martin Charney tegye meg tanúvallomását!

Kiskisasszonyom azt mondta:

- Köszönöm, tisztelt bíróság. Nem vagyok jogász, és nem tudom, hogyan kell a dolgokat megfelelően szavakba önteni, de remélem, hogy a tartalomra figyelnek, és nem törődnek a szavakkal... Értsük meg, mit jelent Andrew esetében szabadnak lenni. Bizonyos értelemben most is szabad. Már legalább húsz éve nem ad neki a Martin családból senki olyasmire parancsot, amit saját magától ne tenne meg. De ha úgy akarjuk, adhatunk neki parancsot bármire, olyan durva hangon, ahogy tetszik, mert ő gép, és a mi tulajdonunk. De miért tennénk így, amikor olyan régóta szolgál minket, és annyi pénzt keresett nekünk? Már nem tartozik nekünk semmivel. Mi vagyunk lekötve neki. Még ha törvényesen nem is engedik meg, hogy önkéntes szolgálatba helyezzük, ő úgyis tovább szolgálna minket önként. Felszabadítása csak ügyes szófacsarás, de neki sokat jelentene. Neki mindent jelentene, nekünk pedig semmibe sem kerülne.

A bírón egy pillanatra látszott, hogy igyekszik elfojtani a mosolyát.

- Értem az érvelését, Mrs. Charney. A helyzet az, hogy nincs kötelező törvény erre nézve, és precedens sincs rá. Létezik viszont egy kimondatlan feltevés, miszerint csak emberi lény élvezheti a szabadságot. Megfogalmazhatunk egy új törvényt, amely alapja lehet egy új tárgyalásnak egy felsőbb bíróságon, de nem szállhatok szembe ezzel az előbb említett feltevessel. Hadd szóljak a robothoz... Andrew!

- Parancsoljon, bíró úr!

Ez volt az első alkalom, hogy Andrew bírósági tárgyaláson beszélt, és a bíróság egy pillanatig döbbsentnek látszott a hang emberi árnyalata miatt. A bíró azt kérdezte:

- Miért akarsz szabad lenni, Andrew? Milyen értelemben számít ez neked?

- Ön szeretne rabszolga lenni, bíró úr?

- De te nem vagy rabszolga. Te egy tökéletesen jó robot vagy, egy robotzseni, ahogy értésemre adták, aki képes olyan művészi önkifejezésre, amely utolérhetetlen. Mit tehetnél még, ha szabad lennél?

- Talán nem többet, mint amennyit most, uram, de nagyobb örömmel. Elhangzott ebben a teremben, hogy csak emberi lény lehet szabad. Számomra úgy tűnik, hogy csak az lehet szabad, aki vágyik a szabadságra. Én vágyom a szabadságra.

És ez volt az, ami végül meggyőzte a bírót. Döntését így fogalmazta meg: "Nincs jogunk megtagadni a szabadságot bármely lénytől, aki elég fejlett aggyal rendelkezik ahhoz, hogy felfogja annak lényegét, és kívánja ezt az állapotot."

Ezt végül a világbíróság is megerősítette.

7.

Uram továbbra is elégedetlen volt, és érdes hangjától Andrew úgy érezte magát, mintha rövidzárlatoltók volna.

Uram azt mondta:

- Nekem nem kell a nyavalyás pénz, Andrew. Csak azért fogadom el, mert máskülönben nem éreznéd magad szabadnak. Mostantól kezdve megválogathatod a munkádat, és úgy végezheted, ahogy tetszik. Nem fogok neked parancsokat osztogatni, kivéve ezt az egyet: hogy tégy, amit akarsz. De még mindig felelős vagyok érted, ez része a bírósági döntésnek. Remélem, értesz.

- Ne légy ingerlékeny, papa! - szólt közbe Kiskisasszonyom. - A felelősség nem nagy érv. Tudod, hogy semmit nem kell tenned. A három törvény még mindig működik.

- Akkor meg ő hogy lehet szabad?

- Az embereket nem kötik meg a saját törvényeik, Uram? - kérdezte Andrew.

- Nem áll szándékomban vitatkozni veled. - Elment, és attól kezdve Andrew csak ritkán látta.

Kiskisasszonyom gyakran meglátogatta Andrew-t a kis házban, amit neki vásároltak és rendeztek be. Természetesen nem volt benne konyha és fürdőszoba. Csak kétszobás volt, egyik volt a könyvtár, a másik pedig félig műhely, félig raktár. Andrew sok megrendelést vett fel, és mint szabad robot többet dolgozott, mint addig bármikor, amíg a házat ki nem fizették, és az épületet hivatalosan a nevére nem írták.

Az egyik nap Kisuram jött át. Vagyis George. Kisuram ragaszkodott ehhez a megszólításhoz a bírósági döntés óta.

- Egy szabad robot nem szólít senkit Kisuramnak - mondta akkor George. - Én Andrew-nak szólítalak. Neked Georgenak kell hívnod engem.

Ez úgy hangzott, mint egy parancs, így Andrew Georgenak szólította, de Kiskisasszonyom csak Kiskisasszonyom maradt.

Azon a napon, amikor George egyedül érkezett, azért jött, hogy bejelentse: Uram haldoklik. Kiskisasszonyom az ágya mellett volt, de ő Andrew-t is látni akarta.

Uram hangja elég erősen csengett, bár mozdulni nem nagyon tudott. Erőlködött, hogy felemelje a kezét.

- Andrew - mondta -, Andrew... Ne segíts, George! Csak haldoklom, nem vagyok nyomorék... Andrew, örülök, hogy szabad vagy. Csak ezt akartam neked mondani.

Andrew nem tudta, mit feleljen, még soha nem állt haldokló ágya mellett, de tudta, hogy az embereknél ez a működés megszűnése. Egy nem önkéntes és megfordíthatatlan szétszerelés, és Andrew nem tudta, hogy mit mondjon, ami odaillő lenne. Csak állni tudott teljes mozdulatlanságban.

Amikor vége volt, Kiskisasszonyom így szólt hozzá:

- Lehet, hogy nem látszott hozzád barátságosnak az utolsó időkben, Andrew, de tudod, öreg volt, és sértette őt, hogy szabad akarsz lenni.

És ekkor Andrew megtalálta a szavakat:

- Kiskisasszonyom! Soha nem lettem volna szabad nélküle.

8.

Csak Uram halála után kezdett el Andrew ruhát viselni. Egy öreg nadrággal kezdte, amit George adott neki.

George megházasodott, és ügyvédként dolgozott. Belépett Feingold irodájába. Az öreg Feingold már régóta halott volt, de a lánya nem adta fel a céget, és végül az iroda neve Feingold és Martin lett. Akkor is az maradt, amikor a lánya visszavonult, és a helyét nem vette át ifjabb Feingold. Éppen akkor csatolták a Martin nevet az irodához, amikor Andrew először öltött ruhát. George megpróbált nem mosolyogni, amikor Andrew először felvette a nadrágot, de Andrew számára a mosoly jól kivehetően ott volt az arcán.

George megmutatta neki, hogyan kell manipulálni a merev holmival, hogy szétnyíljon, hogyan kell alsóteste köré tekerni és összezárni. George bemutatta a saját nadrágján, de Andrew teljesen tisztában volt vele, hogy időbe telik majd, amíg elsajátítja ezt az íves mozdulatot.

- Miért akarsz nadrágot, Andrew? - kérdezte George. - A tested olyan gyönyörűen formatervezett, hogy szégyen befedni, különösen, hogy nem kell törődnöd sem a hőmérséklettel, sem a szeméremmel. És a nadrág nem simul rendesen a fémre.

- Az emberi test nem gyönyörűen formatervezett, George? Mégis befeditek magatokat.

- A hőmérséklet miatt, a higiénia miatt, a védelem miatt, a dekorativitás miatt. Egyik sem vonatkozik rád.

- Csupasznak érzem magam ruha nélkül. Egészen másnak érzem magam.

- Másnak! Andrew, már több millió robot van a Földön. Ezen a területen a legutóbbi számlálás szerint majdnem ugyanannyi robot van, mint ember.

- Tudom, George. Olyan robotok vannak, amelyek minden elképzelhető munkát elvégeznek.

- Egy sem hord ruhát.

- De egy sem szabad, George.

Andrew fokról fokra kibővítette a ruhatárát. Gátlásai voltak George mosolya miatt és az emberek bámuló pillantásai miatt, akik a megrendeléseket hozták.

Bár szabad volt, de gondosan kidolgozott program volt beleépítve, ami az emberek iránti viselkedését szabályozta, és így csak nagyon kis lépésekkel mert előrehaladni. A nyílt nemtetszés hónapokra visszavetette volna.

Nem mindenki fogadta el Andrew-t mint szabad robotot. Ő képtelen volt ezért neheztelni, de a gondolatáramában volt némi zavar, amikor erre gondolt.

Mindenekelőtt igyekezett, hogy ne hordjon ruhát - vagy csak nagyon keveset -, amikor úgy gondolta, hogy Kiskisasszonyom látogatóba jön hozzá. Kiskisasszonyom már öreg volt, és gyakran tartózkodott meleg éghajlatú vidéken, de amikor visszajött, az első dolga az volt, hogy Andrew-t meglátogassa.

Kiskisasszonyom egyik visszatérésekor George bánatosan azt mondta Andrew-nak:

- Anyám gúnyolódik velem, Andrew. Jövőre be akarok kerülni a törvényhozó testületbe. "Akár a nagyapját látnám", azt mondja.

- Akár a nagyapját... - Andrew itt bizonytalanul megállt. - Ez azt jelenti, hogy én, az unoka ugyanolyan leszek, mint a nagyapám, aki hajdanán szintén a törvényhozó testületben volt.

- Jó lenne, ha Uram még mindig... - Andrew itt szünetet tartott, mert nem akarta azt mondani, hogy "működőképese lenne". Ez nem látszott megfelelőnek.

- Élne - fejezte be George. - Igen, hébe-hóba nekem is eszembe jutott a vén csirkefogó.

Ez olyan beszélgetés volt, amelyen Andrew sokszor elgondolkodott. Észrevette a saját beszédbeli hiányosságait, amikor George-dzsal beszélt. A nyelv valahogy megváltozott, amióta őt legyártották a vele született szótárral együtt.

George kollokvialis stílust használt, Uram és Kiskisasszonyom pedig nem. Miért kellett Uramat csirkefogónak neveznie, amikor ez a szó nyilvánvalóan nem illett hozzá?

A könyveiben sem találta meg a magyarázatot. Régiek voltak, és főleg a fafaragással, a művészettel és bútortervezéssel foglalkoztak. Egyik sem szólt a nyelvről vagy emberi dolgokról. Ez látszott a megfelelő pillanatok arra, hogy megfelelő könyvek után nézzen, és mint szabad robot, úgy érezte, nem szabad megkérdeznie George-ot. Bemegy a városba, és használja a könyvtárat. Ez hősies elhatározás volt, és úgy érezte, hogy az elektromos potenciája megnő, ezért egy új ellenállást kellett betennie.

Teljes ruházatot öltött, beleértve egy fából készült váll-láncot. Jobban szeretett volna csillogó műanyagot, de George azt mondta, hogy a fa sokkal jobban illik hozzá, és a lakkozott cédrus sokkal értékesebb is.

Körülbelül harminc métert tett meg a háztól, amikor a megnövekvő ellenállás megállásra készítette. Kivette az ellenállástekercset az áramkörből, és amikor ez sem segített, visszatért az otthonába, és egy szelet papíra szépen ráírta: Elmentem a könyvtárba - a papírt pedig jól látható helyre, a munkaasztalára tettem.

Andrew sohasem jutott el egészen a könyvtárig. Tanulmányozta a térképet. Ismerte az útvonalat, de a valóságbeli megjelenését nem. A valóságos tereptárgyak nem hasonlítottak a térkép szimbólumaira, és így tanácstalan volt. Végül azt gondolta, hogy nem jó irányba halad, mert minden ismeretlennek tűnt.

Elhaladt már egy mezei robot mellett, de amikor elhatározta, hogy megkérdezi az utat, egy sem volt a láthatáron. Egy jármű ment el mellette, de nem állt meg. Bizonytalanul álldogált, ami az 8 esetében azt jelentette,

hogy nyugodt mozdulatlanágban, és akkor két emberi lény közeledett felé a mezőn át. Feléjük fordult, azok pedig útirányt változtattak, hogy találkozzanak vele. Egy perccel azelőtt még hangosan beszéltek, hallotta a hangjukat, most hallgattak. Külsőjükből Andrew-nak a bizonytalanság fogalma jutott eszébe. Fiatalok voltak, de nem nagyon fiatalok. Talán húszévesek? Andrew soha nem tudta felmérni az emberek korát.

- Megmondanák nekem, hogyan jutok e>, a városi könyvtárba, uraim?

Egyikük, a magasabb, akinek a termetét emeletes kalapja még tovább növelte, szinte a groteskségig, azt mondta, nem Andrew-nak, hanem a másíknak:

- Egy robot.

A másíknak krumpliorra volt és vastag szemhéja. Azt mondta, megint csak nem Andrew-nak, hanem az elsőnek:

- Ruhában.

A magas csettintett az ujjával.

- Ez a szabad robot. Van egy robot Martinéknél, ami senkinek sem a tulajdona. Különben miért hordana ruhát?

- Kérdezzük meg! - mondta az, amelyiknek krumpliorra volt.

- Te vagy a Martin robot? - kérdezte a magas. - Andrew Martin vagyok, uram.

- Jó. Vesd le a ruhád. A robotok nem viselnek ruhát. A másíkhöz fordult:

- Undorító. Nézz rá!

Andrew nem tudta eldönteni, mit tegyen. Már olyan régóta nem hallott parancsot ebben a hangnemben, hogy a második törvény áramkörei egy pillanatra beragadtak.

A magas megismételte:

- Vesd le a ruhád! Parancsolom! Andrew lassan vetkőzni kezdett.

- Csak dobd le a földre! - így a magas. A krumpliorr így szólt:

- Ha senkié sem, akkor akár a miénk is lehet.

- Végül is ki szól bele, akármit csinálunk is? - mondta a magas. - Nem teszünk kárt magánvagyonban... Állj fejre! Ez Andrew-nak volt címezve.

- A fej nem arra van, hogy... - kezdte Andrew.

- Ez parancs. Ha nem tudod, hogy kell, akkor is próbáld meg!

Andrew újra nem tudta, mit tegyen, aztán előrehajolt, hogy letegye a fejét a földre. Megpróbálta felemelni a lábát, és tompán a földre zuhant.

- Csak feküdj ott! - mondta a magas. Majd a másíkhöz fordult. - Szétszedhetjük. Szedtél már szét robotot?

- Hagyni fogja?

- Hogy tudná megakadályozni?

Nem volt rá semmilyen mód, hogy Andrew megakadályozza, ha elég szigorú hangnemben megparancsolják neki, hogy ne álljon ellen. Az engedelmességre vonatkozó második törvény fölényben volt a harmadik törvénnyel szemben, amely az önmegóvást írta elő. Semmiképp sem tudná megvédeni magát anélkül, hogy bántalmazná őket, és ez az első törvény megszegésével lenne egyenlő. Ennél a gondolatnál minden mozgó alkatrésze egy kissé összébb húzódtott, és ő reszketett, ahogy ott feküdt a földön.

A magas odament hozzá, és belerúgott.

- Nagyon nehéz. Azt hiszem, szerszámokra lenne szükségünk.

- Megparancsolhatnánk neki, hogy szedje szét magát - mondta a krumpliorr. - Vicces lenne nézni, ahogy próbálkozik.

- Igen - mondta a magas elgondolkodva. - De vigyük le az útról! Erre jöhet valaki...

De már túl késő volt. Valaki valóban arra ment, és George volt az a valaki. Andrew jól láthatta őt onnan, ahol feküdt, amint felhágott az út felénél levő kis dombra. Szeretett volna valahogy jelt adni neki, de a legutolsó parancs az volt: "Csak feküdj ott!"

George most már futott, és kifulladásra ért oda. A két fiatalember egy kissé hátrább lépett, és várták, hogy mi lesz. George aggódva kérdezte:

- Valami baj történt, Andrew? - Jól vagytok, George.

- Akkor állj fel... Mi történt a ruháddal? - Magáé a robot, öreg?

- Ez a robot senkinek sem a tulajdona! - fordult meg élesen George. - Mi folyik itt?

- Udvariasan megkértük, hogy vesse le a ruháját. Mi köze hozzá, ha nem a magáé?

- Mit csináltak veled, Andrew? - kérdezte George.

- Az volt a szándékuk, hogy valamilyen módon szétszerelnek. El akartak vinni egy csendes helyre, és megparancsolni, hogy szedjem szét magam.

George rájuk nézett, és remegett az arca. A két fiatal férfi nem hátrált meg. Mosolyogtak.

- Mit akar csinálni, dagadtkőm? Nekünk jön? - kérdezte a magas könnyedén.

- Nem kényyszerülök rá - mondta George. - Ez a robot már több mint hetven éve a családjunkban van. Ismer minket, és többre becsül bárki másnál. Meg fogom neki mondani, hogy az életemre törnek, és meg akarnak

gyilkolni. Megkérem, hogy védjen meg. Engem fog választani. Tudják, hogy mi fog történni magukkal, ha támad?

A két férfi lassan hátrálni kezdett, nyugtalanul körülpillantva.

George határozott hangon azt mondta:

- Andrew, veszélyben vagyok, mindjárt rám támad ez a két ember. Indulj el felénk!

Andrew így tett, és a két férfi nem várt tovább. Gyors futásnak eredtek.

- Jól van, Andrew, hagyd abba - mondta George. Kimerültnek látszott. Messze túl volt már azon a koron, hogy verekedni kezdjen egy fiatalemberrel, nemhogy még kettővel.

- Nem bánthattam volna őket, George - mondta Andrew. - Láttam, hogy nem támadnak magára.

- Nem azt parancsoltam, hogy támadj rájuk, csak azt, hogy indulj el felénk. A saját ijedségük megtette a többi. - Hogy félhetnek egy robottól?

- Ez az emberiség egyik betegsége, amely még gyógyíthatatlan. Ne törődj vele. De mi az ördögöt csinálsz itt, Andrew? Már azon voltam, hogy visszafordulok, és helikoptert bérelek, amikor megtaláltalak. Miért vetted a fejedbe, hogy elmész a könyvtárból? Hoztam volna neked bármilyen könyvet, amire csak szükséged van.

- De én... - kezdte Andrew.

- Szabad robot vagy. Igen, igen. Rendben van. Mit akartál a könyvtárban?

- Szeretnék többet tudni az emberi lényekről, a világról, mindenről. És a robotokról is. Meg akarom írni a robotok történetét.

- Jól van, akkor most menjünk haza... És előbb szedd fel a ruháidat. Andrew, több millió könyv van már a robotikáról, és mindegyikben benne van a tudomány története is. A világ egyre telítettebb lesz nemcsak robotokkal, hanem a robotokra vonatkozó információval is.

Andrew megrázta a fejét - ezt az emberi mozdulatot nemrég kezdte el használni.

- Nem a robotika történetét, George. A robotok történetét akarom megírni, ahogy egy robot látja. El akarom mondani, mit gondolnak a robotok arról, ami azóta történt, hogy a legelsőek működni és dolgozni kezdtek a Földön.

George felvonta a szemöldökét, de nem válaszolt.

10.

Kiskisasszonyom most töltötte be a nyolevanharmadik évét, de nem volt semmi a világon, amihez energiája vagy elszántsága ne lett volna. A botját többet használta hadonászásra, mint amennyit támogatta magát vele.

Dühödttel felháborodással hallgatta végig a történetet.

- George, ez rettenetes! Kik voltak azok a gazemberek? - Nem tudom. És mit változtat ez a dolgon? Végül is nem okoztak kárt.

- De könnyen okozhattak volna. Te jogász vagy, George, és ha gazdag vagy, ezt csakis Andrew tehetségének köszönheted. Amit ő keresett, az a pénzt volt az alapja mindenünknek, amink van. Ő biztosítja a folyamatosságot a család számára, és nem fogom hagyni, hogy úgy bánjanak vele, mint valami felhúzzható játékszerrel.

- Mit kell tennem, anyám? - kérdezte George.

- Azt mondtam, jogász vagy. Nem érted? Állíts össze egy törvényjavaslatot, vedd rá a helyi bíróságot, hogy lépjen fel a robotok jogaiért; vedd rá a törvényhozó testületet, hogy szavazza meg a törvényjavaslatot, és vidd az egész ügyet a világbíróság elé, ha kell. Résen leszek, George, és nem tűrök semmiféle mismásolást!

Komolyan . gondolta mindezeket, és ami egy félelmetes öreg hölgy megnyugtatóására kezdődött el, bonyolult ügyvéddé fejlődött, annyi törvényes vonatkozással, hogy végül széles körű érdeklődésre tarthatott számot. Mint a Feingold és Martin cég idősebb társtulajdonosa, George írta elő a stratégiát, de a tényleges munkát fiatalabb társaira hagyta, annak is nagy részét fiára, Paulra, aki szintén a társulás tagja volt, és aki hűségesen beszámolt a nagyanyjának szinte mindennap. Az viszont Andrew-val beszélte meg a dolgokat naponta.

Andrew-t teljesen magával ragadta az ügy. Így könyvét a robotokról újra elhalasztotta, ahogy elmélyült a hivatalos vitákban, sőt mi több, néha nagyon félénk javaslatokat is tett.

- George egyszer azt mondta nekem, hogy az emberi lények mindig féltek a robotoktól. Amíg fennállnak, a bíróságok és törvényhozó testületek nem valószínű, hogy kiállnának a robotok mellett. Nem kellene valamit tenni a közvélemény megváltoztatásáért?

Így amíg Paul a bíróságon volt, George a közvélemény platformján harcolt. Ez megadta neki azt az előnyt, hogy kötetlenebbül érezhette magát, és sokszor odáig is elment, hogy az újabban divatos lezser ruhákat hordta, amiket drapériáknak hívtak.

- Csak ne vetközz le nyilvánosan a színpadon, papa! mondta neki Paul.

- Megpróbálom - mondta George csüggedten.

Egyszer felszólalt a holoujság szerkesztőinek évi kongresszusán, és ezt mondta:

- Ha a második törvény segítségével korlátlan engedelmességet követelhetünk bármelyik robottól minden tekintetben, kivéve egy emberi lény bántalmazását, akkor *bármelyik* emberi lénynek félelmetes hatalma van

bármely robot fölött. Ez annál is inkább így van, mivel a második törvény hatálytalanítja a harmadik törvényt, tehát bármelyik emberi lény felhasználhatja az engedelmesség törvényét az önmegóvás törvénye ellen.

Egy ember megparancsolhatja bármelyik robotnak, hogy rongálja meg magát, sőt még azt is, hogy rombolja szét magát. - okkal vagy ok nélkül. Igazságos ez? Bánnánk így egy állattal? Még egy élettelen tárgynak, ami jó szolgálatot tesz nekünk, még annak is joga van a megbecsülésünkre. És a robotok nem oktalan állatok. Elég jól tudnak ahhoz gondolkodni, *hog*y képesek legyenek beszélni hozzánk, vitatkozni, tréfálkozni velünk. Bánhatunk-e úgy velük, mint barátainkkal, dolgozhatunk-e velük együtt akkor, ha közben nem juttatunk nekik e barátság gyümölcséből, a közös munka eredményéből?

Ha egy embernek joga van egy robotnak bármilyen parancsot adni, ami nem foglalja magába emberi lény bántalmazását, akkor lehetne benne annyi tisztesség-tudás, hogy soha nem ad egy robotnak olyan parancsot, ami egy másik robot bántalmazására vonatkozik, kivéve, ha az ember biztonsága ezt elengedhetetlenül megköveteli. A nagy hatalommal nagy felelősség jár együtt, és ha a robotoknak van három törvényük az ember védelmére, túl sok-e azt kérni, hogy az embereknek is legyen egy vagy két törvényük a robotok védelmére?

Andrew-nak igaza volt. A közvéleménnyel vívott csata kimenetele adta a kulcsot a bírósághoz és a törvényhozáshoz, és végül megszavaztak egy törvényt, amely szerint bizonyos körülmények között tilos volt a robotokat bántalmazó parancsot adni. Ezt a végtelenségig enyhítették, és a törvény megszegéséért kirótt büntetés teljesen jelentéktelen volt, de az elvet mégis lefektették. A világbíróság döntésének utolsó paragrafusa Kiskisasszonyom halála napján született meg.

Ez nem véletlen egybeesés volt. Kiskisasszonyom kétségbeesetten kapaszkodott az életbe az utolsó viták alatt, és csak akkor adott magának engedélyt a távozásra, amikor a győzelem híre megérkezett. Utolsó mosolya Andrew-é volt. Utolsó szavai ezek voltak:

- Jó vagy hozzánk, Andrew.

- Úgy halt meg, hogy Andrew kezét fogta, miközben a fia és annak családja tisztos távolságban álltak mindkettőjüktől.

11.

Andrew türelmesen várt, amíg a robotportás bement a belső irodába. A portás használhatta volna a holotelefont is, de láthatólag elférfiatlanodott (vagy elrobotlanodott?) attól, hogy egy másik robottal kell foglalkoznia, nem pedig emberi lénnel.

Andrew azzal töltötte az időt, hogy ezt a dolgot forgatta a fejében. Lehet-e azt a szót, hogy "robotlan" a "férfiatlan" analógiájára használni, vagy a "férfiatlan" már metaforikus terminussá vált, és elszakadt eredeti jelentésétől, hogy robotokra vagy például nőkre is lehessen használni? Ilyen és hasonló problémák jöttek elő állandóan, ahogy a robotokról szóló könyvén dolgozott. A komplex dolgokat kifejező mondatok megalkotásának fortélyja növelte a szókincsét. Időnként bejött valaki a szobába, és megbámulta, de ő nem próbálta elkerülni a pillantásokat. Mindenkire nyugodtan ránézett, azok viszont igyekeztek elkerülni a tekintetét. Paul Martin végre kijött. Meglepettnek látszott, illetve látszott volna, ha Andrew biztosan le tudta volna olvasni az arckifejezését. Paul újabban festette az arcát a legújabb divat szerint, amely ezt mindkét nem számára előírta. Bár a festék élesebbé és határozottabbá tette szelíd arcvonásait, Andrew-nak nem tetszett. Azt vette észre, hogy ha valamit kifogásolt az embereken, nem érzi kényelmetlenül magát, amíg ezt szavakkal is ki nem fejezi. Még le is írhatta a nemtetszését. Biztos volt benne, hogy azelőtt ez nem így volt.

- Gyere be, Andrew! - mondta Paul. - Ne haragudj, hogy megvárakoztattalak, de valami fontosat be kellett fejeznem. Gyere be! Mondtad már, hogy akarsz velem beszélni, de nem tudtam, hogy itt a városban.

- Ha nem érsz rá, Paul, szívesen várok tovább.

Paul rápillantott a falon levő korong villódzó fényeire, ami óráként szolgált.

- Tudok egy kis időt szakítani. Egyedül jöttél? - Béreltem egy automatobilt.

- Valami baj van? - kérdezte Paul, hangjában kémi aggodalommal.

- Nem érhet semmilyen baj. A jogaimat megvédik. Paul most még aggódmasabbnak tűnt.

- Andrew, elmagyaráztam neked, hogy a törvényt lehetetlen alkalmazni legalábbis az esetek nagy részében... Ha ragaszkodsz hozzá, hogy ruhát viselj, végül bajba kerülsz, úgy, mint az első alkalommal.

- És az utolsó alkalommal. Sajnálom, Paul, ha bosszúságot okozok.

- Hát akkor nézzük ezt egy másik oldalról! Te tulajdonképpen egy élő legenda vagy, Andrew, és többféle szempontból is túl értékes ahhoz, hogy jogod legyen kockázatot vállalni. Hol tart a könyv?

- Már a vége felé járok. A kiadónak nagyon tetszik. - Helyes.

- Nem tudom, hogy a könyv mint könyv tetszik-e neki. Azt hiszem, bízik benne, hogy sok példányt fog eladni belőle, mert egy robot írta, és ezért elégedett.

- Ő is csak ember.

- Én nem vagyok csalódott. Adja el, amilyen ürüggyel csak akarja, mert ez pénzt hoz, és szükségem van a pénzre. - Nagyanya hagyott neked...

- Kiskisasszonyom nagylelkű volt, és biztos vagyok abban, hogy a továbbiakban is számíthatok a család segítségére. De számítok a könyv honoráriumára is, hogy átsegítsen a következő lépésen.

- Mi a következő lépés?

- Találkozni szeretnék az Amerikai Robot és Gépmember Rt. elnökével. Már próbáltam elérni, de még nem sikerült. A Társaság nem működött együtt velem a könyv megírásában, így gondolhatod, hogy nem lepett meg a dolog.

Paul elmosolyodott.

- Az együttműködés a legutolsó dolog, amit elvárhatsz tőlük: Nem működtek együtt velünk a robotok jogaiért vívott nagy küzdelemben sem. Épp ellenkezőleg, és megértheted, hogy miért. Adj a robotoknak jogokat, és az emberek esetleg nem akarják megvenni őket.

- Mindazonáltal - mondta Andrew -, ha felhívod őket, megbeszélhetsz számomra egy találkozót.

- Semmivel sem vagyok népszerűbb náluk, mint te, Andrew.

- De talán célozhatsz rá, hogy ha találkoznak velem, megelőzhetnek egy hadjáratot, amelyet a Feingold és Martin indít a robotok jogainak megerősítéséért.

- Nem lenne ez hazugság, Andrew?

- De igen, Paul, és én nem tudok hazudni. Ezért kell neked telefonálnod.

- Szóval te nem tudsz hazudni, de engem rá tudsz venni, hogy hazudjak. Egyre inkább kezdesz emberre hasonlítani, Andrew.

12.

Nem volt könnyű elintézni, még Paul befolyásával sem. De végül is sikerült nyélbe ütni, és amikor végre sikerült, Harley Smythe-Robertson - aki anyai ágon a Társaság alapítóinak leszármazottja volt, és ennek jelzésére fensőbbes modort öltött magára - szembetűnően boldogtalannak látszott. A nyugdíj felé közeledett, és elnöki működésének teljes idejét a robotok jogainak ügye foglalta le. Szürke haján vékony ragtapasz volt a feje búbján, arca nem volt kikészítve, és időről időre rövid, ellenséges pillantásokat vetett Andrew-ra. Andrew így szólt:

- Uram, körülbelül egy évszázada Merton Mansky, aki ennél a vállalatnál volt, azt mondta nekem, hogy a matematikai műveletek, amelyek a pozitronpályák működését vezérlik, jóval bonyolultabbak annál, hogy a megközelítésnél pontosabb eredményt hozzanak, és ezért a saját képességeim nem voltak teljesen előre láthatóak.

- Az egy évszázaddal ezelőtt volt. - Smythe-Robertson egy pillanatra megállt, majd jeges hangon hozzátette:

- Uram. Ez már nincs így. A robotjaink nagy pontossággal készülnek, és precízen be vannak állítva a munkájuk végzésére.

- Igen - mondta Paul, aki szintén eljött, hogy ahogy ő kifejezte, megbizonyosodjék róla, betartja-e a Társaság a játékszabályokat. - Igen és ez azzal az eredménnyel jár, hogy a titkáromat külön kell szabályozni minden olyan esetben, ahol a dolgok a legkisebb mértékben is eltérnek a megszokottól.

- Sokkal inkább elégedetlen lenne velem, ha improvizálni kezdene - mondta Smythe-Robertson.

- Akkor már nem gyártnak olyan robotokat, mint én, akik rugalmasak, és tovább alakulhatnak - mondta Andrew. - Már nem.

- A kutatás, amit a könyvemmel kapcsolatban végeztem, azt mutatja, hogy jelenleg én vagyok a legidősebb robot, aki még aktívan működik.

- A legidősebb most... és mindörökké - mondta Smythe-Robertson. - A legidősebb, amely valaha is létezni fog. Huszonöt év elteltével ma már egy robotot sem használnak tovább. Begyűjtik őket, és új modellekre cseréljük ki.

- A jelenleg előállított robotok közül nem használható egyik sem huszonöt éven túl - mondta Paul vidáman. - Andrew egészen kivételes ebből a szempontból.

Andrew tovább folytatta a megkezdett gondolatot:

- Mint a legidősebb robot a világon, és a legrugalmasabb, nem vagyok-e elég szokatlan jelenség ahhoz, hogy a Társaság különleges elbánásban részesítsen?

- Egyáltalán nem - mondta Smythe-Robertson fagyosan. Az ön rendkívülisége nagy megrázkódtatás a Társaság számára: Ha bérbe lenne adva, és nem eladták volna valamilyen balszerencse folytán, akkor már rég kicseréltük volna.

- Hát éppen erről van szó - mondta Andrew. - Szabad robot vagyok, és a magam tulajdona. Ezért eljöttem ide, és kérem, hogy cseréljenek ki. Ezt nem tehetik meg a tulajdonos hozzájárulása nélkül. Manapság a hozzájárulást úgy kényszerítik ki, hogy ez a bérbeadás feltétele. Az én időmben ez nem így volt.

Smythe-Robertson döbbsen és zavartan bámult, és egy percig csend volt. Andrew azon vette észre magát, hogy a falon levő hologramot bámulja, Susan Calvin halotti maszkja volt, akít minden robotikus védőszenként ismertek. Már majdnem két évszázada halott volt, de könyvének írása közben Andrew annyira megismerte, hogy félig arról is meg tudta magát győzni, hogy még életében találkozott vele.

Smythe-Robertson megszólalt:

- Hogyan cserélhetném ki magát saját magának? Ha mint robotot cserélem ki, hogyan adhatnám át az új robotot önnek mint tulajdonosnak, amikor a kicserélés folyamatában ön megszűnik létezni? - mondta gonosz mosollyal.

- Ez egyáltalán nem nehéz - szólt közbe Paul. - Andrew személyiségének helye a pozitronagya, és ez az egyetlen rész, amit nem lehet kicserélni anélkül, hogy új robotot ne hoznánk létre. A pozitronagy tehát Andrew, a tulajdonos. A robottest minden egyéb részét ki lehet cserélni a robot személyiségének érintése nélkül, és ezek az egyéb részek az agy tulajdonában állnak. Andrew, hogy úgy mondjam, az agyát egy új robottesttel szeretné ellátni.

- Így van - mondta Andrew nagy nyugalommal. Smythe-Robertsonhoz fordult. - Maguk androidokat is gyártottak, ugye? Olyan robotokat, amelyek külsőleg teljesen embernek látszanak, egészen a bőrük felépítéséig.

- Igen, gyártottunk. Tökéletesek voltak, szintetikus, erezett bőrükkel és inakkal. Tulajdonképpen nem volt bennük fém, az agyukat kivéve, és mégis majdnem olyan szilárdak voltak, mint a fémrobotok. Ha súlyukat is figyelembe vesszük, akkor még szilárdabbak is.

Paul érdeklődve figyelt.

- Ezt nem is tudtam. Mennyi van belőlük a piacon?

- Egy sincs - mondta Smythe-Robertson. - Sokkal drágábbak voltak, mint a fémmodellek, és a piackutatás azt mutatta, hogy nem lesznek kelendőek. Túlságosan is embernek látszottak.

Andrew így szólt:

- De feltételezem, hogy a Társaság megtartotta a kivitelezési terveket. És mivel így van, az a kérésem, hogy cseréljenek ki egy organikus robotra, egy androidra.

Paul csodálkozva nézett. - Atyaúrsten! - mondta. Smythe-Robertson még fagyosabb lett:

- Ez teljességgel lehetetlen!

- Miért lehetetlen? - kérdezte Andrew. - Természetesen bármilyen ésszerű árat megadok.

- Nem gyártunk androidokat.

- Úgy döntöttek, hogy nem gyártanak androidokat - vetette gyorsan közbe Paul. - Ez nem azonos azzal, hogy nem tudnak gyártani.

- Az androidok gyártása ellenkezik a közérdekkel. - Nincs törvény, ami tiltaná - mondta Paul.

- Mindegy, nem gyártjuk őket, és nem is fogjuk. Paul megköszörülte a torkát.

- Mr. Smythe-Robertson - mondta -, Andrew szabad robot, aki a robotok jogait garantáló törvény védelme alatt áll. Ön tudatában van ennek, gondolom?

- Túlságosan is.

- Ez a robot mint szabad robot úgy döntött, hogy ruhát fog viselni. Ez azzal jár, hogy gyakran megalázzák tapintatlan emberek a törvény ellenére, amely megtiltja a robotok megaláztatását. Nehéz megtorolni a kisebb sértéseket, ha a megtorlás nem esik egybe azok szándékával, akik jó és rossz fölött döntenek.

- Az Amerikai Robot ezt már a kezdetektől fogva megértette. Az ön apjának az irodája sajnos nem.

- Apám már meghalt. De amit itt látok, az egy nyilvános sértés nyilvánvaló céllal.

- Miről beszél? - kérdezte Smythe-Robertson.

- Az ügyfelem, Andrew Martin, aki ezen a ponton vált ügyfelemmé, szabad robot, akinek joga van azt kérni az Amerikai Robot és Gépember Rt.-től, hogy cseréljék ki, amely joggal a Társaság mindenkit felruház, aki több mint huszonöt éve használ egy robotot. Sőt valójában a Társaság maga ragaszkodik ehhez a cseréhez. - Paul mosolygott, és most már teljesen nyugodt volt. Folytatta: - Ügyfelem pozitronagya tulajdonosa ügyfelem testének, amely határozottan több, mint huszonöt éves. A pozitronagy a test kicserélését követeli, és felajánl bármekkora ésszerű árat egy androidtestért mint cseretárgyért. Ha megtagadják a kérését, az ügyfeletem sérelem éri, és mi pert indítunk. Bár a közvélemény álfalában nem támogatná egy robot követelését hasonló esetben, mégis szabad legyen emlékeztetnem önt arra, hogy az Amerikai Robot nem örvend széles körű népszerűségnek a nyilvánosság előtt. Még azok is gyanakvóak a Társasággal szemben, kik a legtöbb hasznot húzzák a robotokból. Ez azokból az időkből maradhatott vissza, amikor a robotoktól nagyon sokan félték. De lehet, hogy ez csak afféle nehezítés az Amerikai Robot hatalma, gazdagsága és világmonopóliuma miatt. Bármilyen legyen is az oka, az ellenézés megvan, és azt hiszem, nem szeretne végigcsinálni egy pert, különösen mivel az ügyfelem gazdag, ezenkívül még sok száz évig fog élni, és így nem lesz rá semmi oka, hogy abbahagyja a harcot, akár örökké tartson is.

Smythe-Robertson fokozatosan elvörösödött. - Ön kényszeríteni akar engem, hogy...?!

- Én nem kényszerítem önt semmire - mondta Paul. - Ha megtagadja a hozzájárulást ügyfelem ésszerű kéréséhez, ezt mindenképpen megteheti, és mi szó nélkül távozzunk. De pert indítunk, és majd meglátja, hogy végül veszíteni fog.

- Hát... - mondta Smythe-Robertson, és itt megállt.

- Úgy látom, hozzá fog járulni. Lehet, hogy habozik, de végül így fog döntené. Szeretném felhívni a figyelmét még egy dologra. Ha az ügyfelem pozitronagyában az organikus testbe való áthelyezése során bármilyen sérülés következne be, nem fogok addig megnyugodni, amíg a Társaságnak még az irmagját is ki nem irtottam. Ha

szükséges, megteszek minden elképzelhető lépést, hogy a közvéleményt ellene hangoljam, ha ügyfelem platina-irídium agyának akár csak egyetlen pályája is megkarcolódik.

Andrew-hoz fordult.

- Egyetértesz mindezzel, Andrew?

Andrew egy teljes percig hallgatott. Ez az egész felér a hazugsággal való egyetértéssel, zsarolással, egy emberi lény zaklatásával. De testi bántalmazásról nincs szó, mondta magának. Nincs szó testi bántalmazásról. Végül sikerült kinyögnie egy halk igent.

13.

Olyan érzés volt, mintha újraalkották volna. Napokig, majd hetekig, végül hónapokig Andrew nem találta magát azonosnak önmagával, és a legegyszerűbb cselekvések is csak növelték a bizonytalanságát.

Paul őrjöngött:

- Megrongáltak téged, Andrew! Meg kell indítanunk a pert

Andrew nagyon lassan beszélt:

- Nem szabad. Sohasem sikerülne bizonyítani a r...r...r... - Rosszindulatot?

- Igen. Különben is javulok és erősödöm. Csak ez a v...v...v...

- Vacogás?

- Változás. Amiatt van.

Andrew érezte belülről az agyát. Erre senki más nem volt képes. Tudta, hogy jól van, és azokban a hónapokban, amikor agyának és testének koordinálását próbálgatta, órákat töltött el a tükör előtt. Azért nem eléggé emberi. Az arc merev volt, túl merev, a mozdulatok pedig túlságosan kimértek. Hiányzott belőlük az ember könnyed ruganyossága, de talán az idő meghozza majd azt is. Legalább ruhát hordhatott, s nem ütött már el tőle nevetségesen a hozzátartozó fémarc. Végül azt mondta:

- Megint dolgozni fogok. Paul nevetett, és így szólt:

- Ez azt jelenti, hogy jól vagy. Mit fogsz csinálni? Újabb könyvet írsz?

- Nem - mondta Andrew teljes komolysággal. - Túl sokáig élek ahhoz, hogy egyfajta tevékenység magához láncoljon. Volt idő, amikor elsősorban történész voltam, és még ahhoz is visszatérhetek. De most robotbiológus akarok lenni.

- Talán robotpszichológus, nem?

- Nem. Az a pozitronagy tanulmányozását jelentené, és ebben a percben nem vágyom rá. Egy robotbiológus, én azt hiszem, a test működésével foglalkozna, amely az agyhoz kapcsolódik.

- Az nem a robotikus lenne?

- A robotikus fémtesttel foglalkozik. Én egy organikus, emberszerű testet tanulmányoznék, amelyikből nekem van az egyetlen, ha jól tudom.

- Egyre szűkítéd a kutatási területet - mondta Paul elgondolkodva, - Mint művész bármilyen koncepciót magadénak vallhatnál, mint történész főleg robotokkal foglalkoztál, mint robotbiológus pedig csak önmagaddal foglalkozol majd.

Andrew bólintott. - Úgy tűnik, igen.

Andrew-nak előről kellett mindent kezdenie, mert semmit sem tudott a biológiáról, és szinte semmit a természettudományokról. Megszokott látvány lett a könyvtárakban, ahol órákig ült az elektromos katalógusoknál, és ruhájában éppolyan volt, mint bárki más. Azok a kevesek, akik tudták hogy robot, nem kerültek az útjába.

Egy szobát épített a házához, ahol laboratóriumot rendezett be, és a könyvtárát is tovább gyarapította.

Évek teltek el, és Paul egy napon meglátogatta.

- Kár, hogy már nem dolgozol a robotok történetén mondta.

- Úgy hallom, az Amerikai Robot radikálisan új útra tért.

Paul megöregedett, és megromlott szemeit fotooptikus cellákkal helyettesítették. Így közelebb került Andrew-hoz.

- Mit csinálnak? - kérdezte Andrew.

- Központi komputereket gyártanak, gigantikus pozitronagyakat, amelyek mikrohullám segítségével bárholnan érintkezésbe tudnak lépni számos robottal, tizenkettőtől egészen ezerig. A robotoknak külön nincsen agyuk. Ők a gigantikus agy végtagjai, és a kettő fizikailag teljesen el van különítve. - Így hatékonyabbak?

- Az Amerikai Robot szerint igen. Smythe-Robertson megalkotta az új irányvonalat, mielőtt meghalt, és az a gyanúm, hogy ez a te hatásodra történt. Az Amerikai Robot elhatározta, hogy nem fognak olyan robotokat gyártani, akik olyan problémát okozhatnak, mint te, és ezért elkülönítik az agyat és a testet. Az agynak nem lesz teste, amit ki akarna cserélni; a testnek pedig nem lesz agya, hogy bármit is kívánhasson. - Bámulatos - folytatta Paul -, hogy mekkora hatást gyakoroltál a robotok történetére! A művészi érzéked volt az, amely felbátorította az Amerikai Robotot, hogy sokkal precízebb és specializáltabb robotokat állítson elő, a szabadságod hozta meg a

robotok jogainak lefektetését, ragaszkodásod az androidtesthez készítette őket arra, hogy kitalálják az agy és test elkülönítését.

- Azt hiszem - mondta Andrew -, a végén a Társaság egyetlen hatalmas agyat fog előállítani, amely több billió robottestet fog irányítani. Mindent egy lapra tesznek fel. Veszélyes dolog. Egyáltalán nem a legmegnyugtatóbb megoldás.

- Azt hiszem igazad van - mondta Paul -, de nem hiszem, hogy ez száz éven belül megtörténne, és én nem fogom megélni. Ami azt illeti, lehet, hogy már a jövő évet sem érem meg.

- Paul! - mondta Andrew aggodalmas hangon. Paul megvonta a vállát.

- Mi halandók vagyunk, Andrew. Nem olyanok, mint te. Nem sokat számít, de szükségessé teszi, hogy valamiről felvilágosítsalak. Én vagyok az utolsó a Martinok közül. Vannak rokonok, akik a dédnagynénem leszármazottai, de ők nem számítanak. Azt a pénzt, amit személyesen kezelek, letétbe helyezem a nevedre, és amennyire bárki is előre láthatja a jövőt, anyagilag biztonságban leszel.

- Erre nincs szükség - mondta Andrew elfúló hangon. Az idő múlásával sem tudta megszokni a Martinok halálát.

- Ezen ne vitatkozzunk - mondta Paul. - Ennek így kell lennie. Most min dolgozol?

- Egy olyan rendszer megtervezésén dolgozom, amelynek segítségével az androidok, vagyis én, szénhidrátok elégetéséből nyerhetik az energiát, nem pedig atomokból.

Paul felvonta szemöldökét.

- Tehát lélegezni és enni fognak? - Igen.

- Mióta kutatsz ebben az irányban?

- Már régóta, és azt hiszem, kitaláltam egy megfelelő égéskamrát a katalizált és irányított bomlás számára.

- De miért, Andrew? Az atomcella összehasonlíthatatlanul jobb.

- Bizonyos értelemben talán igen, de az atomcella embertelen.

14.

Időbe telt, de Andrew-nak volt ideje. Mindenekelőtt addig nem akart semmit csinálni, amíg Paul békésen el nem szenderedik.

Uram dédunokájának halálával Andrew sokkal inkább úgy érezte, hogy ki van vetve egy ellenséges világba, és ezért még jobban eltökélte magát, hogy továbbhalad az úton, amelyet már régen kiválasztott.

De mégsem volt egyedül. Ha egy ember meghalt is, a Feingold és Martin továbbra is létezett, mert egy iroda ugyanúgy nem hal meg, mint egy robot. Az irodának megvolt a saját profilja, és ehhez igazodott a maga lélektelen módján. A letétbe helyezett pénzzel, amit az iroda biztosított számára, Andrew továbbra is gazdag volt. És cserébe a busás évi díjazásért, a Feingold és Martin iroda komolyan foglalkozott az új égéskamra törvényes lehetőségeivel.

Amikor eljött az ideje, hogy Andrew meglátogatta az Amerikai Robot és Gépember Rt.-ot, egyedül tette meg az utat. Egyszer Urammal volt ott, és egyszer Paullal. Ezúttal, harmadszor, egyedül ment, és szakasztott olyan volt, mint egy ember. Az Amerikai Robot megváltozott. A gyártó üzemet hatalmas ürrállomásra helyezték át, mint ahogy ez történt egyre több és több iparvállalattal is. Sok robot távozott velük. A Föld olyanná vált, mint valami telephely, stabilizálódott egybillió lakosával és talán nem több mint harmincszázaléknyi, saját aggyal ellátott robotpopulációval.

A kutatás igazgatója Alvin Magdescu volt, haja és arcbőre sötét, állán kis szakáll. Semmit sem viselt a dereka fölött, csak a mellszíjat, amelyet az akkori divat írt elő. Andrew-t teljesen befedték a néhány évtizeddel ezelőtti divat szerint készült ruhadarabok.

Magdescu azt mondta:

- Ismerem önt természetesen, és örülök, hogy találkoztunk. Ön a legismertebb termékünk, és kár, hogy az öreg Smythe-Robertson annyira maga ellen volt. Jó üzletet köthettünk volna.

- Még mindig köthetnek - mondta Andrew.

- Nem, nem hiszem. Túl vagyunk már azokon az időkön. Már több mint egy évszázada vannak robotjaink a Földön, de minden megváltozik. Elmennek az ürbe, és akik itt maradnak, azoknak már nem lesz saját agyuk.

- De itt vagyok én, és én a Földön maradok.

- Igaz, de már egyre kevésbé látszik robotnak. Mi az új kérése?

- Hogy még kevésbé legyek robot. Mivel organikus vagyok, szervesenergia-forrást szeretnék. Itt vannak a tervek... Magdescu nem futott át gyorsan rajtuk. Lehet, hogy először az volt a szándéka, de ahogy nézte őket, a figyelme nőttön-nőtt, míg végül belemélyedt a papírok tanulmányozásába. Egy ponton azt mondta:

- Szemmel láthatólag nagyon elmés szerkezet. Ki találta ki ezt az egészet?

- Én - mondta Andrew.

Magdescu élesen felpillantott rá, majd azt mondta:

- Ez az ön testének teljes átalakítását jelenti, egy kísérleti jellegű átalakítást, mivelhogy ilyennel még soha nem próbálkoztak. Nem javasolom. Maradjon csak olyan, amilyen most.

Andrew csak korlátozott mértékben tudott arckifejezést ölteni, de a hangjából határozottan türelmetlenség csengett ki: - Doktor Magdescu, ön nem érti teljes egészében. Nincs más választása, mint hogy hozzájáruljon a kéréshez. Ha egy ilyen rendszer beépíthető a testembe, akkor az az emberi testbe is beépíthető. Már szó volt arról a törekvésről, hogy az emberi életet mesterséges szervek beépítésével meghosszabbítsák. Erre nincsenek jobb megoldások, mint amiket eddig terveztem, illetve ezután tervezni fogok. Történetesen én tartom kézben a szabadalmakat a Feingold és Martin iroda által. Képesek vagyunk rá, hogy önálló üzleti vállalkozásba fogjunk abból a célból, hogy kifejlesszük azokat a mesterséges szervrendszereket, amelyek segítségével el tudjuk látni az embereket a robotokéhoz hasonló tulajdonságokkal. Ez pedig az ön üzletét fogja rontani. Ha viszont megoperálnak és beleegyeznek, hogy hasonló körülmények között a jövőben is megteszik, akkor engedélyt kapnak rá, hogy felhasználják a szabadalmakat, és ellenőrizzék mind a robotok gyártásának technológiáját, mind a mesterséges szervek beépítését az emberi testbe. A szabadalom átvételének jogát természetesen csak az első sikeresen végrehajtott operáció után kapják meg, és miután elég idő eltelt ahhoz, hogy kiderüljön, valóban sikeres volt-e.

Andrew alig érezte az első törvény hatását, miközben egy emberi lénynek ilyen szigorú feltételeket szabott ki. Megtanulta belátni, hogy ami az első pillanatban kegyetlenségnek látszik, az hosszú távon jószág is lehet.

Magdescu döbrentnek látszott.

- Nem én vagyok hivatott arra, hogy egy ilyen dolgot eldöntsek. Ehhez a Társaság döntése kell, és ez időbe telik.

- Elfogadható ideig várhatok - mondta Andrew. - De csak egy elfogadható ideig.

És elégedetten gondolt arra, hogy Paul sem csinálhatta volna jobban.

15.

Elfogadható időbe telt, és az operáció sikeres volt. Magdescu azt mondta:

- Nagyon az operáció ellen voltam, de nem amiatt, amire gondol. Egyáltalán nem lettem volna ellene a kísérletnek, ha azt valaki máson hajtják végre. Nem akartam az ön pozitronagyát kockázatnak kitenni. Most, hogy pozitronpályáit összekapcsolták a szimulált idegpályákkal, már nehéz lenne az agyat megmenteni, ha a test tönkremenne.

- Minden bizalmam az Amerikai Robot szakembereinek ügyességébe helyeztem - mondta Andrew. - És most már tudok enni.

- Felszívhat olívaolajat. Ez azt jelenti, hogy időnként ki kell tisztítani az égéskamrát, ahogy ezt már elmondtam önnek. Elég kellemetlen művelet, azt hiszem.

- Talán az, ha én nem akarnék még tovább menni. Nem lehetetlen az öntisztulás sem. Tulajdonképpen már dolgozom egy olyan elgondoláson, amely szilárd élelemre épül, amely valószínűleg elégethetetlen részeket is tartalmaz, úgynevezett salakanyagot, amit el kell távolítani.

- Akkor ki kell alakítania egy végbélnyílást. - A megfelelőjét.

- És még mit, Andrew?

- Minden egyebet.

- Nemi szervet is?

- Ha beleillik az elképzelésembe. A testem egy üres papírlap, amelyre rajzolni akarok egy...

Magdescu várta, hogy a mondat befejeződjék, és amikor már látszott, hogy nem lesz vége, ő maga fejezte be:

- Egy embert?

- Meglátjuk - mondta Andrew.

- Ez szerény kis ambíció, Andrew Ön sokkal tökéletesebb az embernél. Attól a perctől kezdve, hogy a szerves létmódot választotta, lefelé halad a lejtőn.

- Az agyam nem szenvedett kárt.

- Nem. Erről biztosíthatom. De ez az egész új áttörés a mesterséges szervekkel, amit az ön szabadalma tett lehetővé, az ön neve alatt vált közismertté. Úgy ismerik önt, mint az egésznek a feltalálóját. Miért kell a testével újabb játékokba fogni?

Andrew nem válaszolt.

Jöttek a megtisztelő felkérések. Andrew tagja lett számos ismert társaságnak, amelyek közül az egyik annak az új tudományágnak szentelte működését, amelyet ő alapított meg, és robotbiológiának nevezett, bár a köztudatba proteziológia néven került be.

Megalkotásának százötvenedik évfordulóján díszvacsorát adtak a tiszteletére az Amerikai Robot és Gépmember Rt.-nél. Ha Andrew ebben iróniát látott is, a véleményét megtartotta magának.

Alvin Magdescu visszatért a nyugállományból, hogy elnökölhessen a vacsorán. Kilencvennégy éves volt, és még élt, mert beépítettett magának olyan mesterséges szerveket, amelyek többek között a máj és vese funkcióját látták el. A vacsora akkor érte el tetőpontját, amikor Magdescu egy rövid és érzelmes beszéd után felemelte a poharát, hogy felköszöntse a "másfél évszázados robot"-ot. Andrew újraterveztette arcának izomzatát, és már

érzelmeik egész sorát tudta mutatni, de az ünneplések során végig ünnepélyesen passzívnak mutatkozott. Nem szeretett másfél évszázados robot lenni.

16.

A proteziológia volt az, amely végül is elvitte Andrew-t a Földről. A másfél százados robot megünneplését követő évtizedekben a Hold - gravitációját kivéve - minden szempontból hasonlóbb lett a Földhöz, mint maga a Föld, és felszín alatti városaiban meglehetősen *sűrű* volt a lakosság.

A mesterséges szervrendszerek megszerkesztésénél itt figyelembe kellett venni a kisebb gravitációt, és Andrew öt évet töltött a Holdon, miközben a helyi szakemberekkel együtt megfelelő módosításokon dolgozott. Amikor nem volt munkában, kóborolt a robotok között, akik azzal az alázattal közeledtek feléje, amely a robotok sajátja az emberrel szemben. Majd visszatért a Földre, amely viszont egyhangú és csendes volt, és elment a Feingold és Martinhoz, hogy bejelentse a visszajövetelét.

Simon DeLong, az iroda ekkori vezetője csodálkozott.

- Értesültünk róla, hogy visszajön, Andrew - (majdnem azt mondta: Mr. Martin) -, de nem vártuk a jövő hétnél előbb.

- Türelmetlen lettem - mondta Andrew ridegen. Alig várta, hogy a tárgyra térhessen. - A Holdon egy húsz főből álló kutatócsoporthoz vezettem. Parancsokat adtam, amelyeket senki sem kérdőjelezett meg. A Holdon élő robotok úgy engedelmeskedtek nekem, mint emberi lénynek. Miért nem vagyok akkor emberi lény?

Gyanakvás jelent meg DeLong szemében.

- De kedves Andrew, éppen az imént magyarázta el, hogy a robotok és az emberek is emberi lénynek tekintik. Akkor ön de facto emberi lény.

- De facto emberi lénynek lenni nem elég. Nemcsak azt akarom, hogy annak tekintsenek, hanem hogy törvényesen is azzá nyilvánítsanak. Emberi lény akarok lenni de jure.

- Ez egy más kérdés - mondta DeLong. - Akkor eljutunk az emberi előítéletekhez és ahhoz a kétségtelen tényhez, hogy ön nem ember.

- Milyen értelemben nem vagyok az? - kérdezte Andrew. - Emberi formám van és emberszabású szerveim. A szerveim tulajdonképpen megfelelnek egy mesterséges szervekkel ellátott ember szerveinek. A művészetben, irodalomban és tudományban gyarapítottam az emberi kultúrát annyival, mint bármely ma élő emberi lény. Mi egyebet kérhetnek számon még tőlem?!

- Én magam nem kérnék ennél többet. A probléma az, hogy a világbíró döntése kell ahhoz, hogy önt emberré nyilvánítsa. Őszintén szólva alig hiszem, hogy ezt megtennék.

- A törvényhozó testületből kivel beszélhetnék?

- Talán a Tudományos és Technikai Bizottság elnökével. - Meg tudna nekem beszélni egy találkozózt?

- Önnek aligha van szüksége közvetítőre. Az ön helyzetében...

- Nem. Maga szervezze meg. - Andrew-nak meg sem fordult a fejében, hogy nyílt parancsot ad egy emberi lénynek: Hozzászólt ehhez a Holdon. - Értésükre akarom hozni, hogy a Feingold és Martin iroda a végsőig támogat ebben. - Nos, akkor...

- A végsőig, Simon. A százhetvenhárom év alatt, amit eddig leéltem, sok mindenben segítettem az iroda előbbre jutását. Le voltam kötelezve egyes tagjainak a múltban. Most már nem vagyok. Éppen ellenkezőleg, és most behajtom a tartozást.

- Megteszek minden tőlem telhetőt - mondta DeLong.

17.

A Tudományos és Technikai Bizottság elnöke a kelet-ázsiai területről került ki, és nő volt. Úgy hívták, hogy Chee Li-Hsing, és áttetsző öltözékében (amely csak azt takarta el, amit befedni szándékozott) úgy festett, mint akit műanyagba csomagoltak. Azt mondta:

- Együtt érzek azzal a vágyával, hogy teljes emberi jogokat követel. Voltak olyan időszakok a történelemben, amikor az emberiség egyes rétegei a teljes emberi jogokért harcoltak. Viszont milyen jogokat akarhatna ön, amelyekkel nem rendelkezik?

- Olyan egyszerű dolgot, mint a jogomat az élethez. Egy robotot bármikor szétszedhetnek.

- Egy embert bármikor kivégezhetnek.

- A kivégzés csak az ezt megelőző ítékezés után következhet be. Az én szétszedésemhez nincs szükség tárgyalásra. Csak egy hatalommal rendelkező ember szava kell, hogy végem legyen. Ezenkívül... ezenkívül... - Andrew kétségbeesetten igyekezett, hogy ne könnyörögjön, de gondosan megtervezett arckifejezése és hangszíne elárulta. - Az az igazság, hogy ember akarok lenni. Már hat emberi generáció óta.

Li-Hsing felnézett rá melegen, együtt érző tekintettel.

- A törvényhozó testület kiadhat egy törvényt, ami azzá nyilvánítja... kibocsáthatnának egy olyan törvényt is, amely egy kőszobrot nyilvánít emberré. Hogy valóban megteszi-e, annak körülbelül annyi a valószínűsége az

első esetben, mint a másodikban. A képviselőház tagjai ugyanúgy emberek, mint a lakosság többi része, és a fenntartás még mindig elevenen él a robotokkal szemben.

- Még most is?

- Igen. Mindnyájan egyetérthetünk abban, hogy maga megszolgált az árát, hogy ember lehessen, de akkor még mindig itt van a félelem, hogy nemkívánatos példát statuálunk.

- Miféle példát? Én vagyok az egyetlen szabad robot, a saját fajtámból az egyetlen, és soha nem is lesz másik. Megkérdezheti az Amerikai Robot és Gépember Rt.-ot.

- *A soha* az hosszú idő, Andrew... vagy ha jobban tetszik, Mr. Martin... mivelhogy én személyesen örömmel elismerem, hogy ember. Majd meg fogja látni, hogy a kongresszusban ülők többsége nem akar ilyen példát statuálni, akkor sem, ha ennek nem lenne semmilyen jelentősége. Mr. Martin, az együttérzésem a magáé, de nem mondhatom azt, hogy reménykedjék. Valójában... - Visszaült, és a homlokán ráncok jelentek meg. - Valójában, ha a vita túl hevesse válik, keletkezhet egy olyan hangulat mind a törvényhozáson kívül, mind azon belül, amely arra a bizonyos szétszedésre irányul. Ha megszabadulnak magától, ez a probléma legegyszerűbb megoldását jelentheti. Ezt fontolja meg, mielőtt elindítja az akciót!

- Senkinek nem fog eszébe jutni a proteziológia technológiája, amely szinte teljesen az én érdemem?

- Lehet, hogy kegyetlenül hangzik, de nem fog. Vagy ha igen, akkor maga ellen fordítják. Azt mondják majd, csakis saját magáért csinálta. Azt fogják mondani, hogy egy hadjárat része volt, hogy robotizálják az embereket; vagy emberesítsék a robotokat, mindkét esetben gonosz és bűnös dolog. Maga még soha nem volt áldozata politikai gyűlöletkampánynak, Mr. Martin, és azt mondom magának, hogy olyan rágalmazások céltáblája lesz, amelyeknek sem maga, sem én nem adnánk hitelt, viszont lennének olyan emberek, akik mindent elhinnének. Mr. Martin, óvjuk meg az életét! - Li-Hsing felállt, és Andrew ülő alakja mellett kicsinek, szinte gyermeknek látszott.

- Ha úgy döntök, hogy küzdeni fogok emberré válásomért, ön mellett fog állni? - kérdezte Andrew.

Li-Hsing gondolkodott, majd azt mondta:

- Amennyire tehetem, igen. Ha egy ilyen állásfoglalás bármikor is a politikai karrieremet fenyegeti, lehet, hogy elhagyom magát, mivel ez nem az az ügy, amellyel abszolút mértékben egyetértünk. Megpróbálok őszinte lenni magához.

- Köszönöm, és nem kérek ennél többet. Az a szándékom, hogy végigharcolom, bármik legyenek is a következmények, és csak addig kérem a segítségét, ameddig nyújtani tudja.

18.

Nem volt nyílt küzdelem. A Feingold és Martin türelemre intett, és Andrew dühösen azt mormogta, hogy abból végtelen készlete van. A Feingold és Martin aztán megindította a hadjáratot, leszűkítve és behatárolva a harc célját. Megfogalmaztak egy törvényjavaslatot, mely szerint nem kell megfizetni- az adósságot az olyan személynek, aki mesterséges szívvel rendelkezik, azon az alapon, hogy a robotszerv megszünteti emberi mivoltát, és megfosztja őt az alkotmányos emberi jogoktól.

Ügyesen és kitartóan küzdöttek, és minden egyes lépésnél veszítettek, de úgy, hogy a döntés olyan széles körűvé vált, amennyire csak lehetett, majd különböző fellebbezésekkel a világ bíróság elé vitték.

Mindez évekre telt, és sok millió dollárba került. Amikor a végső döntés megszületett, DeLong győzelmi ünnepet tartott a nyilvános veszteség fölött. Andrew természetesen jelen volt ebből az alkalomból.

- Két dolgot értünk el, Andrew - mondta DeLong -, és mindkettő fontos. Először is: rögzítették azt a tényt, hogy az emberi: testbe beültetett akárhány mesterséges szerv sem szünteti meg az ember ember mivoltát. Másodszor: elköteleztük a közvéleményt ebben a kérdésben olyannyira, hogy az ember fogalmát tágran értelmezzék, mivelhogy nincsen olyan létező emberi lény, aki ne számítana a mesterséges szervekre, hogy azok életben tartsák majd.

- És gondolja, hogy a törvényhozó testület most már elismer engem embernek? - kérdezte Andrew.

DeLong kissé kényelmetlenül érezte magát.

- Ami azt illeti, nem lehetek optimista. Marad még egy szerv, amelyet a világ bíróság az emberállapot feltételeként határozott meg. Az emberi lényeknek organikus, sejtekből álló agyuk van, a robotoknak pedig platina-irídium pozitronagyuk, ha van agyuk egyáltalán, és önnek minden kétséget kizáróan pozitronagya van... Ne, Andrew, ne nézzen így! Nincs még birtokunkban az a tudás, hogy mesterséges struktúrákban meg tudjuk ismételni a sejtekből álló agy működését akkora pontossággal, hogy a világ bíróság ne emeljen kifogást. Ezt még ön sem tudná megcsinálni.

- Akkor mit kellene tennünk?

- Természetesen meg kell próbálnunk. A kongresszusban Li-Hsing mellettünk áll, és rajta kívül már egyre többen. Az elnök kétségtelenül a többséggel tart majd ebben a kérdésben.

- Többségben vagyunk?

- Nem állunk messze tőle. Többségbe kerülhetünk, ha a közvélemény az ember tágabb értelmezésének óhaját önre is kiterjeszti. Ez kis eshetőség, beismerem, de ha nem akarja feladni, akkor megjárhatja.

- Nem akarom feladni.

19.

Li-Hsing határozottan öregebb lett, amióta Andrew először találkozott vele. Áttetsző ruhája már a múlté volt. Haja most rövidebbre volt nyírva, ruházata pedig csőhálózatra hasonlított. Andrew - egy bizonyos határon belül - még mindig ragaszkodott ahhoz az öltözködési stílushoz, amely akkor volt divatban, amikor több mint száz éve ruhát kezdett viselni.

- Elmentünk, ameddig lehetett, Andrew - mondta Li-Hsing. - Még egyszer megpróbáljuk a kongresszusi szünet után, de őszintén szólva biztos a vereség, és az egészséget fel kell adni. Az összes eddigi erőfeszitésem csak vereséget hozott nekem az elkövetkező kongresszusi hadjáratban.

- Tudom - mondta Andrew -, és ez kétségbe ejt. Ön egyszer azt mondta, hogy el fog hagyni engem, ha idáig jut. Miért nem tette meg?

- Az ember néha meggondolja magát. A maga elhagyása magasabb ár lett volna annál, mint amit az újraválasztásomért hajlandó lennék fizetni. Különben is már több mint negyedszázada vagyok a kongresszusban. Elég volt.

- Nincsen rá valami mód, hogy az emberek megváltoztassák a nézeteiket?

- Már megváltoztatták annyira, amennyire ésszerű volt. A többséget nem lehet megszabadítani ellenséges érzületeiktől.

- Az ellenséges érzület nem elfogadható indok arra, hogy így vagy úgy szavazzanak.

Andrew óvatosan azt mondta:

- Tehát minden az agyra vezethető vissza, de meghagyhatjuk-e ezt azon a szinten, hogy agysejtek kontra pozitronok? Nincs-e valami mód, hogy kikényszerítsünk egy funkcionális meghatározást? Muszáj azt mondanunk, hogy az agy ebből és ebből áll? Nem mondhatjuk azt, hogy az agy valami bármi, amely képes bizonyos szintű gondolkodásra?

- Ez nem fog menni - mondta Li-Hsing. - A maga agya ember által készült, az emberi agy pedig nem. A maga agya megkonstruált, az emberé pedig természetes úton fejlődött ki. Bármelyik emberi lény számára, aki fenn akarja tartani a választóvonalat saját maga és egy robot között, ezek az eltérések egy olyan falat alkotnak, amely egy kilométer magas és egy kilométer vastag.

- Ha az ellenszenvük mélyére hatolhatnánk, a legmélyére...

- Miután ennyi évet megélt - mondta szomorúan Li-Hsing -, még mindig meg akarja érteni az embert. Szegény Andrew, ne haragudjék, de a robot az magában, aki ilyen irányba vezérli!

- Nem tudom - mondta Andrew -, ha rá tudnám venni magam... REPRÍZ

Ha rá tudná venni magát...

Már régóta tudta, hogy az egész ide torkollhat, és végül itt volt a sebésznél. Talált egyet, aki elég ügyes az elkövetkező munkára, és ez robotsebész volt, mert embert nem lehetett megbízni vele, akár szándékát, akár képességeit tekintve. Az orvos nem végezhetne volna el az operációt emberi lényen, így Andrew - miután elodázta a döntés pillanatát a beállt zavart tükröző kérdegetés sorozattal - a mérleg egyik serpenyőjébe tette az első törvényt azzal, hogy azt mondta:

- Én is robot vagyok. - Aztán olyan határozottan, ahogy megtanulta a szavakat az emberekhez címezni az utóbbi évtizedekben, azt mondta: - Parancsolom, hogy hajtsd végre rajtam az operációt!

Az első törvény hiányában egy olyan parancs, amit olyan határozottan adott ki valaki, aki annyira emberhez hasonlít, kellően mozgásba hozta a második törvényt ahhoz, hogy kitarson arra a napra.

20.

Andrew biztos volt benne, hogy a gyengeség érzése csak képzelődés. Felgyógyult az operáció után. Ennek ellenére, amennyire csak tudott, a falhoz támaszkodott. Ha leülne, az leleplezné.

Li-Hsing azt mondta:

- A döntő szavazás a héten zajlik le, Andrew. Tovább már nem tudtam halasztani, és veszítenünk kell... És vége lesz, Andrew.

- Hálás vagyok önnek, hogy ilyen ügyesen elhalasztotta. Ez adott nekem annyi időt, amennyire szükségem volt, és én megtettem a szükséges lépéseket.

- Miről van szó? - kérdezte Li-Hsing nem titkolt aggodalommal.

- Nem mondhattam meg önnek vagy a Feingold és Martin embereinek. Biztos voltam benne, hogy megakadályoznának. Figyeljen ide! Ha az agy dönti el ezt a kérdést, akkor a legnagyobb különbség nem a halhatatlanságban van? Ki törődik valójában azzal, hogy az agy milyen, miből épül fel, vagy honnan jött létre? Ami egyedül számít, az az, hogy az agysejtek elpusztulnak, el kell pusztulniuk. Még ha a testben minden szervet megtartanak vagy kicserélnék is, az agysejteknek, amelyeket nem lehet kicserélni anélkül, hogy ezzel megváltoztatnánk és megsemmisítsenénk a személyiséget, végül el kell pusztulniuk. Az én pozitronpályáim már

majdnem két évszázada megvannak. Nem ez-e az alapvető választóvonal? Az emberek el tudnak viselni egy halhatatlan emberi lényt, mert a saját halandóságuk csak addig viselhető el, ameddig univerzális. És ezért nem nyilvánítanak emberré.

- Mit akar ezzel mondani, Andrew?! - kérdezte Li-Hsing. - Megszüntettem ezt a problémát. Évtizedekkel ezelőtt a pozitronagyamat organikus idegekhez kapcsolták. Nos, egy végső operáció megváltoztatta a köztük levő kapcsolatot oly módon, hogy pályáimban a potenciál lassan, egészen lassan csökken.

Li-Hsing szépen ráncolt arcán egy pillanatig semmiféle kifejezés nem látszott. Aztán ajka megkeményedett.

- Úgy érte, elintézte, hogy meghaljon, Andrew? Az nem lehet. Az felrúgná a harmadik törvényt.

- Nem - mondta Andrew. - Választottam a testem halála és a vágyaim halála között. Hogy a testem éljen azon az áron, amely felér az igazi halállal, ez az, ami felrúgná a harmadik törvényt.

Li-Hsing megragadta Andrew karját, mintha meg akarná rázni. Aztán mégsem tette.

- Andrew, ez így nem lesz jó. Csinálja vissza az egészséget! - Nem lehet. Már túl sok a rombolás. Egy évem van körülbelül, hogy éljek. Meg fogom érní a megalkotásom kétszázadik évfordulóját. Elég gyenge voltam ahhoz, hogy gondoskodjam erről.

- Hogyan érhetné ez meg?! Andrew, maga megőrült!

- Ha ezáltal ember lehetek, akkor megérte. Ha nem, akkor véget vet a küzdelemnek, és akkor is megérte.

Li-Hsing valami olyat tett, amin maga is meglepődött. Csendesen sírni kezdett.

21.

Különös volt, ahogy ez az utolsó tette megragadta az emberek képzeletét. Mindaz, amit addig tett, nem hatott rájuk. De végül még a halált is elfogódta, hogy ember lehessen, és az áldozat túl nagy volt ahhoz, hogy vissza lehessen utasítani. Az utolsó ünnepség időpontját szándékosan a kétszázadik évfordulóra tették. A világelnöknek kellett aláírnia a törvényjavaslatot és ezzel törvényerőre emelni. Az egész ünnepélyt közvetítette a Föld televíziós hálózata, és az adást kisugározták a Hold-államba, sőt még a Mars-kolóniára is.

Andrew toloszékben ült. Még tudott járni, de csak botladozva. Az egész emberiség figyelő szeme előtt a világelnök így beszélt:

- Ötven évvel ezelőtt önt mint másfél évszázados robotot ünnepeltük. Most mint két évszázados embert köszöntjük önt, Mr. Martin.

És Andrew mosolyogva nyújtotta a kezét, hogy kezet rázzon a világelnökkel.

22.

Andrew gondolatai lassan halványultak, ahogy feküdt az ágyban. Kétségbeesetten kapaszkodott beléjük. Ember! Ember volt! Akarta, hogy ez legyen az utolsó gondolata. Ezzel akart megsemmisülni - meghalni.

Még utoljára kinyitotta a szemét, és egy utolsó pillanatra felismerte Li-Hsinget, aki ünnepélyes csendben állt. Mások is voltak ott, de azok csak árnyak voltak, felismerhetetlen foltok. Csak Li-Hsing emelkedett ki a leereszkedő szürkeségből. Andrew lassan, centiméterről centiméterre felé nyújtotta a kezét, és nagyon halványan és elmosódottan érezte, hogy ő megfogja. Lassan tovatűnt a szeme elől, ahogy utolsó gondolatai elperegtek. De mielőtt még teljesen eltűnt volna, egy utolsó szökevény gondolat érkezett, és egy pillanatig ott időzött, mielőtt minden megállt.

- Kiskisasszonyom - suttogta, halkabban annál, hogy bárki is meghallhassa.